UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

POLITICI ŞI STRATEGII ÎN GESTIONAREA CONFLICTUALITĂȚII

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ŞTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
A CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE
- 20-21 NOIEMBRIE 2008, BUCUREŞTI -

VOL. 5
DESPRE ORIZONTALA ŞI VERTICALA SECURITĂȚII

Coordonator: dr. Constantin MOŞTOFLEI

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREŞTI, 2008

***Moderatori**:*
CS I dr. Nicolae DOLGHIN
CS I dr. Gheorghe VĂDUVA

Comitet ştiinţific:
Dr. Nicolae DOLGHIN
CS I dr. Grigore ALEXANDRESCU

Secretar ştiinţific:
CS Vasile POPA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
POLITICI ŞI STRATEGII ÎN GESTIONAREA CONFLICTUALITĂŢII (2008, Bucureşti)
Politici şi strategii în gestionarea conflictualităţii: 20-21 noiembrie 2008, Bucureşti/ Universitatea Naţională de Apărare „Carol I". - Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2008
5 vol.
ISSN 2065 - 1244

Vol. 1: coord.: Constantin Moştoflei.
ISSN 2065 - 1244

I. Moştoflei, Constantin (coord.)
II. Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" (Bucureşti)

355.45(498)063

Coperta:Elena PLEŞANU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiţia precizării sursei

•Responsabilitatea privind conţinutul revine în totalitate autorilor.

ISSN 2065 - 1244

CUPRINS

IMPLICAȚIILE CONFLICTULUI DIN GEORGIA ASUPRA SECURITĂȚII ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE
Georgeta GAVRILĂ *9*

PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA OPERAȚII EUROPENE DE GESTIONARE CIVILĂ A CRIZELOR ŞI LA FORȚA DE JANDARMERIE EUROPEANĂ. PARTICULARITĂȚI PRIVIND COMPETENȚELE PSIHO-SOCIALE ALE JANDARMILOR ROMÂNI
Ramona CIOBANU *16*

COMUNICAȚIILE DE STAT ŞI SERVICIUL DE TELECOMUNICAȚII SPECIALE, ACTOR DE SECURITATE
Marcel OPRIŞ
Dr. Gabriel CONSTANTIN *22*

TURISMUL ŞI RISCUL TERORIST
Andreea MARIN-PANTELESCU
Dr. Maria IONCICĂ *31*

TIPOLOGIA MISIUNILOR ÎN CONDIȚIILE NOULUI MEDIU OPERAȚIONAL LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI
Dan GHICA-RADU *36*

EVOLUȚIA APARATULUI DE INTELLIGENCE AL STATELOR UNITE ALE AMERICII ÎN PERIOADA POST RĂZBOI RECE
Dr. Dorel BUŞE
Dragoş FRĂSINEANU *48*

PARTICULARITĂȚI STRATEGICE ALE TEATRULUI DE OPERAȚII ŞI DE ÎNTREBUINȚARE A FORȚEI MULTINAȚIONALE DIN IRAK
Dan GHICA-RADU *60*

MILITARII ÎN TERMEN - O POSIBILĂ SURSĂ DE COMPLETARE A FORȚELOR DESTINATE APĂRĂRII PE TIMPUL STĂRII DE MOBILIZARE ŞI AL STĂRII DE RĂZBOI. ARGUMENTE PRO ŞI CONTRA
Florin MACIU *75*

COMUNICARE ŞI NEGOCIERE ÎN CADRUL CONFLICTELOR
Daniela-Maria IONIȚĂ *97*

IMPORTANȚA ACTULUI DECIZIONAL ÎN REALIZAREA UNUI MANAGEMENT EFICIENT. MANAGEMENTUL RISCULUI
Mihăiță NICULESCU-CIOCAN *104*

UTILIZAREA MODELELOR MATEMATICE PENTRU OPTIMIZAREA ACTIVITĂȚILOR DE MANAGEMENT
Mihăiță NICULESCU-CIOCAN *116*

SISTEMELE INFORMATICE ÎN MANAGEMENTUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE MILITARE
Dr. Ștefan – Mircea MUSTAȚĂ
Dr. Mihai MIHĂILĂ – ANDRES
Cosmin – Ludovic MUREȘAN *133*

COMUNICAREA – FACTOR ESENȚIAL ÎN MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚILOR PUBLICE
Dr. Ștefan – Mircea MUSTAȚĂ
Cosmin – Ludovic MUREȘAN
Dr. Daniel – Traian GRECU *139*

PROCESUL DE ANALIZĂ DE „INTELLIGENCE", COMPONENTĂ A SISTEMULUI DE SECURITATE
Dr. Adriean PÂRLOG *143*

CAPACITATEA DE ADAPTARE A ANALIZEI DE „INTELLIGENCE" – FACTOR DETERMINANT ÎN CONDIȚIILE EVOLUȚIEI ACTUALE A MEDIULUI DE SECURITATE
Dr. Ovidiu Ilie FRĂȚILĂ *155*

MANAGEMENTUL EFICIENT ȘI RELANSAREA VALORILOR
Dr. Doina MUREȘAN *169*

GESTIONAREA DIFERENȚELOR SOCIO-STRATEGICE PRIN STRATEGIA DE SECURITATE NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI
Dumitru LĂUDATU
Mariana-Iulia LĂUDATU *179*

SISTEMUL DE ASIGURARE MEDICALĂ OPERAȚIONALĂ AL VIITORULUI, CA POSIBILĂ CONTRIBUȚIE LA SOLUȚIONAREA FAVORABILĂ A CONFLICTELOR
Ion-Iulian PETRESCU *188*

CHEMAREA TERORII – PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA "CULTURII TERORISMULUI"
Marina MUSCAN *192*

OPTIMIZAREA RELAȚIILOR ORGANIZATORICE ȘI ADECVAREA LA SCHIMBĂRILE DIN MEDIUL ORGANIZAȚIEI MILITARE
Tania STOEAN *202*

EVOLUȚII PRIVIND PERSOANELE DEFAVORIZATE IN ROMÂNIA ȘI IMPLICAȚII ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE
Iustina PREDUȚ RADU *206*

MANAGEMENTUL SCHIMBĂRII ÎN INSTITUȚIILE PUBLICE DIN ROMÂNIA ȘI IMPACTUL ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE
Iustina PREDUȚ RADU *215*

EFECTELE ECOLOGICE ALE CONFLICTELOR
Irina CUCU *224*

POLITICI, SERVICII ȘI MECANISME DE SECURITATE ÎN SISTEMELE INFORMATICE
Maria GĂLUȘCĂ *229*

INFRACȚIONALITATEA INFORMATICĂ
Maria GĂLUȘCĂ *238*

TRANSFORMĂRI ALE SECURITĂȚII ŞI RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII
Dr. Cornel CUCU *247*

DREPTUL ŞI ECONOMIA JUSTIȚIEI GLOBALE
Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU *259*

SCURTE CONSIDERAȚII GENERALE DESPRE ELEMENTELE CONSTITUTIVE ALE STATULUI ŞI SUVERANITĂȚII DIN PERSPECTIVA GLOBALIZĂRII RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE
Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU *270*

RĂZBOAIELE DE MEDIE ŞI JOASĂ INTENSITATE, TIPUL DE CONFLICT MILITAR AL ZILELOR NOASTRE
Narcisa GRĂDINARU *291*

UNELE ASPECTE REFERITOARE LA IMPORTANȚA ANALIZEI ÎN MEDIUL INTELLIGENCE
Dr. Mihai ŞERBAN *297*

PROVOCĂRI IN DOMENIUL INTELLIGENCE AL AFACERILOR
Dr. Mihai ŞERBAN *304*

LIMITELE INFORMAȚIONALE ALE SITUAȚIEI FLUXURILOR DE TREZORERIE ÎN GARANTAREA SIGURANȚEI UTILIZATORILOR DE INFORMAȚII CONTABILE
Floarea GEORGESCU *310*

STUDENT MOBILITY /PLACEMENTS (SMP) IN EUROPEAN PROGRAMMES. A SOCIOLOGICAL VIEW OF THE IMPACT SMP ON THE ROMANIAN MARKET LABOUR
Madlena NEN
Dan POPESCU
Iulia CHIVU *319*

NOI VREMURI, NOI ACTORI, NOI PERICOLE, NOI AMENINȚĂRI
Adrian DANIELESCU *322*

CRIZELE ÎNTRE STAREA DE DREPT ŞI STAREA DE FAPT
Dorina DANIELESCU *331*

UNELE DIRECȚII DE SCHIMBARE SPRE UN MANAGEMENT EFICIENT
Ionelia MORCOVESCU *339*

EVOLUȚIA FENOMENULUI DE TRAFIC ŞI A CONSUMULUI DE STUPEFIANTE
Daniel ILCU *352*

CONCEPTUALIZAREA SECURITĂȚII ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE
Daniel ILCU *362*

DISTINCȚIA JURIDICĂ DINTRE ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE DE COOPERARE ŞI CELE DE INTEGRARE
Mădălina Virginia ANTONESCU *370*

INDEX DE AUTORI ***388***

SECȚIUNEA A V-A
DESPRE ORIZONTALA ŞI VERTICALA SECURITĂȚII

IMPLICAȚIILE CONFLICTULUI DIN GEORGIA ASUPRA SECURITĂȚII ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

Georgeta GAVRILĂ*

The Black Sea region has became in the last two decades a major point of interest for the Eurasian security. The NATO and EU expansion has transformed this region into the border of the western security space.

The conflict in Georgia will have a profound impact on the security of the Black Sea region. The reactions of the EU and the US during and after the conflict have determined a rethinking of the security concept of the region and the necessity for a more powerful approach regarding the involvement of these two actors on security matters of the area.

The article highlights the geopolitical situation in the Black Sea region, the premises of the Georgian conflict, the EU and US attitude and the security implication of the conflict in the area.

Regiunea Mării Negre reprezintă un spațiu de confluență o două viziuni de securitate una euroatlantică şi una rusească. În această zonă până în august 2008 se putea vorbi despre un conflict latent dintre Rusia şi Occident în care fiecare parte a încercat de-a lungul timpului să diminueze prin diverse mijloace influența celeilalte părți asupra statelor din regiune.

Recentul conflict dintre Georgia şi Rusia asupra Osetiei de Sud a constituit un punct de cotitură în evoluția securității în regiunea Mării Negre. Acest conflict face parte dintr-o strategie mai amplă a Rusiei de reafirmare ca putere regională în zona Mării Negre în ansamblu, şi în special în „vecinătățile apropiate" (fostele republici sovietice) ca o contrapondere la creşterea influenței Uniunii Europene şi Statele Unite ale Americii, prin NATO în aceste spații ex-sovietice.

1. Rolul Georgiei în regiunea Mării Negre

Cu toate că nu dispune de resurse energetice proprii, fosta republică sovietică Georgia, serveşte drept coridor strategic pentru magistralele care transportă gaze şi petrol din Marea Caspică către piața europeană şi cea mondială. De asemenea, Georgia s-a dovedit a fi unul dintre statele cu cea mai rapidă evoluție din lume în privința democratizării, ținând cont de faptul că este situată între Federația Rusă, Turcia şi Iran. Conform declarațiilor preşedintelui georgian Mihail Saakaşvili, care a venit la putere în Georgia în 2003, în urma „Revoluției Trandafirilor", prioritatea politicii externe georgiene este integrarea țării sale în structurile NATO[1].

Perspectiva ca Georgia, o fostă republică sovietică, să adere la NATO a provocat reacții de nemulțumire foarte vocale ale Rusiei care îşi vedea astfel amenințată strategia de creare a unui cordon de securitate în jurul granițelor sale, format din state „aliate" sau cel mult neutre.

Ostilitatea Rusiei față de noul regim de la Tbilisi a fost accentuată de posibilitatea ca Georgia să devină o alternativă viabilă de tranzit pentru oleoductele şi

* **Ministerul Apărării, Secretar General**

[1] Borut Grgic, Russia's invasion of Georgia, Washington Times, 11 august 2008

gazoductele care să unească regiunea Mării Caspice de ţările Uniunii Europene, distrugând practic cvasimonopolul rusesc în acest domeniu.

2. Elemente premergătoare ale conflictului din Georgia

Conflictul dintre autoritățile guvernamentale de la Tbilisi şi regiunea separatistă Osetia de Sud a început în noiembrie 1989 când Osetia de Sud îşi proclamă autonomia față de Republica Sovietică Socialistă Georgiană, declanşând astfel un conflict armat extins pe o perioadă de trei luni. În decembrie 1990, între Georgia şi Osetia de Sud s-a declanşat un nou conflict armat care a durat până în 1992. Conflictul s-a încheiat în urma unui armistițiu semnat la Soci de liderii ruşi, georgieni şi osetini. Acest armistițiu prevedea înființarea unei forțe tripartite de menținere a păcii în componența căreia să intre 1.500 de militari[2].

Pe fondul protecției oferite de această forță şi a încurajărilor indirecte, dar constante ale liderilor de la Moscova, Osetia de Sud îşi redactează în noiembrie 1993 propria Constituție, iar 3 ani mai târziu îşi alege primul preşedinte.

În decembrie 2000, Rusia şi Georgia semnează un acord inter-guvernamental pentru restabilirea economiei în zona de conflict. Un an mai târziu, Osetia de Sud îl desemnează pe Eduard Kokoiti drept preşedinte al republicii. Acesta, în 2002, cere Moscovei să recunoască independența şi să accepte integrarea regiunii în teritoriul rus[3].

Deşi Rusia aprobă, în ianuarie 2005, planul Georgiei de acordare a unui statut de autonomie extinsă Osetiei de Sud în schimbul renunțării la ambițiile de dobândire a independenței, în noiembrie 2006 populația Osetiei de Sud susține în cadrul unui referendum decizia de separare a teritoriului de Georgia. Acest gest a fost catalogat de premierul georgian de atunci ca un demers al Rusiei. [4]

În aprilie 2007, parlamentul georgian aprobă o lege privind înființarea unei administrații temporare în Osetia de Sud, intensificând tensiunile cu Rusia. Pe fondul acestei acțiuni şi în urma unor acuzații ale separatiştilor osetini privind atacarea de către trupele georgiene a capitalei Țhinvali, negocierile din octombrie 2007 dintre Georgia şi Osetia de Sud, mediate de OSCE, eşuează.

În anul 2008 s-au înregistrat o serie de evenimente politice pe scena internațională care au determinat o tensionare şi mai mare a relațiilor Rusiei cu Georgia, şi creând premizele declanşării conflictului din Georgia:

- realegerea la începutul acestui an a lui Mihail Saakaşvili ca preşedinte al Georgiei, urmată de sancțiunile economice impuse de Moscova;
- declararea independenței provinciei Kosovo cu 6 luni înainte de începerea conflictului şi avertismentul Rusiei că această acțiune va crea un precedent periculos îndeosebi în regiunea Caucazului;
- cererea Osetiei de Sud adresată comunității internaționale de recunoaştere a independenței sale, după modelul provinciei Kosovo din Serbia;

[2] Cronologie: Conflictul dintre Georgia şi Osetia de Sud, Mediafax, 8 august 2008 http://www.mediafax.ro/externe/cronologie-conflictul-dintre-georgia-si-osetia-de-sud.html?3614;2873042

[3] Ibidem

[4] Ibidem

- enunțarea publică la Summit-ul de la Bucureşti a posibilității invitării Georgiei în NATO, chiar dacă într-un viitor neprecizat, urmată de protestul vehement al Rusiei.

Pe fondul recunoaşterii independenței provinciei Kosovo de către Statele Unite ale Americii şi o bună parte din țările Uniunii Europene, Rusia a început să întărească relațiile politice şi militare cu cele două regiuni separatiste ale Georgiei, Abhazia şi Osetia de Sud. Această tendință s-a accentuat imediat după Summit-ul de la Bucureşti când au ieşit la iveală disensiunile dintre membrii NATO referitoare la aderarea Ucrainei şi Georgiei.

3. Desfăşurarea conflictului din Georgia

Oricare ar fi greşelile unei părți sau ale celeilalte în escalada militară din regiunea Caucazului, se impune următoarea constatare: pentru prima dată de la războiul sovietic din Afganistan, Moscova a lansat oficial o campanie de bombardamente aeriene împotriva unui stat suveran. Momentul ales de Moscova pentru a trece la metoda radicală reprezentată de războiul preventiv, a avut drept obiectiv stoparea definitivă a expansiunii NATO spre est şi ştergerea în mod spectaculos a „umilințelor" militare ale anilor '90, una din temele recurente ale sistemului creat de Vladimir Putin [5].

Confruntările au cuprins trei direcții:

- în centrul țării, în zona oraşului Gori, aflat la confluența a trei coridoare de transport de hidrocarburi (Baku - Tbilisi - Ceyhan, Baku - Tbilisi - Supsa şi Baku - Erzurum/ Shah Deniz);
- pe coasta estică, în dreptul portului Poti;
- în nord-est, în zona Defileului Kodori, unde trupele abhaze, alături de cele ruseşti, au deschis un nou front de luptă.

Conform unei analize a Agenției France Presse referitoare la conflictul din Georgia, această țară a înregistrat 115 morți şi 322 de răniți în rândul militarilor georgieni şi 67 de morți şi 157 de răniți in rândul civililor, în timp ce armata rusă a avut 74 de morți, 171 de răniți şi 19 militari dispăruți. In Osetia de Sud au fost anunțate 2.000 de victime în rândul civililor, dar cifrele nu au putut fi verificate[6].

Planul de pace, negociat la Moscova de preşedintele francez Nicolas Sarkozy în calitate de preşedinte în exercițiu al Uniunii Europene, preşedintele rus Dmitri Medvedev şi cel georgian Mihail Saakaşvili a pus capăt ostilităților. Acest plan a cuprins şi un calendar de retragere a armatei ruse în limitele administrative ale regiunilor Osetia de Sud şi Abhazia, care a fost pus în totalitate în aplicare după repetate presiuni diplomatice ale UE şi SUA.

La 27 august, Dmitri Medvedev a recunoscut independența Osetiei de Sud şi Abhaziei, la aproape doua săptămâni după încheierea conflictului militar dintre Rusia si Georgia şi la o zi după ce Duma de Stat, camera inferioară a Parlamentului rus a votat în un proiect de lege în acest sens.

---

[5] Natalie Nougayrède, Géorgie, OTAN, Kosovo : la revanche russe, Le Monde, 12 august 2008

[6] AFP - Conflictul din Georgia, cine a pierdut şi cine a câştigat, Hotnews, 17 august 2008, http://www.hotnews.ro/ştiri-international-3994974-afp-conflictul-din-georgia-cine-pierdut-cine-castigat.htm

De reţinut, însă, că la reuniunea de la Duşanbe, din 28 august, a Organizaţiei de Cooperare de la Shanghai, liderul de la Kremlin, Dmitri Medvedev, nu a reuşit să convingă şi celelalte state membre ale organizaţie să recunoască independenţa celor două regiuni separatiste din Georgia[7].

4. Atitudinea Uniunii Europene şi a Statelor Unite ale Americii faţă de conflictul din Georgia

Pentru Uniunea Europeană, diversificarea rutelor de aprovizionare cu energie prin folosirea Mării Negre este aproape sinonimă cu diversificarea surselor de aprovizionare, iar garantarea securităţii acestora în Marea Neagră aproape sinonimă cu garantarea autonomiei sale energetice şi, pe cale de consecinţă, politice. În plus, pentru UE, Marea Neagră este o poartă de acces a emigraţiei ilicite, terorismului şi crimei organizate originare din Asia Centrală, precum şi un potenţial avanpost pentru Orientului Apropiat şi Mijlociu pe frontul de securitate globală. Această poartă trebuie păzită, iar avanpostul utilizat, dacă UE doreşte pace acasă şi influenţă pacificatoare în lume. În concluzie, Marea Neagră este strategic esenţială pentru UE[8].

În perioada premergătoare conflictului din Georgia, Federaţia Rusă a perceput o Uniune Europeană cu multe disensiuni interne care nu a acordat o atenţie deosebită problemelor de securitate din regiunea Mării Negre, lăsând practic aproape exclusiv la latitudinea liderilor de la Moscova modul de gestionare şi eventual soluţionare a aşa numitelor „conflicte îngheţate" din această zonă.

Marile state europene, Germania, Franţa şi Italia, au fost mai preocupate în această perioadă de găsirea unei soluţii bilaterale problemei aprovizionării cu resurse energetice din Rusia şi zona Mării Caspice, diminuând la acest capitol capacitatea de negociere a UE luată în ansamblu. Astfel, s-a indus Rusiei ideea unei bunăvoinţe faţă de acţiunile sale în diferite zone, în special cele care aparţin „vecinătăţii apropiate" (fostele republici sovietice).

Europenii au sesizat târziu importanţa strategică a Georgiei, înaintând abia în luna iulie 2008 un prim plan multilateral pentru Abhazia (dar nu şi pentru Osetia de Sud), care să servească interesele transatlantice, dar să ţină cont şi de cele ale Georgiei, Abhaziei şi Rusiei. Acesta prevedea un proces în trei etape, conform căruia adoptarea unor măsuri de consolidare a încrederii ar permite reîntoarcerea treptată în zona de conflict a georgienilor strămutaţi, iar cu sprijinul acordat de UE şi Germania s-ar stabili cadrul pentru începerea negocierilor privind statutul oficial al Abhaziei [9].

Conflictul din Georgia marchează un punct de cotitură în istoria Uniunii Europene. În timp ce referendumul irlandez a sugerat epuizarea ambiţiilor centralizatoare din anii trecuţi, invazia rusă va genera o nouă dinamică centralizată bazată pe securitatea militară. Noile state estice ale UE vor face apel la asigurarea unei securităţi comune[10].

---

[7] Constantin-Gheorghe Balaban, Conflictul din Caucazul de Sud provoacă îngrijorarea UE, NATO şi SUA, Revista Impact Strategic nr. 3/2008.
[8] Adrian Severin, Evoluţii şi dileme la Marea Neagră, Jurnalul Naţional, 21 octombrie 2008.
[9] Borut Grgic, Russia's invasion of Georgia, op.cit.
[10] Bruce Ackerman, What Georgia means for Europe, The Guardian, 12 august 2008

În timp ce evenimentele din secolul XIX revin în atenţie la Paris şi Berlin, recenta extindere a UE va avea conotaţii care depăşesc domeniul economic. Extinderea Uniunii Europene a determinat îndepărtarea cu sute de kilometri spre est a ameninţării ruse şi va fi în interesul Franţei şi Germaniei ca această situaţie să nu se schimbe[11].

În acest context, responsabilitatea asigurării securităţii în regiunea Mării Negre va trebui să fie atribuită nu numai statelor riverane, ci Uniunii Europene în ansamblul ei. Aceasta trebuie să fie interesată de regiunea Mării Negre nu numai din punct de vedere economic, ci şi militar.

Atitudinea SUA de susţinere a Georgiei în conflictul cu Rusia a fost foarte clar precizată, din cadrul declaraţiilor nelipsind referirile la practicile sovietice din perioada Războiului Rece: „nu mai suntem în 1968, în timpul invaziei Cehoslovaciei, când Rusia putea să ameninţe o ţară vecină mai mică, să-i ocupe capitala, să-i debarce guvernul şi să scape basma curată, a declarat secretarul de stat Condoliza Rice[12].

În timpul conflictului, Washingtonul a denunţat „agresiunea" Federaţiei Ruse asupra unui stat suveran şi a acuzat Moscova de faptul că vrea să răstoarne puterea din Georgia. Uniunea Europeană nu a exprimat deschis acest punct de vedere. Prin intermediul preşedinţiei franceze, UE a evitat să acuze public o anumită parte, se pare, din preocuparea de a păstra capacităţile de mediere şi pentru a permite Rusiei să-şi retragă trupele fără a-şi periclita imaginea[13].

Disensiunile în relaţia transatlantică în privinţa atitudinii faţă de Rusia, în timpul şi după conflictul din Georgia, au fost prefaţate de dezacordurile dintre membrii NATO în cadrul Summit-ului de la Bucureşti. Aceste disensiuni sunt percepute de Rusia drept un semn de vulnerabilitatea sau cel puţin de ezitare a Alianţei în problematica asigurării securităţii la Marea Neagră.

5. Modificarea mediului de securitate în regiunea Mării Negre în urma conflictului din Georgia

Conflictul ruso-georgian a determinat modificări importante ale mediului de securitate în regiunea Mării Negre. Se observă o serie de schimbări a aspectelor de securitate regională, datorate repoziţionării ţărilor din zonă în urma acţiunilor Moscovei.

Rusia, prin intervenţia sa în Georgia în sprijinul regiunii separatiste Osetia de Sud, a securizat interesele sale în regiunea Mării Negre. Prin această intervenţie, Moscova şi-a reiterat statutul de putere dominantă nu numai în Caucaz, ci în întreaga regiune a Mării Negre.

Potrivit unei analize Stratfor, intenţia Moscovei de a instala un nou guvern în Georgia este puţin probabilă a fi pusă în practică, Rusia atingându-şi în urma conflitului ruso-georgian cele mai importante obiective. Aceasta a făcut cunoscut statelor vecine faptul că o relaţie strânsă cu Occidentul şi în special cu SUA nu oferă

[11] Ibidem.
[12] Izabela Niculescu, Medvedev susţine independenţa Osetiei de Sud şi a Abhaziei, Cotidianul, 14 august 2008.
[13] Natalie Nougayrède, Géorgie, op.cit.

securitate dacă interesele Federației Ruse sunt amenințate, iar ignorarea dorințelor sale comportă un anumit preț[14].

Tot această analiză precizează că evenimentele din Georgia au scos în evidență forțele armate ruse. Acestea, deşi în urmă cu 5 ani se găseau într-o stare deplorabilă, sunt în prezent în măsură să execute o operație complexă folosind componente militare terestre, aeriene şi navale. Federația Rusă nu este o super-putere, însă cu siguranță nu mai este o forță militară lipsită de putere[15].

După recunoaşterea independenței de către Rusia a celor două regiuni separatiste, Abhazia şi Osetia de Sud, guvernului de la Tbilisi îi va fi foarte greu să mențină integritatea teritorială a statului. Realizarea unui nivel de securitate națională comparabil cu cel anterior conflictului se va realiza doar în măsura în care misiunea de observatori a Uniunii Europene se va extinde şi se va transforma într-o forță de menținere a păcii sub comanda UE sau OSCE sau ONU.

Ucraina este un alt stat cu probleme din zona Mării Negre. Situația din Crimeea poate deveni oricând la fel de periculoasă ca aceea din Osetia de Sud, regiunea fiind dominată de rusofoni, ca majoritatea estului ucrainean. Sevastopolul a fost primul oraş care a găzduit demonstrații împotriva Georgiei în timpul celor câteva zile de conflict, fiind acelaşi oraş în care se țin, sistematic, demonstrații anti-NATO. De altfel, dintr-un total 46 de milioane de ucraineni, din care 17% rusofoni, mai mult de jumătate nu doreşte intrarea în NATO, conform sondajelor[16].

Turcia, deşi este un parter comercial important al Rusiei, având intense relații de cooperare economică în zona Mării Negre, nu agreează tendințele de dominație regională ale Moscovei. Această nouă atitudine a Rusiei lezează interesele vitale ale Turciei de impunere ca un factor de influență zonală, atât economică, cât şi militară în regiunea Mării Negre.

România şi Bulgaria, în calitate de membre NATO şi UE, s-au aliniat poziției acestor organizații. România, în special, a încercat o detensionare a situației în zona Mării Negre care să determine o creştere a nivelului securității regionale.

6. Concluzii

Urmările conflictului dintre Georgia şi Rusia asupra securității regiunii Mării Negre vor fi ample şi de durată.

Atenția SUA şi UE va fi focalizată şi în perioada următoare pe situația din regiunea Mării Negre. Se studiază deja posibilitatea realizării unor structuri de cooperare regională mai eficiente, precum şi o soluționare a conflictelor considerate „înghețate" care pot deveni cauza unor confruntări militare majore.

După conflictul cu Rusia, perspectiva ca Georgia să devină membră a NATO, într-un viitor apropiat, este minimă. Poziția preşedintelui Mihail Saakaşvili nu este pe termen scurt amenințată, dar pe plan intern există premizele unei schimbări de regim la următoarele alegeri. Deşi Georgia va beneficia de un important ajutor financiar din

[14] Geopolitical Diary: Lessons Learned from Georgia, Stratfor, 11 august 2008.
[15] Ibidem.
[16] Laura Cernahoschi, Ucraina se aruncă în brațele Vestului, Cotidianul, 17 august 2008

partea SUA şi UE, ritmul de reconstrucție al acestei țări va fi mult diminuat de neîncrederea investitorilor în garanțiile de securitate oferite.

Un efect colateral al acestui conflict va fi amânarea aderării Ucrainei la NATO datorită reticenței în special a statelor din Uniunea Europeană de a antagoniza şi mai mult Rusia, în condițiile în care aceasta este, direct sau indirect, principala furnizoare de resurse energetice pentru majoritatea statelor europene.

Pe plan economic, se va înregistra o blocare, cel puțin pentru o perioadă medie de timp, a proiectelor energetice spre Europa, inclusiv a proiectului conductei Nabucco, concomitent cu impunerea Rusiei ca factor ce poate condiționa funcționarea conductei Baku - Tbilisi - Ceyhan.

Bibliografie

[1] Borut Grgic, Russia's invasion of Georgia, Washington Times, 11 august 2008.

[2] Cronologie: Conflictul dintre Georgia şi Osetia de Sud, Mediafax, 8 august 2008 http://www.mediafax.ro/externe/cronologie-conflictul-dintre-georgia-si-osetia-de-sud.html?3614;2873042.

[3] Natalie Nougayrède, Géorgie, OTAN, Kosovo : la revanche russe, Le Monde, 12 august 2008.

[4] AFP - Conflictul din Georgia, cine a pierdut şi cine a câştigat Hotnews, 17 august 2008, http://www.hotnews.ro/stiri-international-3994974-afp-conflictul-din-georgia-cine-pierdut-cine-castigat.htm.

[5] Constantin-Gheorghe Balaban, Conflictul din Caucazul de Sud provoacă îngrijorarea UE, NATO şi SUA, Revista Impact Strategic nr. 3/2008.

[6] Adrian Severin, Evoluții şi dileme la Marea Neagră, Jurnalul Național, 21 octombrie 2008.

[7] Bruce Ackerman, What Georgia means for Europe, The Guardian, 12 august 2008.

[8] Izabela Niculescu, Medvedev susține independența Osetiei de Sud şi a Abhaziei, Cotidianul, 14 august 2008.

[9] Geopolitical Diary: Lessons Learned from Georgia, Stratfor, 11 august 2008.

[10] Laura Cernahoschi, Ucraina se aruncă în brațele Vestului, Cotidianul, 17 august 2008.

PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA OPERAȚII EUROPENE DE GESTIONARE CIVILĂ A CRIZELOR ŞI LA FORȚA DE JANDARMERIE EUROPEANĂ. PARTICULARITĂȚI PRIVIND COMPETENȚELE PSIHO-SOCIALE ALE JANDARMILOR ROMÂNI

Ramona CIOBANU[*]

The current research and concerns within the Alliance that Romania is part of are based on developing this attitude, the joint one, by continuous training and common action that should comprise: joint doctrines and manuals, inter-services training basis, joint forces training programs and programs for training joint staff specialists.

Ca organizație care şi-a dezvoltat cu timpul şi o dimensiune de politică de securitate şi apărare, **UE** a conceput mai întâi o serie de poziții comune ale statelor membre în domeniul PESC pentru ca, începând cu primii ani ai secolului XXI să organizeze operații de gestionare civilă şi militară a crizelor.

În domeniul participării României la operații europene de gestiune civilă a crizelor, amintim faptul că, în noiembrie 2001 la Conferința pe tema contribuțiilor suplimentare în materie de poliție a țărilor candidate la aderare şi a țărilor europene membre NATO care nu fac parte din UE, România s-a angajat să pună la dispoziție 75 de polițişti în cadrul capacității globale şi 25 de polițişti, în cadrul capacității de desfăşurare rapidă. Această ofertă, care nu conține indicații specifice referitoare la jandarmi, a fost reînnoită în timpul Conferinței de la Bruxelles din noiembrie 2004 pe care am menționat-o mai sus. După cum SFOR s-a transformat în EUFOR în noiembrie 2004, trecând de la responsabilități NATO la responsabilități UE, componenta de poliție a operației de pace din Bosnia a trecut din responsabilitatea ONU, în cea a Uniunea Europeană, prin transformarea Grupului internațional de Poliție din Bosnia-Herțegovina (IPTF) în misiunea de Poliție a UE în Bosnia-Herțegovina (EUPM), ca urmare a creşterii angajării UE în Europa, astfel încât ONU şi NATO să se poată ocupa de operațiuni din alte părți ale lumii.

Aşa s-a ajuns la adoptarea *Hotărârii nr.20/2003* a Parlamentului[1] care în *art.1* aprobă participarea României, începând cu 1 ianuarie 2003 până la încheierea misiunii la EUPM în Bosnia cu 75 de polițişti în cadrul forței în aşteptare, 10 dintre aceştia participând la acțiuni specifice în zona de responsabilitate din care 6 urmau să fie prezenți în teren începând cu data de noiembrie 2002. *Art.2* al *Hotărârii* dispune ca punerea la dispoziție a efectivelor aprobate să se facă în condiții negociate între UE şi Guvernul României, iar *art.3* prevede ca finanțarea participării la misiune să se asigure din resursele bugetare aprobate pentru Ministerul de Interne.

Merită menționat faptul că, spre deosebire de deciziile parlamentare în domeniu care se fundamentau pe *Legea nr.26/1994* a Poliției Române (aşa cum fusese completată prin Legea nr.179/1997), *Hotărârea nr.29/2002* îşi are temeiul în *art.48*

[*] **Locotenent, psiholog, Inspectoratul de Jandarmi Județean Ilfov, Ministerul Administrației şi Reformei Administrative**

[1] Publicată în Monitorul Oficial nr. 807/2002.

din nou adoptata *Lege nr.218/2002* de organizare şi funcţionare a Poliţiei Române[2], articol ce prevede că „*în interesul asigurării ordinii publice şi securităţii colective, la solicitarea Preşedintelui României cu aprobarea Parlamentului, efective ale Poliţiei Române pot participa, în afara teritoriului naţional la constituirea forţelor internaţionale de poliţie destinate unor misiuni de instruire, asistenţă şi cooperare poliţienească precum şi pentru acţiuni umanitare*", pe timpul îndeplinirii unor astfel de misiuni efectivele de poliţie participante având statutul personalului detaşat la organizaţii internaţionale şi beneficiind de drepturile cuvenite potrivit legii.

Subliniem că *art.27* al legii respective arată atribuţiile Poliţiei de „*a conlucra cu structurile de profil din alte state şi de la nivelul unor instituţii internaţionale pentru prevenirea şi combaterea criminalităţii transfrontaliere*", iar *art.28* precizează o altă atribuţie, aceea de participare „*la constituirea forţelor internaţionale de poliţie*, *destinate unor misiuni de instruire, asistenţă şi cooperare poliţienească sau pentru acţiuni umanitare*."

Astfel de adaptări ale cadrului juridic de participare a României la operaţiile UE de gestiune civilă a crizelor au avut loc nu numai la nivelul legislaţiei româneşti ci şi la acela al legislaţiei internaţionale. Aşa este cazul cu Acordul dintre România şi Uniunea Europeană, privind participarea României la EUPM în Bosnia, semnat la Bruxelles la 16 decembrie 2002 şi cu Înţelegerea financiară dintre M.I. din România şi Şeful Misiunii/Comisarul EUPM, semnate la 6 decembrie 2002 la Sarajevo[3] .

Aceste tratate internaţionale stabileau drepturile şi obligaţiile părţilor relativ la misiunea civilă de pace respectivă stabilită prin Acţiunea comună 2002/210 CFSP adoptată de Consiliul UE la 11 martie 2002, detaliind statutul celor 6 poliţişti români trimişi în misiune şi unele aspecte administrative şi operaţionale, precum comanda şi controlul, transferul de autoritate, SOFA, contribuţia financiară şi soluţionarea litigiilor.

Pe o treaptă net superioară prin caracterul de generalitate se află Acordul dintre România şi UE stabilind cadrul general de participare a României la operaţiile UE de gestiune a crizelor[4], semnat la Bruxelles la 22 noiembrie 2004 pentru a asigura adoptarea măsurilor legislative imediate legate de începerea, la 2 decembrie 2004, a misiunii Althea din Bosnia.

În preambulul Acordului se face referire la faptul că UE poate decide să acţioneze în domeniul gestionării crizelor; că UE va decide dacă statele terţe vor fi invitate să participe la o operaţie europeană de gestionare a crizelor, iar România poate accepta invitaţia şi îşi poate oferi contribuţia asupra căreia va decide în final UE; dacă UE va decide să desfăşoare o operaţie militară de gestiune a crizelor cu recurgerea la mijloacele şi capacităţile NATO, România îşi poate exprima intenţia de a participa la operaţiune; că la Consiliul European de la Bruxelles din 24-25 octombrie 2002 s-au conceput modalităţile de implementare a prevederilor convenite de Consiliul European de la Nisa din 7-9 decembrie 2000 privind implicarea membrilor europeni ai NATO, membri ai UE, în gestionarea crizelor sub conducerea

[2] Monitorul Oficial nr. 305/2002.
[3] Ambele acorduri adoptate prin Legea nr. 446/2003, publicată în Monitorul Oficial 854/2003.
[4] Aprobat prin OUG nr. 117/2004 şi publicat în Monitorul Oficial nr. 1124/2004.

UE; că acum este preferabilă stipularea condiţiilor privind participarea României la operaţiile de gestionare a crizelor într-un acord cadru referitor la o posibilă viitoare participare, în locul definirii acestora, de la caz la caz, pentru fiecare operaţie, că un astfel de acord nu va afecta autonomia decizională a UE şi nici posibilitatea României de a decide, de la caz la caz asupra participării sale la o operaţie UE de gestionare a crizelor, şi că în sfârşit un astfel de acord trebuie să se refere numai la viitoarele operaţii ale UE de gestionare a crizelor şi nu va aduce atingere eventualelor acorduri în vigoare care reglementează participarea României într-o operaţie în curs.

Importanţa acestui **Acord-cadru** pentru participarea militarilor, poliţiştilor, jandarmilor dar şi a altor specialişti la o operaţie a UE de gestionare a crizelor este reliefată încă din *secţiunea întâi* a *Tratatului* în care sunt cuprinse prevederile generale referitoare la: *luarea deciziilor referitoare la participare* (domenii în care părţile îşi păstrează totala independenţă, existând o invitaţie a UE şi o propunere de contribuţie a României); *cadrul general de participare* (asociindu-se în acţiuni comune prin care Consiliul European decide că UE va conduce operaţia de gestionare a crizelor şi oricărei poziţii comune de prelungire a operaţiei); *statutul personalului şi al forţelor* (atât în operaţiile civile, cât şi în cele militare, acesta fiind reglementat prin Acordul privind statutul forţelor – SOFA, încheiat între UE şi statul/statele în care se desfăşoară operaţia); *regimul informaţiilor clasificate* (România luând toate măsurile necesare pentru protecţia informaţiilor clasificate în conformitate cu Regulamentele de Securitate ale Consiliului UE).

Secţiunea a doua a documentului – cadru are ca obiect prevederile privind participarea la operaţiile civile de gestionare a crizelor şi analizează, pe rând, următoarele aspecte: *personalul participant* (România asigurându-se că personalul său participant la o misiune civilă a UE de gestionare a crizelor civile execută sarcinile în conformitate cu Acţiunea comună şi cu eventualele amendamente ulterioare, cu prevederile Planului de operaţii şi cu dispoziţiile privind măsurile de implementare); *lanţul de comandă* (în care se arată că întregul personal desemnat de România va acţiona numai în conformitate cu obiectivele operaţiunii UE, rămânând sub comanda deplină a autorităţilor naţionale care însă vor transfera controlul operaţional către şeful de misiune[5] care va executa această comandă prin intermediul unei structuri ierarhice de comandă şi control); *aspecte financiare* (unde se dispune că, spre deosebire de operaţiile ONU, România îşi va asuma costurile asociate participării la operaţiune, iar în caz de deces, rănire, pierderi sau pagube cauzate persoanelor fizice ori juridice din statul pe teritoriul căruia se desfăşoară operaţiunea,

[5] În legătură cu acest transfer de autoritate de la autorităţile naţionale la cele europene, art.6 al Acordului precizează că România va avea aceleaşi drepturi şi obligaţii în ce priveşte gestionarea cotidiană a operaţiunii ca şi statele membre ale UE care participă la operaţie (în conformitate cu Acţiunea comună prin care Consiliul European conduce operaţia respectivă), iar şeful misiunii va exercita conducerea operativă şi va răspunde de administrarea cotidiană a operaţiunii, fiind responsabil cu controlul disciplinei în rândul întregului personal; atunci când e necesar, autorităţile militare abilitate vor lua măsurile disciplinare adecvate, România desemnând un Punct de Contact al Contingentului Naţional (PCCN) care va reprezenta contingentul naţional, fiind responsabil cu disciplina în cadrul detaşamentului.

România va plăti, de asemenea, compensații în cazul în care a fost stabilită responsabilitatea); *contribuția la bugetul operațional* (România contribuind la finanțarea bugetului comun operațional într-un procent care se calculează conform art.8 al Anexei).

În continuarea **Acordului** dintre România şi UE, *secțiunea a treia* conține prevederi referitoare la participarea la operațiuni militare de gestionare a crizelor, care este importantă şi pentru jandarmii care ar putea participa la o astfel de operațiune, având însă prevederi similare cu secțiunea privind operațiile civile de gestionare a crizelor, adică statutul personalului participant, lanțul de comandă, aspecte financiare şi contribuția la costurile comune, fără deosebiri esențiale față de cele menționate mai înainte.

Secțiunea a patra şi ultima a **Acordului** cadru de participare a României la operațiunile UE de gestionare a crizelor se ocupă de câteva probleme care figurează în orice tratat în partea de dispoziții finale şi anume: faptul că Înaltul Reprezentant al UE pentru PESC/Secretar general al Consiliului UE şi autoritățile române competente vor încheia orice aranjamente administrative şi tehnice necesare în vederea implementării Acordului; faptul că neîndeplinirea obligațiilor uneia dintre părți dă dreptul celeilalte părți să considere că Acordul şi-a încetat valabilitatea, cu transmiterea unei notificări în termen de o lună; faptul că diferendele privind interpretarea sau aplicarea Acordului vor fi soluționate între părți prin mijloace diplomatice; şi că, în sfârşit, Acordul intră în vigoare începând cu prima zi a primei luni după notificarea reciprocă a finalizării prevederilor interne necesare pentru validare, el putând fi amendat în baza unui acord reciproc scris între părți şi denunțat de oricare din părți prin transmiterea unei notificări scrise care va avea efect după 6 luni de la primirea ei de cealaltă parte.

Pe parcursul a patru ani, detaşamentul românesc de jandarmi s-a pregătit şi s-a integrat perfect în cadrul **Forței Internaționale de Poliție din Kosovo**, îndeplinind, alături de **UNCIVPOL** şi poliția de frontieră misiuni de poliție specială de legătură cu elementele de poliție locală şi internațională, de protecție a instalațiilor UNMIK şi de exercitare a unor atribuții de ordine publică, precum controlul mulțimilor şi asigurarea securității unor zone de responsabilitate.

Tot la nivel european, cu sprijinul partenerului tradițional francez - Jandarmeria Națională a Franței, pregătirea şi specializarea structurilor şi personalului Jandarmeriei Române a continuat prin participarea la cursuri şi seminarii internaționale alături de structuri din Franța, Italia, Olanda, Spania, Portugalia, Turcia şi Anglia, în scopul realizării interoperabilității care reprezintă esența exercițiilor finanțate de UE pentru crearea FJE. Deosebit de utilă în acest sens a fost participarea unor structuri din Jandarmeria Română la stagiile de pregătire ale **Forței de Poliție Europene** din 2003, 2004 şi 2005 organizate la Centrul de Antrenament al Jandarmeriei Franceze de la Saint Astier sau derularea Programului PHARE (2002) având ca obiect modernizarea structurilor şi practicilor Jandarmeriei Române[6].

2. Competențele psiho-sociale ale jandarmilor români

[6] Francois Depres, *op.cit*. p.31-35

Depăşind rutina sarcinilor naţionale de menţinere a ordinii publice din România, jandarmii au reprezentat ţara cu cinste în prima lor misiune internaţională, confruntându-se cu dificultăţile unui teatru de operaţii deosebit de provocator pentru serviciile publice de ordine şi securitate, aşa cum a fost situaţia din această zonă.

Demonstrând că sunt adevăraţi profesionişti prin cunoştinţele lor anterioare dar şi prin practica atribuţiilor specifice, jandarmii şi-au perfecţionat continuu în zona de operaţii procedurile operaţionale şi au atras aprecieri favorabile atât din partea localnicilor, a autorităţilor publice regionale precum şi a conducerii Forţei Speciale de Poliţie a UNMIK, a comisarului-şef al componentei poliţieneşti şi a organelor de conducere a operaţiunii.

Pe baza acestor rezultate şi aprecieri, avându-se în vedere caracterul şi capacitatea operaţională a Jandarmeriei Române, la Conferinţa asupra capacităţilor operaţionale ale UE în domeniul gestionării crizelor, ţinută la Bruxelles în noiembrie 2004, s-a stabilit ca România să pună la dispoziţie din această instituţie 75 de jandarmi în cadrul capacităţilor globale şi încă 25 în cadrul capacităţii de desfăşurare rapidă.

De fapt, Jandarmeria Română are capacitatea de a pune la dispoziţia organizaţiilor internaţionale de sprijinire a păcii nu numai personalul specializat ci şi unităţi/subunităţi integrate, acestea concretizându-se prin soliditatea şi capacitatea lor de a fi desfăşurate în 30 de zile, fiind capabile să acţioneze sub comandament militar pentru a asigura tranziţia de la un conflict avansat la o stare de normalitate avansată, cu vocaţia de a juca un rol de tranziţie între componentele militare şi alte dispozitive civile[7].

Modul cum este perceput jandarmul român în viaţa de zi cu zi, depinde în mare măsură de transparenţa acţiunilor Jandarmeriei şi de modul în care ea gestionează anumite crize. Prin urmare, reprezentările sociale cele mai frecvente ale Jandarmeriei sunt următoarele:

- garantul ordinii şi liniştii publice în viaţa cotidiană;
- o forţă umană;
- o instituţie publică apropiată de oameni şi în slujba lor;

Despre o instituţie publică probabil niciodată nu vor exista numai reprezentări pozitive, însă cele care par negative trebuie interpretate cu prudenţă, întrucât sunt mulţi factori subiectivi care influenţează aceste reprezentări (interese, nemulţumiri, experienţe negative, conflicte, lipsa de informaţii etc.).

Competenţele jandarmilor trebuie să fie atât de natură umană, cât şi profesională. În prima categorie vom include trăsăturile psihice pe care este necesar să le aibă, iar în a doua categorie cele ce se formează în cursul socializării, integrării şi evoluţiei profesionale. Cele două tipuri de competenţe întotdeauna se vor îmbina, aşa încât militarul ar trebui să ştie când să fie „mai mult" om sau mai mult profesionist, iar cetăţeanul să nu vadă militarul doar ca o „maşinărie" bine programată, un

[7] Dispunând de echipamente proprii şi complete, interoperabile cu componentele terestre,, unităţile integrate răspund principiului imperativ al unităţii de comandă şi acţiune şi pot beneficia de sprijin logistic şi capacitate de protecţie, ca şi unităţile armatei; integrate în procesul de planificare strategică al SMUE, ele sunt un element flexibil în managementul crizelor, fiind adaptabile la orice situaţie.

executant orb al unor ordine, ci un om care îşi îndeplineşte atribuţiile „din fişa postului”, ca oricine altcineva.

Indicatorii calitativi ai organizării psihice evidenţiază performanţele adaptative şi valoarea ei instrumental-pragmatică în reglarea comportamentului individului. Cei mai importanţi indicatori sunt: capacitatea de recepţie a informaţiilor utile despre mediul intern şi extern; capacitatea de selecţie a informaţiilor necesare deciziei; stabilitate şi rezistenţă la perturbaţii; capacitatea compensator-adaptativă şi de refacere funcţională; polivalenţa operaţională.

Modelul de selecţie şi cerinţe constituie fundamentul orientării militarilor pentru misiuni specifice, astfel încât nici ei să nu se pună în pericol, dar nici să existe riscul producerii unor evenimente negative în timpul misiunii.

Toate participările la misiuni au reprezentat nu numai o recunoaştere a rezultatelor pe plan internaţional a structurilor militare de ordine publică cu statut militar din România, dar şi prilejul ca, prin intensificarea participării ţării noastre la activităţile europene de gestiune civilă a crizelor, să se pună bazele unei adevărate strategii în acest domeniu, care să impulsioneze în viitor activitatea Jandarmeriei Române.

COMUNICAȚIILE DE STAT ŞI SERVICIUL DE TELECOMUNICAȚII SPECIALE, ACTOR DE SECURITATE

Marcel OPRIŞ[*]
Dr. Gabriel CONSTANTIN[**]

In order to ensure the national security, all governmental institutions as well as all citizens reunite their effort in an assembly of measures and actions meant to provide with protection against risks and threats aimed at the Romanian state. The nation-wide decision-making act is presently supported through a specific IT & C system, called special communications.

The special communications, as a component of state-owned communications, are that alternative developed by the state to cover its own communication needs and necessities among its constitutive elements in order to secure the state's functions with a special emphasis on national security.

The Special Telecommunications Service, the administrator and operator of special telecommunications in Romania, integrates services of IT and intelligence security into the communication systems, provides interconnection and the information flow necessary for decision-making, and therefore the above-mentioned institution can be considered a main 'actor' starring on the national security stage.

Securitatea națională este un concept de anvergură care defineşte starea de normalitate a statului, pentru care se adoptă toate măsurile necesare de ordin politic, economic, social, militar şi a cărui scop fundamental îl reprezintă democrația, prosperitatea economică, echilibrul social şi stabilitatea politică.

Pentru asigurarea securității naționale se reunesc eforturile tuturor instituțiilor statului şi al tuturor cetățenilor, într-un ansamblu de măsuri şi acțiuni care să asigure protecția împotriva riscurilor şi amenințărilor care vizează statul român.

Statutul României de membru NATO şi UE, ridică nivelul şi complexitatea acestor măsuri şi acțiuni şi impune tratarea tuturor riscurilor şi amenințărilor dintr-o perspectivă globală sau regională, după caz.

Asigurarea securității naționale este corolarul rezultatelor obținute printr-o pregătire adecvată împotriva oricăror pericole. Problematica securității naționale şi colective nu a fost niciodată atât de dezbătută ca acum, mai ales după proliferarea din ultimii ani a terorismului sub toate formele sale de manifestare.

Aşa cum aminteam şi mai înainte atât instituțiile statului cât şi organismele private de toate tipurile trebuie să conştientizeze existența riscurilor şi amenințărilor şi să adopte precauții speciale, deoarece noile scenarii de pericol necesită un nivel fără precedent de securitate.

Pentru îndeplinirea tuturor acestor deziderate statul trebuie să asigure un management eficient şi sigur al securității naționale.

[*] **General-maior inginer, Directorul Serviciului de Transmisiuni Speciale**
[**] **Colonel, Serviciul de Telecomunicații Speciale**

1. Considerații privind comunicațiile de stat

Unul dintre cele mai importante componente ale managementului securității naționale, îl reprezintă *informația de securitate*. Prin valoarea ei deosebit de ridicată de multe ori inestimabilă, informația de securitate primeşte valențe superioare şi trebuie protejată în mod corespunzător. Dar ca informația în general şi informația de securitate în special, să aibă valoare cât mai mare, ea trebuie să circule, să ajungă în timp oportun, sigur şi nedistorsionată la cei cărora le este destinată. Transmiterea informației de securitate reprezintă o parte vitală a procesului de securitate.

Pentru aceasta există *comunicațiile de stat*, care fac parte din infrastructura critică a statului.

Deoarece elementele infrastructurii critice ale statului au un grad de vulnerabilitate ridicat, fiind de regulă, primele vizate atunci când se urmăreşte destabilizarea sau chiar distrugerea unui sistem sau a unui proces de interes național, se impune asigurarea securității acestora. Securitatea infrastructurii critice presupune elaborarea unor strategii unitare de protecție, pază şi apărare a acesteia, capabilă să asigure continuitate, coerență, unitate metodologică şi procedurală, precum şi o reală eficiență antiteroristă. Aceste strategii vizează atât contracararea riscurilor generate de acțiuni ostile, cât şi a celor produse de accidente sau forțe ale naturii şi trebuie să prevadă şi măsurile de restabilire rapidă a funcționării activităților în cazul distrugerii sau avarierii elementelor de infrastructură.

În conformitate cu prevederile Strategiei de Securitate Națională a României „securitatea internă priveşte siguranța cetățeanului şi securitatea publică, securitatea frontierelor şi a transporturilor, *protecția infrastructurii critice* şi a sistemelor de aprovizionare cu resurse vitale[24]”. Pe lângă acestea sunt incluse „securitatea socială şi asigurarea stării de legalitate, contracararea criminalității organizate şi securitatea activităților financiar-bancare, *securitatea sistemelor informatice şi a celor de comunicații*, protecția împotriva dezastrelor şi protecția mediului”.

Comunicațiile de stat, parte a infrastructurii critice a statului, sunt statuate la nivel internațional prin prevederile Constituției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, adoptată de România prin Legea nr. 76 din 08.11.1993 pentru ratificarea Constituției şi a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, unde, în cadrul Anexei nr. 1, punctul 1014 se stipulează că „telecomunicațiile de stat sunt telecomunicațiile care emană de la: şeful de stat, şeful de guvern sau membrii unui guvern, comandantul şef al forțelor militare, terestre, navale sau aeriene, agenți diplomatici sau consulari, secretarul general al ONU, şefii organismelor principale ale ONU, Curtea Internațională de Justiție …”.

Conform aceleiaşi Constituții a Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, comunicațiile de stat se bucură de un drept de prioritate asupra celorlalte tipuri de telecomunicații, în măsura în care este posibil, atunci când cererea este făcută în mod distinct de cel interesat, demonstrând şi reglementând dreptul statului, în virtutea principiului enunțat, la a-şi dezvolta alternativ un sistem propriu de comunicații în susținerea actului de guvernare şi a funcției de securitate națională, sistem ce presupune existența unei infrastructuri critice, care să permită continuarea asigurării

[24] Strategia de Securitate Națională a României, 2007.

serviciilor vitale de comunicații, inclusiv prin utilizarea de elemente de infrastructură alternative din domeniul comunicațiilor de stat şi publice.

Comunicațiile de stat în România, asigură în prezent mediul de comunicare necesar pentru existența şi funcționarea tuturor elementelor componente ale statului, asigurând cadrul de manifestare a securității naționale.

Este foarte important de menționat că nevoia ca informația de securitate să fie distribuită, să ajungă la cei interesați prin intermediul comunicațiilor de stat, nu trebuie să fie în competiție cu nevoia de a proteja aceste informații. Cele două acțiuni trebuie să fie complementare. Nivelul de protecție a acestei informații trebuie să fie în concordanță cu conținutul ei şi cu timpul la dispoziție în care informația trebuie să se transpună în acțiune, sau altfel spus cu timpul de reacție al sistemului la informația primită.

Se are în vedere faptul că fenomenul insecurității informațiilor este din ce în ce mai prezent, el extinzându-se odată cu dezvoltarea erei informaționale, astfel încât uneori cu cât eşti mai dezvoltat din punct de vedere al tehnologiei informației, cu atât eşti mai vulnerabil. Deşi fenomenul vulnerabilității informațiilor afectează un număr mare de instituții publice sau particulare, cu consecințe deosebite, el capătă o importanță deosebită când este vorba de securitatea națională, aşa cum am arătat şi anterior.

Întrucât volumele mari de informații necesare actului de decizie la nivelul statului trebuie să fie protejate împotriva interceptării şi accesului neautorizat, în mod logic la construirea şi exploatarea sistemelor de comunicații trebuie să se acorde atenție deosebită protecției acestora, protecție care cuprinde un ansamblu de măsuri juridice, organizatorice, tehnice şi logistice capabile să asigure autenticitatea, integritatea şi confidențialitatea informațiilor vehiculate.

Astfel actul decizional la nivelul statului român în momentul de față este susținut de un sistem specific de comunicații şi tehnologia informației. Acest sistem de comunicații este reprezentat de comunicațiile speciale.

2. Comunicațiile speciale, componentă strategică a comunicațiilor de stat

În țara noastră, Serviciul de Telecomunicații Speciale sprijină actul decizional, la nivel strategic, prin susținerea lui cu un sistem de comunicații şi tehnologia informației, cunoscut sub denumirea de comunicații speciale, ca parte a comunicațiilor de stat. Comunicațiile speciale furnizează comunicații integrate de voce-date-video, confidențiale, sigure, protejate, stabile, flexibile şi continue, disponibile atât în stare de normalitate cât şi în situații de criză, mobilizare şi stare de război, pentru asigurarea securității naționale.

Potrivit Legii nr. 92 din 1996 privind organizarea şi funcționarea Serviciului de Telecomunicații Speciale, „Serviciul de Telecomunicații Speciale este organul central de specialitate, cu personalitate juridică, ce organizează, conduce, desfăşoară, controlează şi coordonează activitățile în domeniul telecomunicațiilor speciale pentru autoritățile publice din România şi alți utilizatori …”.

Pentru asigurarea securității naționale, Serviciul de Telecomunicații Speciale asigură servicii cu următoarele destinații:

- servicii pentru guvernare;
- servicii pentru administrația publică locală şi centrală;

- servicii pentru justiție şi impunerea legii;
- servicii pentru urgență;
- servicii pentru comunitatea informativă.

Serviciul de Telecomunicații Speciale concură în calitatea sa de autoritate de securitate, la activitățile Comunității Naționale de Informații, prin activități specifice (PKI, COMSEC, TEMPEST, Autorizare INFOSEC).

Situația privind beneficiarii serviciilor enumerate, este prezentată în Anexa 1. Din punct de vedere tehnic, serviciile sunt de următoarele feluri: voce, date, video şi servicii de securitate. Toate aceste servicii au caracter de servicii critice şi fac parte din infrastructurile critice ale statului.

Totodată, trebuie menționat faptul că Serviciul de Telecomunicații Speciale este abilitat prin lege să protejeze comunicațiile speciale şi acea parte a comunicațiilor de stat destinată cooperării instituționale, mecanismele de protecție fiind administrate exclusiv de către personalul acestei instituții. Activitatea de securitate are un rol primordial, comunicațiile speciale fiind destinate să asigure nevoile de legături pentru toate instituțiile fundamentale ale statului român, ca un instrument esențial al conducerii statului şi asigurării securității naționale. Din această perspectivă, Serviciul de Telecomunicații Speciale este autoritatea de securitate care inițiază, realizează şi implementează politica de securitate a sistemului de comunicații speciale şi de cooperare între autoritățile publice cu atribuții în domeniul securității naționale a României.

Comunicațiile speciale asigură rețele de comunicații speciale şi de cooperare pentru toate instituțiile cu atribuții în susținerea şi exercitarea funcțiilor statului, unifică solicitările de telecomunicații într-o rețea unică de comunicații la nivelul țării şi furnizează conectivitate protejată la nivel național, asigură interoperabilitatea sistemelor de comunicații specifice instituțiilor statului.

Comunicațiile speciale, parte componentă a comunicațiilor de stat, reprezintă acea alternativă pe care statul o dezvoltă pentru a-şi asigura nevoile, necesitățile de comunicare între elementele sale constitutive.

Comunicațiile speciale operează pe o infrastructură de comunicații eterogenă, constituită cu scopul de a oferi servicii variate şi de calitate instituțiilor cu atribuții pentru apărarea securității naționale. Această infrastructură cuprinde următoarele elemente:

- rețeaua magistrală: o tipologie de inel multiplu, bazată pe medii de transmisie multiple, o rețea cu acoperire națională multifuncțională, cu un nivel înalt de securitate, care leagă toate reşedințele de județ şi toate autoritățile publice din Bucureşti;
- rețeaua de acces radio utilizată în toate reşedințele de județ şi în unele părți ale Bucureştiului, stabilită pentru a satisface necesitățile de comunicare a centrelor de operare a sistemului național de apel unic de urgență – 112;
- rețeaua metropolitană, utilizată în Bucureşti, care conectează diferite instituții între ele precum şi la rețeaua magistrală;
- rețeaua de acces radio pentru accesul în zonele rurale şi a micilor aglomerări de populație;
- rețeaua satelitară de comunicații, folosită de operatorul de comunicații speciale;

- infrastructura de chei publice, dezvoltată de operatorul de comunicaţii speciale, pe baza căreia sunt implementate soluţii speciale de securitate pentru sistem şi utilizatorii acestuia.

În prezent, Serviciul de Telecomunicaţii Speciale este capabil să organizeze orice tip de reţea virtuală privată care să răspundă cerinţelor şi nevoilor de comunicaţii şi poate oferi o gamă largă de servicii de comunicaţii prin intermediul punctelor de prezenţă constituite la nivel naţional.

În Anexa 2 prezint descrierea generală a sistemului de comunicaţii speciale.

Prin prisma atribuţiilor Serviciului de Telecomunicaţii Speciale pe linia administrării şi operării sistemului naţional pentru apel unic de urgenţă, această instituţie asigură relaţia specială între statul român şi cetăţeni, întrucât securitatea cetăţeanului reprezintă o componentă importantă a securităţii naţionale. Prin serviciile oferite pe această linie, Serviciul de Telecomunicaţii Speciale contribuie la apărarea vieţii, apărarea proprietăţii şi asigurarea ordinii publice. Sistemul naţional pentru apel unic de urgenţă este, poate, singura instituţie care asigură interfaţa stat-cetăţean, recepţionează problemele cetăţenilor şi contribuie decisiv la securitatea acestora, alături de celelalte instituţii şi agenţii responsabile.

3. Locul şi rolul Serviciului de Telecomunicaţii Speciale prin prisma proiectului legislativ privind activitatea de informaţii, contrainformaţii şi securitate

Locul şi rolul Serviciului de Telecomunicaţii Speciale ca actor de securitate în România este prevăzut şi în conţinutul proiectului „Legii privind activitatea de informaţii, contrainformaţii şi securitate”.

Conform acestui proiect legislativ, instituţiile implicate în această activitate contribuie sau îşi aduc contribuţia la protejarea şi promovarea intereselor naţionale şi ale aliaţilor statului român şi au datoria să asigure prin activităţi specifice garantarea ordinii constituţionale şi a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului.

Prin telecomunicaţii speciale în sensul aceluiaşi proiect se înţeleg „telecomunicaţii de stat emanate de la autoritatea legală competentă pentru susţinerea funcţiilor de securitate naţională şi a actului de guvernare”. Prin infrastructuri critice se înţeleg „acele dispozitive, reţele, servicii, sisteme de bunuri materiale (energetice, de transport, de comunicaţii, de furnizare a utilităţilor) şi de tehnologia informaţiei, de interes strategic şi/sau de utilitate publică, a căror distrugere, aducere în stare de nefuncţionare, degradare ori perturbare ar avea efecte negative majore, la nivel naţional sau regional, asupra stării de sănătate şi siguranţei cetăţenilor, mediului, funcţionării economiei şi activităţii instituţiilor statului”.

De asemenea, se apreciază că distrugerea, degradarea, deteriorarea, perturbarea infrastructurilor de comunicaţii speciale sau a celor publice şi private cu relevanţă pentru securitatea naţională, ca şi accesul ilegal sau perturbarea sistemelor informatice şi de comunicaţii, constituie riscuri şi ameninţări la adresa securităţii naţionale.

Totodată, riscuri şi ameninţări la adresa securităţii naţionale reprezintă şi pătrunderea fără drept în spectrul de frecvenţe radio cu utilizare guvernamentală, interceptarea comunicaţiilor de acest fel, interceptarea comunicaţiilor şi accesarea

ilegală a conținutului informațiilor, frauda informatică, alterarea integrității bazelor de date de interes public, crearea canalelor de comunicații sau sistemelor informatice în afara cadrului legal, acțiunile ce pot genera condiții de insecuritate ale rețelelor şi sistemelor de comunicații şi a protecției acestora, toate situațiile enumerate fiind de natură să aducă atingere securității naționale.

Serviciul de Telecomunicații Speciale concură, potrivit competențelor proprii la activitatea Comunității Naționale de Informații, în calitatea sa de serviciu de securitate.

Ca şi în prezent, proiectul legislativ la care fac referire, prevede că Serviciul de Telecomunicații Speciale reprezintă autoritatea care asigură protecția telecomunicațiilor speciale puse la dispoziția autorităților informative, autorităților publice şi utilizatorilor prevăzuți de lege.

Pentru asigurarea securității telecomunicațiilor şi a sistemelor informatice de interes național, se prevăd a fi luate măsuri de identificare, evaluare şi contracarare a riscurilor şi amenințărilor care afectează confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea, autenticitatea şi nerepudierea informațiilor gestionate prin sistemele informatice şi de comunicații sau care afectează funcționarea sistemelor respective.

De asemenea se adoptă măsuri pentru protecția acestor sisteme, precum şi pentru prevenirea şi contracararea faptelor care ar afecta continuitatea altor tipuri de comunicații cu relevanță la securitatea națională sau la securitatea datelor personale, precum şi măsuri de prevenire şi contracarare a activităților ilegale desfăşurate în scopul interceptării, bruierii ori întreruperii comunicațiilor şi transmisiilor de date. Nu în ultimul rând se adoptă şi măsuri specifice pe linia protecției TEMPEST.

Concluzii

Serviciul de Telecomunicații Speciale este abilitat să integreze servicii de securitate informatică şi de informații în sistemele de comunicații, domeniu în care alte instituții nu sunt abilitate.

De asemenea oferă posibilitatea interconectării cu alte instituții ale administrației publice, atât la nivel central, cât şi județean.

De menționat este faptul că prin infrastructura Serviciului de Telecomunicații Speciale tranzitează toate resursele de comunicații speciale (voce, date, videoconferință, comunicații radio speciale).

Serviciul de Telecomunicații Speciale propune un set de arhitecturi de telecomunicații bazate pe un nucleu național puternic de comunicații, care oferă în fiecare județ un set de puncte de acces pentru toate serviciile importante şi moderne aflate pe piață (voce, date, video). Accesul la aceste puncte este asigurat prin soluții variate cu asigurarea unui nivel de disponibilitate foarte ridicat.

Arhitecturile de comunicații speciale prezintă următoarele avantaje evidente:

a) Permit schimbul de informații între toate structurile implicate;
b) Suportă toate tipurile de servicii necesare utilizatorului;
c) Sunt scalabile ca dimensiune şi trafic;
d) Pot fi administrate atât centralizat cât şi la nivelul județelor;
e) Având nucleul critic asigurat, permit realizarea şi furnizarea serviciilor în timp redus;

f) Oferă posibilitatea interconectării cu alte instituții ale administrației publice atât la nivel central, cât şi județean.

În concluzie, Serviciul de Telecomunicații Speciale, administratorul şi operatorul comunicațiilor speciale în România, poate fi apreciat ca sistemul nervos al sistemului național de apărare, care asigură interconectarea şi fluxul informațional pentru luarea deciziei, pentru toate instituțiile cu atribuții în domeniul securității naționale, drept pentru care poate fi apreciat ca actor principal pe scena securității naționale.

Bibliografie

[1] ***Constituția României.

[2] ***Legea nr. 76 din 08.11.1993 pentru ratificarea Constituției şi a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor.

[3] ***Legea nr. 92/1996 privind organizarea şi funcționarea Serviciului de Telecomunicații Speciale.

[4] ***Legea privind activitatea de informații, contrainformații şi securitate (proiect).

[5] ***H.G.R. nr. 585 din 13.06.2002 pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România, cu modificările şi completările ulterioare.

[6] ***Strategia de Securitate Națională a României, 2007.

[7] BĂJENESCU Titu, Managementul rețelelor moderne de telecomunicații speciale, Editura Teora.

[8] MONAC Constantin, Parlamentul şi securitatea națională, Editura Monitorul Oficial, Bucureşti 2006.

[9] RĂDULESCU Tatiana, Telecomunicații, Editura Teora.

[10] SAVA Constantin, MONAC Constantin, Stările excepționale, Editura Forum, 2000.

[11] TABARCEA Petrea şi GHIUR Gheorghe, Tehnologii noi în telecomunicații, Editura Militară.

Anexa nr. 1

BENEFICIARII TELECOMUNICAȚIILOR SPECIALE

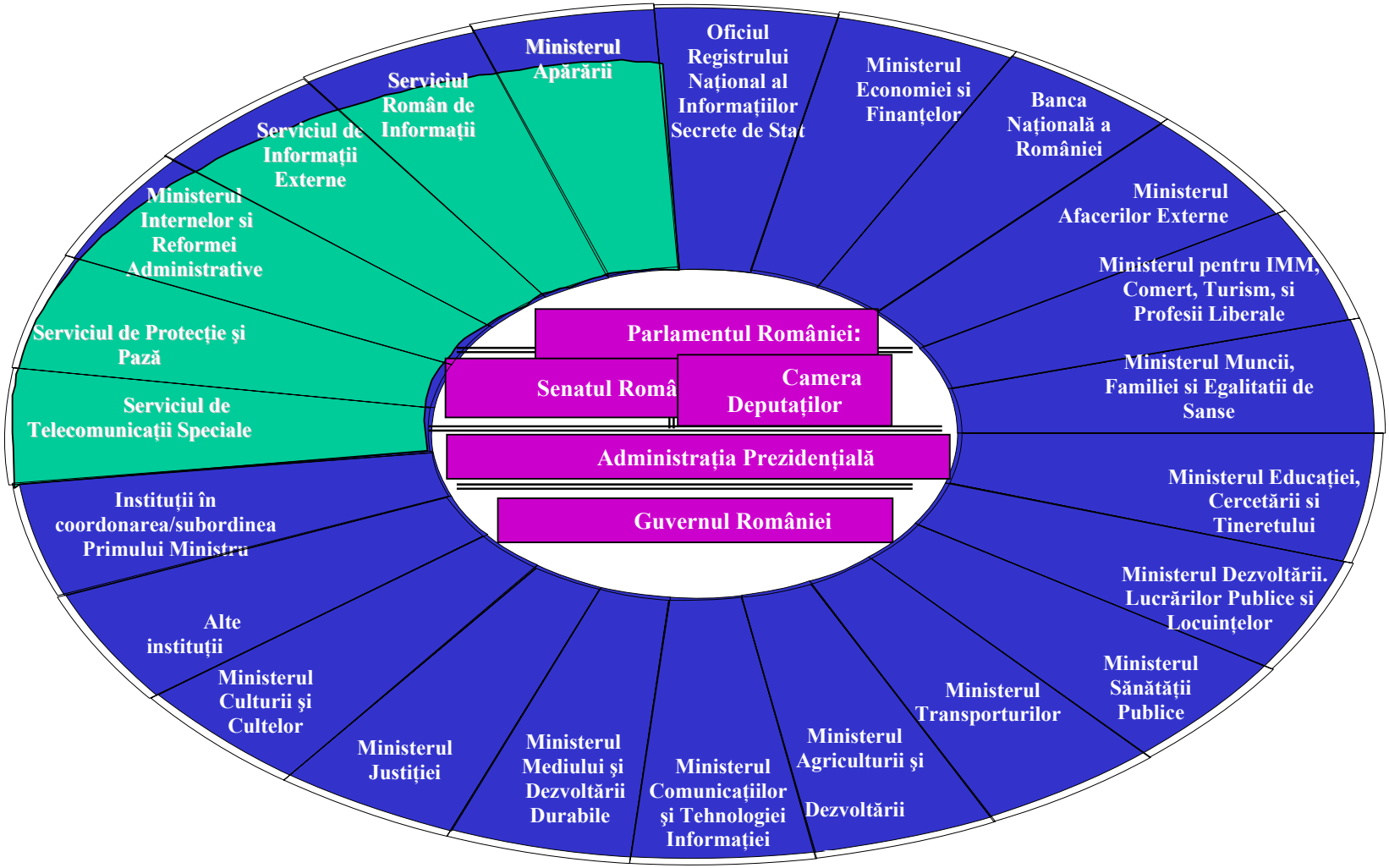
Ministerul Apărării
Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat
Ministerul Economiei si Finanțelor
Banca Națională a României
Ministerul Afacerilor Externe
Ministerul pentru IMM, Comert, Turism, si Profesii Liberale
Ministerul Muncii, Familiei si Egalitatii de Sanse
Ministerul Educației, Cercetării si Tineretului
Ministerul Dezvoltării. Lucrărilor Publice si Locuințelor
Ministerul Sănătății Publice
Ministerul Transporturilor
Ministerul Agriculturii şi Dezvoltării
Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației
Ministerul Mediului şi Dezvoltării Durabile
Ministerul Justiției
Ministerul Culturii şi Cultelor
Alte instituții
Instituții în coordonarea/subordinea Primului Ministru
Serviciul de Telecomunicații Speciale
Serviciul de Protecție şi Pază
Ministerul Internelor si Reformei Administrative
Serviciul de Informații Externe
Serviciul Român de Informații
Parlamentul României:
Senatul Româ
Camera Deputaților
Administrația Prezidențială
Guvernul României

Anexa nr. 2

DESCRIEREA GENERICĂ A SISTEMULUI DE COMUNICAȚII

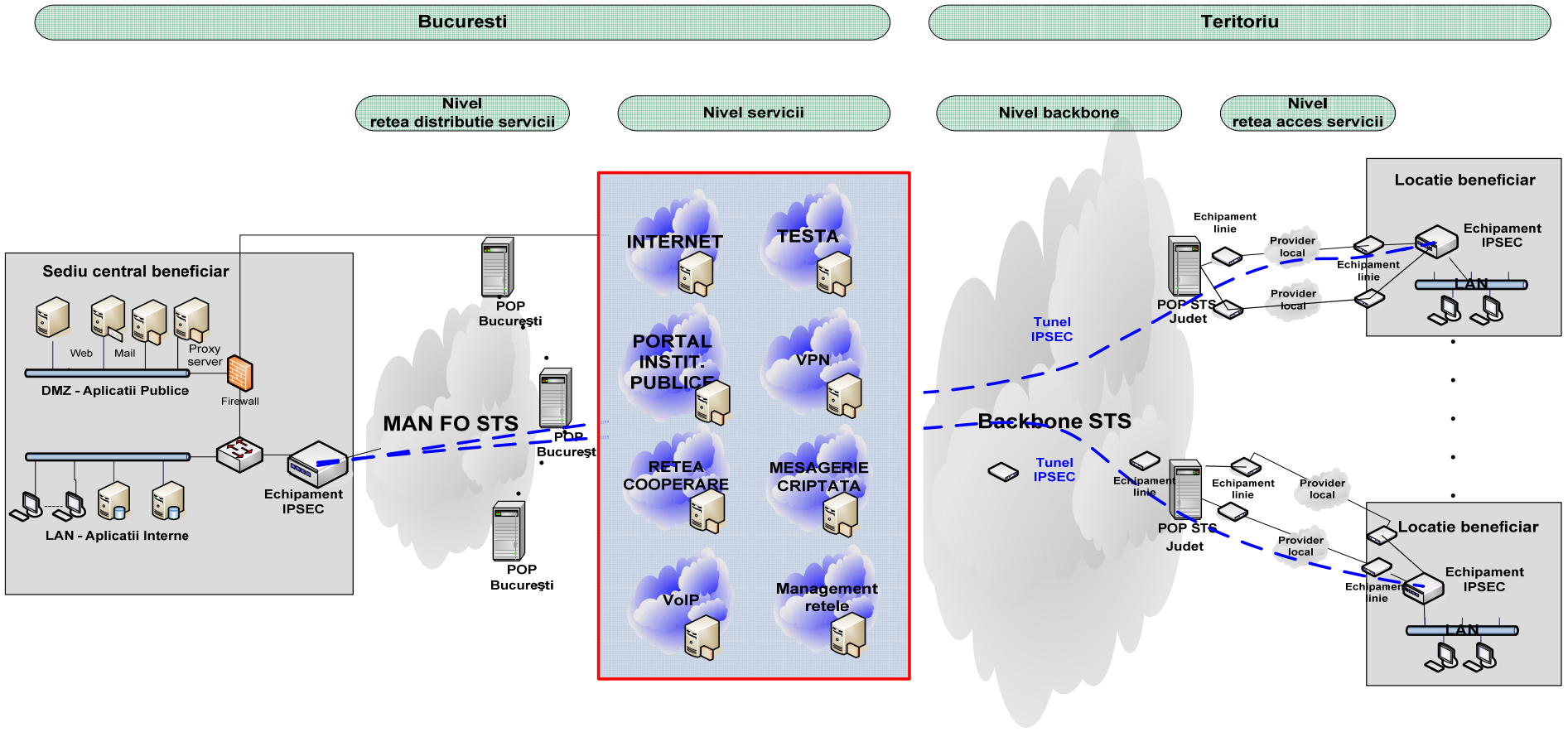

TURISMUL ŞI RISCUL TERORIST

Andreea Marin- PANTELESCU*
Dr. Maria IONCICĂ**

The tourism activity is confronting with crises situations witch consists in: wares, terrorism, natural disasters, waves of violence and epidemics. At the base of these crises stands the financial collapse and the industrial disputes witch influence the oil and the energy.

The terrorist risk represents a major threat for tourism activity. Along the years, a state hit by an attempt was dead for more than 2 or 3 years from the tourism point of view. Most of the persons didn't want to visit that state. Otherwise the objective was chased by the terrorists. Today a public maturity phenomenon exists. The phenomenon of fright persists, an attempt continuously cause a mechanical wave of the interest lost about the region that is attacked. In the case of an attempt, some of the tourists leave the region, but others on the contrary come there corresponding to the principle that the terrorists don't attack twice the same place. According to this, our paper analyzes the way tourism has integrated the terrorist risk and we try to find solutions for discourage terrorism in the tourism destinations.

Introducere

Turismul, cheia activităţilor a numeroase economii străine, permite slăbirea strânsorii regimurilor autoritare. Foarte interesant este că ameninţarea teroristă nu mai pune turiştii *"pe fugă*" cum se întâmpla in trecut.

Pentru ţările sărace, *turismul* are o importanta economică crucială. Este vorba de cel mai mare sector economic non-guvernamental al lumii. Pentru 46 din 49 de ţări mai puţin dezvoltate, este în acelaşi timp prima sursă de devize străine. Activitatea turistică este extrem de atrăgătoare din punct de vedere economic şi pentru ţările dezvoltate şi în curs de dezvoltare. Impactul său direct, influenţează profund societatea din punct de vedere financiar, uman, şi în termenii creării locurilor de munca. Astfel, în urma *tsunamiului* din 2005, ţările asiatice estimau că principalul sprijin constă în refacerea numărului de turişti pe care îi pierduse.

Turismul serveşte cauzei regimurilor non democratice? Deschiderea unei ţări turismului este dovada unui control social mai restrâns al populaţiei. Cele mai autoritare regimuri au o dificultate în a accepta prezenţa străinilor. In timpul războiului rece, puţinii vizitatori care veneau în ţările comuniste erau supravegheaţi şi păziţi, de frică, ca nu cumva aceştia să poată intra în contact cu populaţia de acolo, şi mai rău, cu opozanţii. In timp ce ţările se deschid turismului, se creează o bază împotriva căreia regimul autoritar poate din ce în ce mai greu să lupte.

Riscul terorist planează o majora ameninţare asupra turismului. Mişcările teroriste atacă câte una din resursele statului, divizându-l, iar la sfârşit ajungând în punctul destabilizării acestuia. Dar putem observa că există o obişnuinţă cu pericolul. De-a lungul anilor, statul lovit de un atentat era mort din punct de vedere turistic

* **Asistent universitar doctorand, Academia de Studii Economice din Bucureşti, Facultatea de Comerţ, Catedra de Turism-Servicii, Bucureşti, România**

** **Profesor universitar, Academia de Studii Economice din Bucureşti, Facultatea de Comerţ, Catedra de Turism-Servicii, Bucureşti, România**

pentru mai mult de 2 sau 3 ani. Cele mai multe persoane nu mai doreau sa îl mai viziteze. Era de altfel obiectivul urmărit de terorişti. Astăzi, există un fenomen de maturizare a publicului. Fenomenul de spaimă persistă, un atentat provoacă în continuare o mişcare mecanică de pierdere a interesului faţă de regiunea respectivă, însă este de natură punctuală şi provizorie. In cazul unui atentat, unii turişti părăsesc ţinutul, în timp ce alţii, din contră, vin potrivit principiului că teroriştii nu atacă de doua ori în acelaşi loc. Pe de altă parte, aceştia pot beneficia de reduceri de preţ şi condiţii foarte favorabile. Aşadar, publicul a integrat riscul terorismului, care, poate ataca pretutindeni, cuprinzând şi oraşele occidentale, cum am văzut în New York, Madrid sau Londra.

De asemenea, riscurile sanitare, accidentele de transport sau activităţile sportive, care sunt mai puţin spectaculoase, sunt de fapt la fel de periculoase decât terorismul.

Terorismul – panică şi dezastru

Conform unor studii de specialitate în domeniul siguranţei unui stat se apreciază faptul că este nevoie , în medie, de trei ani pentru ca oamenii să-şi recapete încrederea în zonele turistice care au fost afectate de cataclisme naturale sau de acţiuni teroriste intenţionat îndreptate asupra turiştilor. De cele mai multe ori reacţia agenţiilor de turism tour- operatoare este de anulare a călătoriilor spre destinaţia turistică afectată de acte de terorism, iar companiile aeriene sistează vânzările de bilete spre destinaţia în cauză.

Ca exemplu în acest sens poate fi oferit atentatul terorist de la Sinai (Egipt) din octombrie 2004, când tour-operatorii din Cehia şi Olanda au anulat toate călătoriile către Sinai pentru un an de zile, iar multe companii aeriene au sistat vânzările de bilete pentru o perioadă de câteva săptămâni. După cum se ştie turismul reprezintă ramura- cheie a economiei egiptene, ţara fiind vizitată de peste 8 milioane de oameni, care aduc bugetului peste 6 miliarde de dolari. În 2010, Egiptul îşi propune să primească 16 milioane de turişti, într-un sector cu aproximativ 650.000 de salariaţi. Însă pentru a realiza aceste obiective Egiptul trebuie să dobândească statutul de zonă sigură pentru practicarea diferitelor forme de turism. Din păcate, în 22- 23 iulie 2005 atentatele teroriste de la Sharm El- Sheikh au lovit grav industria turistică atât la nivelul Egiptului, cât şi la nivel mondial. 88 de oameni au murit (cei mai mulţi egipteni, dar şi cehi, italieni şi britanici) şi alte 200 de persoane au fost rănite în atentatele devastatoare cu bombă care au lovit, sâmbăta noaptea, staţinunea Sharm El-Sheikh. Deşi recunoscută drept o staţiune liniştită, teroriştii Al- Qaeda au atacat-o cu brutalitate, la o oră la care mulţi turişti se bucurau de viaţa de noapte, barurile şi cafenelele din zonă fiind pline cu turişti şi localnici. Trei explozii simultane, devastatoare au însângerat străzile. Martorii deflagraţiilor au povestit ulterior agenţiilor de ştiri cum panica s-a răspândit foarte repede, toată lumea începând să strige şi să se agite confuză. Prin contrast, atacurile au fost extrem de bine organizate şi coordonate. Două maşini capcană, în care este posibil să se fi aflat atacatori sinucigaşi, au explodat în parcarea unui hotel, simultan, la ora 1:15, la distanţă de doar trei kilometri. O a treia bombă a explodat imediat după aceea, în apropiere de o zonă de plajă unde turiştii obişnuiau să se plimbe noaptea. Un hotel de lux a fost distrus şi

transformat într-o grămadă de moloz, iar plaja a fost împroşcată cu rămăşiţe omeneşti. În momentul atentatelor teroriste, în staţiunea Sharm El- Sheikh se aflau 61 de turişti români, 11 sosiţi prin intermediul unei agenţii de turism din România, iar 50 plecaţi în sejur cu zboruri charter de pe aeroportul din Budapesta. Nici unul dintre aceştia nu s-a numărat printre victime, zonele unde au fost cazaţi fiind departe de cele afectate de atentate. Însă, imediat după atentat românii şi-au exprimat dorinţa să părăsească staţiunea cât mai repede, fiind panicaţi din cauza acestor evenimente nedorite. De fapt, fiecare stat care a avut turişti în Sharm El- Sheikh, în noaptea atentatelor, a creat o celulă de criză care să ţină legătura între turişti şi rudele acestora. Aceste atentate au condus la scăderea drastică a interesului turiştilor pentru staţiunea Sharm El- Sheikh, pe o perioada de circa şase luni. Pe de altă parte, atentatul a avut ca impact global importante pierderi financiare pentru agenţiile de turism internaţionale care ofereau pachete de vacanţă în această staţiune. Cele mai multe dintre ele s-au gândit să ofere ca destinaţie de vacanţă Hurghada, care nu a fost niciodată supusă unui atentat. Mai afectaţi decât agenţiile de turism au fost operatorii de chartere ale căror venituri s-au diminuat simţitor, pentru că ei nu sunt atât de fexibili ca agenţiile de turism şi trebuie să respecte anumite reguli de trafic aerian. Acest exemplu elocvent a fost dat pentru a sublinia încă odată necesitatea desfăşurării unui turism în siguranţă.

Vacanţe mortale – la propriu sau la figurat?

În Europa, ţări care, nu cu mulţi ani in urma, aveau un potenţial ridicat de risc pentru turişti au devenit astăzi mai sigure decât statele cu economii stabile si zone turistice tradiţionale. Toata lumea îşi doreşte o ‘vacanţă mortală’, dar nici chiar aşa, iar turiştii şi agenţiile de turism îşi refac în acest moment planurile şi calculele, mizând pe Europa de Est.

Croaţia, Bulgaria şi România, sunt astăzi locuri în care aproape nimic nu poate ameninţa turiştii occidentali pe timpul vacantei lor, în timp ce, dintre locaţiile tradiţionale, doar Grecia îşi păstrează intact potenţialul. În schimb, Spania, Anglia, Turcia sau Egipt au intrat pe lista ţărilor cu posibile probleme, din cauza atentatelor teroriste. Ceva mai departe, Asia de Sud-Est, o regiune cu un turism în expansiune de ani buni, a îndepărtat turiştii din cauza fenomenelor naturale devastatoare (cutremure si *tsunami*), iar Africa este aproape de nevizitat ca urmare a instabilităţii politice şi sociale din majoritatea ţărilor, fiind posibile lovituri de stat, revolte, manifestaţii de stradă. În ultimul an, schimbările majore din turism i-au determinat pe cei care vor să plece în vacanţă să se gândească de zece ori înainte de a alege locul în care îşi vor petrece concediul. Chiar dacă pericolul de a fi implicat într-o situaţie neplăcută este mic, doar gândul ca şirul zilelor de reverie - în care hoinăreşti în şlapi prin magazine sau te relaxezi pe nisip cu gândul aiurea - poate fi întrerupt de o bombă e suficient să-ţi mute iute degetul de pe hartă din agenţie. Acum e la moda o nouă listă a ţărilor sigure, iar România îşi poate câştiga un binemeritat loc în cadrul acestei liste.

România – o destinaţie turistică sigură

Dintre ţările din Estul Europei, câteva nu prea au ce oferi turiştilor vest-europeni ori americanilor. Polonia, de exemplu, n-are mare, n-are obiective renumite, la fel Slovacia. În schimb, Ungaria are o industrie a turismului bine pusa la punct.

Deşi nu se bucură de prea multe calităţi naturale, lacul Balaton fiind singurul cu renume regional, ei îşi pun in valoare în primul rând capitala. Budapesta este o adevărata mină de aur, cu milioane de turişti care vin să înţeleagă care este diferenţa dintre Buda şi Pesta, să numere podurile de peste Dunăre, să viziteze palate şi castele. Zonele viticole atrag şi ele din ce în ce mai mulţi pasionaţi de turismul bahic, cu degustări, vizite in crame străvechi şi nopţi petrecute în aer liber. Mai la sud, dintre fostele state iugoslave, Croaţia a cucerit medalia de aur pentru investiţii în turism, ajutată şi de un relief superb. Germanii şi francezii se înghesuie de la an la an pe insulele şi plajele croate, uitând deja de conflictele ce făceau din aceasta zona un ţinut nesigur. Alături se afla Slovenia, cu o prosperă economie de piaţă, în care turismul are o poziţie privilegiată. Cu un mic, dar superb litoral, la doi paşi de Italia, cu un nivel de trai mai mult decât mulţumitor, Slovenia reprezintă un real model de destinaţie turistică, într-o ţară stabilă, liniştita şi primitoare. Bulgarii, au spus da, şi au investit în turismul de pe litoral, cot la cot cu marii tour-operatori, făcând astfel ca staţiunile de la Marea Neagră să depăşească în zbor ceea ce era cândva turismul de tip comunist, practicat în egală măsură în România şi Bulgaria. Astăzi numărul de germani care aterizează la Varna pentru un concediu este cu adevărat important.

România are şi ea un loc pe lista ţărilor sigure, mai ales daca luăm în calcul doar statele care beneficiază de litoral. Chiar dacă unele agenţii internaţionale de rating mai vorbesc despre hoţii de buzunare, acestea sunt mărunţisuri de care te poţi lovi peste tot în lume. Important pentru un turist occidental este ca serviciile să fie asigurate la un minimum elementar, preţurile să fie accesibile, şoselele sa nu-ţi pună viaţa în pericol, iar stabilitatea politico-socială să existe. Pentru că, în afară de bombe, turiştii mai urăsc mişcările de stradă, demonstraţiile în care sunt prinşi fără voie şi zborurile anulate din cauza loviturilor de stat.

Concluzii

Se constată că România poate exploata statutul de zonă sigură pentru practicarea turismului. Tour-operatorii internaţionali care caută acum să se orienteze către zone mai sigure, mai puţin ameninţate, pentru a le putea oferi turiştilor vacanţe în siguranţă, pot include în ofertele lor România.

Ca posibile soluţii pentru îmbunătăţirea securităţii în zonele turistice pot fi menţionate:

- Redorândirea încrederii în practicarea turismului în zonele care au fost afectate de atentate sau calamităţi naturale;
- Crearea unui centru de criză care să gestioneze incidentul, care să aibă şi reprezentanţi din partea organismelor reprezentative în turism WTO, WTTC, IATA;
- Comunicare permanentă prin canalele media cu oamenii afectaţi, cu mediul internaţional, prin oferirea de informaţii clare, reale, corecte;
- Dezvoltarea unei strategii globale cu scopul promovării turismului ca mesager al păcii şi reconcilierii diferenţelor între popoare;
- Încurajarea realizării de proiecte turistice comune şi de cooperare între state;

•Dezvoltarea şi amplificarea conferinţelor internaţionale care au ca scop îmbunătăţirea activităţii turistice şi expunerea de lucrări pe teme ce vizează pacea, siguranţa şi securitatea în staţiunile turistice.

Bibliografie

[1] GILBERT David, YingFei Gao, (2005). A failure of UK travel agencies to strengthen zones of tolerance. *Tourism and Hospitality Research Journal, Vol. 5, Iss. 4;* pp. 306-318.

[2] GOLDSTONE, P. (2001). *Making the World Safe for Tourism*. Yale University Press, p.65-68

[3] HALL, M., Timothy, D., Duval D. (2007). *Safety and Security in Tourism: Relationships, Management, and Marketing.* Butterworth-Heinemann, pp. 36-42.

[4] MANSFELD, Y., Pizam, A. (2005). Tourism*, Security and Safety: From Theory to Practice (The Management of Hospitality and Tourism Enterprises).* Butterworth-Heinemann, p.174.

[5] *********Tourism Highlights, Facts & Figures*, 2008 Edition, UNWTO, p.1-3.

TIPOLOGIA MISIUNILOR ÎN CONDIȚIILE NOULUI MEDIU OPERAȚIONAL LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI

Dan GHICA-RADU[*]

The beginning of the XXIst *century was marked by profound changes of operational environment where globalization phenomena show itself as irreversible. Military conflicts will continue to be one of the violent expressions of political, economical and social crises, while their management is being realized by civil-military organizations, which will impose themselves as characteristic tools of today security environment.*

In this respect, missions' typology in today operational environment will mark a profound change associated to transition process toward a society based on the principles of the democracy and stability at global and regional level.

Schimbările de la sfârşitul secolului XX au creat o lume străbătută de tendințe contrarii, din ce în ce mai complexă şi eterogenă, marcată de ambiguități şi controverse. Începutul secolului actual este marcat de transformări profunde ale mediului de securitate, lumea fiind tot mai complexă şi interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă activ ca fiind ireversibil.

Modificările produse de procesul globalizării, suprapunerea acestuia cu tendințele, tot mai evidente, spre regionalizare şi fragmentare, generează noi tensiuni şi factori de risc, cum sunt: tensiunile etnice (unele dintre acestea fiind în stare latentă), traficul de droguri, substanțe radioactive şi ființe umane, criminalitate organizată, instabilitatea politică a unor zone/regimuri, tendința de reîmpărțire a unor zone de influență, accesul discriminatoriu la educație şi sănătate, la resurse esențiale ale vieții şi altele. Datorită globalizării economice, crizele de natură socială sunt însoțite adesea de crize de identitate, generatoare de violență fără precedent.

Riscurile apariției unei confruntări militare de amploare pe continentul european sau la nivel mondial s-au diminuat semnificativ. Totuşi, persistă fenomene de instabilitate şi criză la nivel subregional şi tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state confruntate cu probleme economice, sociale şi politice asociate procesului de tranziție spre societatea bazată pe principiile democrației şi ale economiei de piață, care pot genera riscuri şi amenințări cu efecte nebănuite la adresa securității statelor din regiune. Desigur, orice studiu asupra surselor şi naturii conflictelor la începutul secolului XXI trebuie să analizeze şi să țină cont de impactul crizelor din perioada istorică anterioară, cu o extindere temporală mai mică sau mai mare. De asemenea, trebuie analizată, în aceeaşi măsură, implicarea şi utilizarea puterii militare pentru soluționarea crizelor în timpul Războiului Rece.

Totodată, studiul şi analiza surselor şi naturii conflictelor la începutul secolului XXI pregătesc o parte din elementele necesare pentru fundamentarea propunerii şi eliberării conceptului de mediu operațional de securitate care trebuie adaptat şi introdus în demersurile pe tema securității internaționale.

---

[*] **General de brigadă, Comandantul Comandamentului Operațional Întrunit**

Viitoarele conflicte militare vor continua să fie una dintre expresiile violente ale conflictualității politice, economice şi sociale. Nici un conflict militar, oricât de neînsemnat, în orice parte a globului, nu va mai putea fi privit şi tratat ca un fapt izolat, ca o chestiune care-i priveşte exclusiv pe cei implicaţi direct. Fiecare dintre aceste conflicte va impune din ce în ce mai mult, pentru rezolvarea sa, o soluție globală, ceea ce presupune implicarea comunității internaționale. Războaiele şi conflictele militare se vor desfăşura deopotrivă în văzul lumii, sub atenta supraveghere a camerelor de luat vederi, a senzorilor amplasaţi peste tot şi în ascuns, adică în spectrul cibernetic, psihologic şi informațional, folosindu-se la maximum rețelele de tot felul şi arma informației.

Dintre principalele caracteristici ale conflictelor militare actuale şi viitoare, care pot influența gândirea strategică, fac parte următoarele: cauzalitatea complexă, rezultată îndeosebi din incompatibilitatea existentă între sistemele politice dictatoriale sau autocratice şi cele democratice; amprenta pusă asupra viitoarelor conflicte militare şi decalajele imense dintre țările bogate şi cele sărace, dintre civilizația hight-tech – I.T. şi civilizațiile tradiționale; efectul diferențelor tehnologice; intensitatea diferită, de la violența extremă a atentatelor teroriste la strategiile de îndiguire, la cele de dominare sau la cele de impunere a unui anumit tip de comportament; permanenta amenințare NRBC; disimetria şi asimetria; predominanța strategiilor de alianță şi de coaliție; omniprezența binomului acțiune-reacție; prevenția şi caracterul preemtiv sau represiv; responsabilitatea internațională; creşterea rolului cooperării şi colaborării; implicarea unui nou tip de binom terorism-contraterorism; imprevizibilitatea.

Acestor caracteristici li se adaugă şi altele, cum ar fi flexibilitatea şi confuzia, caracterul indirect, extremismul politic şi religios etc.

Conflictele militare îşi au cauzele în conflictele de interese, în bătălia pentru putere, care înseamnă bătălie pentru resurse, piețe şi influență. Cele mai multe dintre conflictele militare actuale nu diferă, ca tipologie, de cele care însoțesc lumea de la apariția ei. Omenirea se bate în continuare pentru putere, frontiere, resurse, piețe şi influență.

Aşadar, tipologia conflictelor actuale şi, cu siguranță, viitoare, este următoarea: conflicte militare frontaliere sau teritoriale; conflicte militare religioase; conflicte militare interetnice; conflicte militare cu suport economic; războaie de gherilă; terorism şi acțiuni militare împotriva terorismului.

Aceste tipuri de conflicte militare au un suport tehnologic diversificat, de la primitivismul atacurilor cu arme albe la folosirea maşinilor capcană şi a încărcăturilor explozive plastice, până la amenințarea NRBC şi chiar la folosirea unor componente ale acestora, la întrebuințarea sistemelor de arme de mare precizie şi a rețelelor de comandă, control, comunicații, computere, inteligență, informații, supraveghere şi recunoaştere (C4ISR) şi a altor elemente virtuale adiacente acestor sisteme.

În viitor conflictele militare nu dispar, deci nu dispare caracterul armat, violent al acestora. În aceste conflicte pot fi sau nu pot fi angajate însă şi forțe militare, paramilitare sau militarizate. Perioada pe care o parcurgem, la început de secol şi mileniu, se caracterizează, pe de o parte, prin profesionalizarea armatelor, perfecționarea sistemelor de arme, apariția şi dezvoltarea rețelelor reale şi virtuale şi, pe de altă parte, prin diversificarea conflictelor, prin estomparea diferenței între

conflictele militare şi nonmilitare, prin intensificarea acţiunilor teroriste şi a celor din ciberspaţiu.

Mersul implacabil al omenirii spre globalizare modifică gândirea strategică în sensul că, fără a se renunţa la strategiile potrivit cărora o ţară se apără la frontierele ei, lumea îşi pune deja astăzi, în ceea ce priveşte războiul, şi altfel de întrebări, întrucât există şi altfel de provocări – mult mai grave şi mai greu de gestionat -, care pun în pericol nu doar frontierele, ci însăşi civilizaţia planetei. A venit deja timpul în care o ţară, o civilizaţie, o entitate nu se mai apără numai la frontierele ei, ci în întreg spaţiul planetar, acţionând, împreună cu alte ţări, într-o comunitate de interese, de politici şi chiar de forţă, asupra cauzelor, a zonelor şi centrelor perturbatoare, a focarelor de tensiuni şi conflicte, a forţelor şi mijloacelor care se află în spatele cortinei, disimulate într-un spaţiu fizic aparent liniştit, stabil şi transparent. În aceste condiţii, războiul stat contra stat, deşi nu dispare, devine din ce în ce mai puţin posibil, întrucât toate entităţile statale şi civilizaţionale se află în dialog, colaborează şi au tot interesul să prevină o confruntare între forţe şi mijloace care se pot distruge reciproc, fără a rezolva vreuna dintre marile probleme ale omenirii.

După cum se observă chiar în realitatea contemporană, statele acţionează din ce în ce mai mult împreună în coaliţii şi alianţe, pentru rezolvarea şi prin forţă, atunci când este cazul, a unor diferende care afectează comunitatea internaţională, împotriva unor reţele ce ameninţă valorile democratice, structurile economice, culturale şi informaţionale care sunt tot mai globalizate, configurând viitorul economic şi social al planetei. În tot acest timp marea violenţă va continua să-şi aibă cauzele în vulnerabilităţile şi ameninţările non-statale, care vin din decalajele economice foarte mari între regiuni geografice, din proliferarea sărăciei, din extremismul etnic şi religios, din zona reţelelor de traficanţi, a crimei organizate.

Societatea de tip informaţional, în care se poate spune că ne găsim deja, cunoaşte noi vulnerabilităţi, iar răul degajă în aceste condiţii noi ameninţări:

- ameninţări ce ţin de fizionomia ciberspaţiului şi a spaţiului virtual;
- ameninţări din spectrul tehnologiei înalte şi tehnologiei informaţiei;

ameninţări care sunt produse de experimentele şi acţiunile desfăşurate în ionosferă şi în Cosmos;

- ameninţări rezultate din proliferarea în continuare a armelor de distrugere în masă, a mijloacelor radiologice, chimice, biologice;
- ameninţări care vin din dezvoltarea reţelelor teroriste, a fundamentalismului religios, reţelelor de traficanţi, crimei organizate şi economiei subterane;
- ameninţări cauzate de decalajele economice;
- ameninţări provenind din spaţiul asimetric;
- ameninţări genetice.

Aşadar, omenirea trebuie să se pregătească în mod serios pentru noile tipuri de confruntări, care nu sunt altceva decât forme de manifestare ale violenţei în război, care, ne place sau nu, trebuie să constatăm că reprezintă o ameninţare continuă, permanentă, întrucât ţine de însăşi condiţia umană. Noul tip de război va fi din punctul de vedere al confruntării armate, o variantă modificată a războiului clasic, bine cunoscut, stat contra stat, armată contra armată. Cel puţin pentru următoarele două-trei decenii, el se conturează ca un război asimetric, dus în reţele, în forme din

cele mai complexe şi mai neaşteptate, înscrise într-un spectru foarte larg de acţiuni şi reacţii, într-un spaţiu multidimensional, definite între altele de confruntarea în plan informaţional, cibernetic, psihologic, mediatic, cosmic, cultural, genetic, geofizic, domenii care se adaugă celor clasice: politic, militar, economic, diplomatic.

Confruntarea în plan informaţional va fi, fără îndoială, una continuă şi acerbă. Acest lucru nu este nou. Manipularea informaţiei s-a efectuat întotdeauna, de la Sun Tzî încoace. Ceea ce este nou, se referă la predominanţa informaţională, la capacitatea senzorilor de informaţie de a ţine sub supraveghere întreaga planetă, de a vedea absolut totul, din măruntaiele planetei până în profunzimile Cosmosului. Confruntarea în plan informaţional este, deopotrivă, fizică, pentru că se vizează distrugerea senzorilor de informaţie şi a canalelor de comunicaţie ale adversarului, şi în acelaşi timp, în spaţiul virtual, pentru că vizează supremaţia informaţională. Cine stăpâneşte informaţia stăpâneşte totul. Voinţa nu se poate impune decât în condiţiile în care s-a realizat supremaţia informaţională.

Confruntarea în acest domeniu îşi are propriile principii, iar dintre acestea, cele mai importante par a fi: principiul dominaţiei informaţionale, principiul protecţiei informaţionale, principiul continuităţii informaţionale, principiul IT.

Confruntarea cibernetică este strict legată de cea în plan informaţional şi reprezintă o formă concretă, particularizată a acesteia. Ea nu trebuie confundată cu acţiunea hackerilor, ci se compune dintr-un sistem de acţiuni care vizează îndeosebi perturbarea, prin toate mijloacele, a reţelelor informatice adverse, protecţia celor proprii, dezinformarea adversarului şi intoxicarea informaţională a acestuia, orbirea lui. Principiile acestui tip de confruntare poate fi: principiul creării haosului informaţional; principiul distrugerii surselor, reţelelor şi purtătorilor de informaţii; principiul diversiunii informaţionale; principiul manevrei informaţionale.

Confruntarea în plan psihologic este o formă de confruntare care a avut un anumit rol în războaiele tuturor epocilor istorice, dar al cărui rol va fi considerabil mărit în războiul viitorului. Ea foloseşte strategii de influenţare psihologică, de descurajare, înfricoşare, deturnare a atenţiei şi diversiune şi se duce prin media, prin reţele special create în acest sens, prin reţele deja existente, îndeosebi prin canale de televiziune şi internet, dar şi prin mijloace fizice, arme cu efect psihologic, muniţii psihologice, substanţe care se întrebuinţează în acest scop etc. Odată stabilită ţinta, confruntarea în plan psihologic are un caracter permanent, şi urmăreşte scopuri şi obiective ce ţin de descurajarea adversarului de înspăimântarea lui, vizând crearea unei stări de anxietate, de angoasă etc. Acţiunile psihologice specifice acestui tip de confruntare vizează toate domeniile vieţii sociale ale adversarului, iar după începerea confruntării armate, ele se vor îndrepta mai ales asupra forţelor de luptă ale acestuia.

O formă sau o componentă psihologică a războiului a existat din toate timpurile, dar adevărata confruntare psihologică a apărut odată cu dezvoltarea mijloacelor de comunicare, cu explozia canalelor şi reţelelor de informaţii. Ea va atinge apogeul în societatea de tip informaţional şi va continua să producă efecte extrem de importante şi greu de contracarat, dintre care cele mai importante sunt influenţarea, anihilarea, descurajarea, deformarea informaţiei şi a realităţii, impresionarea, înspăimântarea, dominarea psihologică, schimbarea comportamentului, distrugerea.

Confruntarea mediatică, având o importantă componentă imagologică, este, alături de cea informațională (sau în cadrul acesteia), cea mai concretă formă de manifestare a continuității confruntării dintre adversari. N-ar trebui să fie aşa, întrucât media nu sunt instrumente, mijloace sau forțe de război, ci purtători de informație, de adevăr. Totuşi, se ştie foarte bine că, războiul mediatic este deja o realitate a zilelor noastre. Mijloacele de informare în masă participă la psyops, la manipularea şi dezinformarea opiniei publice şi chiar a factorilor de decizie, atât în timp de pace cât şi în timp de război. Media se ocupă de absolut toate problemele, de la cele economice la cele militare, de la cele sociale la cele individuale. Nimic nu scapă, nimic nu rămâne în afara comentariilor şi proiecției de imagine pe care o realizează aceste mijloace. În acest tip de confruntare operează principiul creării haosului informațional, principiul distrugerii surselor, rețelelor şi purtătorilor de informații, principiul diversiunii informaționale, principiul manevrei informaționale.

Confruntarea în plan economic reprezintă în cadrul războiului viitorului o fază economică post-concurențială, manifestată prin trecerea unui prag în care concurența se transformă în criză şi criza în conflict. Acest tip de confruntare nu este propriu doar războiului viitorului, fiind practic omniprezent, cel puțin în una din formele sau etapele sale, în războaiele cunoscute în istorie.

Arta războiului a lui Sun Tzî şi *Arthashastra a* lui Kautilya, *Codul lui Hammurrabbi* şi aproape toate doctrinele artei militare medievale, moderne şi contemporane menționează aspecte ale acestui tip de confruntare. În timpul războiului rece, Statele Unite ale Americii au aplicat o strategie de îndiguire împotriva colosului sovietic, care este, în esența ei, o strategie a confruntării în plan economic dintre cele două superputeri militare. Acest tip de confruntare presupune un tip de beligeranță complex şi strategii multiple. Cele mai multe dintre aceste strategii sunt indirecte, trec prin componenta politică şi, mai ales, prin cea financiară şi vizează cucerirea piețelor şi dominația în spațiul resurselor. De fapt, toate marile bătălii ale lumii vor fi în viitor bătălii pentru resurse, în care adversarii apelează la principii dinamice, situate totdeauna la confluența de interese, care implică factorul politic şi strategii pe termen lung. Între principiile acestui tip de confruntare, pe un loc central se situează principiul sinergiei economic-financiare, principiul flexibilității economice, principiul dominației şi principiul high tech.

Confruntarea pentru utilizarea spațiului cosmic presupune o extindere nelimitată , verticală, în spațiul cosmic, a teatrelor de confruntare şi a mijloacelor de confruntare în plan informațional, mediatic şi militar. În Cosmos sunt amplasați senzori de informație, sisteme de informație – supraveghere – recunoaştere, sisteme GPS şi alte mijloace care facilitează folosirea nelimitată a acestui spațiu în confruntarea planetară, dar şi în cooperarea planetară. Deocamdată, rețelele teroriste, crima organizată şi structurile antidemocratice nu au acces în acest spațiu. De aici nu rezultă însă că astfel de forțe nu vor putea folosi spațiul cosmic în bătălia pentru putere. Numărul țărilor care vor avea acces în spațiul cosmic va creşte continuu, interesele se vor diversifica, posibilitățile de acțiune informațională, psihologică, geofizică şi militară se vor amplifica. Această perspectivă are cel puțin două implicații contradictorii şi, în acelaşi timp, complementare: creşterea vulnerabilităților societății viitoare pe de o parte, şi descurajarea războiului pe de altă parte.

Confruntarea în plan cultural nu este în acest caz o confruntare în sens distructiv a valorilor, întrucât valorile nu intră niciodată în conflict. Departe de a reprezenta ceea ce Sammuel P. Huntington definea ca război al civilizațiilor, componenta culturală a războiului viitorului trebuie privită mai degrabă ca o confruntare pe piața culturală, dar care are şi alte aspecte oarecum diferite de politica producției culturale. Aceasta vizează dominanța culturală, adică punerea arbitrară a valorilor în opoziție şi crearea unor ierarhii şi unor suporturi care să justifice alte acțiuni. Acest tip de confruntare este folosit din ce în ce mai mult ca expresie a conflictului etnic sau religios, a intoleranței etnice şi religioase, a extremismului şi fundamentalismului, care sunt forme ale războiului asimetric.

Componenta geofizică a confruntării pare ceva de domeniul iraționalului, dar trebuie să acceptăm că războiul are o mare încărcătură de iraționalitate. Ea constă într-un sistem de acțiuni care vizează provocarea unor calamități şi catastrofe cu influențe nocive asupra mediului de viață al oamenilor, localităților, terenurilor agricole, sistemelor de comunicații, în scopul realizării unor obiective importante, între care se situează şi distrugerea potențialului şi resurselor adversarului.

Formele ei concrete ar putea fi provocarea unor fenomene (ploi torențiale, uragane, grindină, avalanşe etc.) care să afecteze grav teritoriul inamicului şi, mai ales, acele spații în care se află elemente ale industriei de război, sisteme de arme, îndeosebi strategice, depozite şi resurse.

Domeniile de confruntare ale războiului viitorului vor fi, desigur, mult mai numeroase. Nu confruntarea armată – care va fi din ce în ce mai mult pusă sub control şi mai restrânsă – se profilează ca fiind cea mai periculoasă, ci noile tipuri de confruntări, în general, diversificate, intempestive, surprinzătoare şi asimetrice, din care nu lipseşte, desigur, un anumit tip de confruntare armată.

Confruntarea purtată prin mijloace militare pare a fi din ce în ce mai mult adiacentă acestor tipuri de confruntare, ultima soluție sau o soluție complementară. Dacă derularea unui astfel de război va avea loc în teatre de operații (şi ele flexibile şi din ce în ce mai greu de diferențiat, de localizat şi de izolat), acțiunile şi presiunile prin mijloace militare, desfăşurate şi exercitate de comunitatea internațională, vor deveni omniprezente şi omnipotente. Într-o perspectivă optimistă, în viitor armatele vor sluji din ce în ce mai mult voința comunității, vor apăra binele omenirii. Ele vor fi forța cu care se va acționa, la nevoie împotriva structurilor violente care amenință stabilitatea, democrația şi progresul, indiferent unde s-ar afla acestea. Deocamdată însă în prezent şi în viitorul imediat, tema războiului, cu particularitățile sale care derivă din evoluția relațiilor sociale şi dintre state, este dominată de găsirea unei *strategii globale de combatere a terorismului*, care a devenit, prin violența care îl caracterizează, una dintre cele mai grave amenințări ale acestui început de secol la adresa ordinii globale, a civilizației însăşi, făcând şi mai fragilă securitatea pe plan internațional.

Nimic nu poate sugera mai bine nocivitatea şi violența specifice fenomenului terorist decât realitatea, aşa cum conturează ea dimensiunile şi consecințele acestui adevărat flagel al unei lumi care se pretinde totuşi a fi civilizată. America, Europa, Asia, Africa, practic toate continentele mapamondului sunt zguduite din ce în ce mai des, de acte teroriste de o cruzime inimaginabilă.

Fenomenul este deosebit de periculos, în contextul actualei situații internaționale el devenind o prezență cvasi-cotidiană. Aproape zilnic, presa scrisă, radiourile şi televiziunile informează despre o mulțime de acțiuni extremist-teroriste care răspândesc insecuritate, spaimă şi groază şi tulbură profund viața normală a societății, sfidând ordinea de drept internă şi internațională.

Prin amploarea şi diversitatea formelor sale de manifestare, terorismul a dobândit un caracter internațional şi oferă o adevărată imagine apocaliptică, în care organizații ce pretind că luptă în numele unor cauze nobile, ori indivizi cu o sănătate mintală alterată, încearcă să creeze o psihoză generalizată a terorii. Totodată, intensificarea acțiunilor teroriste pe teritoriul altor state decât al celor cărora le aparțin grupările şi organizațiile în cauză, cât şi creşterea numărului acțiunilor acestora asupra unor obiective de interes internațional (aeroporturi, porturi, linii aeriene, maritime şi feroviare, sedii ale unor organisme internaționale, reprezentanțe şi agenții străine, obiective turistice etc.) atestă o accentuare a tendinței de globalizare a fenomenului.

Întreaga omenire a fost pusă pe gânduri, organizațiile internaționale cu vocație în materie de securitate sunt în alertă, combaterea terorismului devenind o prioritate de gradul zero, vorbindu-se deja despre războiul antiterorist ca despre o necesitate care trebuie să coalizeze voințe, energii şi resurse materiale şi care trebuie dus în cadrul unei strategii globale. Preocuparea este pe deplin întemeiată, pentru că şi acțiunile teroriste sunt din ce în ce mai ample, mai violente şi mai lipsite de scrupule în privința alegerii țintelor. Ne aflăm, aşadar în plin război pentru stăvilirea terorii, un război care tinde să înlocuiască în bună măsură vechea confruntare armată dintre state sau grupări de state, orice strategie de luptă împotriva terorismului trebuie să pornească de la înțelegerea motivelor.

Astfel, în opinia noastră războiul viitorului, pentru care tot mai des folosim sintagma *războiul modern*, se poate rezuma la trei forme de manifestare: războiul asimetric, războiul global împotriva terorismului şi războiul împotriva insurgenței.

Războiul din Golf a fost primul conflict major la care comunitatea euroatlantică a trebuit să reacționeze şi la care răspunsul a presupus implicarea ONU (pentru asigurarea legitimității prin crearea mandatului), asigurarea consensului european, crearea structurii de forțe (cu participare semnificativă europeană), care sub conducerea SUA au dat un răspuns devastator lui Sadam Husein. A fost momentul de succes, la începutul erei post–război rece, al relației transatlantice, moment care a determinat *începutul identificării poziției SUA cu cea de lider politico–militar mondial şi a decăderii Rusiei la statut de lider regional cu puteri (care excluzând capabilitățile nucleare) de intervenție convențională limitate*.

Al doilea conflict, care a pus la încercare relația euro-atlantică a fost cel din Iugoslavia. A început tot sub auspiciile ONU, dar evoluția ulterioară a determinat implicații diferite din partea țărilor europene şi SUA şi ulterior a determinat chiar apariția unor dezacorduri în relația SUA–EUROPA. Lipsa de coeziune în reacția țărilor europene pe timpul acestui conflict, care el însuşi a avut mai multe faze (începând cu IFOR şi terminând cu războiul din KOSOVO), a determinat implicarea substanțială a SUA pentru rezolvarea situației. Despre acest aspect, Volker RUHE afirma: "*Războiul din Bosnia ne-a reamintit despre pericolele inerente ce pot apărea din conflictele regionale, care până acum le credeam imposibile în Europa*.....pentru a

rezolva problema a fost necesară unificarea eforturilor NATO şi determinarea acţiunilor alianţei sub conducerea SUA.....pacea fiind asigurată numai dacă eforturile noastre vor fi coerente şi cuprinzătoare...iar *complementaritatea eforturilor NATO şi UE va fi însoţită de dorinţa actorilor regionali de a lucra împreună*"[1]. Acest conflict, în diferitele faze ale sale, a mai evidenţiat o necesitate stringentă pentru comunitatea transatlantică, în noul context geopolitic mondial, respectiv implicarea Rusiei în rezolvarea problemelor ce pot să apară în zona lor de proximitate sau de influenţă şi a altor state care în mod normal nu fac parte din NATO sau UE, dar care prin concurs de împrejurări pot fi afectate de evoluţia conflictului sau din diferite alte interese doresc să contribuie la rezolvarea acestuia. Astfel, Gerhardt von MOLTKE spunea: "Este în Bosnia unde viziunea noastră post–război rece a unei Europe noi şi mai bune a fost pusă la grea încercare...acolo NATO conduce o coaliţie internaţională pentru pace fără precedent care include Rusia, partenerii noştrii central şi est–europeni, ţări neutre ca Austria, Suedia şi Finlanda şi chiar state non–Europene ca Egipt, Iordania, Malaezia şi Maroc.. IFOR este deci *prima expresie concretă a unui demers integrat şi cooperativ asupra securităţii în noua Europă*"[2]. Comunitatea euro-atlantică, în acest demers de adaptare la noile tipuri de conflicte şi ameninţări (de neimaginat în timpul războiului rece), a trebuit să găsească răspunsuri şi la demersurile politice constant mai crescânde ale majorităţii ţărilor din spaţiul dintre Germania şi Rusia de a adera la structurile occidentale, respectiv NATO şi UE.

Astfel, NATO a creat în 1994 Parteneriatul pentru Pace, forum care deschidea porţile cooperării politico-militare între foştii adversari, a stabilit o relaţie privilegiată cu Rusia şi Ucraina, ulterior în ritm mai puţin semnificativ a deschis porţile dialogului mediteranean, toate acestea nefiind decât *elemente fundamentale ale adaptării alianţei la noile condiţii*. Importanţa dialogului cu Rusia atât a NATO cât şi a ţărilor europene, este evidenţiată de John M. SHALIKASHVILI[3], care, printre altele, sublinia că fără acest dialog practic graniţa specifică războiului rece se mută din Germania câteva sute de kilometri mai la est şi neîndoielnic va conduce la stabilirea unei noi linii de confruntare.

Prin crearea Parteneriatului, NATO şi-a asigurat sistemul organizaţional instituţionalizat prin care a dirijat şi evaluat progresele politico-militare ale partenerilor în vederea integrării în structurile alianţei. Astfel, acest uriaş pas pentru ţările din fostul bloc comunist a fost realizat în 1999 prin acceptarea a trei state din centrul Europei (Cehia, Polonia şi Ungaria) considerate, la vremea respectivă, cele mai avansate în procesul de reformă politico–militară (putem afirma, fără teama de a greşi, mai ales în procesul de reformă politică decât militară). Important a fost şi demersul alianţei de a lăsă " uşa deschisă " şi pentru alţi candidaţi. În sfârşit, NATO şi-a refolmulat noile concepte strategice (1991 şi 1999), şi-a desemnat noua identitate, şi-a restructurat elementele de comandă, pe scurt şi-a *desemnat spectrul transformării*

[1] [1] Volker RUHE, The future of european security. A german view, Central European Issues, vol.1, no.2, 1995/1996, p. 15.

[2] Gerhardt von MOLTKE, NATO and european security, Central European Issues, vol. 2, no. 1, 1996, p. 13;

[3] John M. SHALIKASHVILI, Three pillars for Europe`s future, Central European Issues, vol. 2, no. 1, 1996, p. 21;

şi adaptării la noul context geopolitic, iar motorul acestor demersuri a fost SUA[4]. De cealală parte a comunității, UE a evoluat semnificativ, în această perioadă plină de confruntări şi de incertitudini, atât ca organizație de sine stătătoare cât şi în relația cu NATO şi în special cu SUA, chiar dacă unii pot argumenta că acest progres s-a realizat tot datorită impulsurilor americane. În acest context putem evidenția ca progrese semnificative reforma Uniunii Economice şi Monetare, reforma Uniunii Politice, realizarea Proiectului Tratatului de Uniune, Cooperarea în materie de Justiție şi Afaceri Interne, a aşezat bazele Politicii Externe şi de Securitate Comune şi în subsidiar a Politicii Europene de Securitate şi Apărare, instituirea începând cu 1999 a monedei unice şi nu în ultimul rând a acceptat extinderea pentru Austria, Finlanda şi Suedia în 1995 şi a pregătit condițiile integrării (în 2004) a altor 10 state, cu extinderea tratativelor pentru încă două, respectiv Bulgaria şi România.

În planul cooperării cu NATO apreciem ca semnificative progresele realizate pe timpul crizei Iugoslave, rezultatele implicării în dialogul mediteranean şi nu în ultimul rând în constituirea elementelor de bază pentru crearea unor structuri militare europene mai puternice şi mai eficiente, corespunzătoare noilor misiuni cu care NATO sau UE se pot confrunta în viitor. Înțelegerea realizării unor forțe care să nu reprezinte duplicate în relația cu NATO ci complementaritate, precum şi a conceptului de întrebuințare de sine stătătoare a forțelor, atunci când NATO nu are mijloace sau nu este interesat să acționeze au constituit adevărate puncte de referință în relația UE–NATO şi UE–SUA.

În concluzie, apreciem că demersurile în evoluția relației transatlantice au avut un trend ascendent, iar procesul de reformă, adaptare şi reinventare a acestor relații a avut mai multe elemente de succes decât eşecuri. Progresul în relația transatlantică poate că s-a datorat înțelegerii superioare a lecției istoriei din secolul XX, formulată sintetic de Wiliam J. PERRY „ *America este o putere Europeană deoarece alianța transatlantică este critică privind securitatea de ambele părți ale oceanului...Ce este diferit acum, este felul în care noi o menținem – şi cum noi muncim pentru garantarea unei noi epoci de securitate pentru ambii parteneri – SUA şi UE*”[5].

Cele spuse de domnul PERRY reprezentau cu claritate punctul de vedere american asupra relației euro-atlantice în anul 1996, numai că la 11 sept.2001 atacul terorist asupra unor instituții fundamentale ale SUA a schimbat semnificativ poziția Washigtonului asupra liniei strategice care urmează să fie adoptată în contextul geopolitic specific începutului de mileniu. Dacă până atunci „*terorismul era menționat în ultimul concept strategic al NATO....acesta va deveni adversar prioritar după 11 sept. 2001, eveniment ce va activa, o zi mai târziu şi prin voință consensuală a aliaților transatlantici, art. V din tratatul fondator* ”[6]. Politicienii de pe ambele maluri ale atlanticului au fost nevoiți să elaboreze o nouă concepție de acțiune şi să-şi reevalueze atitudinea față de „noua” amenințare la adresa democrației. Ca întotdeauna, „motorul” schimbării l-a reprezentat SUA care prin vocea noului lider de la Casa Albă (George BUSH) îşi „croia” o nouă strategie succinct comentată de

[4] [George Anglițoiu, Limitele integrării euro – atlantice, Proiect de curs SNSPA.

[5] William J. PERRY, Marshall`s vision of a United Europe, Central European Issues, vol. 1, no. 2, 1995/1996, p. 9.

[6] George Anglițoiu, Limitele integrării euro – atlantice, Proiect de curs SNSPA.

Condoleezza RICE astfel: „Apărarea țării noastre de inamicii săi este prima şi fundamentala sarcină a guvernului federal, şi SUA are o responsabilitate specială pentru a ajuta la crearea unei lumi mai sigure”[7]. Pentru a mai bună ilustrare a ceea ce a însemnat 11 septembrie în politica americană vom cita pe Stanley HOFFMAN: „Bush, pe timpul campaniei din 2000, spunea despre necesitatea de a fi mai modeşti în politica externă. Cât de departe suntem acum citind strategia SUA din septembrie 2002.…în care se vorbeşte despre organizarea coaliţiilor dar şi despre neezitarea în a acționa de unul singur pentru auto-apărare“[8].

De aici s-au derulat, cu o repeziciune uimitoare o serie de evenimente, care au influențat semnificativ procesul de transformare a comunității euroatlantice dintre care amintim:

- războiul din Afganistan, sub comanda NATO şi cel din IRAK, tip coaliție;
- noi atacuri teroriste (Londra, Moscova, Madrid, Egipt, Beslan);
- intensificarea conflictului arabo-israelian;
- integrarea în NATO, în 2004, a încă 7 țări;
- crearea noilor structuri de comandă a NATO – ACT şi ACO şi a NRF;
- lărgirea UE cu 10 membri în 2002 şi cu 2 în 2007;
- accelerarea procesului de implementare a PESC şi PESA;
- apariția unor concepte de întrebuințare a forțelor NATO şi/sau UE în misiuni potrivit Acordului Berlin Plus sau tip Petersberg;
- lansarea invitației de aderare la NATO pentru 2 țări.

Toate acestea s-au derulat într-o armonie discutabilă între aliați, cele mai multe controverse fiind create de participarea la războiul din IRAK, când Franța şi Germania în principal şi-au manifestat fățiş dezacordul şi chiar au criticat dur țările nou integrate în NATO pentru alăturarea necondiționată la demersul american. Lipsa unei politici post conflict în Irak şi Afganistan, eventualitatea unui atac în Iran, conflictul arabo-israelian au reprezentat alte elemente în litigiu între americani şi anumite țări din UE. Cu toate acestea, la recentul Summit al NATO desfăşurat la Bucureşti în perioada 02-04.04.2008, Franța şi-a modificat substanțial poziția față de participarea cu trupe la conflictul din Irak. Putem spune că, evenimentele enumerate au dus la inițierea, consolidarea şi intensificarea unor demersuri specifice procesului de transformare şi adaptare a UE, respectiv strategiile de implementare PESC şi în subsidiar PESA. Astfel, Europa a devenit mult mai preocupată de determinarea în cooperare cu SUA a unei politici de securitate „aspectele de securitate PESC şi în special PESA au fost în mod fundamental conturate de evenimentele din Balcani şi de incapacitatea selectivă a statelor membre ale UE de a rezolva o criză la uşa lor. Numeroasele evoluții recente în special cele din 11 septembrie 2001 au evidențiat necesitatea consolidării unei politici de securitate comune... “[9]. Chiar dacă această strategie nu este încă bine conturată în ceea ce priveşte modul de aplicabilitate practică în situații reale, demersul

[7] Condoleezza RICE, A BALANCE OF POWER THAT FAVORS FREEDOM, suport de curs SNSPA;

[8] Stanley HOFFMAN, The High and the Mighty. Bush,s national security strategy and the new american hubris, 13.ian.2003, suport de curs SNSPA;

[9] Simon DUKE, PESC – provocările extinderii UE, traducere în limba română - 2004, suport de curs SNSPA;

privind crearea unor forţe la nivel european de tip „battle group" (grup de luptă) se află în stare avansată de implementare. Progresele sunt evidenţiate prin crearea Agenţiei Europene de Apărare, iar *battle grupurile* ar trebui să asigure UE capabilităţile de acţiune necesare îndeplinirii misiunilor tip Petersburg.

Privind efectele atacurilor din 11 septembrie asupra transformării alianţei se poate afirma că demersurile iniţiate de americani au fost în contradicţie cu unele state europene, dar totuşi NATO este pe cale de a deveni o organizaţie mai puternică şi mai capabilă în gestionarea conflictelor viitoare. Critic, se poate discuta despre incapacitatea obţinerii de progrese semnificative pe teatrul de operaţii din Afganistan cu referire la strategia şi capabilităţile alianţei în rezolvarea problemelor specifice perioadei post conflict şi în special asumarea rolului SUA de lider mondial autoritor, care îşi poate aroga dreptul de a desfăşura orice fel de acţiuni în scopul prezervării intereselor proprii. Elementele pozitive sunt cu mult mai numeroase, respectiv integrarea cu success a noi şapte membri, atingerea obiectivelor stabilite privind reforma sistemului de comandă, implementarea a noi concepte de acţiune, intensificarea dialogului cu ţările mediteraneene, depăşirea obstacolelor în dialogul cu Rusia şi nu în ultimul rând întrebuinţarea cu succes a NRF în criza cauzată de producerea cutremurului în Pakistan.

Este clar că noul context geopolitic, caracterizat prin creşterea semnificativă a numărului şi diversităţii ameninţărilor la adresa siguranţei ţărilor euro-atlantice, redesenarea intereselor politico-economice ale acestora, intensificarea accelerată a procesului globalizării creează probleme de înţelegere în obţinerea consensului între liderii politici din ţările comunităţii euro-atlantice. Despre aceasta lordul Robertson afirma: „ Eu ştiu că există critici pe ambele maluri ale Atlanticului care susţin că SUA şi UE au destine separate, conflicte de interese sau vederi incompatibile asupra problemelor omenirii. Aceştia greşesc. *Ei uită cât de puternice şi bine fondate au devenit interesele noastre, astfel putem concluziona că interesele strategice au devenit mai evidente şi mai puternice ca niciodată şi că acestea depăşesc în semnificaţie şi în stabilitate perioada de un aproximativ consens de dinainte de 1989*[10].

Prezervarea intereselor comune apare ca o necesitate, în primul rând datorită imprevizibilităţii riscurilor şi ameninţărilor şi efectelor globalizării. Dintre acestea am dori să menţionăm terorismul, imigraţia, crima organizată, menţinerea riscului ameninţării armelor nucleare, biologice şi chimice, riscul epuizării resurselor de bază ale planetei în următorii 50 de ani, apariţia noilor actori mondiali (China, India, Brazilia) sau a unor organizaţii posibil puternice în viitor care să contra-balanseze supremaţia euro-atlantică (Comitetul de la Shanghai). Putem adăuga la imperative pentru necesitatea adaptării relaţiei euroatlantice şi lipsa de eficacitate demonstrată de ONU şi imobilitatea evidentă a acestei organizaţii în adaptarea sa la noul context geopolitic.

Pornind de la realitatea conform căreia chiar şi SUA recunosc că nu pot, în noul context geostrategic şi geopolitc, să-şi asigure singure securitatea şi prosperitatea este

[10] Citat de Lord ROBERTSON, la conferinţa Centrului Marshall – The Role of Transatlantic community in building peace and security – 2003.

de la sine înțeles că țările europene nu o pot face în cadru individualizat[11], şi chiar dacă încă există opțiuni divergente ale marilor actori statali ce o compun *procesul de federalizare a UE şi relația euro-atlantică sunt „condamnate" de situație să meargă înainte.* Ar fi mult mai bine pentru Europa să-şi reamintească şi să înțeleagă „necesitatea vitală de a avea o America (SUA) puternică – în interesul lumii şi în special al Europei"[12]

[11] Volker RUHE, The future of european security. A german view, Central European Issues, vol. 1, no. 2, 1995/1996, p. 15.

[12] [Citat de Robert KAGAN, Power and Weakness, Conferința Centrului Marshall – The Role of Transatlantic community in building peace and security – 2003.

EVOLUȚIA APARATULUI DE *INTELLIGENCE* AL STATELOR UNITE ALE AMERICII ÎN PERIOADA POST RĂZBOI RECE

Dr. Dorel BUŞE[•]
Dragoş FRĂSINEANU[••]

After the end of The Cold War, the evolution of the American Intelligence System was strongly marked by the changes in the information sources, in the working methods and battlefields where the Intelligence Machinery took place. For this, it has been taken into consideration the careful orientation over the obvious information source, the intensification of human factor exploitation in the intelligence operation (human intelligence – HUMINT), the coming out of new battlefields in the area which, not until long ago, have been considered powerless or free of danger (the informational war, cyber-terrorism, economical-intelligence operations), the implications of the American Intelligence Machinery in the peace or humanitarian operations.

I.Schimbări de agendă, aceleaşi interese

Pentru regândirea noilor misiuni şi priorități ale aparatului de intelligence, un element cheie a fost identificarea clară a vechilor misiuni şi priorități. Apoi, a urmat stabilirea noilor interese.

În ceea ce priveşte interesele Statelor Unite după terminarea războiului rece cel mai important şi de lungă durată este prevenirea apariției unei puteri ostile care să ducă la declanşarea unui război rece.

Celelalte interese naționale vitale sunt: asigurarea funcționării alianțelor în care America este parte; controlul proliferării armelor de distrugere în masă; menținerea supremației militare şi tehnologice a Statelor Unite; contracarea fenomenului terrorist; prevenirea izbucnirii unor conflicte majore; protejarea puterii economiei naționale[1].

Pentru o mai bună apărare a intereselor, s-au regândit misiunile şi prioritățile, în funcție de noul pachet de amenințări asupra Statelor Unite. Au apărut amenințări, care nu s-au regăsit în era bipolară a războioiului rece, când existau doar America şi Aliații săi, împotriva Uniunii Sovietice şi statelor satelite din estul şi centrul Europei. Toate aceste noi amenințări, necesitau un răspuns în care aparatul de intelligence stă alături de componentele politice, economice sau militare, un răspuns al cărui început este regândirea misiunilor şi a priorităților.

Noul pachet de amenințări asupra intereselor Statelor Unite, apărut după terminarea războiului rece, în viziunea unor analişti americani în probleme de securitate cuprinde urmatoarele zece pericole majore: [2] proliferarea armelor de nimicire în masa şi dezvoltarea capacităților nucleare la unele state sau grupări

[•] **Căpitan conferențiar universitar, Universitatea Națională de Apărare "Carol I", Universitatea "Spiru Haret"**
[••] **Conferențiar universitar, Universitatea "Spiru Haret"**

[1] Lucas Cadena, "*Rethinking the Missiona and Priorities of the Intelligence Community*", ediția on-line, 6 ianuarie 1999, p. 3.

[2] John M. Deutch (director CIA), discurs tinut la "*National defense University*" 14 iunie 1995, pp. 5-6.

teroriste; creşterea ameninţării teroriste asupra securităţii cetăţenilor americani, atât în interiorul Statelor Unite cât şi în exterior; dezvoltarea cyber-terorismului, escaladarea agresiunii IT şi intensificarea războiului informaţional; apariţia unor noi centre sau axe de putere în care sunt prezente China, Rusia şi ţări din lumea arabă; posibilitatea declanşării unor conflicte regionale majore, în mare parte alimentate de diferenţe religioase sau etnice; existenţa unui potenţial mărit de instabilitate în fostele state comuniste din Europa şi în fostele republici ale Uniunii Sovietice. Posibilitatea izbucnirii conflictelor entice de proporţie în aceste zone; situarea Statelor Unite pe poziţii diferite şi contardictorii celor ale ONU, Uniunii Europene sau altor organizaţii internaţionale, în ceea ce priveşte rezolvarea unor crize şi ameninţări internaţionale; declanşarea unei crize economice de proporţii şi alimentarea acesteia de unii aliaţi tradiţionali; erodarea capacităţii economice a Statelor Unite de a-şi orienta efortul spre susţinerea democraţiilor proaspat instaurate sau în curs de formare, în zonele unde America a fost implicată militar şi unde şi-a luat anumite angajamente. (fosta Iugoslavie, Avganistan, Irak, Somalia, etc.); lărgirea ariilor în care se manifestă un pronunţat sentiment anti-american.

Structura schimbărilor de prioritate din agenda aparatului de intelligence este împărţită în patru grupuri, primul, fiind şi cel mai important, este împărţit în două direcţii:[3] sprijinul acordat de aparatul de intelligence operaţiunilor militare (SMO) şi sprijinirea celor mai importante structuri politice oficiale producătoare de decizii politice, inclusiv sprijinul preşedintelui (SPO). Cel de-al doilea grup include: lupta contrateroristă, acţiuni împotriva proliferării armelor de nimicire în masă, activităţi ce au ca obiect spionajul economic (economic intelligence), războiul informatic (cyber-war). Al treilea grup de priorităţi cuprinde: lupta anti-drog şi împotriva crimei organizate la nivel internaţional. În cel de-al patrulea, sunt situate misiunile cu un grad mai scăzut de prioritate: sprijinul operaţiunilor de menţinere a păcii, în care nu sunt implicate Statele Unite, sprijinirea organizaţiilor internaţionale non-guvernamentale şi sprijinerea diferitelor operaţiuni umanitare. Schimbarea cea mai importantă de priorităţi este făcută în primul compartiment prin întărirea sprijinului acordat oficialilor politici şi în cel de-al doilea compartiment, mai cu seamă în intensificarea luptei anti-teroriste.

Înainte de stabilirea acestor noi agende, comunitatea de intelligence a Statelor Unite era în cea mai mare parte dominată de componenta sprijinului operaţiunilor militare (SMO). Structural, cu toate că Directorul Agenţiei de Informaţii – CIA era şi directorul întregului Aparat de Intelligence American, opt din celelalte treisprezece agenţii pe care le avea în subordine făceau parte din Departamentul Aparării. Bugetul Aparatului de Intelligence era asimetric distribuit, agenţiile care aparţineau Departamentului Apărării primind 83% din buget. Atenţia sporită acordată agenţiilor din departamentul de Apărare a trasat linia de orientare principală a aparatului de intelligence din perioada imediat următoare sfârşitului războiului rece. Mai mult decât atât, stabilirea SMO ca misiune principală pentru celelalte agenţii ale sistemului de

[3] SMO – Support to Military Operations; SPO – Support Policy Officials; cf. Lucas Cadena, "*Rethinking the Mission and Priorities of the Intelligence community*", ediţia on-line, ianuarie 1999.

aparare, a făcut din sistemul de intelligence american un furnizor de informaţii pentru un beneficiar preponderent american.

Noua agendă de lucru, alcătuita pe baza intereselor, misiunilor comunităţii de intelligence şi noilor evenimente din arena internaţională, reuşeşte să aducă un echilibru în ceea ce priveşte orientarea produselor informative către segmentul militarizat şi cel al politicii. Priorităţile au fost hotărâte după ce s-a înţeles că factorii principali de decizie politică, care prin decizia lor vor influenţa cursul acţiunilor militare, trebuie sa primească un suport cât mai mare în intelligence.

Sprijinirea operaţiunilor militare, în care sunt implicate forţele americane, rămâne în continuare pe prima pagină a agendei serviciilor de intelligence, încercându-se totodată o conexiune mai puternică cu celelalte priorităţi aflate pe listă. Lupta anti-teroristă şi împotriva proliferării armelor de nimicire în masă, războiul informaţional, acţiunile care au ca obiect spionajul economic, lupta împotriva crimei organizate şi celelalte puncte din agenda intelligence, deşi sunt fixate într-o ordine a priorităţilor, pot oricând să ajungă pe prima pagină, în funcţie de cerinţele de moment ale factorilor de decizie politică, militară sau economică.

II.Surse, metode şi noi câmpuri de acţiune

În opinia analiştilor, evoluţia sistemului de intelligence american, după terminarea războiului rece, a fost puternic marcată de schimbările care au avut loc în ceea ce priveşte sursele de informaţii, metodele de lucru şi câmpurile de bătaie unde sunt desfăşurate forţele aparatului de intelligence. Motivele sunt legate de evoluţia evenimentelor interne şi internaţionale, de confortul acţiunilor în ceea ce priveşte diminuarea riscurilor şi uşurinţa abordării, de imaginea aparatultui de intelligence american şi a Guvernului SUA şi nu în ultimul rând de evoluţia tehnologiilor informatice.

Astfel, putem să vorbim de orientarea mai atentă asupra surselor de informaţii deschise; de intensificarea exploatării factorului uman în operaţiunile de intelligence (human intelligence – HUMINT); de apariţia unor noi fronturi de luptă în zone, care până acum nu demult erau considerate lipsite de forţă sau periculozitate (războiul informatic, spionajul economic); de implicarea aparatului de intelligence american în operaţiuni de pace sau umanitare.

III.1. “Human intelligence”-HUMNIT sau sursele de informaţii umane

“Human intelligence – HUMNIT” se referă la resursele umane ca sursă şi instrument al operaţiunilor de intelligence şi la procesul culegerii de informaţii ce folosesc în principal resurse umane. Când vorbim de HUMNIT, ne referim în egală măsura la cei de la care se extrage informaţia, la cei care culeg informaţia, precum şi la operaţiunea de intelligence având ca instrument interesele umane. Activitatea HUMINT, la o primă vedere poate să fie sinonimă cu spionajul şi acţiunile clandestine. În realitate însă, cea mai mare parte a HUMINT este desfăşurata de colectorii la vedere, cum ar fi diplomaţii, ataşaţii militari, reprezentanţii economici, membrii ai unor delegaţii oficiale, membrii ai mediilor studenţeşti sau academice, turişti, etc. culegerea de informaţii folosind resursele umane – HUMINT, este cea mai veche metodă de obţinere, în clandestinitate sau nu, a informaţiilor despre o putere

străină. Activitățile HUMINT la vedere, se referă la exploatarea accesului deschis la diferite evenimente sau informații interesante pentru aparatul de intelligence. Sursele HUMINT clandestine, includ membrii ai aparatului de intelligence şi agenți care au fost recrutați şi infiltrați sub acoperire ori s-au oferit voluntari să colecteze şi să furnizeze în mod clandestin informații care nu sunt accesibile publicului.

Potrivit estimărilor făcute de serviciile de intelligence americane, mai bine de 100 de țări desfăşoară în mod curent operațiuni de intelligence împotriva Statelor Unite, folosind componenta HUMINT. Personalul din guvern, universitățile, instituțiile, corporațiile americane au devenit o țintă permanentă a încercărilor de racolare, infiltrare şi exploatare desfăşurate de serviciile straine de informații. Informațiile în legătură cu intențiile ascunse ale adversarului, stările emoționale şi morale, desluşirea unor alianțe, colaborări sau unor înțelegeri ascunse, precum şi datele şi informațiile secrete la care nu se poate ajunge prin folosirea nemijlocită a colectorilor tehnici sunt principalele ținte ale HUMINT. Acțiunile HUMINT, nu trebuie să aibă ca scop culegerea de informații; HUMINT pot să fie operațiuni de propagandă, destabilizare, manipulare, psihologice sau orice alte operațiuni de intelligence, unde prezența umană este necesară în mijlocul evenimentelor, unde este necesar contactul direct între cel ce desfăşoară acțiunea de intelligence şi inamic. Cu toate că asistăm la o explozie a capacităților tehnice, care se folosesc în colectarea de informații, există domenii şi informații pe care nici cei mai moderni colectori tehnici nu le pot furniza. Ca urmare, o bună parte a bugetului şi eforturilor aparatului de intelligence este îndreptată spre dezvoltarea surselor de informații HUMINT. Nu de puține ori, exploatarea surselor de informații umane se face în cadrul operațiunilor sub acoperire aprobate de Guvernului American.

Deoarece agenții HUMINT sunt frecvent în poziția de a intra în contact direct cu personalități interesante pentru serviciile de intelligence, cu personalități pe care le pot influența sau manipula, specialiştii americani consideră ca prezența HUMINT în toată lumea creşte resursele şi în cele din urmă eficiența acțiunilor de intelligence, mai cu seama pentru acțiunile sub acoperire.

III. 2. Acțiunile sub acoperire

Atmosfera războiului rece a justificat existența acțiunilor sub acoperire, în eforturile Statelor Unite de a-şi apăra interesele. Securitatea Americii de-a lungul războiului a fost în egală măsură apărată, atât prin ducerea acțiunilor sub acoperire de către serviciile americane de intelligence cât şi prin protejarea fața de acțiunile sub acoperire desfăşurate de blocul comunist. Terminarea războiului rece – când încercările de destabilizare şi dărâmare a guvernelor comuniste îndreptate spre un inamic bine definit, erau în cele mai multe cazuri sub acoperire, a determinat şi o schimbare a orientării şi rolului acestor operațiuni. Oricum, după încheierea războiului rece, conform analiştilor în domeniu, acțiunile sub acoperire datorită faptului că s-au dovedit a fi cele mai sensibile, mai secrete şi poate cele mai roditoare activități desfăşurate de Guvernul Statelor Unite prin aparatul de intelligence, au rezistat în fața

tuturor analizelor, criticilor şi încercărilor de diminuare.[4] Cu toate acestea, analiştii din afara aparatului de intelligence, mulţi chiar din interiorul comunităţilor serviciilor de intelligence americane, opinia publică americană şi nu în ultimul rând ţintele, nu vor afla niciodată totul despre desfăşurarea şi rezultatul acţiunilor desfăşurate sub acoperire.

Funcţiile aparatului de intelligence american, în principal, sunt folosite în scop de influenţare.[5] "The Intelligence Authorization Act – 1991" vine în sprijinul acestei definiţii, prezentând în mod oficial acţiunile sub acoperire ca fiind "activităţi desfăşurate de Guvernul Statelor Unite, pentru a influenţa din punct de vedere politic, economic sau militar condiţiile externe, atunci când este necesar ca implicarea Guvernulu American să nu fie banuită sau cunoscută public"[6].

Acţiunile sub acoperire pot fi împărţite în două categorii, amândoua având în comun necesitatea derulării acţiunii astfel încât implicarea Guvernului American să nu fie bănuită sau cunoscută public: operaţiuni poltice, economice, paramilitare, de propagandă şi de orice altă natură, desfăşurate pentru a sprijini sau înlătura un regim politic, o organizaţie, o mişcare, sau o personalitate, conform intereselor Statelor Unite; monitorizarea şi manipularea politicilor promovate de diferite state sau organisme internaţionale.

Definirea şi elementele caracteristice acţiunilor sub acoperire rămân valabile şi după încheierea războiului rece. Ceea ce s-a schimbat a fost cadrul legal ce reglementează desfăşurarea şi utilizarea acţiunilor sub acoperire. Prima schimbare vine în 1991 când "The intelligence authorization Act 1991" stabileşte că preşedintele este obligat prin puterea legii, să notifice în scris doar cele două camere ale Congresului american[7] , cu cel puţin 48 ore înainte de semnarea autorizaţiei de declanşare a operaţiunii sub acoperire. Aceasta abrogă şi simplifică vechea procedură de autorizare, care prevedea obligativitatea preşedintelui de a înştiinţa opt organisme diferite ale Guvernului şi Congresului.[8] O altă schimbare importantă vine în anul 1997 când, prin "Intelligence authorization Acr for Fiscal Year 1997", se prevede deschiderea în cadrul bugetului aparatului de intelligence a unui capitol special pentru acţiunile sub acoperire.

III. 3. Sursele deschise de informaţii

Una din cele mai importante schimbări în viaţa aparatului de intelligence american, după încheierea războiului rece este folosirea tot mai intensă a surselor deschise de informaţii.[9]

---

[4] Zachary Potter, *Covert Action: the Delicate Balance,*- 13 decembrie 1996, ediţia on-line.
[5] Vezi – Introducere, *Funcţiile aparatului de intelligence*, Acţiuni sub acoperire, pagina 18.
[6] Zachary Potter, *Covert Action: the Delicate Balance…*
[7] Cele două comisii ale Congresului sunt "the House Permanent Select Committee on intelligence" şi "Senate select Committee on Intelligence".
[8] Vechea procedură era legiferată de "the *Huges-Ryan 1974*".
[9] Sursele deschise de informaţii sunt definite ca fiind orice informaţie la indemâna publicului larg, precum şi orice alte informaţii care nu sunt considerate secrete dar, au un cerc mai restrâns de circulaţie. Brian C. Lewis spune în lucrarea sa *Information warfare* ediţia on-line: "Nicăieri nu scrie că toate informaţiile valoroase de care avem nevoie trebuie să fie strict secrete."

În timpul războiului rece, inamicul era bine identificat, i se cunoşteau sursele nucleare, ameninţarea având un caracter relativ static. Aceasta a dus la construirea unui aparat de intelligence optimizat pentru a realiza culegeri de informaţii din zone de restricţie maximă, unde informaţia circulă în cercuri foarte restrânse şi unde oamenii nu se puteau exprima liber.

Încheirea războiului rece, a ridicat încetul cu încetul bariera comunicării internaţionale: oamenii au început să circule şi să se exprime liber; rezultatele cercetărilor şi studiilor au putut fi publicate în mediul internaţional; accesul la informare a devenit tot mai puţin restricţionat; cantitatea de informaţii pusă în circulaţie devine incomparabilă cu ceea ce se întâmplă în timpul războiului rece, internet-ul a încetat sa fie instrument numai la îndemâna guvernului, savanţilor sau cercetătorilor.

Sursele deschise de informaţii au început să fie din ce în ce mai mult accesibile şi prezente în viaţa tuturor.[10] În ceea ce priveşte prezenţa informaţiilor obţinute din exploatarea surselor deschise în activitatea de intelligence, trebuie spus că acestea nu sunt văzute ca un înlocuitor al surselor confidenţiale, secrete sau obţinute în clandestinitate, dar pot furniza baze solide de plecare pentru alcătuirea unui produs informativ eficient. Sursele deschise de informaţii, pot crea un cadru imediat de acţiune, în care cei ce culeg informaţiile să se orienteze mai rapid, pot să umple golurile existente, dar nu pot furniza un răspuns complet şi eficient. Conform unui studiu făcut în cadrul CIA, informaţiile obţinute din sursele deschise, reprezintă în multe cazuri, peste 40% din produsul final al Aparatului de Intelligence, la un cost mai mic de 1% din bugetul alocat. În ceea ce priveşte avantajele folosirii surselor deschise de informaţii, în acelaşi studiu se enumeră urmatoarele: diminuarea către minim a riscurilor care există în culegerea de informaţii din sursele deschise; costul culegerii şi analizei informaţiilor este mult mai scăzut; de cele mai multe ori, informaţiile aparute în sursele deschise sunt rezultatul activităţii unor organizaţii sau persoane bine specializate în domeniile de interes pentru serviciile de intelligence şi timpul de procesare al informaţiei se reduce considerabil. Ca urmare a importanţei câştigate de sursele deschise de informaţii, aparatul de intelligence american şi-a dezvoltat un compartiment special (OSINT – Open Souces Intelligence), ce se ocupă de culegerea şi procesarea de informaţii obţinute din sursele deschise. În 1995 a fost publicat primul plan strategic de exploatare a surselor deschise de informaţii produs de – Community Open Source Startegic Plan Office – COSP, birou ce se ocupă de coordonarea tuturor investiţiilor făcute de aparatul de intelligence american în culegerea de informaţii din sursele deschise. Orientarea spre exploatarea surselor deschise au fost determinate şi de importanţa acordată acestora în interiorul serviciilor de informaţii adverse.

Fosta Uniune Sovietică a găsit atât de importante sursele deschise de informaţii, încât a format departamente speciale şi chiar instituţii academice, care lucrau în

[10] Aparitiile din mass-media interna si internationala; internet-ul si retelele intranet; orice publicatie nerestrictionata, aparuta in orice forma si oriunde in lume; intrunirile , conferintele si dezbaterile de tot felul; targurile si expozitiile internationale; bibliotecile, academiile, muzeele, univarsitatile si institutiile de cercetare; statisticiloe nationale; manifestarile de tot felul, constituiau ceea ce se numeste *sursa deschisa de informatie*.

stransă legatură cu serviciile sale de informaţii pentru analiza informaţiilor provenite surse deschise. Specialiştii sovietici erau prezenţi la toate întrunirile publice ale Congresului american sau ale Universitatilor şi instituţiilor de cercetări americane, existau abonamente în Uniunea Sovietică la toate publicaţiile apărute în Statele Unite, se monitarizau emisiunile radio şi televiziune. Estimările facute de specialiştii americani arată că o bună parte a produselor informative sovietice, cuprindeau de multe ori 90% informaţii din surse deschise şi nu existau multe indicii care să arate că aparatul de intelligence sovietic, răspândit acum în noile republici formate, şi-ar fi schimbat comportamentul.[11]

O caracteristică a perioadei de după încheirea războiului rece, este dezvoltarea colaborării şi contactelor între organisme americane şi diverse structuri civile sau militare din statele foste comuniste. Cerinţele schimbului de informaţii şi nevoia în acelaşi timp de protejare a informaţiilor considerate secrete de ambele părţii, sunt rezolvate cu succes de utilizarea surselor de informaţii deschise. Analiştii avertizează totuşi asupra posibilităţii de apariţie în sursele deschise, a unor informaţii plantate în scopul intoxicării adversarului.

Încheierea războiului rece, a făcut din sursele deschise de informaţii un accesoriu ieftin şi uşor de folosit de aparatul de intelligence american şi un instrument lipsit de multe din riscurile date de sursele clandestine sau confidenţiale. O altă prioritate a serviciilor de intelligence americane este lupta împotriva cyber-terorismului şi câştigarea războiului informaţional.

III.4. Războiul informational, cyber-terorismul

Încheierea războiului rece, a determinat o schimbare de interes dinspre forţele şi metodele convenţionale de luptă împotriva intereselor americane, spre un segment mai puţin tradiţional care include şi informaţia. Informaţia devine o armă adevarată, o armă nu doar în sensul metaforic, o armă care ucide şi distruge, tot aşa cum în războiul informaţional se pot ruina naţiuni şi imperii.

În 1995, biochimistul rus Vladimir Levin, un tânăr student de 28 de ani din St. Petersburg, a folosit un computer pentru a intra ilegal de mai mult de 40 de ori în sistemul de operaţiuni financiare american – New York Citycorp. El a transferat dintr-un apartament aflat la periferia St. Petersburg-ului, 12 milioane de dolari în conturi personale create în întreaga lume şi a avut zilnic acces la informaţiile privind transferurile de mai bine de 550 milioane de dolari executate zilnic prin Citycorp.

Acest atac informatic a demonstrat vulnerabilitatea sistemelor informatizate în faţa unui hacker care operează de la un terminal aflat oriunde în lume, demonstrând şi vulnerabilitatea sistemelor informatice folosite de Guvernul American şi departamentele de apăre, în cazul declanşării unui atac infomatic (cyber-atac) de proporţii din partea unui guvern străin sau a unei organizaţii ce dispune de mijloace tehnice de mare putere. Noile atacuri nu s-au lăsat aşteptate semnalându-se intrări ilegale în cele mai sensibile structuri informatice ale Statelor Unite, începând de la reţelele Departamentului Transporturilor până la reţele interne din CIA, Departamentul Apărării, Pentagon, FBI. Practic, toate structurile vitale ale Statelor

[11] *Intelligence Threat Handbook*, Section 6., *Open Sources Collection,* ediţia on-line.

Unite au fost ţinta unui atac informatic. Este estimat că cele aproximativ 2.1 mil. de computere din reţeaua departamentului apărării al Statelor Unite sunt victime a peste 250 mii de atacuri informatice în fiecare an. Cu toate că cea mai mare parte a atacurilor sunt doar încercări "login" – de întrare ilegala în reţea, şi cu toate că nu s-au înregistrat efecte negative majore, puţine dintre încercări fiind operaţiuni cyper-teroriste, numărul atacurilor este alarmant.[12]

Departe de a fi doar o victimă neajutorată, Statele Unite, prin acţiunile serviciilor de intelligence, au exploatat slaba securitate a reţelelor informatice din întrega lume. Departamentele informatice ale serviciilor de intelligence americane s-au infiltrat în reţele de computere ale Parlamentului European şi ale Comisiei Europene. Agenţiile de intelligence au folosit Internetul pentru a ajunge în reţele interne ale celor două organisme, exploatând faptul că toate componentele reţelelor de computere erau produse de firme americane. Oficialii europeni au declarat că acţiunea de spionaj a făcut parte dintr-o operaţiune mai largă, în care erau implicate şi alte state în afară de SUA. Totodata s-a declarat că informaţiile de cyber-comando-ul american, în urma raidului în reţele interne al celor două organizaţii europene şi avea ca scop influenţarea tratativelor ce urmau a fi purtate în cadrul Acordului General pentru Tarife şi Schimburi – GATT.[13]

Toate cele arătate mai înainte, demonstrează că războiul informaţional, prin componenta sa, războiul informatic, a afectat serios Guvernul American în perioada de după Războiul Rece.[14] În 1996 Senatul American a deschis o sesiune specială pentru a discuta Securiatea în spaţiul informatic (Security in Cyberspace Hearings-iunie 1996). La 15 iulie 1997 preşedintele Bill Clinton a emis Executive Order # 13010, prin care se formează o comisie specială însărcinată cu evaluarea riscurilor la care este supusă infrastructura informatica americană.

În ciuda faptului ca a trezit ingrijorari serioase in randul calsei politice si organismelor americane de securitate nationala, in ciuda faptului ca intensificat dezbaterile publice, razboiul informational a ramas dupa terminarea razboiului rece pentru o buna bucata de vreme un concept vag. Cele mai multe dintre discutiile purtate in jurul razboiului informational, s-au concentrate in principal asupra mijloaceloer informatice folosite (Organizatii, departamente, resurse, mijloace tehnice), in timp ce interesul real si scopul au ramas in buna parte nedefinit. S-a dovedit astfel necesara o definire clara si lucida a Razboiului Informational.

Comisia de securitate a Senatului instituite de Clinton in iunie 1997, a emis prima definitie oficiala a razboiului informational: "razboiul informational, este actiunea desfasurata in vederea apararii integritatii sistemului propriu de informatii

---

[12] Thomas L Timothy, *Deterring Information Warfare*, în Revista "*Parameters*", Winter 96-97, editată de Army War College Quarterly, ediţia on-line.

[13] Brian C. Lewis, *Information warfare*, Capitolul *Offensive Information Warfare.,* ediţia on-line

[14] Din cele câteva denumiri apărute în diferite publicaţii, am ales-o pe cea de război informatic sau cyber-terorism, pentru a desemna atât o luptă în care pe de o parte, sunt implicate mijloace tehnice de informatică şi telecomunicaţii, reţele de calculatoare şi comunicaţii, iar pe de altă parte o aceeaşi luptă în care informaţia sau produsul informativ este atât scopul cât şi mijlocul războiului. Noţiunea de război informaţional am folosit-o pentru a defini ansamblul acţiunilor de luptă în care principală arma este informaţia.

impotriva unei exploatri ilegale din afara, impotriva perturbarii sau distrugerii totale ale retelelor informatice, si in acelasi timp, actiunea de exploatare, perturbare sau distrugere a sistemelor informatice adverse, in vederea obtinerii unui avantaj informatic".[15]

Martin Libicki professor la Colegiu National de Aparare al SUA a venit cu o descriere ajutatoare, delimitand componentele razboiului informational astfel: razboiul C2 (comanda si control) – atacul asupra capacitatii de generare a unor ordine clare, asupra capacitatilor de comununicare si gestionare a evenimentelor; razboiul electronic – are la baza capacitate tehnice si metode de facilitare, distorsionare, blocare si manipulare atraficului de informatii; razboiul psihologic – proiectat pentru a afecat perceptiile, intentiile, orientarea si in cele din urma deciziile; raszboiul informatic (cyber-war) – folosirea sistemelor informatice si de comunicare impotrive unui inamic virtual, pentru a distruge, degrada, exploata sau manipula sistemel informatica ale inamicului.

În cadrul acestei ultime componente – războiul informatic, profesorul Libicki identifică patru elemente legate în serie: reţeaua de electricitate; infrastructura de comunicaţii; infrastructura financiară; infrastructura reţelei informatice.[16] Toate aceste patru elemente de infrastructură sunt vitale pentru securitatea şi bunăstarea Statelor Unite. Nefuncţionarea unei componente, sau atacul asupra unuia dintre cele patru elemente, distruge întregul ansamblu şi războiul informatic este pierdut. Ca urmare, Guvernul American, decide pentru fiecare dintre aceste elemente, înfiinţarea în cadrul aparatului de intelligence a câte unui serviciu de intelligence special şi un departament comun de coordonare.

Diferit de celelalte tipuri de războaie, în care trebuie să existe elemente bine specializate şi strategic aşezate pentru ducerea diferitelor tipuri de luptă, războiul informatic – cyber-war, poate să fie declanşat din orice loc al lumii şi de orice inamic/hacker, care are capacităţile tehnice şi posibilitatea să intre în reţelele guvernamentale sau în reţelele de importanţa vitală pentru funcţionarea unui stat sau a unei organizaţii. Odată înţeleasă vulnerabilitatea Americii şi periculozitatea ameninţării informaţionale, în aparatul de intelligence înfiinţează noi departamente de intelligence: [17] IDE – Intelligence Department of Energy, NIPC – National Infrastructure Protection Center, NTIS – National Tehnical Information Service, CERT – Computer Emergency Response Team, IEB-CWG – Intelink Engineering Board: Colaboration Working Group; USCSE-US – Communication Security Establishment, ASIRP – American Scientist Intelligence Resource Program, MATSA-Measurement and Signals Tehnology Agency.

Din periculozitatea şi uşurinţa cu care se poate declanşa războiul informaţional, rezultă şi necesitatea adaptării aparatului de intelligence american la noile schimbări în domeniul tehnologiei informaţiei, pentru a fi capabil să sprijine operaţiunile informaţionale ofensive sau defensive.

[15] Brian C. Lewis, *Op.cit*.
[16] *Ibidem.*
[17] Loyola University Homepage on Strategic Intelligence, *Intelligence Community*, ediţia on-line.

III.5. "Economic intelligence" după încheierea războiului rece.

Sfârşitul războiului rece a determinat o redefinire a securităţii naţionale a Statelor Unite. Ameninţarea Uniunii Sovietice încetează să monopolizeze eforturile aparatului de intelligence. În perioada ce a urmat războiului rece se afirmă ideea că securitatea naţionala este puternic ameninţată de adversarii sau competitorii economici şi de schimbările care se petrec în economia mondială, care tinde din ce în ce mai mult spre globalizare. O mulţime de declaraţii au venit să susţină necesitatea orientării serviciilor de intelligence către noua ameninţare economică care tinde să egaleze fostul pericol sovietic. Robert Gates, direcor al CIA, declara în 1992 cu ocazia prezentării unui raport ce evalua securitatea naţională: "Reexaminarea securităţii naţionale a scos la iveala o creştere dramatica a importanţei afacerilor economice internaţionale pentru aparatul de intelligence american. Aproape 40% din operaţiunile CIA sunt de natură economică. Politicienii cu decizie în formularea politicii de securitate trebuie să înţeleagă clar că cele mai multe dintre provocările şi pericolele apărute după războiul rece sunt de natură economică".[18]

Diane C. Snyder, ocupându-se de analiza reformei aparatului de intelligence american, spune că prin economic intelligence se înţelege culegerea şi exploatarea de informaţii, în mod clandestin sau la vedere, referitoare la politicile, proiectele, performanţele, potenţialul sau prognozele unor state sau organizaţii în următoarele domenii: economic, industrial, financiar, fiscal, comercial, schimburi şi negocieri internaţionale, investiţii, cercetare ştiinţifică şi tehnologică, procese tehnologice de producţie, resurse şi rezerve naţionale, piaţa muncii, social, criminalitate economică; precum şi de orice alte informaţii prin achiziţia cărora se poate avantaja sau apăra poziţia economică a celui care se poate controla şi atacă poziţia economică a celui care este obiectul operaţiunii de intelligence.[19]

Din punctul de vedere al Statelor Unite, doar agenţiile componente ale aparatului de intelligence economic în clandestinitate şi numai în folosul Guvernului American. Când se desfăşoară în folosul privat sau de către orice altă organizaţie din afara sistemului de intelligence guvernamental, pot să fie considerate spionaj economic sau spionaj industrial.

În ceea ce priveşte "moralitatea" operaţiunilor de intelligence economic, Ron Brown este citat în revista de politică a institutuli american de studii politice CATO cu urmatoarea poziţie: "este esenţial ca Statele Unite să aiba o strategie economică care să fie sprijinită cu toate mijloacele pe care Guvernul le are la dispoziţie. Guvernul trebuie să înţelagă rolul pe care îl are în câştigarea războiului care se duce în economia mondială iar, de vreme ce aparatul de intelligence este un instrument al guvernului, devine chiar obligatoriu să se folosească pentru sprijinirea intereselor SUA. În ceea ce priveşte apartul de intelligence, dacă acesta nu se sfieşte să afirme că spionează domeniul militar, nu există un motiv sănătos care să îl ţină departe de războiul economic".[20]

---

[18] Stanley Kober, *The CIA as economy spy: U.S. Intelligence after the Cold War,* ediţia on-line.
[19] *Ibidem*.
[20] Stanley Kober, "W*hy Spy? The Use and Misues of Intelligence",* CATO Institute Policy.

Când preşedintele Clinton a venit la conducerea administraţiei americane, s-au făcut declaraţii deschise referitoare la rolul operaţiunilor de intelligence economic: "Operaţiunile de intelligence economic vor juca un rol sporit în ajutarea politicienilor să înţeleagă schimbările şi tendinţele economice. Aparatul de intelligence trebuie să sprijine negociatorii americani în apărarea bunăstarii cetăţenilor Statelor Unite şi să ajute companiile americane în lupta împotriva serviciilor străine de informaţii şi împotriva practicilor economice care le ameninţă. …când nu ne putem apăra cu informaţii deschise, serviciile de intelligence trebuie să-şi folosească capacităţile şi metodele specifice."[21]

În 11 octombrie 1996, preşedintele Clinton îşi demonstrează dorinţa de implicare în combaterea ameninţărilor economice împotriva Statelor Unite prin semnarea unui act menit să ajute autorităţile federale în lupta împotriva spionajului economic. The Economic Espionage Act – 1996 subliniază că "spionajul economic şi traficul cu secrete economice furate ameninţă securitatea naţională şi bunăstarea economică."[22]

America a înţeles că ameninţarea militară s-a diminuat şi că o bună parte a câmpului de bataie, s-a transferat înspre domeniul economic. Cu toate că majoritatea informaţiilor economice necesare negociatorilor economici americani guvernamentali sau privaţi, sunt stocate în surse deschise de informaţii, există informaţii de o importanţă majoră la care se poate ajunge numai prin intervenţia aparatului de intelligence. Trecând peste faptul că se poartă discuţii legate de "moralitatea" operaţiunilor de spionaj economic, de legalitatea sprijinirii domeniului privat, Guvernul American integrează startegia economică în strategia de securitate naţională şi determină aparatul său de informaţii să-şi dezvolte şi să-si folosească componenta de intelligence economic.

În acest punct al lucrării, se vede clar că misiunea aparatului de intelligence american nu s-a schimbat după terminarea războiului rece, ea rămâne aceeaşi – să furnizeze informaţii eficiente tuturor celor care sunt în poziţia de a lua decizii pentru apărarea şi promovarea intereselor Statelor Unite şi acolo unde se impune să intervină nemijlocit pentru apărarea acestor interese. Ceea ce se schimbă sunt priorităţile, ameninţările, punctele vulnerabile şi modul de acţiune. Pentru a face faţa acestor schimbări aparatul de intelligence are nevoie de un element care să ofere continuitate şi adaptare. Soluţia se dovedeşte a fi Agenţia Centrală de Informaţii.

Bibliografie

[1] BRIAN C. Lewis, *Information warfare,* ediţia on-line.

[2] CADENA, Lucas, "*Rethinking the Missiona and Priorities of the Intelligence Community*", ediţia on-line, 6 ianuarie 1999.

[3] DEUTCH, John M. (director CIA), discurs tinut la "*National defense University*" 14 iunie 1995.

[21] PORTEOUS Samuel D., "*Looking out for Economic Interests: An Increased Role for Intelligence"*, The Washington Quarterly – 1996, ediţia on-line.

[22] SNYDER Diane C. & GREGORY Sean, *Economic Intelligence in the Post Cold War Era: Issues for Reform – 10 februarie 1997,* ediţia on-line.

[4] KOBER, Stanley, *The CIA as economy spy: U.S. Intelligence after the Cold War,* ediția on-line.

[5] KOBER, Stanley, "*Why Spy? The Use and Misues of Intelligence",* CATO Institute Policy.

[6] LEWIS, Brian C., *Information warfare*, Capitolul *Offensive Information Warfare.,* ediția on-line

[7] PORTEOUS, Samuel D., "*Looking out for Economic Interests: An Increased Role for Intelligence"*, The Washington Quarterly – 1996, ediția on-line.

[8] POTTER, Zachary, *Covert Action: the Delicate Balance* - 13 decembrie 1996, ediția on-line.

[9] SNYDER, Diane C.; Sean Gregory, *Economic Intelligence in the Post Cold War Era: Issues for Reform – 10 februarie 1997,* ediția on-line.

[10] TIMOTHY, Thomas L, *Deterring Information Warfare*, în Revista "*Parameters*", Winter 96-97, editată de Army War College Quarterly, ediția on-line.

[11] *** *Intelligence Threat Handbook*, Section 6, *Open Sources Collection,* ediția on-line.

[12] ***Loyola University Homepage on Strategic Intelligence, *Intelligence Community*, ediția on-line.

PARTICULARITĂȚI STRATEGICE ALE TEATRULUI DE OPERAȚII ŞI DE ÎNTREBUINȚARE A FORȚEI MULTINAȚIONALE DIN IRAK

Dan GHICA-RADU[*]

The war in Iraq, even if can be compared with other types of coalition wars, has some particularities that make it, in a way, unique in the history of military art. It was desired to be a war for a democratic change of a failed state but it turned into a classic war of erosion, against an ambiguous and complex insurgency, transforming entire region into an area with a variable geometry where political concepts, tactics and strategy, fighting procedures, doctrines and new equipments are experimented or tested.

Menținerea stabilității şi echilibrului internațional, realizarea păcii şi securității au devenit un deziderat al comunității internaționale. În condițiile în care războiul este perceput ca o opțiune inacceptabilă în rezolvarea problemelor cu care se confruntă omenirea, în momentul actual mai importantă este prevenirea conflictelor şi gestionarea crizelor ce pot degenera oricând în conflicte majore cu urmări imprevizibile în plan regional sau global.

Din această perspectivă, apreciem că modificările profunde pe care le-a parcurs conceptul de securitate şi apariția unor probleme de securitate imprevizibile necesită acordarea în continuare a atenției necesare operațiilor de menținere a păcii, ca parte a operațiilor de pace, care, conform literaturii de specialitate "constau în: prevenirea conflictului, realizarea păcii şi impunerea păcii"[1]. Iar instrumentul de realizare a acestor deziderate, alături de eforturile realizate de organizațiile şi organismele internaționale, la nivel politic şi diplomatic, îl reprezintă, în opinia noastră, Forța Multinațională Întrunită, prin acțiuni pentru restaurarea păcii în zone de conflict, prin mijloace militare şi/sau civile.

Aceste operații au drept obiectiv oprirea, moderarea şi/sau încheierea ostilităților între sau în interiorul statelor prin intermediul intervenției imparțiale a unei a treia părți, organizată, condusă şi controlată. Această a treia parte este, de regulă, o Forță Multinațională pentru care „conducerea unei operații în sprijinul păcii necesită înțelegerea şi aplicarea principiilor şi conceptelor care sunt, oarecum, diferite de cele clasice. Aplicarea a trei principii – imparțialitatea, consensul şi restrângerea folosirii forței – constituie diferența principală".[2]

1. Particularitățile teatrului de operații din Irak

Cu toate că acțiunile militare duse de coaliția de forțe s-au desfăşurat într-o zonă restrânsă din Orientul Mijlociu, ele au avut ca bază principală de susținere şi de desfăşurare a forțelor întreaga Peninsulă Arabă şi spațiul maritim circumscris acesteia, pe care le putem considera că au fost teatrul de operații în care se consumă încă acest

[*] **General de brigadă, Comandantul Comandamentului Operațional Întrunit**

[1] FT- 1, Doctrina operațiilor Forțelor Terestre, Bucureşti, 2004, art. 1131.

[2] SMG/ PF- 3.15, Manualul pregătirii şi executării misiunilor militare în afara teritoriului statului român de către contingentele naționale, Buzău, 2005, p.14.

conflict. Teatrul de operaţii, delimitat convenţional la vest de Marea Mediterană, Peninsula Sinai şi Marea Roşie, la sud de Marea Arabiei, la est de golfurile Oman, Persic şi graniţa occidentală a Iranului, iar la nord de graniţa meridională a Turciei, are o suprafaţă de aproximativ 4 milioane de km^2 , ceea ce reprezintă 2,7% din întinderea planetei noastre[3].

Republica Irak este o ţară din Orientul Mijlociu, în Asia de Sud-Vest, la confluenţa dintre râurile Tigru şi Eufrat, incluzând, deasemenea şi sudul Kurdistanului. Are frontiere cu Kuweitul şi Arabia Saudită la Sud, Iordania la Vest, Siria la Nord-Vest, Turcia la Nord şi Iran la Est, iar în partea de Sud-Est are o mică deschidere la Golful Persic. Irakul are o suprafaţă de 435.052 Km^2 şi o populaţie de aproximativ 23 de milioane de locuitori, fiind împărţit în 18 provincii, iar capitala este Bagdad, oraş de peste 4 milioane de locuitori[4].

Teritoriul Irakului prezintă patru regiuni naturale între care cea mai importantă ca extindere şi semnificaţie economică se află în partea centrală şi anume, câmpia drenată de fluviile Tigru şi Eufrat (Câmpia Mesopotamiei) care concentrează ¾ din terenurile cultivate ale ţării. Se prezintă ca o fâşie de teren orientată de la nord-vest spre sud-est pe o distanţă de 850 km, iar lăţimea măsoară între 200 şi 400 km, cu un aspect monoton, cu spaţii întinse străbătute de numeroase canale şi zone mlăştinoase. Această zonă favorizează ducerea unor operaţii de amploare, la care pot participa toate categoriile de forţe, inclusiv navele fluviale, fiind deschise direcţii de valoare operativă şi tactică.

Celelalte trei regiuni sunt Munţii Kurdistanului în nord-est (vârful Pir Omar – 2960 m), Piemontul Nordic, care sunt traversaţi de văi adânci, cu sectoare de chei şi defilee, cu bogate resurse de petrol precum şi regiunea deşertică desfăşurată la vest de Eufrat.

Spre interior, în imediata apropiere a câmpiei, se înalţă Munţii Hijaz, ce ating înălţimi de până la 3770 m, iar Munţii Taurus de Est şi Zagros închid spre nord şi est, vastul deşert arab, alcătuit din deşertul Sirian, Marele şi Micul Nefud, Dahi şi deşertul Rub al Khali (Pătratul Gol).

Dispuse pe două aliniamente, lanţurile muntoase constituie obstacole deosebit de puternice care favorizează organizarea şi ducerea apărării pe aliniamente intermediare.

Regiunile de deşert se prezintă sub forma unor câmpii deşertice cu altitudini ce nu depăşesc 300 m şi sunt traversate de mai multe ueduri (văi ale unor foste râuri) cu o orientare generală nord-vest, sud-est. Întreaga zonă deşertică este lipsită complet de apă, iar vegetaţia este practic inexistentă, dunele de nisip succedându-se una după alta. Prin comunicaţiile reduse şi lipsa vegetaţiei, cu excepţia oazelor, diferenţele de temperaturi foarte mari între zi şi noapte, precum şi lipsa reperelor pentru orientare, deşertul este considerat mediul cel mai impropriu pentru organizarea şi desfăşurarea operaţiilor.

Irakul are o climă subtropicală cu o ariditate pronunţată şi amplitudini foarte mari de temperatură, cu un regim al precipitaţiilor foarte sărăcăcios, vegetaţia naturală

[3] Ilie Schipor, Războiul din Golf, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 1991, p.129.
[4] http://ro.www.wikipedia.org.

ocupând doar 13% din suprafața țării, iar fauna este adaptată mediului. Verile sunt toride cu temperaturi de peste 50^0 C, fără precipitații, iar vântul „shamal" provoacă în deşert cunoscutele furtuni de nisip. Deşerturile sunt punctate, la mari distanțe, de oaze în care beduinii sunt o pitorească prezență.

Zona în care s-au desfăşurat operațiile coaliției se află sub semnul ploilor, căderilor de zăpadă şi inundațiilor din bazinul superior al celor două fluvii – Tigru şi Eufrat.

Tigrul izvorăşte din Munții Armeniei, străbate Munții Kurzi, se apropie în anumite locuri de Eufrat la numai 30 km unindu-se cu acesta în apropiere de Basra şi împreună cu acesta formează fluviul Shatt al Arab ce se varsă în Golful Persic. Are o lungime de 1855 km, malurile înalte şi rezistente, curentul deosebit de puternic producând inundații de la jumătatea lunii martie la jumătatea lunii iunie.

Eufratul izvorăşte tot din Munții Armeniei, străbate Munții Taurus şi Antitaurus, debitul fiind mult mai redus decât al Tigrului. Malurile joase facilitează deversarea apei şi extinderea inundațiilor[5].

Ambele fluvii sunt navigabile pe o distanță de aproximativ 600 km, în lungul lor deschizându-se direcții de capacitate divizie favorabile desfăşurării unor operații de mare amploare.

Irakul are ieşire la Golful Persic prin portul Al Faw şi, prin acesta, la oceanul Planetar. Golful Persic, interpus între Peninsula Arabia şi țărmul de vest al Iranului, are o orientare generală de la nord-vest spre sud-est, măsurând în lungime 960 km, lățimea fiind variabilă, de la 45 km în strâmtoarea Ormuz, la 350 km, iar suprafața sa este de 239.000 km^2 , adâncimea variind între 50 şi 102m. Țărmurile sunt stâncoase, de-a lungul țărmului iranian şi joase în zona circumscrisă Irakului.

Sistemul de comunicații rutiere este repartizat neuniform, mai dezvoltat în câmpia Mesopotamiei, iar transporturile maritime sunt legate de marile porturi din Golful Persic.

Autostrada ce se înscrie în lungul țărmului vestic al golfului se ramifică în apropiere de Basra astfel: o ramificație conduce de la Basra în lungul fluviului Shatt al Arab, până la confluența cu Eufratul, apoi se dezvoltă în lungul fluviului Tigru, trecând prin Bagdad până la Mosul, de unde se ramifică pătrunzând spre nord pe teritoriul Turciei şi spre vest pe teritoriul Siriei. Cea de - a doua arteră rutieră importantă conduce în lungul fluviului Eufrat, pe la vest de Bagdad şi se continuă prin Abu Kemal către țărmul de est al Mării Mediterane.

Comunicațiile feroviare sunt puțin dezvoltate, o însemnătate deosebită pentru acțiunile militare având cea care porneşte de la Basra spre Bagdad apoi, în lungul fluviului Tigru, până la Mossul.

Transporturile aeriene sunt bine dezvoltate, fiind favorizate de condițiile geomorfologice ale terenului cât şi de resursele de petrol, principalele aerodromuri fiind dispuse la Bagdad, Mossul, Al Hadithah şi Ubaila. Majoritatea aerodromurilor sunt dotate cu echipamente necesare asigurării decolării/aterizării atât ziua cât şi noaptea, sau în condiții meteo grele[6].

---

[5] Ilie Schipor, op.cit., p.132.

[6] Războiul din Golf, Editura Militară, Bucureşti, 1991, p.85.

Pentru trupele arabe rigorile climatice şi de teren nu au creat dificultăţi deosebite, însă pentru coaliţia de forţe războiul în această zonă a creat un lung şir de greutăţi, atât luptătorilor cât şi tehnicii de luptă şi celorlalte echipamente militare, căldura şi nisipul fiind principalii „inamici".

Acest teatru de operaţii permite desfăşurarea unor operaţii de amploare strategică, cu toate categoriile de forţe armate, asigură concentrarea unor grupări de forţe pe direcţii de pătrundere de valoare tactică şi dispune de numeroase baze militare atât terestre cât şi navale şi aeriene[7].

2. Particularităţile de întrebuinţare a MNF-I

Evenimentele tragice de la 11 septembrie 2001 din Statele Unite ale Americii, au avut ca efect în comunitatea internaţională o anumită solidaritate, deşi în multe situaţii erau numai la nivel declamativ, în alte situaţii au creat impresia că unele ţări precum Libia, Cuba, sau Irakul „nu puteau să nu se simtă oarecum răzbunate, iar în statele arabe şi teritoriile palestiniene, bucuria şi mândria că ei sunt autorii loviturii"[8]. Ca efect al acestei situaţii, după 11 septembrie, politica americană faţă de Irak s-a schimbat radical, dorinţa de înlăturare de la putere a lui Saddam Hussein fiind afişată drept punct de sprijin al războiului total împotriva terorismului. Astfel, s-a născut aşa-numita „axă a răului", în care au fost incluse, alături de Irak, state precum Coreea de Nord, Iran, Libia şi altele realizându-se contextul perfect al aplicării strategiei pentru controlul Orientului Mijlociu.

Opoziţia cea mai vehementă asupra planurilor de război americane veneau din partea Franţei, la care s-a adăugat şi Germania, iar lovitura cea mai grea în pregătirile pentru constituirea Coaliţiei de Forţe de către SUA avea să fie dată de Turcia care a respins cererea de a se folosi bazele sale din sud pentru deschiderea unui al doilea front împotriva Irakului. În ciuda acestor decizii, pregătirile SUA pentru constituirea coaliţiei de forţe au continuat, iar comisiile de inspecţie îşi continuau munca în căutarea arsenalului nuclear irakian fără să găsească nici noi arme şi nici dovezi că Irakul deţinea rachete cu rază lungă de acţiune. Chiar în condiţiile lipsei acordului ONU şi NATO pentru începerea acţiunii militare, principalele state care şi-au declarat sprijinul SUA şi Marii Britanii pentru participarea la coaliţia de forţe au încercat să demonstreze lumii că există un real pericol al continuării actualei politici a dictatorului de la Bagdad eludând solicitarea Adunării Generale a ONU care ceruse o soluţie paşnică a crizei irakiene.

Continuând desfăşurarea forţelor în zona de conflict, coaliţia s-a instalat în bazele de proiecţie a forţelor şi în bazele de dislocare dispuse în Kuweit, Arabia Saudită, Qatar, Iordania, Oman, Bahrein, insula Diego Garcia, Emiratele Arabe Unite şi în Marea Mediterană[9].

---

[7] Ibidem, p.73.

[8] Anton Caragea, Op.Cit.p.53.

[9] Datele au fost sintetizate din surse de informaţii deschise şi din lucrări de autor (A.Caragea, Război în Golf, Editura Nemira, 2003; F.Fukuyama, America la răscruce, Editura Antet, 2006; F.Massoulie, Conflictele din Orientul Mijlociu, Editura ALL, 2003; Noam Chomski, State eşuate, Editura Antet, 2006).

De altfel, cu 6 luni înainte de declanşarea operaţiei multinaţionale întrunite în Kuweit se aflau aproximativ 140.000 de militari, 600 de tancuri, 500 de elicoptere, la care s-au adăugat în ultimile zile D. 3 I., 82 şi 101 Aeropurtate, precum şi Forţa Expediţionară a Corpului de Infanterie Marină americane.

În Arabia-Saudită se aflau peste 9000 de militari, la care se adăugau 200 de avioane F.15 şi F.16, avioane de realimentare şi de comandă şi control AWACS.

În Qatar se aflau 2 baze (al - Uleid şi as - Salayah) cu 800 de militari americani şi un Centru de Comandă şi Control detaşat din Florida, paza complexului militar fiind asigurată cu escadrile F.15 şi F.16.

În Bahrein era dispus Centrul de Comandă al Flotei a cincea americane, alături de circa 5000 de militari, în special cu sarcini logistice.

Alte elemente ale Coaliţiei au fost dislocate în Iordania (6000 de militari), Oman (3000 de militari), insula Diego Garcia (1000 de militari şi bazele avioanelor de bombardament B.52).

În Golful Persic staţionau trei portavioane, iar în Marea Mediterană două, fiecare din acestea transportând 80 de avioane, din care 50 de vânătoare-bombardament. Acestor nave li s-au adăugat cu câteva zile înainte de începerea operaţiei, 26 de nave de suprafaţă, 20 de submarine şi 12 nave de ajutor în Golf, respectiv 17 nave de suprafaţă şi 12 de ajutor în Marea Mediterană.

Forţelor americane li s-au adăugat 42.000 de militari britanici cu 23 de nave şi 150 de avioane, alături de 3000 de militari polonezi, români, bulgari şi cehi.

Acestei colosale forţe, nu numai numeric dar şi sub aspectul calitativ, tehnologic şi al pregătirii pentru luptă, Irakul îi opunea o armată slăbită de bombardamente, cu o tehnologie a anilor 50-60, precum şi cu un moral redus.

Forţele terestre irakiene erau estimate la 400.000 de militari, la care se adăugau 100.000 de oameni ai Gărzii Republicane, organizaţi într-o armată centrală cu 3 divizii de tancuri, 11 de infanterie, 3 divizii mecanizate; militarii Gărzii Republicane erau orau organizaţi pe 2 divizii blindate, 3 de infanterie şi 3 mecanizate. În final, Garda Republicană Specială era formată din 26000 de militari organizaţi pe 15 batalioane.

Toate aceste forţe erau dotate cu aproximativ 1000 de tancuri T.55 şi T.62, 2000 de rachete antitanc şi 3.500 de piese de artilerie.

Forţele aeriene erau restrânse la 90 de avioane MIG-21, 100 de elicoptere şi 1500 de rachete SAM.

Singurele arme care stârneau îngrijorarea SUA erau: 50 de rachete FAW-70 cu rază de acţiune 50 km, 50 de rachete FAW cu rază de acţiune 150 km şi un număr relativ redus de rachete SCUD-B cu rază de acţiune 300 km, rachete Al-Hussein cu rază de acţiune 950 km, precum şi noile rachete Al-Badr cu o rază de acţiune de 1000 km.

Peste această structură militară, Saddam a realizat şi o divizare teritorială, astfel:

- zonă de centru, sub comanda lui Udai Hussein;
- zona de nord, sub comanda lui Ezzat Ibrahim, vicepreşedinte al Guvernului;
- zona Basra, sub comanda lui Ali Aassan Al-Majid, membru al Consiliului Comandamentului Revoluţionar;

•zona deşertului central, sub comanda lui Mizban Khadr al-Hadi, membru al Consiliului Comandamentului Revoluţionar.

Toată această colosală desfăşurare de forţe costa SUA la începtul lunii martie 2003 în jur de 10 milioane de dolari zilnic, iar costurile acţiunii la data declarării încheierii operaţiei întrunite se ridicau la 30-40 miliarde de dolari şi avea să poarte un nume care va ocupa un loc, deloc de neglijat, în istoria artei militare – Forţa Multinaţională din Irak (MNF-I).

Operaţiile militare desfăşurate de forţele coaliţiei multinaţionale în cel de-al doilea război din Irak au avut o durată de aproximativ trei săptămâni dar eforturile de stabilizare şi securizare a statului irakian continuă şi în prezent. Toate evenimentele care au avut loc după încheierea campaniei militare sugerează că forţa multinaţională condusă de Statele Unite ale Americii nu a dispus de planurile necesare dar nici de oamenii capabili să gestioneze situaţia apărută după obţinerea victoriei militare.

Străzile oraşelor au fost luate în stăpânire de diverşi infractori care au distrus mare parte din infrastructura irakiană rămăsă intactă în urma desfăşurării acţiunilor militare. Forţele de poliţie şi unităţile militare irakiene erau dezintegrate iar forţele militare ale coaliţiei multinaţionale nu erau pregătite să răspundă rapid la noile provocări la adresa securităţii. Lipsa de reacţie la situaţia creată a avut ca rezultat apariţia şi consolidarea mişcărilor insurgente, ale căror acţiuni nici până astăzi nu au fost pe deplin contracarate de coaliţia multinaţională.

Deşi se pare că nimeni nu a planificat activităţile care trebuiau desfăşurate după încheierea acţiunii militare, au existat numeroase agenţii şi organizaţii din cadrul guvernului SUA care au identificat, înainte ca operaţiile militare să înceapă, o serie de posibile provocări ale perioadei post-conflict şi au sugerat strategii pentru combaterea acestora.

Cu toate acestea, la nivel politic, pe timpul estimării privind evoluţia situaţiei de securitate după încheierea confruntării militare, s-a manifestat un optimism exagerat. Astfel, s-a apreciat că operaţia militară va fi decisivă şi va duce la stabilizarea situaţiei de securitate iar populaţia civilă va primi cu entuziasm forţele coaliţiei multinaţionale. În acelaşi timp, comandanţii militari de la cel mai înalt nivel considerau că autorităţile civile ar trebui să fie responsabile cu gestionarea perioadei post-conflict. În consecinţă, atenţia responsabililor militari s-a concentrat pe etapele de pregătire şi executare a acţiunilor militare. Ambele estimări, atât ale factorului politic cât şi cele ale conducerii militare, s-au dovedit eronate, ceea ce impune dezvoltarea unei noi şi mult mai largi abordări a procesului de planificare a operaţiilor militare şi, poate, rezervarea unui rol mai important planificatorilor militari în procesul de identificare a acţiunilor specifice perioadei post-conflict.

Planificatorii militari ai operaţiei *Iraqi Freedom* (OIF) au identificat patru faze ale acesteia:

1.obţinerea sprijinului internaţional şi pregătirea forţei pentru dislocare,

2.dislocarea forţelor în teatrul de operaţii,

3.desfăşurarea operaţiilor militare,

4.desfăşurarea operaţiilor post-conflict.

Faza a IV-a a campaniei, deşi a fost identificată structura militară responsabilă cu planificarea şi conducerea acţiunilor specifice, nu a reprezentat o prioritate pentru

planificatorii militari de la nivel strategic care şi-au concentrat atenţia şi resursele pentru acţiunile militare specifice fazei a III-a. Aceştia considerau că responsabilitatea planificării acţiunilor de stabilitate şi reconstrucţie sunt de competenţa structurilor civile nesesizând că acţiunile militare pentru înlăturarea regimului Saddam Hussein reprezintă parte a unui efort mai larg pentru stabilizarea şi democratizarea Irakului. Rezultatul acestor acţiuni a constat în desfăşurarea unei operaţii militare care a făcut ca, ulterior, obiectivul general al campaniei să fie dificil de atins.

Totuşi, la începutul anului 2003, sesizându-se lipsa unei planificări în detaliu pentru etapa de reconstrucţie post-conflict, a fost luată decizia de a se constitui o nouă structură (Task Force IV), aflată sub controlul operaţional al USCENTCOM, cu misiunea de a elabora planul pentru faza a IV-a a OIF şi care să constituie nucleul comandamentului ce va fi desemnat să conducă acţiunile post-conflict. Această soluţie s-a dovedit nefuncţională deoarece a fost creată foarte târziu, astfel că, în luna martie 2003, a fost desfiinţată.

Necesitatea unei robuste implicări a organizaţiilor şi agenţiilor civile în efortul de stabilizare a Irakului a fost corect identificată deoarece acestea dispuneau de capabilităţi necesare operaţiilor post-conflict. Ca urmare, o serie de organizaţii guvernamentale şi-au elaborat propriile studii privind evoluţia situaţiei post-conflict şi acţiunile care trebuie întreprinse dar a lipsit coordonarea şi integrarea acestora într-un plan coerent. Astfel, a fost elaborat un plan detaliat pentru acordarea asistenţei umanitare dar activităţile de reconstrucţie nu au fost clar identificate deoarece, în general, se considera că efortul pentru reconstrucţie nu va fi necesar iar procesul de stabilizare va putea fi gestionat de irakieni. Întrebări cheie cum ar fi natura militară sau civilă a autorităţii care va fi instaurată în perioada post-conflict au rămas fără răspuns pe timpul procesului de planificare. De asemenea, se considera că activităţile civile, în perioada post-conflict, reprezintă o precondiţie pentru crearea unui mediu de securitate stabil.

Planurile militare pentru perioada post-conflict vizau desfăşurarea operaţiilor forţei multinaţionale pe parcursul a trei etape:

Prima etapă, imediat după încheierea operaţiilor militare, cu o durată de 90 de zile, avea ca obiective asigurarea securităţii şi refacerea serviciilor publice esenţiale pentru populaţie. Comandamentul Componentei Terestre a Forţei Multinaţionale (CFLCC)[10] a fost desemnat ca structură responsabilă cu planificarea şi conducerea operaţiilor specifice acestei etape.

Cea de a doua etapă viza desfăşurarea activităţilor specifice reconstrucţiei, iar controlul operaţiei urma să fie preluat de comandantul Grupării de Forţe Întrunite Multinaţionale pentru Irak (CJTF-I)[11]. Pe timpul acestei etape, forţele militare ale coaliţiei urmau să sprijine acţiunile unei agenţii civile de tranziţie condusă de Coaliţia Multinaţională[12].

[10] Combined Forces Land Component Command (CFLCC).
[11] Combined Joint Task Force-Iraq (CJTF-I).
[12] [Autoritatea Provizorie a Coaliţiei (CPA).

A treia etapă urma să fie inițiată atunci când guvernul interimar irakian ar fi fost în funcțiune. Controlul operațiilor militare era transferat de la comandantul CJTF-I către comandantul Forței Multinaționale pentru Irak (MNF-I)[13]. Pe timpul acestei etape, operațiile militare ale forțelor coaliției urmau să fie autorizate de guvernul interimar irakian.

3. Constituirea şi întrebuințarea forței multinaționale după încheierea operațiilor militare

La încheierea operațiilor militare, strategia coaliției internaționale a constat în a solicita forțelor de securitate irakiene să-şi asume responsabilități în domeniul securității în mod accelerat. În acelaşi timp, forța multinațională era pregătită să facă față la patru principale provocări în domeniul securității:

Bazându-se pe experiența din primul război din Golful Persic, forțele coaliției aveau planificate acțiuni şi au desfăşurat operații pentru securizarea câmpurilor petroliere şi împiedicarea executării acțiunilor de sabotaj.

Anticipând un număr foarte mare de refugiați ca urmare a desfăşurării operațiilor militare, forța multinațională a planificat acțiuni pentru împiedicarea producerii unei mari crize umanitare (au fost dislocate structuri de CIMIC lângă frontierele irakiene cu Turcia şi Iordania şi au fost luate măsuri pentru instalarea în timp scurt a taberelor de refugiați).

Comandantul CFLCC era preocupat în legătură cu provocările asociate asigurării protecției şi gestionării unui număr mare de prizonieri de război irakieni. În consecință, au fost luate măsuri pentru a putea reține şi procesa un număr mare de prizonieri de război. Aceştia ar fi urmat să formeze Garda Națională Irakiană, organizație care ar fi putut sprijini poliția irakiană în acțiunile pentru menținerea ordinii publice.

Forțele coaliției au anticipat escaladarea violenței inter-etnice în rândul populației irakiene şi declanşarea de represalii împotriva liderilor politici loiali vechiului regim. De aceea, CFLCC era pregătit să contacteze şi să desfăşoare activități de reconstrucție în comun cu liderii locali în vederea ținerii sub control a violenței inter-etnice şi inter-sectare.

Însă, unele din aceste provocări, pentru care forțele coaliței erau pregătite, nu au apărut niciodată. Astfel, populația civilă nu şi-a părăsit locuințele iar colapsul forțelor armate irakiene a făcut ca zonele de conflict să nu se extindă, ceea ce a dus la nematerializarea prognozatei crize umanitare. În acelaşi timp, datorită dispariției unităților militare pe timpul confruntărilor şi întoarcerii militarilor în rândul populației civile, planurile şi facilitățile pregătite pentru a face față unei eventuale crize provocate de numărul foarte mare al prizonierilor de război să se dovedescă inutile.

În ceea ce priveşte acțiunile militare ale forțelor coaliției planificate şi desfăşurate în prima etapă a operației post-conflict, pentru stabilizarea şi reconstrucția Irakului, acestea nu au fost foarte eficiente datorită percepției generale că responsabilitatea principală revine organizațiilor şi agențiilor civile ale căror acțiuni vor sta la baza creării şi menținerii unui mediu de securitate stabil. De asemenea, în

[13] [Multinational Force-Iraq (MNF-I).

conformitate cu planul general al campaniei, acțiunile militare pentru stabilizarea teritoriului irakian urmau a fi executate de aceleaşi forţe ale coaliției care au desfăşurat anterior operațiile militare pentru cucerirea teritoriului irakian. Deoarece ritmul acțiunilor militare ofensive a fost foarte ridicat, nu au mai fost dislocate două noi divizii[14] în teatrul de operații iar diviziile care au cucerit Bagdadul şi centrul Irakului erau divizii blindate, unități care nu erau pregătite pentru a face față provocărilor fazei post-conflict a campaniei.

4. Restructurarea forței multinaționale pentru a răspunde deteriorării accelerate a situației de securitate

Deşi situația de securitate nu era stabilă, în luna mai 2003 s-a decis înființarea Autorității Provizorii a Coaliției (CPA) prin care s-a preluat controlul politic al statului irakian. De asemenea, în luna iunie 2003, controlul forțelor coaliției a fost transferat de la comandantul CFLCC către comandantul noii structuri de comandă-control constituită – CJTF-7[15].

CPA, până în luna iunie 2004 când a transferat administrarea teritoriului irakian unui guvern provizoriu[16], a încercat să îndeplinească două misiuni simultan: conducerea statului irakian şi construirea instituțiilor care trebuiau să permită funcționarea acestuia. Deşi reprezenta autoritatea politică unică responsabilă cu guvernarea stratului irakian, structura militară a coaliției internaționale (CJTF-7) funcționa separat. În lipsa unui plan, cele două structuri acționau punctual pentru soluționarea problemelor apărute, lipsa de coordonare şi nediseminarea informațiilor între acestea ducând la apariția unor semnificative tensiuni. Lipsa personalului CPA combinată cu situația de securitate precară a făcut ca prezența acestei administrații civile de ocupație în teritoriu să fie nesemnificativă, forța militară multinațională fiind, în fapt, responsabilă cu stabilizarea şi reconstrucția statului irakian.

Una din cele mai mari provocări căreia CPA şi CJTF-7 au trebuit să îi facă față a reprezentat-o constituirea şi antrenarea forțelor de securitate irakiene. Dizolvând organismul militar imediat după preluarea controlului, CPA a făcut ca responsabilitatea realizării şi menținerii unei situații de securitate relativ stabile să revină numai poliției irakiene, instituție coruptă şi lipsită practic de putere.

Restructurarea şi pregătirea poliției irakiene s-a realizat cu dificultate, concomitent cu îndeplinirea misiunilor specifice, şi datorită lipsei de înțelegere manifestată de statele membre ale coaliției multinaționale față de importanța crucială a eficientizării poliției irakiene. Nealocând suficiente resurse în acest sens, s-a ajuns în situația ca această instituție să nu dispună de capacitatea de a controla, în special, zonele urbane.

Constituirea şi antrenarea noului organism militar a fost mai bine organizată şi datorită faptului că existau planuri elaborate anterior începerii conflictului, personalul

[14] În TO urmau a fi dislocate Divizia 4 Infanterie şi Divizia 1 Cavalerie ale SUA, unități care erau pregătite să execute acțiuni specifice de stabilizare, având în compunere elemente suplimentare de poliție militară şi CIMIC.

[15] În esență, CJTF-7 exercita controlul operațional asupra tuturor forțelor dislocate în teatrul de operații.

[16] Guvernul Interimar Irakian (Iraqi Interim Government - IIG).

militar putând fi relativ uşor încorporat, instruit şi dislocat. Identificarea cu greutate a misiunilor structurii militare (apărare națională împotriva amenințărilor externe sau capacitatea de a acționa pentru stabilizarea internă a Irakului) a dus la apariția impedimentelor în realizarea structurii de forțe. Primele încercări de a angaja unitățile militare nou constituite în acțiuni de combatere a insurgenței s-au soldat, în general, cu refuzul de a lupta şi numeroase dezertări.

Planul forței multinaționale pentru transferarea misiunilor de securizare a teritoriului irakian către forțele de securitate irakiene, până în vara anului 2004, era un plan în patru faze:

1.sprijinul reciproc, prin care forța multinațională crea condițiile pentru transferarea responsabilităților, în domeniul securității, forțelor irakiene;

2.tranziția controlului la nivel local, către forțele de securitate irakiene, acolo unde aceste forțe îşi puteau asuma asigurarea securității;

3.tranziția controlului la nivel regional, forțele de securitate irakiene fiind responsabile pentru asigurarea securității la nivel de provincii;

4.tranziția către un mediu de securitate stabil la nivel strategic, forțele de securitate irakiene fiind capabile să facă față amenințărilor, atât interne cât şi externe, la adresa securității, fiind monitorizate de forța multinațională.

Obiectivul principal al acestui plan consta în reducerea graduală a numărului militarilor forței multinaționale, concomitent cu neutralizarea insurgenței şi dezvoltarea capacității forțelor irakiene de a asigura securitatea internă şi externă a Irakului.

În luna februarie 2004, CJTF-7 a încercat să transfere responsabilitățile în domeniul securității forțelor de securitate irakiene, acțiune care s-a dovedit lipsită de succes. Deşi numărul total al forțelor de securitate era de aproximativ 203.000, datorită instruirii necorespunzătoare şi echipării precare unitățile armatei şi cele ale poliției nu au fost capabile să contracareze atacurile insurgente împotriva forțelor coaliției, atacuri care au escaladat începând cu luna aprilie 2004. Unele forțe irakiene erau capabile să acționeze împreună cu forțele coaliției, în timp ce alte unități irakiene şi-au abandonat dispozitivul şi responsabilitățile, în unele cazuri chiar sprijinind forțele insurgente.

Ca urmare a colapsului Forțelor de Securitate Irakiene produs în primăvara anului 2004, în vara aceluiaşi an MNF-I a elaborat un plan de campanie prin care a fost revizuită strategia inițială de transfer a responsabilităților în domeniul securității către forțele irakiene la nivel local, regional şi național. Apoi, în noiembrie 2005, la nivel politico-militar, în Statele Unite ale Americii a fost elaborată o nouă strategie care să răspundă noilor provocări”[17]. Deşi scopul strategiei a fost clar definit, amenințările şi riscurile au fost corect identificate iar obiectivele politice, de securitate şi economice pe termen scurt, mediu şi lung au fost descrise corespunzător, strategia a identificat numai parțial agențiile responsabile pentru atingerea acestor obiective precum şi costurile implicării în continuare a SUA în Irak.

[17] The National Strategy for Victory in Iraq (NSVI) – a fost elaborată de National Security Council (NSC) pentru a clarifica strategia Preşedintelui SUA în vederea atingerii obiectivelor politice, de securitate şi economice în Irak.

În aprilie 2006, MNF-I a elaborat primul plan întrunit prin care se căuta a se integra eforturile în domeniile politic, militar şi economic în vederea stabilizării situaţiei din Irak. Însă nici una din aceste iniţiative nu a fost în măsură să anticipeze nivelul violenţei sectare la care s-a ajuns ca urmare a incidentului din februarie 2006 (explozia de la Moscheea de Aur din Samara).

De asemenea, atacurile iniţiate de forţele insurgente împotriva forţelor coaliţiei şi forţelor de securitate irakiene au atins un nivel foarte ridicat începând cu luna octombrie 2006. De-a lungul anului 2006, conform rapoartelor ONU, numărul refugiaţilor în Irak a crescut brusc, în primul rând ca urmare a intimidărilor şi violenţei sectare. Astfel, multe cartiere din Bagdad au fost divizate între comunităţile şiite şi sunite, fiind controlate de grupuri înarmate care pretindeau că acţionează ca protectori şi apărători ai acelor zone.

La sfârşitul anului 2006, se aprecia că nivelul violenţei atins în partea centrală a Irakului, în special în zona Bagdad, a făcut ca acele câştiguri obţinute în domeniul politic să devină irelevante.

5. Reformularea misiunilor forţei multinaţionale pentru sprijinirea guvernului irakian

Pentru a face faţă nivelului ridicat de violenţă generalizată, în luna ianuarie 2007 a fost lansată o nouă strategie[18] prin care operaţiile coaliţiei multinaţionale în Irak intrau într-o nouă etapă.

Această nouă strategie a modificat evaluările în domeniul securităţii şi pe cele ale mediului politic din Irak şi a identificat căile prin care ar putea fi sprijinită sau îngreunată atingerea obiectivelor coaliţiei multinaţionale. Dacă anterior se credea că organizarea de alegeri libere în anul 2005 va conduce la acceptarea de către toţi irakienii a unei guvernări democratice, prin noua strategie se accepta că reconcilierea naţională ar putea fi realizată pas cu pas. De asemenea, dacă anterior se aprecia că intensificarea eforturilor pentru antrenarea şi echiparea forţelor de securitate irakiene va conduce la reducerea efectivelor coaliţiei multinaţionale prezente în Irak, acum se recunoştea că deşi forţele irakiene erau capabile să conducă operaţii militare, acestea nu erau pregătite să facă faţă, în mod independent, provocărilor specifice creării unui mediu de securitate stabil.

Pentru a reduce nivelul violenţei sectare şi pentru crearea unui mediu stabil în diferite zone ale ţării, s-a identificat necesitatea sporirii efectivelor coaliţiei multinaţionale pentru o perioadă cuprinsă între 12 – 18 luni. De asemenea, strategia solicita MNF-I să transfere responsabilităţile în domeniul securităţii către autorităţile locale, pentru toate cele 18 provincii, până la sfârşitul anului 2007. În ceea ce priveşte aspectele politice, coaliţia multinaţională se angaja să sprijine autorităţile irakiene în elaborarea şi implementarea legislaţiei esenţiale pentru promovarea reconcilierii naţionale.

6. Acţiuni desfăşurate pentru îmbunătăţirea stării de securitate

[18] The New Way Forward.

Crearea unui mediu de securitate relativ stabil a reprezentat un obiectiv esențial al noii strategii. Ca urmare a acțiunilor planificate şi întreprinse de MNF-I, nivelul violenței în Irak a scăzut cu aproape 70% în luna februarie 2008 față de luna iunie 2007, ceea ce a permis revenirea la o viață normală a comunităților precum şi creşteri ale economiei locale. De asemenea, numărul atacurilor nu a mai crescut în perioada desfăşurării celor mai importante evenimente politice şi sărbători religioase. Această reducere a nivelului violenței a rezultat, în primul rând, ca urmare a scăderii numărului atacurilor insurgente în zona Bagdad şi în Provincia Anbar. Deşi situația de securitate s-a îmbunătățit, un raport al ONU din aprilie 2008 arată că acțiuni violente se desfăşoară, în continuare, pe întreg teritoriul irakian iar aceste acțiuni ar putea să escaladeze cu rapiditate. Minoritățile etnice şi religioase, alte grupuri vulnerabile ale societății irakiene, în continuare sunt victime ale atacurilor violente iar principala consecință a acestor acțiuni continuă să o reprezinte fenomenul emigrării, deşi rata de creştere a acestui fenomen este foarte mică. Mediul de securitate periculos şi volatil continuă să îngreuneze deplasările şi eforturile de reconstrucție ale personalului civil internațional. Astfel că, aceste condiții de securitate precară continuă să descurajeze investitorii străini şi nu permite dezvoltarea sectorului economic privat în cea mai mare parte a țării iar Echipele de Reconstrucție Provinciale[19] continuă să se sprijine pe mijloacele militare pentru asigurarea securității deplasărilor.

Strategia elaborată în luna ianuarie 2008, avea ca obiectiv înfrângerea Al Qaeda în Irak şi crearea unui mediu de securitate stabil care să nu mai permită desfăşurarea actelor teroriste. Respingerea şi dezaprobarea acțiunilor Al Qaeda de către o parte însemnată a populației şi acțiunile planificate şi desfăşurate de MNF-I pentru neutralizarea rețelelor teroriste a contribuit la descreşterea acțiunilor violente în Irak, la diminuarea capacității de acțiune şi reducerea numărului membrilor, la restrângerea zonei de acțiune şi a libertății de mişcare. Însă, Al Qaeda nu este definitiv învinsă în teatrul de operații Irak şi dispune, în continuare, de capacitatea de a desfăşura atacuri teroriste în anumite zone.

Reducerea nivelului de violență în Irak se datorează, în principal, următorilor trei factori: sporirea numărului militarilor coaliției internaționale; constituirea forțelor de securitate irakiene neguvernamentale; încetarea ostilităților de către formațiuni paramilitare şiite.

Desfăşurarea unor noi unități în teatrul de operații Irak (5 brigăzi luptătoare) a fost justificată de necesitatea de a asigura un mediu de securitate stabil în Bagdad şi împrejurimi. Aceste forțe dislocate au permis MNF-I să-şi sporească tempoul operațiilor şi să modifice unele tactici şi proceduri de acțiune. Misiunea primită de aceste noi unități consta în sprijinirea forțelor de securitate irakiene în efortul acestora de a securiza cartierele Bagdadului şi de a proteja populația locală. Deşi aceste grupuri sunite nu sunt reconciliate pe deplin cu guvernul central irakian, reprezintă un element cheie al acțiunii contrainsurgente prin informațiile pe care le pot furniza forțelor coaliției şi prin acțiunile pe care le desfăşoară pentru asigurarea securității elementelor de infrastructură, sub coordonarea MNF-I. Astfel, forțele combatante ale

[19] Provincial Reconstruction Teams (PRT).

MNF-I şi ale forţelor de securitate irakiene au o mai mare libertate de acţiune pentru a urmări şi angaja, în mod direct, grupările insurgente.

7. Acţiuni întreprinse pentru operaţionalizarea forţelor de securitate irakiene

Potrivit noii strategii, un alt obiectiv primordial în stabilizarea şi reconstrucţia Irakului îl reprezintă dezvoltarea forţelor de securitate irakiene şi transferarea responsabilităţilor pentru realizarea unui mediu de securitate stabil către autorităţile guvernamentale irakiene.

Numărul total al forţelor de securitate irakiene a crescut până la valoarea de 445.000 membri în luna aprilie 2008, iar proiecţiile guvernamentale arată că acest număr va creşte în continuare[20]. Cu toate că multe din aceste forţe au desfăşurat operaţii contra-insurgente, MNF-I estimează că nivelul capacităţii operaţionale a acestora este redus, iar ridicarea capacităţii acţionale se realizează cu greutate. În procesul de evaluare a capacităţii operaţionale a structurilor din cadrul forţelor de securitate irakiene, MNF-I utilizează o procedură[21] prin care urmăreşte să stabilească când o unitate este capabilă să execute operaţii militare pentru asigurarea securităţii.

Printre factorii care creează dificultăţi în procesul de dezvoltare a capabilităţilor forţelor de securitate irakiene şi cărora MNF-I trebuie să le facă faţă se pot enumera: dependenţa unităţilor irakiene de forţa multinaţională pentru asigurarea sprijinului de luptă şi a sprijinului logistic, nivelul de instruire nesatisfăcător şi capacitatea redusă de conducere a liderilor militari irakieni.

Războiul din Irak, chiar dacă poate fi comparat şi cu alte tipuri de războaie de coaliţie, are şi unele particularităţi care îl fac, oarecum, unic în istoria artei militare, şi anume:

- a fost primul conflict militar în care s-au aplicat conceptele de război bazat pe reţea şi operaţii bazate pe efecte;
- s-a dorit a fi un război pentru schimbarea democratică a unui stat eşuat şi s-a transformat într-un război clasic de uzură împotriva unei insurgenţe complexe şi ambigue;
- a adâncit falia dintre lumea musulmană şi cea nemusulmană;
- a accentuat extremismul religios, precum şi sensibilitatea lumii arabe în ansamblu;
- se constitue într-un potenţial factor de escaladare a conflictualităţii din Orientul Mijlociu şi abate atenţia de la adevăratul focar de conflict din această zonă – conflictul israeleano-palestinian;
- se asociază războiului din Afganistan în strategia generală de luptă împotriva terorismului global;
- a scos în evidenţă punctele de vedere diferenţiate, chiar opuse, ale diferitelor ţări din Europa şi Asia;

[20] Numărul total al personalului încadrat în structurile forţelor de securitate irakiene – forţe armate, poliţie şi forţe speciale – ar putea ajunge la 646.000 până în anul 2010.

[21] Operational Readiness Assessments (ORA) – se evaluează unitatea în domeniile: încadrare cu personal, comandă şi control, dotare cu echipamente, susţinere logistică, capabilităţi de instruire.

•a transformat regiunea într-o zonă cu geometrie variabilă unde se experimentează concepte politice, strategice, şi tactice, procedee de luptă, doctrine şi noi echipamente;

•a scos în evidenţă limitările Consiliului de Securitate al ONU cu privire la conţinutul măsurilor necesare optimizării procesului de prevenire a războiului în relaţiile internaţionale şi de gestionare a conflictelor armate;

•scoate din ce în ce mai mult în evidenţă două filzofii antagonice, specifice procesului de globalizare: filozofia identitară şi filozofia fragmentară;

•războiul asimetric s-a dovedit a fi un conflict care eludează, deopotrivă, atât legile păcii, cât şi pe cele ale războiului, precum şi legile şi cutumele instituite de ONU;

•probleme precum securitatea internaţională tind să se „externalizeze" către alte organizaţii şi asociaţii care nu aparţin sistemului militar;

•a declanşat practica de a califica statele drept „bune" sau „rele" („eşuate"), în funcţie de criterii care nu sunt cuprinse în legislaţia internaţională sau Carta ONU;

•angajarea coaliţiei de forţe în Irak a deschis calea abordărilor inovative în privinţa folosirii mai flexibile a forţelor în sprijinul operaţiilor contrainsurgente conduse de ţări aliate sau de organizaţii politico-militare în mod concertat cu acestea.

Planificatorii s-au aşteptat la un război scurt şi o tranziţie rapidă, relativ nedureroasă, a Irakului post-Saddam, însă nu au luat în calcul necesităţile reconstrucţiei post-conflict şi au fost surprinşi să constate că Forţele Coaliţiei au intrat într-o luptă de lungă durată cu o insurgenţă, iniţial sporadică, dar care tinde să se organizeze şi să-şi urmărească cu atenţie obiectivele. Mai mult, s-au făcut calcule distorsionate care au dus la greşeli înscrise în trei domenii principale[22]:

1.primul este evaluarea ameninţării; s-a supraestimat sau, mai precis, a fost caracterizată greşit ameninţarea la adresa Americii pe care o reprezintă islamismul. Supraevaluarea ameninţării a justificat ulterior ridicarea războiului preventiv la rangul de centru de greutate al noii strategii de securitate;

2.nu s-a anticipat virulenta reacţie globală negativă faţă de intervenţia militară asupra Irakului, vorbindu-se tot mai des de „hegemonia"[23] luminată a SUA;

3.nu s-au anticipat resursele necesare planificării şi reconstrucţiei Irakului, „dovedindu-se un exagerat optimism în evaluarea uşurinţei cu care ingineria socială pe scară largă putea fi pusă în practică nu numai în Irak ci şi în Orientul Mijlociu ca întreg"[24].

Aceste trei elemente şi, probabil, multe altele neevaluate încă, au condus la degenerarea operaţiei Iraki Freedom „dintr-o eliberare triumfală într-o ocupaţie obositoare"[25] şi un război de lungă durată împotriva insurgenţei locale.

Operaţiile au devenit principalul vector al adaptării continue la nivelul coaliţiei a capabilităţilor militare, structurilor de comandă şi forţe şi a procesului de consultări, planificare şi luare a deciziilor. În acest sens, dacă la nivel tactic şi operaţional există

[22] Francis Fukuyama, America la răscruce, Editura Antet, Bucureşti, 2006, p.14.
[23] Ibidem.
[24] Ibidem, p.15.
[25] Ibidem, p.1.

soluții concrete prin demararea unor proiecte de reconstrucție a infrastructurii şi a societății irakiene în ansamblu, la nivel strategic soluțiile sunt îndreptate în două direcții:

1.direcția inovării şi a cristalizării unor concepte care să permită promovarea intereselor americane atât în plan regional cât şi la nivel global;

2.retragerea parțială a SUA din Irak şi menținerea unei forțe de descurajare se va face, probabil, printr-o politică atentă de înarmare a principalilor competitori care pot genera o soluție politico-economică favorabilă intereselor americane.

De aceea, adaptarea şi schimbarea majoră de atitudine la nivelul coaliției de forțe reprezintă, în opinia noastră, cheia de boltă a succesului viziunii politice în acest spațiu de confruntare. Pe aceste coordonate reforma de atitudine implică:

1.schimbarea priorității între operațiile de luptă împotriva insurgenței şi operațiile de stabilizare a situației de securitate, fapt care reclamă adaptarea corespunzătoare a doctrinelor, a pregătirii, a leadershipului, a dotării şi a procesului de planificare;

2.operațiile de stabilizare a situației trebuie să construiască o ordine în acord cu interesele poporului irakian care pe termen lung trebuie să realizeze capabilitățile proprii de securitate, să construiască o economie de piață viabilă, statul de drept şi instituțiile democratice specifice;

3.nouă abordare a relației civili-militari şi implicarea mai eficientă a organizațiilor neguvernamentale.

În opinia noastră, transformarea democratică a Irakului nu poate fi în sine o operație militară. În aceste circumstanțe trebuie dezvoltată o strategie de ieşire în care accentul să se plaseze pe transferarea graduală a responsabilităților către autoritățile Irakiene. Rolul MNF-I trebuie să se reducă din această perspectivă la crearea şi antrenarea noii armate irakiene şi la acordarea unui sprijin real autorităților legal constituite.

Astfel, experiența conflictelor de după războiul rece ne arată că instrumentele militare nu pot câştiga decât războiul, pacea, şi dincolo de ea sistemul de relații internaționale, presupune mai mult decât putere, presupune realizarea unui viitor mai bun prin care să se genereze o arhitectură de securitate durabilă şi favorabilă, pe termen lung, tuturor părților.

MILITARII ÎN TERMEN - O POSIBILĂ SURSĂ DE COMPLETARE A FORȚELOR DESTINATE APĂRĂRII PE TIMPUL STĂRII DE MOBILIZARE ŞI A STĂRII DE RĂZBOI. ARGUMENTE PRO ŞI CONTRA

Florin MACIU[*]

Although there are some arguments against conscription, in our opinion, this system, suspended in present, is still necessary during the state of mobilization or war time to guarantee the survival of Romanian state, the rights and the liberties of the citizens. In spite of this, nobody knows or thinks on how we will use it and, sad but true, we lack any solid regulation in this field. The alternative service receives the same treatment, both services (military and alternative) being neglected because the decision making people believe NATO provides enough security to Romania and our actual concern has to be the establishment of a functioning voluntary reserve. With all due respect for other's opinions, we draw the attention that the society needs some clarification regarding the management, and the destination of conscription and that should become visible in better regulation.

Categoric, reinstituirea automată a obligativității serviciului militar pe timpul stării de mobilizare şi al stării de război reprezintă un aspect extrem de important al regimului acestor stări, o măsură drastică luată de stat, impusă de circumstanțele deosebite în care acesta se găseşte, legate de nevoia de securitate. Această măsură înseamnă o schimbare dramatică în viața societății şi, mai ales, în viața tinerilor încorporabili. Având în vedere faptul că serviciul militar a fost obligatoriu în România până în anul 2007, apreciem că, deocamdată, societatea nu realizează radicalitatea şi duritatea acestei măsuri.

Însă, pe măsură ce timpul va trece, cetățenii români vor cataloga absența acestei obligații ca normalitate şi vor resimți pe deplin o eventuală revenire la sistemul de încorporare obligatorie, potrivit legii. În sprijinul acestei afirmații, menționăm faptul că legislația anumitor țări cu o democrație dezvoltată prevede chiar interzicerea introducerii obligativității serviciului militar pe timpul unor situații deosebite cum ar fi starea de război[1] şi, de asemenea, interzicerea modificării sau completării legilor care reglementează regimul acestor stări excepționale pe timpul cât acestea sunt declarate şi se iau măsuri deosebite pentru apărarea securității naționale. Se poate constata deci, că unele state democratice consideră că serviciul militar numai pe bază de voluntariat, în orice situație s-ar afla țara respectivă,

[*] **Colonel, locțiitorul şefului Direcției legislație şi asistență juridică**

[1] În Canada, în Emergencies Act din 1985, la Part IV: War Emergency art 40 (2) se prevede că, atât timp cât starea de război este în vigoare, Guvernatorul poate emite ordine şi reglementări, în măsura în care el crede, în mod rezonabil, că sunt necesare sau recomandabile pentru a gestiona criza. Puterea de a emite ordine şi reglementări nu poate fi însă exercitată cu scopul de a obliga persoanele să servească în forțele canadiene. De asemenea, în Marea Britanie, Civil Contingencies Act din 2004 la Part 2 art. 23 (3) se dispune că reglementările emise în situații de urgență, care înglobează şi războiul, nu pot să ceară unei persoane sau să determine ca unei persoane să-i fie cerut să execute serviciul militar.

reprezintă o adevărată valoare a societății[2], un drept câştigat care a fost consfințit prin lege.

Este evident că armatei, ca organism administrativ de specialitate al statului, îi va reveni, în principal, sarcina implementării dispozițiilor legale în legătură cu revenirea la obligativitatea serviciului militar. Având în vedere nu numai ceea ce afirmam mai sus şi anume că această măsură care vizează protejarea securității naționale este posibil să devină din ce în ce mai nepopulară dar şi faptul că reorganizarea serviciului militar obligatoriu are o multitudine de implicații în diverse domenii, opinăm că este imperios necesar ca, atât beneficiile, cât şi aspectele negative ale unei eventuale asemenea situații să fie profund şi cât se poate de riguros examinate şi cântărite. Totodată, dacă se ajunge la concluzia că reintroducerea serviciului militar obligatoriu pe timpul stărilor de război, de mobilizare sau de asediu, constituie o măsură *sine qua non*, atunci, opinăm că această activitate trebuie să fie reglementată mult mai clar şi mai detaliat, astfel încât, la nevoie să îşi atingă scopul propus.

Ca urmare, lucrarea de față îşi propune:

- în principal, să abordeze problematica referitoare la necesitatea ca România să beneficieze, în continuare, de serviciul militar obligatoriu, chiar şi în situațiile limitativ enumerate de legislația în vigoare – timpul stării de război, al stării de mobilizare sau al stării de asediu;

- în subsidiar, să analizeze dacă actualele reglementări referitoare la conscripție sunt suficient de limpezi şi de detaliate astfel încât Armata României şi statul român să obțină un beneficiu corespunzător în urma aplicării unei astfel de măsuri şi nu să adauge o altă criză la cele care au generat declararea sau instituirea stărilor respective.

Sunt mulți aceia care văd în sistemul de conscripție din trecut o formă de sclavie militară. Această formă a fost folosită larg, mai ales în Orientul mijlociu din secolul al IX-lea şi până în al XIX-lea. În mijlocul secolului al XIV-lea sultanul otoman Murad I[3] şi-a construit propria sa armată din sclavi. Noua forță era bazată pe dreptul sultanului la o cincime din captura de război, pe care el l-a interpretat ca incluzând şi prizonierii luați în bătălie. Sclavii captivi erau convertiți la islam şi instruiți în serviciul personal al sultanului. De asemenea, otomanii au instituit ceea ce

[2] Canada, istoriceşte, a preferat o armată formată numai din voluntari. Introducerea conscripției în timpul celor două războaie mondiale a divizat țara din punct de vedere politic de-a lungul liniilor trasate de limbă şi religie (Quebec-ul catolic şi Canada Engleză protestantă). În Primul Război Mondial, mulți tineri canadieni francezi mai degrabă şi-au tăiat o mână decât să fie înrolați în armată. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, aşa-numiții „zombi" canadieni francezi au cerut ca serviciul militar să fie executat numai în interiorul Canadei, revoltându-se când li s-a spus că vor fi trimişi peste ocean. Conscripția s-a interferat cu problematica unității naționale, o preocupare perenă a politicii canadiene care foarte rar a ieşit la suprafață, ocazional, amenințând cu divizarea țării. Guvernul Canadei ar trebui să fie foarte brav sau foarte disperat să instituie conscripția asupra populației canadiene care nu a demonstrat nicio toleranță pentru ea în trecut. Astfel, conscripția, în mod esențial, nu poate constitui o problemă de discutat în Canada care va rămâne dedicată armatei formate din voluntari, atât timp cât țara va exista. (răspunsul la chestionarul pentru masa rotundă transatlantică intitulat *Politici privind personalul militar în tranziție*, Chris Madsen, profesor asistent la Colegiul Forțelor Armate Canadiene, Toronto.

[3] Conducător al Imperiului Otoman între anii 1359-1389.

se numea „taxa de sânge” sau „colectarea de copii” prin care băieți creştini tineri din Balcani erau desprinşi din căminele şi familiile lor, convertiți la islam şi înrolați într-o categorie de soldați speciali ai armatei otomane. Această categorie de soldați era numită ieniceri, cea mai faimoasă ramură a armatei otomane care, finalmente, a devenit un factor decisiv în invadarea Europei de către otomani. Mulți dintre comandanții forțelor otomane, administratori ai imperiului şi conducători *de facto* ai Imperiului Otoman au fost recrutați în acest mod. În anul 1609, forțele armate ale sultanului au crescut până la aproximativ 100.000. În anul 1826, Mahmud al II-lea[4] a fost forțat să renunțe la corpul de ieniceri.

Mamelucii au fost soldați sclavi care au fost convertiți la islam şi au servit califii musulmani şi sultanii Ayyubid în timpul Evului Mediu. Mamelucii au servit pentru prima oară califii Abbasit în secolul IX în Baghdad. Peste timp ei au devenit o castă militară puternică şi de mai multe ori au cucerit puterea pentru ei înşişi, de exemplu, conducând Egiptul din 1250 până în 1517. Mamelucii sunt principalii autori ai expulzării cruciaților din Palestina şi ai prevenirii invaziei mongolilor din Persia şi Irak în Egipt.

Sultanul marocan Moulay Ismail[5] „cel însetat de sânge” a întreținut un corp de 150.000 de sclavi negrii, intitulat „Garda Neagră” cu care a stăpânit țara.

Conscripția modernă, înrolarea masivă în armată a cetățenilor națiunii, a fost inventată în timpul revoluției franceze, cu scopul de a-i permite Republicii să se apere împotriva atacurilor monarhiilor europene. Deputatul Jean-Baptiste Jourdan[6] a dat numele său legii adoptate în 1798 al cărei prim articol dispunea că orice bărbat francez este un soldat care este dator națiunii cu contribuția lui la apărare. Această prevedere a făcut posibilă crearea marii armate pe care Napoleon Bonaparte o numea „națiunea înarmată” care s-a luptat cu succes împotriva armatelor de profesionişti. Mai mult de 2.600.000 de bărbați au servit în acest mod în armata franceză între anii 1800 şi 1813.

Înfrângerea armatei prusace, dezorganizată, a şocat conducerea acestui stat care se credea invincibil după victoriile obținute de Frederic cel Mare[7]. Scharnhorst[8] a sugerat atunci adoptarea sistemului *levée en masse* al conscripției folosit de Franța. Astfel, a început, în Prusia, serviciul militar obligatoriu pe termen scurt, în opoziție cu conscripția pe termen lung care fusese folosită înainte.

În Imperiul Rus, serviciul militar dura 25 de ani, la începutul secolului al XIX-lea. În anul 1834, durata a scăzut la 20 de ani. Recruții trebuiau să fi fost numai tineri de peste 17 ani şi nu mai vârstnici de 35 de ani. În anul 1874, a fost introdusă conscripția universală modernă. Noua lege militară prevedea că toți bărbații ruşi, după ce au atins vârsta de 25 de ani, deveneau eligibili pentru a servi în armată pentru 6 ani.

Conscripția a fost introdusă în armata unionistă în timpul războiului civil american. Legea de încorporare din anul 1863 permitea militarilor în termen să

[4] Sultan al Imperiului Otoman între anii 1808-1839.
[5] A condus Marocul între anii 1672-1727.
[6] Mareşal al Franței, a trăit între anii 1762-1833.
[7] Rege al Prusiei între anii 1740-1786.
[8] Gerhard Johann David von Sharhors, general în armata prusacă, a trăit între anii 1755-1813.

plătească persoane care să îi substituie şi să lupte în locul lor. Acest fapt a condus la o repulsie larg răspândită a publicului faţă de conscripţie; ca un simptom, menţionăm aici revoltele din New York. În plus, militarii în termen erau priviţi cu dispreţ de către soldaţii voluntari şi de către ofiţeri. Până la urmă, sistemul de conscripţie a adus armatei unioniste numai 6% din forţa de luptă. Sistemul nu a mai fost folosit până în anul 1917.

În continuare, prezentăm unele considerente, toate discutabile, în favoarea acestui sistem de furnizare a resurselor umane pentru forţele destinate apărării, care, în principal, se referă la instruirea valoroasă, examenul maturităţii, legătura intrinsecă cu democraţia, un important izvor de resursă umană, calitatea militarilor în termen, precum şi la unele motive politice, morale sau ideologii dezvoltate în acest domeniu.

Când abordăm *problematica resurselor umane* pentru forţele armate, trebuie să avem în vedere că ţările mici au numai câteva opţiuni pentru a gestiona, în mod responsabil, problemele de securitate.

Una dintre posibilităţi este să cheme sub arme orice bărbat capabil. În acest fel, Elveţia a reuşit să rămână independentă, în ciuda atacurilor repetate împotriva ei de-a lungul istoriei. Miliţiile elveţiene au avut succes cu stilul de luptă şi armele specifice, în special halebardele, care au fost repede adoptate şi de către inamici. Acest lucru i-a transformat pe elveţieni în cunoscuţi mercenari; mulţi conducători au beneficiat de serviciile gărzilor elveţiene.

Alte opţiuni pentru apărarea naţională includ participarea la alianţe militare. Oricum statutul de membru într-o asemenea alianţă descreşte independenţa ţării, făcând-o să devină dependentă de aliaţii ei mai puternici. În acest sens, de exemplu, câteva state membre NATO menţin conscripţia.

O altă variantă ca o ţară mică dar bogată să îşi asigure apărarea este să angajeze o armată de mercenari profesionişti. Această variantă reclamă însă bani, dorinţa de a-i cheltui în acest scop şi existenţa unor mijloace de control al mercenarilor în situaţia când aceştia tind să nu se mai supună angajatorului.

Un alt gen de abordare ne trimite cu gândul la nevoile sporite de soldaţi pe care le are armata atunci când duce războiul. În special în războaiele de lungă durată este dificil să ai în numărul de soldaţi de care ai nevoie numai personal profesionist şi specializat. De asemenea, pentru a complica şi mai mult situaţia, trebuie să afirmăm şi adevărul potrivit căruia în timp de război serviciul militar devine din ce în ce mai neatractiv. În aceste împrejurări, statele şi armatele acestora trebuie să se gândească şi să se bazeze pe un sistem alcătuit din timp pe rezervişti voluntari sau, de ce nu, pe militari în termen care să substituie pierderile suferite.

În multe ţări, conscripţia este apreciată ca fiind un adevărat ritual al absolvirii unor teste, un *examen al maturităţii*. Bărbatul în devenire este testat cu scopul de a se constata dacă el poate sau nu să reziste la greutăţile şi privaţiunile instruirii militare şi să-şi câştige dreptul de a fi numit bărbat. Serviciul militar, în ţările în care acesta există, pare să fie văzut ca un test al bărbăţiei. Conscripţia poate să inspire şi camaraderie, unind poporul: toţi bărbaţii apţi împreună ca o uniune, având aceeaşi experienţă ca soldaţi. Aceasta poate crea unitate şi un spirit naţional.

Un alt considerent ar fi faptul că serviciul militar oferă o *instruire valoroasă*. Există persoane care susţin că serviciul militar obligatoriu pe timp de pace este un

instrument ideal pentru a învăța populația lucruri de bază şi a-i dezvolta importante aptitudini cum ar fi acordarea primului ajutor, înotul, supraviețuirea în sălbăticie ş.a.m.d. Se afirmă, de asemenea, că serviciul militar obligatoriu furnizează o forță de muncă mult mai disciplinată şi pregătită, în aşa fel încât bărbații şi femeile care părăsesc armata au deja perfecționate unele deprinderi de care au nevoie în exercitarea slujbelor civile.

În opinia unora conscripția ar trebui *relaționată cu democrația*. O armată profesionistă ar putea să devină un posibil şi periculos stat în stat. Virtuți militare cum ar fi obediența în executarea ordinelor şi respectul față de ierarhia militară ar putea să fie exploatate în mod abuziv de către potențiali dictatori. Forțele armate pot atrage, conştient sau inconştient, oameni care preferă sistemele autoritariste. Armata poate chiar deveni singura şansă pentru o slujbă şi un trai decent în vremuri de şomaj[9] ori pentru minoritățile care se consideră sau sunt disprețuite. Asemenea oameni pot să privească armata ca singurul lor cămin şi să o considere ca o instituție deasupra statului. Pe de altă parte, dictatori aflați la putere au folosit conscripția iar cel mai semnificativ atentat la viața lui Hitler a provenit din componenta profesionistă a armatei lui.

La baza susținerii obligativității serviciului militar se pot invoca şi unele *motive politice sau morale*. Potrivit unor opinii, armatele de profesionişti sunt vehement criticate, considerându-se că fiecare cetățean are dreptul şi privilegiul de a participa la apărarea societății iar transferul acestui atribut către profesionişti este un semn clar de declin moral. Potrivit unor *ideologii sau culturi*, valoarea societății şi a bunurilor comune este plasată deasupra vieții individului. Prin modalitatea de abordare a acestor valori, ideologiile respective justifică dreptul statului de a-i forța pe cetățeni să satisfacă serviciul militar obligatoriu, cu scopul de a asigura protecția țării şi a bunurilor comune, cu riscul vieții celor în cauză. În statele bazate pe societăți centrate pe astfel de ideologii, conscripția este modul natural de a avea o armată.

Ca şi în România socialistă, unde se dezvoltase destul de amplu teoria războiului întregului popor, un război total, în unele state conscripția este singura posibilitate pentru o națiune mică să-şi clădească o armată de o putere credibilă care să nu depindă de aliați. Această teorie este uzitată în special în cazul în care statul considerat inamic este considerabil mai mare şi în care forța unei armate bazate pe voluntariat nu poate să facă față numărului copleşitor de soldați inamici chiar şi de o calitate precară.

Nu în ultimul rând, trebuie să menționăm *teoriile utilitariste* potrivit cărora, statul are dreptul să-şi folosească cetățenii pentru realizarea unor scopuri foarte importante pentru omenire. Dacă un obiectiv important poate fi atins, atunci sacrificiul unui număr de soldați este scuzabil şi de dorit. O strategie ca aceasta ne duce cu gândul la jocul de şah şi la deschiderile unde se foloseşte gambitul[10] dar şi la măreţele realizări socialiste din România cum ar fi Transfăgărăşanul sau Canalul Dunăre-Marea Neagră, obținute cu sacrificii incomensurabile.

[9] Potrivit militarismului japonez, o ideologie în Imperiul Japoniei, militarismul ar trebui să domine viața politică şi socială a națiunii; puterea militară determină puterea națiunii.

[10] Sacrificarea unei piese sau a unui pion la începutul unei partide de şah pentru a obține un avantaj în atac.

Deşi, potrivit unor păreri, *calitatea militarilor în termen* lasă de dorit, există şi opinii potrivit cărora mulţi dintre militarii în termen capabili, în condiţiile în care serviciul militar ar fi fost pe bază de voluntariat, nu s-ar fi alăturat niciodată unei armate formate din profesionişti. Dacă aceştia nu ar fi obligaţi să îndeplinească serviciul militar, s-ar orienta către meserii mult mai lucrative sau către studiu. Aceste persoane furnizează personal talentat care, cu uşurinţă, poate fi instruit pentru a îndeplini funcţii tehnice sau de conducere. Evident, în aceste situaţii, se poate profita de pe urma militarilor în termen talentaţi iar costul pentru a încadra anumite posturi ar fi mult mai mic. După trecerea lor în rezervă, odată cu trecerea timpului aceştia îşi pot pierde pregătirea de luptă, dar, în caz de nevoie, pot fi reinstruiţi şi numiţi în funcţii care să corespundă atribuţiilor pe care le-au avut potrivit posturilor deţinute în viaţa civilă. Armata poate să crească în valoare dacă foloseşte militari în termen absolvenţi ai studiilor liceale sau superioare.

Într-o altă ordine de idei, se poate afirma că, în timp de război şi în special în timpul războaielor lungi, diferenţele dintre militarii în termen şi profesionişti pot dispărea odată cu trecerea timpului, comandanţii apreciind mai mult experienţa de luptă a soldaţilor şi a unităţilor sau subunităţilor decât pregătirea teoretică a unui profesionist debutant sau necălit în focul luptei.

Incredibil dar adevărat, democraţia din Statele Unite ale Americii este şi ea presărată cu diverse teorii ale unor politicieni sau oameni de ştiinţă care militează pentru introducerea conscripţiei.

Astfel, democratul Charles Ranger, congresman american, s-a declarat în favoarea reintroducerii serviciului militar obligatoriu pentru bărbaţii şi femeile care au trecut de 18 ani. „Dacă intenţionăm să ne ridicăm împotriva Iranului şi împotriva Coreei de Nord şi, după cum sugerează unii, să trimitem mai multe trupe în Irak, atunci nu vom putea face faţă fără reintroducerea serviciului militar obligatoriu", a spus el. În opinia lui Ranger, veteran al războiului din Coreea, ideea ar fi importantă şi din alt punct de vedere, fiind de natură să descurajeze oamenii politici să lanseze noi războaie. Cu alte cuvinte dacă ar exista serviciul militar obligatoriu şi dacă membrii Congresului şi ai administraţiei s-ar afla în situaţia de a-şi expune propriii copii rigorilor războiului, aceştia ar fi mult mai precauţi în luarea deciziilor.[11]

Un alt american, John Derbyshire, afirmă că un motiv pentru care militarii au întârziat atacul asupra lui Bin Laden este acela că armata nu avea nicio persoană în rândurile ei care să vorbească *pashto*, limbajul talibanilor. Aceasta, explică el, s-a întâmplat în contextul în care în 11 ani, între 1988 şi 1998, SUA a admis că peste 24.000 de imigranţi din Afganistan au intrat legal în ţară. Soluţia pe care o vede americanul este că, pentru anumite nevoi ale armatei, să se introducă conscripţia. Astfel, dacă armata are nevoie de vorbitori de limbă pashto să îşi poată procura soldaţii din rândul imigranţilor afgani. În mod similar, dacă serviciile de spionaj americane întâmpină dificultăţi în a recruta spioni care să lucreze în China, atunci SUA ar putea obliga pe câţiva dintre cei peste 400.000 de emigranţi chinezi să presteze servicii în acest sens. Autorul conchide cinic că s-ar putea să existe şi unele

[11] Ziarul *Adevărul*, *Un congresman american doreşte serviciul militar obligatoriu*, 21 noiembrie 2006.

inconveniențe care să se soldeze câteodată cu moartea militarilor în termen dar conscripția este pe deplin legitimă iar cei care doresc să obțină cetățenia trebuie să o demonstreze într-un fel. Derbyshire menționează, de altfel, şi pe Robert Heinlein, un cunoscut autor de romane ştiințifico-fantastice care, în romanul *Starship Troopers*, descrie o societate în care puteai să votezi sau să candidezi numai dacă aveai serviciul militar îndeplinit.[12]

Americanii nu se opresc numai la conscripția clasică, ei propun şi un nou gen de serviciu obligatoriu. Robin Gerber, un colaborator important al Universității din Mariland, vorbeşte despre AmeriCorps – un program federal menit să implice zeci de mii de tineri în construirea de locuințe, îngrijirea copiilor, ajutorarea bătrânilor şi alte asemenea acțiuni. El subliniază că ideea nu este nouă. În vara lui 1940, când trupele lui Hitler declanşaseră furtuna în Europa, Congresul a luat în dezbatere prima conscripție pe timp de pace din istoria americană. Atunci, prima doamnă, Eleanor Roosevelt s-a pronunțat pentru „un serviciu mai larg". Ea a dorit să combine instruirea militară cu recrutarea, în vederea revitalizării comunităților, învățământului şi care să îi învețe pe tineri să practice anumite slujbe. Ea susținea că acest serviciu va întări personalitatea tinerilor şi, mai important, va întări democrația. Gerber conchide că acum este momentul când publicul va fi receptiv la ideea serviciului obligatoriu care îi învață pe tineri ce înseamnă să fii american.[13]

Iată că există suficiente argumente raționale şi destul de solide care să susțină oportunitatea serviciului militar obligatoriu. Fireşte, există, totodată, şi argumente care funcționează împotriva acestei instituții. Opinii, din nou discutabile, potrivit cărora sistemul conscripției ar constitui, în fapt, o sclavie mascată, că ar provoca discriminare bazată pe vârstă şi sex, că ar fi un factor generator de grave probleme de disciplină, că ar conduce la militarism şi naționalism dar şi că ar fi o veritabilă povară pentru economie, pledează pentru desființarea serviciului militar obligatoriu. Nu în ultimul rând, calitatea serviciilor pe care le furnizează acest sistem, raportată la misiunile specifice ce revin armatei în această perioadă, constituie un argument forte împotriva conscripției.

Multe argumente în defavoarea instituției militarilor în termen sau contra discriminării pe bază de sex a militarilor în termen reies din violarea principiilor Declarației Universale a Drepturilor Omului a Organizației Națiunilor Unite.[14]

În plus, multe constituții conferă drepturi similare acolo unde există sau au existat forme ale serviciului militar obligatoriu după cel de-al Doilea Război Mondial sau mențin posibilitatea acestei forme de serviciu militar pe timp de război.

---

[12] John Derbyshire, în lucrarea *National Review Online, Draft as Needed. Some Conscription Adjustements*, 4 octombrie 2001.

[13] Robin Gerber, *The Christian Science Monitor, For a New Kind of Draft*, 13 noiembrie 2001.

[14] Art. 2: Fiecare se poate prevala de toate drepturile şi de toate libertățile proclamate în prezenta Declarație, fără nici o deosebire, în special..., de sex, - Art.3: Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate şi la securitatea persoanei sale.Art.4: Nimeni nu va fi ținut în ... robie.Art.18: Orice om are dreptul la libertatea gândirii, de conştiință si religie; acest drept include libertatea de a-si schimba religia sau convingerea, precum şi libertatea de a-si manifesta religia sau convingerea, singur sau împreună cu alții, atât în mod public, cât şi privat, prin învățătură, practici religioase, cult şi îndeplinirea riturilor. Art.20 Nimeni nu poate fi obligat să aparțină unei asociații. Art. 24 Toată lumea are dreptul să-şi aleagă liber locul de muncă.

„Serviciul militar obligatoriu expune personalităţile individuale militarizării. El este o formă de constrângere. Faptul că naţiunile îl tolerează reprezintă încă o dovadă a influenţei sale nesănătoase”[15].

Unele grupuri, precum partizanii libertăţii absolute, spun că recrutarea constituie *sclavie* dat fiind că semnifică o muncă obligatorie. Sub imperiul dispoziţiilor celui de-al 13-lea Amendament al Constituţiei SUA, sclavia sau alte servicii comandate nu sunt permise decât dacă constituie parte a unei pedepse penale. De aceea, ei consideră recrutarea ca neconstituţională (cel puţin în SUA) şi imorală. În 1918, Curtea Supremă a statuat că recrutarea pentru Primul Război Mondial nu a violat Constituţia Statelor Unite[16].

În URSS mulţi militari în termen au primit numai pregătirea de bază, spre deosebire de serviciul militar actual, şi erau folosiţi ca forţă de muncă, ca, de exemplu, pentru construirea celei de a doua case pentru ofiţeri sau la scos cartofi de pe câmp, fără remuneraţie. Aceasta a contribuit la lipsa interesului sistemului economiei planificate sovietice pentru a produce combine de recoltat şi la faptul că agricultura sovietică a rămas neînzestrată.

În blocul sovietic, în Ungaria, mai mult de jumătate din militarii în termen de dinainte de 1989 abia au primit câteva săptămâni de pregătire de luptă şi erau imediat recrutaţi în „detaşamente de muncă” care, de obicei, construiesc nemecanizat linii ferate gratis şi de calitate inferioară. În acelaşi timp, căile ferate din vestul Europei au fost construite la standarde de înaltă calitate cu ajutorul unor mecanisme specializate operate de forţă de muncă profesională.

În România, în perioada socialistă, a fost creată Direcţia generală a serviciului muncii care nu aparţinea de Ministerul Forţelor Armate dar în care o parte din tineri au efectuat stagiul militar obligatoriu. Aceştia purtau stigmatul tinerilor prisos de contingent, nedoriţi de societate şi selectaţi în condiţii înjositoare să presteze muncă. Mulţi dintre soldaţi erau specializaţi în construcţii militare iar unităţile în care erau încadraţi aveau misiunea să construiască. Această activitate făcea parte din planul de pregătire a soldatului ca „militar constructor” şi era considerată instruire. Ei puteau construi tranşee, poduri de asalt dar şi obiective economice. Tinerilor din cadrul Serviciului muncii, în loc să li se acorde dreptul constituţional de a se pregăti pentru apărarea ţării în condiţii identice cu ceilalţi, au fost trimişi în unităţi în afara armatei, au fost echipaţi diferit şi nu au fost instruiţi în specialităţi ale armatei. Acest tip de detaşamente, similare celor de muncă forţată, şi-au încetat activitatea după anul 1961.

Niciun militar nu poate servi în mod eficient fără *respectarea regulilor de disciplină*. Aceasta poate fi dobândită prin spiritul de solidaritate, deja câştigata motivaţie a personalului sau poate fi impusă la nivelul trupelor prin intermediul liderilor. Se poate constata că voluntarii manifestă un comportament mai puţin ostil disciplinei, totuşi militarii în termen ar putea fi mai puţin motivaţi să servească ţara. Deoarece motivarea se bazează pe coerciţie, metodele corective impuse asupra militarilor indisciplinaţi sunt adesea aspre. Pedeapsa capitală, de obicei sub forma

[15] Albert Einstein, Sigmund Freud, H.G. Wells, Bertrand Russell şi Thomas Mann, între alţi, în lucrarea „Împotriva serviciului militar obligatoriu şi a sistemului militar -1930”.
[16] Cauza Arver versus Statele Unite – 1918, dosarul 245 US 366 US Supreme Court.

tirului de focuri, se folosea aproape unanim pentru a menține disciplina militarilor în termen pe timp de război. De altfel, ponderea pierderilor provocate de execuții, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial nu este chiar nesemnificativă.[17]

În mod consecvent, armatele bazate pe militari în termen sunt mai dispuse răzvrătirii în comparație cu forțele militare bazate în totalitate pe voluntari şi se pot, în cazuri extreme, întoarce împotriva lor. Problemele de disciplină devin mult mai grave când cei mai capabili dintre tineri sunt forțați să servească împotriva voinței lor sub autoritatea unor oameni pe care îi consideră mai puțin inteligenți sau talentați sau pur şi simplu pentru că sunt autorități.

Tradițional, serviciul militar obligatoriu s-a referit la populația masculină. *Femeile şi bărbații inapți au fost exceptați de la înrolare*. Multe societăți au considerat mereu serviciul militar obligatoriu ca un test de bărbăție şi ca o trecere de la adolescență la maturitate. Deoarece tinerii îşi petrec câteva luni sau poate ani servind țara, în timp ce tinerele pot, în acest răstimp studia, munci, întemeia o familie şi găsindu-şi un rol în societate, instituția conscripției poate fi considerată injustă şi discriminatorie.

Instituția militarilor în termen este, de obicei, rezervată persoanelor tinere iar obligativitatea serviciului militar nu este, aproape niciodată, răspândită, în mod egal, în sarcina tuturor grupurilor de vârstă. Cei mai tineri, considerați calificați, sunt, de regulă, primii recrutați. Oponenții discriminării pe bază de vârstă şi avocații libertății tinerilor au criticat faptul că înrolarea militarilor în termen pe bază de vârstă este cea mai gravă *discriminare pe criteriul vârstei* a unui guvern față de cetățeni. Chiar şi în țări cu guverne alese, militarii în termen sunt adesea prea tineri pentru a li se permite să voteze sau să participe la decizii în ceea ce priveşte participarea la conflicte sau impunerea ori stabilirea politicilor referitoare la militari în termen. De exemplu, al 26-lea Amendament la Constituția Statelor Unite, care a determinat micşorarea vârstei privind participarea la vot la 18 ani, a fost propus şi aprobat, în mare măsură, ca răspuns la criticile aduse serviciului militar obligatoriu, bazat pe injustețea înrolării celor prea tineri ca să poată vota. Dar cei înrolați cu drept de vot sunt încă, în SUA, depăşiți ca număr de votanții considerați prea în vârstă pentru a deveni militari în termen.

Una dintre obiecțiunile care s-au ivit este aceea că *forța formată din militari în termen ar fi mai scăzută calitativ* decât cea a unei armate bazate pe voluntariat. În primul rând, scurtele perioade de pregătire nu permit dezvoltarea abilităților militare. În al doilea rând, există posibilitatea scăderii moralului în unitățile cu militari în termen, ceea ce conduce la reducerea calității, deoarece ofițerii şi subofițerii se vor concentra mai mult pentru rezolvarea unor astfel de probleme, în detrimentul altora.

[17] Aceasta poate fi rezumată cel mai bine printr-un citat din Leon Trotsky, revoluționar rus, adept al teoriilor marxiste, 1879-1940, „O armată nu poate fi construită fără represalii. Masele de bărbați nu pot fi conduse la moarte decât dacă există în arsenalul comandei pedeapsa cu moartea. Cât timp aceste maliţioase maimuțe fără coadă sunt atât de mândre de realizările lor tehnice – animale pe care noi le numim oameni – şi vor construi armate şi războinici plătiți, comanda va fi mereu obligată să plaseze soldații între o moarte posibilă în linia întâi şi una inevitabilă în spatele frontului."

Marea problemă este că ritmul pregătirii trebuie reglat în funcție de nivelul celui mai prost pregătit recrut. Dacă la acest lucru adăugăm perioada scurtă de instrucție, aceasta conferă un nivel foarte scăzut abilităților unui militar în termen. De aceea, unitățile de elită ale tuturor armatelor care au militari în termen sunt compuse, în totalitate, din voluntari selecționați, acesta fiind şi exemplul trupelor de paraşutişti din armata finlandeză. Mai mult decât atât, pregătirea militară a militarilor în termen este aproape în totalitate foarte rudimentară. Ca şi în țara noastră, militarii în termen au fost folosiți doar ca forță de muncă ieftină, organizați în batalioane de muncă pentru agricultură sau infrastructură în construcții, în locul pregătirii militare cuvenite.

Recrutarea militară obligatorie pleacă de la presupunerea că națiunile au drepturi care primează asupra celor individuale. Potrivit *Manifestului împotriva serviciului militar obligatoriu*, „Statul care se crede îndreptățit să-şi forțeze cetățenii să meargă la război nu va acorda niciodată atenția cuvenită valorii şi bucuriei de a trăi în pace". Formarea unor armate bazate pe militari în termen coincide cu *izbucnirea virulentă a naționalismului* în secolul al XIX-lea şi al XX-lea, culminând cu Al Doilea Război Mondial.

Tinerii care au dobândit o pregătire militară pot, de asemenea, fi mai în măsură să uzeze de violență pentru a rezolva situații conflictuale decât cei care nu au dobândit-o. Serviciul militar obligatoriu poate, de asemenea, crea o atmosferă şovinistă, discriminatorie, inclusiv pe criterii de sex, împotriva acelora care nu au servit în forțele armate.

Conscripția reprezintă componenta unui război total şi poate, în acelaşi timp, fi folosită ca exemplu de manevră politică menită a justifica cererea guvernului ca alte sacrificii să fie solicitate civililor. Discutabil, aceasta conduce la pierderea distincției morale dintre civili şi militari, aceştia din urmă fiind considerați ținte militare legitime şi permite exercitarea atacurilor asupra civililor. Exemplele ar include bombardarea oraşelor fără discriminare. În ultima vreme, a devenit un obicei a denumi pierderile civililor drept pagube colaterale chiar dacă sacrificiul lor era destul de predictibil. De fapt, în timpul ultimului secol, victimele în rândul civililor au crescut comparativ cu ale militarilor în teatrele de operații.

Conform unor păreri, *serviciul militar obligatoriu lipseşte economia de o importantă forță de muncă acționând în detrimentul productivității;* la aceasta se adaugă costurile pregătirii militarilor în termen şi, în unele țări, chiar remunerarea. Având în vedere că, de multe ori, pericolul unui război este foarte îndepărtat şi luând în considerare costurile ridicate pentru funcționarea sistemului conscripției, se poate afirma că această modalitate de apărare a securității este ineficientă.

Capacitatea de muncă a militarilor în termen este, în mod efectiv, irosită. Forța de muncă impusă este extrem de ineficientă iar militarii pierd, astfel, şi valoarea muncii plătite liber-alese. Impactul este puternic în special în situații de conflict când specialişti civili sunt forțați să lupte ca soldați amatori. Nu este vorba numai că efortul de muncă al militarilor în termen este irosit şi că se reduce productivitatea, însă specialiştii deveniți militari în termen sunt dificil de înlocuit pe piața de muncă civilă. Orice soldat înrolat în armată este scos de pe piața de muncă şi eliminat de la a contribui la bugetul care, de altfel, finanțează armata. Aceasta nu reprezintă o

problemă pentru un stat bazat pe economia agrară sau preindustrializată unde nivelul educației este scăzut şi unde un muncitor este uşor de înlocuit cu altul. Totuşi, acest aspect este extrem de problematic într-o societate post industrializată unde nivelul de educație este ridicat şi unde forța de muncă este extrem de specializată iar înlocuirea unui specialist pentru a fi recrutat este dificil de realizat. Consecințe nedorite pe plan economic apar şi dacă un specialist recrutat ca soldat amator este ucis sau mutilat pe viață. Capacitatea sa de muncă şi productivitatea sunt, astfel, în mod irevocabil pierdute.

Alt argument priveşte serviciul militar obligatoriu ca o unealtă la îndemâna dictaturilor de a controla şi reeduca populația. Mai ales de când armata este, în mod tradițional, bazată pe actul de comandă şi executare a ordinelor, comparativ cu sistemul democratic, se poate concluziona faptul că recrutarea este, de departe, o unealtă eficientă pentru a inocula obediența şi conformarea necondiționată în societate în loc să se confere acesteia oportunitatea controlului democratic asupra armatei.

În susținerea acestui argument este şi faptul că Germania nazistă a înlocuit armata profesionistă în 1934 cu cea bazată pe serviciul militar obligatoriu. De asemenea, toate dictaturile contemporane dispun de un serviciu militar obligatoriu (Siria, Coreea de Nord, Irakul în perioada Saddam Hussein). În principiu, dictaturile militare s-au bazat pe înrolarea tuturor adolescenților de sex masculin. Dictaturile militare anterioare din Turcia, Grecia, Spania, Chile, Argentina, Brazilia, Indonezia şi Libia au menținut sistemul recrutării de-a lungul dominației lor, asemănător procedând şi fostele dictaturi comuniste.

După ce am abordat şi analizat, din punct de vedere teoretic, avantaje dar şi carențe sau lacune ale sistemului de recrutare obligatorie în forțele destinate apărării, vom prezenta succint aspecte referitoare la situația conscripției şi, la modul concret, unii factori care concură, în ziua de astăzi, la menținerea sau schimbarea acestui sistem în Europa.

Guvernul francez a anunțat suspendarea procesului de recrutare militară obligatorie în anul 2001[18]. Decizia a sosit la aproape 200 de ani după ce regimul revoluționar introdusese ideea că toți bărbații trebuie să-şi servească țara în armată. Principiul unei armate de masă, bazat pe recrutarea obligatorie s-a răspândit cu rapiditate pe întregul continent şi a devenit forma standard de organizare militară, nu doar în Europa, ci şi în SUA. De la sfârşitul Războiului Rece, însă, majoritatea țărilor europene a început să ia în considerare sau unele au decis deja să suspende recrutarea obligatorie şi să se bazeze numai pe o armată de voluntari.

Doar câteva guverne mențin încă sistemul recrutării obligatorii. Deşi fiecare țară şi-a bazat decizia pe propriile motive, se pare că există câteva cauze majore, atât pentru continuarea cât şi pentru suspendarea conscripției. Prăbuşirea Uniunii Sovietice şi sfârşitul Războiului Rece au adus o multitudine de schimbări geostrategice. Dintr-o dată, armatele imense obținute în urma recrutării obligatorii păreau demodate şi inutile. Au avut loc, astfel, multe transformări la nivel militar. Un

[18] Art. 20 şi 34 din Constituția Franței prevăd că: Guvernul dispune de administrație şi de forță armată ... Legea determină principiile fundamentale ale organizării generale a apărării naționale.

factor important este, cu siguranţă, statutul de membru al NATO. Ideea unui război de tip clasic a dispărut. Mai mult, sfârşitul Războiului Rece a adus după sine o nouă concepție asupra securității, odată cu abandonarea ideii de apărare teritorială şi reorientare către misiunile de menținere a păcii şi de luptă împotriva terorismului.

În plus, cooperarea între membrii NATO presupune un anumit standard de pregătire a soldaților. Aceste aspecte, alături de tehnologia avansată şi de sistemele moderne de informatică, necesită un nivel ridicat al antrenamentului soldaților. Aceştia trebuie să aibă acum şi talente paşnice, cum ar fi cunoaşterea de limbi străine, tehnici de diplomație şi capacitatea de a se adapta în medii noi.

În acelaşi timp, un factor al suspendării recrutării obligatorii este constituit de schimbările ce au avut loc la nivel social. Cu toate acestea, în pofida faptului că cele mai multe țări europene au suspendat recrutarea obligatorie şi au înlocuit-o cu forțele voluntare, unele țări au păstrat vechiul sistem. Geografia şi geopolitica par să fie factorul principal ce a determinat în aceste cazuri menținerea recrutării obligatorii.

În timp ce țările din Europa occidentală fac parte din NATO de o vreme îndelungată şi s-au adaptat la modelul organizațional şi strategic al Alianței, gândirea militară a statelor din blocul estic – cum ar fi Polonia[19] sau Ucraina – se bazează, în continuare, pe aspecte clasice precum războiul, suveranitatea sau apărarea teritorială, chiar dacă dețin deja sau aspiră la statutul de țări membre ale NATO. Apropierea sau existența unei granițe cu Rusia constituie un alt argument în favoarea recrutării obligatorii – cum este cazul Estoniei sau Lituaniei.

Conflictele nerezolvate sau tensiunile dintre țările vecine (precum cele dintre Turcia[20] şi Grecia sau dintre Azerbaidjan şi Armenia) sunt şi ele luate în considerare atunci când se hotărăşte menținerea procesului de recrutare obligatorie. Cele menționate mai sus se aplică şi în cazul Finlandei care încă se simte amenințată de vecinătatea cu Rusia în timp ce celelalte țări scandinave (Suedia şi Danemarca[21]) se îndreaptă deja spre armate voluntare şi renunțarea la conscripție. În special în Suedia, care şi-a crescut numărul de prezențe a trupelor peste hotare şi care chiar a luat conducerea unui grup de luptă al Uniunii Europene, semnalele sunt evidente pentru o schimbare de la apărarea clasică la folosirea forțelor în intervențiile moderne. De asemenea, în Danemarca soldații provin, în prezent, mai mult din rândul voluntarilor decât al militarilor în termen. Cu toate acestea, în eventualitatea că nu toate funcțiile pot fi încadrate, încă se mai practică un fel de loterie între cei încorporabili menită să asigure militarii în termen necesari.

---

[19] Art. 85 din Constituția Poloniei prevede că:
(1) Apărarea patriei este obligatorie pentru toți cetățenii polonezi.
(2) Serviciul alternativ va fi reglementat prin lege.
(3) Orice cetățean ale cărui convingeri religioase sau principii morale nu-i permit să îndeplinească serviciul militar poate fi obligat să îndeplinească serviciul alternativ conform principiilor stabilite de lege.

[20] Art. 72 din Constituția Turciei prevede că: Serviciul național este un drept şi o obligație pentru toți cetățenii. Modul în care acesta va fi îndeplinit sau considerat ca îndeplinit în cadrul forțelor armate sau în serviciul public va fi stabilit prin lege.

[21] Secțiunea 81 din Constituția Danemarcei prevede că: Fiecare persoană de sex masculin, capabilă să poarte arme, va fi răspunzătoare să contribuie la apărarea țării în condițiile stabilite de lege.

Norvegienii servesc patria, în mod obligatoriu, în armată, între 6 şi 12 luni. Numai 2-3% dintre ei optează pentru serviciul civil, pe motive medicale sau ideologice. Norvegia susține că singurul mod fezabil în care reuşeşte să încadreze garda Națională care este postată pe întreg teritoriul Norvegiei este conscripția. În Norvegia nu este agreată sugestia potrivit căreia militarii în termen sunt mai slab pregătiți decât partenerii lor profesionişti. „Soldații norvegieni execută misiunile foarte bine în sistemul NATO dacă luăm în considerare activitatea pe care au prestat-o în forțele de menținere a păcii" a declarat, în 2001, pentru BBC News Online, comandorul Per Hoiby din Statul Major Norvegian.

În ceea ce priveşte conscripția în Germania şi Austria, aici un rol important îl au motivele istorice. După Al Doilea Război Mondial, ambelor țări le-a fost interzis de către forțele aliate să posede forțe armate. Numai ulterior, Germania în 1950, Republica Democratică Germania în 1962 şi Austria în 1955 şi-au înființat din nou forțe pentru apărare bazate pe conscripție. Trăind în umbra moştenirii lăsate de cel de-Al Doilea Război Mondial, Germania accentuează pe faptul că trebuie să aibă o armată populară ca o măsură de siguranță împotriva amenințărilor la adresa națiunii. Doctorul Ingo Peters, profesor asociat la Freie Universitaet Berlin, spune: „Conscripția a fost introdusă pentru a crea un mecanism care să garanteze că armata are rădăcini adânci în societate"[22]. Deşi astăzi conscripția în Germania este extrem de contestată, există preocupări pentru menținerea ei pe motiv că, dacă aceasta ar fi suspendată, ar trebui să se renunțe şi la serviciul alternativ în serviciul comunității (Zivildienst). Zivildienst, care are o contribuție remarcabilă la sistemul de sănătate publică, ar trebui, dacă conscripția ar fi abolită, să-şi înlocuiască forța de muncă, procurată ieftin prin serviciul alternativ, cu o forță de muncă profesionistă mult mai scumpă. Aproximativ 124.000 de tineri germani întreprind muncă socială în spitale şi în căminele pentru bătrâni, în fiecare an, în condițiile în care 30% dintre tineri optează pentru serviciul nonmilitar. Oricum, pentru a face față cu succes misiunilor ce-i revin, Germania, ca un partener de alianță pe care te poți baza, deține un număr de unități cu grad înalt de instruire conținând un procentaj mare de profesionişti, în timp ce militarilor în termen li se oferă funcții mai puțin solicitante. Pentru Austria hotărârea de a menține neutralitatea militară este principalul motiv pentru a susține sistemul conscripției. Oricum, datorită faptului că Austria participă din ce în ce mai mult la misiuni peste hotare, în felul acesta mărindu-şi contingentul de voluntari şi, în acelaşi timp, reducând durata serviciului militar, suspendarea conscripției pare să fie numai o chestiune de timp.

La fel, obligată de dreptul internațional să mențină neutralitatea armată este şi Elveția[23]. În această situație, înființarea unei armate bazată pe voluntariat în Elveția,

[22] Catherine Miller, BBC News Online, *The Death of Conscription*, 29 iunie 2001.

[23] Art. 59: „(1) Fiecare bărbat din Elveția trebuie să îndeplinească serviciul militar. Legea va prevedea organizarea serviciului alternativ.

(2) Pentru femeile din Elveția, serviciul militar est voluntar.

(3) Bărbații din Elveția, pentru care nu se impune nici serviciul militar nici serviciul alternativ, datorează o taxă. Nivelul taxei este stabilit de către Federație şi este valorificată şi colectată de Cantoane.

(4) Federația va legifera o compensație echitabilă pentru pierderea de venit.

nu pare o opțiune viabilă. În cazul Elveției se afirmă că pentru o recrutare cu succes a voluntarilor ar fi nevoie ca soldații profesioniști să se bucure de un înalt prestigiu şi, de asemenea, să existe o rată înaltă a şomajului. Aceste condiții nu sunt îndeplinite în respectiva țară.

Prin urmare, avându-se în vedere aceste aspecte, se conturează o anumită certitudine că în viitor nu va mai exista recrutare obligatorie în Europa. Tendința generală pare a fi clară. În timpul Războiului Rece, fiecare țară îşi proteja independența şi integritatea teritorială cu o armată mare, bazată pe recrutarea obligatorie. Pe de altă parte, după sfârşitul Războiului Rece, a avut loc un fenomen similar cu cel al economiei de piață: forța manuală de muncă, reprezentată de un număr mare de personal, a fost înlocuită de tehnologie specializată. Astfel, armata a devenit o întreprindere ai cărei membri sunt mai înzestrați şi mai bine pregătiți, însă mai puțini. Protecția garantată de NATO a înlăturat necesitatea unor armate proprii mari, bazate pe recrutarea obligatorie. În acelaşi timp, statele care încă mențin conscripția ezită să schimbe acest sistem deoarece trecerea la o armată bazată pe voluntariat este asociată cu costuri mai mari.

Aliniindu-se trendului occidental şi luând modelul juridic al unor țări precum Spania[24], România a suspendat pe timp de pace serviciul militar obligatoriu după ce factorii de decizie împreună cu societatea au pus în balanță beneficiile şi deficiențele serviciului militar pe bază de voluntariat, consecințele adoptării lui în domeniile social, politic, juridic etc.

În România, suspendarea pe timp de pace a serviciului militar obligatoriu a devenit posibilă, din punct de vedere juridic, în anul 2003, în urma revizuirii Constituției. Până la intrarea în vigoare a Legii fundamentale revizuite, Constituția în vigoare din anul 1991 prevedea că „serviciul militar este obligatoriu pentru bărbații cetățeni români, care au împlinit vârsta de 20 de ani, cu excepția cazurilor prevăzute de lege."

În prezent, în Constituția României se stipulează dreptul şi obligația cetățenilor să apere România şi faptul că îndeplinirea îndatoririlor militare se face în condițiile stabilite prin lege organică. De asemenea, se prevede că cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 şi până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice. De remarcat că legiuitorul, în legea fundamentală, nu face distincție între sexe atunci când vorbeşte despre posibilitatea încorporării. Obligația militară

---

(5) Aceia care îndeplinesc serviciul militar sau alternativ şi prin aceasta sănătatea le este afectată sau îşi pierd viața, au dreptul pentru ei sau pentru rudele lor la un sprijin adecvat din partea Federației."

[24] Art. 30 al Constituției în Spania prevede că:

(1) Cetățenii au dreptul şi obligația de a apăra Spania.

(2) Legea stabileşte obligațiile militare ale spaniolilor şi reglementează, cu garanțiile necesare, obiecția de conştiință, ca şi celelalte cauze de scutire a serviciului militar obligatoriu, putând impune, în acest caz o prestație socială în locul acestuia.

Prin Decretul Regal nr. 247/2001 serviciul militar obligatoriu a fost suspendat. Imediat după suspendarea serviciului militar obligatoriu, Spania a întâmpinat uriaşe dificultăți în recrutarea militarilor voluntari. Ea a lansat o masivă campanie în America de Sud, trimițând zeci de mii de scrisori la descendenții celor care au migrat acolo din Spania. În iunie 2001, primii 300 de recruți au sosit în Spania, mulți dintre ei călcând pentru prima oară în Europa.

care cade numai în sarcina bărbaților este stabilită prin legea organică adoptată pentru punerea în executare a cerințelor Constituției.

În aceste condiții a fost adoptată, în anul 2005, Legea privind suspendarea pe timp de pace a serviciului militar obligatoriu şi trecerea la serviciul militar pe bază de voluntariat. Aceasta prevede că „pe durata stării de război, a stării de mobilizare, precum şi pe timpul stării de asediu, executarea serviciului militar devine obligatorie, în condițiile legii".

Astfel, Legea privind pregătirea populației pentru apărare, adoptată în anul 2006, după ce reiterează situațiile când serviciul militar devine obligatoriu, dispune că, pentru îndeplinirea serviciului militar în termen, centrele militare efectuează, în perioadele stabilite de Statul Major General, recrutarea-încorporarea cetățenilor încorporabili, perioada când se efectuează acest proces urmând a fi anunțată prin mijloacele de informare în masă. De asemenea, legiuitorul prevede ca, pe baza propunerilor înaintate de centrul militar, prefectul să emită un ordin de asigurare a activităților de recrutare-încorporare care este obligatoriu pentru autoritățile administrației publice locale, structurile cu atribuții specifice ale Ministerului Administrației şi Internelor, direcțiile de sănătate publică şi inspectoratele şcolare. Se dispune, totodată, faptul că subiectele încorporării sunt cetățenii români, bărbați, care au împlinit vârsta de 20 de ani dar care nu sunt mai în vârstă de 35 de ani.

Legea mai prevede că cetățenii pot fi încorporaţi, la cerere, şi imediat după împlinirea vârstei de 18 ani. O altă prevedere interesantă, pe care o vom comenta mai târziu, este cea potrivit căreia „tinerii care, din diferite motive, nu au primit ordin de chemare sunt obligați să se prezinte la centrele militare pe a căror rază teritorială îşi au domiciliul ori reşedința, în termen de 2 luni de la împlinirea vârstei de 20 de ani".

Din analiza dispozițiilor legale în vigoare, în acest domeniu, precum şi în urma studierii celor prezentate de mass-media în perioada premergătoare suspendării serviciului militar obligatoriu, rezultă, cu certitudine, faptul că atât societatea civilă cât şi factorii de decizie de la conducerea statului român, în urma dezbaterilor publice în care s-au folosit argumente sociale, economice, politice, militare şi chiar juridice, au ajuns la concluzia că sistemul bazat numai pe voluntariat în armată[25], pe timp de pace, este de preferat şi, ca atare, trebuie implementat.

Ceea ce nu este la fel de clar este dacă într-adevăr s-a concluzionat pe baza unor argumente solide, care să privească în mod concret specificul țării noastre, şi a unor eventuale simulări ca, pe timpul stării de asediu, al stării de mobilizare sau al stării de război, serviciul militar să redevină obligatoriu. Ne punem această întrebare întrucât, după suspendarea serviciului militar obligatoriu, nu s-a întreprins nimic serios pentru reglementarea modului cum acest serviciu va fi reinstituit atunci când este cazul.

Se pare că actuala poziție a României în actuala geopolitică nu convinge pe nimeni, nici măcar pe factorii de decizie din armată, despre utilitatea unui sistem bine pus la punct şi bine reglementat de reinstituire a conscripției. Supoziția noastră este că această formulă a fost adoptată prin copiere a modelului agreat de alte state din

[25] Nu ne propunem să analizăm oportunitatea şi consecințele renunțării la serviciul militar obligatoriu în alte sectoare ale sistemului de apărare şi securitate națională.

occident, conscripția fiind păstrată dintr-un aşa-zis bun simţ, ca o ultimă rezervă pentru cazuri nu numai ieşite total din comun dar şi pe care lumea le consideră total neverosimile. Este posibil ca factorii de decizie să nu fi dorit să cedeze total şi definitiv un drept foarte important din apanajul statului, deşi nu se ştie cum acesta va fi folosit.

Facem aceste afirmații având în vedere următoarele fapte:

- în prezent, pe timp de pace, potrivit legii, singura obligație militară a cetățenilor români, bărbați, este aceea ca, la împlinirea vârstei de 18 ani, aceştia să se prezinte la centrele militare numai pentru luarea în evidența militară, selecționare, stabilirea aptitudinilor şi a opțiunilor privind modul de îndeplinire a îndatoririlor militare, pe timpul stării de asediu, a stării de mobilizare sau a stării de război[26]. Recent, structura de specialitate în acest domeniu a armatei propune abrogarea acestei prevederi legale;

- dacă, potrivit legii, se cunoaşte că recrutarea-încorporarea tinerilor în cazul declarării stărilor de mobilizare sau de război se face de către centrele militare, în schimb nu există niciun fel de reglementare de niciun nivel şi nici măcar un proiect de act normativ sau vreo concepție aprobată care să facă mențiune despre locul şi modul în care militarii în termen se vor instrui;

- nu este cunoscut nici modul cum vor fi utilizați aceşti militari în termen pentru completarea resurselor umane la mobilizare sau la război. Nu există reglementări şi nici proiecte sau concepții în acest domeniu. Nu există nici cea mai vagă idee despre specialitățile militare în care militarii în termen vor fi folosiți, tipurile de funcții în care vor fi încadrați sau tipurile de acțiuni ori misiuni pe care le vor desfăşura. Totodată, nu se cunoaşte dacă armata va apela imediat ce se reinstituie obligativitatea serviciului militar la încadrarea unor funcții cu militari în termen sau vor avea prioritate, aşa cum ar fi de bănuit, rezerviştii voluntari. Pentru a face speculații referitoare la posibilitățile de folosire a tinerilor obligați de lege să-şi satisfacă îndatoririle militare față de patrie, există un singur indiciu deocamdată, furnizat de lege: tinerii încorporabili fac parte din rezerva generală;

- nu s-a stabilit în mod ştiințific dacă avem nevoie de persoane care să execute serviciul alternativ deşi empiric bănuim că acest serviciu poate avea o contribuție majoră pe timpul stărilor respective în diferite domenii de activitate, ca de exemplu asistența medicală, şi nu există niciun fel de reglementări privind modalitatea de executare a acestui serviciu. Avem în vedere şi faptul că serviciul alternativ nu poate exista fără a fi reinstituit serviciul militar obligatoriu.

În continuare vom aborda şi încerca să analizăm *primul* dintre aspectele semnalate şi anume faptul că singura prevedere care menționează obligațiile militare ale tinerilor, cetățeni români pe timp de pace este propusă pentru abrogare.

Argumentele care s-au vehiculat pentru a justifica acest demers sunt de natură juridică chiar dacă nu provin de la structura specializată a ministerului în analize juridice. Pe scurt, în descrierea situației actuale, se afirmă că bărbații, cetățeni români, au încă obligații militare pe timp de pace ceea ce contravine principiului

[26] Legea nr. 395/2005 privind suspendarea pe timp de pace a serviciului militar obligatoriu şi trecerea le serviciul militar pe bază de voluntariat, art. 4.

voluntariatului, exprimat în art. 1 din Legea nr. 395/2005 potrivit căreia „cetățenii români, bărbați şi femei, care îndeplinesc condițiile prevăzute de legislația în vigoare, pot efectua, pe bază de voluntariat, orice formă a serviciului militar, fără discriminare". Se mai menționează şi faptul că Legea nr. 46/1996 privind pregătirea populației pentru apărare a fost abrogată. Chiar dacă descrierea situației este făcută din punct de vedere juridic foarte stângaci, ca să folosim un eufemism, totuşi schimbările preconizate sunt exprimate tranşant, scoțând în relief faptul că cei care le-au propus sunt conştienți de efectul pe care îl va avea proiectul de lege şi anume: eliminarea obligativității prezentării cetățenilor la centrele militare şi stabilirea altor metode de luare în evidență militară a cetățenilor încorporabili" şi „eliminarea unei prevederi a legii care a devenit caducă prin abrogarea legii la care face referire.". Proiectul nu propune, însă, nicio altă formă de luare în evidență a cetățenilor încorporabili.

Comentariul pe care îl vom face, referitor la argumentația necesității abrogării prevederilor legale care încă mai stipulează o obligație în sarcina cetățenilor încorporabili, începe, evident, cu faptul că actualele prevederi nu numai că nu vin în contradicție cu art. 1 din Legea nr. 395/2005 care, chipurile, ar prevedea principiul voluntariatului în serviciul militar, dar nu contravin niciunei alte prevederi legale. De fapt, oricine citeşte art. 1 ajunge la concluzia că legiuitorul a instituit o normă permisivă şi nu imperativă, referitoare la accesul la cariera militară a oricărui cetățean român, fără discriminare, dacă îndeplineşte condițiile prevăzute de legislația în vigoare. Dacă vrem să dăm dovadă de scrupulozitate, putem afirma că, de fapt, acest articol stabileşte principiul înlăturării unei discriminări pe bază de sex şi nu al voluntariatului.

De fapt, principiul voluntariatului este promovat de art. 2 al acestei legi, care prin alin. (1), dispune că „începând cu data de 1 ianuarie 2007, executarea serviciului obligatoriu, în calitate de militar în termen şi militar cu termen redus, se suspendă."

Ceea ce este de observat este faptul că legiuitorul a înțeles să suspende efectuarea serviciului şi nu anumite operațiuni de luare în evidență, selecționare, stabilire a aptitudinilor şi a opțiunilor privind modul de îndeplinire a îndatoririlor militare, atunci când va fi nevoie, adică pe timpul stării de război, al stării de mobilizare sau al stării de asediu. Probabil că, pentru autori, motivația a fost mai puțin importantă, ceea ce merita adevărata considerație fiind efectul reglementării. Este posibil ca, de fapt, argumente de tip economic să stea la baza acestei inițiative.

Bănuim că, în impetuozitatea cu care se înfăptuieşte reforma armatei, aceasta cuprinzând şi reducerea numărului de personal în special de ofițeri şi salariați civili, s-a considerat că, şi prin înlăturarea obligațiilor militare despre care vorbeam mai sus, se poate renunța la câteva posturi care erau dedicate acestor operațiuni de ținerea evidenței, selectare etc. Pe de altă parte, nu este de neglijat nici aspectul financiar al aplicării acestei măsuri care determină nişte economii imediate în bugetul administrației centrale sau locale, după caz. Avem în vedere faptul că nu se vor mai plăti salariile celor care aveau sarcini de această natură la centrele militare, nu se vor mai face cheltuieli pentru vizita medicală, investigarea psihologică şi nici pentru transportul celor în cauză.

Bineînțeles că dorim cu toții să aflăm răspunsul la ceea ce semnalam mai devreme şi anume cu ce înlocuim evidența militară a tinerilor încorporabili pe care, încă o dată, subliniem că va trebui să îi chemăm să satisfacă stagiul militar în momente de răscruce pentru istoria României, în situații deosebit de grave care pun în pericol valorile pentru care armata există pentru a le proteja. Singurul răspuns primit şi, de altfel, singurul la îndemână este că centrele militare se vor baza în asemenea situații pe evidența populației care este în sarcina altor organe ale administrației cu care se presupune că armata va colabora fructuos în această privință.

Această alternativă este combătută cu vehemență de unii specialişti în domeniu, care, din păcate nu au reuşit să îşi impună punctul de vedere. Ei spun, şi autorul acestei lucrări le dă dreptate, că evidența populației nu este acelaşi lucru cu evidența militară şi, în cazul în care ne vom baza pe ea, riscăm să avem surprize neplăcute pe care nu ni le putem permite, dat fiind faptul că miza bunei desfăşurări a tuturor activităților statului pe timpul stărilor de mobilizare şi de război este însăşi existența României.

Experiența provenită din desfăşurarea unor exerciții în domeniune-a pus în fața unor realități crude conform cărora se emit ordine de chemare pentru cetățeni decedați, inapți pentru serviciul militar, care se află în străinătate ori sunt în alte situații care nu le permit, conform legii, să execute serviciul militar. Cetățenilor încorporabili care totuşi se vor prezenta la centrele militare nu li se vor cunoaşte din timp aptitudinile şi opțiunile pentru repartizarea în anumite arme sau specialități militare şi nici nu li se vor putea pregăti din timp posibilități de încorporare rapidă.

Cea mai mare surpriză pe care o putem anticipa acum este ca unii dintre cei în cauză să declare, la data prezentării pentru încorporare, că nu doresc să satisfacă serviciul militar obligatoriu din motive de conştiință şi că optează pentru satisfacerea serviciului alternativ. Acest aspect este deosebit de interesant şi, totodată, inedit în România şi va fi abordat şi analizat într-o altă lucrare.

O concluzie preliminară, înainte de a avea alte comentarii la modul cum va fi organizată şi se va desfăşura operația de recrutare-încorprare, este că, în opinia noastră, nimeni nu crede cu seriozitate că vom ajunge la un asemenea eveniment şi că umbrela NATO este suficient de trainică pentru a ne feri de nevoia de a declara starea de mobilizare sau starea de război.

Făceam mai devreme afirmația că există incertitudini semnificative despre locul şi modul în care militarii în termen se vor instrui şi îşi vor desfăşura activitatea ca apărători ai patriei. Pentru a lua o decizie corectă în această privință, trebuie să ne gândim, între altele, la posibilitatea asigurării cazării celor încorporați, a hrănirii lor, precum şi a echipării adecvate, la existența armamentului cu care aceştia să fie dotați şi, de asemenea, la aparatura şi tehnica de luptă pe care aceştia se vor instrui şi o vor deservi în executarea misiunilor de luptă, în funcție de armele şi specialitățile militare în care au fost distribuiți. Nu în ultimul rând, trebuie să avem în vedere şi faptul că este indicat să existe unități militare care să asigure elementele menționate mai sus şi care să fie încadrate cu instructorii necesari şi personalul administrativ destinat bunei desfăşurări a procesului de instrucție şi pregătire pentru luptă.

Ceea ce se poate afirma cu siguranță la acest moment este faptul că, în acest domeniu, nu există, deocamdată, nici reglementări şi nici concepții, ci numai idei,

opinii, pe care vom încerca să le comentăm. O primă idee se referă la locurile unde viitorii militari în termen îşi vor desfăşura activitatea, cel puţin în perioada imediat următoare încorporării lor. Acestea vor fi exact unităţile militare în care execută instruirea şi militarii voluntari care asigură personalul armatei pe timp de pace şi care pot fi destinate pentru acelaşi scop şi militarilor în termen, în funcţie de specialităţile militare la care aceştia au fost repartizaţi.

În mod logic, de la ideea de mai sus, pleacă o alta şi anume că vor fi chemaţi ca militari în termen atâtea persoane câte locuri de instrucţie la dispoziţie există şi nu mai multe. Conform unei idei asemănătoare dar mai pragmatice, vor fi chemaţi ca militari în termen numai acei tineri de care avem nevoie pentru completarea resurselor umane ale forţelor destinate apărării.

În ceea ce priveşte prima idee, referitoare la locurile unde militarii în termen se pot prezenta şi îşi pot desfăşura activitatea după ce au fost încorporaţi, nu o vom critica fiindcă, în opinia noastră, reprezintă o variantă viabilă, dacă nu singura, în contextul în care nu se profilează o altă soluţie din cauză că nu avem reglementările necesare şi nu s-au făcut încă analize referitoare la organizarea şi gestionarea acţiunilor întreprinse de armată la încorporare şi după aceasta şi nu ştim dacă aceste acţiuni se pot bucura de sprijin financiar corespunzător. A doua idee, referitoare la încorporarea într-un număr restrâns a tinerilor, este, în schimb, criticabilă şi deosebit de vulnerabilă din cel puţin două puncte de vedere.

Astfel, conform unui punct de vedere, apreciem că, potrivit spiritului prevederilor Legii nr. 446/2006 privind pregătirea populaţiei pentru apărare, toţi cetăţenii încorporabili ar trebui să satisfacă serviciul militar obligatoriu, pe timpul stărilor de asediu, de mobilizare şi de război. Un indiciu în acest sens este şi faptul că, potrivit art. 25 alin. (2) din legea sus-menţionată, „tinerii care, din diferite motive, nu au primit ordin de chemare sunt obligaţi să se prezinte la centrele militare pe a căror rază teritorială îşi au domiciliul ori reşedinţa, în termen de două luni de la împlinirea vârstei de 20 de ani”. Neîndeplinirea acestei obligaţii constituie, conform art. 80 alin. (1) lit. b) din aceeaşi lege, cel puţin contravenţie. Cu alte cuvinte, chiar dacă factorii organizatori ai încorporării ar dori să selecteze în rândul tinerilor încorporabili şi să cheme sub arme numai pe cei de care armata are nevoie, ceilalţi, conform voinţei legiuitorului, vor fi obligaţi să vină singuri la centrele militare chiar şi în absenţa ordinelor de chemare.

Dacă acest punct de vedere poate fi combătut, luând în considerare faptul că se bazează pe o interpretare a prevederilor legale şi că deducţia se referă la spiritul legii şi nu la litera ei, al doilea punct de vedere, care contestă faptul că putem încorpora numai tinerii de care armata are nevoie, este, în opinia noastră, mult mai solid prin faptul că invocă încălcarea prevederilor Ordonanţei Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare.

Potrivit respectivei ordonanţe, „prin discriminare se înţelege orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă, pe bază de rasă ..., precum şi *orice alt criteriu* care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice”. Ce altceva ar putea să reclame respectivii

încorporaţi decât faptul că aceleaşi prevederi legale, în aceeaşi situaţie, se aplică în mod diferit unor subiecte care îndeplinesc aceleaşi condiţii (sunt apte pentru îndeplinirea serviciului militar obligatoriu), generând discriminare. Conform reglementărilor democratice în vigoare, discriminarea este incriminată iar organele statului trebuie să vegheze la prevenirea tuturor formelor acesteia. De semnalat este că cetăţenii români apelează, în prezent, din ce în ce mai des, în litigiile lor cu armata, la serviciile Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării, pe lângă cele ale instanţelor de judecată.

În aceste condiţii, apare cu claritate necesitatea determinată de lege ca încorporările generate de aplicarea acesteia să vizeze întregul contingent de cetăţeni români, bărbaţi, apţi pentru îndeplinirea serviciului militar, cu vârsta cuprinsă între 20 şi 35 de ani. La aceştia trebuie adăugaţi şi eventualii voluntari care au împlinit vârsta de 18 ani. Evident, pe măsură ce o concepţie, privind aceste aspecte semnalate, se va contura, prevederile legale pot fi amendate şi puse în acord cu interesele şi nevoile de apărare ale statului român, stabilite în mod coerent.

În urma analizei acestor aspecte, rezultă încă o concluzie preliminară. Încadrarea funcţiilor vacante din forţele destinate apărării, precum şi augmentarea acestora se va face folosind ca principală sursă rezerviştii voluntari care vor poseda deja ceva mai mult decât minimul de cunoştinţe şi deprinderi necesare în îndeplinirea atribuţiunilor funcţionale. Astfel, principalele eforturi în privinţa proiectării unor acte normative se referă la reglementarea problematicii rezerviştilor voluntari, care şi ea la rândul ei este deosebit de delicată întrucât punerea în aplicare a viitoarelor dispoziţii necesită fonduri a căror sursă nu a fost încă identificată. Bănuim că, abia după ce aceste lucruri vor fi rezolvate, specialiştii armatei se vor preocupa mai îndeaproape de organizarea şi desfăşurarea serviciului executat de militarii în termen, în situaţiile menţionate de lege.

O altă concluzie preliminară scoate în relief faptul că, deşi reinstituirea obligativităţii serviciului militar este o consecinţă directă şi nemijlocită a declarării sau instituirii, după caz, a stărilor de mobilizare sau război ori de asediu, deocamdată, măsurile de procurare a unor resurse suplimentare pentru completarea forţelor destinate apărării pe timpul acestor stări nu sunt relaţionate câtuşi de puţin cu reintroducerea serviciului militar obligatoriu. Acest raţionament conduce la întrebarea dacă acest serviciu aduce vreun beneficiu în condiţiile în care nu există nici un indiciu despre modul cum statul va profita de pe urma lui. Argumentul infailibil care sprijină această afirmaţie este faptul că actualele state de organizare pe timp de război nu cuprind funcţii de militari în termen.

Acestea fiind zise, revenim la ideea că, totuşi, pe timpul stărilor de mobilizare şi război, statului ar putea să îi fie benefic serviciul alternativ pe care îl vor executa cetăţenii încorporabili care refuză să execute serviciul militar pe motive de conştiinţă. Serviciul alternativ, subiect al unei alte lucrări, s-a dovedit deosebit de util unor state democratice chiar şi pe timp de pace. Mulţi tineri desfăşoară, în baza reglementărilor privind serviciul alternativ, activităţi vitale contra unei remuneraţii mici în domenii cum ar fi cel al sănătăţii, educaţiei, administraţiei etc. Dacă şi statul român are nevoie de un astfel de serviciu, atunci prima condiţie este existenţa serviciului militar obligatoriu. Deşi se pare că nevoia de serviciu alternativ există, faptul că deocamdată

nu s-a pus problema reglementării acestuia denotă, încă o dată, că nimeni nu se gândeşte la serviciul militar obligatoriu.

Ca o concluzie generală afirmăm următoarele:

- părerea noastră este că serviciul militar obligatoriu pe timpul stărilor analizate este necesar. Dincolo de argumentele şi opiniile pro şi contra vehiculate, există în accepțiunea noastră un argument suprem bazat pe următorul raționament: drepturile şi libertățile pe care statul le acordă şi le garantează, într-o democrație autentică, cetățenilor săi pot exista şi pot fi exercitate numai atât timp cât statul respectiv există. Atunci când o criză cu adevărat profundă va lovi omenirea şi când una sau mai multe resurse vitale, ca de exemplu apa, vor fi în cantitate limitată, neîndestulătoare sau când o catastrofă va limita spațiul de trăit, omenirea, conform celor demonstrate de istorie, nu va ezita să recurgă la un război devastator cu scopul de a stabili beneficiarul a ceea ce a mai rămas pe pământ. Deşi scenariul pare fantastic, nimeni nu-l poate contrazice şi, în consecință, nimeni nu ar trebui să renunțe la o resursă importantă pentru apărarea securității naționale, aşa cum este conscripția;

- deocamdată aparențele scot în evidență faptul că nimeni nu este convins că un asemenea eveniment se va produce şi că marea majoritate, atât a factorilor decidenți cât şi a cetățenilor obişnuiți, consideră că umbrela NATO este îndeajuns de solidă pentru a asigura securitatea națională;

- pe timpul stării de mobilizare sau război, principala resursă umană pentru forțele destinate apărării va fi constituită din rezerviştii voluntari. Reglementarea regimului acestora, precum şi identificarea resurselor financiare pentru viabilitatea sistemului constituie o prioritate care surclasează orice elaborare de concepții referitoare la militarii în termen şi modul de folosire a acestora;

- în aceste condiții, trăim o perioadă în care aproape că ne contrazicem singuri: pe de o parte, stabilim prin lege că pe timpul stării de mobilizare sau război serviciul militar trebuie să redevină obligatoriu, probabil din cauza unei stringente necesități, iar pe de altă parte, nu ştim şi nu ne-am gândit cum să-l folosim, avem reglementări vagi în domeniu şi destule argumente că nu vom recurge la această măsură;

- nici serviciul alternativ nu se bucură de o atenție sporită. Potrivit legii, acesta va apărea odată cu reinstituirea serviciului militar obligatoriu.

După cum se poate constata, există, deocamdată, deficiențe majore şi destule lacune în legislație, în domeniul analizat, un prim motiv fiind acela că nu există încă o concepție închegată referitoare la managementul conscripției pe timpul stărilor de asediu, de mobilizare sau de război. Concepția respectivă se va lăsa probabil aşteptată până după rezolvarea cu succes a instituirii rezervei voluntare asupra căreia, în prezent, se pare că sunt concentrate toate eforturile.

Bibliografie

[1] DERBYSHIRE John, în lucrarea *National Review Online, Draft as Needed. Some Conscription Adjustements*, 4 octombrie 2001.

[2] GERBER Robin, *The Christian Science Monitor, For a New Kind of Draft*, 13 noiembrie 2001.

[3] MILLER Catherine, BBC News Online, *The Death of Conscription*, 29 iunie 2001.Declarația Universală a Drepturilor Omului a Națiunilor Unite.

[4] ***Legea nr. 30/1994 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale şi a protocoalelor adiționale la această convenție.

[5] ***Legea nr. 74/1999 pentru ratificarea Cartei sociale europeane revizuite, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996.

[6] ***Constituția Federală a Elveției.

[7] ***Constituția Republicii Polone.

[8] ***Constituția Regatului Spaniei.

[9] ***Constituția Turciei.

[10] ***Actul Constituțional al Regatului Danemarcei.

[11] ***Constituția Statelor Unite ale Americii.

[12] ***Constituția Republicii Franceze.

[13] ***Constituția României 1991.

[14] ***Constituția României 2003.

[15] ***Legea nr. 309/2002 privind recunoaşterea şi acordarea unor drepturi persoanelor care au efectuat stagiul militar în cadrul Direcției Generale a Serviciului Muncii în perioada 1950-1961.

[16] ***Legea nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare.

[17] ***Legea nr. 395/2005 privind suspendarea pe timp de pace a serviciului militar obligatoriu şi trecerea la serviciul militar pe bază de voluntariat.

[18] ***Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările şi completările ulterioare.

[19] ***Manifest împotriva conscripției şi a instruirii militare 1930, semnat între alții de: Jane Addams, Paul Birukoff und Valentin Bulgakoff (secretaries of Leo Tolstoy), John Dewey, Albert Einstain, August Forel, Sigmund Freud, Arvid Järnefelt, Toyohiko Kagawa, Selma Lagerlöf, Judah Leon Magnes, Thomas Mann, Ludwig Quidde, Emanuel Rádl, Leonhard Ragaz, Henriette Roland Holst, Romain Rolland, Bertrand Russell, Upton Sinclair, Rabindranath Tagore, H.G. Wells, Stefan Zweig.

[20] ***Emergencies Act, Canada, 1985.

[21] ***Civil Contingencies Act, Regatul Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord 2004.

[22] ***Ziarul *Adevărul*, *Un congresman american doreşte serviciul militar obligatoriu*, 21 noiembrie 2006.

COMUNICARE ŞI NEGOCIERE ÎN CADRUL CONFLICTELOR

Daniela-Maria IONIŢĂ*

As we are experiencing more and more unexpected turns of events in what concerns conflict development, we understand the need to manage communication and negotiation skills in order to have a better control on the outcome of the conflict. It has been proved that direct contact between the parts involved in a conflict helps reach mutually beneficial agreements. However, despite the fact that negotiations are meant to satisfy all the parts involved, most of the times there is one actor which gains more from the process of negotiation than the other(s). Which is the factor that decides in the process of negotiation during the development of a conflict?

The focus of this paper is to show how different approaches on negotiation during a conflict may establish the winning or the loosing side. Moreover, the present paper will also take a look at pre-negotiation skills and other elements which might influence the outcome of a negotiation.

"***...though many different pairs of people may say 'the same thing' (linguistically) on different occasions in conversation, each occasion, as an event, is observably different in many aspects from the others; such differences depend upon people's accents, their past experiences, their present states of mind, the environment, the future consequences of interpreting the message, knowledge of each other, and many other factors.***

CHERRY, 1977

"*Cât de des cuvintele folosite greşit generează gânduri care induc în eroare!*

HERBERT SPENCER

Introducere

Deoarece este din ce în ce mai evident că o bună stăpânire a artei comunicării garantează succesul oricărei acţiuni pe plan internaţional, în ziua de astăzi suntem martorii unei continue evoluţii ale ştiinţei comunicării. Investiţiile fabuloase pe care statele puternice le fac în domeniul comunicării demonstrează faptul că astăzi, comunicarea este una dintre cele mai puternice arme.

Pentru a realiza o analiză curată a efectului strategiilor de comunicare şi negociere asupra desfăşurării conflictelor, este esenţial să înţelegem cum este definită comunicarea în mediul academic internaţional.

Definiţii şi modele ale comunicării:

Deoarece există un număr mare de teoreticieni ai ştiinţei comunicării, definiţiile elaborate în cadrul acestei ştiinţe sunt multiple şi variate. Cu toate acestea, dacă luăm în considerare faptul că obiectul acestei lucrări este comunicarea în cadrul conflictului, voi menţiona definiţiile direct relaţionate cu acest subiect.

Astfel, George Gerbner defineşte comunicarea ca "interacţiunea socială prin sistemul de simboluri şi mesaje", în timp ce A. Craig Bird şi Franklin Knower înţeleg

* **Licenţiat în Ştiinţe Politice, Universitatea din Bucureşti, 2003, Master Securitate şi Apărare Naţională, Universitatea Naţională de Apărare Carol I, 2008**

prin comunicare "realizarea socială în comportamentul simbolic". În acelaşi câmp simbolic, Gary Cronkhite consideră că "comunicarea constă în atribuirea unui sens semnelor..., perceperea înțelesului. Gerald Miller susține că, dincolo de toate, "comunicarea îşi focalizează interesul central pe acele situații comportamentale în care o sursă transmite un mesaj unui receptor, cu intenția manifestă de a-i influența comportamentele ulterioare." În continuarea acestuia, Colin Cherry consideră comunicarea ca o "funcție socială..., o distribuție a elementelor comportamentului sau un mod de viață alături de existența unui set de reguli...Comunicarea nu este răspunsul însuşi, dar este, într-un mod esențial, un set de relaționări bazate pe transmiterea unor stimuli şi evocarea răspunsurilor."[1]

Rămînem în cadrul definițiilor comunicării şi observăm faptul că un mare profesor în ştiințele comunicării, Raymond Samuel Ross, remarcă faptul că "nu doar că actul de comunicare reprezintă un proces, ci şi că acesta este unul mutual....în care fiecare parte o influențează pe cealaltă în fiecare clipă...procesul comunicării este întotdeauna schimbător, dinamic şi reciproc."[2] În 1983, Judith Gordon realizează un studiu referitor la comportamente în cadrul unui grup şi precizează că "percepția, atribuirea, motivația, precum şi personalitatea şi dezvoltarea fiecăruia dintre comunicatori influențează modul în care o persoană receptează informația transmisă de către alta."[3]

Trecând în revistă numeroasele definiții, McQuail, citându-l pe Dance, a precizat cincisprezece astfel de formulări, în încercarea de a oferi o definiție completivă, fiecare dintre ele punând accentul asupra unui alt aspect sau unei alte componente:

- simboluri, vorbire, limbaj;
- înțelegerea- receptarea, nu transmiterea mesajelor;
- interacțiune, relație- schimbul activ şi coorientarea;
- reducerea incertitudinii- ipotetică dorință fundamentală, care duce la căutarea de informație în scopul adaptării;
- procesul- întreaga secvență a transmiterii;
- transfer, transmitere- mişcare conotativă în spațiu şi timp;
- legătură, unire- comunicarea în ipostază de conector, de articulator;
- trăsături comune- amplificarea a ceea ce este împărtăşit sau acceptat de ambele părți;
- canal, purtător, rută- o extensie a transferului, având ca referință principală calea sau vehiculul (sistem de semne sau tehnologie);
- memorie, stocare- comunicarea duce la acumularea de informație şi putem să comunicăm cu astfel de depozite informative;
- răspuns discriminatoriu- accentuarea acordării selective de atenție şi a interpretării;
- stimuli- accentuarea caracterului mesajului în cauză, a răspunsului sau a reacției;

[1] Definiții regăsite în Ion-Ovidiu PÂNIŞOARĂ, *Comunicarea eficientă,* Iaşi, Ed. Polirom, 2008, p. 16.
[2] Razmond Samuel ROSS, *Speech Communication,* New Jersey, Prentice-Hall, p.9.
[3] Judith GORDON, *Organizational Behavior,* New York, Allyn and Bacon Inc., 1983, p.223.

- intenție- accentuează faptul că actele comunicative au un scop;
- momentul şi situația- acordarea de atenție contextului actului comunicativ.
- putere- comunicarea văzută ca mijloc de influență”[4]

În continuarea acestor definiții, un instrument extrem de util în înțelegerea şi analiză procesului de comunicare este reprezentat de modelele dezvoltate în timp de către cercetători renumiți în domeniul comunicării. Cu alte cuvinte, aceste modele demontrează caracterul dinamic al procesului de comunicare.

Un prim model adresat ăn această lucrare aparține categoriei modelelor de transmisie (*transmission models)* şi a fost dezvoltat de către Claude Shannon şi Warren Weaver (vezi Figura 1). Acest model subliniază importanța în cadrul oricărui proces de comunicare a şase factori: sursă, codarea mesajului, mesaj, canal de transmitere, decodor, receptor. Acest model a fost preluat de-a lungu timpului de către alți cercetători şi îmbunătățit.

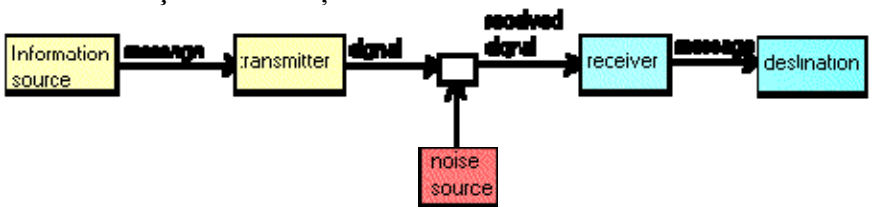

Figura 1. Modelul lui Shannon & Weaver[5]

Modelul propus de Andersch, Staats şi Bostrom ne oferă o imagine circulară a comunicării, în cadrul căreia emițătorul şi receptorul nu mai sunt separați deoarece există o continuitate în procesul comunicării. De asemenea, în centrul prcesului, aceştia introduc mediul şi stimulii, factori ce influențează în mod evident procesul comunicării.

David Berlo a propus o nouă abordare a procesului de transmitere a mesajului dinspre emițător către receptor. Acesta observă că sistemul social şi cultura locului în care are loc actul de comunicare sunt extrem de importante, deoarece acestea influențează modul în care mesajul este decodat.

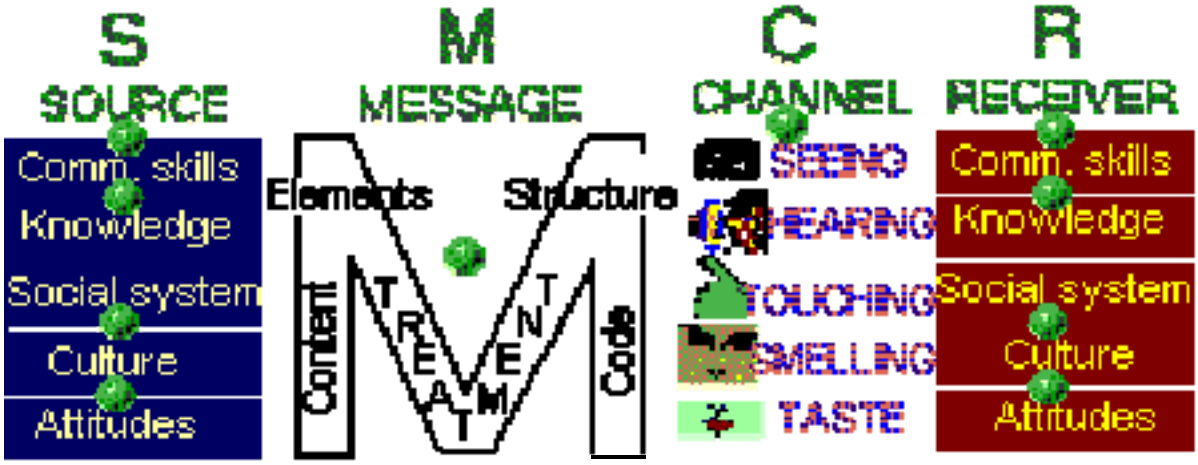

Figura 2. Modelul lui David Berlo[6]

[4] Ion-Ovidiu PÂNIŞOARĂ, *Comunicarea eficientă,* Iaşi, Ed. Polirom, 2008, pag. 17
[5] www.cultsock.ndirect.co.uk
[6] Idem.

Astfel, după Berlo, cu cât sunt mai dezvoltate abilităţile de comunicare ale emiţătorului şi receptorului, cu atât va fi mai uşor de codat sau decodat mesajul (vezi Figura 2). După Berlo, există cinci abilităţi în procesul de comunicare. Două dintre ele, a vorbi şi a scrie, fac parte din categoria proceselor de codare, alte două dintre acestea, a citi şi a asculta, fac parte din categoria decodorului, iar al cincilea, a gândi/a analiza, este extrem de important atât în procesul de codificare, cât şi în cel de decodificare. În consecinţă, aceşti factori pot influenţa procesul de comunicare către un deznodământ negativ, deoarece afectează abilitatea noastră de a analiza intenţiile şi scopurile noastre, abilitatea noastră de a transmite ceva atunci când comunicăm, afectează abilitatea noastră de a coda mesaje care exprimă gândurile noastre. Abilităţile noastre de comunicare, lejeritatea cu care stăpânim limbajul codificat afectează modul în care codăm în mesaje gândurile pe care dorim să le exprimăm. De asemenea, deficienţele noastre de comunicare limitează compoziţia ideilor care ne sunt comunicate şi abilitatea noastră de a manipula aceste idei.

Nici o sursă nu comunică numai din poziţia de agent independent, fără a fi influenţată de poziţia poziţia sa în sistemul socio-cultural. Oamenii din clase sociale diferite comunică în mod diferit.

Un alt model celebru care a influenţat studiile privind comunicarea este cel al lui Maletzke, numit modelul comunicării de masă (vezi Figura 3). În cadrul acestui model, Maletzke propune luarea în considerare a unor factori adiţionali decât până atunci: selectarea şi structurarea conţinutului, presiunea sau constrângerea venită din partea mesajului, presiunea sau constrângerea venită din partea mediului, imaginea emiţătorului despre receptor, imaginea receptorului despre emiţător, feedback spontan de la receptor, selecţia efectuată de către receptor din mediu, efectul, experienţa conţinutului, presiunea sau constrângerea venită din mediu, imaginea receptorului asupra mediului.

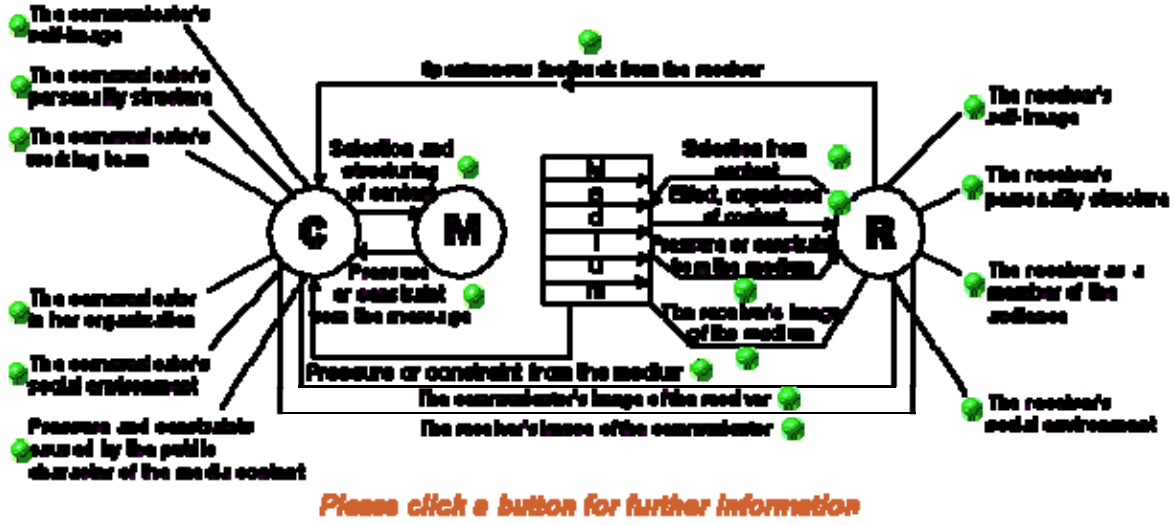

Figura 3. Modelul lui Maletzke[7]

Sintetizând toate aceste teorii, observăm necesitatea de a teoretiza procesul şi elementele comunicării. Toţi aceşti teoreticieni ai comunicării au constatat nevoia din

[7] Idem.

ce în ce mai acută de a stăpâni procesul comunicării, precum şi tehnica acestuia pentru a manipula ideile în favoarea celui ce le utilizează. Acest fapt a fost observat şi de statele cele mai puternice ale lumii, care investesc sume fabuloase în cercetarea în domeniul comunicării. De asemenea, sunt investite sume fabuloase în strategii de comunicare utilizate în favoarea intereselor acestora.

Strategii de comunicare şi negociere în cadrul conflictelor

După cum există faze ale unui conflict, există de asemenea şi strategii de comunicare care pot fi dezvoltate în cadrul fiecărei faze. Aşa cum analiza Frederick Forsyth, există şase faze ale unui conflict, dintre care noi vom analiza în prezenta lucrare trei dintre acestea.

Prima fază a conflictului, *dezacordul,* fie acesta real sau pretins (în funcţie de interesele unei părţi sau ale alteia). Această fază este caracterizată de analiza intereselor fiecărei părţi implicate, precum şi a mijloacelor prin care acestea îşi pot atinge scopurile.

O a doua fază a unui conflict, *confruntarea,* este faza în care forţele implicate în conflict decid să se înfrunte penru a-şi demontra puterea militară/economică şi de a obţine ceea ce îşi doresc. Această fază este caracterizată de intensificarea tensiunii dintre cele două părţi. De obicei, sunt cazuri în care părţile implicate în conflict formează coaliţii pentru a-şi mări şansele de câştig sau pentru a-şi întări poziţia.

Ultima fază, *destinderea,* este punctul decisiv în cadrul conflictului deoarece există două variante: părţile implicate se destind, ajung la un acord, sau continuă conflictul într-un mod mult mai violent. Această fază este caracterizată în principal de negociere şi mediere.

Există o serie de tactici care sunt utilizate în cadrul unui conflict, dar a căror utilizare ţine de un număr variat de factori: "stilul/compoziţia personală, desfăşurarea acţiunii, influenţele de putere, obiectivele urmărite, valoarea recompenselor ce urmează rezolvării conflictelor."[8] De aceea, nu există strategii generale folosite cu succes în cadrul oricărui conlict. Pentru a avea succes, strategiile de comunicare trebuie să fie în primul rând adaptate şi adaptabile situaţiei respective, flexibile şi creative.

Atunci când comunicăm este foarte importantă alegerea stilului. Din punct de vedere psihologic, pentru a transmite corect un mesaj şi a-l codifica corect şi uşor de perceput pentru cealaltă parte, trebuie să ţinem seama de doi factori: dacă persoana/partea este preponderent logică sau emotivă, şi dacă este preponderent afirmativă (extrovertită) sau non-afirmativă (introvertită).

Printre tacticile folosite în cadrul unui conflict, observăm tactica manipulării prin tehnica ingraţierii, analizată de Jones şi Wortman. Aceasta fiind "o clasă de comportamente strategice ilicite desemnate a influenţa anumite aspecte bine definite în ceea ce-l priveşte pe adversar, aspecte privitoare la atractivitatea unor calităţi personale."[9] Flatarea este o tactică folosită de către adversar de regulă pentru a-i atrage atenţia celeilalte părţi de la adevăratele sale intenţii, sau pentru a ascunde

[8] Ion-Ovidiu PÂNIŞOARĂ, *Comunicarea eficientă,* Iaşi, Ed. Polirom, 2008, p. 194.
[9] Idem, p. 195.

faptul că acesta îi cunoaşte şi slăbiciunile. Simțindu-se complimentată, cealaltă parte se va considera apreciată şi va scoate din ecuația sa strategică posibilitatea ca adversarul să aibă intenții ascunse.

În viziunea lui Porter, există însă şi tactici mai subtile, ce presupun "găsirea unei modalități de a crea confuzie prin introducerea unei ruperi de ritm în tempoul adversarului"[10](distragerea atenției).

În centrul strategiilor de comunicare se află negocierea, care desemnează un proces utilizat pentru a obține ceea ce cealaltă parte deține. În această direcție, John Slocum, Don Hellriegel şi Richard Woodman defineau negocierea ca "procesul în care două sau mai multe părți, având obiective comune şi conflictuale, dezbat posibilitățile unui eventual acord."[11] Deoarece negocierea este un concept destul de larg, putem vorbi despre următoarele tipuri de negociere: negocierea distributivă (o parte pierde, alta câştigă), negocierea integrativă (ambele părți au de câştigat), structurarea atitudinală, negocierea intraorganizațională.[12]

O definiție foarte interesantă şi actuală este dată de Gavin Kennedy, pentru care negocierea este "procesul prin care reuşim să obținem ce vrem de la cei care vor ceva de la noi."[13]

Pentru a pregăti o negociere care să ne asigure rezultatul pe care îl dorim, este necesar să avem în vedere cele patrru faze ale unei negocieri: pregătirea (ambele părți pregătesc propunerile, adună informații), dezbaterea (fiecare parte îşi enunță cererea), propunerea şi negocierea propriu-zisă.

Pentru a conduce o negociere de succes, există o serie de paşi pe care un negociator ar trebui să-i urmeze:

- "pregătirea negocierii- stabilirea obiectivelor, evaluarea celeilalte părți, evaluarea punctelor tari şi a celor slabe

În ceea ce priveşte stabilirea obiectivelor negocierii, J.M. Hiltrop şi S. Udall delimitează trei categorii de obiective care trebuie avute în vedere: un obiectiv de primă linie (cel mai bun rezultat realizabil), un obiectiv de ultimă linie (cel mai puțin bun rezultat), un obiectiv-țintă (ceea ce se aşteaptă a se realiza). Pentru a evalua punctele tari şi punctele slabe este utilă o analiza SWOT (strengths, weaknesses, opportunities, threats).

- elaborarea unei strategii;
- începerea negocierii;
- clarificarea pozițiilor (obținerea informațiilor, testarea argumentelor, folosirea intervalelor de timp şi a amânărilor);
- negocierea propriu-zisă (obținerea concesiilor, depăşirea impasurilor, încercarea de a obține un acord) ;
- încheierea negocierii.

[10] Idem, p. 196.
[11] John SLOCUM, Don HELLRIEGEL şi Richard WOODMAN, *Organizational Behavior,* West Publishing SUA, 1992, p. 478.
[12] Idem.
[13] Ion-Ovidiu PÂNIŞOARĂ, *Comunicarea eficientă,* Iaşi, Ed. Polirom, 2008, p. 201.

Concluzii

În concluzie, importanța dezvoltării unei imagini cât mai complexe asupra comunicării şi a negocierii este vizibilă în primul rând în cadrul conflictelor la scară mică, dar mai ales în cadrul conflictelor internaţionale. Astăzi, comunicarea capătă un rol din ce în ce mai important deoarece folosirea corectă a tacticilor de comunicare şi negociere poate însemna eşecul sau succesul conflictului. O strategie bine definită de comunicare trebuie să fie adaptabilă oricărei situaţii, flexibilă, deoarece una dintre trăsăturile fundamentale ale conflictului este incertitudinea, surpriza.

Negocierea este procesul din centrul strategiilor de comunicare, deoarece urmăreşte atingerea scopurilor prin evitarea conflictului. Un bun negociator reuşeşte să îşi atingă scopurile, reuşeşte să identifice punctele tari şi punctele forte ale adversarului pentru a le utiliza în favoarea sa şi prevede gradul de compromis la care e dispus să participe partea adversă. Astfel, partea care se bazează pe legile comunicării poate să îşi asigure succesul în cadrul unui conflict, cu toate că porneşte cu resurse egale sau mai mici.[14]

Bibliografie

[1] FICEAC, Bogdan, *Tehnici de manipulare,* Bucureşti, Nemira, 2004.

[2] FRUJINA, Ion; TESILEANU, Angela, *Comunicare, negociere şi rezolvare de conflicte.*

[3] GORDON, Judith, *Organizational Behavior,* New York, Allyn and Bacon Inc.

[4] HOGAN, Kevin, *Psihologia persuasiunii,* Bucureşti, Antet, 1996.

[5] JEANNENEY, Jean-Noel, *O istorie a mijloacelor de comunicare,* Iaşi, Ed. Institutul European, 1997.

[6] LE BON, Gustave, *Psihologie politică,* Bucureşti, Antet.

[7] MARINESCU, Valentina, *Comunicare şi putere,* Bucureşti, Ed. Niculescu, 2005.

[8] PÂNIŞOARĂ, Ion-Ovidiu, *Comunicarea eficientă,* Iaşi, Ed. Polirom, 2008.

[9] ROSS, Raymond Samuel*, Speech Communication,* New Jersey, Prentice-Hall.

[10] SLOCUM, John; HELLRIEGEL, Don şi WOODMAN, Richard *Organizational Behavior,* West Publishing SUA, 1992.

[11] www.cultsock.ndirect.co.uk.

IMPORTANȚA ACTULUI DECIZIONAL ÎN REALIZAREA UNUI MANAGEMENT EFICIENT. MANAGEMENTUL RISCULUI

Mihăiță NICULESCU-CIOCAN*

Decision is an esential moment, because managerial process is centred to elaborate, to adopt and to applicate some decision. Efficiency activity of managers depends of decisions quqality. The whole activity of the manager can be define with a remove of decisions, to specify with that efficiency depend to the scientific ground of elaboration.

Profound and efficacious implication of leadership and execution elements establish operational and profound nature of decision. From this poin of view, elaboration of decision are be doing using traditional means, where experience and knowlwdgw of human factor have a important role.

Motto:

Decizia reprezintă *„forma specifică de angajare a resurselor într-o acțiune”*

(Minzberg, 1996)

Introducere

Prin decizie se înțelege, hotărârea de a alege varianta optimă în vederea atingerii obiectivului urmărit. Elementele sistemului decizional sunt: decidentul, mulțimea variantelor decizionale, mulțimea criteriilor de decizie, mediul ambient şi mulțimea consecințelor şi obiectivelor urmărite.

Decizia este un act rațional, de alegere a unei linii de acțiune, prin care se urmăreşte realizarea unor obiective, ținând cont de resursele disponibile şi condițiile concrete.

Decizia este momentul esențial al managementului, deoarece procesul managerial se axează pe elaborarea, adoptarea şi aplicarea unor decizii. De calitatea acestor decizii depinde, eficiența activității managerilor. Întreaga activitate a unui manager poate fi definită ca o înlănțuire de decizii, cu precizarea că eficacitatea acestora depinde de măsura în care elaborarea lor este fundamentată ştiințific.

Principalele condiții pentru luarea unei decizii sunt: să se determine factorii care influențează alegerea unei anumite soluții; să se realizeze una din cel puțin două variante de acțiune; să existe unul sau mai multe obiective de atins; să existe unul sau mai mulți decidenți.

În practica organizațiilor/instituțiilor decizia îmbracă două forme: act decizional şi proces decizional. Decizia ia forma unui act decizional, în sensul desfăşurării sale într-o perioadă foarte scurtă de timp, de regulă câteva secunde sau minute. Actul decizional se referă la situații decizionale de complexitate redusă sau când respectiva situație are un caracter repetitiv. La baza actelor decizionale se află experiența şi intuiția managerilor.

* **Locotenent colonel doctorand, Serviciul Român de Informații**

Procesul decizional – delimitări conceptuale

Decizia este un instrument particular de exercitare a managementului. Deciziei, i s-au atribuit, de-a lungul timpului, mai multe definiții. Dintre cele mai reprezentative, amintim:

- *Este alegerea unei direcții de acțiuni* (H. Simion, 1960);
- *Elaborarea unui număr de strategii alternative şi alegerea uneia dintre ele* (A. Radulescu, 1983);
- *O afirmație care denotă angajamentul pe o direcție de acțiune* (Power, 2000);
- *Rezultatul unor activități conştiente de alegere a unei direcții de acțiune* (F.G. Filip, 2002);
- *Cunoştințe care indică o angajare într-o anumită direcție de acțiune* (Whinston, 1996);
- *Alegerea unui plan de acțiune* (Bonczek, 1984);
- *Alegerea unei strategii de acțiune* (Fishburn, 1964);
- *O alegere conducând la un anume obiectiv* (Churchman, 1968);
- *Hotărârea luată ca urmare a examinării unei probleme, situații etc.; soluția adoptată (dintre mai multe posibilități)* (DEX, 1998).

După H. Simon (1960), un proces decizional cuprinde:

- *colectarea informațiilor pentru formalizarea problemei decizionale;*
- *clasificarea problemei decizionale;*
- *conştientizarea problemei decizionale;*
- *identificarea alternativelor (proiectarea acestora);*
- *alegerea principiului evaluării;*
- *alegerea deciziei;*
- *implementarea deciziei.*

În procesul decizional, situațiile decizionale se manifestă în:

- condiții de certitudine (probabilitatea de a realiza obiectivul este maximă);
- condiții de incertitudine (probabilitatea de a realiza obiectivul este apreciabilă, spre medie);
- condiții de risc (probabilitatea de a realiza obiectivul este redusă).

Un proces de decizie se caracterizează, în principal, prin următoarele elemente: criteriile de decizie; obiectivul; decidentul; mulțimea alternativelor; mulțimea stărilor posibile; mulțimea consecințelor; utilitatea aşteptată de decident în baza realizării unei anumite consecințe.

Asadar, *decizia* reprezintă elementul esențial al activității manageriale, fiind cel mai important instrument specific de exprimare al acesteia. Ea este expresia cea mai activă, cea mai dinamică a managementului, prin care acesta îşi exercitp funcțiile.

Decizia este un act specific speciei umane. *Decizia managerială reprezintă hotărârea care are urmări nemijlocite asupra acțiunilor a cel puțin unei persoane.*

Orice decizie de conducere presupune existența subiectului conducător (cel care ia decizia) şi a obiectului condus, între acestea intercalându-se metodele, tehnicile, principiile, instrumentele specifice conducerii.

Decizia reprezintă, în final un act cu caracter obligatoriu, normative, prin care organismele şi cadrele investite cu autoritate şi responsabilitate decizională stabilesc direcţia unei acţiuni şi modul ei de realizare cu asigurarea resurselor corespunzătoare. Procesul decizional ca act social-economic prin care se dirijează evoluţia fenomenelor social-economice impune necesitatea unei corelări armonioase între sarcinile, competenţele şi responsabilităţile celor chemaţi să-l înfăptuiască.

Problema luării deciziilor, analizată teoretic, ca şi experienţa practica a multor organizaţii au demonstrat că deciziile importante cele mai corespunzătoare sunt luate în condiţiile participării colective şi deliberative, la pregătirea lor.

Luarea deciziilor prin cooperare crează condiţii de dezvoltare a spiritului de echipă, de creştere a cunoştinţei şi responsabilităţii personalului.

După adoptarea deciziei, urmează în mod necesar o etapă de control a tuturor elementelor ce au stat la fundamentarea deciziei; aceasta reprezintă o analiză care supune unei examinări de ansamblu factorii, împrejurările şi raţiunile care au condus la decizia luată. Analiza se încheie cu stabilirea de detaliu a planului de aplicare, identificarea, cu multă atenţie a tuturor dificultăţilor posibile precum şi a căilor de rezolvare. Această analiză finală este deosebit de importantă şi nu se recomandă a fi neglijată. Dacă consecinţele deciziei nu sunt în concordanţă cu cele aşteptate sau dacă dificultăţile de aplicare sunt importante, se impune o reconsiderare totală; aceasta poate conduce la reluarea ciclului de la început, respectiv iniţierea unui nou proces de analiză a deciziei.

Decizia sau *procesul decizional* este un act caracteristic speciei umane, reprezentând elementul cel mai important, elementul esenţial al activităţii manageriale fără de care organizaţiile nu s-ar putea integra în societate, şi practic ele nu ar exista. De asemenea, *decizia*, pentru a putea fi profitabilă trebuie să fie colectivă, bine gândită, analizată şi reanalizată înainte de a fi pusă în practică, deoarece de ea va depinde viitorul întregii orgaizaţii.

Ciclul tehnologic al adoptării deciziilor şi instrumente ale planificării acesteia

Ca rezultat al unui proces complex, specific acţiunii umane, decizia implică o alegere, o opţiune, determinată, în principal, de o serie de factori ca: forţele umane disponibile; evoluţia evenimentelor, fenomenelor sau acţiunilor, resursele materiale, financiare etc.

Implicarea profundă şi cât mai eficientă a elementelor de conducere şi de execuţie, aspect ce a îndreptăţit pe unii autori să considere etapele procesului decizional ca acţiuni operaţionale, determină caracterul operaţional profund al deciziei. Din această perspectivă, elaborarea unei decizii se poate efectua recurgând la mijloace tradiţionale, empirice, în rândul cărora intuiţia, experienţa şi priceperea factorului de conducere au un rol important.

În acelaşi timp, decizia se poate elabora şi folosind procedee ştiinţifice, care permit o abordare metodică, pas cu pas, a problemelor ce apar în desfăşurarea actelor decizionale.

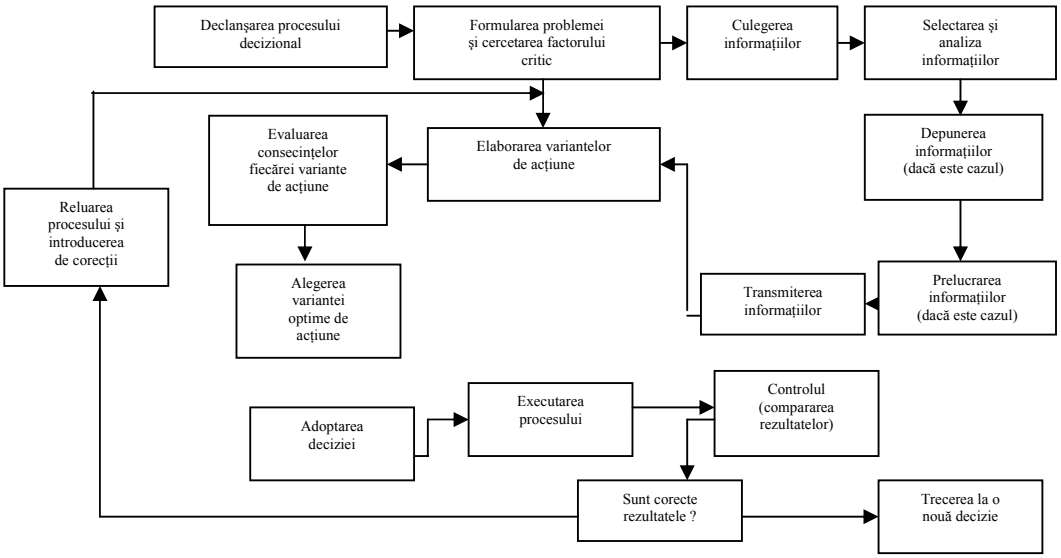
Declanşarea procesului decizional
Formularea problemei şi cercetarea factorului critic
Culegerea informaţiilor
Selectarea şi analiza informaţiilor
Depunerea informaţiilor (dacă este cazul)
Prelucrarea informaţiilor (dacă este cazul)
Transmiterea informaţiilor
Elaborarea variantelor de acţiune
Evaluarea consecinţelor fiecărei variante de acţiune
Alegerea variantei optime de acţiune
Reluarea procesului şi introducerea de corecţii
Adoptarea deciziei
Executarea procesului
Controlul (compararea rezultatelor)
Sunt corecte rezultatele ?
Trecerea la o nouă decizie

O variantă de model, suficient de simplistă, în ceea ce priveşte explicarea conţinutului fiecărei etape este dată de ciclul *informaţii - analiza informaţiilor* (procese cognitive + informaţii sociale) - *opţiune.*

În sens mai larg, desfăşurarea raţională a procesului decizional presupune parcurgerea unui număr de şapte etape pe care le vom analiza în continuare:

- *Identificarea elementelor de iniţiere a procesului decizional.* Procesul decizional este iniţiat de informaţiile existente, care conduce inevitabil la compararea posibilelor urmări ale evenimentelor cu obiective prestabilite şi cu consecinţele produse de aceste evenimente.

Incapacitatea realizării unei comparaţii optime ar conduce la un anume tip de comportament al factorului uman implicat în procesul decizional, o primă atitudine a factorului uman, respectiv a decidentului, ce s-ar prefigura constând într-o reacţie spontană generată de factori imprevizibili ca: informaţii nesistematizate, nerelevante, neverificate sau chiar false; capacitatea sau dispoziţia de moment a decidentului; graba sau stress-ul etc.

O altă posibilă atitudine a decidentului ar consta în estimarea, pe baza rutinei, a consecinţelor. Până la un anumit punct, se poate afirma că există un grad de pozitivitate în acest proces, condiţionată însă de netransformarea într-un automatism care ar exclude posibilitatea adaptării la noi condiţii.

Practic, decidentul este confruntat cu o serie de evenimente ce apar simultan, acestea fiind totodată corelate între ele, ceea ce impune ca estimarea consecinţelor lor să se efectueze pe baza unei analize sistematice.

- *Formularea problemei decizionale.* De regulă, evaluarea consecinţelor unor evenimente conduce la identificarea unei probleme decizionale sau nedecizionale, altfel spus, la o situaţie care solicită elaborarea sau nu a unei decizii.

În acest caz, este esenţială identificarea situaţiei reale, de alfel singura care permite formularea corectă a problemei decizionale, şi care acceptă stabilirea obiectivului ce se urmăreşte a fi îndeplinit prin respectiva decizie.

Această etapă urmăreşte ca problema în cauză să fie cunoscută cât mai exact şi să se caute faptele relevante, tendinţele şi implicaţiile lor, realizându-se astfel o

clasificare a sarcinilor de rezolvat după importanța lor, ceea ce conduce la selecționarea aspectelor ce devin obiectiv al conducerii.

Este momentul în care, de asemenea, se stabilesc şi restricțiile determinate de o serie de factori, inclusiv aleatori, precum şi prioritățile şi gradul de urgență în realizarea lor.

Acest moment al procesului decizional este reprezentat de o stare de tensiune decizională, care este generată de următoarele elemente: informațiile privind specificul problemei; starea de limitare în ceea ce priveşte acuratețea informațiilor, precum şi estimarea unor posibile consecințe negative ale acestora; dorința de a completa informațiile pentru eliminarea consecințelor negative.

Ignorarea de către decident a elementelor menționate mai sus ar putea conduce fie formularea la întâmplare a proiectului decizional inițial din cauza în principal, a informării incomplete şi a lipsei unei analize prealabile, aspect ce poate viza intervenția factorilor aleatori în decizie fie la formularea de rutină, pe baza unor aparente similitudini cu care decidentul s-a confruntat anterior.

- *Colectarea, selectarea, verificarea şi prelucrarea informațiilor.* Această etapă presupune crearea unui volum de informații necesar găsirii unui mod adecvat de soluționare a problemei, ceea ce reprezintă practic delimitarea cu exactitate a stării de fapt, existența unor probleme minore, care, de fapt, se corelează cu problema principală. Volumul necesar de muncă şi durata acestei activități depind de experiența comandantului, de natura problemei de rezolvat şi de cantitatea de informații la dispoziție.

Printre sursele de obținere a informațiilor se pot folosi cele deschise - mass-media, bănci de date, anuare, statistici etc., precum şi aşa-zisele surse oculte, respectiv structuri specializate în obținerea, culegerea şi prelucrarea informațiilor.

În procesul de selectare, verificare şi prelucrare a informațiilor se iau în considerare o multitudine de factori de influență cum ar fi mediul ambiant, zona de cuprindere, suportul față de factorul timp, credibilitatea etc.

Caracterul complex al acestei activități impune anumite cerințe ca: valorificarea surselor posibile; verificarea conținutului şi a veridicității informațiilor, prin cel puțin încă o sursă, total independent de cea verificată; identificarea şi soluționarea contradicțiilor date de conținutul diferit al informațiilor referitoare la acelaşi proces; analiza evoluției tempo-spațiale a implicațiilor relevante de informații.

- *Analiza deciziilor din punct de vedere al criteriilor.* În general, criteriile exprimă voința decidentului de a rezolva problema decizională într-un anume mod. Fiecărui criteriu îi corespund mai multe situații posibile, denumite generic niveluri, ceea ce reprezintă tot atâtea obiective posibile.

Din acest punct de vedere, obiectivul unui proces decizional reprezintă nivelul propus a se realiza pentru acest criteriu.

Criteriile decizionale pot fi divizate în componente sau pot fi grupate în criterii cuprinzătoare, aşa numitele criterii-sinteză. Această modalitate de grupare are drept scop obținerea unei imagini de ansamblu a unui proces decizional în care s-au explicitat mai multe criterii. Atunci când influența unui criteriu asupra alegerii obiectivului nu se exercită din punct de vedere al celuilalt criteriu, criteriile decizionale pot fi dependente sau independente.

- *Identificarea variantelor de decizie şi a consecinţelor acestora.* Această etapă vizează valorificarea informaţiilor reprezentate de multitudinea variantelor din care decidentul are posibilitatea să aleagă.

Opţiunile decizionale sunt acele propoziţii al căror subiect îl constituie datele rezultate din definirea problemei iar predicatul urmează a fi stabilit în urma analizei prin care se identifică soluţii posibile.

Din altă perspectivă, soluţia optimă, necesară şi posibilă, este realizată în cele mai bune condiţii, în raport cu resursele şi restricţiile stabilite.

Alegerea aspectelor optime ale soluţionării posibile a problemei atrage întreaga răspundere a decidentului care, în cadrul analizei variantelor trebuie să obţină optimul decizional. În acelaşi timp, fiecărei variante îi corespund una sau mai multe consecinţe, relaţia dintre acestea implicând, de fapt, ceea ce se petrece de la cauză la efect.

- *Adoptarea soluţiei optime.* La acest nivel al procesului, decidentul alege varianta decizională pe care o consideră a corespunde cel mai deplin preferinţelor sale privind consecinţele ce pot apărea precum şi opiniilor sale în legătură cu evenimentele incerte. O variantă decizională este considerată bună dacă este în concordanţă cu aprecierile asupra incertitudinii consecinţelor.

Practic, există o serie de proceduri prin care se ajunge la varianta oficială a deciziei, situându-se la un pol varianta voluntaristă iar la celălalt pol varianta democratică. De regulă, adoptarea deciziilor presupune în marea majoritatea a situaţiilor exprimarea competenţei şi a voinţei unui decident multipersonal.

- *Transmiterea deciziei.* Comandanţii trebuie să asigure condiţiile necesare desfăşurării acţiunilor determinate de decizia adoptată, aceasta trebuind să fie comunicată celor ce o vor pune în aplicare. Transmiterea deciziei trebuie să se efectueze într-un limbaj accesibil, uşor de înţeles.

Ulterior, se realizează instruirea factorilor responsabili în aplicarea deciziei, indicându-se şi când trebuie întreprinsă acţiunea, căile practice şi metodele adecvate. În aceeaşi manieră, este necesară şi crearea cadrului organizatoric operaţional menit să finalizeze decizia, în acest scop precizându-se modul de realizare a controlului.

- *Analizarea rezultatelor deciziei.* Opinăm că factorul decizional trebuie să urmărească permanent executarea deciziei, măsurile organizatorice luate numai pentru aplicarea acesteia nefiind suficiente. Prin intermediul unui sistem stabilit şi adecvat se pot verifica rezultatele obţinute prin aplicarea deciziei, iar în situaţia în care apar decalaje între intenţiile decidentului şi rezultatele practice, se pot introduce corecţiile necesare.

Modul prezentat pentru luarea deciziilor conferă un caracter raţional, şi poate evita modalităţile de acţiune aleatoare, aflate sub impulsul prejudecăţilor sau al manifestărilor empirice înguste.

Instrumente ale planificării şi luării deciziei. Vom prezenta, în continuare, un set de instrumente pe care comandanţii structurilor operaţionale şi statele lor majore le au la dispoziţie pentru planificarea şi luarea deciziei.

- *Schimbul de idei (Brainstorming).* Brainstormingul reprezintă o tehnică de gândire creativă care se bazează pe încurajarea membrilor comandamentului structurilor, de a face schimb de idei, într-o manieră liberă şi deschisă.

Procesul începe cu prezentarea pe care comandantul o face celorlalţi participanţi referitor la problema sau la subiectul ce urmează a fi analizat, stimulându-i să dea dovadă de imaginaţie şi de creativitate. Unele dintre ideile rezultate nu vor avea, probabil, o valoare prea mare. Altele vor fi superificiale, greu sau imposibil de aplicat. Oricum, cele care rămân se dovedesc a fi, adesea, foarte folositoare. Schimbul de idei, ca exerciţiu de clarificare (limpezire) a gândirii, este, de cele mai multe ori, şi extrem de util înaintea începerii procesului formal de elaborare a deciziei. Schimbul de idei, precum şi căutarea unor soluţii originale şi recunoaşterea posibilelor avantaje şi dezavantaje asociate acestora, poate fi folosit de către comandant ca instrument de antrenare a statului major în abordarea problemelor din perspective diferite.

- *Procesul de luare a deciziei*. După analiza misiunii, comandantul, sprijinit de statul major, evaluează toţi factorii relevanţi (atunci când timpul o permite), cu scopul de a analiza sarcinile şi de a elabora un anumit număr de cursuri de acţiune. Această activitate se materializează în decizia comandantului. După luarea deciziei, statul major elaborează un plan detaliat, concretizat într-o directivă sau într-un ordin de operaţie. În orice etapă a procesului de planificare sau pe durata operaţiei, misiunea sau planul poate fi revăzut, folosind analiza misiunii.
- *Pregătirea luptei din punct de vedere informativ (IPB).* Acest proces completează activitatea de luare a deciziei şi are scopul de a-i ajuta pe comandanţi în identificarea punctelor de decizie critice, de la care statele majore ale acestora pot, în primul rând, să deducă nevoia de informaţii pentru sprijinul deciziei şi, în al doilea rând, să propună modalitatea concentrării cu succes a mijloacelor de cercetare, identificare şi supraveghere a obiectivelor (ţintelor). Spre deosebire de forma scrisă a estimării, acest procedeu foloseşte metode grafice de reprezentare a situaţiei, înlesnind actualizarea acesteia de către statul major. Comandantul şi statul său major pot înţelege şi identifica mai uşor punctele critice ale deciziei. Procesul este dinamic, iar datele noi pot fi actualizate şi adăugate atât înaintea, cât şi pe timpul ducerii luptei.
- *Informările.* În faza de consultare pot avea loc numeroase briefinguri în vederea informării comandantului, a statului său major şi a comandanţilor subordonaţi. Oricare ar fi obiectivul sau natura sa, o informare nu trebuie să se transforme într-o conferinţă de lungă durată, ducând astfel la situaţia paradoxală ca decizia să fie luată în colectiv.

Principalele tipuri de informare utilizate pe timpul procesului de luare a deciziei sunt informarea propriu-zisă şi informarea pentru luarea deciziei, pe care le vom prezenta succint în continuare.

Informarea propriu-zisă are loc în afara procesului de luare a deciziei sau în orice moment al acestui proces, oricând se simte nevoia unui schimb de informaţii. De regulă, în cadrul acestor briefinguri, nu se aşteaptă o decizie a comandantului.

Informarea pentru luarea deciziei reprezintă tipul de briefing pe care statul major îl prezintă comandantului, de obicei la sfârşitul fazei de analiză, asupra rezultatelor activității statului major, rezultate ale fazei de orientare. La încheierea acestei informări, dar fără să existe o regulă în acest sens, este aşteptată luarea unei decizii. Funcție de eşalon şi de situația existentă, statul major poate propune variante de cursuri de acțiune, conform misiunii primite şi intențiilor comandantului. Această informare nu este o conferință cu participare largă - membrii statului major îi prezintă comandantului elementele principale ale muncii şi analizei fiecăruia. Orice alte discuții sau clarificări pot fi inițiate numai de către comandant.

- *Raportarea (back-briefingul)* constituie o ocazie pentru comandanții eşaloanelor subordonate de a-şi informa comandantul sau omologii cu privire la conținutul planurilor lor. Raportarea urmează deciziei şi transmiterii ordinelor către subordonați. Când situația o permite, backbriefingul se organizează în colectiv, pentru a le oferi subordonaților posibilitatea de a se întâlni în prezența comandantului şi de a discuta acțiunile viitorare. Obiectivul nu este de a obține aprobări, ci de a le da tuturor posibilitatea să cunoască şi să înțeleagă planurile celorlalți. Adeseori, acest tip de briefing poate fi dezvoltat în jocuri de război (*war gaming)*. Deşi nici acest gen de briefing nu poate fi transformat într-o conferință, el le oferă comandanților şi subordonaților ocazia discutării acțiunilor viitoare într-o atmosferă mai puțin formală decât cea a dării/primirii ordinelor.
- *Analiza operațională* constă în aplicarea metodelor ştiințifice de sprijin al procesului de luare a deciziei, fără a fi considerată un înlocuitor al acestui proces.

Analiza operațională poate fi utilizată ca parte a procesului de planificare efectuat înaintea sau pe timpul desfăşurării operațiilor şi se aplică, în mod special, problemelor care implică evaluări matematice, determinării raportului de forțe (tehnicile de analiză operațională permit evaluarea diferențelor calitative) precum şi evaluării planurilor.

De-a lungul timpului, analiza operațională a fost utilizată cu succes pentru recomandarea tehnicilor operative şi tactice de exploatare a părților vulnerabile ale adversarului sau de protecție a forțelor proprii. Analiza operațională are un rol important în furnizarea şi validarea datelor folosite în war-gaming, planificare, precum şi în stabilirea normelor tactice şi, de regulă, se foloseşte atunci când nu se cunoaşte dinainte doctrina adversarului.

- *Jocurile de război (war gaming)* reprezintă exerciții de simulare interactivă a luptei şi pot include atât dezbateri cu caracter informativ pe hartă, cât şi programe sofisticate pe calculator. Modelarea pe computer este utilizată îndeosebi pentru cuantificarea problemelor de timp şi spațiu, dar şi pentru ilustrarea interacțiunii dintre sistemele de armament aerian şi terestru. Ca în toate tipurile de simulări, rezultatele acestor activități au un caracter de predictibilitate, fără a garanta un anumit rezultat. Aceste exerciții pot fi folosite pentru antrenarea comandanților şi statelor majore înaintea de executarea operațiilor, precum şi pentru repetiții în vederea anumitor acțiuni. Pe timpul operațiilor, exercițiile pe computer constituie un mijloc important de prevedere a desfăşurării acestora. Prin astfel de exerciții, comandanții şi statele lor majore încearcă să prevadă dinamica acțiunilor, reacțiile şi posibilele contrareacții. Împreună cu analiza operațională, exercițiile pot fi folosite pentru a determina

posibilele cursuri de acţiune ale adversarului, în vederea identificării şi determinării obiective a posibilelor reacţii la acestea. Pe baza cunoaşterii dispunerii şi valorii forţelor proprii, a posibilităţilor adversarului şi a intenţiilor probabile ale acestuia în zona de operaţii, se pot verifica cursurile de acţiune proprii. Astfel, aceste exerciţii îl pot ajuta pe comandant în procesul de luare a deciziei şi în evoluţia ulterioară a planurilor.

- *Tehnologia informaţională avansată.* Cercetări recente în domeniul sistemelor de transmisiuni şi informaţional arată că există un potenţial considerabil privind implicarea tehnologiei informaţionale avansate în exercitarea actului de comandă, scopul principal constituindu-l îmbunătăţirea duratei şi a preciziei de culegere, prelucrare, analiză şi difuzare a informaţiei, altfel decât prin cunoscutele metode manuale.

Eforturile şi posibilele erori în retransmiterea informaţiilor pe verticală, în cadrul lanţului de comandă, pot fi reduse prin crearea unei imagini comune a câmpului de luptă, care se actualizează automat. Există unele restricţii în tehnologia viitorului, în afară de cele referitoare la costuri, care indică o anumită precauţie. Ele vizează pericolul agresiunii informaţionale, dependenţa de aparatură, supraevaluarea încrederii în „perfecţiunea sistemului de comunicaţii", ceea ce poate rezulta în apariţia unor discrepanţe între situaţia reală de pe câmpul de luptă şi cea teoretică.

Comandanţii şi statele majore care folosesc tehnologia informaţională avansată trebuie să fie astfel instruiţi, încât să fie în măsură să se întoarcă oricând la metodele clasice, manuale.

Actul de comandă, ca şi procesele de planificare şi de elaborare a deciziei, poate fi sprijinit prin numeroase instrumente de comandă, asistate de calculator. Deplasarea unităţilor, evaluarea forţelor şi a cursurilor de acţiune beneficiază de un astfel de sprijin decizional.

Totuşi în timp ce aceste instrumente pot economisi timp preţios pentru statul major, comandantul se află în situaţia de a lua hotărârea pe baza propriei analize şi a competenţei militare, experienţei şi intuiţiei, continuând să aibă un rol mai important decât analizele computerizate.

Concluzionând, afirmăm că planificarea fixează obiectivele şi sarcinile ce urmează a fi îndeplinite pentru atingerea scopului şi reprezintă un ansamblu de activităţi de complexitate variabilă întreprinse de organul de conducere în vederea determinării cât mai clar posibil a tuturor elementelor ce caracterizează acţiunea (procesul) condusă şi anume: obiective, subiect, resurse (umane, materiale, financiare şi informaţionale), probleme de spaţiu, timp, instrumente, metode şi procedee utilizate.

Managementul riscului

Importanţa riscului pentru adoptarea deciziei este dată de locul său în cadrul teoriei decizionale şi a ideologiei manageriale şi de interesul constant pentru evaluarea riscului în management. Investigaţiile empirice asupra procesului de adoptare a deciziei nu au fost îndreptate direct spre conceptul de risc şi asumarea riscului, promovat de manageri. Aşadar, nici investigaţiile empirice asupra riscului implicat de adoptarea deciziei nu au fost îndreptate spre domeniul managerial.

Relaţiile dintre concepţiile teoretice decizionale de risc şi concepţiile de risc promovate de manageri, rămân relativ marcante.

Atitudinile de asumare a riscului sunt, de obicei, descrise ca atribute stabile ale fiecărui individ, probabil legate de aspectul dezvoltării personalităţii sau culturii. Diferenţele globale dintre presupuşii indivizi care îşi asuma riscul şi alţii care sunt lipsiţi de cultură rămân, oricum, insesizabile. Este posibil ca preferinţa pentru risc să fie o parte stabilă a personalităţii individuale, dar un număr de factori variabili cum ar fi starea sufletească, sentimentele şi modul în care problemele sunt ridicate afectează perceperea riscului şi atitudinea de asumare a lui.

Asumarea riscului managerial presupune învingerea opoziţiei individuale şi aceea a contextului deciziei nefavorabile. Opoziţia managerilor la asumarea riscului se presupune că este rezultatul experienţei fiecăruia în domeniu şi influenţei diferenţiate a unor factori motivaţionali asociaţi riscului. Dintre aceştia se pare că sunt importanţi factorii intrinseci asociaţi riscului ca o parte a personalităţii fiecăruia şi cei ce rezultă din normative ale comportamentului managerial.

Studiile efectuate au arătat că managerii evită riscul mai repede decât să îl accepte şi aceasta aproape din reflex, utilizând reacţia inversă, de tip feed-back. Alte studii arată că managerii evită acceptarea riscului, privindu-1 ca pe un obiect ce poate fi controlat. Ei nu acceptă ideea că riscurile pe care le au în faţă sunt inerente. Mai degrabă cred că riscurile pot fi reduse prin utilizarea experienţei în domeniul controlului pericolului. Este deja recunoscută existenţa managerilor care evită riscul, a celor ce-şi asumă riscul şi a celor care produc riscuri.

Managerii se consideră persoane ce-şi asumă riscul, dar numai după ce acţionează asupra pericolelor şi le modifică aşa încât să poată fi siguri de succes. La adoptarea deciziei ei caută, cu prioritate, strategii de control ale riscului. Managerii au o reacţie puternică la risc şi la asumarea riscului. Ei îşi fac probleme pentru reputaţia lor în cazul asumării riscului şi sunt dornici să-şi exprime sentimentele de dezacord cu cei care stimulează grupurile ce iau decizii inteligente, dar riscante. Pe de o parte, asumarea riscului este evaluată şi tratată ca fiind esenţială pentru inovaţii şi asigurarea succesului. Actul managerial include credinţa că în momentul deciziei se poate face clar diferenţa între riscurile asociate rezultatelor bune şi cele asociate rezultatelor rele.

În formulările convenţionale ale teoriei deciziei, alegerea implică un schimb între risc şi beneficiul prevăzut. Factorii de decizie refractari la risc preferă riscurile relativ mici şi sacrifică ceva din beneficiul prevăzut pentru a reduce variaţia rezultatelor posibile. Factorii de decizie amatori de risc preferă riscurile relativ mari şi sacrifică o parte din beneficiul prevăzut pentru a spori variaţia. Teoria presupune că factorii de decizie în primul rând calculează riscul şi apoi aleg între alternativa risc-beneficiu, combinaţiile favorabile; însă factorii de decizie neagă uneori existenţa riscului sau consideră că acesta este atât de mic încât poate fi ignorat.

Concluzii

Decizia este rezultatul unor activităţi specifice omului, care se manifestă atât în viaţa personală, cât şi în cea profesională. Ea poate fi privită ca un proces de creare de cunoştinţe noi ca urmare a rezolvării unei probleme de alegere dintre mai multe

alternative (identificate sau proiectate) în vederea efectuării unor acțiuni care implică antrenarea unor resurse personale sau ale unei organizații în scopul atingerii stării dorite.

În cadrul structurilor din domeniul securității naționale, decizia reprezintă modalitatea de acțiune în procesul de conducere a organizației, aleasă în mod conştient şi în urma unei analize amănunțite, dintr-un număr variabil de posibilități, în scopul îndeplinirii misiunilor (obiectivelor) în condiții de eficiență maximă.

Decizia, în general, este luată de o comandantul/şeful/managerul organizației, dar ea necesită o activitate de pregătire şi elaborare la care participă un număr mai mare persoane din diferite compartimente.

Persoanele cu funcții de conducere, şi mai ales managerii structurilor din domeniul securității naționale iau constant decizii atunci când realizează funcțiile de previziune, organizare, coordonare, antrenare şi control.

Pentru alegerea celei mai bune decizii, trebuie să existe următoarele elemente: o misiune bine stabilită care se poate cuantifica; o cantitate minimă de informații despre situația respectivă; un mijloc de prelucrare a datelor.

Decizia constituie punctul central al activității de management a organizațiilor din domeniul securității naționale, întrucât ea se regăseşte în toate funcțiile acestuia şi, mai mult, integrarea acestora în cadrul instituțiilor din care fac parte, precum şi în viața socială depinde de calitatea deciziei. În acelaşi timp, calitatea procesului decizional influențează folosirea optimă a resurselor umane, materiale şi financiare.

În cadrul structurilor din domeniul securității naționale, deciziile pot fi luate fie de către manager/comandant/şef, ajutat (sau nu) de către subordonați, fie de către structuri decizionale formate din mai mulți reprezentanți, care pot avea niveluri de influență şi de autoritate similară.

Deciziile se iau într-un anumit context definit de mai mulți factori ca: nivelul ierarhic, timpul la dispoziție, gradul de urgență al problemei care trebuie soluționată, volumul şi calitatea informațiilor etc.

Bibliografie

[1] BUȚA Viorel col. prof. univ. dr., CIOCAN Mihăiță cpt. – Studii asupra luării deciziei în condiții de risc şi incertitudine în situații de criză, în Puncte de vedere şi dezbateri la început de drum în NATO, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 2002.

[2] CONSTANTINESCU Dan Anghel, UNGUREANU Ana-Maria, COSTACHE Alina – Management strategic, Editura Tehnică, Bucureşti, 1999.

[3] DIJMĂRESCU Ion – Bazele managementului, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995.

[4] DOBROTĂ Niță – Dicționar de economie, Editura Economică, Bucureşti, 1999.

[5] DUMITRESCU Mihail – Introducere în Management şi Management general, S.C. Editura Eurounion S.R.L., Oradea, 1995.

[6] FILIP Florin Gheorghe– Sisteme suport pentru decizie, Editura Tehnică, Bucureşti, 2004.

[7] GÂF-DEAC Maria– Management modern. Elemente de bază şi studii de caz, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2003.

[8] GÂF-DEAC Maria– Management. Baze generale si legislative, Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2003.

[9] HIDOS Cornel, HIDOS Sorin, HIDOS Florin – Management. Teorie şi practică, Editura H.I.P.T. ECO., Bucureşti, 1992.

[10] IONESCU Gh. Gh., Cazan Emil, Negruță Adina Letiția – Modelarea şi optimizarea deciziilor manageriale, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.

[11] MIHAI Alexandru – Teoria conducerii militare, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1998.

[12] MIHALCEA Radu, ANDRONICEANU Armenia – Management: Fundamente, Interferențe, Studii de caz, Soluții, Editura Economică, Bucureşti, 2000.

[13] NICOLESCU Ovidiu, Verboncu Ion – Metodologii manageriale, Editura Tribuna Economică, Bucureşti, 2006.

[14] STAFFORD Beer – Decision and Control, Wiley, London, 1966.

[15] STOICA Constantin – Fundamente ale deciziei în managementul activității de realizare a securității naționale, Editura A.N.I., Bucureşti, 2005.

[16] TOMA Gheorghe – Managementul schimbării; incertitudini, certitudini, creativitate, Editura U.N.Ap. "Carol I", Bucureşti, 2006.

[17] ***Strategia de securitate națională a României, Bucureşti, 2007, http://www.presidency.ro.

[18] ***Legea securității naționale a României, proiect, 2007 - http://www.guv.ro.

[19] ***Programul de guvernare 2005 – 2008, http://www.guv.ro.

[20] ***Carta Albă a securității şi apărării, Bucureşti, 2004, http://www.mapn.ro.

UTILIZAREA MODELELOR MATEMATICE PENTRU OPTIMIZAREA ACTIVITĂȚILOR DE MANAGEMENT

Mihăiță NICULESCU-CIOCAN*

Management within our national security system seeks to accomplish all objectives that have been settled for each and every component.

Efficiency in management relies on rigurous choice of objectives and depends on the resources that are involved in the process. The most important aspects that help achieve efficiency are: intelligence subsystems, leadership instruments, new management systems and techniques, decision making.

Motto:

„Cu cât putem cuantifica mai mult, cu atât putem calcula mai bine şansa sau riscul, cu atât mai puțin vulnerabilă va fi decizia finală".[1]

(Stafford Beer)

Introducere

Cunoştinţele şi creativitatea favorizează propunerea unor alternative pentru care experienţa nu poate oferi modele, recomandându-se în consecinţă perfecţionarea continuă a activităţii managerilor învestiţi cu autoritate, acumularea deprinderilor de a munci în colectiv şi adoptarea unui stil democratic de management.

Dacă în trecut principala problemă a comenzii forţelor era existenţa limitată a informaţiilor, astăzi, pentru a reduce incertitudinea, în mod paradoxal întrucâtva, problema apare din prea multă informaţie.

Astfel în societatea informaţională de astăzi, procesarea informaţiei (prin fuzionare şi corelare) a devenit la fel de importantă ca şi culegerea informaţiilor, şi la fel de importantă ca şi conţinutul acestora.

Elaborarea deciziei a fost obiectul cercetărilor a numeroşi specialişti care, după cel de-al doilea război mondial, au elaborat diferite teorii. Între cei care au pus bazele teoriei deciziilor se evidenţiază matematicianul de origine maghiară Abraham Wald (născut la Cluj-Napoca), care a elaborat o lucrare referitoare la teoria statistică a deciziilor, bazată pe teoreme din teoria jocurilor.

Alţi autori care au contribuit la aspectele luării deciziilor în condiţii de incertitudine au fost T.Von Neuman şi O. Morgenstein, care au folosit pentru prima dată noţiunea de *utilitate*. Conform axiomelor lor, persoana care ia decizia trebuie totdeauna să aleagă alternativa cu utilitate maximă probabilă.

Acest rezultat este denumit adesea ipoteza utilităţii probabile[2]. După punerea bazelor teoriei deciziilor, aceasta a fost transpusă în limbaj matematic, prin

* **Locotenent colonel, doctorand, Serviciul Român de Informaţii**

[1] Stafford Beer – *Decision and Control*, Wiley, London, 1966, p. 179

[2] Cf. T. Von Neumen şi O. Morgenstein, *Theory of games and economic behavior,* New Jersey, 1944, p. 76.

intermediul teoriei deciziilor statistice, ale căror baze au fost puse de oameni de ştiinţă de la universitatea Harvard, la începutul deceniului şase al secolului trecut.

Probleme generale privind optimizarea managementului

Teoriile privind comanda şi controlul prevăd procese de tipul trimiterii informaţiilor, în care mesajele sunt standardizate, au formate clare iar reţelele informaţionale sunt de tip piramidal şi definesc în mare măsură tipul de informaţie aflată la dispoziţia comandantului. De obicei, pe măsura desfăşurării acţiunii militare, informaţii privind situaţia propriilor forţe şi ale adversarului sunt transmise ierarhic către comandant şi statul său major. Comandantul reacţionază la schimbările intervenite în situaţie prin estimarea acesteia, elaborarea planurilor şi transmiterea ordinelor şi rapoartelor. Astfel se poate concluziona că sistemele de comandă şi control sunt destinate pentru a informa comandantul privind realitatea câmpului de luptă în timp ce comandantul trebuie să ia decizii interactive, relaţionând cu statul său major şi cu comandanţii subordonaţi.

Numeroase dintre teoriile actuale (cu câteva excepţii, cum ar fi cele ale renumitului istoric şi teoretician Martin van Creveld în „Comand in War" şi sau a lui C. Keneth Allard „Comand, Control and the Common Defense", autori care critică viziunea mecanicistică descrisă în cele mai multe lucrări de specialitate) prezintă procesul comenzii şi controlului ca fiind dependent de organizare şi comunicaţii. Datorită evoluţiei tehnologice, teoria comenzii şi controlului şi-a transferat atenţia de la comandant, principalul factor decizional, la aspectele tehnice ale sistemului, cum ar fi comunicaţiile, computerele, modul de afişare al informaţiilor.

Act esenţial al activităţii manageriale, decizia constituie produsul cel mai reprezentativ şi totodată instrumentul cel mai eficace al acestuia, luarea deciziilor fiind o parte a muncii tuturor managerilor. Luarea deciziilor reprezintă nu o funcţie aparte, izolată a managementului, ci miezul comun al funcţiilor manageriale.

A decide înseamnă a alege o variantă din mai multe posibile în vederea atingerii unuia sau mai multor obiective (criterii). Decizia este un important instrument prin care se mobilizează managerii pentru a exercita acţiunile cu eficienţă maximă, asigurând trecerea de la gândirea creatoare la acţiuni generatoare de eficienţă. În decizie, datorită caracterului său de creaţie, se împletesc gândirea logică cu factorii psihologici utilizând ca materie primă, informaţia.

Deciziile pot fi grupate după orizontul de timp pentru care se adoptă (strategice, tactice, curente), după corectitudinea atingerii obiectivelor (certe, de risc, incerte), după frecvenţa elaborării (periodice, aleatoare şi unice), după nivelul managerial la care se iau (individuale, de grup etc.). Ori de câte ori managerul e pus în situaţia de a lua o decizie, el are în faţă două elemente distincte: scopul pe care vrea să îl atingă şi mai multe alternative.

Studiile asupra noţiunii de decizie au evidenţiat o *serie de cerinţe* pe care aceasta trebuie să le întrunească în vederea îndeplinirii în mod eficient a multiplelor funcţii ce-i revin, indiferent de domeniul în care se elaborează şi pe care ne propunem să le analizăm în continuare.

Prima cerinţă studiată este *fundamentarea ştiinţifică* a deciziei.

În procesul decizional din structurile operaționale este necesar, pentru a asigura integrarea eficientă a activităților acestora în cadrul planificării strategice, să se ia în considerare, în primul rând, rezultatul la care comandamentul strategic doreşte să ajungă la încheierea operației.

Pentru a putea realiza acest deziderat major, este necesar ca personalul din domeniul securității naționale, care fundamentează decizia, să posede cunoştințele, metodele, tehnicile şi deprinderile necesare actului decizional.

Procesul fundamentării deciziei cuprinde următoarele etape:

a) identificarea şi definirea problemei;

b) stabilirea variantelor posibile;

c) stabilirea criteriilor şi obiectivelor decizionale;

d)caracterizarea variantelor prin prisma obiectivelor şi evaluarea consecințelor;

e) alegerea variantei optime;

f) aplicarea variantei alese;

g) evaluarea şi corectarea rezultatelor.

A doua, *împuternicirea*, este o cerință ce trebuie înțeleasă în dublu sens. Fiecare decizie trebuie să fie adoptată de către eşalonul în ale cărei sarcini de serviciu este înscrisă în mod expres, eşalonul strategic indicând comandantului operațional *„ce să facă”* şi nu *„cum”* să îndeplinească misiunea.

Pe de altă parte, situația adoptării deciziilor la niveluri ierarhice inferioare este critică dacă nu se dispune de informațiile pertinente armonizării cu celelalte decizii elaborate de-a lungul lanțului de comandă.

Singură, împuternicirea formală nu este însă suficientă. Comandantul care ia decizia trebuie să dispună şi de aptitudinile şi cunoştințele necesare, să posede o *“autoritate”* a cunoştințelor, să dispună de potențialul decizional necesar, aşa cum am arătat şi în capitolul referitor la operațiile bazate pe efecte.

Integrarea şi armonizarea în ansamblul deciziilor adoptate sau planificate este o altă cerință care se realizează prin cunoaşterea strategiei şi a situației ce se doreşte a exista la sfârşitul operației. Integrarea deciziilor trebuie să se efectueze atât pe verticală, cât şi pe orizontală.

Integrarea pe verticală se referă la corelarea deciziilor luate de fiecare comandant cu acele decizii adoptate la niveluri ierarhice superioare, în timp ce integrarea pe orizontală priveşte corelarea cu deciziile referitoare la activitățile celorlalte structuri de nivel similar.

Considerăm integrarea deciziilor, atât pe verticala, cât şi pe orizontala sistemului de conducere, extrem de importantă, întrucât aceasta garantează realizarea, de fapt, a principiului unității de decizie şi acțiune.

O altă cerință studiată este *încadrarea deciziei în perioada optimă de elaborare şi de aplicare.*

Pentru fiecare decizie există o anumită perioadă în care aceasta trebuie concepută şi aplicată, perioadă care trebuie să se înscrie în planificarea eşalonului superior. În condițiile dinamismului înregistrat în operațiunile multinaționale actuale, există tendința de a reduce acest interval, de unde şi dificultatea sporită în încadrarea în această perioadă, coroborată cu amplificarea complexității situațiilor decizionale. Din aceste considerate, opinăm că, pentru a asigura înscrierea conceperii şi

implementării deciziilor în perioada optimă, se impune o aproximare previzională din partea comandamentului operațional.

Formularea corespunzătoare a deciziei reprezintă o cerință esențială pentru aplicarea cu eficacitate a acesteia. Decizia trebuie formulată clar, concis şi să conţină obiectivul şi principalii parametri operaționali. Altfel spus, decizia trebuie să indice cu exactitate obiectivul urmărit, modalitatea de acțiune preconizată, resursele alocate, comandantul decident, persoanele responsabile cu aplicarea deciziei, precum şi locul, perioada şi termenul de aplicare.

Modele matematice utilizate în optimizarea procesului decizional al structurilor specializate din domeniul securității naționale

Deşi a fost folosită de-a lungul timpului, modelarea matematică se regăseşte şi în zilele noastre, utilitatea ei regăsindu-se în foarte multe domenii, inclusiv în cel al securității naționale.

Modelul matematic este o mulțime de una sau mai multe relații matematice între variabile şi una sau mai multe ipostaze admise privind desfăşurarea fenomenului.

Modelul matematic este un model realizat cu instrumente matematice a unei acțiuni ce trebuie optimizată. Modelarea fenomenelor permite descoperirea şi studiul aspectelor şi proprietăților mai profunde ale fenomenului reprezentând un sintetizator pentru trecut şi un mobil de cercetare pentru viitor.

Modelarea matematică operează cu mărimi numerice fără a condiționa modul de interpretare subiectivă, într-un anumit context a rezultatelor obținute. Ea presupune cunoaşterea tuturor elementelor care concură la descrierea fenomenului, posibilitatea exprimării cantitative şi pe cât posibil fără nici un adaos subiectiv, cunoaşterea cât mai amănunțită a condițiilor în care are loc fenomenul, precizarea restricțiilor impuse unor mărimi sau funcții, precum şi completa definire a scopului urmărit.

Mircea Malița definește modelul ca *„o reprezentare mintală sau scrisă, calitativă sau matematică a unei părți dintr-o realitate ce constituie un sistem (adică un tot avându-se părțile interconectate). Modelul selectează componentele cele mai reprezentative ale sistemului şi descrie relațiile care se leagă*[3]*”.* Crearea unui model nu serveşte numai cunoaşterii ci are şi scopuri practice, constituind şi o bază de experimentare.

Numărul mare de modele matematice realizate de-a lungul timpului au arătat că pentru acelaşi model cerințele formulate formează un ansamblu contradictoriu. De aici rezultă că orice model matematic satisface, de regulă, numai o parte cerințelor stabilite. Modelele matematice se pot clasifica după mai mute criterii. Cele mai reprezentative, în acest sens, sunt: informațiile pe care le conțin şi instrumentul matematic utilizat.

[3] Mircea Malița – *Zece mii de culturi o singură civilizație*, Editura Nemira, Bucureşti, 2002, p. 273.

Principalele cerințe[4] impuse unui model de calitate sunt: coerența, corectitudinea, consistența, eficiența şi utilizabilitatea.

Avantajele analizării rezultatelor prin modelare față de experimenul decizional direct sunt[5]:

- obținerea rezultatelor corespunzătoare într-un intreval de timp mai scurt;
- consum redus de resurse;
- posibilitatea de a reveni la starea inițială pentru încercarea altor variante, lucru imposibil în faza experimentului direct când au loc transformări ireversibile în sistem;
- posibilitatea încercării unui număr mare de variante decizionale în vederea determinării variantei optime;
- costul considerabil mai redus al studiului pe model față de experimentul direct pe proces.

După instrumentul matematic utilizat, modelele pot fi:

- modele care utilizează cercetarea operațională: modele liniare, neliniare, modele de programare dinamică, modele ce folosesc teoria grafurilor;
- modele care utilizează teoria jocurilor;
- modele ale teoriei deciziei;
- modele ale teoriei aşteptării;
- modele care folosesc combinatorica;
- modele statistice;
- modele probabilistice;
- modele care utilizează algebra;
- modele ce utilizează geometria, trigonometria şi geometria analitică.

Vom face, în continuare, o scurtă analiză a modelelor utilizate în luarea deciziilor şi în special a celor din domeniul securității naționale.

Modelul devine principalul instrument de lucru în evaluarea consecințelor potențiale ale variantelor decizionale analizate.

Modele liniare se folosesc la analiza situațiilor din domeniul securității naționale în situația în care forțele şi mijloacele la dispoziție sunt insuficiente şi totuşi ele trebuie folosite în aşa fel încât să se realizeze scopurile propuse (îndeplinirea misiunilor la nivelul cerințelor). În acest caz modelul poate fi de forma:

$$\min\ (\max) f(x) = \sum_{j=1}^{n} c_j x_j$$ în condițiile $$\sum_{j=1}^{n} a_{i_1} x_j (\leq, =, \geq) t$$

Funcția f(x) poate fi probabilitatea de îndeplinire a misiunii iar coeficienții pot avea interpretările:

c_j – probabilitatea îndeplinirii scopurilor parțiale (misiunilor intermediare) sau intervalul de timp în care se execută o misiune;

c_{ij} – probleme care influențează îndeplinirea misiunii (resurse umane, materiale şi financiare, distanțe etc.);

[4] Cf. Cătălin Zisu, Alexandru Mihalcea – *Securitatea sistemelor informațional-decizionale*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2007, p. 64.
[5] Idem p. 66.

a_{ij} – numărul mijloacelor aflate asupra fiecărui individ;

t_i – cantitatea totală de mijloace aflate la dispoziție la un moment dat.

Metoda principală de rezolvare a acestei categorii de probleme este algoritmul simplex (cu toate variantele lui) care este legat foarte strâns de structura mulțimii soluțiilor admisibile. Această legatură îl face să fie deosebit de eficient. În plus, el este simplu şi uşor de programat pe calculator.

Un caz particular de model liniar cu multe utilizări şi în activitățile curente din domeniul securității naționale îl constituie modelul activităților de transport (cu toate variantele cunoscute). Pentru el au fost elaborate metode specifice de rezolvare (metoda distributivă, metoda distributivă modificată, metoda acoperirii zerourilor, metoda potențialelor etc.) care țin seama de particularitățile structurii modelului (restricțiile sunt toate egalități, coeficienții a_{ij} au toți valoarea 1 şi toate soluțiile – admisibile optime sunt numere întregi).[6]

Modele neliniare se pot folosi în foarte multe situații în cadrul domeniului securității naționale. Ele s-au dezvoltat foarte mult odată cu introducerea metodei multiplicatorilor. Acestea au următoarea structură: să se determine extremul funcției f(x) cu următoarele condiții: $g_i(x)\{?, =,?\}\ b_j$, (i =1,..., n) unde x este $(x_i,..., x_n)$; f o funcție neliniară; g_i funcții neliniare; b_j constante date. De aceste modele, de rezolvarea lor se ocupă programarea neliniară cu multiple aplicații în domeniul securității naționale, cum ar fi problema repartiției resurselor.

Procesele de luare a deciziilor se pot aborda matematic prin modele de programare dinamică. Spre deosebire de programarea liniară, ea nu cere ca problemele să fie caracterizate de ecuații de formă particulară. De aceea pentru programare dinamică nu există un algoritm general, ceea ce face ca ea să fie flexibilă şi să ofere răspunsuri la situații dificile, greu de rezolvat prin alte metode.

Există o gamă variată de probleme din domeniul securității naționale care pot fi rezolvate prin programare dinamică, de exemplu: repartizarea structurilor pe misiuni; repartizarea resurselor pe structuri, precum şi în cadrul acestora; optimizarea deplasărilor şi transporturilor.

Modelele ce folosesc teoria grafurilor se pot utiliza în domeniul securității naționale pentru optimizarea transporturilor (deplasărilor), optimizarea pregătirii tehnicii, planificarea optimă a realizarii unor lucrări (tehnice, genistice, de mascare) etc.

Problematica teoriei grafurilor este veche dar ea a fost relansată în actualitate mai ales odată cu apariția metodelor de tip PERT şi a constituirii teoriei rețelelor. S-a observat că multe activități, printre care şi cele din domeniul securității naționale, pot fi modelate matematic cu multă eficiență, folosind o structură de graf îmbogățită cu o serie de funcții asociate.

Situațiile specifice domeniului securității naționale au generat o clasă foarte importantă de modele matematice – modelele teoriei jocurilor. Deoarece în probleme cu mai mulți parteneri şi de dimensiuni, încercările de optimizare nu sunt satisfăcătoare, apelul la teoria jocurilor poate furniza soluții destul de bune, ea având

[6] Cf. Daniela Răchitan – *Modelarea matematică la începutul noului mileniu şi importanța ei pentru învățământul superior militar*, în Buletinul ştiințific nr. 1/2001.

rolul să ordoneze după o mulțime dată de criterii mulțimea variantelor obținute prin variația parametrilor.

În principal teoria jocurilor cuprinde: elaborarea definiției soluției jocului; demonstrarea existenței soluției; elaborarea metodelor de găsire a soluțiilor; aspecte practice ale folosirii teoriei jocurilor. Desigur, această teorie nu poate să cuprindă în schemele ei toate situațiile reale, dar multe din ele pentru o experiență determinată se pot încadra într-o schemă de joc. Un joc este caracterizat prin numărul de participanți, acțiunile lor posibile şi repartiția câştigurilor în funcție de comportarea lor.

Modelele care folosesc combinatorica au rolul de a îmbogăți problemele cu o serie de caracteristici numerice ce reflectă anumite proprietăți profunde ale esenței fenomenelor. În domeniul securității naționale există o serie de probleme aplicative cu caracter combinatorial: dispunerea forțelor şi mijloacelor; construirea codurilor pentru comunicații; alegerea itinerariilor etc.

În problemele combinatoriale se cercetează mulțimi discrete, în general finite, atenție deosebită acordându-se la două operații: alegerea unor submulțimi şi ordonarea elementelor.

Combinatorica are drept componente principale: probleme de numărare, existența soluțiilor, elaborarea algoritmilor de găsire a soluțiilor şi altele.

Modelele probabilistice se pot folosi în domeniul securității naționale pentru a realiza modele ale luptei de grup, pentru determinarea rezultatului unei confruntări, a raportului de forțe, pentru determinarea necesarului de forțe şi mijloace şi optimizarea întrebuințării forțelor. Acestea sunt în legatură permanentă cu modelele statistice.

Modelele statistice au aplicație în domeniul securității naționale astfel: estimarea eficacității unor mijloace; studiul implicației pe care fenomenele politice, economice, sociale şi de mediu le au asupra evoluției stărilor conflictuale; estimarea unor parametrii; estimarea necesarului de forțe şi mijloace necesare unei anumite acțiuni; prelucrarea datelor obținute prin cercetare în diferite scopuri.

Modelele teoriei aşteptării rezolvă probleme şi din domeniul securității naționale cum ar fi: modelarea eficacității acțiunilor (activităților); repartizarea resurselor materiale şi financiare pe structuri şi pe misiuni (activități) etc. Teoria aşteptării mai este denumită şi teoria deservirii în masă, principalele elemente ale unei probleme de aşteptare fiind sursa, firul de aşteptare, stația de serviciu. Teoria aşteptării rezolvă probleme de genul: numărul de structuri din firul de aşteptare la un moment A; numărul de unități ce sunt servite la un moment A; timpul mediu de aşteptare a unei structuri în fir.

Modelele teoriei deciziei au drept obiectiv modelarea structurii generale a procesului decizional. Teoria deciziei se ocupă de studiul jocurilor în care se acționează în condiții de incertitudine.

Criteriile x_1, x_2,..., x_n pe care le are în vedere decidentul sunt de natură subiectivă depinzând de informațiile pe care le are despre el însuşi. Având în vedere starea de incertitudine în care decidentul ia decizia există uneori posibilitatea efectuării unor experimente legate de jocul respectiv care pot ameliora rezultatul jocului în favoarea sa. Problema care se pune este legată de costul experimentelor (de timp, financiare etc.). Din acest punct de vedere putem aprecia că există trei tipuri de jocuri contra naturii: jocuri fără experiență; jocuri statistice cu experiență unică;

jocuri statistice cu eşantionaj secvenţial. Toate aceste trei tipuri de jocuri pot fi folosite în domeniul securităţii naţionale pentru alegerea strategiei optime când există mai multe opţiuni, rezolvarea eficientă a *„jocurilor de război”*, luarea deciziei în *„activitatea de stat major”*.

Modelele care utilizează algebra se bazează, în special, pe elemente de calcul matricial, elemente ce stau la baza teoriei lanţurilor Markov cât şi pe teoria grupurilor şi a corpurilor ce au aplicaţii în domeniul securităţii naţionale.

Modelele ce utilizează geometria, trigonometria şi geometria analitică rezolvă probleme legate de studiul tragerilor (traiectoriei), rezolvarea unor probleme de topografie şi topogeodezie.

Modelarea sau formularea problemei implică conceptualizarea şi abstractizarea acesteia într-o formă matematică. După identificarea variabilelor independente şi dependente se elaborează ecuaţiile care descriu relaţiile de stabilitate. Ori de câte ori este posibil trebuie făcute simplificări prin formularea unei mulţimi de prezumţii şi ipoteze.

De exemplu, dacă relaţiile dintre variabile pot fi considerate liniare, atunci modelul folosit poate fi unul de programare liniară. Important este nivelul de simplificare al modelului şi cel de reprezentare a realităţii. Cu cât modelul este mai simplu, cu atât manipulările şi soluţiile sunt mai facile, dar modelul în acelaşi timp va fi mai puţin reprezentativ pentru realitate. Sarcina modelării implică o multitudine de activităţi interlegate, interdependente dar, totodată, şi o serie de problemele metodologice.

Cele mai importante dintre acestea sunt: componentele modelului, structura modelelor, relaţiile matematice, validarea modelului[7].

Componentele modelelor matematice. Toate modelele matematice sunt aicătuite din trei componente de bază: variabilele rezultat, variabilele de decizie şi variabilele necontrolabile. Aceste componente sunt conectate cu ajutorul relaţiilor matematice aşa cum se poate vedea în figura de mai jos:

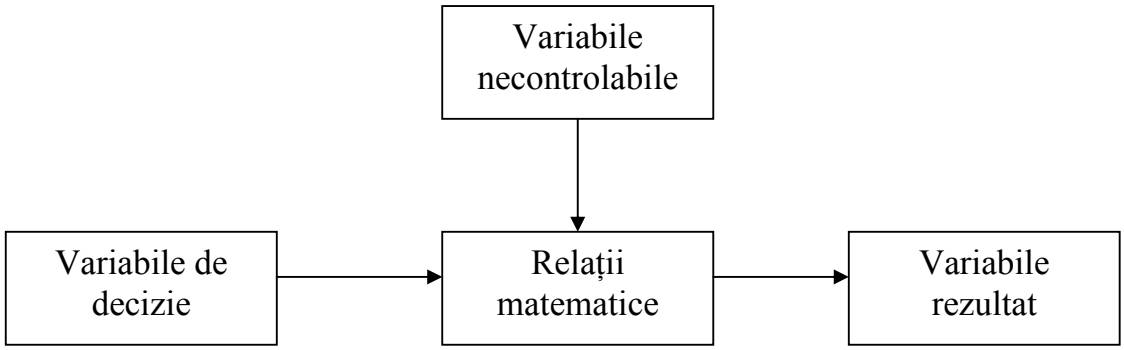

Structura modelelor matematice. Componentele modelului matematic sunt legate împreună printr-o mulţime de expresii matematice de genul ecuaţiilor şi inecuaţiilor.

Relaţiile matematice într-un model pot include două părţi principale: funcţia obiectiv şi restricţiile. Funcţia obiectiv exprimă modalitatea în care variabilele

[7] Cf. Ionescu Gh. Gh., Cazan Emil, Negruţă Adina Letiţia – *Modelarea şi optimizarea deciziilor manageriale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999, pp. 64-74

dependente din model sunt legate de variabilele independente. Restricţiile exprimă limitările impuse de sistemele manageriale datorate reglementărilor.

Validarea modelului. Experimentarea şi evaluarea modelului implică cinci etape: generarea alternativelor, previziunea rezultatului fiecărei alternative, relaţia rezultate-obiective, compararea alternativelor, selectarea alternativelor.

Aceste tipuri de modele matematice vin să sublinieze implicarea accentuată în ultima perioadă a modelarii matematice în domeniul securităţii naţionale în scopul optimizării activităţilor specifice.

Numeroşi oameni de ştiinţă folosesc termenul de *model* pentru a desemna ceva anume, în mod specific ceva ce poate fi utilizat în proiectarea acelor predicţii care pot fi testate prin experiment sau observaţie. Noţiunea este strâns legată de matematică, fapt evidenţiat de cunoscuţi matematicieni de-a lungul timpului.

Astfel, românul Grigore Moisil menţiona că *„... pe lângă matematica metrică (clasică) s-a elaborat matematica structurală logică. Matematica modernă este o ştiinţă dominată de categoria structurii"*, iar matematicianul american Rainer Bellman consideră că dovada cunoaşterii fenomenelor o constituie măsura în care se reuşeşte prevederea desfăşurării lor ori, aceasta necesită măsuri cantitative ale căror formule şi precizare satisfăcătoare implică folosirea unui model matematic[8].

Cerinţe ale modelului matematic. O definiţie unanim acceptată de către specialişti este aceea conform căreia *modelul matematic* reprezintă o mulţime de una sau mai multe relaţii matematice între variabile (reprezentând valori numerice) şi una sau mai multe ipostaze privind desfăşurarea fenomenului.

Enunţul de mai sus reflectă faptul că descrierea matematică a legilor de apariţie şi dezvoltare a unui fenomen implică, printre altele, delimitarea laturilor lui esenţiale, cantitative, cărora să li se asocieze ansamblul relaţiilor matematice adecvate fenomenului respectiv. Din perspectivă matematică, legătura diferitelor laturi ale fenomenului şi dependenţa calitativă şi cantitativă a acesteia de factorii care îl condiţionează se exprimă sub forma unor raporturi cantitative sau a unor relaţii matematice între mărimile reprezentate de notaţiile adoptate.

Crearea unui model nu serveşte numai cunoaşterii ci are şi scopuri practice, constituind şi o bază de experimentare.

Toate fenomenele realităţii înconjurătoare se prezintă cercetărilor nu prin esenţa lor în mod direct, ci printr-o multitudine de aspecte globale şi locale. Este posibil ca în matematică să se facă o descriere generală fiecărui fenomen, deci să se identifice un model (matematic). Exprimarea cu cel mai înalt grad de generalitate posibil a aspectelor globale şi locale ale fenomenelor, ca şi interdependenţa lor se pot face prin relaţia generală, astfel:

$$F(P,T) = G(P,T) + L(P,T)$$

care reprezintă un model formal, logic al fenomenului, unde P si T sunt coordonate parţiale temporale ale fenomenului, iar funcţiile G si L redau tendinţele globale (determinante), respectiv locale (aleatoare).

[8] Grigore Moisil citat în Daniela Răchitan – *Modelarea matematică la începutul noului mileniu şi importanţa ei pentru învăţământul superior militar*, în Buletinul ştiinţific nr. 1/2001

Pentru a fi recunoscut ca atare, modelul matematic trebuie să îndeplinească *o serie de cerințe*, impuse atât de practica modelării, cât şi de utilizarea lui.

În primul rând, modelul matematic trebuie să asigure o redare aproximativă a fenomenului modelat. Aceasta înseamnă ca esența reflectată de model prin structura sa să fie cât mai apropiată de esența conținutului obiectiv al fenomenului real. Cu cât se abate mai putin de la fenomen, cu atât mai corecte se dovedesc datele furnizate de model, deci şi deciziile luate pe baza lor.

În al doilea rând, modelul trebuie să exprime clar, precis si realist scopurile propuse, cu alte cuvinte să fie riguros. Ca atare, funcțiile care descriu scopurile ale căror extreme minime sau maxime se caută trebuie să ofere o exprimare matematică cât mai exactă a lor, să fie simple din punct de vedere al expresiei (pentru a asigura o prelucrare mai uşoară) şi să cuprindă cele mai importante variabile ale problemei.

Modelele matematice prezintă însă şi unele contradicții, principala constând în faptul că ele nu coincid cu scopul propus, dar servesc la cunoaşterea acestuia, cunoaştere care nu întotdeauna se obține la prima variantă, ci de regulă, prin perfecționarea permanentă a modelului, prin negarea dialectică reciprocă a acestora, un model fiind valabil numai pentru laturile realității pe care le reflectă, valoarea lui apreciindu-se dupa ceea ce exprimă el şi nu după ceea ce ar trebui să exprime un model ideal.

O ultimă cerință la care ne referim este includerea într-o structură relativ simplă şi de mică întindere a cât mai multe din interconexiunile diverselor aspecte ale fenomenului, fapt ce înseamnă că, având în structura sa cât mai puține restricții, modelul trebuie să exprime cât mai multe din proprietățile fenomenului.

Există, la ora actuală, o gamă largă de algoritmi care asigură tratarea la nivel corespunzător a majorității problemelor practicii din diferite domenii, inclusiv din cel militar, preponderent în fundamentarea deciziilor la nivelul diferitelor structuri specializate din domeniul securității naționale.

Tipuri de modele matematice. Experiența acumulată prin realizarea unui număr mare de modele a arătat că, pentru acelaşi model, cerințele formulate formează un ansamblu contradictoriu. Din acest motiv, orice model matematic îndeplineşte, de regulă, numai o parte a acestor cerințe, ceea ce, printre altele, a condus la stabilirea unor criterii de clasificare a modelelor funcție de informațiile pe care le conțin şi pe care le pot oferi, pe de o parte, şi de instrumentul matematic utilizat, pe de altă parte.

Vom prezenta în continuare categoriile rezultate din analiza criteriilor de clasificare, evidențiind relevanța, adaptabilitatea şi utilitatea fiecărui tip de model la domeniul militar.

După *informațiile pe care le conțin şi le pot oferi*, precum şi după interpretarea rezultatelor obținute pe baza lor, modelele se clasifică în două mari grupe: *deterministe si stohastice***,** ambele fiind în strânsa legătură cu unele tipuri de decizie şi anume cu deciziile în condiții de certitudine şi de risc.

Modelul determinist se caracterizează prin aceea că parametrii ce definesc procesul modelat sunt cunoscuți cu precizia necesară garantării valabilității rezultatelor.

Acest tip de model nu are în structura sa nici un factor aleator, observându-se cu uşurinţă similitudinea dintre modelul determinist şi decizia certă, iar variabilele de decizie (necunoscutele) ale modelului iau valori în domeniul restricţiilor impuse de structura modelului. Soluţia obţinută prin rezolvarea modelului satisface restricţiile (soluţiile posibile) şi corespunde criteriului optim adoptat, posedând, în acelaşi timp şi un caracter determinist.

De regulă, modelul determinist se bazează pe metodele algebrei liniare, pe teoria ecuaţiilor diferenţiale, teoria probabilităţilor, teoria jocurilor etc.

Modelul stohastic se caracterizează prin parametri ce sunt variabile aleatoare ale căror valori nu pot fi înlocuite cu valorile medii corespunzătoare, fie pentru ca aceste valori medii nu sunt cunoscute, fie pentru motivul că, dacă ar fi înlocuite cu valori medii, rezolvarea modelului ar putea conduce la soluţii (decizii) neconforme cu realitatea, fapt ce evidenţiază legătura între modelul stohastic si decizia de risc. În modelul stohastic variabilele aleatoare pot fi fie cunoscute numai pentru unele variabile aleatoare (ceea ce este caracteristic pentru modelele cu incertitudini parţiale, fie cunoscute toate, ceea ce generează *„adevăratele"* modele stohastice).

Modelele stohastice sunt programate exclusiv de către programarea stohastică, rezultantă a îmbinării teoriei probabilităţilor cu procesele aleatoare şi a statisticii matematice cu teoria optimizării.

Funcţie de instrumentul matematic utilizat, modelele matematice pot fi clasificate astfel: modele ce utilizează cercetarea operaţională; modele ce utilizează teoria jocurilor; modele ale teoriei deciziei; modele ce folosesc combinatorica; modele probabilistice; modele statistice; modele ale teoriei aşteptării; modele ce utilizează algebra, precum şi modele ce utilizează geometria, trigonometria si geometria analitică.

La rândul lor, *modelele ce utilizează cercetarea operaţională* pot fi *liniare, neliniare, de programare dinamică sau modele ce folosesc teoria grafurilor*.

Modelele liniare pot fi deopotrivă aplicate la luarea deciziilor în cadrul structurilor operaţionale multinaţionale, dar şi în cel al structurilor naţionale, atunci când planificatorii se confruntă cu deficite de resurse (personal, tehnică de luptă, armament etc.), care trebuie folosite în aşa fel incât să se aducă la valoarea optimă unul sau mai multe scopuri (pierderi ale adversarului, pierderi proprii, probabilitatea de descoperire, probabilitatea de distrugere etc.).

În cazul programării liniare, modelul este de forma:

$$\min(\max) f(x) = \sum_{j=1}^{n} c_j x_j \quad \text{în condiţiile} \quad \sum_{j=1}^{n} a_{i_1} x_j (\leq, =, \geq) t$$

unde: f(x) poate reprezenta probabilitatea de îndeplinire a misiunii de către o structură militară operaţională.

În acelaşi timp, coeficienţii pot avea interpretările de mai jos, astfel:

c_j – probabilitatea deplasării în timp util a unităţii *"$_j$"*, alocată de către structura *"X"*, pentru ocuparea noilor raioane;

c_{ij} - aspecte legate de transportul unităţii *"$_j$"*, cum ar fi distanţa pe care aceasta trebuie să se deplaseze;

a_{ij} - numărul de mijloace de transport la dispoziţia unităţii *"$_j$"*;

t_i - numărul total de mijloace de transport aflate la dispoziție la un moment dat.

Metoda de bază în rezolvarea acestei categorii de probleme este algoritmul simplex (cu toate variantele lui), care este legat foarte strâns de structura mulţimii soluțiilor admisibile. Aceasta legătură îl face să fie deosebit de eficient, simplu si uşor de programat pe calculator.

Un caz particular de model liniar cu utilizare şi în activitățile militare curente îl constituie modelul activităților de transport, cu toate variantele cunoscute, pentru care au fost elaborate metode specifice de rezolvare (metoda distributivă, metoda distributivă modificată, metoda acoperirii zerourilor, metoda potențialelor etc.), care ține seama de particularitățile structurii modelului, respectiv: restricțiile sunt toate egalități, coeficientii a_{ij} au cu toții valoarea *1*, iar toate soluțiile admisibile optime sunt numere întregi.

Utilizarea *modelelor neliniare* a cunoscut o mare dezvoltare odata cu introducerea metodei multiplicatorilor.

Acestea au următoarea structură:

să se determine extremul funcției f(x) cu urmatoarele condiții:

$g_i(x)\{?, =,?\}\ b_j$, (i =1,..., n)

unde: x - (x_i,..., x_n);

f - o funcție neliniară;

g_i - funcții neliniare;

b_j - date constante".

De rezolvarea acestor modele se ocupă programarea neliniară, cu multiple aplicații in domeniul militar, cum ar fi, spre exemplu, problema repartiției punctelor decizionale pe obiective.

Numeroase fenomene, procese ale naturii sau care corespund domeniului militar au o evoluție care, pe planul gândirii poate fi concepută ca având o desfăşurare în etape, fără ca prin aceasta să se denatureze în vreun fel importanța esenței lor. Din această categorie fac parte şi procesele de luare a deciziilor, care se rezolvă matematic prin *modele de programare dinamică*. Spre deosebire de programarea liniară, aceasta din urmă nu presupune caracterizarea problemelor prin ecuații de formă particulară, motiv pentru care, pentru programarea dinamică nu există un algoritm general. Această trăsătură a programării dinamice face ca ea sa fie flexibilă şi să ofere răspunsuri la situații dificil de rezolvat prin alte metode.

Modelele ce folosesc teoria grafurilor sunt utilizate în domeniul militar pentru optimizarea transporturilor pe rețelele rutiere, alegerea celor mai bune (scurte) itinerare pentru deplasarea unor forțe între zonele de intervenție sau dislocare, planificarea optimă a realizării unor lucrări (activități specifice servicilor de informații, tehnice, de mascare sau inducere în eroare etc.), atingerea celor mai bune itinerare pentru trecerea printr-o rețea de drumuri şi pase de navigație etc.

Teoria grafurilor a fost relansata in actualitate mai ales odată cu apariția metodelor de tip PERT şi a constituirii teoriei rețelelor, deşi problematica sa a fost propusă cu mai mult timp în urmă, atunci când s-a constatat că unele activități, printre care şi cele militare, pot fi modelate matematic eficient, folosindu-se o structură de graf îmbogățită cu o serie de funcții asociate.

Specificul domeniului militar a generat o categorie foarte importantă de modele matematice, reprezentată de *modelele teoriei jocurilor*[9].

În principal, teoria jocurilor cuprinde următoarele elemente: elaborarea definiției soluției jocului; demonstrarea existenței soluției; elaborarea metodelor de găsire a soluțiilor; aspecte practice ale utilizării sale. În mod evident, aceasta teorie nu poate să cuprindă în schemele ei toate situațiile reale, însă multe din ele, pentru o experiență determinată, se pot încadra într-o schemă de joc, care se caracterizează prin numărul de participanți, acțiunile posibile ale acestora şi repartiția efectelor (câştigurilor) funcție de comportarea lor.

Teoria jocurilor şi-a găsit un câmp larg de aplicare în domeniul militar, caracterizat adesea prin situații conflictuale, dovedindu-se extrem de utilă îndeosebi în rezolvarea problemelor de căutare a țintelor submarine în care optimizarea probabilității de descoperire oferite de lanțurile *Markov* neomogene este deosebit de greoaie.

Un alt exemplu de aplicare a teoriei jocurilor îl constituie algoritmul propus de *Juttler* pentru rezolvarea problemelor de extrem multicriterial, foarte frecvent întâlnite in domeniul militar, întrucât analiza situațiilor militare pe baza unui singur criteriu de eficiență este încă departe de a satisface utilizatorul. Alte exemple de aplicare a teoriei jocurilor sunt: alegerea tipului de unități (subunități, armamente) cu eficacitatea cea mai ridicată pentru lovirea unor obiective; alegerea procedeului tactic, a mascării, a modalității de urmărire a adversarului etc.

Modelele ce utilizează teoria deciziei şi-au dovedit în ultimul timp eficiența în aplicarea eficientă în domeniul militar.

Teoria deciziei are drept obiectiv modelarea structurii generale a procesului decizional, ocupându-se de studiul jocurilor în care se acționează în condiții de incertitudine; în această situație adversarul este natura, motiv pentru care jocurile se mai numesc şi contra naturii.

Criteriile $x_1, x_2,..., x_n$ pe care le are în vedere decidentul sunt de natură subiectivă, depinzând de informațiile pe care le are despre el însuşi. Având în vedere starea de incertitudine în care decidentul ia decizia, există uneori posibilitatea efectuării unor experimente legate de jocul respectiv care pot ameliora rezultatul jocului în favoarea sa. Problema care se pune este legată de costul experimentelor (de timp, financiare etc.). De aceea putem considera trei tipuri de jocuri contra naturii: jocuri fără experiență; jocuri statistice cu experienta unică; jocuri statistice cu eşantionaj secvențial. Toate aceste trei tipuri de jocuri pot fi folosite în domeniul militar pentru alegerea strategiei optime când avem mai multe opțiuni, rezolvarea eficientă a jocurilor de război, luarea deciziei în munca de stat major.

Un alt tip de modele utilizate în organizația militară îl reprezintă *modelele ce folosesc combinatorica*, care are rolul de a îmbogăți problemele cu o serie de caracteristici numerice ce reflectă anumite proprietăți profunde ale esenței fenomenelor.

Printre problemele aplicative militare cu caracter combinatorial enumerăm amplasarea în câmpul de luptă a unor obiective care acționează la distanță (stațiile de

[9] Cf. Ionescu Gh. Gh., Cazan Emil, Negruță Adina Letiția - op. cit., cap. X.

radiolocație, mine etc.); construirea codurilor pentru transmiterea informațiilor cu caracter secret sau alegerea itinerariilor (identificarea celui mai scurt drum).

În problemele combinatoriale se cercetează mulțimi discrete, în general finite, atenție deosebită acordându-se la două operații: alegerea unor submulțimi şi ordonarea elementelor. Principalele componente ale combinatoricii sunt problemele de numărare, existența soluțiilor, elaborarea algoritmilor de găsire a soluțiilor şi altele.

Modelele probabilistice sunt un alt tip de modele ce şi-au demonstrat utilitatea în unele determinări din mediul militar, cum ar fi cele ale duelurilor de foc şi ale luptei de grup, a rezultatului unei confruntări, a raportului de forțe, a necesarului de forțe şi mijloace şi în optimizarea întrebuințării acestora.

Modelele probabilistice se află în legătură permanentă cu un alt tip de modele matematice care se utilizează în domeniul militar, anume *modelele statistice*, care se aplică pentru probleme cum ar fi: estimarea eficacității unor sisteme de armament; studiul implicației pe care fenomenele politice si economice le au asupra evoluției stărilor conflictuale; estimarea parametrilor la tragere (punctul mediu, distanțele de tragere); estimarea necesarului de materiale, forțe si mijloace necesare unei anumite acțiuni militare; prelucrarea datelor obținute prin cercetare în scopul realizării unor prognoze asupra desfăşurării crizelor (conflictelor).

Un alt tip de modele ce-şi găsesc din ce în ce mai mult aplicabilitatea în organizația militară sunt *modelele teoriei aşteptării*, a căror teorie mai este denumită şi teoria deservirii în masă, principalele elemente ale unei probleme de aşteptare fiind sursa, firul de aşteptare şi stația de serviciu.

Teoria aşteptării rezolvă unele probleme, cum ar fi: numărul de unități din firul de aşteptare la un moment *A*; numărul de unități ce sunt deservite la un moment *A*; timpul mediu de aşteptare a unei unități în fir. Din punct de vedere al specificului militar, teoria aşteptării poate rezolva probleme privind modelarea eficacității luptei individuale şi de grup, repartizarea resurselor logistice şi financiare pe unități, repartizarea resurselor materiale funcție de necesarul prognozat pe etape ale operației etc.

Următorul tip prezentat, *modelele ce utilizează algebra***,** se bazează în special pe acele elemente de calcul matricial care stau la baza teoriei lanțurilor Markov (utilizate eficient în problemele de duel al focului) şi pe teoria grupurilor şi a corpurilor cu aplicații de interes în domeniul militar.

Cel de pe urmă model prezentat, *modele ce utilizează geometria, trigonometria si geometria analitică*, rezolvă probleme legate de studiul proprietăților traiectoriei, spații periculoase, spațiul mort, spațiul defilat, determinarea unghiurilor de tragere, determinarea corecțiilor, recalcularea abaterilor atunci când direcția de tragere face un unghi cu dimensiunea principală a țintei, rezolvarea unor probleme de topografie si topogeodezie.

În măsura în care evidențiază în mod corect o proprietate a fenomenului, modelul reprezintă un rezultat, reflectă o legătură, sintetizează legi din realitate, cu alte cuvinte prezintă un adevăr obiectiv.

Descrierea tipurilor de modele matematice prezentate mai sus evidențiază aplicarea accentuată în ultimele decenii a modelării matematice în domeniul militar în

scopul optimizării activităţilor specifice, printre care şi a celei de luare a deciziei, atribuirea rolului de a procesa date de intrare şi de a genera mesaje comandantului reflectând faptul că teoriile actuale tind să creeze un comandant ideal, dar care, într-un anumit sens, este prizonierul evenimentelor. Astfel, comandantul trebuie *să reacţioneze* la modul de desfăşurare al luptei în loc *să-l anticipeze.* În mod logic rezultă că informaţiile care sunt critice pentru capacitatea comandantului de a înţelege şi decide trebuie transmise în timp real. Întrucât deciziile comandantului sunt o reacţie la evenimentele care au avut loc deja şi nu sunt luate în anticiparea lor, devine clar că informaţiile necesare pentru a descrie cât mai complet spaţiul de luptă sunt critice pentru comandant.

Lipsa principală a acestor teorii constă în faptul că nu iau în considerare conţinutul informaţiilor de transmis. Se presupune că realizatorii acestor sisteme sunt capabili să determine tipul şi conţinutul informaţiilor necesare comandantului. De asemenea, comanda şi controlul reprezintă pur şi simplu un sistem ce depinde doar de echipament, tehnologie, software şi doctrină.

Opinăm că obiectivul principal este realizarea unui sistem capabil să coroboreze date, să posede modalităţi de filtrare a informaţiilor inutile, astfel încât comandantul să poată avea informaţiile necesare pentru a lua decizii oportune. Teoretic, acest sistem ar fi capabil să atenţioneze comandantul despre evenimentele importante şi, poate mai relevant, pleacă de la ipoteza că informaţiile critice la care trebuie să răspundă un comandant sunt aceleaşi pentru toţi comandanţii.

Concluzii

Modelele matematice nu trebuie să elimine procesul de gândire al decidentului. Scopul lor este să pună la dispoziţia celui ce ia o decizie metode care să-i sporească propria capacitate de a face judecăţi şi de a lua hotărâri, nelăsând acest lucru numai pe baza intuiţiei sau modului personal de a raţiona.

Suntem la un prag care desparte ştiinţele precise care folosesc măsura de cele care nu pot cuantifica fenomenele de care se ocupă. Explorăm ce ştim din teoria informaţiei şi comunicaţiei, a logicii şi schemelor decizionale pentru a gândi şi acţiona eficient.

Folosirea metodelor cercetării operaţionale permite adoptarea unor hotărâri cu probabilitatea de a prevedea care sunt rezultatele posibile aşteptate; chiar în cazuri de totală incertitudine există procedee de stabilire a strategiei optime (optimizare stocastică, jocuri stocastice etc.).

Dezvoltându-se spectaculos în ultimele trei decenii, preocupările teoretice şi în special practice, în domeniul cercetării operaţionale, au ajuns să antreneze astăzi pe plan mondial sute de mii de specialişti.

În prezent nu se mai poate concepe conducerea unei activităţi importante în orice domeniu fără a face apel la metodele cercetării operaţionale, bineînţeles împreună cu celelalte tehnici moderne cum ar fi cibernetica, informatica, psihosociologia organizării (organizaţiilor) şi teoria generală a sistemelor.

Exercitarea managementului structurilor specializate din domeniul securităţii naţionale urmăreşte îndeplinirea cantitativă şi calitativă a tuturor obiectivelor stabilite pentru fiecare structură în parte. Calitatea eficienţei managementului este concretizată

pe fundamentarea riguroasă a obiectivelor stabilite sau propuse şi, mai ales, pe gradul lor de realizare dat de volumul şi structura resurselor consumate pe unitatea de efect obținut.

Pe parcursul derulării procesului de management se poate interveni cu măsuri corective pentru a stopa sau diminua unele consumuri de resurse. Comensurarea permanentă a efectelor şi compararea lor cu eforturile depuse pentru a evidenția eficiența activităților conduse şi gradul de îndeplinire a obiectivelor stabilite reprezintă o trăsătură definitorie a unui management eficace şi dinamic.

Managementul nu este un scop în sine, ci un mijloc de a facilita prin intermediul unor decizii corespunzătoare de previziune, organizare, coordonare, antrenare şi control-evaluare îndeplinirea obiectivelor asumate.

Evaluarea eficienței managementului se realizează prin reliefarea efectelor şi eforturilor la nivelul sistemului de management în ansamblu său ori la nivelul principalelor componente ale acestuia: subsistemul organizatoric, informațional, metodologic şi decizional.

Creşterea mobilității structurilor specializate din domeniul securității naționale, raționalizarea subsistemelor informaționale şi îmbogățirea instrumentarului de conducere se realizează prin conceperea şi utilizarea de noi sisteme, metode şi tehnici manageriale, prin creşterea gradului de fundamentare a deciziilor.

Amplificarea dimensiunii creativ-inovative este o mutație majoră produsă în ultimii ani la nivelul managementului organizațiilor, inclusiv cele din domeniul securității naționale, cu influențe benefice asupra eficienței activităților. Această tendință este strâns legată de explozia informațională şi viteza de circulație a informației în zilele noastre.

Bibliografie

[1] ACKOFF R.L, SASIENI M.W. – Bazele cercetării operaționale, Editura Tehnică, Bucureşti, 1979.

[2] BĂCANU Bogdan – Practici de management strategic, Editura Polirom, Iaşi, 2006.

[3] IACOB Dumitru, CISMARU Diana-Maria – Organizația inteligentă, Editura comunicare.ro, 2002.

[4] IONESCU Gh. Gh., CAZAN Emil, NEGRUȚĂ Adina Letiția – Modelarea şi optimizarea deciziilor manageriale, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.

[5] MALIȚA Mircea – Zece mii de culturi o singură civilizație, Editura Nemira, Bucureşti, 2002.

[6] MITRUȚ Dorin – Modelarea matematică. Rolul ei în cercetarea operațională, www.asecib.ase.ro.

[7] NICOLESCU Ovidiu, VERBONCU Ion – Management şi eficiență, Editura Nora, Bucureşti, 1994.

[8] RĂCHITAN Daniela – Modelarea matematică la începutul noului mileniu şi importanța ei pentru învățământul superior militar, în Buletinul ştiințific nr. 1/2001, http://www.actrus.ro.

[9] REES W. David, PORTE Christine – Arta managementului, Editura Tehnică, Bucureşti, 2005.

[10] STANCU Stelian – Modelarea matematica a sistemelor si proceselor de conducere. Analiza sistemelor economice complex. Teorie si aplicatii, Editura ASE, Bucureşti, 2007.

[11] ȚIGĂNESCU Eugen, MITRUȚ Dorin – Bazele cercetării operaționale, www.ase.ro, biblioteca digitală.

[12] VERBONCU Ion, ZALAMAN Michael – Management şi performanțe, Editura Universitară, Bucureşti, 2005.

[13] ***Strategia de securitate națională a României, Bucureşti, 2007, http://www.presidency.ro.

[14] ***Legea securității naționale a României, proiect, 2007 - http://www.guv.ro.

[15] ***Programul de guvernare 2005 – 2008, http://www.guv.ro.

[16] ***Carta Albă a securității şi apărării, Bucureşti, 2004, http://www.mapn.ro.

SISTEMELE INFORMATICE ÎN MANAGEMENTUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE MILITARE

Dr. Ştefan – Mircea MUSTAȚĂ[*]
Dr. Mihai MIHĂILĂ – ANDRES[**]
Cosmin – Ludovic MUREŞAN[***]

This work, propose to tackle some appearances in the aim emphasize the role on which have the informatics systems in public acquisition management process from the military structures, concordantly lows in operation with the Ministry of Defence disposals.

Introducere

Aplicarea unui sistem integrat de management al achizițiilor militare, necesită identificarea şi stabilirea priorităților privind necesarul de resurse, coordonarea şi monitorizarea procesului de achiziții, aceasta fiind posibilă numai pe baza unui sistem informatic integrat.

Prin aplicarea la nivelul Ministerului Apărării a acestui sistem integrat, informatizat, se întareşte controlul stucturilor cu responsabilitate în domeniul achizițiilor, putând fi asigurate condițiile optime impuse de standardele NATO în acest domeniu.

În deplină concordanță cu Legislația României, legislație ce a fost adaptată cerințelor impuse de noul context ca stat membru cu drepturi depline al Uniunii Europene, se are în vedere asigurarea şi menținerea unui sistem informatic la nivelul structurilor abilitate, funcționând pe baza unor reglementăari unitare pentru toate structurile armatei care derulează proceduri de achiziții publice.

Definirea, componența şi dezvoltarea sistemelor informatice

Un sistem informatic utilizează resurse hardware (maşini şi media – suport de informație), software (programe şi proceduri) şi oameni (specialişti şi utilizatori) pentru a realiza date de intrare, procesarea, date de ieşire, stocarea şi controlul activităților care convertesc datele în produse informaționale (fig.1).

[*] **Inginer, Academia Tehnică Militară**
[**] **Căpitan lector universitar inginer, Academia Tehnică Militară**
[***] **MSc. Economist, Ministerul Muncii - Corpul de Control**

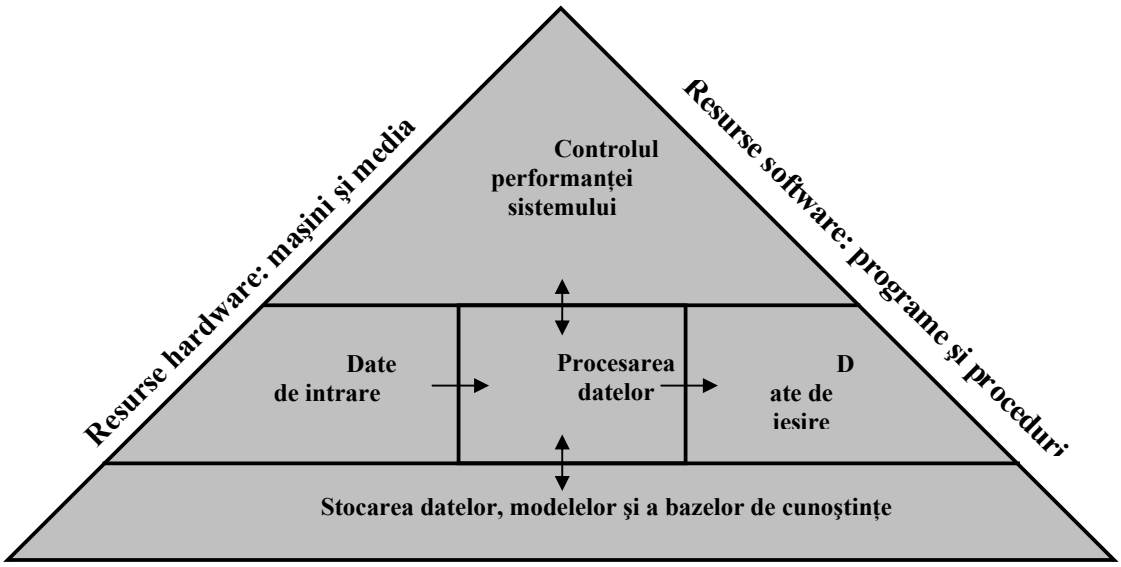
Resurse hardware: maşini şi media
Controlul performanței sistemului
Resurse software: programe şi proceduri
Date de intrare
Procesarea datelor
D ate de iesire
Stocarea datelor, modelelor şi a bazelor de cunoştințe
Resurse umane: specialisti si utilizatori

Fig. 1 *- Model de sistem informatic*

Acest model de sistem informatic ajută la luarea în considerare a multor realități şi concepte implicate în studierea sistemelor informatice bazate pe sisteme de calcul. Se evidențiază trei concepte majore:

•*Hardware* (maşini şi media – suport de informație), software (programe şi proceduri) şi oameni (specialişti şi utilizatori), sunt resursele primare necesare pentru a îndeplini activități de procesare în sistemele informaționale.

•*Datele* sunt transformate într-o varietate de produse informatice de către activitatea de procesare a informației, de catre sistemele informatice.

•*Procesarea informației* constă din activitățile de bază ale sistemului, relativ la intrări, procesare, ieşiri, stocare şi control.

Sistemele informatice pot fi considerate instrumente puternice folosite în scopul schimbării organizaționale. Acestea oferă posibilitatea ca organizațiile să-şi reproiecteze structura, misiunea, fluxurile de muncă, produsele şi serviciile.

Se pot identifica astfel, anumite pârghii de transformare a organizațiilor prin tehnologia informației, dintre care sunt de menționat în principal, următoarele:

-*Rețelele globale de calculatoare,* care contribuie la realizarea diviziunii internaționale a muncii. În acest context, operațiunile între instituții nu mai depind de distanțele dintre acestea, costurile de coordonare la nivel global diminuându-se, iar costul tranzacțiilor fiind în scădere;

-*Rețelele proprii organizațiilor* (interne) sunt cele care determină ca organizarea muncii în cadrul instituției să poată fi acum coordonată la nivel interdepartamental. Se realizează astfel o mai bună informare a colaboratorilor în legătură cu obiectul de activitate al instituției respective, centralizându-se necesitățile primite de la nivelul compartimentelor pe tipuri de produse şi servicii, toate acestea putând fi rezolvate prin structura specializată de contracte şi achiziții publice;

-*Sistemele de calcul distribuite*, reprezintă acele rețele izolate din cadrul instituției, ce permit ca prin conexiuni locale, grupuri sau persoane independente să aibă acces la informațiile şi la cunoştințele necesare pentru a a-şi desfăşura cât mai eficient activitatea.

Prin aplicarea acestor pârghii, procesele de realizare a diferitelor activități contractuale sunt reproiectate şi eficientizate şi se încearcă astfel reducerea costurilor privind managementul acestora.

Datorită sistemelor informatice, ierarhia sistemului de conducere se aplatizează, gradul de centralizare a adoptării deciziilor diminuându-se.

Cele mai importante schimbări structurale ale organizației, determinate de tehnologia informațiilor, sunt: automatizarea, raționalizarea şi reingineria sistemelor.

Automatizarea este cea mai cunoscută schimbare produsă de tehnologia informației într-o organizație, contribuind la realizarea modificărilor necesare pentru eliminarea anumitor deficiențe ce pot apare în cadrul unui proces.

Raționalizarea procedurilor este o formă mai profundă de schimbare organizațională. Prin automatizare, în mod frecvent sunt abordate acele locuri de muncă „înguste" (cu blocaje) din cadrul unei organizații. Automatizarea contribuie la realizarea modificărilor necesare pentru a elimina aceste deficiențe. Raționalizarea procedurilor constă în eliminarea unor calcule, simplificare ale unor operații prea complicate ş.a., astfel încât să poată fi automatizate fluxuri întregi de operații.

Reingineria afacerilor reprezintă o schimbare de profunzime a organizației şi se caracterizează prin faptul că procesele sale de realizare a afacerilor sunt analizate, simplificate şi reproiectate. Reingineria implică o regândire a fluxului de operații şi a proceselor de realizare a afacerilor utilizate pentru producția de bunuri economice, cu o reducere semnificativă a costurilor. Reingineria afacerilor reorganizează fluxurile de operații, caută soluții pentru eliminarea risipei şi a anumitor acțiuni repetitive etc. Prin reingineria afacerilor se obține mai mult decât în cazul raționalizării procedurilor şi, adesea, o nouă viziune de ansamblu asupra modului de organizare a proceselor. Toate schimbările menționate anterior pot fi transpuse în viață prin reproiectarea proceselor de realizare a afacerilor.

Locul sistemelor informatice în managementul achizițiilor publice militare

Orice organizație poate fi asimilată cu un sistem. În fig. 2 se prezintă schematic şi principial locul pe care îl ocupă sistemele informaționale în cadrul structurilor de achiziții, în cadrul acestui sistem fiind definite mai multe componente, după cum urmează: :

- *Elementul de intrare.* Datele privind resursele economice cum ar fi: oameni, bani, materiale, maşini, terenuri, facilități, energie şi informații sunt preluate şi utilizate în cadrul sistemului informațional.
- *Prelucrarea.* Procesele organizaționale ca marketingul, producția şi finanțele transformă elementul de intrare în element de ieşire. Alte procese organizaționale sunt ingineria, cercetarea şi dezvoltarea, serviciile juridice şi altele.
- *Elementul de ieşire.* Produsele şi serviciile, plățile angajaților şi ale furnizorilor, dividendele, contribuțiile, taxele şi informațiile sunt elemente de ieşire produse de un anumit schimb commercial.

- *Feedback.* Un rol fundamental al sistemelor informaționale este acela de a servi ca şi componentă feedback pentru un sistem organizațional. Acestea furnizează informații pentru management relativ la performanțele organizației.

- *Controlul.* Managementul este componenta de control a unui sistem organizațional. Managerii controlează fazele unei proceduri de achiziții astfel încât să existe o supervizare a modului în care se aplică prevederile legale în domeniu, verificându-se şi specificațiile de produs ce sunt lansate în cadrul procedurii.
- *Mediul.* O procedură de achiziții caracterizează un sistem deschis, adaptiv, care partajează elementele de intrare şi elementele de ieşire cu alte sisteme din mediul său.

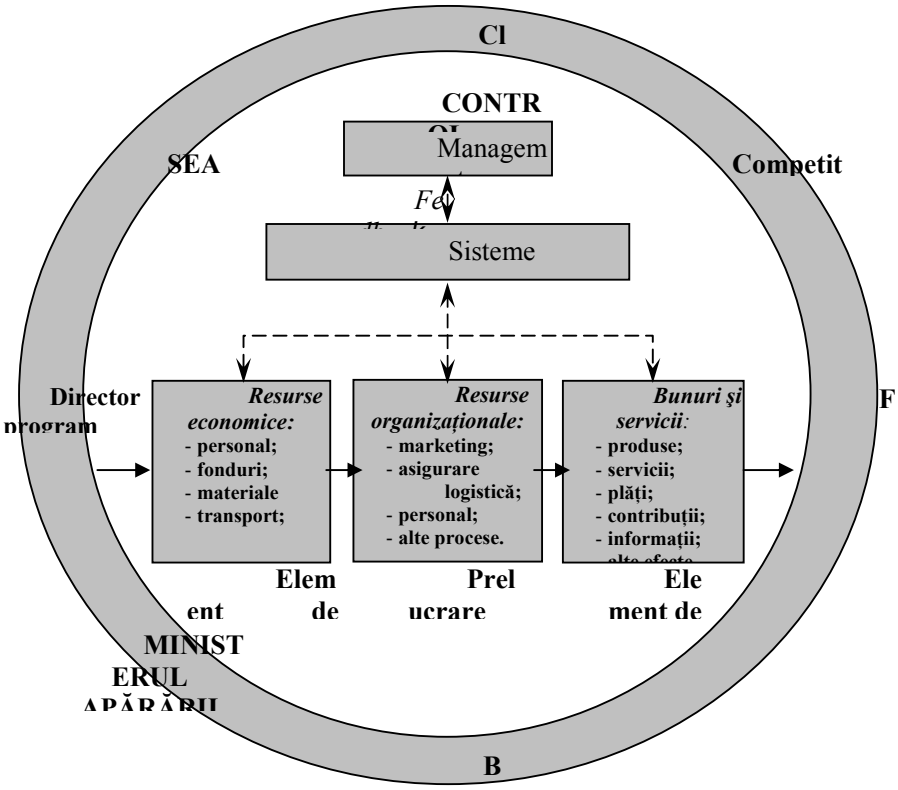

***Fig. 2** – Locul sistemelor informatice în cadrul procedurilor de achiziții.*

Un sistem informatic nou este construit ca soluție la anumite categorii de probleme cu care se confruntă organizația. Problemele care apar pot fi rezultatul unor performanțe mai slabe decât cele dorite sau al proiectelor managementului de a fructifica oportunitățile de afaceri, cu scopul de a obține o creştere semnificativă a performanțelor organizației. Realizarea sistemelor informatice se referă la analiza, proiectarea, programarea, testarea, conversia, producția şi mentenanța (întreținerea) sistemelor respective.

În figura 3 sunt prezentate activitățile citate, cu mențiunea că fiecare dintre ele interacționează într-un mod particular cu organizația. Membrii organizației participă

la aceste activităţi de creare a sistemului, iar procesul de realizare a unui sistem informatic produce schimbări organizaţionale semnificative.

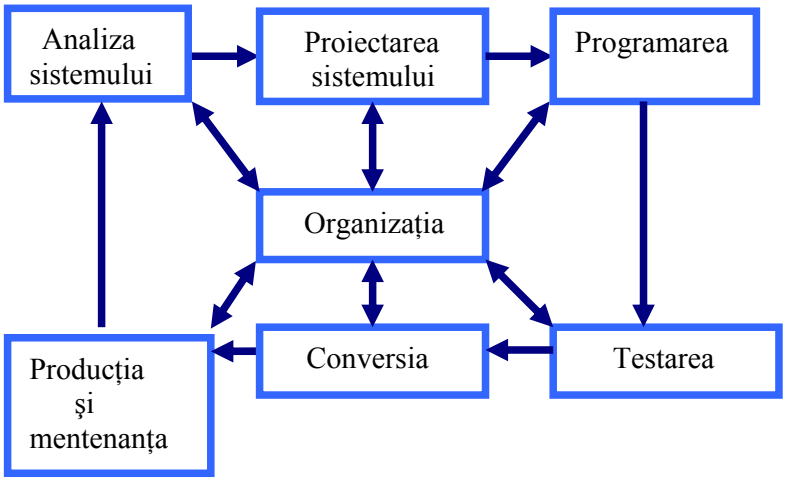

Fig. 3 - *Structura ciclică a procesului de realizare a unui sistem informatic*

În contextul actual ca tară membră NATO, România şi-a adaptat sistemul achiziţiilor militare nu numai în concordanţă cu legislaţia Uniunii Europene, dar a creat un nou set de reglementări în concordanţă şi cu cerinţele NATO, în care:

- activitatea de achiziţii se bazează pe documente emise de utilizatorii finali, reprezentând nevoile misiunii şi cerinţele operaţionale, având la bază determinarea cât mai precisă a ameninţărilor reale şi satisfacerea, pe cât posibil, a nevoilor categoriilor de forţe armate;
- se analizează mai multe variante înainte de demararea unui program de achiziţii, având la bază soluţii materiale bine fundamentate;
- procesul de achiziţii este structurat pe faze distincte, trecerea de la o fază la cealaltă efectuându-se la punctele de decizie majore;
- atribuirea în execuţie a programelor şi proiectelor se face în principal, pe bază de competiţie;
- fiecare program sau proiect este în responsabilitatea unui director însărcinat cu managementul acestuia, care are drepturi şi obligaţii bine definite;
- conducerea programelor se face centralizat, iar execuţia proiectelor se face descentralizat;
- se asigura furnizarea permanentă a informaţiilor specifice pentru programe de activităţi în cadrul unui sistem unitar de raportări periodice;
- contractul de achiziţii are în vedere o împărţire echitabilă a riscurilor între Ministerul Apărării şi executanţi;
- gestionarea tuturor elementelor de risc prin costuri, graficul de realizare şi parametrii de performanţă cât şi strategia de achiziţii se vor stabili la începutul programului de achiziţii, urmând apoi a fi evaluate şi ajustate, după caz, pe parcursul derulării programului.

Reglementările în vigoare referitoare la procedurile de achiziţie în domeniul militar sunt chemate să stabilească un cadru flexibil şi coerent pentru transpunerea

nevoilor misiunilor în programe majore de achiziție de sisteme informatice militare şi de armament.

Analizând Ordonanta de Urgență a Guvernului nr.34/2006 modificată cu O.G. nr.94/2007 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice şi a contractelor de concesiune de servicii, deducem importanța pe care o au sistemele informatice în domeniul achizițiilor publice. Acest act normativ a fost întocmit în concordanță cu prevederile directivelor Parlamentului European şi a Consiliului Uniunii Europene, caracterul de noutate constând în principal în obligativitatea conectării tututor structurilor care desfaşoară proceduri de achiziție publică la sistemul electronic de achiziții publice, denumit pe scurt, SEAP.

Sistemul electronic de achiziții publice desemnează sistemul informatic de utilitate publică, accesibil prin Internet la o adresă dedicată, utilizat în scopul aplicării prin mijloace electronice a procedurilor de atribuire şi a asigurării unei transparențe a procedurilor de atribuire.

Sistemul de achiziții din Armata României se derulează în concordanță cu prevederile legale în vigoare şi după centralizarea necesarului la nivelul categoriilor de forțe armate se poate lansa prin SEAP procedura de achiziție publică.

Concluzii

Din cele prezentate, se desprinde faptul că printr-o bună gestionare a sistemelor informatice, se înlătură un mare procentaj de erori ce pot apare, realizându-se un control asupra întregului proces, prin monitorizarea etapelor de achiziție de către stucturile abilitate, înlăturându-se astfel orice suspiciune ce ar putea lua naştere în urma validării societății câştigătoare.

Bibliografie

[1] MALOŞ, G., Sandu, I. E., Năstăsescu, V., -"Managementul calității totale", Ed. Junimea, Iaşi, 1998.

[2] ROŞCA, L., "Sisteme informationale pentru management", Editura Univ. "Lucian Blaga" din Sibiu, 1999.

[3] ***Instrucțiunea I 1000.1 a M.Ap.N. privind stabilirea nevoilor misiunii şi emiterea cerințelor operaționale.

[4] *** Instrucțiunea I 1000.2-01 a M.Ap.N. privind managementul calității totale

[5] *** Standardul STPM M 40546-99, "Ingineria sistemelor. Politici şi proceduri".

[6] *** O.u.G nr.34 / 2006

[7] *** O.u.G nr.94 / 2007.

COMUNICAREA – FACTOR ESENȚIAL ÎN MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚILOR PUBLICE

Dr. Ştefan – Mircea MUSTAȚĂ[*]
Cosmin – Ludovic MUREŞAN [**]
Dr. Daniel – Traian GRECU[***]

This subject propose to treat some theoretical appearances in the aim to accentuate the role in create a good communication between managers and underlings in public institutions.

Introducere

Un factor determinant în colaborarea la nivelul structurilor statului este dat de felul în care poporul în speță ştie să îşi organizeze conceptele şi modul în care îşi structurează instituțiile.

Managementul după sunt structurate instituțiile şi care în final îşi poate mai mult sau mai puțin sublinia eficiența, are la bază comunicarea, factor determinant nu numai la nivelul instituțiilor publice ale statului ci chiar şi în ceea ce priveşte evoluția umană.

Definim comunicarea, ca fiind procesul de înțelegere între oameni prin intermediul transferului de informație.

În lucrarea de față se urmăreşte prezentarea factorilor determinanți în managementul informației, în vederea creşterii eficenței procesului de comunicare la nivelul structurilor publice.

Funcții determinante specifice procesului de comunicare

Comunicarea în ansamblul ei, reprezintă un proces foarte complex care are la bază o serie de funcții determinante, cele mai importante dintre acestea fiind următoarele:

1 - Mijloceşte influențarea comportamentului membrilor structurii publice;

2 - Permite exprimarea sentimentelor şi a emoțiilor;

3 - Furnizează, receptează sau face schimb de informații.

Aceste funcții determinante ale comunicării, prezentate mai sus, vor fi dezvoltate în cele ce urmează :

1 - Mijlocirea influențării comportamentului membrilor structurii publice:

Felul în care este organizată cunoaşterea determină felul organizării oamenilor, şi invers. Când cunoaşterea este concepută ca fiind specializată şi ierarhică, instituțiile sunt la fel.

[*] **Inginer, Academia Tehnică Militară**
[**] **MSc. Economist, Ministerul Muncii - Corpul de Control**
[***] **Comisar şef de poliție inginer, Inspectoratul General al Poliției Române**

Odată intrate în acest şablon, acestea vor tinde să încremenească organizarea cunoaşterii, împiedicând reconceptualizările care ar putea porni modificările radicale în sistem.

Prin regulamentele sale interne, o instituţie va comunica angajaţilor ce anume aşteaptă de la aceştia, cine este imputernicit să decidă şi cine trabuie să fie obedient.

Aceste reguli, dacă sunt trasate şi considerate imuabile, vor bloca organizaţia la nivelul de evoluţie a ştiinţei organizării şi a nevoilor previzibile în momentul apariţiei sale. Nepermiţând schimbările structurale, organizaţia în speţă nu se va putea adapta cerinţelor socio-economice şi se va compromite economic.

2 - Permiterea exprimării sentimentelor şi a emoţiilor:

Motivaţiile acţiunilor umane pot fi de natură materială, sentimentală sau ideologică. Decizia unei persoane, executant sau manager, va purta amprenta respectivului, a momentului luării deciziei, a informaţiilor deţinute în acel moment şi a stării psihice sau de sănătate. Informaţiile pot determina starea psihică a decidentului. Cunoaşterea sentimentelor şi emoţiile unei persoane pot fi edificatoare asupra motivaţiilor care au stat la baza luării unei anumite decizii.

3 - Furnizarea, receptarea sau realizarea schimbului de informaţii:

O organizaţie reuşeşte numai atunci când parţile ei componente lucrează împreună. În cadrul organizaţiei, fiecare compartiment poate fi comparat cu o boxă de unde informaţia se scurge în direcţiile stabilite prin canalele oficiale de comunicare.

O informaţie este comunicată superiorului care decide dacă aceasta trebuie transmisă unui alt executant, unui omolog din alt compartiment, sau unui manager de tip superior, servind astfel ca verigă formală între boxe. Dar sarcina principală a superiorului este de a aduna informaţii disparate, obţinute pe fragmente de la specialişti şi de a le sintetiza înainte de a le transmite prin alte canale oficiale spre nivelul decizional imediat superior.

Altfel spus, cunoaşterea este dezmembrată orizontal şi reasamblată vertical. Structura de putere bazată pe controlul informaţiei se prezintă astfel: boxa este controlată de către specialist iar canalul de către manager.

Dacă informaţia ar fi quasi-statică, sistemul ar putea funcţiona. Uneori, ritmul socio-economic alert impune schimbări repetate, la baza acestei situaţii aflându-se o cantitate de informaţii foarte mare şi deosebit de complexe, factori ce duc la supraîncărcarea canalelor de informaţii, multe dintre acestea ajungând să fie distribuite greşit sau ducând prin sinteza lor, la o denaturare a realului.

Problema definitorie constă în faptul că organizaţia este construită pornind de la premisa cunoaşterii lanţului informatic, al ierarhizării modului în care informaţia este transmisă prin canalele specifice obiectului de activitate al societăţii.

Procesul comunicării are menirea de a consolida structura formală a organizaţiei. Toate avantajele unei organizaţii – resursele tehnice şi financiare, diversele legături şi aptitudini nu au nicio valoare practică dacă membrii respectivei organizaţii nu cunosc lanţul ierarhic de comunicare, ceea ce demonstrează practic că nu îşi cunosc nici atribuţiile funcţionale.

În fiecare organizație, informația trebuie să ajungă la persoana potrivită, în timp util. În rețelele centralizate, toată informația curge spre centru, fapt care expune la riscul ca aceasta să nu ajungă la nivelul sau la compartimentul unde prezența sa este necesară.

În această situație, în multe organizații se dezvoltă circuite informale de comunicare. Un exemplu ar fi sistemul japonez prin care, salariații firmelor japoneze angajați în aceeaşi perioadă într-o companie păstreaza legăturile şi fac schimb de informații înafara circuitelor oficiale, comunicându-şi adevaratele simțăminte şi probleme. Astfel, know-how-ul circulă în companie, chiar dacă boxele şi canalele de informații sunt supraîncărcate sau blocate.

Limite obiective şi subiective în comunicarea eficientă

În ceea ce priveşte eficiența comunicării, se pot distinge anumite limite - cu sensul de constrângeri - obiective sau subiective, întâlnindu-se următoarele situații: Numărul nivelelor ierarhice conduce la posibilitatea denaturării mesajului (prin clivaj, filtraj);

- Limbajul de strictă specialitate îngreunează înțelegerea mesajului, prelungind sau stopând înțelegerea acestuia. Probabil din acest motiv librăriile occidentale şi mai recent, şi cele româneşti conțin volume de popularizare a ştiinței, scrise într-un limbaj prietenos, accesibil;

- Focalizarea spre realizarea obiectivelor proprii, prin căi personale, fără a ține seama de obiectivele şi nevoile altora.

O continuă luptă pentru supremație, pentru păstrarea poziției, nu se duce doar pe piața produselor, din păcate, aceasta fiind din ce în ce mai des întâlnită în scopul păstrării anumitor funcții care la rândul lor se reflectă în anumite facilități, de aici, totul reducându-se la interesul personal al individului pentru sine şi nu pentru colectivitate.

Incapacitatea sau teama unor manageri acestora de a delega competențe, iritarea lor când lucrurile nu se petrec în conformitate cu propriile estimări, refuzul acestora de a-şi recunoaşte greşelile au ca urmare faptul că nu pot obține o informare reală, în timp util. Subalternii, din lipsă de personal, de mijloace de prelucrare a datelor, sau pur şi simplu, din teama de a nu fi pedepsiți, transmit iformații denaturate. Prin urmare, deciziile pe care le ia managerul, luate pe baza unor informații neconforme cu realitatea, raportate la situația efectiv reală pot duce uneori la rezultate nedorite.

În funcție de poziția unei persoane într-o structură, aceasta poate determina sau interzice accesul la informații. Le poate ascunde, le poate prezenta cu întârziere sau denaturat.

Abilitățile de comunicare, înnăscute sau dobîndite prin educație ameliorează calitatea comunicării.

Cunoaşterea problemelor aflate în discuție, capacitatea de a exprima clar şi concis, în termeni accesibili interlocutorului mesajul ce se doreşte a fi transmis, deschiderea şi jovialitatea, fac ca receptorul mesajului să-l perceapă corect.

Răbdarea în ascultarea mesajului, capacitatea de a-l percepe, de a-l decodifica şi de a analiza emoțiile emițătorului fac din ascultător un bun receptor.

Importanța climatului de comunicare în structurile publice

Deosebit de important într-o organizație este climatul de comunicare. Acesta se poate clasifica în: climatul defensiv şi climatul deschis.

- În cazul unui climat de comunicare *defensiv* avem de-a face cu un mod de comunicare evaluativ, adică cu o comunicare bazată pe judecăți de valoare. În acest caz, managerul sau superiorul urmăreşte în principal să-i influențeze pe subordonați; va da dovadă de neutralitate, superioritate şi întreaga comunicare se va baza pe rațiuni strategice. Carcteristic acestui tip de climat este certitudinea, comunicarea în termeni categorici.

- Deasemeni, putem întâlni în structurile publice şi climatul de comunicare *deschis*. Acesta este unul descriptiv, comunicarea fiind orientată spre conținut. În acest caz, superiorul comunică pe picior de egalitate, putând da dovadă de spontaneitate şi chiar de empatie. Scopul constă în general în ajungerea la un punct de vedere comun. Astfel, putem vorbi de o comunicare în termeni provizorii.

Concluzii

Din cele prezentate, se desprinde concluzia potrivit căreia, în activitatea managerială, numai prin analizarea atentă a esenței informațiilor, verificate şi corelate foarte bine cu cerințele socio-economice la momentul respectiv, printr-un dialog deschis, fără temeri cu subalternii, pot fi aduse îmbunătățiri viabile în procesul instructiv al angajaților şi în cel managerial în ansamblu, contribuindu-se substanțial la creşterea eficienței activității desfăşurate.

Bibliografie

[1] HOLBAN, I., "Realizarea personalității, hazard sau ştiință?", Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971.

[2] NECULAU, A., Psihologie socială. Aspecte contemporane", Editura Polirom, Iaşi, 1996.

[3] MARIAN, L., "Strategii manageriale de firmă", Editura Univ. "Petru Maior", Tg. Mureş, 2001.

[4] NICOLESCU, O., ş.a., "Management", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1992.

PROCESUL DE ANALIZĂ DE „INTELLIGENCE”, COMPONENTĂ A SISTEMULUI DE SECURITATE

Dr. Adriean PÂRLOG*

Introducere

În cadrul procesului de „producere” a unei informații relevante pentru siguranța națională, analiza ocupă un rol foarte important. Această etapă reprezintă un element central al evaluării fluxului informativ, cu scopul valorificării lui, în care se identifică elementele esențiale de interes şi se trasează anumite direcții de acțiune.

Comunitatea serviciilor de informații produce o cantitate vastă de informații. Toate structurile de informații naționale sau cele aparținând unor instituții, dar care au atribuții în domeniul siguranței, sunt create pentru aceia care iau decizii la nivel strategic şi apar în câteva forme: informații curente, estimări, analize, rapoarte.

Fluxul informativ reprezintă un ansamblu de informații care circulă între diferite „noduri ale rețelei de comunicație” a sistemului de conducere, între sursă şi utilizator.

Înțelegerea analizei informațiilor cu relevanță pentru siguranța națională nu este o chestiune banală. Literatura în domeniu face o distincție importantă între soluționarea unei probleme de domeniul public şi soluționarea unei probleme din domeniul secret. Această distincție pare a fi cheia ce demarcă analiza generală de analiza informației cu relevanță pentru siguranța națională.

Analiştii de astăzi trebuie să depăşească analiza politică, o arie în care este mai greu să oferi o informație valoroasă decidenților. De asemenea, ei trebuie să fie mai concentrați pe ideile formulate şi nu pe exprimarea unor informații relevante, trebuie să fie integră. Aceasta este cel mai important lucru în era informației. Tipul neutru de abordare era util în perioada Războiului Rece, când analiştii compensau lipsa de informații prin aserțiuni ideologice. Neutralitatea înseamnă distanțarea de beneficiar şi o abilitatea de a prezenta adevărul dincolo de propriile prejudecăți şi bias-uri.

1. Generalități

Analiza informațiilor este o etapă a ciclului activității de informații care cuprinde următoarele etape majore:

- Direcționarea;
- Culegerea;
- Procesarea;
- Analiza;
- Diseminarea.

* **Colonel conferențiar universitar inginer, Direcția informații militare**

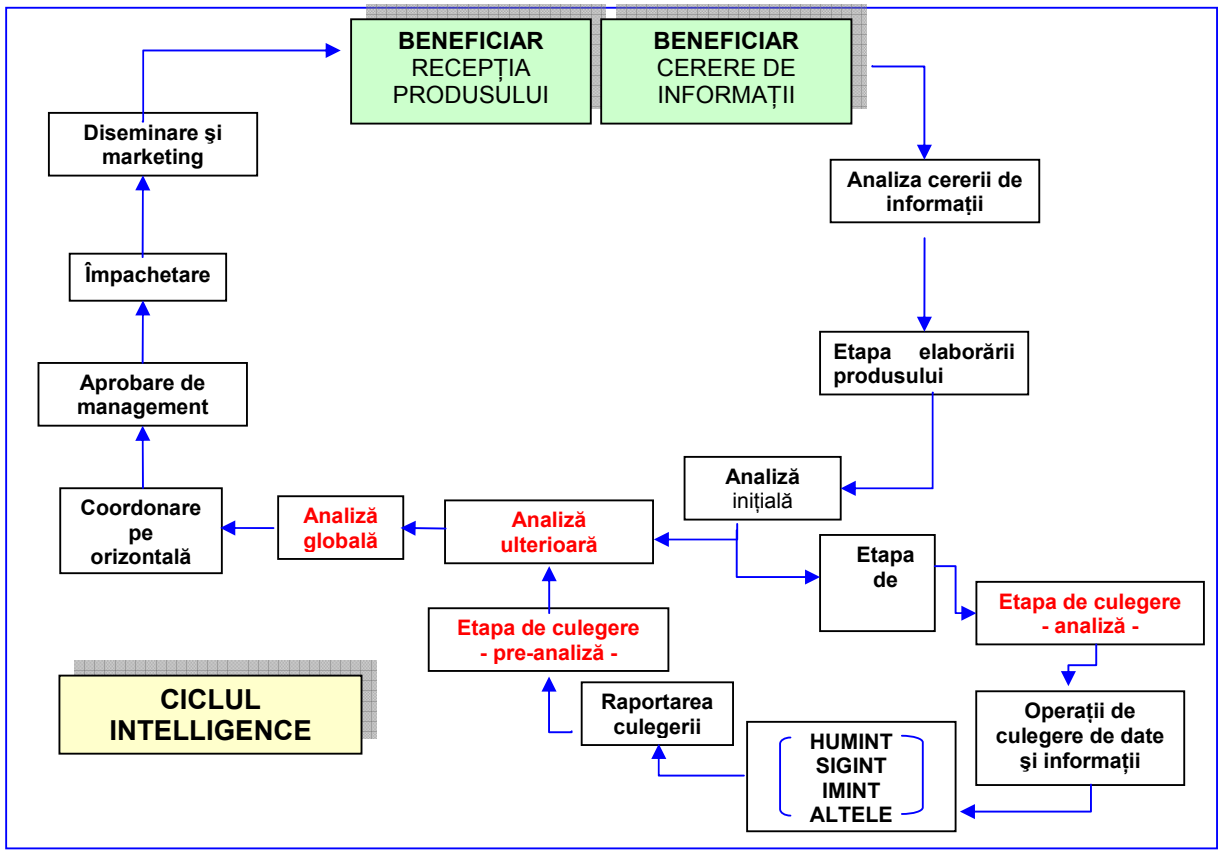

Figura 1 – Ciclul de intelligence, identificarea etapelor de prelucrare a datelor

Analiza de informații constă în divizarea uni întreg în părți componente în vederea examinării şi interpretării informației.

Circumstanțele sub care analiza de informații este realizată implică situații de mare ambiguitate, informații care sunt procesate tot mai complex, iar presiunea pentru o judecată inițială nu reprezintă un factor benefic pentru un diagnostic imediat.

Analistul de informații trebuie să fie în măsură să creeze "produse" care să fie diseminate, la timp, celor aflați în poziții de decizie şi nu numai. Aceasta se poate realiza în mai multe moduri.

Deseori, un analist desemnat să lucreze la o problematică a unei țări va porni de la produsele care au fost realizate fie de el, fie de către analişti experimentați, care au lucrat anterior la acea problematică, să spunem, timp de zece ani.

De regulă, analiştii încearcă să gliseze de la o perspectivă la alta, dar o percepție proaspătă este uneori dorită.

Judecata reprezintă ceea ce analiştii folosesc pentru a umple golurile în cunoştințele lor. Aceasta implică trecerea dincolo de informațiile disponibile şi reprezintă principalele modalități de lucru cu incertitudinea. Judecata (raționamentul) implică, mereu, un salt de la cunoscut la necunoscut. Atât timp cât scopul colectării de informații este cunoaşterea completă, acest scop este rar atins în practică. Prin definiție, informațiile implică o incertitudine considerabilă, precum şi o toleranță la ambiguitate.

Cea mai comună tehnică de analiză este reprezentată de ***logica situațională***. Aceasta implică generarea diferitelor ipoteze bazate pe luarea în considerare a

elementelor concrete ale situației reale, iar generalizările globale, exhaustive, sunt evitate. Fiecare situație este tratată ca un specimen, pentru a fi înțeleasă în termenii logicii specifice. O singură țară este privită prin multitudinea problemelor interconectate, iar apoi analistul caută să identifice antecedentele logice posibile ale situației. În mod uzual, este cunoscut sub apelativul "construcția unui scenariu", iar analistul poate merge înapoi, abordând aspecte petrecute deja.

Un alt mod de operare în analiza de informații îl reprezintă ***teoria aplicată*** numită, uneori, abordarea socială. Modelul se bazează pe generalizări sugerate de studierea multor exemple concrete. Teoria aplicată permite analistului să vadă dincolo de evoluții, să depisteze care tendințe sunt superficiale şi care sunt semnificative.

O a treia abordare o reprezintă apelul la ***comparație.*** În această abordare, analistul urmăreşte să înțeleagă evenimentele actuale dintr-o zonă prin compararea acestora cu precedente istorice din aceeaşi țară sau cu evenimente similare din alte țări. Ca metodă, comparația diferă de teoria aplicată în care concluziile sunt tratate pe baza unui număr de situații distincte.

În ultima perioadă, în activitatea de intelligence şi-au făcut simțită prezența şi metodele de analiză cu un complex suport matematic. În general apelul la un model matematic este util în procesele în care analiştii cântăresc şi combină informațiile pe baza unor variabile relevante.

2. Modele de analiză. Reguli de bază în analiză

În munca de intelligence sunt luate în considerare următoarele nivele de analiză:

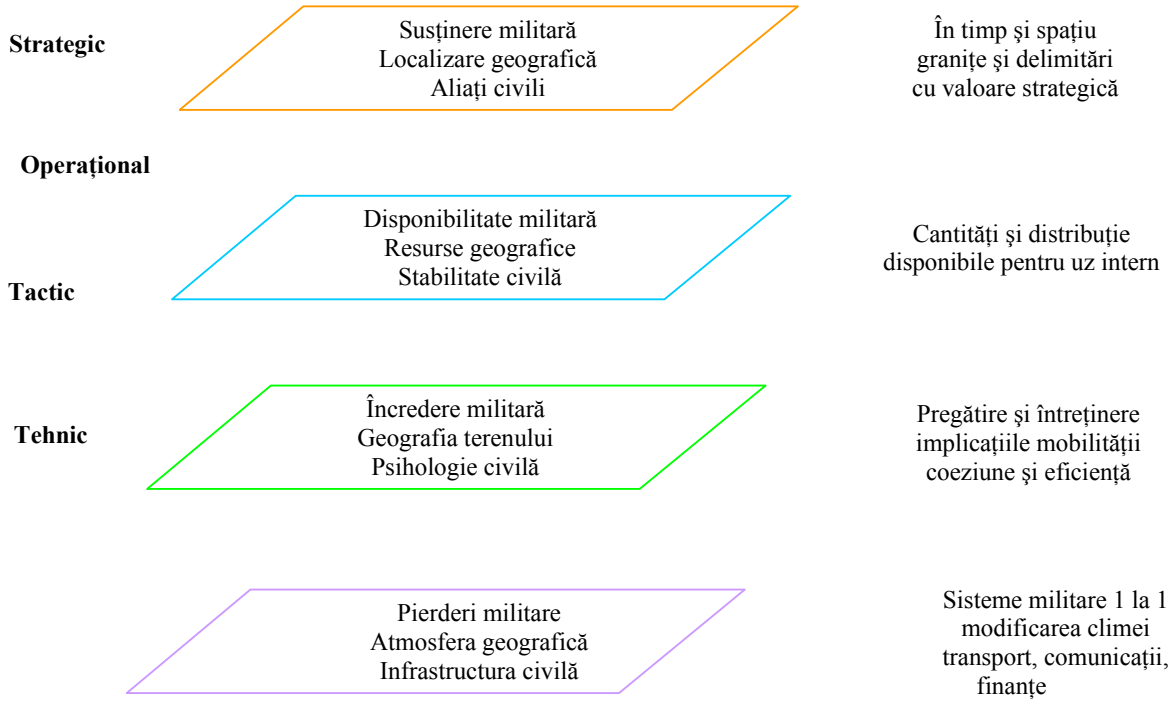

2.1. Variabile cheie şi ipoteze:

Variabilele cheie (Drivers) = factorii consideraţi determinanţi care influenţează rezultatul unei anumite situaţii (economia, loialitatea etc)

Înainte de a se schiţa materialul, trebuie căutate variabilele cheie:

- Crearea unei liste a celor mai importante variabile cheie
- Analizarea relaţiilor dintre aceste variabile (căutarea ierarhiei importanţei)
- Selectarea variabilelor cheie, apelând la ipostaza "avocatul diavolului" şi punând întrebarea: "Care sunt factorii care îmi pot influenţa părerea în privinţa rezultatului?"

Ipotezele (Linchpins) = elementele care construiesc un argument şi justifică validitatea concluziei

N.B.: **a. Ipotezele sunt, prin definiţie, discutabile şi supuse erorii.** *Analistul trebuie să-şi apere afirmaţiile făcând apel la fapte şi la raţionamente logice;*

b. Gradul mare de incertitudine: Analistul trebuie să găsească *alternative plauzibile privind cursul evenimentelor.*

- Înainte de a se stabili ipotezele care vor servi la construirea concluziilor: **evaluarea calităţii informaţiilor**: Care sunt informaţiile importante şi inferenţele ce pot conduce la interpretări alternative? Cât de probabil este ca noi informaţii să schimbe raţionamentul asupra a ceea ce e considerat probabil?
- După stabilirea ipotezelor, trebuie verificat dacă informaţiile utilizate explică ipotezele şi dacă ipotezele susţin concluziile.

2.2. Articularea ipotezelor

Sarcina analistului – *a gestiona incertitudinea.* Multe probleme nu pot fi explicate cu certitudine: există numeroase variabile care reduc nivelul de încredere al predicţiei.

Cu cât gradul de incertitudine este mai mare…

…cu atât mai mare e perspectiva divergenţei de opinie între analişti şi beneficiari;

…cu atât mai mare e nevoia de gândire critică şi de argumentare pertinentă;

…cu atât mai mult analistul se bazează pe judecată şi nu pe informaţii;

… **cu atât creşte probabilitatea erorii de estimare.**

2.3. Caracteristicile argumentării:

- Logică – raţionament convingător
- Precizie şi claritate – exprimare clară
- Realism **–** luare în calcul a erorii de prognoză

Concluzii:

a. Analistul se poate bucura de autoritate în abordarea anumitor probleme politico-militare complexe doar dacă utilizează o *argumentare solidă*: clară, logică, pertinentă;

b. Cu cât sunt mai bine *identificate* şi *argumentate* variabilele cheie şi ipotezele, cu atât creşte *credibilitatea* concluziilor.

2.4. Perspectiva – parte integrată a unei analize
Perspectiva cuprinde:
- Cursul probabil al evenimentelor
- Situaţii alternative cu care se pot confrunta decidenţii
- Interesul pentru "neaşteptat"

2.5. Elemente de identificat:
- Factorii care pot conduce la situaţii neaşteptate: există variabile cheie importante care pot duce la alte rezultate decât cele luate deja în calcul (economia, corupţia, o demonstraţie anti-guvernamentală)?
- Indicatorii care anunţă o schimbare: Există elemente care indică un alt curs al evenimentelor decât cel aşteptat (un complot, o problemă financiară)?

3. Reguli generale pentru asigurarea credibilităţii analizei:
- Raţionamentul analistului trebuie să urmărească trecerea cursivă de la informaţii la articularea ipotezelor.
- Cu cât problema este mai complexă şi mai controversată, cu atât mai mare este efortul de a surprinde şi de a explica variabilele cheie şi ipotezele.
- Să ia în considerare toţi factorii importanţi care pot influenţa cursul ulterior al evenimentelor.
- Să ierarhizeze factorii în funcţie de importanţa lor.
- Să analizeze modul în care pot interacţiona şi situaţiile plauzibile la care pot conduce.
- Evitarea expresiilor care sugerează o incertitudine: "posibilităţi reale", "şanse reale" etc.
- Minimizarea interpretărilor greşire prin combinarea afirmaţiilor cu expresii probabilistice : "Este puţin probabil ca rata de utilizare a Internetului în România să scadă în următoarele 6 luni (şansele sunt mai mici de 20%)".
- Concentrarea asupra întrebării "cum se poate întâmpla?" şi nu "dacă se poate întâmpla".
- Crearea unor scenarii alternative printr-o structurare diferită a informaţiei disponibile.
    - Liste cu elementele cheie şi "jucătorii" care pot influenţa cursul evenimentelor.
    - Examinarea factorilor care le influenţează comportamentul (rivalităţi personale, interese de familie).
    - Gândire retroactivă: Oportunitatea/pericolul a avut loc? Interpretarea scenariului: "cum s-a putut întâmpla?", cine trebuia să facă *ce, când, cum şi de ce*?
    - Există informaţii care să sprijine un raţionament logic total opus?

4. Reguli de bază pentru analist:

Regula 1: Să fie sigur pe ceea ce se cunoaşte

- Decidenţii trebuie să cunoască ceea ce ştie din toate sursele analistul şi cum a aflat ceea ce ştie: informaţie directă, indirectă?
- În cazul analizelor pentru decidenţii politico-militari, analistul nu trebuie niciodată să exagereze ceea ce se ştie. Nu scrie pentru un beneficiar ocazional care vrea răspunsuri indiferent de circumstanţe.
- Analistul trebuie să atragă atenţia asupra oricărei lipse de informaţii, să indice potenţialele cursuri de acţiune şi informaţiile relevante care contrazic fluxul principal de informaţii.

Exemplu:

"*Nu avem informaţii directe despre implicarea preşedintelui X în comerţul cu arme, în ciuda acuzaţiilor adversarilor săi politici apărute în presă*."

Expresia "*potrivit ambasadei SUA*", de exemplu, nu oferă date despre tipul informaţiei: directă/indirectă.

Exprimare corectă: "*Ataşatul militar de la Ambasadă a observat…*", "*În opinia unui oficial al Ambasadei…".*

Regula 2: Să distingă între informaţie şi realitate

Analistul poate avea o informaţie directă despre ce a spus liderul X şi să tragă concluzia că e vorba de o realitate. Însă ceea ce liderul X crede, are intenţia să facă şi va face nu se poate şti cu exactitate pe baza unui raport despre ce a declarat acesta.

Regula 3: Să distingă între informaţie şi raţionamentul estimativ

- Raţionamentul estimativ al analistului este un element important în cadrul unei analize. Totuşi, acesta nu se poate sprijini doar pe afirmaţiile oficialilor străini sau pe cele ale surselor acoperite.
- Afirmaţiile trebuie dovedite utilizând toate informaţiile aflate la dispoziţie şi un proces de inferenţă solid**.**

Exprimare corectă:

"*Credem că statul K e pe cale să se redreseze economic. Baza de date economice a CIA arată că acesta şi-a mărit producţia şi exporturile în ultimele 3 luni. Potrivit unei surse acoperite, Ministrul de finanţe a declarat că economia a început să se revigoreze*."

Regula 4: Să ia în considerare aspectele sensibile

- Analistul trebuie să prezinte decidentului aspectele pe care acesta le consideră ca fiind negative.
- În cazul faptelor controversate, accentul trebuie pus pe informaţiile relevante şi nu pe concluziile estimative.
- Când se analizează comportamentul unei ţări faţă de acordurile pe care le are cu statul nostru, analistul trebuie mai mult să descrie şi mai puţin să interpreteze. Analistul monitorizează (raportează informaţiile relevante) şi

decidentul verifică (decide dacă a a avut loc o încălcare a acordurilor existente).

Regula 5: Să ia în considerare posibilitatea unei induceri în eroare

- Verificarea tuturor surselor care ar trebui să prezinte informația: fac ele acest lucru?
- Verificarea bazelor de date: noua informație corespunde cu cele anterioare? Serviciul de informații are date despre încercări de inducere în eroare mai vechi?
- A se apela la gândirea critică: noua informație contravine părerii analistului în privința intereselor, capacităților şi metodelor de acțiune ale subiectului analizat?

Exemplu:

"Preşedintele X l-a asigurat pe ambasadorul SUA că bazele de rachete vor fi desființate, însă imaginile satelitare de săptămâna trecută nu indică nici o activitate în nici unul dintre aceste locuri".

5. Metode de analiză

În activitate de intelligence se poate spune că există colecție de metode şi instrumente utile în activitatea de informații.

Se disting trei tipologii de astfel de instrumente: metode de investigare şi producere a ideilor, metode de evaluare şi instrumente de prognoză.

Lucrarea de față nu-şi propune analizarea tuturor metodelor şi tehnicilor de analiză ci se constituie într-o încercare de prezentare şi dezvoltare a bunelor practici ale unor servicii de informații.

Astfel, în cadrul analizei prospective – folosită cu precădere pentru producerea de intelligence strategic şi avertizare timpurie – una dintre cele mai folosite metode este o metodă tip ***Scenarii, denumită* „Are you ready?"**

Caracterizare:

- o metodă de identificare şi evaluare a implicațiilor incertitudinilor critice;
- un proces analitic de imaginare a unor situații plauzibile, ce reflectă modul cum ar putea evolua un anumit aspect / situație din mediul extern / intern.
- un serviciu ce are ca scop informarea decidenților în legătură cu modul în care deciziile lor ar putea fi afectate de evoluțiile din mediul extern / intern.

5.1. Etape:

- Identificarea „problemei centrale" – Stabilirea unui set de probleme a căror evoluție ar avea consecințe asupra intereselor naționale;
- Realizarea unui *brainstorming* cu implicarea experților interni şi externi pe tema forțelor care ar putea afecta / influența problema centrală - Stabilirea unor variabile cheie, care ar putea descrie evoluția problemei în diferite domenii;
- Selectarea a 2 variabile care să reprezinte cele mai critice şi nesigure forțe. Acestea sunt convertite în axe. (*De exemplu, dacă dezvoltarea economică este forța cea mai critică şi cea mai nesigură, punctele axei vor fi „rapidă" şi*

„lentă" sau „transformatoare" şi „stabilizatoare", în funcție de tipul de problemă abordată);

- Construirea unei *matrice* a scenariului prin intersectarea celor două axe. Cele patru cadrane rezultate oferă baza pentru evoluțiile viitoare alternative. Participanții la proiect generează situații care să reflecte aceste evoluții şi stabilesc varianta cea mai plauzibilă în care ele s-ar putea întâmpla;
- Analiza fiecărui scenariu şi a implicațiilor sale, elaborarea strategiilor asociate şi evidențierea riscurilor şi oportunităților.

Impactul temporal al unor posibile probleme asupra intereselor naționale

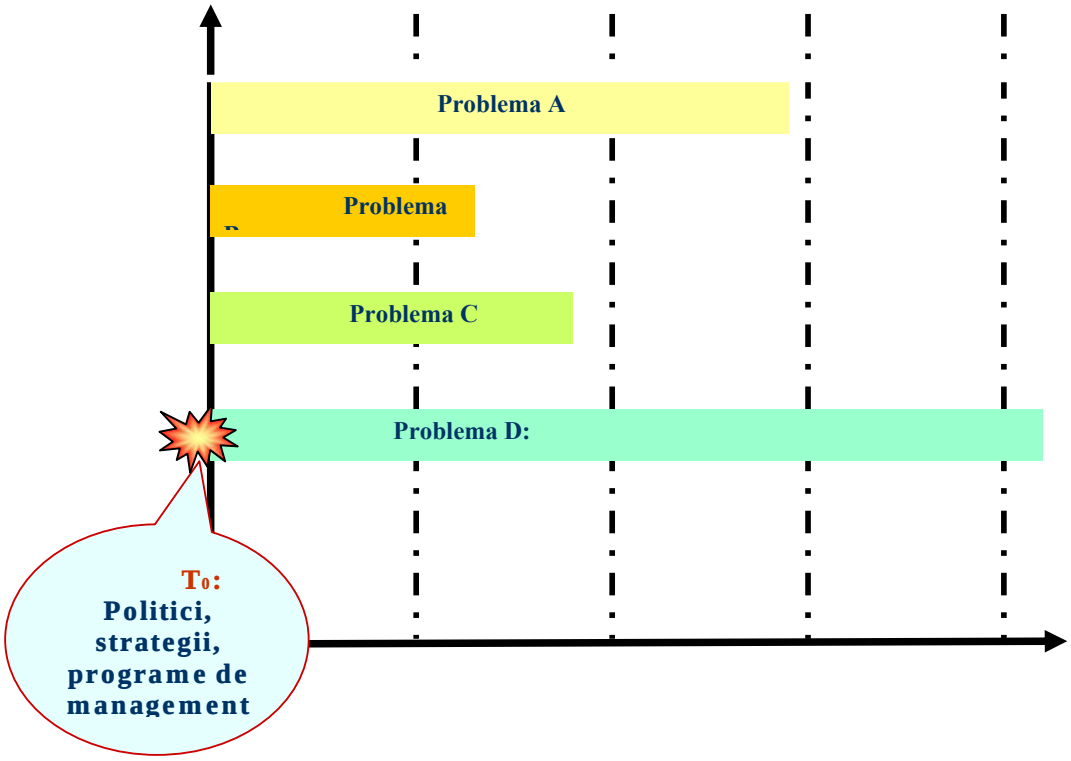

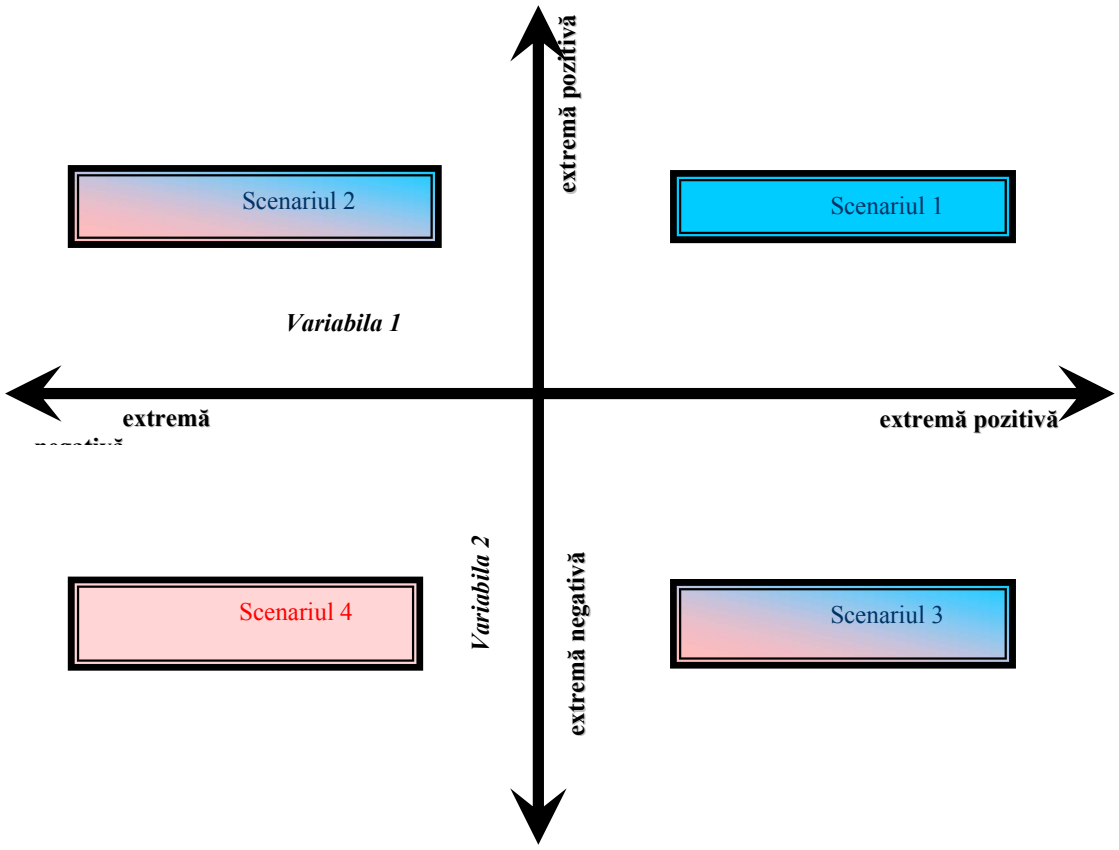

O altă metodă de analiză prospectivă – folosită în elaborarea scenariilor dar şi în antrenarea decidenților este metoda **„The Day After”.**

Jocul politico-militar construit pe baza metodei “The Day After” îşi propune să dezvolte un mod de gândire strategic şi preventiv, expunând participanții la posibile ramificări ale tendințelor actuale, precum şi la opțiuni disponibile pentru a influența aceste tendințe.

Etapele jocului:

Metodologia acestui joc politico-militar se bazează pe o aplicație ce cuprinde 3 etape, în cursul cărora participanții joacă rolul principalilor consilieri ai unui important factor de decizie național sau ai unui organism internațional.

Aplicația constă în deliberări în grup şi este supusă aceloraşi constrângeri temporale pe care le au şi reuniunile pregătitoare tradiționale care precedă orice rundă de deliberări sau de luări de decizie oficiale.

Jocul începe cu o primă întrunire destinată studiului problemelor critice care apar « AZI » (etapa 1); este momentul în care intervine o schimbare. În al doilea moment, aplicația se concentrează asupra zilei de «MÂINE » (etapa 2). Acum se analizează , în contextul crizei din prima etapă, cronologia evenimentelor survenite în urma deciziei strategice şi se studiază noile opțiuni posibile ce rezultă din gestiunea crizei.

În sfârşit, exercițiul abordează ziua de « IERI » (etapa 3), care corespunde prezentului sau viitorului apropiat, cu scopul de a studia ceea ce s-ar fi putut face în următoarele domenii, pentru a preîntâmpina schimbarea din etapa « AZI » :

- Elaborarea noilor politici şi / sau strategii;
- Elaborarea noilor concepte operaționale;
- Lansarea noilor inițiative de cercetare / dezvoltare în materie de armament;

Lansarea noilor inițiative în materie de informare / avertizare, cu scopul de a diminua / reduce eventualitatea unei asemenea crize, sau, dacă aceasta este inevitabilă, de a se asigura că efectele acesteia pot fi gestionate şi că acest tip de criză nu se va repeta.

Concluzii

Nevoia de standardizare este din ce în ce mai evidentă în cadrul alianței NATO. Aceasta rezidă din nevoia de a face schimb de date şi informații, schimb ce trebuie făcut într-un timp foarte scurt. Datele şi informațiile din bazele de date comune trebuie să aibă un mare grad de acuratețe şi integritate.

Astfel la nivelul NATO a apărut Grupul de Lucru Întrunit Joint Intelligence Interservice Working Group (JINTWG) pentru standardizarea domeniului intelligence în cadrul alianței, care este subordonat Agenției de Standardizare a NATO.

Indiferent din care domeniu de culegere provin, datele se vor stoca în baze de date grupate în 6 categorii:

- **Organizații;**
- **Relaționări;**
- **Echipament;**

•**Biografii;Evenimente;**

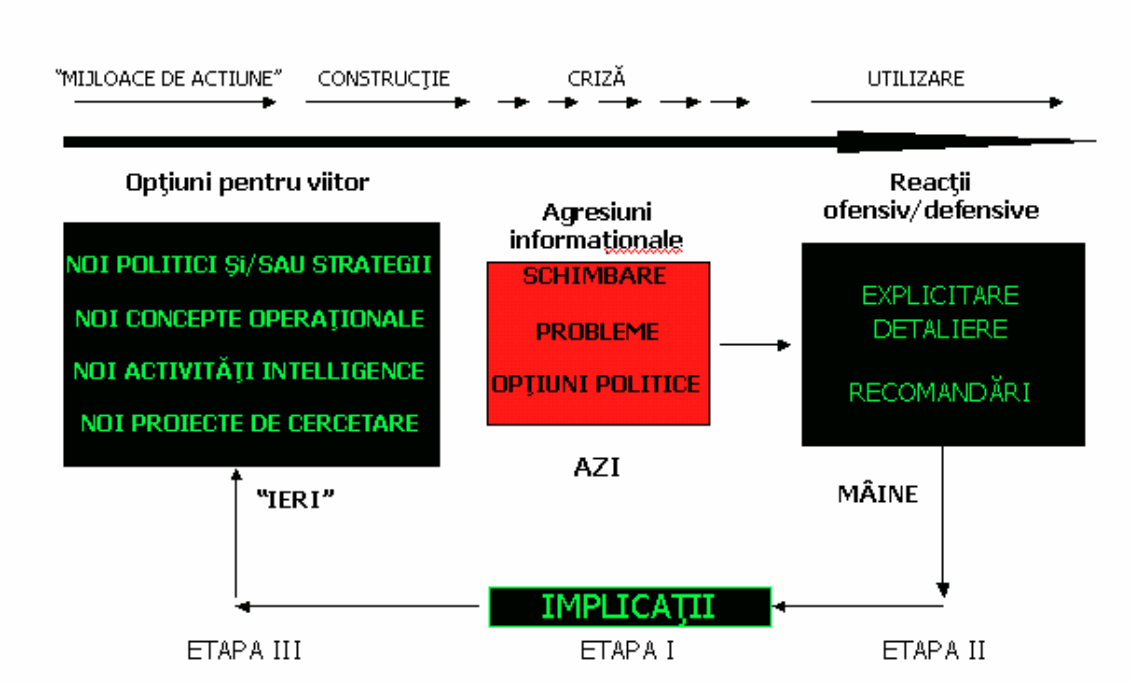

Grid (GIG)

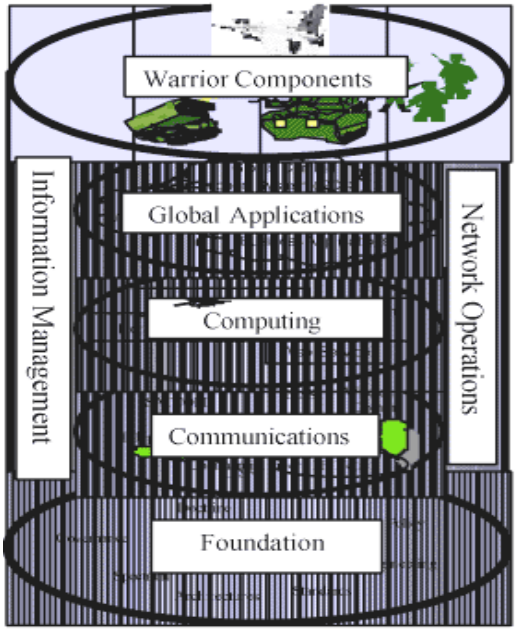

Compunerea rețelei informaționale globale GIG

•Locații.

Analiza fiecărui domeniu de intelligence în parte a arătat că nici una din metodele de culegere nu este perfectă. Obiectivul este utilizarea tuturor în speranța obținerii sinergiei din sânul acestora – o „fuziune a tuturor surselor", în limbajul de informații – care va asigura o înțelegere cuprinzătoare (multilaterală) asupra adversarilor.

Cum SUA a devenit mai sofisticată în capabilitățile sale tehnice, succesele naționale în culegere au continuat să se îmbunătățească şi a ajuns să fie privită în general drept cea mai eficientă activitate de culegere din lume – chiar în fața unei abilități crescânde a națiunilor şi grupurilor de a ieşii de sub supraveghere, şi în ciuda unui izbitor eşec al agențiilor de informații de a avertiza populația asupra atacurilor de la 11 Septembrie. Veriga slabă din lanțul culegerii a fost HUMINT şi după tragedia din 11 Septembrie, SUA este acum angajată într-un program care să îmbunătățească această parte a ecuației pentru angajarea de noi ofițeri, agenți, analişti, manageri şi translatori care să înțeleagă limba şi cultura zonelor precum Afganistan, Irak şi Pakistan, o parte a lumii care a fost profund ignorată în toate privințele, mai ales în timpul Războiului Rece.

O altă slăbiciune a fost lipsa unui schimb adecvat de informații între agențiile de informații şi cu oficialii politici – un defect care cere schimbări organizaționale şi de strategie profunde în guvern, mai mult complicate de crearea în 2003 a insuficientului definit Departament al Securității Naționale, care a fost chinuit în primele sale zile de funcționare de confuzia organizațională şi managerială.

Viitorul este constituit ne de dezvoltarea unui domeniu INT sau a altuia, ci de fuziunea tuturor surselor, dând naştere la:

- Rețele de senzori orientate pe servicii;
- Rețea Informațională Globală - Global Information Grid GIG – Capacitate informațională şi procese asociate pentru Colectarea, Procesarea, Stocarea şi Diseminare a informațiilor la nivel global, cerute de orice tip de beneficiar.

Dincolo de metodele de analiză existente, cunoscute şi folosite de analişti în domeniul intelligence, una dintre cele mai importante calități profesionale ale analistului este creativitatea.

Creativitatea poate fi pusă în evidență apelând şi la o serie de tehnici pe care literatura de specialitate le denumeşte principii ale creativității în munca de informații.

Cele mai cunoscute sunt:

- Judecata amânată – potrivit căreia generarea ipotezei, ca etapă a analizei, trebuie să fie separată de etapa evaluării acesteia, iar toate judecățile să fie amânate până la momentul la care toate ideile-ipoteză au fost produse;
- Cantitatea duce la calitate – problema constă nu în volumul de informație ci cantitatea de gândire;
- Semnificația securității – dintre toți factorii care afectează productivitatea unui serviciu de informații, cel mai important este cel al securității;
- Analiza competitivă – presupune reunirea centrelor de analiză separate care au acces la acelaşi tip de informații, astfel încât să se poată face o comparație între estimările separate ale fiecăruia;
- Avocatul diavolului – noțiune potrivit căreia o echipă B joacă rolul Avocatului diavolului oferind întotdeauna un punct de vedere contrar, dar competent la o anumită estimare formulată de echipa A.

În afară de creativitate, un analist are nevoie să cunoască în ce mod să dividă problemele în părțile lor componente, analizând pe fiecare în parte, şi apoi să le reasambleze într-un tot unitar. În multe privințe, aceasta semnifică esența analizei – diferența dintre a te gândi la o problemă şi studierea reală a acesteia. Pentru rezolvarea problemelor în munca de informații sunt folosite tehnici avansate, printre care *Analiza Ipotezelor Concurente*, cunoscută şi sub denumirea de *Analiza Ipotezelor Contrare,* respectiv *Analiza Ipotezelor Reciproc exclusive.*

CAPACITATEA DE ADAPTARE A ANALIZEI DE „INTELLIGENCE" – FACTOR DETERMINANT ÎN CONDIȚIILE EVOLUȚIEI ACTUALE A MEDIULUI DE SECURITATE

Dr. Ovidiu Ilie FRĂȚILĂ*

Lucrarea este un argument în sprijinul folosirii în munca de analiză a informațiilor, în scopul optimizării acesteia, a metodelor ştiințifice relevante în domeniu.

Metodele de analiză a informațiilor relevante (metoda scenariilor, metoda ipotezelor concurente şi metoda matricei decizionale), a căror prezentare teoretică a fost realizată în cadrul capitolului doi, sunt exemplificate în capitolul trei. Acest capitol se constituie într-un studiu de caz şi îşi propune aplicarea unor metode de analiză pe o problematică actuală şi sensibilă legată de influența factorului albanez asupra mediului de securitate din Balcanii de Vest.

Lucrarea oferă o serie de propuneri, a căror punere în practică ar reprezenta un real pas înainte în efortul de îmbunătățire a activității de analiză a informațiilor, aceasta în concordanță cu noile provocări şi evoluții ale mediului de securitate.

„Become a student of change.
It is the only thing that will remain constant."
Anthony J. D'Angelo (fondator al companiei
Collegiate EmPowerment)

Cuvînt de prezentare

Schimbările care se produc în lumea contemporană sunt caracterizate atât prin dinamism, cât şi printr-o mare flexibilitate, în sensul că se produc foarte repede şi uneori în forme ce pot fi considerate chiar radicale. Predictibile sau nu, ele pun la încercare omul societății moderne, de la simplul cetățean la factorii de decizie din sfera politică şi se manifestă de la nivel micro- (tactic) la macro-social (strategic sau grand-strategic). În acest context, cuvântul de ordine care defineşte supraviețuirea socială trebuie să fie adaptabilitatea. Aceasta tinde de alfel, să devină una din cele mai importante calități atât pentru individ cât şi pentru organizații.

Serviciile de informații, structuri specializate în asigurarea avertizării timpurii, organizații cu misiuni dintre cele mai diverse şi complexe, sunt parte a mediului strategic de securitate. Acestea fiind printre primele chemate să îşi ajusteze în permanență instrumentele, metodele şi procedurile de lucru având în vedere rolul lor diagnostic şi predictiv în asigurarea securității naționale şi/sau colective. Ele trebuie să evalueze permanent faptele, evenimentele şi situațiile care se produc şi să indice direcțiile cele mai probabile de evoluție ale acestora.

Schimbarea este singura trăsătură constantă a activității serviciilor moderne de informații militare şi nu numai, acestea fiind chemate să acționeze în cadrul comunităților de informații naționale sau de alianță, cooperarea internă şi internațională devenind un proces deosebit de important pentru În cele mai multe țări, serviciile de informații au procedat la o serie de reorganizări şi au adoptat noi

* **Colonel, Direcția informații Militare**

abordări în vederea instruirii analiştilor, scopul final vizând îmbunătăţirea produselor „intelligence”. Toate acestea fiind determinate de necesitatea de a face faţă permanentelor schimbări ale mediului de securitate. Analiştii au dezvoltat relaţii de muncă mai apropiate cu omologii lor din alte domenii de activitate militară. În ultimii ani s-a pus un accent deosebit pe relaţia cu beneficiarii produselor „intelligence”.

În ultima perioadă s-a discutat intens asupra modului în care ar trebui să se producă schimbările în domeniul „intelligence”. S-au conturat astfel două direcţii fundamentale, una susţinută de „tradiţionalişti” în domeniu şi o a doua promovată de „revoluţionari”. Ambele direcţii se sprjină în argumentarea lor pe trei elemente ale analizei „intelligence”, acestea fiind: managerul, analistul şi mesajul transmis. Ele au de asemenea, în vedere punctele de referinţă în raport cu care se produc schimbările: beneficiarul şi mediul actual de securitate.

1. Tradiţie sau revoluţie în analiza „intelligence” din perspectiva transformării mediului actual de securitate

Imperativul necesităţii de adaptare la transformările societăţii moderne a iscat, precum era de aşteptat, o serie de dezbateri referitoare la modul în care activitatea serviciilor de informaţii ar trebui ajustată. Bazându-se pe ideea că sistemele nu se schimbă peste noapte - în special cele asupra cărora trăsăturile imuabile ale naturii umane îşi pun într-o măsură importantă amprenta -, o parte din teoreticienii şi practicienii analizei „intelligence” s-au exprimat pentru dorinţa de a păstra modelul tradiţional de lucru, argumentând cu faptul că acesta şi-a dovedit eficienţa în numeroase ocazii, precum şi cu faptul că în acest domeniu lucrurile nu s-au schimbat foarte mult cu trecerea timpului. A putea să te bazezi pe un sistem de metode şi instrumente clar definite şi bine cunoscute şi testate, într-un context în care schimbarea aduce atât de multă nesiguranţă, reprezintă un punct de sprijin şi un element de siguranţă. A înfrunta un mediu nou, încă insuficient conturat, cu metode noi, care nu au fost confirmate în totalitate, nu este securizant. „Tradiţionaliştii” argumentează cu faptul că nu ne putem permite riscul de a merge pe metoda *încercare- eroare- corectare*.

Un model revoluţionar, pe de altă parte, ar muta analiza de la concentrarea asupra evenimentelor zilnice spre abordarea de perspectivă si gândirea conceptuală, care este mai puţin independentă şi neutră şi mai bine ajustată la nevoile specifice ale factorilor de decizie. Această reacţie radicală care presupune schimbări fundamentale în abordarea fenomenului „intelligence” scoate în evidenţă limitările şi eşecurile înregistrate în decursul timpului în analiza în domeniul „intelligence”. Eşecul poate îmbrăca diferite forme: impredictibilitatea căderii unui guvern într-o ţară aliată, lipsa avertizărilor cu privire la iminenţa executării unui atac terorist, incapacitatea de a obţine date şi informaţii referitoare la intenţiile unui stat de a obţine arme nucleare etc.

Privind dintr-o perspectivă, oarecum plină de astfel de aspecte negative, pare firesc ca singura alternativă să fie schimbarea drastică a metodelor şi procedurilor de lucru. Această direcţie are si avantajul de a pune sub lupă întreaga gamă de provocări la adresa mediului de securitate naţional şi internaţional. Atrage atenţia, de pildă,

asupra faptului că globalizarea internațională, care se propagă la toate nivelurile vieții umane, conduce şi la globalizarea riscurilor. În acest context, analiza „intelligence" trebuie să acorde o atenție sporită riscurilor asimetrice (terorism, crimă organizată, proliferare nucleară).

Fiecare serviciu de informații şi, mai ales, un serviciu de informații militare este preocupat de modul în care interesele statului pe care îl serveşte sunt amenințate. În acelaşi timp, în era globalizării, în tot mai multe zone de pe glob asistăm la o schimbare a paradigmei puterii unui stat, care nu mai ține cont - în aceeaşi măsură ca până acum - de forța militară a statelor. Acest aspect face ca beneficiarii produselor „inteligence" să devină tot mai interesați de o gamă largă de problematici nonmilitare. Dacă în trecut producerea unui eveniment la mare distanță de teritoriul național se considera că nu afectează interesele statului şi deci, nu prezenta importanță pentru factorii de decizie, astăzi, când cele mai importante amenințări sunt transnaționale (crima organizată, terorismul, răspândirea tehnologiilor care permit fabricarea armelor de distrugere în masă), se impune o abordare complet diferită.

Este fără dubiu că fiecare din aceste direcții, atât cea tradițională cât şi cea revoluționară, subliniază elemente care trebuiesc luate în considerare. Adaptarea la schimbare nu se poate face decât prin schimbare, dar negarea rolului metodelor consacrate nu reprezintă o soluție. În aceste condiții, calea de mijloc poate reprezenta cea mai bună alternativă. Nu este necesară o revoluție, ci o evoluție. Această evoluție presupune adoptarea tehnicilor, metodelor şi instrumentelor de lucru care şi-au dovedit eficiența şi aplicarea lor corespunzătoare la noile provocări ale mediului de securitate internațional.

2. Cine determină adaptarea? - problema care surprinde schimbarea

2.1 Beneficiarul

Țintele, obiectivele fundamentale ale analizei „intelligence" constau în informarea factorilor de decizie în scopul îmbunătățirii calității actului decizional. Se conturează astfel necesitatea unei relații strânse între cel care oferă informații şi cel care le solicită. Această relație trebuie să fie fundamentată pe cunoaşterea de către cel dintâi a necesităților celui din urmă.

În mod firesc, natural nici un analist nu se concentrează mai întâi asupra beneficiarilor, apoi asupra ideilor pe care doreşte să le dezvolte în final dincolo de produsul final de „intelligence". Se pune întrebarea cum se poate ajunge totuşi, la acest nivel de excelență.

În încercarea de formulare a unui răspuns, având în vedere natura relațiilor analist - beneficiar, trebuie avut în vedere problemele care pot apărea şi modalitățile prin care acestea pot fi evitate. Trei elemente apar ca definitorii ale acestei relații: cantitatea şi calitatea informațiilor oferite, perspectiva aleasă de analist în prezentarea adevărului şi orientarea spre oportunitate.

Un pericol cu care se confruntă analistul este acela ca oferta lui informațională să nu depăşească nivelul de cunoştințe / informare al beneficiarilor. Puține lucruri subminează încrederea factorilor de decizie într-un mod mai rapid decât lipsa familiarizării analiştilor cu informații larg răspândite şi cunoscute care se petrec în

anumite zone sau state şi cu aspectele cu adevărat relevante pentru discuţii de actualitate.

Alt doilea pericol pentru analist rezultă din modul în care aceştia se raportează la adevăr. Din acest punct de vedere se evidenţiază două direcţii. Una din direcţii vizează adevărul care reiese din datele şi informaţiile pe care le deţine analistul şi din cercetările pe care acesta le efectuează, cu menţiunea că acesta este tributar propriei sale viziuni şi interpretări. Această direcţie se limitează la prezentarea faptelor şi evenimentelor şi la formularea evaluărilor referitoare la acestea, fără a face recomandări beneficiarilor cu pivire la calea de urmat. În acest caz, se va preciza clar gradul de încredere asupra informaţiilor prezentate şi a evaluărilor făcute de analist. Beneficiarului i se oferă astfel liberateta de a acorda sau nu încredere subiectului analizat, urmând a acţiona în consecinţă.

Un aspect mai complex şi controversat este acela în care analiştii nu sunt informaţi asupra intenţiilor factorilor de putere din stat, şi cu atât mai puţin asupra celor ale adversarilor sau ale altor actori. Un standard mai realist pentru analişti este *spune adevărul aşa cum gândesc ei că este*. Atunci când se solicită formularea unor predicţii, trebuie avut în vedere faptul că un veteran în politică este, de asemenea, un analist. Aceasta impune verificarea următoarelor puncte: argumentele prezentate sunt clare şi solide, faptele care le susţin sunt reale şi consistente iar rezultatele alternative plauzibile parcurg cursul firesc.

Opţiunea de a defini adevărul în funcţie de beneficiar a constituit o sursă de controversă în cadrul unor comunităţi „intelligence". Există şi opinii potrivit cărora promovarea unor relaţii apropiate între comunitatea „intelligence" şi beneficiarii produselor „intelligence" creşte posibilitatea ca analiza „intelligence" să îşi piardă din obiectivitate. Pe măsură ce analiştii devin conştienţi de presupunerile beneficiarilor şi de preferinţele acestora, ei vor furniza, conştient sau nu, analize care se vor conforma preferinţelor beneficiarilor. Problema este reală, dar gestionabilă. Nevoia de a prezenta beneficiarilor adevărul necosmetizat stă la baza pregătirii oricărui analist. În fond, de aceea există „intelligence". În cadrul sistemului, au loc permanent verificări şi ajustări ale analizelor şi evaluărilor analiştilor. Munca fiecărui analist este verificată de mai mulţi experţi (manageri la diferite niveluri), dintre care nu toţi sunt familiarizaţi cu „lentilele" prin care un anumit beneficiar „vede" produsele analitice. Astfel de analize, cum este cazul estimărilor la nivel naţional, sunt analizate de echipe mixte inter-agenţii. Riscul esenţial pentru analişti este nu să devină politizaţi ci să devină nerelevanţi pentru factorii de decizie.

Aprecierile şi evaluările celor care fac şi produc analize de intelligence trebuie să respecte criteriul oportunităţii. În ultimă instanţă, scopul analizei este să ajute factorii de decizie să modeleze viitorul şi nu să îl prezică. Aceste evaluări vor ajuta la identificarea:

- oportunităţilor de a promova interesele statului prin mijloace diplomatice, militare şi economice, diplomaţie publică şi prin acţiuni acoperite;
- vulnerabilităţilor strategice şi tactice ale liderilor, partidelor şi grupărilor şi mişcărilor ostile statului;
- factorilor care pot fi influenţaţi;
- rezultatului probabil al cursului de acţiune adoptat;

- evaluarea punctelor forte şi a celor slabe ale adversarilor.

După ce a fost redactat mesajul, modalităţile de transmitere ale acestuia au importanţa lor. Analiza „intelligence" rareori impresionează factorii de decizie, care cel mai adesea sunt ocupaţi şi asaltaţi cu solicitări din timpul şi atenţia lor, mult mai numeroase decât aceştia pot îndeplini. Managerii din „intelligence" trebuie să atragă atenţia asupra eforturilor organizaţiilor lor şi să îşi promoveze ideile, mai ales în cazul avertizărilor timpurii sau al evoluţiilor care pot avea consecinţe semnificative asupra intereselor statului. Un telefon, o agendă personalizată, o întâlnire, un mesaj pe adresa de e-mail, oricare dintre aceste variante sunt dezirabile dacă situaţia o cere.

Înterrelaţionarea dintre beneficiar şi analist nu este numai una de predare - primire de informaţi şi evaluări, ci reprezintă un dialog permanent. Analiştii trebuie să se aştepte la întrebări de raţionament din partea beneficiarilor. Nu se aşteaptă însă de la ei să ofere neapărat un răspuns concret, ci mai degrabă să prezinte direcţii de evoluţie / acţiune. De asemenea, analiştii trebuie să explice limitările impuse de insuficienţa datelor şi informaţiilor (o limitare valabilă în cazul oricărui serviciu de informaţii). Beneficiarii pot face adesea o evaluare corectă a calităţii argumentelor, incertitudinilor şi limitărilor de raţionament. Capacitatea de a face cunoscut răspunsul şi transparenţa în succesiunea argumentării logice a evenimentelor sunt esenţiale. Astfel de evaluări pot fi mai bine transmise prin discuţii deschise şi dialog decât prin diseminarea unor produse analitice statice.

2.2 Mediul actual de securitate

Dinamica şi ritmul accelerat al schimbărilor tehnologice, economice, sociale şi militare care caracterizează lumea contemporană a schimbat în mod esenţial caracterul ameninţărilor la adresa securităţii naţionale şi internaţionale. Distribuţia inegală a bogăţiei şi lipsa resurselor naturale au amplificat şi extins domeniul conflictelor armate pe glob. Ameninţările de securitate la nivel local se pot răspândi rapid şi pot evolua spre unele regionale sau chiar globale. Noile tipuri de ameninţări la adresa securităţii internaţionale - războaie civile, conflicte entice, separatiste sau religioase, autoritarismul - riscă să se amplifice.

Ansamblul acestor elemente se reconstruiesc şi redefinesc permanent. Odată cu ele este necesară şi o redefinire a conceptelor de lucru: se conturează un nou profil al inamicului, noi percepţii referitoare la ameninţări, securitate şi la proliferarea de noi riscuri la adresa securităţii statelor. În prezent, ameninţările la adresa securităţii nu au un front vizibil, nici frontiere şi nici nu dispun de armate în înţelesul clasic al termenilor. Ameninţarea şi pericolele reprezentate de aceşti adversari solicită o nouă înţelegere a conceptului de securitate.

Pe lângă schimbarea care se produce la nivelul ameninţărilor şi al termenilor cu care operăm se adaugă amplificarea vechilor provocări la adresa securităţii globale, precum comerţul ilegal cu armament, traficul de droguri şi terorismul internaţional s-au dezvoltat, dobândind o dimensiune globală. Manifestându-se în paralel cu celelalte tipuri de ameninţări, acestea au crescut în amploare, fiind favorizate şi de dezvoltările tehnologice din ultimii ani, de libera circulaţie a mărfurilor şi persoanelor şi de internaţionalizarea pieţei financiare. În acest context vulnerabilitatea societăţilor şi a statelor este şi ea accentuată.

Caracteristica de fluiditate specifică mediului de securitate internațional actual face dificil de prognozat amenințările exacte cu care ne vom confrunta, chiar şi numai pe termen mediu. Tocmai de aceea, serviciile de informații militare au o importanță incontestabilă în asigurarea securității şi în promovarea intereselor naționale. Pentru a putea face față cu succes noilor provocări, aceste organizații trebuie să se adapteze din punct de vedere organizațional dar şi sub raportul activităților specifice de culegere, procesare şi interpretare a datelor şi informațiilor. Ca parte a activității acestor servicii, analiza trebuie şi ea restructurată. Aceasta presupune ca analistul să aibă un spectru lărgit de cunoştințe din domenii variate (politic, economic, militar, financiar, cultural) şi o bună înțelegere a cadrului internațional în care se petrec evenimentele. Spre exemplu, el nu se va limita la monitorizarea unui singur fenomen, ci va căuta să surprindă conexiunile şi interdependența dintre diferite fenomene. Atingerea acestui deziderat se va concretiza pe baza unei culturi generale solide.

3. Cine coordonează procesul de adaptare pentru a concorda cu cerințele schimbării?

La nivel organizațional adaptarea nu este un proces natural, care survine firesc ca răspuns la o anumită nevoie, ci este un proces care trebuie bine gândit şi planificat, evaluat şi corectat în permanență. Este o acțiune dirijată cu grijă care presupune proprii ei actori. Rolul acestora este bine definit şi fiecare din ei se concentrează asupra unui anumit segment al procesului de adaptare: inițiere, ghidare, monitorizare, evaluare şi corectare.

Succesul unui proces de adaptare depinde în mare măsură de implicarea celor mai potriviți actori (din perspectiva responsabilităților pe care aceştia le au) în managementul pe care îl presupune adaptarea la schimbare. Procesul necesită delegarea responsabilității pentru schimbare unor anumite persoane / agenți care vor fi răspunzătoare de rezultatele procesului de adaptare. Fiecare angajat al unui serviciu de informații trebuie să cunoască cine sunt aceste persoane şi care este rolul lor în procesul de adaptare la care organizația s-a angajat. Foarte important de subliniat este necesitatea ca întreg personalul serviciului de informații militare să fie conştient de susținerea pe care aceşti agenți o au din partea conducerii organizației.

Timpul, durata proceselor şi fenomenelor este factorul fundamental în realizarea ajustărilor necesare. Scenariul ideal ar presupune pregătirea procesului de adaptare în avans, pentru ca situația de criză să fie evitată. Mai exact, ar fi de dorit ca eventualele schimbări care pot surveni să fie previzionate şi echipele de lucru să fie deja pregătite pentru a atenua impactul cauzat de diferite modificări. Spre exemplu, dacă s-ar fi anticipat de la bun început faptul că avantajele oferite de Internet pot deveni „armă" pentru teroriştii care recrutează membri, planifică şi execută atacuri, serviciile de informații ar fi putut acționa mai prompt şi mai eficient. În mod realist, aceasta nu se poate însă întâmpla. Singura soluție viabilă este confruntarea cu schimarea şi adaptarea din mers în funcție de evoluția situației.

Este de dorit a fi prezentate în continuare funcțiile ce revin fiecăruia din cei implicați în procesul de adaptare. Pentru clarificare precizăm că vom utiliza termenul de *ajustare* pentru a denumi procesul de adaptare al instituției şi membrilor acesteia

la modificările mediului extern (răsturnarea unui regim politic, obținerea de tehnologii pentru fabricarea armelor de distrugere în masă). Aceste modificări le vom denumi schimbări.

3.1 Liderul

Cel mai important actor în procesul de ajustare este de regulă o persoană din conducerea organizației, pe care o vom denumi în continuare *lider*. Acesta aprobă ajustarea, urmăreşte implementarea noii strategii şi oferă protecție „agenților" ajustării. Este mult mai uşor de implementat un proces atunci când la nivelul conducerii este admisă nevoia pentru adaptare şi este sprijinită în mod clar şi constant. În cadrul serviciilor de informații, ideal ar fi ca imperativul unor ajustări mai drastice să vină din partea şefilor acestor instituții.

Liderul formulează în mod clar condițiile atingerii obiectivului (condițiile obținerii succesului), inclusiv obiectivele pe termen lung şi victoriile obținute pe termen scurt. El urmăreşte cu atenție evenimentele importante şi semnalează obiectivele îndeplinite. Deşi trebuie să aibă viziune asupra direcției spre care se îndreaptă organizația pe care o conduce, nu este obligatoriu ca el să fie arhitectul care stabileşte toți parametrii schimbării şi articulează detaliile.

Din momentul conturării propunerii pentru ajustarea pe care o aprobă, liderul nu îşi poate permite să-şi piardă încrederea atunci când lucrurile iau o intorsătură nedorită (iar faptul acesta se întâmplă adesea). Constanța în urmărirea scopului şi în conducere sunt esențiale. Liderul trebuie să acorde o largă libertate de acțiune agenților care promovează ajustarea, pentru ca aceştia să fie creativi şi să genereze idei noi. Este important ca parametrii pentru schimbare să nu fie stabiliți prea devreme, dar odată ce planul este alcătuit este mai important ca liderul trebuie să aprobe o listă scurtă cu lucrurile cele mai importante care trebuiesc făcute, mai degraba decât să se angajeze în atingerea prea multor obiective într-un timp scurt.

3.2 Arhitectul ajustării

Arhitectul ajustării ar trebui să fie o persoană cu experiență la nivel operațional, care înțelege contextul mai larg al schimbării, cunoaşte modul în care se rezolvă lucrurile astăzi şi înțelege pe baza experienței proprii unde este necesară ajustarea. Arhitectul este responsabil cu generarea şi dezvoltarea de noi idei şi cu stabilirea parametrilor schimbării. Pentru a fi eficient arhitectul trebuie să fie permanent în căutarea de noi idei. Responsabilitatea sa este să identifice acele realizări inovative în domeniul tehnologiei, operațiilor sau structurii organizaționale care ar potența o competență fundamentală (spre exemplu, colectarea datelor prin fotografiere, comunicații sau elaborarea de analize strategice) în activitatea „intelligence" actuală.

El trebuie să fie capabil să descrie cu claritate demersurile care trebuiesc întreprinse şi modul în care acestea diferă de abordarea actuală. Cel mai important aspect este faptul că arhitectul trebuie să aibă abilitatea de a rămâne obiectiv, de a se situa deasupra confruntărilor dintre partizanii birocrației şi cei ai „noului cu orice preț", dar şi a celor care o pun în practică, pentru a recunoaşte diferența dintre preocupările organizaționale legitime şi obstinența birocratică.

3.3 Actorii externi

La modul ideal, actorii externi constituie un grup care lucrează împreună cu arhitectul la determinarea parametrilor ajustării şi la dezvoltarea şi protejarea inovațiilor. Pentru serviciile de informații militare, această „coaliție de forțe" (acest efort integrat) ar trebui să cuprindă academii, centre de studii şi cercetări recunoscute, contractori externi, consultanți independenți, foşti ofițeri de informații şi alte părți interesate în acest efort comun.

3.4 Managerii

Managerii au un rol important în procesul de adaptare (la schimbare) al microgrupului pe care îl conduc, informând permanent liderul despre evoluția acestui proces. Sarcina managerilor este să urmărească modificarea dinamicii, menținând un dialog deschis cu componenții cheie.

Managerii trebuie să țină permanent legătura cu liderul. Ei trebuie să se asigure că toți actorii implicați discută între ei, furnizând în mod constant feed-back şi rafinând abordarea pe măsură ce procesul se desfăşoară. De asemenea, ei sunt cei care trebuie să verifice constant modul cum se desfăşoară lucrurile la nivelul analiştilor. Pentru că managerii sunt responsabili cu raportarea la obiective, ei trebuie să aibă suficiente cunoştințe despre activitățile tuturor structurilor aflate în compunerea serviciului de informații militare, pentru a observa ajustările implementate şi a evalua rezultatele.

Nici o persoană din cadrul sistemului nu este entuziastă atunci când vine vorba de schimbare. Totuşi, şansa unei transformări de succes este mult mai mare dacă „masa critică" a organizației recunoaşte nevoia pentru aceasta şi acceptă schimbările propuse. Cea mai dificilă fază a oricărui proces de transformare este faza de implementare, când oamenii trebuie să-şi schimbe, în fapt, atitudinile, comportamentele şi rutina cotidiană. Dacă un număr semnificativ de manageri de nivel mediu şi subordonații lor se dovedeşte mai degrabă rezistent la schimbările propuse decât să le accepte, acesta este punctul în care efortul poate eşua.

Managerii pricepuți anticipează şi sunt gata să prezinte subordonaților aspectele emoționale şi comportamentale pe care le implică schimbarea. Aceşti manageri integrează noi teorii, strategii, doctrine şi inovații în domeniul lor de responsabilitate şi găsesc modalități de a le transpune în acțiuni. Pentru a realiza aceste lucruri, ei elaborează proiecte şi stabilesc sarcini menite să implementeze ajustările necesare şi, fie îşi ajută echipele să dezvolte abilitățile corespunzătoare, fie angajează personal care le posedă deja.

4. Cine parcurge procesul de adaptare?

Odată stabilită strategia şi parametrii ajustării la schimbările externe, pasul următor vizează trecerea la nivelul practic. Aceasta presupune modificarea propriu-zisă a comportamentului tuturor celor implicați: managerii, analiştii şi în cele din urmă, mesajul.

4.1 Managerii

Vom face referire din nou la manageri datorită faptului că, deşi prima lor sarcină este cea de delimitare teoretică a procesului de ajustare, în mod firesc şi ei trebuie să se supună modificărilor implicate de acesta.

Procesul de analiză poate fi imaginat ca un lanț decizional în care fiecare verigă are un rol şi un loc bine definite. Aceasta presupune că fiecare schimbare la un anumit nivel se va repercuta şi asupra celorlalte elemente ale lanțului. În cazul serviciilor de informații elementele principale ale acestui lanț sunt managerii de la diferite niveluri, analistul şi mesajul transmis. Produsul final de „intelligence" este mesajul transmis de analist beneficiarilor. Fiecare din aceste verigi în parte trebuie să sufere transformări pentru a face față cât mai bine cerințelor societății actuale.

Responsabilitate de prim rang a managerilor, de la orice nivel, trebuie să fie eliminarea tuturor impedimentelor care stau în fața capacității analistului de a funcționa eficient. Funcția esențială a managementului este să se asigure că procesul respectă procedurile de lucru stabilite şi se adaptează permanent la nevoile generate de schimbare. Angajarea din partea analiştilor trebuie să reprezinte forța motrice a analizei moderne în „intelligence". Managerii trebuie să aibă o bună înțelegere a practicilor analitice şi să asigure o motivație corespunzătoare celor pe care îi supervizează.

În ultimi ani, una din preocupările constante ale managerilor din domeniul „intelligence" o reprezintă pregătirea analiştilor pentru a răspunde în timp real solicitărilor venite din partea factorilor de decizie.

Este de dorit ca managerii să încurajeze autocunoaşterea, introspecția, reevaluând procedurile existente şi identificând permanent căi de îmbunătățire a procesului analitic. Comunitatea analiştilor trebuie să reprezinte un mediu academic nu doar pentru domeniul cunoaşterii, ci şi pentru procesul şi expertiza metodologică. Trebuie să existe toleranță la prima greşeală, dar nu se poate accepta tolerarea repetării aceleiaşi greşeli; toți suntem supuşi greşelii, dar incapacitatea de a învăța trebuie sancționată.

Un alt moment în care managerul trebuie să îşi facă simțită prezența, cu predilecție, este abordarea unor subiecte controversate. Aceasta impune alcătuirea unui set de proceduri şi aplicarea cu strictețe a acestora atât de către managerii cât şi de către analiştii din domeniul „intelligence":

- trebuie selecționați analişti cu experiență sau în cazul în care problematica urmează a fi prezentată de către analişti începători aceştia trebuie să fie însoțiți şi sprijiniți de analişti cu experiență. Se va evita selecționarea analiştilor care au viziuni contrare evaluărilor referitoare la problematica de prezentat;

- este necesar un efort de coordonare a activității. Analiştii nu vor prezenta aspecte ale unor subiecte controversate înainte de a se asigura că managerii lor sunt pregătiți să ofere punctul de vedere al instituției cu privire la astfel de subiecte. Dacă timpul permite, se va face o repetiție la care managerii vor participa;

- analistul care prezintă tema, subiectul de care este responsabil, dar şi asistentul său (sau managerul de proiect, după caz), trebuie să anticipeze genul de reacții sau întrebări venite din partea beneficiarilor, astfel încât să-şi poată pregăti din timp răspunsurile. În cazul în care persoanele care asistă la prezentare au adoptat deja o anumită poziție asupra subiectului prezentat, sau îşi exprimă îndoiala cu privire la

probabilitatea de evoluție a unui anumit eveniment, analistul care susține prezintarea trebuie să conştientizeze aceste aspecte şi să faciliteze o discuție coerentă pe parcursul prezentării sale.

4.2 Analiştii

4.2.1 Capacități ale analistului

Pentru a putea face față cerințelor impuse de manageri şi necesităților beneficiarilor, analistul trebuie să îndeplinească o serie de condiții şi să întrunească o multitudine de calități care la prima vedere par foarte dificil de însuşit.

Analiştii trebuie să sufere de curiozitate, iar procesul analitic trebuie să încurajeze şi să recompenseze înțelegerea profundă a problematicii pe care analistul o monitorizează şi investighează.

Specialiştii în analizăi sunt cei care cunosc cel mai bine datele şi informațiile de care are nevoie şi de aceea ei sunt primii care formulează nevoile de colectare a acestora. Pentru realizarea eficientă a acestei sarcini analiştii trebuie să cunoască şi să înțeleagă capabilitățile de colectare şi limitările acestora.

Acumi, mai mult ca oricând, tot mai multe date şi informații circulă prin tot mai numeroase canale de informare. Abundența datelor de care dispunem astăzi impune o tratare realistă: o mare parte din informații sunt redundante, iar multe dintre acestea sunt nefolositoare beneficiarilor. Analistul în „intelligence" are şi rolul de „filtru al informațiilor" pentru factorii de decizie care operează cu un volum mare de informații. În aceste condiții, se pune întrebarea *cine furnizează informații exacte, valoroase şi oportune* şi *cine prezintă ştiri sau evenimente fără valoare (fără a le plasa în context,fără a le interpreta*).

Cei care sunt implicați în procesul de analizăi trebuie să fie participanți activi la elaborarea strategiilor de integrare pentru colectarea datelor, prelucrarea şi analiza lor, căutând permanent informații şi nu comportându-se ca recipienți pasivi.

Informațiile şi datele pe care analiştii le descoperă şi expertiza pe care aceştia o crează atunci când

cercetează diferite problematici sunt aspecte la fel de importante ca şi produsul analitic final care poate rezulta în urma cercetării. Ei îşi obțin datele de care au nevoie cu ajutorul noilor tehnologii care reprezintă un fel de panaceu. Aceste tehnologii îi ajută să sorteze şi să plaseze informațiile în diferite categorii logice, dar tehnologiile, oricât de inovatoare ar fi, nu pot realiza sortarea corectă a informațiilor, asimilarea şi plasarea lor într-un anumit context.

Deşi Intelink este un instrument valoros, puterea sa constă numai în cantitatea de informații pe care o stochează. Ideea potrivit căreia putem, pur şi simplu, utiliza tehnologia pentru a compila munca realizată în diferite locații nu aparține unor analişti adevărați.

Învățarea continuă este o activitate extrem de valoroasă atât pentru analişti cât şi pentru organizația din care aceştia fac parte.

Publicațiile actuale în domeniul „intelligence", care tind să se concentreze asupra evenimentelor importante ce se derulează în fiecare moment, rămân una din puținele surse de inspirație pentru analiştii care doresc să-şi perfecționeze astfel de deprinderi şi să îşi construiască o platformă solidă pentru gândirea creativă. Alocarea,

de către analişti, a unui buget de timp pentru consultarea publicaţiilor „intelligence" nu constituie o sarcină de serviciu, ci o investiţie în viitorul lor. Consultarea unor astfel de publicaţii trebuie să aibă ca obiectiv fundamental formarea gândirii critice, a deprinderilor necesare analizei alternative şi abia apoi trebuie să se facă în scopul informării curente.

Intuiţia şi gândirea creativă, formularea şi testate diferitelor ipoteze, sunt la fel de importante pentru procesul de analiză ca şi abordările inductive bazate pe evidenţa faptelor.

4.2.2 Metode de stimulare

Întrunirea tuturor cerinţelor şi calităţilor semnalate mai sus ar fi complet nerealistă fără o susţinere puternică din partea managerilor, susţinere care se concretizează pe trei paliere: instruire, motivare şi recompensă.

Analiştii trebuie să beneficieze de oportunitatea de a lucra sau călători în ţara sau ţările pe care se aşteaptă să le acopere atunci când îşi desfăşoară activitatea în propria ţară. Ei trebuie încurajaţi să urmeze cursuri universitare în domeniul lor de expertiză şi să stabilească contacte cu experţi din sectorul privat. De asemenea, analiştii trebuie recompensaţi pentru efortul de a învăţa şi a se menţine la nivelul de performanţă în domeniul limbilor străine. Trebuie precizat că este preferabil pentru organizaţie ca analiştii să-şi continue activitatea în domeniul de expertiză în care s-au format decât să lucreze, prin rotaţie, în alte domenii de expertiză sau în poziţii mangeriale pentru a fi promovaţi. Expertiza valoroasă trebuie încurajată şi recompensată. Analiştilor trebuie să li se ofere cadrul necesar pentru a deveni cu adevărat experţi pe spaţiile sau problematicile pe care le monitorizează, să devină fluenţi în limbile străine şi buni cunoscători ai culturii altor popoare, cu posibilitatea de a se specializa o lungă perioadă de timp, prin parcurgerea de cursuri în străinătate, pentru a stabili relaţii apropiate cu colegii străini din mediul respectiv şi a cunoaşte şi înţelege opiniile, descoperirile şi interpretările acestora.

4.2.3 Metode de lucru

Există o gamă largă de aspecte pe care analiza „intelligence" le tratează şi există, de asemenea, diferite abordări şi metode pentru rezolvarea lor. Analiştii trebuie să şi le însuşească pe toate şi să ştie să le aleagă pe cele mai adecvate, în funcţie de situaţie.

Printre elementele pe care analiştii trebuie să le aibă în vedere menţionăm următoarele:

- căutarea sistematică a informaţiilor în toate sursele deschise şi exploatarea lor în toate tipurile de produse analitice constituie raţiunea de a fi a analiştilor;

- instrumentele analitice au rolul de a sprijini analistul şi nu de a suplini efortul acestuia;

- nu trebuie stabilită o ierarhie a surselor (unele mai privilegiate decât altele) sau a metodelor analitice; analiştii trebuie să utilizeze, în mod constant, o gamă variată de instrumente, metode şi tehnici şi nici una dintre acestea nu trebuie privită ca excepţională sau alternativă;

- metodele bazate pe formularea ipotezelor trebuie utilizate frecvent, pe lângă abordările tradițional - inductive bazate pe evidențe;

- utilizarea mai largă a testelor de diagnoză a evidențelor, prin aceasta analiştii îmbunătățindu-şi abilitatea de a confirma sau nega ipoteze;

- colaborarea este o activitate de rutină şi nu una excepțională, iar repartizarea sarcinilor este un atribut esențial al managerilor de la primul nivel al analizei „intelligence". Un nivel scăzut al sarcinilor pentru un analist conduce la subutilizarea acestuia (cu efecte asupra atitudinii ulterioare a acestuia fata de munca), iar un nivel prea ridicat al solicitării acestuia poate avea consecințe negative atât pentru analist cât şi pentru organizația din care acesta face parte (atunci când se confruntă cu un volum mare de sarcini, analistul este lipsit de timpul necesar pentru căutarea informațiilor, stocarea şi înțelegerea acestora şi pentru testarea diferitelor ipoteze, validarea sau negarea acestora, rezultatul putând conduce la interpretări şi evaluări greşite ale problematicii tratate);

- analiza şi evaluarea trebuie să se realizeze permanent, nu numai după producerea evenimentului;

- editarea nu trebuie să reprezinte doar un simplu mod de transmitere a unor date şi informații.

5. Mesajul

Scopul principal al întregului efort analitic constă în înțelegerea problematicii tratate şi nu în producerea de rapoarte. Obiectivul analizei este de a furniza informații într-un context care să fie înțeles şi nu de a prezenta fapte sau evenimente individuale disparate. Informațiile trebuie să fie interpretate şi supuse unei gândiri critice. Acestă metodă s-a dovedit a fi foarte eficientă în formularea de mesaje clare şi bine fundamentate. Datorită acestui fapt, promovarea gândirii critice a devenit una din preocupările principale ale managerilor din domeniul analizei „intelligence", fiind identificate următoarele modalități de dezvoltare a acestei metode:

- proiectarea unui mecanism pentru identificarea celor mai adecvate practici de analiză in „intelligence"-ul militar;

- articularea unui plan cuprinzător care să aibă ca scop îmbunătățirea analizei alternative care face legătura dintre priorități şi scopuri specifice;

-analizarea periodică şi îmbunătățirea suportului metodologic pentru derularea activității de analiză;

- implementarea unui curiculum de instruire care să asigure expunerea în profunzime la instrumentele de analiză alternativă şi la tehnicile de prezentare, concentrându-se mai întâi asupra instruirii managerilor;

- uzilizarea intensă a unor tehnici precum echipa roşie (rolul adversarului), avocatul diavolului - provocarea deliberată a analiştilor asupra unui punct de vedere care, îndeobşte, pare de necombătut), analiza bazată pe evaluări competitive (echipa A versus echipa B).

În plus, pentru a consolida pregătirea analiştilor şi pentru a gândi alte mecanisme interne menite să conducă la formarea unei gândiri critice a acestora, unii experți în analiză au gândit două situații externe pentru a se asigura că analiştii sunt mai riguroşi atunci când tratează evenimente sau subiecte de importanță majoră:

-aducerea unor experţi din afara respectivei structuri de analiză, pentru a se evita modelele de comportament şi gândire de genul *toată lumea gândeşte ca noi* – eliminarea prejudecăților;

- introducerea experților în procesul de analiză atunci când serviciul de informații trebuie să facă față unui eveniment important. Aceşti analişti vor juca rolul adversarului pe subiecte importante şi vor lucra cu analiştii la studierea presupunerilor şi a procesului analitic complex.

Un al doilea element cheie al mesajului, pe lângă cel de informare, este avertizarea strategică. Avertizarea strategică poate fi definită ca percepția analitică şi comunicarea oportună şi eficientă factorilor de decizie, referitoare la schimbările importante care pot interveni în nivelul sau caracterul amenințărilor la adresa intereselor de securitate națională şi care necesită intervenția promptă a statului pentru a împiedica sau limita efectele negative posibile. În esență, scopul avertizării strategice constă în prevenirea surprinderii. Aspectul care interesează în acest punct este reprezentat de schimbările în nivelul probabilității ca un element ostil să acționeze împotriva intereselor statului sau ca evoluții nefavorabile statului să se producă şi să afecteze mecanismul său de funcționare, cauzându-i pierderi.

Atunci când analiştii sunt prea precauți în estimările lor cu privire la amenințări, ei pot eşua în realizarea avertizării; când sunt prea agresivi în formularea avertizărilor, riscă să fie criticați pentru că alarmează inutil.

Avertizarea strategică este o provocare permanentă şi costisitoare atât pentru analişti cât şi pentru factorii de decizie. Istoria modernă a consemnat mai multe cazuri în care avertizarea strategică nu a funcționat, iar consecințele acesteia sunt bine cunoscute şi astăzi: atacul de la Pearl Harbor (1941), invadarea Cehoslovaciei de către Uniunea Sovietică (1968), căderea şahului şi declanşarea Revoluției islamice din Iran (1979), invadarea Kuwaitului de către Irak (1990).

Analiza evoluțiilor probabile se bazează pe evaluări ale unor elemente care împreună ar putea influența cursul evenimentelor. Aceste elemente reprezintă „firele conducătoare" ale analizei. Dacă unul din sau mai multe din aceste elemente se schimbă, se înlocuieşte sau se dovedeşte greşit, baza întregii analize trebuie reconsiderată. Identificarea corectă a rolului acestor elemente în procesul analitic reprezintă o cerință fundamentală a oricărei previziuni „intelligence" solide. Factorii de decizie doresc să cunoască impactul potențial al schimbărilor care pot interveni în cazul acestor „fire conducătoare". Beneficiarii au nevoie să cunoască, în special, dacă pentru vreunul din aceste „fire conducătoare" în mod particular, probele sunt inconsistente, există un grad ridicat de incertitudine sau nu există probe empirice, ci doar presupuneri bazate pe fapte din trecut sau pe ceea ce pare a fi o extensie logică la ceea ce se cunoaşte deja.

„Schimbarea are un impact psihologic considerabil asupra minții umane. Pentru cei temători schimbarea este amenințătoare pentru că însemnă că lucrurile se pot înrăutăți. Pentru optimişti este încurajatoare pentru că lucrurile se pot îmbunătăți. Pentru cei încrezători schimbarea este mobilizatoare pentru că provocarea există pentru a face lucrurile mai bune." Aceste cuvinte îi aparțin lui King Whitney Jr. Este un mod pozitiv de a privi lumea aflată sub semnul constantei schimbări, o viziune pe care omul obişnuit poate şi trebuie să şi-o însuşească în dorința de a înfrunta fiecare

zi cu încredere. Nu este însă o alternativă pentru serviciile de informații. Pentru acestea citatul se termină la sfârşitul primei propoziții: schimbarea este amenințătoare pentru că înseamnă că lucrurile se pot înrăutăți. Aceasta nu înseamnă că pesimismul este cheia în care se citeşte lumea din perspectiva serviciilor de informații, ci că datoria acestora este de a prevedea eventualele întorsături nefavorabile, a le preîntâmpina şi a proteja statul în slujba cărora se află de consecințele negative ale schimbărilor. Sigur că valorizarea aspectelor pozitive ale schimbării, fructificarea oricărei oportunități nu trebuiesc ignorate. Serviciile de informații însă lucrează în primul rând cu termeni ca *provocări, riscuri, amenințări, pericole, agravare*, etc. Aici nu este loc pentru optimism. Optimismul presupune o doză de *noroc*, de *întâmplăîtor*, dar nimic nu poate fi lăsat la voia întâmplării cu atât mai mult procesul continuu de adaptare la schimbările externe. Tocmai acest aspect am încercat să îl subliniem în lucrarea de față, abordând pe rând factorii externi care fac necesară adaptarea (dintre care ne-am oprit doar asupra beneficiarilor şi a mediului de securitate), factorii care inițiază procesul la nivel teoretic (liderii), cei care îl implementează (managerii) şi cei care i se supun (analiştii şi mesajul transmis). Deşi fără a aprofunda foarte mult subiectul, concluzia firească ce se desprinde în urma acestei prezentări este aceea că singurul răspuns posibil la schimbare este adaptarea, iar serviciile de informații mai mult decât oricare alte organizații sunt datoare să se specializeze în acest domeniu.

Bibliografie selectivă

[1] BARGER Deborah G., Toward a revolution in intelligence affairs, Rand Corporation, Technical Report.

[2] DAVIS Jack, Tensions in analyst-policymaker's relations: opinions, facts and evidences, Sherman Kent Center, Occasional Papers: Volume 2, Number 2, Jan. '03.

[3] DAVIS Jack, Improving CIA Analytic Performance: Analysts and the Policymaking Process, Sherman Kent Center, Occasional Papers: Volume 1, Number 2, Sept. '02.

[4] DAVIS Jack, Improving CIA Analytic Performance: DI Analytic Priorities, Sherman Kent Center, Occasional Papers: Volume 1, Number 3, sept. 2002.
DAVIS Jack, A policymaker's perspective on intelligence analysis, , ibd.

[5] MURPHY James lt. col. and Smith Wayne K. dr., Making intelligence analysis responsive to policy concerns, CIA Historical Review Program, 1993.

[6] STOICA Ionel din "Capacități ale serviciilor moderne de informații", 2007, Ed. CTEA, Coordonator Sergiu MEDAR.

[7] TREVERTON Gregory F., JONES Seth G., BORAZ Steven, LIPSCY Phillip, Toward a Theory of Intelligence, Workshop Report, Rand Corporation, Workshop Report, 2005.

[8] ***Some limitations in sytems analyis in intelligence activities, R.C. Shreckengost.

[9] ***Evolution beats revolution in analysis, Steven R. Ward, www.cia.gov/csi/kent_csi/docs/v46i3a04p.htm.

MANAGEMENTUL EFICIENT ŞI RELANSAREA VALORILOR

Dr. Doina MUREŞAN*

Organizations, structures are prone to change. Change is caused by the extremely complex and dynamic environment. As a result, all organizations – just like live organisms – are under permanent transformations and adaptation. Their capacity to react becomes, in this context, essential premises for success, a condition for survival following new coordinates.

Schimbarea s-a născut o dată cu universul, dacă nu chiar mai înainte, este o trăsătură a existenței naturii, o constantă a evoluției. Schimbarea este un proces continuu care se manifestă pretutindeni în natură, în societate, în micro-colectivități, în viața noastră de zi cu zi. Schimbarea vizează fenomenele, lucrurile, flintele vii şi nevii de la naşterea până la încetarea proceselor biologice, a activității specifice. Este deja dovedit dictonul de notorietate "În natură nimic nu se pierde, nimic nu se câştigă, totul se transformă[1]". Transformarea, schimbarea este un proces indispensabil vieții, indiferent de forma în care se manifestă, este continuu şi nu se termină niciodată, nu are un punct final.

Organizațiile, structurile sunt supuse la rândul lor procesului de schimbare. Schimbarea este determinată de modul extrem de complex şi dinamic în care ființează. Ca urmare toate organizațiile, ca şi organismele vii sunt supuse permanent unor noi procese, încercări de adaptare, iar capacitatea lor reactivă de adecvare devine, în acest context, o premisă esențială de reuşită, o condiție de supraviețuire, de viețuire pe noi coordonate.

Schimbarea este o reacție de răspuns a organizației la manifestările, transformările tot mai frecvente din mediu, la nevoile, cerințele şi condițiile care se manifestă perpetuu. Schimbarea a devenit o iluzie deşartă.

Schimbările din mediul intern şi extern sunt nu numai inevitabile ci şi necesare, pentru că în natură, în universul nemărginit totul este într-o stare evolutivă/involutivă, în raport cu vârsta şi ciclul de viață al ființelor, lucrurilor şi fenomenelor.

Schimbările din mediul intern al organizației sunt determinate în primul rând de schimbările care au loc în masa resurselor umane, tehnice, tehnologice, inovaționale, imobiliare etc., de care organizația dispune la un moment dat.

Unele dintre acestea se află la început de drum, fiind tinere sau noi, altele au ajuns la maturitate, iar altele sunt pe cale de a-şi încheia ciclul de viață, urmând ca cele mai tinere/noi să le ia locul, ciclul evolutiv/involutiv (descendent) perpetuându-se astfel după legile vieții, ale evoluției, progresului, regresului, al scoaterii la pensie sau din uz.

Schimbările din mediul extern sunt, după părerea noastră, cele care impun în mod hotărâtor schimbările organizaționale. Mediul extern este imposibil de stăpânit în anumite momente.

---

* **Locotenent colonel, Director administrativ al Colegiului Național de Apărare**

[1] Antoine Laurent de Lavoiser, chimist francez (1743-1794).

Schimbarea, conceptual vorbind, reprezintă diferența de la o stare de relativă stabilitate către o alta, percepută la nivelul unui fenomen, al unei persoane, al unei organizații, al unui lucru.

Schimbarea este fenomenul de metamorfoză, de modificare de la o stare de relativă stabilitate la alta, o reacție de adaptare la variațiile de mediu, constând în transformări şi prefaceri informă şi conținut.

În aceste condiții organizația devine obiect al schimbării. Managementul organizațional este supus unor încercări de mare responsabilitate pentru reproiectarea structurii adecvate noilor condiții, în vederea funcționării în pas cu dinamica mediului de amplasare. Transformările (schimbările) pot viza toate compartimentele (substructurile) organizației sau numai o parte dintre acestea, în raport cu acțiunea directă/indirectă a factorilor de mediu.

Profunzimea schimbărilor asupra structurii, caracterului sau naturii organizației impun reconsiderări ale misiunii organizației respective, concepției de acțiune, politicilor, planificărilor strategice şi celorlalte elemente relaționale şi de altă natură.

Aşa cum se poate sesiza cu uşurință organizația este supusă acțiunii mediului extern, care generează reacțiile interne de răspuns, de împotrivire pentru a învinge, sau mai bine-zis, pentru a se adapta noilor condiții impuse de mediul extern, determinând noi abordări şi răspunzând exteriorului prin noua atitudine cu privire la produsele/serviciile de mai bună calitate prestate, după care adoptă reacția de răspuns a altor factori ai mediului extern pentru alte şi alte readaptări. Avem aşadar, didactic vorbind patru faze: intrările din exterior (input-urile); procesele specifice interne ale organizației; reacțiile de răspuns ale organizației, ieşirile (output-urile); conexiunea inversă, reacția de răspuns din exterior (feedback-ul).

Se mai poate sesiza că avem de a face cu un lanț de interdependențe, fapt ce implică găsirea unei căi de mijloc. "Ambele entități" organizația, pe de-o parte, şi „mulțimea celorlalte organizații şi fenomene din mediul exterior" pe de altă parte se pun de acord. Păstrând proporțiile, ambele se află în antiteză şi de aceea organizația trebuie să-şi focalizeze eforturile în direcția considerată cea mai adecvată pentru reuşita acțiunilor sale, ținând cont şi de impactul pe care-1 va produce în mediu.

În accepțiunea noastră, managementul schimbării este un proces complex previzional, de organizare, coordonare şi evaluare a trecerii organizației de la o stare de relativă stabilitate la alta, sub influenta factorilor de mediu, în scopul readaptării la noile condiții pentru îndeplinirea adecvată a misiunii şi obiectivelor planificate.

Definiția formulată redă într-o modalitate optimistă saltul de la o stare la alta a organizației. Totuşi, este nevoie de o perioadă de timp, mai mare sau mai mică, pentru ca organizația să se obişnuiască cu schimbarea. Ritmul schimbărilor la care asistăm este extrem de rapid, astfel încât organizația se confruntă cu modificări esențiale ale pieților de consum, iar pentru supraviețuire reacția trebuie să fie promptă.

Abordarea schimbărilor a devenit o obişnuință pentru avantajul concurențial.

Schimbarea este atributul managerului (patronului). De aici, necesitatea ca acesta să cunoască în profunzime mediul organizației, amenințările, vulnerabilitățile, oportunitățile, aranjamentele posibile etc. Factorii de mediu trebuie bine monitorizați în dinamica lor şi analizați rară încetare, să se sesizeze la timp semnalele de

schimbare pentru a interveni oportun în vederea identificării provocărilor şi evitării primejdiilor. În primul rând, trebuie identificate pericolele din mediul extern, cu impact major asupra organizației. Într-un mediu extern fluid, orice este posibil: unii clienți devin concurenți, furnizorii pot deveni parteneri, iar concurenții să pot orienta spre alte domenii fără tangență cu organizația în cauză, înțelegerea la timp a necesității schimbării şi acțiunea imediată poate situa organizația pe un loc avantajos, care poate influența un segment important al mediului. Aşa se stabilesc regulile jocului şi se poate alege un loc confortabil la masa bucatelor.

Schimbarea este inevitabilă şi, ca urmare, nu trebuie să i se opună nimeni. Orice oportunitate trebuie exploatată, chiar şi o schimbare la 180°, dacă este promițătoare.

Întoarcerea spre trecut este păgubitoare, trecutul este istorie, experiență, care trebuie fructificată în înfruntarea viitorului prin prezent, caracterizat de instabilitate şi incertitudini. Sfârşitul secolului XX şi începutul secolului XXI au fost caracterizate prin amploarea transformărilor în sfere de influență politice, sociale, tehnologice, concurențiale, de mediu etc. S-au reîmpărțit sferele de influentă ale marilor lumi: prăbușirea zidului Berlinului, dezmembrarea U.R.S.S., căderea comunismului în țările Europei de Est, revigorarea islamismului etc. Toate acestea au generat valuri uriaşe în toate domeniile, inclusiv în cel economic. Noii lideri aleşi în mod democratic, nu au fost în măsură să anticipeze gigantismul problematicii politico - socio-economice şi, de aici, reculul resimțit cu durere, în special de cei mulți care au fost tăvăliți de asperitățile țepoase ale perioadelor de tranziție.

Cu toată opoziția regimului comunist, aflat la putere în România până la finele anului 1989, seismele succesive provocate în exterior, menționate mai sus, ca şi valurile de nemulțumiri ale populației ca urmare a nivelului de trai scăzut; a cultului personalității conducătorilor; a lipsei de informare cu privire la evenimentele majore interne şi internaționale; a politicii de aplatizare socială dusă de fosta clasă politică românească; a nepotismului împins până la rangul de politică de stat; a îngrădirii exagerată a libertății mass-mediei şi multe altele au dus la spulberarea regimului totalitar instaurat cu peste 40 de ani în urmă, cu forța, fără voința poporului român şi menținut la putere fără legitimitate populară.

Iată, aşadar, un model de schimbare la scară națională produs în România contemporană, şi nu numai.

Schimbarea mult aşteptată, însă, nu a adus, aşa cum se spera în vacarmul de bucurie şi satisfacție populară-națională din timpul revoltei spontane declanşate, întrucât noii conducători, propulsați de soartă şi de forte oculte nu au avut un program național bine fundamentat pe specificul românesc şi în interesul națiunii (este posibil să nu se fi dorit acest lucru). Din această cauză s-a manifestat aşa numitul "vid de putere", care s-a transformat apoi într-o "perioadă de tranziție" de peste 15 ani, cu consecințe grave asupra sortii celor mulți.

Factorii ajunşi la putere nu au putut evita crizele profunde în plan economic, domeniu care ne interesează direct pe noi în acest context, dar şi în celelalte domenii (politic, social, militar, de ordine publică şi siguranță națională, învățământ, sănătate etc.).

La nivel național, după cum se cunoaşte, exista o centralizare excesivă, cu un plan național unic pe economie, care avea pârghiile proprii de acțiune şi care ținea, oarecum în frâu, toate unitățile economice, dar şi pe cele din celelalte domenii. O dată cu căderea regimului comunist, acest plan a devenit desuet sau, mai bine-zis, a fost treptat, treptat, abandonat, dar în mod sigur nimeni n-a mai urmărit derularea lui. Multe întreprinderi, toate de stat, şi-au diminuat ori şi-au încetat activitatea şi încet, dar sigur, s-a ajuns la ruperea acestui lanț, blocajul economic devenind inevitabil. Fluxurile relațional-economice au fost întrerupte, unitățile economice au început să se divizeze, s-au încercat diferite metode de privatizare, care, din cauza principiilor clientelare, au avut ca rezultat cert înavuțirea anumitor persoane sau a unor grupuri de interese, piețele externe au fost pierdute, materiile prime de import abandonate, iar exportul a căzut de la sine. Toate acestea şi multe altele, dar mai ales politica ambiguă a partidelor aflate la putere au dus România cu mulți zeci de ani în urmă. Sperăm ca specialiştii în materie, istorici, economişti, analişti politici, experți din celelalte domenii să ne prezinte o situație reală cu o analiză profundă a cauzelor, astfel încât să nu se mai repete o astfel de situație păgubitoare pentru o națiune.

De aici concluzia că schimbarea necesită o pregătire complexă. Managementul, domeniu responsabil al inițierii şi monitorizării schimbării, trebuie să se implice în cunoştință de cauză, să analizeze în profunzime variantele de acțiune, să le testeze la nevoie, pe stații pilot şi, numai după aceea, să treacă la pregătirea, pe părți, a organizației şi apoi la planificarea, organizarea, coordonarea şi evaluarea continuă a procesului de schimbare. O schimbare nu se face de dragul schimbării şi oricum, ci după un management adecvat condițiilor concrete şi nicidecum copiate de la alții. Fiecare organizație are propriile particularități, fapt ce ne determină să afirmăm că nu există o rețetă prestabilită general valabilă. Rezolvarea creativă presupune găsirea unor modalități ştiințifice inovaționale adecvate fiecărei particularități. Nici măcar în interiorul organizației nu se potrivesc aceleaşi metode şi procedee de schimbare.

Atunci când se analizează condițiile de declanşare a schimbării, trebuie avute în vedere aspectele de natură politică, juridică, socială, economică, educațională, tradițional-culturală, psihologică etc.

Principalii determinanți ai schimbării: particularitățile legislative (cadrul legislativ constituțional, organic şi special) ale domeniului de interes; mediul economic național, regional, global; gradul de liberalizare a prețurilor; cursul valutar; gradul de stabilitate/instabilitate a inflației; structura proprietății; accesul la informație al organizației versus accesul la informații al consumatori lor/utilizatorilor; starea de ordine internă; sistemul bancar; gradul de implicare a statului în stimularea domeniului; influențe ale conflictelor locale, regionale, globale în curs de apariție (desfăşurare); blocaje financiare; aplicarea legislației; gradul de corupție pe diferite paliere de putere etc.

Trebuie să constatăm că mediul politico-socio-economic cunoaşte un proces de schimbare accelerat. Aceste fenomene transpun organizațiile în situația de a intensifica ritmul schimbărilor. Managerii curajoşi, cu voință, care cred în schimbare impun strategii de şoc de dezvoltare şi reuşesc. Schimbarea se accentuează şi este o caracteristică a zilelor noastre, trebuie percepută, gândită şi aplicată.

Schimbarea, menţionam mai sus, este un proces complex. Ca orice proces, trebuie bine dirijat şi, ca urmare, bine cunoscut. Deşi literatura de specialitate nu abundă în explicaţii, intenţionăm, în continuare, o clasificare a acestui proces.

Schimbarea se clasifică după mai multe criterii:

- după amploarea schimbărilor: parţiale. Vizează numai anumite laturi ale organizaţiei (redimensionarea unor substructuri, reorientări manageriale etc.); totale. Au în vedere ansamblul organizaţiei (totalitatea sau majoritatea covârşitoare a substrucrurilor).
- după gradul de pregătire: schimbări planificate. Sunt anticipate din timp şi implementate după metodologii (proceduri) deja pregătite, reducându-se riscurile acţiunilor precipitate, în grabă. In acest caz, totul se îndreaptă în sensul dorit de organizaţie; schimbări neplanificate. Sunt reactive, ca răspuns la fluctuaţiile de conjunctură ale mediului, avem de a face cu adaptarea la nişte condiţii impuse şi, drept urmare, există la tot pasul riscul unor greşeli în modul de concepere şi implementare a stimulării. Cauzele pot fi determinate de acţiuni greviste de amploare justificate, pierderea unor pieţe ca urmare a unor conflicte, calamităţi naturale etc..
- după modalitatea de determinare: schimbări impuse. Au loc în situaţii de urgentă, sub presiunea factorilor de mediu. De regulă, creează nemulţumiri, opoziţie, tensiuni. Sunt impuse fie de management, fie de structurile de execuţie; schimbări participative. La care ia parte, într-o formă sau alta, întregul personal al organizaţiei. Rezistenţa la schimbare este practic nulă. Vizează schimbări pe termen lung; schimbări determinate de retehnologizare. Tehnologiile performante influenţează direct sau indirect ansamblul organizaţiei, ca de pildă: darea în folosinţă a unei reţele intranet, introducerea unor roboţi industriali de mare performanţă, înlocuirea mijloacelor de transport tehnologic şi de modernizare etc. Toate acestea disponibilizează o parte dintre salariaţi, ridică gradul profesional, cultural al organizaţiei, creşte productivitatea, profitul, calitatea produselor, scad costurile de producţie, lărgeşte aria pieţelor de desfacere şi altele. În consecinţă, pentru personalul disponibilizat, trebuie găsite soluţii. Ca de exemplu, una dintre rezolvări ar putea fi constituirea de noi substructuri de prestări servicii prin recalificarea forţei de muncă şi dotarea adecvată cu mijloace de producţie, dar în mod sigur mai sunt şi alte variante profitabile pentru organizaţie şi salariaţii săi; schimbări negociate. Au la bază discuţii care vizează armonizarea intereselor părţilor aflate în negociere şi acordul comun de sprijinire a procesului de implementare.

Schimbarea, fiind un proces sistematic, cuprinde mai multe etape. Etapizarea este o succesiune logică de operaţiuni prestabilite, interfaţate şi flexibile. Pentru ca schimbarea să fie benefică pe toate planurile trebuie bine fundamentată şi desfăşurată după o metodologie bazată pe situaţia concretă.

Etape ale schimbării: analiza mediului extern; evaluarea capacităţii de reacţie a organizaţiei; identificarea, însuşirea nevoii de schimbare; pregătirea resurselor umane pentru schimbare; înţelegerea nevoii de schimbare; diagnosticarea organizaţiei în punctele sensibile; identificarea variantelor de schimbare; anticiparea şi învingerea rezistenţei la schimbare; alegerea momentului şi duratei schimbării; menţinerea trend-ului schimbării.

Analiza mediului extern este determinată de manifestările care au loc. Schimbarea este antrenată de tehnologiile de ultimă oră, de noile pieţe şi preferinţe ale consumatorilor, de presiunile guvernamentale, de aşteptările sociale. Lumea a devenit neliniştită, se grăbeşte şi aşa va fi şi în viitor. Organizaţia, prin posibilităţile pe care le are, nu poate influenţa mediul extern. Ea se supune acţiunii acestor factori externi. Iată câteva forme de manifestare ale acestora: retrasarea limitelor de influenţă politică mondială, regională, locală; transformările sociale din aria pieţelor (probleme demografice, gradul de pregătire al populaţiei, raportul populaţiei urbane/rurale, numărul mediu al membrilor de familie, raportul pe sexe al populaţiei şi pe categorii de vârstă, toate analizate în dinamică şi execuţie); tendinţa de globalizare a pieţelor şi extinderea cooperării în producţie la nivel mondial (la realizarea unui automobil, de pildă, Volkswagen, participă, practic, firme de pe toate continentele); accelerarea fără precedent a înnoirilor tehnologice (noile tehnologii informatice şi de comunicaţii scurtează ciclurile de viaţă, reduc timpii de comunicare dintre oameni, generează noi sisteme, infrastructuri, concepţii şi evoluţii imprevizibile); schimbarea atitudinii faţă de protecţia mediului (se caută tot mai insistent produse ecologice, lipsite de chimicale şi înlocuitori). Aşa cum uşor se deduce, organizaţia, oricât de puternică ar fi, nu este capabilă să se confrunte cu aceste fenomene din mediul exterior.

Evaluarea capacităţii de reacţie a organizaţiei. Organizaţia se comportă ca un organism viu. Se naşte, creşte, se maturizează, ajunge la apogeu, intră în declin şi moare. Pe întregul parcurs ea trebuie întreţinută, reajustată, primenită, menţinută printr-un anume sistem de tratament la parametri funcţionali. Managementul este cel care vizualizează, în orice moment, treapta pe care se află organizaţia şi, în funcţie de starea în care se află, aplică măsurile adecvate. Specialiştii în domeniu au identificat cinci faze ale ciclului evolutiv al organizaţiei: dezvoltarea prin creativitate (specifică perioadei incipiente a organizaţiei când fondatorul, cu previziunea şi stilul său vizionar, se află în centrul atenţiei); către sfârşitul fazei apare criza de autoritate; dezvoltarea prin management (când apare nevoia de un manager autoritar, întrucât fondatorul se menţine într-o stare melancolică, ca un "părinte bun"); la finalul fazei se manifestă criza de autonomie;

• dezvoltarea prin delegare (când autoritatea a devenit insuportabilă şi ea trebuie delegată mai multor angajaţi pe ierarhie. Numai aşa se creează un puternic sentiment de implicare a echipelor manageriale în problemele esenţiale cu răspunderile ce decurg din această fază). Apare criza de putere, în care se duce lupta pentru putere între managerii profesionişti;

• dezvoltarea prin coordonare (când se armonizează planificările de "sus în jos" cu cele de, "jos în sus", comunicarea devine esenţială, managerii de pe diferitele trepte ierarhice se comportă conform noilor cerinţe, se naşte o nouă cultură organizaţională, o nouă percepţie a salariaţilor). Criza care se manifestă este birocraţia în care iniţiativa locală este sufocată;

• dezvoltarea prin colaborare (în care birocraţia este înlocuită de simplificarea şi integrarea fluxurilor informaţionale, munca în echipe multidisciplinare constituite temporar, coordonarea, cooperarea este pornită din interior, nu este impusă de sus). Se aşteptă o manifestare de criză.

Observăm că, la finalul fiecărei faze, se manifestă câte o criză, care nu face altceva decât să "ajute" organizaţia să facă saltul pe treapta următoare, ceea ce înseamnă o nouă provocare, agitaţie (efervescentă), emoţii care creează noi oportunităţi de schimbare şi care nu trebuie să sperie pe nimeni. Totuşi, cel mai greu pentru management este gândirea modalităţilor de interpretare şi acţiune. Acest lucru presupune monitorizarea atentă a mediului de afaceri, sesizarea reacţiilor şi acţiuni bine dirijate.

Evaluarea reală a capacităţii organizaţiei în raport cu mediul extern este de foarte mare importanţă, în acest fel se previn schimbările cosmetice, de faţadă, care nu au viaţă, consumă în zadar resurse şi timp în detrimentul transformărilor de profunzime, durabile. Este de menţionat că factorii de mediu externi şi interni se pot compara cu un cuplu vectorial alimentat de comunicare. Cu cât comunicarea multidirecţională este mai bună, cu atât rezultanta cuplului vectorial este în avantajul organizaţiei.

În procesul schimbării, condiţiile de mediu determină reacţia managementului, care prin planificări strategice adecvate determină reorganizările necesare muncii în raport cu resursele existente (resursa umană este esenţială), modificările tehnologice şi alţi factori interni. Strategia constituie pârghia schimbării, cu condiţia ca ea să fie aplicabilă la toate nivelurile organizaţionale, adică să fie rodul ideilor acestora - bazate pe realitate şi flexibile. Tendinţa în construcţia organizatorică este spre organizaţii orizontale (cu un număr redus de niveluri ierarhice), orientate spre clienţi (discuţii pe fond cu clienţii), de tip reţea şi formate din celule autonome (bazate pe tehnologia informaţiei în sistem integrat).

Identificarea şi însuşirea nevoii de schimbare este o etapă previzională importantă. Rolul infrastructurii este esenţial, în special, în ceea ce priveşte: volumul de vânzări, cheltuielile şi veniturile realizate, situaţia stocurilor, penetrarea pe piaţă şi a altor concurenţi puternici etc. sunt numai câţiva dintre factorii care dau primele semnale ale necesităţii de schimbare. Managerul (patronul) trebuie să se sesizeze, să diagnosticheze şi să administreze tratamentul adecvat.

Pregătirea resurselor umane pentru schimbare. În cadrul acestui concept, semnalul schimbării trebuie dat de manager (patron) prin fapte, nu numai prin vorbe. Managerul este receptorul, senzorul sensibil al mesajelor de mulţumire/nemulţumire ale clienţilor şi salariaţilor. El trebuie să asigure trecerea de la managementul pe verticală la cel pe orizontală, prin descentralizarea atribuţiilor şi responsabilităţilor la managementul de pe treptele ierarhice inferioare, să se constituie în catalizatorul schimbării, să reconsidere importanţa muncii şi a vieţii particulare a resurselor umane, să promoveze utilizarea circuitelor şi fluxurilor informaţionale.

Managementul este necesar să deţină expertiză în evaluarea strategiilor, managementul resurselor umane (dar şi a altor resurse), activitatea de marketing, negocierile în aplanarea conflictelor sociale interne şi, ca atare, între aceste limite să-şi împartă timpul său de muncă. Apoi trebuie acţionat asupra resurselor umane în integritatea lor organizaţională (recompense, evoluţia în carieră, evaluare-autoevaluare, comunicare, operaţionalitatea efectivă etc.).

Competitivitatea în profesiune pe piaţa forţei de muncă este hotărâtoare. Cu oameni bine pregătiţi schimbarea este percepută ca adecvată şi aplicată neabătut.

Autoevaluarea şi evaluarea trebuie să se situeze la cote reale. Poşta electronică, sistemul de teleconferinţe, reţelele internet şi intranet, mesajele vocale, sunt elemente de primă mărime ale schimbărilor. Progresele în tehnologia informaţiei situează omenirea, cu sau fără voia noastră, pe alte coordonate. Se renunţă la "agendele" învechite, se trece la folosirea tehnologiilor computerizate. Un comportament nou implică renunţarea la vechile obiceiuri. O componentă de bază în organizaţie o constituie cultura organizaţională (tradiţii, istoric, idei, valori, comportamente, titluri, merite, medalii, marca produsului în percepţia consumatorului şi alte elemente caracteristice).

Schimbarea nu are cum să dispară. Realitatea este într-un proces dinamic continuu. Nu ne rămâne decât să ne schimbăm mentalitatea. In această direcţie trebuie orientată pregătirea resurselor umane pentru acceptarea schimbării.

Înţelegerea nevoii de schimbare. Resursele umane trebuie îndemnate să înţeleagă coordonatele pe care se află organizaţia şi încotro trebuie să se îndrepte. Trecutul constituie istorie şi nu trebuie insistat prea mult asupra lui. Din trecut este bine să tragem concluzii, să ne îmbogăţim experienţa. Principalul accent trebuie pus pe: ceea ce nu mai dă rezultate în prezent, învăţarea noutăţilor în domeniu, circumstanţele schimbării, oportunităţile practice, încurajare, crearea mecanismelor de sprijin, recompense/ sancţiuni, evaluări, pregătire continuă a resurselor umane. Trebuie explicate tranşant riscurile, ambiguităţile, condiţiile de siguranţă socială, nevoia de emulaţie favorabilă schimbării şi consolidare a schimbării pe termen lung. Diagnosticarea organizaţiei în punctele sensibile. Este, într-adevăr, de mare importanţă pentru aflarea simptomaticii, ce trebuie făcut şi cum, ce rezultate se aşteaptă. Deseori problemele de răscruce nu sunt bine formulate. Pentru limpezirea şi clarificarea acestora, importante sunt întâlnirile dintre manageri şi salariaţi, aplicarea unor chestionare adecvate, în acest fel amploarea problemelor specifice va fi mai bine conturată şi, în consecinţă, mai bine soluţionate. După diagnosticare se stabilesc obiectivele schimbării, atitudinile, moralitatea etc. toate acestea trebuind să conducă la creşterea profitului, competitivităţii, eficienţei/eficacităţii, flexibilităţii, supleţei în noile condiţii (după schimbare).

Identificarea variantelor de schimbare. Urmăreşte schimbarea structurii, aspecte comportamentale ale salariaţilor, reînnoirea tehnologică. Schimbarea structurală se referă la îmbunătăţirea performanţei substructurilor, optimizarea raportului management/execuţie, a nivelurilor ierarhice, proceduri relaţionale şi informaţionale, interdependenţe structurale.

Aspectele de comportament, se înscriu în aria motivării, educării, sporirii competenţei profesionale, atragerii în actul decizional etc.

Reînnoirile tehnologice trebuie corelate cu structurile şi gradul de pregătire a utilizatorilor.

Anticiparea şi învingerea rezistentei la schimbare este atributul managementului de pe toate nivelurile ierarhice. Rezistenţa la schimbare este o atitudine, totuşi normală, pentru teama de necunoscut, incertitudine, grija zilei de mâine. De aceea, toate aceste manifestări se impune a fi anticipate, identificate şi tratate în consecinţă şi în cunoştinţă de cauză.

Rezistența la schimbare se datorează anumitor cauze: îndoiala în capacitatea managerială pentru implementarea schimbării; suspiciunea că momentul şi metodele alese ar fi improprii; neglijarea propunerilor unor salariați; consecințele unor decizii greşite luate anterior; toleranța scăzută fată de incertitudini şi ambiguități; neînțelegerea implicațiilor schimbării; teama pierderii locului de muncă, a puterii, libertății, autorității; constituirea ad-hoc a grupurilor, focarelor care promovează rezistența la schimbare.

De la caz la caz, managementul intensifică instruirea, educația şi comunicarea cu angajații, se implică în explicarea motivelor schimbării, acordarea sprijinului, organizarea şi desfăşurarea negocierilor pentru ameliorarea asperităților şi a punctelor de rezistență, manipularea şi cooptarea celor ce manifestă rezistență (din partea optimiştilor), corectarea atitudinii celor ce persistă în rezistența la schimbare prin amenințări (pierderea locului de muncă, transferarea, nepromovarea în muncă). Tactul şi diplomația trebuie să caracterizeze maniera de abordare de către management.

Alegerea momentului şi durata schimbării. Se caută momentul optim în funcție de ciclul operațional precedent al schimbării. Durata schimbării este determinată de amploarea şi complexitatea procesului, operațiuni tehnologice, investiționale, proceduri, cultură şi tradiții organizaționale. Se planifică şi se monitorizează respectarea termenelor stabilite.

Menținerea trend-ului schimbării. Schimbarea trebuie să fie ireversibilă. Pentru aceasta majoritatea membrilor organizației este nevoie să o accepte şi să o susțină. Este necesar ca propagarea ei în masa organizației să se manifeste ca o undă, ca un val care să antreneze tot ce întâlneşte în cale.

Pentru învingerea nesiguranței celor ce se împotrivesc, ca şi a celor indecişi este nevoie de comunicare intensă, multipunctuală care să se propage în toate direcțiile şi mediile organizației, de sus în jos, de jos în sus, pe orizontală şi pe diagonală.

Perioadele de tranziție creează nesiguranță şi crize pentru că se porneşte de la cunoscut spre necunoscut. Ambiguitățile, nesiguranța, bâlbâielile inerente în astfel de situații pot fi combătute, clarificate şi elucidate numai printr-o comunicare deschisă, bazată pe încredere, activă, continuă, diferențiată pe categorii socio-profesionale, niveluri ierarhice şi de pregătire de la managementul superior până la ultima formațiune şi membru al organizației respective.

Comunicarea este un schimb de informații. Cine stăpâneşte informația deține supremația şi controlul. Informația este antidotul fricii şi panicii. Pentru ca schimbarea să aibă un trend ascendent informațiile trebuie să fie unitare, particularizate acolo unde se impune, bine dirijate şi monitorizate. Stilul de comunicare deschis, bilateral (bidirecțional) şi-a dovedit eficacitatea pentru transformările ireversibile şi de durată. Cinstea, corectitudinea, onestitatea reprezintă succesul sigur în comunicarea schimbării, în înțelegerea de către subiecți a valențelor acesteia. Schimbarea are şi veşti bune şi veşti proaste, trebuie discutate deschis, bărbăteşte şi soluționate consensual ca atare. De cele mai multe ori, nici managerul/patronul nu ştie ce-1 aşteaptă, nu cunoaşte răspunsurile la toate întrebările, de aceea trebuie purtate discuții şi negocieri repetate, bine gândite şi desfăşurate. Din

acestea se vor naşte răspunsurile. Dar acest lucru cere timp, răbdare, tact şi perseverență, finalitate.

Orice afacere dinamică creează surprize şi de aceea managerul/patronul trebuie să se implice de timpuriu (preventiv) în discutarea problemelor spinoase. Toți sunt interesați cum îi va afecta schimbarea, motivele schimbării şi, ca atare, este foarte importantă comunicarea viziunii schimbării şi a destinației. Modalitatea adoptată pentru schimbare constituie cea mai mare greutate pentru management. Membrilor organizației le este necesar să li se inoculeze ideea „sentimentului de proprietate" asupra locului lor de muncă şi atunci vor adera mai uşor şi vor deveni mai receptivi la schimbare.

Canalele şi fluxurile de comunicare să fie menținute permanent deschise. Este de preferat să se constituie echipe pentru comunicare în cascadă, să prezinte materiale video documentate, se pot angaja şi firme specializate pentru schimbul bilateral de opinii.

Literatura de specialitate formulează şi câteva repere cu privire la atitudinea managerului la comunicarea schimbării: să nu-şi critice predecesorul, să nu se prezinte la adunări fără să fie pregătit în detaliu, să nu se spună neadevăruri, să prevină vidul de comunicare, să însoțească mesajul de comunicare cu măsuri ce trebuie întreprinse, să nu se considere stăpân absolut, să nu-i descurajeze pe colaboratorii apropiați şi pe salariați în reuniunile organizate pentru schimbare, să nu se bazeze numai pe rapoarte şi informații venite de la eşaloanele subalterne, ci să se axeze mai mult pe discuții cu oamenii, să conştientizeze că schimbarea este a organizației şi nu a unei persoane (manager/patron).

Bibliografie

[1] DUMITRU Vasile, TOMA Gheorghe, BALTĂ Corneliu, STOIAN Ioan (coordonator), **Sisteme informaționale militare - analiză şi proiectare**, Editura Ceres, Bucureşti, 2000;

[2] POSTOLACHE Sava, TOMA Gheorghe, OROS Ioan, **Managementul instabilității**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2003.

[3] TOMA Gheorghe, ANDREESCU Anghel, **Conflictele sfârşitului de mileniu - stabilitate•instabilitate• manipulare,** Editura Timpolis.

[4] TOMA Gheorghe, BALTĂ Corneliu, **Secretul Managementului. Abilitatea Conducerii,** Editura Ceres, Bucureşti 2001.

[5] TOMA Gheorghe, **Managementul schimbării,** Editura Universității de Apărare "Carol I", Bucureşti 2006.

GESTIONAREA DIFERENȚELOR SOCIO-STRATEGICE PRIN STRATEGIA DE SECURITATE NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Colonel Dumitru LĂUDATU*
Mariana-Iulia LĂUDATU**

The European security depends on the way the management of the social and strategic differences is projected and achieved. The transatlantic differences must be acknowledged and recognized and their evolution must be guided on the top of the convergence of the security process. The strategies and the security and the defense policies are true identification, checking and management projects of the differences so that their constructive potential to be activated and multiplied. The European Union has the capacity to make a difference and to render valuable the evolutive capacity of the differences as a synthesis of the national contribution of the national contribution at the diversity unity of the continent.

I. Relevanța diferențelor socio-strategice în procesele securității naționale

Mediul de securitate de la început de mileniu în care se prefigurează să se realizeze şi să se manifeste securitatea națională reprezintă un peisaj pluriform şi diferențiat de stări şi procese marcate de „coexistența şi confruntarea unor tendințe pozitive majore cu altele care generează riscuri şi amenințări”[1]. Mediul de securitate este astfel „un continuum în care cuvântul cheie este diferența”[2] populat în mod natural de diferențe fără de care nu ar putea exista şi nu am putea înțelege individualul statal sau identitarul național. Riscurile şi amenințările apar ca urmare a gestionării deficitare a diferențelor geostrategice.

Conținutul diferențelor socio-strategice este dat de relația specifică de putere față de resursele socio-strategice. Tipologia resurselor socio-strategice le cuprinde pe cele spațiale, temporare (evidențiate de calendarul proceselor social-istorice), energetice, informaționale, comunicaționale, simbolice (drapele de stat, imn, sigiliu de stat, stemă) etc.

Specificitatea relațiilor de diferență dintre actorii sociali este dată atât de individualitatea acestora, cât şi de modul în care se raportează la resursele strategice enumerate, atât în ceea ce priveşte posesia şi accesul, cât mai ales capacitatea de procesare, de valorificare şi de consum.

Diferențele socio-strategice vizează practic, resursele fundamentale ale vieții în ambele sale valențe: individuale şi comunitare. Iată de ce este important ca modul în care acestea sunt gestionate să se constituie în factor de securitate națională. În lume există atâta securitate câtă rezultă din capacitatea actorilor sociali de a gestiona diferențele care se manifestă la un moment dat. Iată de ce, implicit, managementul

---

* **Colonel, Conailier al Secretarului General al Ministerului Apărării**
** **Masterand**

[1] Strategia de Securitate Națională a României, 2006, p.9.

[2] Maria Iacob. Dumitru Iacob. (2005). *Câteva observații privind contextul relațiilor publice militare*, în vol. *Provocări la adresa securității şi strategiei la începutul sec.XXI – Comunicare şi relații publice*. București: Editura Universității Naționale de Apărare, p.538.

diferenţelor determină starea de pace sau război, binele sau mai puţin binele societăţii.

Managementul diferenţelor devine un important exerciţiu strategic.

Pentru a înţelege relevanţa diferenţelor şi a gestionării lor în procesele securităţii naţionale vom arăta că, dacă securitatea naţională este studiată în general în termenii vulnerabilităţii şi ameninţării, ultimii termeni au o legătură directă cu modul de manifestare a diferenţelor: ameninţările sunt forme concrete ale existenţei, manifestării, percepţiilor şi acţiunilor pentru eliminarea unor diferenţe faţă de celălalt termen social activ al relaţiilor internaţionale, iar vulnerabilităţile apar ca urmare a modului defectuos în care, în plan intern, sunt gestionate diferenţele. Aceste două câmpuri se întretaie şi sunt greu de separat.

Diversitatea şi multitudinea de participanţi la relaţiile internaţionale şi globalizarea proceselor securităţii au multiplicat semnificativ diferenţele sociale care se manifestă la diferitele niveluri de organizare socio-umană. Natura fluctuantă a distincţiei dintre global, regional şi naţional în domeniul securităţii a determinat încercări diferite de explicare a interdependenţelor care se manifestă prin diferenţele sociale caracteristice diferitelor zone geografice.

Dispariţia categoricei deosebiri dintre sisteme de la începutul anilor ’90 şi a întregului spectru de diferenţe conexate binomului NATO/ Tratatul de la Varşovia a însemnat şi o anumită relansare în universul diferenţelor sociale. „Prăbuşirea bipolarismului a ridicat vălul, a reanimat diferenţele naturale ale socialului”[3].

În condiţiile în care, sub efectele globalizării, întregul sistem social îşi schimbă natura proceselor de echilibrare funcţională, câmpul proceselor de securitate devine un păienjeniş diversificat de actori, poziţii publice şi acţiuni astfel încât „potenţialul constructiv, evolutiv al diferenţelor să fie activat şi multiplicat, iar consecinţele negative ale acestora să fie diminuate şi contracarate”[4].

II. Experienţa românească în domeniul gestionării diferenţelor

Începând cu anul 1990, România a parcurs un drum lung în demersul său de fundamentare teoretică şi clădire instituţională a politicii sale de securitate şi apărare. Devenită membru NATO din 2004 şi aderând la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007, ţara noastră îşi vede îndeplinite două obiective majore, în asigurarea cadrului evoluţiei sale viitoare. Acesta însă era doar începutul unui proces intens, multilateral şi de durată, de integrare în cele două organizaţii. „Într-un sens mai larg, trebuie observate fluxurile de integrare ale României în Uniunea Europeană (politicile de integrare sunt, de fapt, politici de gestionare a diferenţelor)” [5] . Răspunzând provocărilor pe care le reprezintă gestionarea diferenţelor în procesele securităţii într-

[3] Maria Iacob. Dumitru Iacob. (2005). *Câteva observaţii privind contextul relaţiilor publice militare*. în vol. „*Provocări la adresa securităţii şi strategiei la începutul sec. XXI – Comunicare şi relaţii publice*”, Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare, p.2.

[4] Ibidem.

[5] Maria Iacob. Dumitru Iacob .(2006). *Un model posibil de realizare a securităţii şi apărării naţionale prin gestionare corelaţiilor sociale fundamentale* în volumul *Securitatea şi apărarea spaţiului sud-est european, în contextul transformărilor de la începutul mileniului III*. Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare, p.537.

un mediu internaţional şi regional supus unor schimbări fără precedent, România a acţionat pe două direcţii complementare. Prima a fost cea a contribuţiei la construcţia Politicii Europene de Securitate şi Apărare (sau Politica de Securitate şi Apărare Comună, conform Tratatului de la Lisabona din 13 decembrie 2007) şi la întărirea Identităţii Europene de Securitate şi Apărare în NATO. Cea de-a doua direcţie a constituit-o reacţia la aceste evoluţii euroatlantice prin elaborarea unor noi documente strategice care au ca obiect securitatea şi apărarea naţionale. Desigur, cele două direcţii se intercondiţionează reciproc iar securitatea şi apărarea României nu mai pot fi văzute în afara securităţii şi apărării comune ale spaţiului european.

Acestei duble perspective asupra proceselor de securitate ne propunem să-i răspundem prin studierea corelaţiilor sociale de securitate, supunându-le evaluării, prin prisma raportării la mediul intern şi regional.

România are nevoie de documente definitorii pentru politica de securitate şi apărare. La acest moment, societatea românească are la dispoziţie o Strategie de Securitate Naţională, elaborată la sfârşitul anului 2006 care, conform prevederilor legale[6], ar fi trebuit să se aplice începând cu 2005. Contradicţia apărută între legea de organizare şi funcţionare a C.S.A.T. şi Legea planificării apărării a fost rezolvată doar în 2008 prin Legea nr. 141 care conferă C.S.A.T. atributul de a elabora şi Strategia Naţională de Apărare. Conform reglementărilor ce vizează planificarea apărării[7], guvernanţii aveau obligaţia legală să adopte, alături de Strategia Naţională de Apărare şi de Programul de Guvernare, ca documente care fundamentează planificarea apărării la nivel naţional, şi Carta albă a apărării şi strategia militară, ca documente de planificare a apărării.

Strategia de Securitate Naţională a României – 2006 ţine cont de transformarea profundă a mediului de securitate înregistrând totodată angajamentele şi responsabilităţile după aderarea la NATO şi accederea în Uniunea Europeană. În comparaţie cu versiunile precedente din 2000 şi 2001, actuala formă înlătură deficienţele raportării programatice la Politica Europeană de Securitate şi Apărare şi Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare şi reflectă angajarea României la proiectele de construcţie europeană şi euroatlantică a securităţii.

Strategia de Securitate reflectă preocuparea României ca în actualul context internaţional tensionat şi complex să-şi dezvolte capacitatea de anticipare şi de acţiune pro-activă şi să-şi consolideze capacitatea de reacţie şi adaptare. Strategia de Securitate oferă în acelaşi timp instrumentele procedurale prin care diferenţele sociale, aparţinând atât mediului de securitate intern cât şi celui extern, pot fi identificate, monitorizate şi gestionate.

Din acest punct de vedere „Strategia de Securitate Naţională reprezintă un factor integrator de sinteză…”[8] menit „să prevină şi să contracareze eficient riscurile şi ameninţările ce pun în pericol valorile şi interesele naţionale, precum şi valorile care dau identitate şi unitate construcţiei europene”[9].

---

[6] *Legea nr.415/2002 privind organizarea şi funcţionarea Consiliului Suprem de Apărare a Ţării*, Bucureşti: Monitorul Oficial nr.494/ 10.07.2002.

[7] *Legea nr. 473/2004 privind planificarea apărării*, Monitorul Oficial nr.1052/12.11.2004.

[8] Strategia de Securitate Naţională a României, 2006, p.5.

[9] Ibid., p.5.

Reprezentând un răspuns al statului la nevoia de a afirma şi proteja valorile şi interesele naţionale vitale, Strategia de Securitate reprezintă politica publică cu cel mai înalt grad de generalitate prin care guvernanţii „trebuie să construiască şi să protejeze un numitor social comun (cuprinzând valorile de securitate ale vieţii – viaţa ca atare, demnitatea umană şi dezvoltarea comunitară) şi să gestioneze adecvat, să protejeze diversitatea naturală a vieţii (diferenţele sociale)”[10].

În acest sens, la baza construcţiei securităţii României sunt aşezate următoarele valori: „democraţia, libertatea, egalitatea şi supremaţia legii; respectul pentru demnitatea omului, pentru drepturile şi libertăţile sale fundamentale; identitatea naţională şi responsabilitatea civică; pluralismul politic; proprietatea garantată şi economia de piaţă; solidaritatea cu naţiunile democratice; pacea şi cooperarea internaţională; dialogul şi comunicarea dintre civilizaţii”[11].

Deşi după Războiul Rece lumea a intrat într-o etapă de construcţie a unei noi arhitecturi de securitate, ea rămâne, ca posibilitate, puternic conflictuală. Aceasta se datorează diferenţelor care se manifestă activ în două mari domenii. Unul este cel al „accesului la resurse, la mecanismele de distribuţie a acestora şi la pieţele de desfacere”[12], iar celălalt este „cel al diferenţelor identitare de natură civică, etnică, religioasă, culturală sau ideologică”[13].

Faza actuală de evoluţie a lumii este marcată de diferenţele generate de „coexistenţa şi confruntarea unor tendinţe pozitive majore cu altele care generează riscuri şi ameninţări”[14].

Pentru securitatea naţională a României premisele favorabile create de racordarea ţării la zona de prosperitate şi securitate euroatlantică, coroborată cu situaţia sa geopolitică, se transformă în oportunităţi strategice importante. Aceste stări şi procese se constituie în oportunităţi doar în condiţiile în care managementul diferenţelor de raportare la ceilalţi termeni ai relaţiei sociale se realizează prin procesele de integrare în NATO şi UE, în cadrul politicilor sociale de atingere a interoperabilităţii „instituţiilor de securitate şi apărare ale României în structurile similare ale statelor membre ale Alianţei Nord-Atlantice şi Uniunii Europene”[15].

Riscurile şi ameninţările la adresa securităţii naţionale, din perspectiva studiului nostru, pot fi analizate ca rezultat al unui management defectuos al diferenţelor, dar şi ca diferenţe de percepţie a acestora.

Majoritatea ţărilor europene fiind membre ale NATO şi UE pericolul evoluţiei diferenţelor de la deosebire spre opoziţie, separaţie şi conflict devine din ce în ce mai puţin posibil. Se păstrează însă posibilitatea manifestării unor diferenţe conflictuale în

[10] Maria Iacob. Dumitru Iacob. (2006). *Un model posibil de realizare a securităţii şi apărării naţionale prin gestionarea corelaţiilor sociale fundamentale,* în volumul *Securitatea şi apărarea spaţiului sud-est european, în contextul transformărilor de la începutul mileniului III*. Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare, p.539.
[11] Strategia de Securitate Naţională a României, (2006),2006, p.8.
[12] Strategia de Securitate Naţională a României, p.10.
[13] Ibid., p.10.
[14] Ibid., p.9.
[15] Ibid., p.12.

imediata vecinătate a granițelor României care constituie în acelaşi timp şi frontierele estice ale celor două organizații. Aceasta se datorează şi faptului că „Proximitatea naşte întotdeauna reflexe de diferențiere, de iritare şi ostilitate”[16].

Asemeni strategiei europene de securitate, strategia de securitate românească identifică principalele riscuri şi amenințări care ar putea pune în pericol siguranța cetățeanului: „terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele regionale; criminalitatea transnațională organizată; guvernarea ineficientă”[17].

III. Gestionarea diferențelor socio-strategice prin Strategia de Securitate Națională a României

Ca răspuns la acțiunea spectrului larg de diferențe, într-o lume plurală şi diversă, Strategia de securitate reprezintă un adevărat program național de realizare a unei identități strategice a statului român integrat în comunitatea europeană şi euroatlantică. Prin căile construcției securității naționale specificate în document se constituie baza conceptuală pentru concretizarea direcțiilor de acțiune în cadrul politicilor publice. „În esență, politicile publice constau într-un ansamblu de proceduri prin care diferențele sunt identificate, monitorizate si gestionate în aşa fel încât potențialul constructiv, evolutiv al diferențelor să fie activat şi multiplicat, iar consecințele negative ale acestora să fie diminuate şi contracarate”[18].

În gestionarea adecvată a diferențelor apar o serie de provocări izvorâte din împletirea a ceea ce este național cu ceea ce este european, a proceselor interne cu cele de integrare europeană.

Strategia de Securitate Națională a României prefigurează acțiunea statului român de gestionare coezivă a diferențelor pentru asigurarea stării de securitate națională şi de integrare a efortului național în demersurile internaționale de asigurare a securității regionale şi globale.

Complementaritatea abordărilor şi a soluțiilor identificate pentru raportul intern – extern în planul proceselor securității ne dezvăluie faptul că, deşi națională, strategia nu dezvoltă o competiție între logica integrării europene şi euroatlantice şi logica diferențierii, a căutării şi afirmării identității naționale. Proiectând căile construcției unui ”viitor sigur şi prosper pentru români”, Strategia de securitate este în acelaşi timp atât o strategie de management a diferențelor de conexiune pe versantul conlucrării comunitare, cât şi una de gestionare coezivă a diferențelor interne. Raportările frecvente la termeni cum sunt colaborare, cooperare, comunitate europeana şi euroatlantică pe de o parte şi la național, român, identitate, intern etc. pe de altă parte, ne direcționează spre o astfel de înțelegere.

Unor procese de integrare vizate de exercițiul drepturilor şi libertăților democratice li se alătură condiționările unor posibile procese de destrucție socială (corupție, tensiuni interetnice şi interconfesionale, vulnerabilități ale infrastructurii

[16] Jean Marie Domenach. (1991). *Europe: le defi culturel*. Paris. *La decouverte,* p.12, **apud** Grigore Georgiu. (1997). *Națiune. Cultură. Identitate.* Bucureşti: Editura Diogene, p.74.
[17] Strategia de Securitate Națională a României, (2006), p.13.
[18] Dumitru Iacob. Remus Pricopie. (2005). *Relații publice – un nou model explicativ* în *Revista Română de Jurnalism şi Comunicare* nr.2(11), p.50.

critice, instabilitatea sistemelor finaciar-bancare şi a pieţelor de capital, probleme de mediu), dar şi corelaţiile politico-administrative prin care se instituţionalizează securitatea naţională.

În plan extern, procesul de valorificare a convergenţei şi armoniei dintre termenii diferenţelor este condiţionat de procesele de perfecţionare a capacităţii Uniunii Europene şi Organizaţiei Nord-Atlantice de a reconstrui securitatea prin cooperare, parteneriat strategic şi bună vecinătate.

Abordând constructiv manifestările divergente din mediul de securitate prin dialog şi cooperare, România îşi asumă un rol „activ şi constructiv" în organizaţiile internaţionale, astfel încât în plan regional şi european „să fie o punte de legătură între civilizaţii, interese economice şi culturale diferite"[19]. Se confirmă încă odată dorinţa de depăşire a expresiei statistice dată de dimensiunea economică, demografică sau militară a ţării noastre în arhitectura de securitate europeană şi asumarea unui important rol politic şi cultural în realizarea securităţii.

România se pronunţă pentru folosirea mijloacelor paşnice, politice, diplomatice, economice şi culturale în promovarea intereselor sale de securitate. Similar abordării din Strategia Europeană de Securitate, Strategia Naţională de Securitate proiectează soluţionarea crizelor internaţionale – efect al evoluţiei în securitate a diferenţelor socio-strategice – „în spiritul legalităţii internaţionale şi al multilateralismului efectiv"[20].

Principiile pe care se fundamentează Strategia de Securitate Naţională sunt: „abordarea sistemică si cuprinzătoare a problematicii securităţii naţionale; convergenţa dintre politica de securitate şi politica de dezvoltare economico-socială; concentrarea eforturilor asupra siguranţei cetăţeanului şi securităţii publice; concordanţa dintre concluziile rezultate din evaluarea mediului de securitate, opţiunea politică şi acţiunea politică"[21]. Totodată, acestea constituie cadrul doctrinar al politicilor publice care se vor articula într-un sistem coerent de gestionare coezivă a diferenţelor socio-strategice.

Strategia prezintă şi etapele procesului de formulare şi înfăptuire a obiectivelor naţionale de securitate care, în principiu, corespund metodologiei adecvate de proiectare a politicilor publice din spaţiul social al proceselor de securitate pentru gestionarea diferenţelor.

Astfel, după evaluarea realistă şi oportună a riscurilor şi ameninţărilor urmează identificarea valorilor şi intereselor fundamentale de securitate pentru ca, odată stabilite căile şi mijloacele, să fie angajate resursele necesare evoluţiei dorite.

În strategie au fost formulate nouă căi de acţiune pentru realizarea obiectivelor naţionale. Acestea trebuie privite şi ca direcţii prioritare în conturarea opţiunii coezive comunitare de armonizare a măsurilor de operaţionalizare prin acţiunea statului şi a cetăţenilor. Acestea sunt:

- Participarea activă la înfăptuirea securităţii naţionale;
- Construcţia noii identităţi europene şi euroatlantice a României;

[19] Strategia de Securitate Naţională a României, (2006), p.18.
[20] Ibid., p.18.
[21] Strategia de Securitate Naţională a României, (2006), p.19.

- Securitatea şi stabilitatea regională în contextul unei noi paradigme;
- Asumare rolului de vector dinamic al securităţii în regiunea Mării Negre;
- Abordarea cuprinzătoare şi adecvată a securităţii interne;
- Buna guvernare ca instrument esenţial în construcţia securităţii naţionale;
- Economia competitivă şi performantă-pilon al securităţii naţionale;
- Transformarea instituţiilor cu responsabilităţi în domeniul securităţii naţionale;
- Dezvoltarea şi protecţia activă a infrastructurii strategice[22] .

România îşi propune să participe la construcţia securităţii naţionale prin măsurile interne de valorificare a potenţialului pozitiv, evolutiv al diferenţelor care-i prezervă identitatea naţională şi asigură existenţa sigură a statului român. Totodată participă activ la gestionarea afacerilor globale concentrându-se pe ceea ce este vital şi relevant pentru securitate, specializându-se pe roluri strategice. Contextul extern este cel al cooperării pentru construcţia securităţii europene şi regionale în cadrul oferit de integrarea euroatlantică. Asemenea Strategiei Europene de Securitate, Strategia Naţională vizează cooperarea prin adoptarea de măsuri pro-active şi dezvoltarea capacităţii de anticipare, de preîntâmpinare, prevenire şi combatere eficientă a noilor riscuri şi ameninţări.

În acest de demers, se pleacă de la premisa că „România are propria experienţă în gestionarea diferenţelor. Deşi a ştiut să se ferească şi a avut şanse de a fi ferită de explozia beligenă a diferenţelor etnice şi religioase (în anii din urmă), în societatea românească există, în chip real, deficienţe privind gestionarea a multiple diferenţe (de vârstă, sex, rezidenţă şi habitat, de instrucţie, de posesie etc.)”[23].

Complexitatea acestui proces de gestionare a diferenţelor socio-strategice cuprinde atât resursele temporale, („să parcurgă la timp etapele planificate” „în conformitate cu priorităţile”, forţe rapid dislocabile), pe cele spaţiale (aflate la confluenţa trecerii de la apărarea teritorială la cea colectivă şi participarea la misiuni internaţionale concomitent cu asigurarea „credibilităţii apărării teritoriului naţional”[24]), cât şi pe cele energetice (unde eficientizarea utilizării resurselor capătă un rol deosebit).

IV.Concluzii

Strategia de Securitate Naţională a României este o veritabilă strategie de management coeziv al diferenţelor sociale (interne şi de conexiune), acoperind primele trei etape ale investigării şi gestionării diferenţelor, respectiv „definirea *indicatorilor de diferenţă;* monitorizarea câmpului social, (diagnoza diferenţelor) şi evaluarea diferenţelor (a sensului de coagulare a evoluţiilor posibile şi a principalelor

[22] Ibid., p.19..
[23] Maria Iacob. Dumitru Iacob. (2005). *Un model explicativ al surselor de insecuritate în lumea globală*, în volumul *Provocări la adresa securităţii şi strategiei la începutul sec.XXI – Comunicare şi relaţii publice*. Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare, p.20.
[24] Strategia de Securitate Naţională a României, (2006), p.50.

cerințe)”[25]. Pe drumul aceleiaşi interpretări, Strategia reprezintă şi baza conceptuală pentru celelalte două etape, mult mai aproape de real şi atingerea scopului propus şi anume: „proiectarea unor politici de gestionarea diferențelor şi guvernarea diferențelor prin acte practice”[26].

Diversitatea şi complexitatea diferențelor socio-strategice interne şi de raportare necesită un amplu efort de identificare şi de gestionare coezivă pentru asigurarea stării de securitate şi a progresului național.

În aceste sens, Strategia de Securitate Națională şi politica de apărare dau direcția acțiunilor de gestionare instituțională a acestor diferențe şi de proiectare a capacității de reacție a comunității naționale în situațiile în care este pusă sub semnul întrebării starea de securitate a națiunii.

Din nefericire, România este caracterizată de un sistem în continuă căutare a bazei legislative, dar mai ales are un grav deficit în a-şi dezvolta capacitatea de a guverna procesele securității. Dinamica parteneriatelor nu este susținută de un efort intern coerent de gestionare a diferențelor sociale.

Procesele de integrare europeană sunt adevărate procese de gestionare a diferențelor, iar strategiile de transformare şi măsurile de asigurare a interoperabilității sunt parte a acestora.

Securitatea națională a României nu mai poate fi abordată făcând abstracție de evoluția negativă a indicatorilor demografici şi de dependența de sursele de energie care nu aparțin teritoriului național.

O provocare aparte, pentru sistemul de guvernare, o reprezintă dezvoltarea capacității structurale şi acționale de a gestiona diferențele rezultate din limitările interne (economice, politice, militare etc.) şi externe (asumate prin tratatele semnate).

Dacă diferențele sociale se constituie în premisele unui nou proiect european şi național, calea spre securitate şi prosperitate o reprezintă managementul lor performant. Europenismul şi naționalismul nu trebuie reabilitate, ci redefinite într-o sinteză de paradigme sau într-o nouă paradigmă, dincolo de cea conjunctivă şi de cea disjunctivă.

Bibliografie

[1] GEORGIU, Grigore. (1997). *Națiune. Cultură. Identitate.* Bucureşti: Editura Diogene.

[2] IACOB, Maria. Iacob, Dumitru. (2006). *Un model posibil de realizare a securității şi apărării naționale prin gestionarea corelațiilor sociale fundamentale* în volumul Securitatea şi apărarea spațiului sud-est european, în contextul transformărilor de la începutul mileniului III. Bucureşti: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

[25] Maria Iacob. Dumitru Iacob .(2006). *Un model posibil de realizare a securității şi apărării naționale prin gestionarea corelațiilor sociale fundamentale* în volumul *Securitatea şi apărarea spațiului sud-est european, în contextul transformărilor de la începutul mileniului III*. Bucureşti: Editura Universității Naționale de Apărare, p.539.

[26] Ibid., p.539.

[3] IACOB, Maria. Iacob, Dumitru. (2005). *Un model explicativ al surselor de insecuritate globală*, în vol. Provocări la adresa securității şi strategiei la începutul sec XXI, Bucureşti: Editura Universității Naționale de Apărare.

[4] IACOB, Dumitru. PRICOPIE, Remus. (2005). *Relațiile publice – un nou model explicativ*, în revista „Jurnalism şi Comunicare" nr. 2 (11)/ 2005, Universitatea Bucureşti, Editura Tritonic.

[5] IACOB, Dumitru. IACOB, Maria. (2005). *Câteva observații privind contextul relațiilor publice militare*, în vol. *Provocări la adresa securității şi strategiei la începutul sec.XXI – Comunicare şi relații publice*, Bucureşti: Editura Universității Naționale de Apărare.

[6] ***Strategia de Securitate Națională a României, (2006) în http:presidency.ro.

[7] ***Legea nr.415/2002 privind organizarea şi funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, București: Monitorul Oficial nr.494/ 10.07.2002.

[8] ***Legea nr. 473/2004 privind planificarea apărării, Monitorul Oficial nr.1052/12.11.2004.

SISTEMUL DE ASIGURARE MEDICALĂ OPERAȚIONALĂ AL VIITORULUI, CA POSIBILĂ CONTRIBUȚIE LA SOLUȚIONAREA FAVORABILĂ A CONFLICTELOR

Ion-Iulian PETRESCU*

The aim of this paper is to present the aspects of the operational medical care system of the future, and the issues from the use of this system in NATO lead current and future operations, and within the situations of the favorable response at the conflicts.

The content of the paper develops the imperative necessity of this system for risk factors diminution about the health of Force's implicated effectives in the conflict. At the same time, they are stated the requirements of the new medical capabilities for the future.

In the end, it relieves a few conclusions concerning of the multinational operational medical care system of the future.

În general, se poate spune că sarcina *asigurării medicale operaționale* pentru forțele militare *în conflicte*, în misiuni de menținere a păcii sau în situație de ajutor umanitar s-a schimbat, în mare măsură, încă de la sfârşitul Războiului Rece.

Având în vedere acest lucru, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO / OTAN) a publicat o Doctrină a Sprijinului Medical Întrunit Aliat (AJP-4.10 A), ca ghid pentru forțele NATO.

În conformitate cu AJP- 4.10 A, aria posibilelor operații este acum răspândită în lumea întreagă şi nu numai în cadrul granițelor NATO. Riscurile asumate solicită însă un mod diferit de abordare, altul decât pentru *conflictul* convențional cu o evoluție liniară.

Operațiile mai mici ca anvergură, dar mai precis localizate, cum ar fi cele de menținere şi sprijin al păcii, sunt pe cale, probabil, să devină cele mai comune operații NATO, pe termen scurt şi mediu.

Noile scenarii vor necesita Forțe Rapid Dislocabile, de tipul Forței de Răspuns a NATO (NRF) existente, dimensionate pe tipuri de misiuni, care vor fi sustenabile integral, înafara granițelor NATO[1].

Sistemul de Asigurare Medicală Operațională al Viitorului trebuie să fie capabil să răspundă *noilor* provocări, prin asigurarea următoarelor cerințe cheie:

- Soluții medicale focusate, flexibile şi eficiente;
- *Asigurare medicală operațională* oportună şi esențială a respectivelor misiuni.

Soluțiile medicale focusate, flexibile şi eficiente, precum şi *asigurarea medicală operațională* oportună şi esențială, constituie posibile răspunsuri la concepția medicală modulară preconizată a fi implementată şi la nevoia în creştere de capacități medicale. Acestea trebuie să facă față următoarelor aspecte:

- Operații întrunite (cu desfăşurare de forțe terestre, aeriene şi maritime);

* **Locotenent - colonel medic doctorand, Şef Birou medicină operațională în Direcția logistică din Statul Major General, Ministerul Apărării**

[1] Doctrina sprijinului medical întrunit aliat AJP – 4.10 (A), 2004.

•Structuri de stat major şi forţe combinate (din două sau mai multe Naţiuni Membre NATO);

•Un înalt grad de mobilitate;

•Rate de pierderi sanitare probabile la valori joase sau medii, care au fost, în mod tradiţional, planificate în prealabil.

Asigurarea medicală operaţională conferă dreptul de a acorda un tratament, conform celor mai bune practici, în mod egal tuturor pacienţilor, precum şi de a executa Protecţia Medicală a Forţei (MPF) la toate nivelurile. De asemenea, se realizează în situaţii umanitare de urgenţă, împreună cu cea a Organizaţiilor Internaţionale (IOs), Guvernamentale (GOs) şi Non-Guvernamentale (NGOs), precum şi în cazul ameninţărilor asimetrice chimice, biologice, radiologice şi nucleare (CBRN), la un înalt grad de standardizare al echipamentului medical şi al regimului de tratament pentru răniţi şi bolnavi.

În vederea reducerii ratei mortalităţii sau invalidităţii răniţilor şi bolnavilor, precum şi a micşorării perioadei de spitalizare a acestora, manevrele medicale de resuscitare şi stabilizare trebuie iniţiate, cât mai curând posibil, pe teren.

Planificarea medicală pentru dislocări de efective *în conflicte* impune asigurarea capacităţii de intervenţie, prin chirurgie generală primară, pentru pacienţii răniţi în stare critică, în maxim o oră.

Sistemul în discuţie se cuvine să permită facilităţi medicale înaintate, care să fie mult mai mobile şi care să concentreze mai multe resurse de terapie intensivă a răniţilor şi bolnavilor, în arii mai securizate, unde facilităţile medicale să nu mai fie solicitate de a fi mutate, în funcţie de situaţiile tactice în schimbare[2].

Toate componentele facilităţilor medicale actuale sunt clasificate în cele 4 Rol-uri consacrate, care sunt definite, conform cu capacitatea clinică minimă disponibilă în facilitate, şi nu cu capacitatea lor de manevrabilitate[3].

Ca regulă generală, deoarece capacităţile medicale sunt în creştere, cerinţele de personal şi logistică medicală din compunerea lor, nu trebuie să le limiteze mobilitatea. În acest sens, Naţiunile Membre NATO îşi manifestă nevoia în creştere pentru capacităţile clinice ale Facilităţilor Medicale de Tratament (MTFs) Rol 2.

Noua Doctrină a Sprijinului Medical Întrunit Aliat se reflectă în strategia *Sistemului de Asigurare Medicală Operaţională al Viitorului*, prin respectarea:

•Sistemelor medicale mobile şi uşoare;

•Configuraţiilor medicale flexibile pentru ducerea operaţiilor;

•Standardizării şi interoperabilităţii în domeniu;

•Calităţii înalte a îngrijirii medicale;

•Acoperirii cu MTFs Rol 2.

Acestea implică, la rândul lor:

[2] Conferinţa Medicală Întrunită a Cartierelor Generale a celor două Comandamente Strategice ale Alianţei Nord - Atlantice şi a Cartierului General al Comandamentului Nordic Întrunit al Forţei de la Brunssum, Olanda, 2006;

[3] Doctrina sprijinului medical întrunit aliat AJP – 4.10 (A), 2004.

•Reducerea greutății şi a volumului echipamentelor medicale, prin creşterea utilizării corturilor gonflabile cu armătură de aluminiu sau a containerelor, precum şi a optimizării transportului pe platforme;

•Concepția medicală modulară totală, pentru MTFs Rol 2, cu abilitatea de ansamblare a tuturor modulelor medicale unul cu altul;

•Standardizarea şi interoperabilitatea tuturor componentelor majore medicale în cadrul sistemului montat complet;

•Configurarea seturilor de echipament medical pentru interoperabilitate deplină, ori de câte ori este posibil;

•Conformarea şi la standardele şi regulamentele medicale ale Uniunii Europene (UE);

•Focusarea pe sistemele primare medicale (Rol-uri).

Ca atare, soluțiile actuale de *asigurare medicală operațională* pentru forțele militare *în conflicte*, în misiuni de menținere a păcii sau în situații urgente de ajutor umanitar, constau în asigurarea cu următoarele componente majore:

•Ventilație cu aer condiționat pentru încălzire (HVAC);

•Echipament şi mobilier medical şi non-medical, care să poată fi plasat în orice loc al modulelor asamblate;

•Generatoare electrice, surse de apă şi comunicații;

•Module medicale relevante pentru scenariul misiunii de bază;

•Capacități chirurgicale şi medicale de urgență (triaj, recepție, tratament al şocului, unitate de terapie intensivă, etc.);

•Capacități de diagnostic (radiologic, de laborator clinic hematologic, etc.);

• Bancă de sânge;

•Secție de medicină generală;

•Alte funcții medicale (dentare, management al stres-ului, etc.);

•Funcții de sprijin (sterilizare, farmacie, administrație, etc.);

•Corturi uşoare, ce permit operațiuni de împachetare şi despachetare, foarte rapide;

•Containere, ce fac obiectul unei pre-integrări posibile de nivel înalt şi care asigură un mediu rigid şi o platformă stabilă;

•Elemente de conectare, etc.

Alternativa, pentru viitor, la nivel global, va aparține marilor producători mondiali de echipamente medicale, care vor aplica, în practică, *noul concept de mobilitate înaltă pentru spațiul de lucru pre-integrat (Tentainer)*. Acesta reprezintă o sinteză interesantă între un cort, care constă în partea gonflabilă de sus, şi un container, care constă în partea rigidă, dar de greutate mică, de jos. Se utilizează, astfel, avantajele ambelor tipuri de echipamente, şi anume, volumul redus de transport, armătura metalică uşoară, pre-integrarea posibilă de echipament, platforma sigură de sprijin, etc. De asemenea, modulele de tip *Tentainer* pot fi împachetate, despachetate, configurate, reconfigurate şi dislocate, în mod facil.

O altă revoluție în domeniu se va produce în transportul aerian de tip cargo pentru componentele medicale majore. În acest sens, politicile *noi* de repaletizare ale încărcăturilor medicale, ce pot fi recepționate în diferite tipuri de avioane şi elicoptere

de transport, produse de marile firme aviatice internaționale, vor fi soluții de succes şi, astfel, prototipul unei facilități medicale de tratament, dimensionată pe un tip de avion de transport de clasă mare, *Transhospital*, să fie viabil[4].

În concluzie, *Sistemul de Asigurare Medicală Operațională al Viitorului* este bazat pe doctrina NATO, conceptele medicale de flexibilitate, mobilitate şi modularitate sunt asumate, iar posibilitatea de a contribui, în mod favorabil, la soluționarea *conflictelor*, de orice natură, prin limitarea drastică a pierderilor umane, devine din ce în ce mai certă.

Bibliografie

[1] Conferința Medicală Întrunită a Cartierelor Generale a celor două Comandamente Strategice ale Alianței Nord - Atlantice şi a Cartierului General al Comandamentului Nordic Întrunit al Forței de la Brunssum, Olanda, 2006;

[2] *Doctrina sprijinului medical întrunit aliat AJP – 4.10 (A)*, 2004.

[4] Conferința Medicală Întrunită a Cartierelor Generale a celor două Comandamente Strategice ale Alianței Nord - Atlantice şi a Cartierului General al Comandamentului Nordic Întrunit al Forței de la Brunssum, Olanda, 2006.

CHEMAREA TERORII – PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA "CULTURII TERORISMULUI"

Marina MUSCAN*

The personality dynamics of individual terrorists, including the causes and motivations behind the decision to join a terrorist group and to commit violent acts, have also received attention because it might be a key in controlling/ stopping the terrorist threat. Individuals who become terrorists often are unemployed, socially alienated individuals who have dropped out of society. The more educated youths may be motivated more by genuine political or religious convictions. These are variables that are taken into account today by the leaders of the terrorist organizations in order for them to be able to attract more sympathizers to their cause.

Profilul psihologic al unui posibil terrorist actual

Conform abordării fiziologice propusă de David G. Hubbard la începutul anilor '80 există trei substanțe produse de corpul uman în situații de stres:

- Norefendrina – asociată cu cu o creştere a ritmului cardiac şi cu o infuzie de sânge crescută la nivel muscular;
- Acetylcolina – produsă de corp pentru a atenua efectele norefendrinei;
- Endorfina - are efect de anstezic la nivelul crerului şi este de 100 de ori mai puternică decât morfina stimuland în acelaşi timp şi centrii plăcerii din creier.[1]

Aceşti trei compuşi sunt produşi şi în corpurile teroriştilor în situații de stres ducând la o aşa-numită dependență de adrenalină care poate fi contagioasă mai ales la nivel de grup restrans.

Kent Layne Oots şi Thomas C. Wiegele au propus şi ei un model de determinism fiziologic pentru comportamentul terorist. Conform teoriei lor un potențial terorist este atras de violență. Pentru un asemenea individ este îndeajuns să vadă că oacțiune teroristă a avut succes pentru a deveni şi el atras către o organizație teroristă.

Din perspectiva psihologică o persoană nu se naşte terorist politic ci suferă un proces de transformare.

Structura socială globală este concepută ca un aranjament de trei cercuri concentrice, fiecare întretăind granițele naționale şi reprezentând elitele, pe cei mulțumiți şi pe cei marginalizați.

Pentru organizațiile teroriste sunt importante trei grupuri ținte majore situate pe primele trei paliere ale piramidei lui Maslow după cum se poate observa şi din graficul următor:

*** Licențiată în Comunicare şi Relații Publice**

[1] HUDSON Rex A. – "*The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?"* - Federal Research Division, Library of Congress, Washington DC, septembrie 1999.

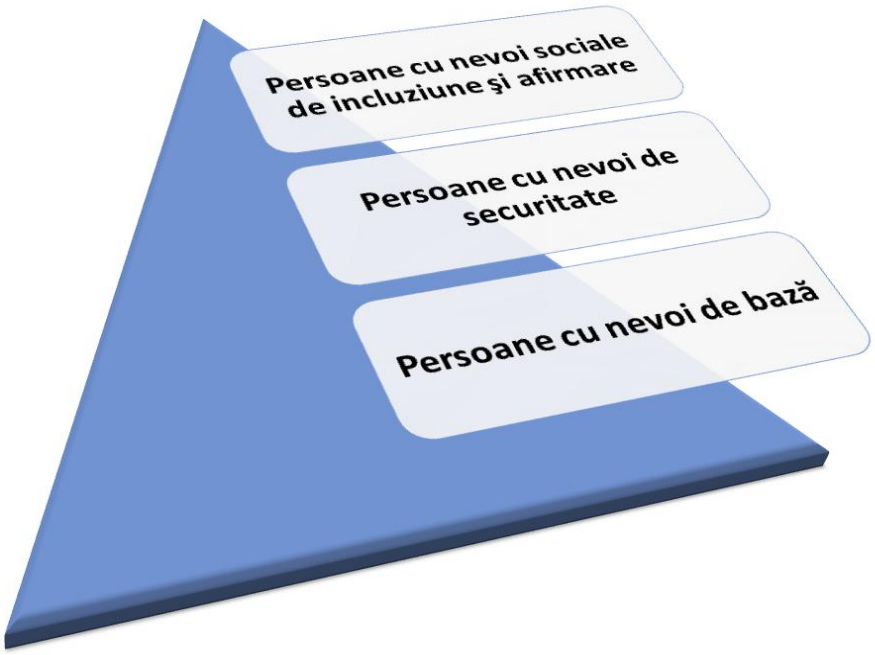

Fig. 1 Grupurile țintă organizate conform piramidei lui Maslow

Ipoteza frustarării care duce la agresiune este strîns legată de relația dintre aşteptările ridicate ale unei personae şi nivelul de satisfacere a nevoilor acesteia. O parte din comportamentul teroriştilor este legat de frustarea privind imposibilitatea de a-şi satiface o parte dintre nevoile personale fie că sunt de natură psihologică sau fiziologică iar această frustrare acumulată duce la agresiune.

Ipoteza identității negative este şi ea legată de procesul de satisfacere a unor nevoi. Astfel, dacă o persoană nu reuşeşte să îşi satisfacă o anumită nevoie tinde să se izoleze de restul societțăii şi să îşi nege orice fel de comportament uman. Devine astfel lipsit de empatie față de nevoile altora şi dezvoltă un comportament anti-social distructiv față de semenii săi.

Ipoteza narcisistă ia în considerare sindromul grandomaniei. În acest caz, individu are o părere idealizată despre el însuşi şi nu posedă nici un fel de respect pentru ceilalți. Poate deveni violent dacă consider că societatea nu îl respectă la adevărata valoare şi se simte frustrat dacă nu poate avansa pe treptele priramidei lui Maslow. Are nevoi de afirmare puternice şi simte nevoia să îi distrugă pe cei care i se opun.

O asemena tipologie se poate uşor aplica leaderilor grupărilor teroriste care îndeamnă simpatizanții către un cult al personalității.

Organizațiile teroriste – factor de putere

Rețelele teroriste internaționale au acces la tehnologia modernă şi se pot folosi de transferuri bancare şi mijloace de comunicare rapide, de infrastructura şi asistența oferite de organizații extremiste, de suportul criminalității transfrontaliere ori de

sprijinul regimurilor corupte sau incapabile să guverneze democratic. Ele pot provoca pierderi masive de vieți omeneşti şi distrugeri materiale de mare amploare, în timp ce, prin accesul posibil la armele de distrugere în masă, consecințele acțiunilor lor pot deveni devastatoare. Caracterul deschis al societăților democratice moderne, ca şi modul complex şi contradictoriu în care se manifestă diferite aspecte ale globalizării, determină ca atât fiecare stat în parte cât şi comunitatea internațională, în ansamblu, să rămână vulnerabile în fața terorismului internațional. Din această cauză, imperativul contracarării acestui flagel şi al cooperarii forțelor democratice, pentru contracararea lui - inclusiv prin acțiuni comune desfăşurate în zonele care generază terorism - constituie o cerință vitală.

Puterea la nivel de actor internațional înseamnă capacitatea unui actor de influența comportamentul altor actori în concordanță cu propriile sale obiective. Aceast raport de putere se poate defini ca fiind relația dintre doi actori A şi B unde A încearcă să-l influențeze pe B pentru ca acesta să acționeze în favoarea lui A prin x mijloace. Pentru mulți influența este un instrument prin care îşi ating scopurile.

Actualmente organizațiile teroriste sunt actori internaționali care generază un anumit tip de putere bazat pe teroare pentru a influensa alți actorii internaționali.

Puterea poate fi evaluată doar într-un context şi poate fi măsurată doar analizând toate elementele de putere şi comparând rezultatele cu cele altor actori internaționali. Elementele de putere trebuie relaționate cu anumite conexte internaționale în care se poate exercita puterea.

Centrul de putere nu reprezintă puterea în sensul pur al cuvântului şi nici nu este o sursă de putere ci un punct în care se focalizează forta unui actor internațional, formată atât din factori fizici cât şi psihologici. Problematica Centrului de Putere a devenit atât de prezentă in doctrina de război a S.U.A., care în momentul actual este focalizată pe distrugerea rețelelor teroriste şi, prin urmare, doreşte să le identifice centrele de putere pentru a le putea anihila.

Puterea este dinamică, nu absolută. Orice vector de putere se poate schimba. Vectorii naturali de putere (geografia, populația şi resursele naturale) se concentrează pe numărul de locuitori ai unui teritoriu şi mediul fizic în care trăiesc. Vectorii geografici care țin de localizare, marimea teritoriului, clima şi topografia unui anumit tritoriu determină capacitatea unui grup de oameni care ocupă teritoriul respectiv să influențeze acel teritoriu.

Din punctul de vedere al unei grupări teroriste putem spune că factorul natural a influențat transformări în felul de a acționa a acestor grupuri. Putem da ca exemplu cazul mişcărilor de guerrilă din America Latină care au început ca mişcări rurale dar s-au transformat în mişcări ce acționează în mediul urban din cauză că în zonele rurale nu s-au bucurat de un scucces prea mare, având in vedere că populația era destul de săracă iar țintele cu adevărat importante prin a căror răpire se puteau strânge fonduri pentru mişcare acținau şi acționează în mediul urban. Astfel de la mişcări de guerrilă rurale s-a trecut ăncet la mişcări de guerrilă care acționează în mediul urban. Caracas de exemplu fiind citat de către *„Foreign Affairs”* drept cel mai periculos oraş din America Latină.

Vectorii sociali ai puterii (economia, puterea politică, puterea militară, psihologică şi informaţională) se centrează pe modul în care oamenii se organizează într-o structură si modul in care modifica mediul în care trăiesc.

Capacitatea economică şi capacitatea de dezvoltare sunt factorii cheie care leaga vectorul de putere reprezentat de elementul social de factorul de putere reprezentat de resursele naturale.

Organizaţiile teroriste au nevoie de bani pentru aşi indeplini obiectivele. Aceasta este componenta economică. O parte dintre membrii organizaţiilor teroriste muncesc pentru a se întreţine atât pe ei cât şi familiile lor.

Hamas, de exemplu, cere fonduri de la palestineinii din diaspora. Aceste fonduri sunt pe de-o parte folosite pentru a susţine spitalele din Fâşia Gaza şi pe de altă parte pentru a cumpâra amament. Este foarte dificil să se diferenţieze ce parte din bani sunt folosiţi în scopuri caritabile şi ce parte sunt folosiţi pentru procurarea de armament. Prin faptul că o parte din fonduri sunt folosite pentru acte care să ajute comunitatea Hamas îşi asigură susţinerea din partea comunităţii. De asemenea, se crează şi un sentiment de coeziune în interiorul organizaţiei prin faptul că membrii acesteia au un contact sporit cu comunitatea[2].

Al-Qaida a susţinut o parte din proiectele de infrastructură din Sudan şi a strâns fonduri de la simpatizanţi prin donaţii asigurandu-şi pe de o parte atât fonduri cât şi susţinerea din partea comunităţii.

Pentru Al-Qaida Internetul înseamnă o posibilitate de a-şi face propagandă în vederea recrutării şi a strângerii de fonduri.

Factorul demografic consituie un aspect important al puterii unei structuri. O populatie numeroasa constituie baza pentru factorul de putere demografic dar nu garantează în mod automat puterea.

De aceea, organizaţiile teroriste au început să fie din ce în ce mai interesate să atragă de partea lor cât mai mulţi simpatizanţi: de la oameni cu o pregătire inferioară până la tineri din clasa de mijloc. Conducătorii diverselor organizaţii teroriste au conştientizat că cu cît au mai mulţi adepţi cu atăt puterea lor creşte. Iată de ce factorul demografic de putere se aplică la organizaţiile teroriste.

Vectorul psihologic al puterii constă din voinţa şi coeziunea unui grup. Este cel mai efemer element al puterii, dar a determinat înfrângerea unor actori superiori din punct de vedere economic şi militar de către actori mai putin capabili.

Dacă aplicăm acest vector de putere la o organizaţie teroristă ne apropiem de abordardarea organizaţională enunţată de Crenshaw[3]. Autoarea susţine că terorismul în sine nu este un act făcut de un singur om ci reprezintă acte de violenţă comise de un grup de oameni care au ajuns la o decizie colectivă la care a ajuns un grup de indivizi şi această decizie este bazată pe un set de valori sau credinţe comune. Este adevărat că de foarte multe ori grupările teroriste sunt organizate ca un cult, membrii fiind influenţaţi de o figură centrală ca Osama bin Laden de exemplu. Hezbollah, la

[2] CRAGIN Kim, DALY Sara A. – *„The Dynamic Terrorist Threat, An Assessment of Group Motivations and Capabilities in a Changing World”* – pregătit pentru United States Air Force, publicat de RAND Corporation Arlington, VA, US, p. 55.

[3] HUDSON Rex A. – "The Sociology and Pszchology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?" - Federal Research Division, Library of Congress, Washington DC, septembrie 1999.

rândul său transmite mesaje care îndeamnă audiența către un cult al personalității care îl are ca figură centrală pe Hassan Nasrallah[4].

Dar asta nu face ca voința şi gradul lor de coeziune să fie mai mic. Este adevărat că decizia finală este luată de liderul organizației dar punerea ei în practică se face de către locotenenții acestuia. Dacă aceştia nu ar fi în consens cu leaderul principal atunci operațiunea ar eşua.

Puterea militară a fost de multe ori asimilată cu puterea națională. Moralul disciplina şi capacitatea de conducere rămân în continuare factorii vitali ai puterii miltare. Calitatea armamentului a devenit un factor foarte important pentru actorii internaționali din ziua de azi care îşi bazează o parte din influență pe acest factor de putere – aici avem vedere în principal actorii statli şi organizațiile teroriste. La aceşti factori se adaugă viteza de reacție, manevrabilitatea şi capacitatea de mobilizare rapidă a trupelor.

Atât Hezbollah cât şi Hamas încearcă să îşi aducă la zi arsenalele, în special cu ajutorul altor state. Potrivit observațiilor, atât Hezbollah, cât şi Hamas încearcă să îşi procure arme avansate. Conform datelor israeliene, Hezbollah a început să îşi refacă arsenalul, în special cu ajutorul Siriei şi Iranului, ceea ce a determinat ca relațiile dintre Israel şi aceste două țări să rămână în continuare tensionate. Iranul şi Siria văd Hezbollah ca pe o unealtă strategică împotriva Israelului şi, de aceea, susțin cu arme această mişcare. Conform datelor prezentate de Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies, există o rețea de contrabandă cu armament care introduce arme în sudul Libanului din Siria.[5]

De asemenea, Iranul a promis primului-ministru Ismail Haniya un ajutor de 250 de millione de dolari pentru programe de dezvoltare. De altfel, Israelul consideră Iranul ca principalul vinovat de creşterea numărului de rachete din fâşia Gaza. Conform datelor prezentate de Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies, între anii 2001 – 2006, numărul de atacuri cu rachete venite din fâşia Gaza spre Israel a crescut de la 60 la 861.

Puterea unui actor internațional este un produs al vectorilor de putere şi nu o sumă a acestora.

Prin simplul fapt că aceste organizații sunt generatoare de putere ele devin atractive pentru posibili membrii.

Posibilitati şi strategii de atagere (organizații teroriste - indivizi)

Rolul psihologic al mass media nu poate fi negat în procesul de atragere a noi potențial terorişti. Cu ajutorul mass media metodele, cerințele şi scopurile

[4] *** Terrorism and Internet: Hezbollah's widespread use of the Internet as a means to distribute anti-Israeli, anti-Jewish, and anti-American incitement as part of the war for the hearts and minds (as at December 3, 2006) - *Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, decembrie 2006, disponibil la (http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/pdf/hezbollah_int_e.pdf) - accesat la data de 02.02.2008, p.2.*

[5] *** "Anti-Israeli Terrorism, 2006: Data, Analysis and Trends" - Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 2007, p.13.

organizațiilor teroriste sunt făcute publice la scară globală şi pot fi recepționate de către oricare dintre grupurile țintă precizate în secțiunea anterioară.

În special sunt făcute publice mesaje cheie care pot atrage viitori membrii. Aceste mesaje au evoluat de la cele destinate unei audiențe cu educație minimă spre o audiență cu educație mai înaltă sau medie după cum se poate observa şi în graficul de mai jos:

Faza I
• Ucide-l pe Eretic
• Ucide pe oricine are sânge de câine.
Faza II
• Sunt un luptător ca şi tine
Faza III
• Sunt un om învățat şi merit respect.

Fig. 2 Evoluția mesajelor transmise de către organizațiile teroriste

Primele două tipuri de mesaje din schema de mai sus sunt destinate în principal unei categorii de audiență care este predispusă spre violență. Acei indivizi care se identifică cu actul de violență în sine.

De asemenea, în mesajele Hamas există un grad de violență destul de mare având în vedere că glorifică atentatorii sinucigaşi numindu-i "eroii primului răspuns" sau "lei raidurilor şi operațiunilor speciale [atentatele sinucigaşe cu bombă]"[6].

Hezbollah este mult mai radical in mesajele sale decât Hamas. Hezbollah transmite şi magini de pe câmpul de luptă care pot fi foarte atragătoare pentru indivizii dependenți de adrenalină sau pentru tinerii fără multă carte care speră să aibă parte de aventură odată înrolați într-o grupare teroristă.

Spre deosebire de "imaginile de pe câmpul de luptă" difuzate atât de Hamas cât şi de Hezbalah organizația Al-Qaida s-a axat foarte mult pe teroarea pură îndreptată direct către Occident. Pe Internet şi pe alte canale mass media s-au difuzat execuții ale mai multor ostatici cu scopul de a şoca opinia publică şi de a destabiliza ordinea comunităților țintă. Un alt scop a fost atragerea elementelor din societate predispose să se înroleze în rândurile organizație pentru a putea lua parte la actele descries pe Internet.

[6] *** „Terrorism and Internet: an examination of Hamas's websites and the hosting providers used by them" - Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, iunie 2006, disponibil la (http://www.terrorism-info.org.il - secțiunea Hamas), accesat în data de 02.02.2008, p. 10.

Acest tip de violența atrage persoanele predispuse la un comportament violent. Tipul de terrorist propus de paradigma fiziologică, cel care este dependent de adrenalină şi care are impulsuri de ai controla pe ceilalți este tipul de persoană care va fi atras de primele două categorii de mesaje.

Tipul de personalitate narcisistă sau individul care îşi neagă identitatea pot fi cer mai uşor atraşi de către mesajul prezentat în faza a treia din graficul de mai sus.

În general cei care se alătură unei grupări teroriste au o stimă de sine redusă. Sunt persoane considerate ca făcând parte din grupuri de risc.

Există mai multe categorii de personane care sunt vulnerabile la metodele de propagandă folosite de organizațiile teroriste după cum se poate observa şi din tabelul de mai jos:

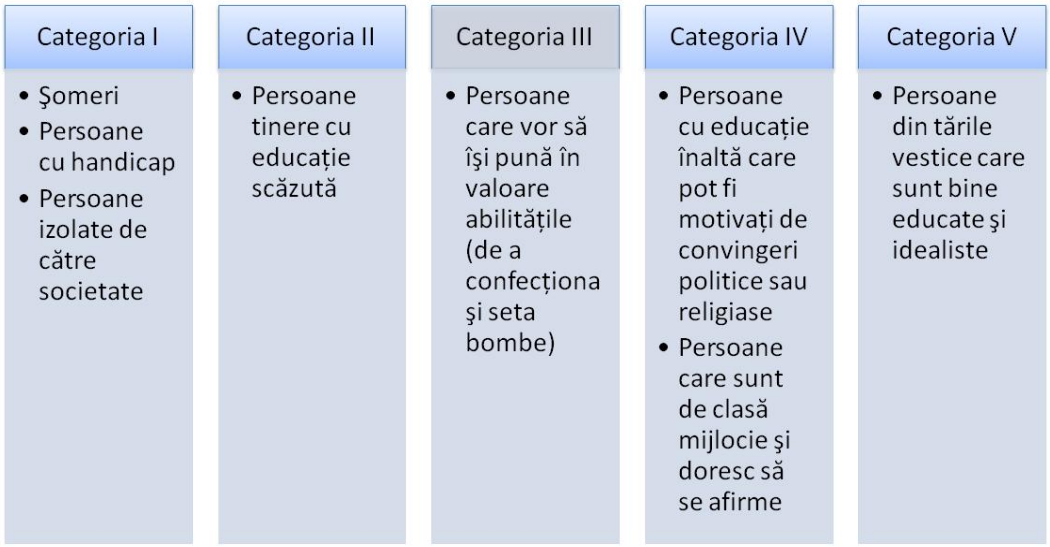
Categoria I
• Şomeri
• Persoane cu handicap
• Persoane izolate de către societate
Categoria II
• Persoane tinere cu educație scăzută
Categoria III
• Persoane care vor să îşi pună în valoare abilitățile (de a confecționa şi seta bombe)
Categoria IV
• Persoane cu educație înaltă care pot fi motivați de convingeri politice sau religiase
• Persoane care sunt de clasă mijlocie şi doresc să se afirme
Categoria V
• Persoane din tările vestice care sunt bine educate şi idealiste

Fig. 3 Categoriile de persoane care se pot alătura unei grupări teroriste[7]

Aceste persoane sunt vulnerabile în fața campaniilor de propagandă folosite de grupările teroriste. Mai ales persaonele care fac parte din primele două categorii pot devenii uşor atentatori sinucigaşi.

Mesajele pentru câştigarea minții şi inimii audienței pot fi transmise fie prin posturile TV care aparțin grupărilor teroriste. Hezbollah operează stația libaneză de televiziune prin satelitul Al-Manar, postul de radio al-Nour, precum şi mensualul Qubth Ut Alla („Pumnul lui Dumnezeu“). Hamas operează postul de televiziune Al-Aqsa.

[7] Sursa: HUDSON Rex A. – "The Sociology and Pszchology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?" - Federal Research Division, Library of Congress, Washington DC, septembrie 1999.

Pentru Al-Qaida Internetul înseamnă o posibilitate de a-şi face propagandă în vederea recrutării şi a strângerii de fonduri.

De-a lungul anilor, Hamas a acordat o mare importanță diseminării mesajelor sale pe Internet şi a investit bani în formarea unei rețele estinse de web-site-uri; aceasta rețea este formata din circa 20 de web-site-uri in opt limbi (araba, engleza, franceza, rusa, persana, malay, urdu, şi indoneziana).

Concluzii

Este adevărat că o parte dintre terorişti pot fi catalogați ca indivizi cu un puternic comportament anti-social dar ei sunt doar o parte din cei care alcătuiesc o organizație teroristă.

Nu toți teroriştii pot fi clasificați ca bolnavi psihic sau persoane care şi-au pierdut orice urmă de umanitate. Există persoane care pot deveni vulnerabile la campanile de propagandă ale teroriştilor prin simplul fapt că sunt fie izolați de societate sau sunt nemulțumiți de aceasta. Sunt persoane care nu mai au încredere în propriile lor valori şi care sunt atrase de către mesajele transmise de organizațiile teroriste. Astfel, organizațiile teroriste devin creatoare de "valori" bazate pe elementele violente ale Islamismului, iar aceste "valori" pot deveni baza unei culturii a terorii sau ceea ce ei numesc a fi cultură.

Este important pentru procesul de a controla fenomenul terorii să înțelegem ce îi poate determina pe unii indivizi să se înroleze într-o astel de grupare şi să încercăm să remediem acest lucru la nivelul societății printr-un process mai amplu de incluziune social a indivizilor care fac parte din grupurile considerate cu nivel mare de risc.

Bibliografie

[1] CILLUFFO Frank, SAATHOFF Gregory, Jan Lane Jan, CARDASH Sharon, WHITEHEAD Andrew; Grup de lucru: MAGARIK Josh, Lord John ALDERDICE, , Tal ELHARRAR, BARKER Eileen, GRAY Anna, BLITZER Robert, HERRICK Steve, COHEN John, HEYMAN David, COPELAND Guy, HICKEY J. Michael, DAVI Robert, JUERGENSMEYER Mark, JONES Anita, RICCIUTI Michael, KING Stephen, RYAN Julie, McCARTHY Mary, SAGEMAN Marc, McDONELL Michael, STODDER Seth, NICHOLAS Paul, ULPH Stephen, PAZ Reuven, YORAN Amit, PLUCHINSKY Dennis, – „*Networked Radicalization: A Counterstrategy"* - The George Washington University Homeland Security Policy Institute şi The University of Virginia Critical Incident Analysis Group, disponibil la (http://www.gwumc.edu/hspi/reports/NETworked%20Radicalization_A%20Counter %20Strategy.pdf) accesat la data de 11.02.2008.

[2] CRAGIN Kim, DALY Sara A. – „*The Dynamic Terrorist Threat, An Assessment of Group Motivations and Capabilities in a Changing World"* – pregătit pentru United States Air Force, publicat de RAND Corporation Arlington, VA, US

FATTAH Hassan M. – *„Al Qaeda Increasingly Reliant on Media"* – The New York Times, versiunea electronică, 30 septembrie 2006 (http://www.nytimes.com/2006/09/30/world/30jordan.html?_r=1&oref=slogin), accesat în data de 02.03.2008.

[3] HOFFMAN Bruce – „*The Use of the Internet By Islamic Extremists"* – *raport* prezentat Comitetului pentru Informații (House Permanent Select Committee on Intelligence) în 4 mai 2006, publicat de RAND Corporation Arlington, VA, US
HUDSON Rex A. – *"The Sociology and Pszchology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?"* - Federal Research Division, Library of Congress, Washington DC, septembrie 1999.

[4] IONESCU Costin – „*Revoluția PR a militanților islamiști"* – Săptămâna Financiară, ediția on-line, publicat în NR. 72, LUNI 7 AUGUST 2006, (http://www.sfin.ro/articol_5853/revolutia_pr_a_militantilor_islamisti.html), accesat în data de 02.02.2008,

[5] METZ Steven, JOHNSON II Douglas V.– *"Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts"* – Strategic Studies Institute, U.S. Army War College – ianuarie 2001.

[6] NELSON Bill, CHOI Rodney, IACOBUCCI Michael, MITCHELL Mark, GAGNON Greg, Responsabili de proiect: ARQUILLA John, TUCKER David – *„Cyberterror - Prospects and Implications"* – Raport pregătit în cadrul US Naval Postgraduate School pentru Defense Intelligence Agency, Office for Counterterrorism Analysis (TWC-1)„ publicat de Center for the Study of Terrorism and Irregular Warfare, disponibil pe (http://www.nps.navy.mil/ctiw/files/ Cyberterror%20Prospects %20and%20 Implications.pdf), accesat în data de 02.02.2008.

[7] Techical Analysis Group - „*Examing the Cyber Capabilities of Islamic Terrorists Groups*"- Institute for Security Technology Studies din cadrul Dartmouth College, Olanda, martie 2004, disponibil la (http://www.ists.dartmouth.edu/ TAG/ITB/ ITB_032004.pdf), accesat la data de 11.02.2008

*[8] *** „Hezbollah publications found during the second Lebanon war in south Lebanon inculcate the radical ideology of the Islamic revolution in Iran, and glorify jihad, shahada (death as a martyr) and the personality cults of the Ayatollah Khomeini and 'Ali Khamenei*." - Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 10 octombrie 2006, disponibil la (http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/pdf/ hezbollah_e_pub.pdf), accesat în data de 02.02.2008

*[9] *** „Hezbollah as a case study of the battle for hearts and minds in the confrontation between Israel and the terrorist organizations"* - Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, martie 2007, disponibil la (http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/ eng_n/ pdf/hezbollah_e_0607.pdf), accesat în data de 02.02.2008

*[10] **** „*Terrorism and Internet: an examination of Hamas's websites and the hosting providers used by them"* - Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, iunie 2006, disponibil la (http://www.terrorism-info.org.il - secțiunea Hamas), accesat în data de 02.02.2008

[11] **** „ Terrorism and Internet: Hezbollah's widespread use of the Internet as a means to distribute anti-Israeli, anti-Jewish, and anti-American incitement as part of the war for the hearts and minds (as at December 3, 2006)"* - Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel,

decembrie 2006, disponibil la (http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/pdf/hezbollah_int_e.pdf) - accesat la data de 02.02.2008.

OPTIMIZAREA RELAȚIILOR ORGANIZATORICE ŞI ADECVAREA LA SCHIMBĂRILE DIN MEDIUL ORGANIZAȚIEI MILITARE

Tania STOEAN[*]

The specificity of the psycho-social climate and the human relationships is influenced by the characteristics of the military organization – a role-type culture, specific to formal classical organization. Military organization can be defined by major functional and/or specialized areas. There is a high level of standardization a formal procedures, activity and relation in different functional compartments being controlled through rules and regulation, jobs description and their specific features. Compartment communication and interrelationships are also strictly controlled. Hierarchical level is the main power in the military organization; people are selected appreciated according to their proper accomplishment of the tasks.

Obiectivul organizațional reprezintă rațiunea constituirii şi existenței oricărui tip de organizație. Dar trebuie subliniat faptul că doar existența scopului atât de necesar, nu este şi suficient. Este importantă procedura de realizare, de îndeplinire a scopului, în condițiile în care, simpla adunare a unui grup de oameni sub acoperişul unui scop comun nu garantează, în sine, atingerea scopului propus. O condiție a evoluției umane este apartenența individului la un grup social. Oamenii au necesitatea de a se organiza, pentru a activa în cadrul unor relații interdependente. Prin **organizare** se definesc procesele şi acțiunile orientate spre formarea şi perfecționarea legăturilor dintre componentele sistemului social. Fenomenul este realizat printr-un operator care asigură această organizare, instituționalizarea, formalizarea şi standardizarea relațiilor interumane şi a comportamentului indivizilor. J.R.Commons în analizele efectuate a depistat două tipuri de instituții: organizate şi neorganizate. „Instituțiile organizate, concepute ca unități ale acțiunii colective, exercită o reglementare structurală a interacțiunilor: statul, partidele politice, întreprinderile etc. Obiceiurile, ca instituții neorganizate, sunt acceptate ca fenomene colective inerente oricărei comunități, reguli generale de conduită, care condiționează transmiterea de la o generație la alta a deprinderilor individuale” .

Rolul organizațiile este deosebit de important în primul rând ca instituții sociale, datorită faptului că evidențiază o serie de nevoi şi valori, acceptate din punct de vedere socio-cultural fiind spațiul în care un individ nu se poate forma sau realiza şi nici nu poate participa la viața grupurilor sau a societății în afara organizațiilor cu obiect de activitate din ce în ce mai diversificat.

Abordarea lui Ph.Selznick, care a pus practic temelia abordării instituționaliste a organizațiilor, evidențiază promovarea valorilor în organizații şi procesul de transformare în instituții, identificându-se astfel cultura organizațională.

Din punct de vedere sistemic organizațiile sunt sisteme sociale, dinamice, deschise, capabile de autoreglare şi autoinstruire. Însă orice organizație este alcătuită

[*] **Asistent universitar doctorand, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”**

din subsistemele funcţionale: de producţie, de susţinere, de menţinere, de adaptare şi de conducere.

Putem spune că organizaţia este un sistem social în care şi prin care oamenii interacţionează în vederea realizării unor obiective comune. Cu alte cuvinte, organizaţia este un melanaj distinctă de corelare între oameni şi scopuri, dar şi între oameni şi structuri.

În esenţă trbebui avut în vedere că orice scop organizaţional este un scop general în sine. Dar transformarea scopului general în rezultate practice finale presupune:

–existenţa unor repere semnificative între scopurile individuale, între interesele şi aspiraţiile indivizilor care alcătuiesc organizaţia;

–atât pe parcursul evoluţiei unei organizaţii, şi mai ales atunci când organizaţia îşi modifică (total sau parţial) scopul general, se impune ca membrii organizaţiei să participe la remodelarea şi redefinirea scopului organizaţional, ca o măsură a păstrării interacţiunii scopurilor individuale în cadrul scopului general.

Organizaţia militară a apărut şi s-a dezvoltat când entitaţile umane au ajuns la un grad de socializare ridicat şi au conştientizat nevoia de apărare împotriva violenţei armate din interiorul dar mai cu seamă din exteriorul său, cât şi posibilitatea de a-şi realiza anumite interese de natură politică utilizând forţa armată ca ultim reper.

O particularitate dinstinctă, spre deosebire de celelelalte tipuri de organizaţii, o constituie faptul că organizaţia militară este subordonată voinţei poporului, prin intermediul autorităţilor publice abilitate. Organele de controlul abilitate din punct de vedere politico-civil, sunt reprezentate de Parlamentul României, Preşedenţia României, Guvernul României şi Consiliul Suprem de Apărare a Ţării.

Organizaţia militară mai dispune şi de o reprezentare proprie, aproape singulară de stratificare. Legat de acest amănunt semnificativ este cunoscut că fiecare organizaţie evoluează într-un cadru specific, în care işi realizează obiectivele utilizând un anume gen de resurse, astfel încât activităţile şi acţiunile să se desfasoare în condiţii de eficienţă maximă asigurându-şi funcţionalitatea şi continuitatea contribuind astfel la propria dezvoltare.

Elementele necesare unei bune funcţionări a unei organizaţii implică prezenţa:

- resursa umană pe care o poate recruta şi orienta în structurile sale;

-. metode de pregătire profesională: formare sau/şi perfecţionare profesională a personalului implicat în activităţi manageriale şi de execuţie;

-. resursele materiale, informatice, tehnice şi financiare şi modul în care pot fi utilizate, atrase şi consumate;

Acestea exprimă, în fapt, rigori fără a caror concretizare nu se poate imagina existenţa organizaţiei şi definesc, în plan managerial, tipuri şi direcţii de acţiune specializată, prin care se asigură îndeplinirea obiectivului fundamental şi, totodată, perenitatea organizaţiei respective. De aceea, modul în care se exprimă procesual fiecare dintre aceste tipuri şi direcţii de actiune deriva din obiectivele pe care trebuie să le îndeplinească pentru a contribui la realizarea obiectivului fundamental. Altfel spus pentru a exista şi a-şi îndeplini obiectivul fundamental, organizaţia militară trebuie să dispună, la nivelurile manageriale de vârf şi, într-un mod adecvat, la cele subordonate, de structuri şi personal specializat în: asigurarea bazei de selecţie,

recrutarea, formarea şi perfecţionarea, promovarea si salarizarea personalului; constituirea acestuia în structuri adecvate naturii şi specificităţii acţiunii militare, în timp de pace, criză sau război; înzestrarea cu armament, tehnică militară, echipamente şi materiale şi asigurarea cu produse şi servicii necesare susţinerii

Trebuie reţinut că orice organizaţie este un sistem, dar nu orice sistem social este propriu-zis o organizaţie, cu variabile de intrare şi ieşire.

În cazul în care organizaţia se constituie ca un sistem complet închis este posibil să nu funcţioneze niciodată, deoarece componentele sale sunt întotdeauna influenţate de forţe exterioare sistemului.

Organizaţia este un sistem social de activitate care reuneşte resurse umane şi resurse materiale prin intermediul sau cu ajutorul cărora se realizează scopul pentru care a fost creată.

Organizaţia este un sistem dinamic, în sensul că evoluţia şi viabilitatea sa sunt determinate de modificările care se produc în cadrul sistemului, în relaţiile lui cu mediul. Ea este, de asemenea, un sistem complex, probabilistic şi relativ stabil, deoarece reprezintă o reuniune de componente articulate prin numeroase legături, supusă unor factori perturbatori, dar capabilă să-şi menţină funcţionalitatea în cadrul unor limite care-i definesc maniera de comportare. Totodată, organizaţia este un sistem autoreglabil şi autoorganizabil, deoarece are capacitatea să facă faţă diferitelor influenţe din interior şi din exterior, cu ajutorul conducerii, prin acte decizionale. Ca sistem autoreglabil, organizaţia acţionează în concordanţă cu un ansamblu de norme şi valori şi se reglează în funcţie de mai multe elemente.

Printre elemente importante pentru realizarea unei planificări eficiente a resurselor umane necesare structurilor sistemului de apărare naţională, trebuie să fie următoarele: fundamentarea dinamicii şi a estimărilor de personal, a intrărilor şi ieşirilor din sistem pentru menţinerea unei încadrări corespunzătoare, identificarea şi stabilirea categoriile de personal.

Sistemul de norme, valori, credinţe cu rol de cutume există şi în mediul militar, dar, aici, acesta are interpretări proprii, evaluări şi efecte în funcţie de specificul instituţiei militare. Relaţiile inter umane din armată, date fiind conţinutul şi scopurile lor, sunt riguros reglementate, orientate, conduse şi controlate, pentru a răspunde în întregime cerinţelor obiective ale funcţionalităţii instituţiei militare, pe coordonatele oportunităţii acţiunilor în raport cu realitatea luptei armate, convergenţei eforturilor, subordonării necondiţionate şi execuţiei prompte a ordinelor şi dispoziţiunilor, ale coeziuni subunităţilor, de cerinţele disciplinei militare.

Climatul psihosocial, relaţiile umane existente determină sau sunt determinate de caracteristicile culturii organizaţiei militare – văzută ca o cultură de tip rol, proprie organizaţiei clasice formale. Organizaţia militară este caracterizată prin puternice sectoare funcţionale şi/sau specializate. Există un grad înalt de formalizare şi standardizare, activitatea diferitelor compartimente funcţionale şi interacţiunea dintre ele fiind controlate prin reguli şi proceduri, prin definirea posturilor şi a autorităţilor conferite acestora. Comunicarea şi relaţiile dintre compartimente şi dintre posturi sunt strict reglementate. Poziţia ierarhică este văzută ca principala sursă de putere în organizaţia militară în care indivizii sunt selectaţi şi apreciaţi în vederea îndeplinirii sarcinilor ce le revin.

Putem evidenția o serie de valori şi atitudini de o importanță deosebită în activitatea grupului, precum: nivelul ierarhic, autoritatea, disciplina, loialitatea față de comandant, organizarea, cooperarea, atitudinea față de misiunile şi sarcinile primite, competența, spiritul de corp, patriotismul. Altfel spus, normele, au rolul de a conserva aceste valori, şi, implicit de a le impune membrilor.

Bibliografie

[1] BĂLAN N., IACOB D. (coord.) – *Teoria organizațiilor,* Buletinul Învățământului Militar, anul III, nr. 1-2, Bucureşti, 1996.

[2] EMILIAN R., TIGU G., STATE O., TUCLEA C. - *Managementul resurselor umane*, Editura ASE, Bucureşti, 2005.

[3] GAVRILĂ T., BĂRBULESCU C., PRICOP M., POPESCU D. – *Managementul general al firmei*.Editura Economică, Bucureşti, 2004.

[4] JOHNS, Gary – *Comportament organizațional*, Editura Economică, Bucureşti, 1996.

[5] STOICA M. (coord.) – *Managementul organizațiilor militare*, Buletinul Învățământului Militar, anul III, nr. 3-4, Bucureşti, 1996.

[6] ZORLENȚAN T., BURDUŞ E., CĂPRĂRESCU Ghe. – *Managementul organizației*, Editura Economică, Bucureşti, 1998.

[7] ***Strategia de Transformare a Armatei României, Bucureşti, 2007.

EVOLUȚII PRIVIND PERSOANELE DEFAVORIZATE IN ROMÂNIA ŞI IMPLICAȚII ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Iustina PREDUȚ RADU[*]

La définition de l'économie inclue la production, la distribution et le consome de l'avoir, en essayant d'établir ce qui vaut mieux , par l'étude de la valeur de l'echange relative, des biens et des services.

C'est alors que l'économie est certainement la plus normative et la plus dependente des valeurs parmis les sciences sociales.

L'économie de nos jours est caracterisée par une abordation fragmentaire et réductioniste, dont les économistes refusent de reconaitre le fait que l'économie ne représente qu'un aspect du cadre écologique et social d'un systeme vif, composé par des gens étant toujours en interaction , les uns avec les autres, et aussi avec leurs réssurses natureles.

L'erreur principale est de fragmenter ce cadre en parties considerées independentes et les traiter par des domaines scintifiques differents. Ainsi, les politologues font negliger les principales forces économiques , pendant que les économistes ne réussissent pas d'incorporer les réalites sociales et politiques dans leurs modèles.

Plusieurs problèmes sociales et économiques actuelles ont leur origine dans l'adaptation difficile des gens et des institutions publiques aux valeurs de nos jours. La science de l'économie est focalisée sur la bienveiillence materièlle, en promovant un système dont les attitudes et les activités sont:

- *L'acquisitions des biens;*
- *L'éxpansion;*
- *La concurence;*
- *La préoccupation obsessive pour la technologie hard et la science hard.*

L'obsession globale du puissament a eu comme resultat une remarcable similitude des économies capitalistes et communistes.

Stiinta economiei este definita drept disciplina care trateaza productia, distributia si consumul avutiei, incercand sa stabileasca ce anume este valoros la un moment dat, prin studiul valorii de schimb relative, a bunurilor si serviciilor.

Prin urmare, economia este in mod clar cea mai normativa si cea mai dependenta de valori dintre ştiintele sociale.

Economia din zilele noastre este caracterizata printr-o abordare fragmentara si reductionista, economistii refuzand sa recunoasca faptul ca economia nu reprezinta decat un aspect al cadrului ecologic si social, un sistem viu, compus din oameni aflati in continua interactiune, unii cu ceilalti, cat si cu resursele lor naturale, majoritatea acestora fiind, la randul lor, organisme vii.

Eroarea principala este divizarea acestui cadru in fragmente considerate independente si tratarea acestor fragmente de catre domenii stiintifice separate. Astfel, politologii neglijeaza fortele economice de baza, in timp ce economistii nu reusesc sa incorporeze in modelele lor realitatile sociale si politice.

[*] **Doctorand inginer, Agenția Națională de Administrare Fiscală, Ministerul Economiei şi Finanțelor**

Economia reprezinta un sistem in continua schimbare si evolutie, sistem ce depinde de sistemele ecologice si sociale in care este incorporat si care, la randul lor, se schimba continuu.

Evitarea problemelor legate de valoare i-a obligat pe economisti sa abordeze probleme mai simple, dar mai putin relevante, si sa mascheze conflictele legate de problema sistemelor de valori, prin utilizarea unui limbaj tehnic sofisticat. In Statele Unite ale Americii, in special, exista credinta larg raspandita, ca toate problemele economice, sociale sau politice au solutii tehnice. Singurele valori prezente in problemele economice actuale sunt cele care pot fi cuantificate in echivalnte monetare. Acest accent pus pe cuantificare restrange in mod grav sfera teoriilor economice prin excluderea distinctiilor calitative.[1]

Modelele cantitative abstracte si neglijarea evolutiei structurale a economie au ca rezultat o prapastie imensa intre teoria economica si realitatea economica.

Milton Friedman[2] considera ca *" economistii au facut un rau imens, in ultimii ani, societatii in general si profesiunii noastre, in particular, pretinzand ca putem oferi mai mult decat suntem capabili sa oferim. Cred cu adevarat ca profesia de economist a ajuns la faliment "*.

Multe dintre problemele sociale si economice actuale isi au originea in adaptarea dificiala a oamenilor si a institutiilor la valorile schimbatoare ale vremurilor noastre. Stiinta economiei este focalizata asupra bunastarii materiale, promovand un sistem in care atitudinile si activitatile care se bucura de o inalta pretuire sunt :

- achizitionarea de bunuri materiale
- expansiunea
- concurenta
- preocuparea obsesiva pentru **tehnologie hard** si **stiinta hard**

Obsesia globala a cresterii a avut ca rezultat o remarcabila similitudine intre economiile capitaliste si cele comuniste. Cele doua reprezentante principale ale acestor asa numite sisteme de valori opuse : SUA si Uniunea Sovietica, nu sunt deloc diferite, ambele fiind dedicate cresterii industriale si tehnologiei hard, cu un control din ce in ce mai centralizat si birocratic, efectuat fie de catre stat, fie de catre corporatii multinationale, asa-zis private. Dorinta universala pentru crestere si expansiune devine foarte puternica. Pana la un anumit punct, credinta comuna in crestere este justificata, deoarece cresterea este o caracteristica esentiala a vietii. In societatile industriale exista trei dimensiuni ale cresterii, aflate in stransa legatura una cu cealalta: economica, ecologica si institutionala. Ideea ca aceasta crestere poate fi obstructiva, nesanatoasa sau patologica nu este acceptata, si, cea mai grava consecinta este epuizarea resurselor naturale ale planetei: rezervele de carbune, petrol, gaze naturale, metale, paduri, parcuri piscicole, oxige, ozon.

[1] Exemplu : energia este masurata numai in kw, indiferent de provenienta acesteia, nefacandu-se distinctie intre bunurile regenerabile si cele neregenerabile, iar costurile sociale ale productiei sunt adaugate, in mod absurd, drept contributii pozitive la produsul intern brut.

[2] Milton Friedman – Raportul catre Asociatia Economistilor Americani.

In cultura noastra, cresterea economica ete indestructibil legata de cresterea tehnologica. Oamenii au ajuns sa creada ca tehnologia moderna poate rezolva orice problema. Consumul risipitor de energie este contrabalansat de energia nucleara, lipsa viziunii politice este compensata prin construirea mai multor rachete si bombe, iar otravirea mediului este remediata prin dezvoltarea de tehnologii speciale care, la randul lor, afecteaza mediul. Aceasta tehnologie este fragmentara si nu holistica , avand ca obiectiv manipularea si controlul si nu cooperarea, cu caracter afirmativ si nu integrator, cu un management de tip centralizat si nu focusat pe nivel regional si pe grupuri de mici dimensiuni. Consecinta este ca aceasta tehnologie a devenit profund antiecologica, nesanatoasa si inumana.

Cel de al treilea aspect al cresterii nediferentiate este reprezentat de cresterea institutiilor, companii si corporatii, colegii, universitati, biserici, orase, guverne si natiuni. Indiferent care ar fi scopul initial al unei institutii, el va fi inlocuit cu scopul autocoservarii si al expansiunii viitoare.

Persoanele care apartin institutiei, cat si persoanele care iau contact cu institutia, resimt o senzatie din ce in ce mai puternica de alienare si depersonalizare, in timp ce familiile, vecinii si alte organizatii sociale mai mici sunt amenintate si adesea distruse de catre dominarea si exploatarea institutionala (Roszak Teodore – The making of a counter culture).

Una din cele mai periculoase manifestari ale cresterii institutiilor este reprezentata de cresterea corporatiilor, care au depasit deja limitele granitelor nationale, devenind actori importanti pe scena globala. Puterea lor economica si politica depaseste puterea politica si economica a multor guverne, amenintand suveranitatea nationala si stabilitatea monetara la nivel mondial. Se vorbeste, astfel, despre constrangere, control si manipulare. Pe masura ce corporatiile internationale isi intensifica eforturile de cautare la nivel global: a resurselor naturale, a fortei de munca ieftine si a noilor piete de desfacere, dezastrele ecologice si tensiunile sociale create de aceste corporatii, referitoare la cresterea nelimitata, devin si mai evidente. **Daca consecintele puterii corporatiilor sunt daunatoare in tarile industrializate, in tarile lumii a treia aceste consecinte sunt totalmente dezastruoase.** In aceste tari, reglementarile legale sunt adeseori inexistente sau imposibil de pus in practica, iar exploatarea oamenilor si a terenurilor acestora a atins dimensiuni extreme [4]. Cu ajutorul manipularii experte a mijloacelor de informare in masa si adesea cu sprijinul deplin al guvernului SUA, corporatiile multinationale exploateaza nemilos resursele naturale ale lumii, utilizand de multe ori tehnologii poluante, care submineaza societatea cauzand dezastre ecologice si haos politic; utilizeaza in mod abuziv soluri si resurse pentru a produce recolte profitabile, destinate vanzarii la export, in loc de hrana pentru populatia locala, promoveaza modele de consum nesanatoase, incluzand vanzarea de produse toxice, care in SUA au fost interzise prin lege. Respectul fata de oameni, fata de natura si fata de viata nu face parte din mentalitatea de tip corporatist. Crima corporatista pe scara larga este cea mai raspandita si, in acelasi timp, cea mai putin pedepsita activitate criminala.

Marile corporatii sunt actualmente institutii demodate, care inglobeaza capital, management si resurse, dar care sunt incapabile sa-si adapteze functionarea la necesitatile in continua schimbare.[3]

Exemple:

- *industria automobilelor, incapabila sa se adapteze limitarilor resurselor naturale; in loc sa procedeze la o restructurare drastica a sistemelor de transport;*
- *companiile de servicii publice, mari consumatoare de energie electrica, ce promoveaza energia nucleara, in loc sa promoveze tehnologia bazata pe energia solara, tehnologie descentralizata, care poate asigura supravietuirea umanitatii.*

Chiar daca acesti colosi corporatisti se afla undeva foarte aproape de faliment, ei au puterea politica de a convinge guvernele sa le salveze cu banii contribuabililor. Argumentul corporatiilor este acela al pastrarii locurilor de munca, chiar daca, s-a demonstrat in mod clar ca intreprinderile mici si mijlocii cu volum mare de munca, creaza mai multe locuri de munca si genereaza costuri sociale si ecologice mult mai mici.

Economia mondiala din zilele noastre este bazata pe vechile configuratii de putere, pe structuri de clasa care s-au perpetuat si pe distributia inechitabila a bogatiei, in cadrul economiilor nationale, precum si pe exploatarea tarilor din lumea a treia, de catre natiunile industrializate prospere.

Distribuirea profund inegala a bogatiilor si a veniturilor in tarile industrializate isi are corespondentul in modelele similare de distributie inegala intre tarile dezvoltate si tarile din lumea a treia.

Programele de asistenta economica si tehnologica pentru tarile lumii a teria sunt adesea utilizate de corporatiile multinationale, pentru a exploata forta de munca si resursele naturale ale acestor tari si pentru a umple buzunarele unei elite corupte si reduse din punct de vedere numeric. Ajutorul economic ia bani de la oamenii saraci din tarile bogate si ii da oamenilor bogati din tarile sarace.

Economistii neglijeaza interdependenta sociala si ecologica, tratand in mod nediferentiat toate bunurile, fara a lua in considerare modalitatile diferite in care sunt legate aceste bunuri de restul lumii (naturale sau produse de om, regenerabile sau neregenerabile).

Exemplu: *Carbunele cu valoarea de 10 USD este egal cu painea, transportul, pantofii sau educatia, in valoarea de 10 USD. Singurul criteriu pentru determinarea valorii relative a acestor bunuri si servicii este valoarea lor monetara pe piata. Toate valorile sunt reduse la unicul criteriu, acela ala capacitatii de a crea profit privat.*

a. Deoarece cadrul conceptual al stiintei economiei este inadecvat, pentru a tine seama de costurile sociale si ecologice generate de toate activitatile economice, economistii au tendinta de a ignora aceste

[3] Le monde diplomotique – Corporatiile multinationale si impunerea PMG-urilor si OMG-urilor.

costuri, etichetandu-le drept **variabile externe**, care nu se incadreaza in modelele lor teoretice.

b. Deoarece majoritatea economistilor sunt angajati de grupuri de interese private, pentru a elabora analize cost-beneficii (care de obicei sustin proiectele pentru care sunt platiti) exista foarte putine date, chiar si despre variabilele externe, care sunt cel mai usor de cuantificat.

c. Economistii din sistemul corporatist trateaza drept bunuri de consum pe piata libera nu numai aerul, apa si diversele rezerve ale ecosistemului, dar si sistemul delicat al relatiilor sociale, care este grav afectat de expansiunea economica continua.

d. Profiturile private sunt obtinute intr-o masura din ce in ce mai mare , pe seama costurilor publice si reprezentate de deteriorarea mediului si a calitatii generale a vietii.

Incapacitatea economistilor de a studia activitatile economice in contextul lor ecologic, ii impiedica sa inteleaga problemele economice ale zilelor noastre, dintre care, cea mai importanta, este persistenta inflatiei si a somajului. Majoritatea economistilor nu considera ca sunt mai multe cauze ale inflatiei si nu reusesc sa inteleaga inflatia, deoarece toate aceste cauze implica variabile ce au fost excluse din modelele economice contemporane. Nu se ia in consideratie faptul ca bogatia se bazeaza pe resaursele naturale si pe energia naturala. Pe masura ce baza de resurse se diminueaza, materiile brute si energia trebuie extrase din rezervoare si mai degradate, si mai inaccesibile. Prin urmare, pentru procesul de extractie este nevoie de si mai mult capital. Declinul inevitabil al resurselor naturale este insotit de o crestere exponentiala a pretului resurselor si energiei, iar aceasta crestere devine una din principalele forte conducatoare ale inflatiei.

Dependenta excesiva a economiei de energie si de resurse se reflecta in faptul ca aceasta economie utilizeaza mai mult capitalul, decat forta de munca, iar pe masura ce aceste resurse descresc, capitalul va deveni el insusi o resursa foarte rara. Companiile multinationale fac un lobby permanent in favoarea creditelor fiscale pentru investitiile de capital, in conditiile in care, multe dintre acestea reduc gradul de ocupare a fortei de munca prin inlocuirea cu tehnologii foarte complexe.

Exemplu: *bancomate si sistemele de transfer economic de fonduri.*

Atat capitalul cat si munca produc bogatie. Dar o economie mare consumatoare de capital este, in acelasi timp, o economie mare consumatoare de energie si de resurse si, ca atare, este o economie inflationista intr-un grad inalt. Intelepciunea economica clasica sustine ca exista o piata libera care se afla in mod natural in echilibru. Inflatia si somajul sunt considerate ca fiind abateri temporare interdependente de la starea de echilibru, somajul fiind pretul platit pentru inflatie, si invers.

A doua cauza majora a inflatiei este reprezentata de costurile sociale din ce in ce mai mari, generate de cresterea nediferentiata.

In competitia lor de a-si maximiza profiturile, oamenii companiile si institutiile externalizeaza toate costurile sociale si ecologice, incercand sa le excluda din bilanturile lor, si sa le paseze unii altora, transferandu-le in cadrul sistemului, catre

mediu, sau catre generatiile viitoare. Aceste costuri se acumuleaza si apar drept costuri legate de procese, controlul crimei organizate, coordonare birocratica, reglementari guvernamentale, protectia consumatorului, ingrijirea sanatatii etc. Niciuna din aceste activitati nu adauga nimic productiei adevarate, toate aceste activitati contribuind semnificativ la inflatie. Modelele economice actuale sunt bazate pe ideea clasica a pietei libere, unde vanzatorii si cumparatorii se intalnesc, avand puteri si informatii egale. In realitate, marile corporatii controleaza distributia bunurilor, creaza cereri artificiale prin intermediul mass-media si au o influenta decisiva asupra politicilor nationale.

Exemplu: *In SUA , deciziile importante luate in politica energetica nu sunt luate in conformitate cu interesul national ci cu interesele corporatiilor dominante. Gigantii corporatisti au puterea de a stabili intr-o mare masura, nu numai politica energetica, ci si sistemele de transport, agricole, de ingrijire a sanatatii etc.*

Pietele libere reglate de cerere si oferta au disparut demult. Ele exista numai in manualele de economie.

Numeroase modele economice, considerate actualmente in mod tacit ca fiind inevitabile, vor trebui sa fie schimbate. Adevarata globalizare impune ca activitatile economice sa fie studiate in contextul ecosistemului global, iar majoritatea conceptelor utilizate in teoria economica actuala vor trebui extinse, modificate sau, dupa caz, abandonate.

Problemele protectiei sociale, cu care se confrunta in prezent toate tarile, sunt o preocupare aparte pentru statele aflate in tranzitie, in general, si pentru tara noastra, in special. Aceasta in contextul in care ne confruntam cu inexistenta unui model de tranzitie a societatii de la o forma social-economica bazata pe un sistem de organizare si conducere sociala si economica autoritara la un sistem bazat pe autonomizarea relatiilor si a agentilor si functionarea economiei pe principiile cererii si ofertei. Mobilizarea resurselor - resurse menite sa sprijine politica activa in domeniul fortei de munca pot sa provina atât din sectorul de stat, cât si din cel particular, desi la inceputul tranzitiei acestuia din urma ii revine un rol foarte limitat in domeniul finantarii.

Sistemul de protectie a cetatenilor reprezinta ansamblul beneficiilor sociale alcatuit din beneficiile universaliste si sistemul de securitate sociala.

Protectia sociala mai poate fi apreciata ca **ansamblu de actiuni, decizii si masuri inteprinse in societate pentru prevenirea, diminuarea sau inlaturarea consecintelor unor evenimente considerate ca riscuri sociale asupra conditilor de viata ale populatiei** constituie una dintre definirile agreate de specialistii in stiinte sociale.

In stabilirea nivelului de trai conform standardelor oraganismelor internationale (ONU, UNESCO, OEM) exista anumiti parametri si anume : conditiile materiale de trai (ocuparea fortei de munca, venituri, conditii de munca, locuinta, imbracaminte etc) si conditiile sociale (sanatatea, educatia, cultura etc).

Protejarea populatiei unei tari de inflatie, mentinerea unui anumit pret la produsele de baza prin acordarea de subventii de catre stat, asigurarea unui venit minim familial, masuri de reducere a criminalitatii, a impactului calamitatilor

naturale,a raspandirii unor boli, programe nationale de lupta impotriva coruptiei sau planuri nationale a ocuparea fortei de munca, de lupta impotriva saraciei- sunt tot atatea exemple de realizare a protectiei sociale la nivelul intregii societati. Unul dintre obiectivele protectiei sociale are in vedere reintegrarea in viata normala a persoanelor care au beneficiat de asistenta sociala prin: activarea resurselor proprii lor, identificarea modalitatilor optime de a face fata problemelor, promovarea unor solutii de a reduce timpul marcat de situatia de risc. In vederea integrarii sociale, **nevoia sociala** reprezinta ansamblul de cerinte indispensabile fiecarei persoane pentru asigurarea conditiilor de viata.

Nevoia de asistenta sociala

Asistenta sociala functioneaza dupa un alt principiu decat asigurarile : bazandu-se doar pe fonduri provenite din bugetul statului sau din donatii ale voluntarilor si ale institutiilor internationale, asistenta nu presupune nici o contributie financiara anterioara a persoanei asistata. Ajutorarea persoanelor aflate in situatii problematice are la baza principiul solidaritatii si presupune evaluarea trebuintelor asistatului.

Nevoii sociale cu o etiologie economica i se poate raspunde prin interventii in care beneficiile sociale acopera necesarul dorit pentru un standard minim de viata. Serviciile din domeniul asistentei sociale sunt specifice pentru nevoile provocate de incapacitati personale sau dependenta. Cand intre asistenta sociala si schimbare sociala nu se stabileste o relatie stransa, se pot ivi probleme serioase dinspre utilizatori, dinspre cei care ofera sprijin, dinspre practicieni, dinspre manageri si organizatiile furnizoare de servicii sociale.

Asistența socială este componenta non-contributivă a sistemului de protecție socială şi reprezintă ansamblul de instituții şi măsuri prin care statul, autoritățile publice ale administrației locale şi societatea civilă asigură prevenirea, limitarea sau înlăturarea efectelor temporare sau permanente ale unor situații care pot genera marginalizarea sau excluderea socială a unor persoane.

Obiectivul principal îl constituie protejarea persoanelor care, datorită unor motive de natură economică, fizică, psihică sau socială, nu au posibilitatea să îşi asigure nevoile sociale, să îşi dezvolte propriile capacități şi competențe pentru participarea activă la viața socială.

Asistența socială in Romania, dezvoltată rapid după 1990 a avut mai degrabă un caracter fragmentat, constituit mai ales în jurul unor situații de criză, fără priorități clar stabilite. În prima perioadă după 1990 sistemul de asistență socială nu urmărea asigurarea aplicata de solutii ci se implica in rezolvarea de probleme, adica in cautarea de solutii noi adaptate fiecarei situatii. Activitatea asistentiala are doua dimensiuni principale: dimensiunea economica (vizeaza alocarea unor resurse materiale si financiare persoanelor care pentru o perioada limitata de timp nu pot duce o viata auto-suficienta, ex:copiii orfani, batranii fara sustinere familiala si fara pensii), si dimensiunea propriu-zis sociala si psiho-sociala care vizeaza procesele de integrare si reintegrare sociala in sens larg, ex : protectia persoanelor victime ale abuzului fizic, sexual si psihic, in asistenta dependentilor de droguri si alcool etc). Sistemul institutiilor asistentiale de stat difera de la o tara la alta el dezvoltandu-se in

functie de resursele bugetare ale statelor, de specificul problemelor sociale pe care incearca sa le solutioneze, de traditiile asistentiale si oraganizationale precum si de ideologia dominanta. Acest sistem evolueaza permanent, adaptandu-se dinamicii problemelor sociale[4]. Sintagma " problema sociala" apare in sociologie si in domeniul politicilor sociale pentru a desemna un set de situatii problematice intalnite la nivel comunitar, societal si mai putin la nivel individual. Macro-problemele si micro-problemele sociale devin aspecte diferite ale aceluiasi fenomen. Nevoia de sprijin a unei persoane devine o problema pentru asistentii sociali atunci cand familia sau comunitatea locala apropiata nu pot raspunde sau nu o pot implini. Astfel, sprijinul de care au nevoie persoanele si familiile acestora este adesea solicitat atat de la formele institutionalizate de asistenta sociala cat si de la comunitate sau de la societate. In cadrul sistemului de protectie sociala, asistenta ofera o protectie minimala indivizilor aflati intr-o situatie problematica. Prestatiile asistentei sociale, finantate din banul public sau din donatii, sunt expresia solidaritatii nationale. Ajutorul acordat pe o perioada limitata de timp celor cu probleme deosebite nu depinde de vreo contributie a acestora si nici nu presupune o rambursare a ajutorului. Sistemul asigurarilor (care sta la baza securitatii sociale) se intemeiaza pe o logica contributiva in cadrul careia cotizatiile finanteaza compensarile de venituri in mod proportional cu contributia anterioara a individului.

Asistenta sociala experimenteaza acum o importanta perioada de schimbare a prioritatilor, a organizarii si a practicilor de zi cu zi. Conform noilor prevederi legislative privind protectia copilului, a persoanelor cu deficiente, a persoanelor varstnice, apoi cele din domeniul justitiei restaurative, a altenativelor la formele traditionale de asistenta, a perspectivei comunitare si personalizate de interventie, natura si viitorul asistentei sociale se modifica fundamental.

Intr-un stat democratic, **protecția socială** reprezintă un element fundamental al politicilor statale, deoarece prin punerea în aplicare se realizează prevenirea, diminuarea sau înlăturarea consecințelor unor evenimente considerate ca "riscuri sociale" asupra nivelului de trai al populației.

Cu rădăcini în antichitate, prin includerea elementelor de protecție în Dreptul Roman, remarcăm apariția primelor forme de asistență socială în secolele 13 şi 14, când în jurul mănăstirilor au fost construite aşezăminte de asistență socială pentru săraci, bătrâni şi bolnavi.

Primele forme de protecție socială au apărut la începutul secolului 19 şi s-au referit la măsuri de asigurare socială; la acestea s-au adăugat cu timpul şi elemente de asistență socială, ambele forme căpătând denumirea de "securitate socială". Acest termen a fost utilizat pentru prima oară de instituțiile create în SUA, odată cu adoptarea Legii securității sociale din 1935, care cuprindea reglementări cu privire la prevenirea riscului pentru bătrânețe, moarte, handicap şi şomaj.

Conceptul de protecție socială a fost prima oară introdus de către John K. Galbraith şi defineşte politica de protejare a categoriilor defavorizate ale populației,

[4] In Elvetia, in luna decembrie 2007 s-a trecut de la Standardele minime obligatorii pentru centrele rezidentiale de persoane varstnice la Standarde superioare, care includ pachete de servicii socio-medicale adaptate cerintelor societatii actuale (Revue d'Homme medicalisee de Friburg, Manoir, 2008).

prin măsuri ce urmăresc alinierea unei protecții minimale, legislația adoptată în această perioadă având în vedere dezvoltarea unui sistem de beneficii pentru depăşirea perioadei de tranziție către o economie de piață.

De asemenea, încercarea de descentralizare rapidă care a avut loc mai ales după 1997 a generat incoerență organizațională, costuri sociale ridicate, şi a scăzut capacitatea de supervizare şi control, în acelaşi timp funcționând mai multe instituții de coordonare pe domenii sectoriale cum sunt copiii în dificultate, persoanele vârstnice, persoanele cu handicap etc.

MANAGEMENTUL SCHIMBĂRII ÎN INSTITUȚIILE PUBLICE DIN ROMÂNIA ŞI IMPACTUL ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Iustina PREDUȚ RADU*

La différence entre les politiques sociales et les politiques publiques renvoie beaucoup de controverses en Roumanie. Pendant que les politiques sociales gèrent une intervention gouvernamentale pour resoudre les problèmes sociales, les politiques publiques peuvent etre proactives.

D'habitude, les gens laissent les institutions prendre les décisions. La Roumanie de l'année 2008 se trouve indoubitable dans une situqtion de crise sociale. Une crise majeure ne détruit pas les normes sociales. Dans une tèlle situation, la communité quitte les principes morales et va prendre les décisions d'urgence. La protection de ceux qui se trouvent dans les hautes positions garde la structure des institutions fondamentales et soutient les canales de communications en fonction. Le resultat : le mentien d'un niveau minimum du fonctionnement.

Le changement du modèle de management des institutions publiques est inévitable et il va donner des effects pour les citoyens et pour le secteur privé. Personne ne peut garantir l'existence où le niveau du finnançement des institutions publiques. Il faut que les institutions apprennent la dinamique des téchnologies en changement. Chaque institution publique doit avoir une conception strategique, des nouvelle pratiques, éficientes, se renouveller, savoir présenter ses problèmes au grand public, par des stratégies d'image bien faite.

Managementul schimbării in institutiile publice din romania si impactul asupra securitatii nationale

Diferenta intre politicile sociale si politicile publice genereaza inca multe controverse in Romania. Insa, cea mai semnificativa diferenta consta in faptul ca, in timp ce politicile sociale desemneaza o interventie guvernamentala pentru rezolvarea problemelor sociale, politicile publice pot fi proactive, de exemplu dezvoltarea durabila, iar agentiile guvernamentale responsabile pot decide sa angajeze o institutie specializata pentru elaborarea alternativei de interventie, implementarea politicii sau evaluarea ei. Este vorba de doua conceptii despre stat si despre efectele benefice ori paradoxale ale politicilor asistentiale. In Statele Unite ale Americii se considera ca politicile sociale sunt o parte a politicilor publice, iar in Franta se considera ca politicile publice sunt sociale.

In mod normal, indivizii lasa luarea deciziilor pe seama institutiilor. Romania anului 2008 se afla in situatie de criza sociala. O criza majora nu provoaca o distrugere a normelor sociale. Intr-o asemenea situatie, comunitatea trece de la setul obisnuit de principii morale la un alt set obisnuit, cel de urgenta. Sistemul de urgenta nu inseamna o abrogare a tuturor principiilor, o prabusire a conventiilor, ci o ingustare si o stramtare a principiilor normale de distributie. Protejarea celor aflati la conducere pastreaza structura institutiilor fundamentale si tine in stare de functionare canalele de comunicare obisnuite.

Rezultatul este mentinerea unui **nivel minim de functionare**. Pe masura ce criza se accentueaza se observa distrugerea sistematica a anumitor categorii sociale.

* **Doctorand inginer**

Se poate prevede cine este condamnat sa moara. Oricare ar fi principiile normative de excludere de la privilegii sau de la siguranta oferita de comunitate, excluderile legiferate stabilesc cine va primi tot mai putin – odata cu diminuarea resurselor – si in cele din urma, cine va ramane pe dinafara sau va fi lasat sa moara de foame.

Surprinzator, cercetarile arata ca victimele prestabilite isi accepta soarta cu resemnare. Ele accepta ca nenorocirea abatuta asupra lor si a familiilor lor, a fost meritata, si ca facea parte din conditiile normale in timpul unei crize. Ei inteleg ca elitele nu au fost nici un moment in pericol si iau de la capat vechile raporturi de servitute, fara sa sufere, ba chiar cu recunostinta. Acceptarea conditiei de victima arata ca nu e vorba de o prabusire a ordinii sociale, ci chiar de afirmarea ei.[1]

Popoarele nu gandesc prin intermediul institutiilor lor, ci institutiile gandesc pentru ele (Teoria lui William Torry).

O colectivitate poate sa impuna victimelor sale prestabilite sa duca greul in timp de criza si poate rezolva probleme deciziilor de distributie, lasand institutiile sa faca alegerea, dar numai atunci cand comunitatea le-a conferit **legitimitatea**.

Distributia prin intermediul institutiilor publice responsabile si competente este nesatisfacatoare, dar este pretul care trebuie platit, pentru ca traim intr-o societate pluralista, unde legitimitatea este pusa intotdeauna la indoiala.

Atunci cand indivizii se contrazic pe tema dreptatii elementare, conflictul cel mai greu de rezolvat este intre institutiile intemeiate pe principii incompatibile. Predicile impotriva violentei conjugale si a abuzurilor fata de minori, impotriva abuzurilor de alcool sau de droguri, impotriva rasismului sau discriminarii sexuale nu au sanse de reusita. Numai transformarea institutiilor poate schimba lucrurile. Lor trebuie sa ne adresam, nu indivizilor. Si trebuie sa o facem permanent, nu numai in perioade de criza.[2]

Referiri la nevoia de management al schimbarii in institutiile publice din domeniul social din România

Trebuie constientizat faptul ca institutiile legitimate iau deciziile importante, iar cetatenii, atunci cand trebuie sa ia decizii importante, nu pot face acest lucru decat in cadrele delimitate de institutiile pe care tot ei le cladesc.

In Romania institutiile sunt dependente de factorul politic, ce dirijeaza resursele publice de multe ori in conformitate cu interesele clientelare.

Cetatenii isi gasesc cu mare greutate locul intr-o societate in care institutiile isi pierd legitimitatea din cauza faptului ca sunt remorcate la interesele clientelei politice aflate in functii. Deciziile majore se iau prin asumarea raspunderii guvernamentale, iar legile organice sunt deturnate prin Ordonante de urgenta[3]. Este necesara formularea treptata a unei retele de concepte si modele articulate intre ele si,

[1] Mary Douglas, How institutions think?, Cum gandesc institutiile, Editura Polirom, 2005, pp.173-176.

[2] Iustina Radu, *Leadership-ul organizational*, Sesiune de comunicari stiintifice, Prefectura Municipiului Bucuresti, World Trade Plaza, Bucuresti, iunie 2006.

[3] ex. O.G. nr.51/2005 prin care se modifica o lege speciala, Lg. nr.239/2003 (Iustina Radu – Memoriu inaintat la Curtea Constitutionala prin care se contesta constitutionalitatea Ordonantei de Urgenta).

in acelasi timp, dezvoltarea organizatiilor sociale corespunzatoare. Institutiile vor fi la fel de importante si vor trebui sa fie constiente de existenta tuturor celorlalti parteneri sociali si sa coopereze una cu alta. Trebuie abordata o viziune sistemica asupra lumii din punct de vedere al relatiilor si al integrarii. Sistemele sunt entitati integrate, ale caror proprietati nu pot fi reduse la proprietatile partilor componente mai mici. Cu toate ca putem discerne partile individuale care compun un sistem, intregul este intotdeauna diferit de simpla suma a partilor sale componente[4].

Concluzie: sistemul de management ar trebui sa fie unul ecologist - sistemele naturale sunt autoreglabile. Institutiile sunt organisme vii, care gandesc si examineaza gradul in care gandirea individuala este dependenta de ele, precum si modul in care indivizii reusesc sa cada de acord asupra renuntarii la interesul personal in favoarea construirii bunurilor colective. Relatia individ-institutie merge in ambele sensuri, in scopul legitimarii si al conferirii de identitate. Managementul schimbarii institutiilor publice este o necesitate pentru viitorul functionarii societatii romanesti. **De legitimitate are nevoie Inspectia Sociala in Romania de astazi.**

Managerii din sectorul public trebuie sa investeasca si ei din ce in ce mai mult timp si energie in planificarea managementului schimbarii organizationale. Efortul de planificare a schimbarii raspunde provocarilor derivate din mediile turbulente si competitive, solicitarilor beneficiarilor si ale decidentilor care mandateaza schimbarea. Programele de schimbare planificata necesita implicarea indivizilor de la toate nivelurile organizationale si prevede actiuni derulate atat la nivel individual, cat si organizational.

Beneficiarii Inspectiei Sociale au o foarte mare varietate de nevoi si dorinte, iar majoritatea considera ca este putin probabil ca ele sa fie satisfacute cu o singura oferta, sau chiar cu un singur tip de oferta.

Pentru a asigura succesul managementului schimbarii in domeniul social, se cere imperativ efectuarea unei diagnosticari a sistemului si o cercetare evaluativa a starii de fapt.

Interventia colectiva (**un nou concept** in managementul Inspectiei Sociale) va duce, in urma aplicarii managementului schimbarii, prin cadrul legislativ si reglementari ulterioare[5], la orientari, organizari, adaptari ale politicilor sociale, ale programelor, masurilor, normelor, serviciilor, planurilor de actiune, sau orice factor cu impact in domeniul social, la participarea activa a persoanelor defavorizate la viata sociala.

Interventia colectiva a Inspectiei Sociale va fi locala, regionala sau nationala.

Acest tip de interventie se va efectua la organele administratiei centrale si locale, asociatii si organizatii nonguvernamentale cu activitati in domeniul social, prestatori de servicii sociale catre populatie, cu tinta finala de combatere a excluziunii sociale, in general.

[4] European journal of population-revue europeenne de demographie, mai 2006 , ISSN: 0168-6577, Dordrecht, Netherlands.

[5] Proiectare de acte normative, in urma diagnozei Inspectiei Sociale si a Ghidului matodologic al inspectorului social (nota autorului)..

Pentru a realiza aceste activitati, personalul Inspectiei Sociale se va asocia cu partenerii din mediul asociativ, mediul guvernamental, societate civila, etc.[6] Rolul Inspectiei Sociale in acest sens, va implica o munca de analiza, de evaluare, de control si consiliere, de reprezentare, de concentrare, de sustinere, de sensibilizare si formare, de negociere si mediatizare, de cercetare, de coordonare si de redactare, precum si de producere de documente.

Concret, rezultatele vizate de Inspectia Sociala pot duce la actiuni avand ca scop **modificarea actelor normative existente si elaborarea unor reglementari legislative speciale**[7].

Odata cu schimbarea modelului de management al celor 8 Inspectorate Sociale Regionale, responsabilitatile directiilor de interventie colectiva regionala, vor sustine rolul de supraveghere, control, consiliere, evaluare si formare, precum si acela de interventie si coordonare a politicilor sociale, programelor, serviciilor si prestatiilor sociale, avand ca impact combaterea excluziunii sociale de orice fel, precum si menirea de a sprijini organismele publice judetene si locale in vederea elaboraii planului lor de actiune la nivel judetean si local, in domeniul social. Inspectoratele Sociale Regionale vor aduce in mod egal un sprijin municipalitatilor in raport cu obligatia acestora de a realiza adaptarile mediului (accesibilizarea mijloacelor de transport, cladiri publice, etc.[8]), respectarea standardelor de calitate cu privire la centrele de asistenta sociala, prestatiilor si ansamblului serviciilor sociale la nivel regional.

Rezultatele muncii de evaluare vor fi destinate ansamblului partenerilor ce lucreaza la ameliorarea integrarii socio-profesionale a persoanelor defavorizate. Inspectia Sociala va adopta de asemenea o perspectiva multisectoriala, deoarece integrarea socio-profesionala a persoanelor defavorizate se realizeaza prin relationarea acestora cu apropiatii, activitati cotidiene si domestice, deplasari, comunicatii, activitati educative si de foramere, scolarizare, munca, petrecerea timpului liber, etc.

Productiile programului de evaluare vor fi de natura transversala sau specifica. ***Lucrarile de natura transversala*** vor permite evaluarea situatiilor de integrare

---

[6] Conform noului model pe care il propunem, Inspectia Sociala are nevoie sa inglobeze in structurile sale alte organizatii (cum ar fi Protectia consumatorului de servicii sociale si o parte a Politiei comunitare), care ii pot conferi legitimitate, autoritate si expertiza de care are nevoie (nota autorului).

[7] Iustina Radu - Extras din "*Strategia nationala a Inspectiei Sociale*" – material prezentat la Conferinrta Nationala "*Integrarea sociala a persoanelor defavorizate din Romania*" – MMFES si Ambasada Frantei, Institutul Cultural Francez "Elvira Popescu", 2006 : " reglementari cu privire la drepturile persoanelor cu deficiente in vederea integrarii lor scolare, profesionale si sociale, realizarea unor norme cu caracter de recomandare sau imperative, documentarea unor problematici, culegerea de date si informatii, sensibilizarea opiniei publice, experimentarea unor produse si servicii, contributia la un plan de actiune concertat, etc.- Extras din "Strategia nationala a Inspectiei Sociale" -

[8] "Centru National de studii si cercetari pentru accesibilizarea institutiilor Publice" in colaborare cu Inspectia Regionala Bucuresti si Universitatea Politehnica Bucuresti – proiect initiat si coordonat de Iustina Radu (2005), ce a avut ca finalitate lucrarea: "*Norme si standarse de accesibilizare a institutiilor publice din Romania" (prezentat in octombrie 2005 in plenul Camerei Deputatilor)*

sociala si stabilirea de constante prin punerea in aplicare a activitatilor multisectoriale de urmarit.

Acest lucru da o viziune de ansamblu a situatiei si pune in legatura mai multe informatii, ceea ce va permite o intelegere aprofundata globala si structurata a problemelor. Programul va numara doua productii transversale:

O **noutate in Romania** va fi ***Revista anuala de actiune guvernamentala din domeniul social***, ce va cuprinde rapoarte ale interventiilor si initiativelor guvernamentale, fie legislative, fie de reglementare sau administrative. Proiectele si diversele lucrari implementate prin initiativa guvernamentala sau cu sprijinul activ al mijloacelor guvernamentale, vor fi deasemenea in mod egal examinate, in fiecare an. Revista anuala de actiune guvernamentala din domeniul social va interpela decidentii politici si pe linie administrativa, precum si pe diversii parteneri sociali, pentru a recunoaste castigurile si pierderile legate de actiunile lor si va acorda un sprijin suplimentar, prin aplicarea corectiilor necesare.

Starea situatiilor multisectoriale apreciaza evolutia integrarii sociale pe o perioada mai lunga. Aceasta apreciere este stabilita in functie de situatiile "ideale" ale participantilor, pe care Romania doreste sa le atinga (vezi *standarde de calitate*) in toate domeniile vietii cotidiene si sociale pentru persoanele beneficiare de servicii si prestatii sociale. Progresele sau regresele sistemului social vor fi analizate in raport cu asteptarile mai mult sau mai putin mari ale acestor situatii « dorite ». O atentie particulara va fi acordata factorilor care sunt recunoscuti, in literatura stiintifica sau de catre experti, ca determinanti majori ai asteptarii in aceste situatii.

Lucrarile de natura specifica vor permite aprofundarea unui subiect, a unei tematici sau a unui aspect particular al participarii sociale si al determinantilor sai. Aceste lucrari fiind mai aprofundate, permit fie documentarea sub toate aspectele ale unui subiect precis, fie intreprinderea unei cercetari evaluative propriu-zise, care vizeaza stabilirea de relatii explicative intre situatia examinata si factorii sai determinantii care o influenteaza. Activitatile de natura specifica vor fi apanajul Inspectiei Sociale si/sau realizate in colaborare cu cercetatori externi.[9]

Activitatile **Programului de evaluare** pot fi de folos fiecarui partener in parte. Facand legatura intre cercetare si interventie, informatiile colectate si analizate din cadrul tezei, vizeaza facilitarea planificarii strategice a interventiilor fiecarui actor social, precum si amelioraea eficacitatii actiunilor acestora. Concluziile si recomandarile Programului de evaluare vor face posibila o noua coerenta a actiunilor, precum si o ajustare a legilor, politicilor si programelor ce influenteaza integrarea sociala si combaterea excluziunii sociale.

Schimbarea modelului de management al institutiilor publice este inevitabila si va produce efecte atat asupra cetatenilor, cat si asupra sectorului privat. Institutiilor publice nu le este garantata existenta sau nivelul finantarii. Va trebui ca si ele sa inteleaga dinamica tehnologiilor aflate in schimbare.

[9] In urma prezentarii in mass-media a cazurilor grave depistate in activitatea asistentilor maternali, luna august 2008, am propus Ispectorului General de Stat al Inspectiei Sociale demararea unui proiect de evaluare a activitatii de asistenta maternala la nivel national, pe un esantion de 1870 de copii aflati in plasament. (Nota autorului).

Fiecare institutie publica va trebui sa aiba o conceptie strategica proprie, sa aiba in vedere practici noi, eficiente, sa se innoiasca, sa inoveze si sa stie sa-si prezinte meritele publicului in general si categoriilor de public care platesc impozite si le urmaresc activitatea, prin strategii de imagine foarte clar concepute.

Instituțiile publice, în sensul birocratic pe care îl au în ziua de astăzi, reprezintă singurul mod de organizare social-economică a statului care poate face față provocărilor modernității (numărul mare al populației, diversitatea şi complexitatea nevoilor umane ce se cer satisfăcute). Ceea ce face din instituțiile birocratice instrumente eficiente este caracterul lor rațional – observa Max Weber[10] – manifestat în cele patru dimensiuni principale ale acestora:

- pot manevra un număr mare de sarcini:
- pun accent pe cuantificare;
- operează într-un mod previzibil, standardizat;
- pun accent pe controlul asupra celor angrenați în sistemul instituțiilor.

Într-un stat democratic institutiile publice au următoarele funcțiuni:

- pregătirea şi adoptarea de acte normative;
- punerea în executare a legilor;
- supravegherea punerii în executare a hotărârilor luate la nivel politic.

O instituție publică „vinde" bunuri şi servicii care asigură facilități precum: servicii de telecomunicații, electricitate, aprovizionarea cu gaze şi apa, transport (căi ferate, aeriene, navale), transportul public urban, servicii financiare (bănci, companii de asigurare). Obiectivul unei instituții publice este servirea interesului public. Sunt situații în care inițiativa particulară nu poate acoperi cerințele societății şi de aceea sunt necesare instituții specifice.

Scurt istoric al institutiei publice

Agregarea comunităților umane la nivelul unor sisteme naționale a condus la apariția primelor guverne. Pentru gestionarea situației la nivel teritorial au fost necesare structuri administrative, precum:

- Sistemele administrative din Egiptul antic;
- Sistemele administrative din timpul dinastiei Han (206 î.e.n. – 220 e.n.), care sugerau pornind de la preceptele confucianiste, modul de acces al indivizilor la guvernare (calitatea indivizilor şi nu poziția socială);
- Imperiile administrative grec şi roman controlate de la centru prin legi şi proceduri.

Modelul tradițional de administrație publică datează de la mijlocul secolului al XIX-lea, structurile democratice dezvoltându-se odată cu apariția statului modern. S-a trecut astfel de la sistemele de administrație bazate pe loialitatea față de un individ (rege, ministru etc.) la sisteme administrative în care individul este subsumat statului în raport cu componentele sistemului legislativ. În ultima parte a secolului al XIX-lea au fost necesare reforme asociate cu modelul tradițional de administrație.[11]

[10] Max Weber – "Teoria elitelor birocratice" – promoveaza ideea concentrarii puterii in organizatiile birocratice

[11] Mireille Radoi – "Evaluarea politicilor publice" Tritonic, Bucuresti, 2005 – p.19.

Caracterizare generală a institutiilor publice

Instituțiile publice au deținut pentru multă vreme un rol important în majoritatea tărilor dezvoltate, dar odată cu privatizarea unor servicii publice, unele instituții au trecut într-un plan secundar.

Aceste instituții sunt importante pentru că:

- Activitatea lor este dependentă de sectorul guvernamental;
- Managementul sectorului public controlează activitatea organizațiilor cu scop lucrativ.

În cadrul acestor instituții avem în vedere şi politicile sociale, industriale şi de investiții. În cazul în care controlul guvernamental este prea rigid, instituțiile publice îşi pierd statutul de entități independente, astfel că nu mai sunt rentabile pentru public.

Sunt situații în care instituțiile publice nu pot fi controlate eficient iar randamentul lor este inferior companiilor private. Este oportun ca atunci să se pună problema privatizării unor servicii publice[12]. Dacă managerii din organizațiile private au în vedere în primul rând profitul, scopul managementului public este satisfacerea interesului general.

Succesul instituțiilor publice depinde şi de modul în care Guvernele gasesc mecanismele de motivare şi control adecvate fără a implementa proceduri rigide la nivelul fiecărei entități publice.

Serviciile publice. Caracteristicile lor sunt :

- Satisfac o nevoie socială;
- Se crează / desființează prin decizie administrativă de management;
- Regimul lor juridic este reglementat de norme ale dreptului public;
- Se realizează prin stabilimente publice, etc.

Serviciile publice asigura servicii precum asistenta speciala pentru persoanele cu handicap, centre de ingrijire si asistenta pentru persoane varstnice, centre de zi si respiro, centre de urgenta, centre pentru copii aflati in dificultate, etc., considerate esențiale pentru societate, în ansamblu, dar mai ales, foarte importante pentru siguranta nationala.

Sunt situații în care activitățile de interes public nu aparțin serviciului public. Sunt considerate servicii publice numai activitățile care satisfac nevoi sociale apreciate de puterea politică ca fiind de interes public - furnizate ca servicii în rețea. De cele mai multe ori, guvernele acordă facilități grupurilor dezavantajate. Aceste servicii impun investiții inițiale mari conducând la tendințe monopoliste[13]. Prin natura lor, aceste servicii pot avea un impact politic. Controlul susținut prin reglementări

[12] Privatizarea unor servicii rezidentiale din cadrul Directiilor Generale de Asistenta Sociala si Protectia Copilului din Romania, institutii subordonate Consiliilor Judetene sau Locale ale Municipiului Bucuresti (externalizarea serviciilor de psihoterapie sau fizioterapie la Centrul de Ingrijire si Asistenta nr.2- Bucuresti).(nota autorului).

[13] Exemplul centrelor rezidentiale pentru adultii cu handicap, care nu au personalitate juridica, fiind in subordinea Directiilor Generale de Asistenta Sociala si Protectia Copilului judetene si locale. Interesul consiliilor judetene si locale ale municipiului Bucuresti este de a monopoliza aceste centre, de a creste costurile si de a face ca internarea si asigurarea serviciilor la standarde minimale beneficiarilor de servicii rezidentiale de acest tip sa fie cel putin discutabila.(nota autorului).

legislative asigură coordonarea instituțiilor publice. Există riscul, din cauza gestionării defectuoase a resurselor financiare, ca bugetele să aibă de suferit.

Companiile publice se află în competiție directă cu companiile private: bănci, companii de asigurare, aeriene, petroliere.

Pentru a stimula competiția şi pentru a menține controlul unor ramuri strategice, guvernele controlează aceste companii.

Sunt țări, în care statul deține monopolul asupra companiilor:

- producătoare de maşini;
- de alcool şi tutun.

Apar astfel diferențieri în dezvoltarea sistemelor fiscale de la țară la țară. Există patru motive care determină existența companiilor publice :

- minimalizarea erorilor de pe piață;
- creşterea rentabilității economice;
- facilitarea planificării centralizate a economiei;
- schimbarea naturii economiei.

Sectorul public a avut întotdeauna şi alte scopuri decât cele financiare. Orice guvern are autoritatea de a se implica în toate sectoarele economiei, ceea ce presupune şi crearea de companii proprii.

Interesul public a fost întotdeauna o prioritate care presupunea angajarea celor mai competente persoane pentru a forma o elită administrativă care să acționeze în conformitate cu legea şi precedentele existente.

Exemple – modele:

Conform modelului tradițional, o administrație funcționează sub controlul formal al elitei politice. Există un sistem strict de ierarhie birocratică, cu oficialități anonime motivate de interesul public şi care susțin partidele aflate la guvernare.

Teoriile lansate la sfârşitul secolul al XIX-lea s-au menținut neschimbate şi au fost utilizate până la sfârşitul secolului al XX-lea în majoritatea țărilor occidentale. La începutul anilor ’80 guvernele au început să caute răspunsuri la marile probleme sociale şi economice apărute. S-a constatat că răspunsurile rapide şi flexibile, la stimuli din ce în ce mai variați, sunt necesare într-o societate dinamică.

Exemplificare – **Modelul birocratic weberian**

Weber are în vedere şase principii ale sistemului birocratic modern, derivate din conceptul de autoritate legală / rațională:

- principiul teritoriilor stabile aflate sub o jurisdicție specifică. Sunt stabilite în general prin legi sau regulamente administrative.
- principiul ierarhiei oficiale şi a nivelelor de autoritate. Presupune o subordonare a cadrelor inferioare celor superioare.
- managementul birocrației moderne. Se bazează pe documente scrise, „dosare” ce sunt păstrate.
- managementul birocratic. Presupune o pregătire de specialitate.
- persoanele implicate în aceste activități sunt pe primul plan.
- managementul birocratic urmează anumite legi, mai mult sau mai puțin stabile sau exhaustive, care pot fi invalidate.

Cunoştințele celor ce fac parte din domeniu trebuie să includă jurisprudența, management administrativ şi de afaceri.

Evoluția societății a impus mai multe tipuri de sisteme administrative. Dacă în sistemul birocratic tradițional, personalul răspundea la stimuli simpli fără să ia decizii, astăzi se acordă o mai mare importanță managementului decât administrației, rezultatelor decât mijloacelor.

În situații de criză există posibilitatea ca autoritatea personală să ia locul regulilor iar funcționarii publici să fie obligați să se supună unor factori de putere. Aceste crize pot ajuta sistemul de organizare birocratică.[14] Este clar că această adaptare contribuie la dezvoltarea sistemului de organizare birocratică. Acest sistem este format din proceduri de rutină dar şi din perioade de criză care asigură apoi, perioadele de stabilitate.

Schimbările inițiate în administrațiile publice impun:

- investiții în tehnologii de vârf;
- redefinirea relațiilor cu clienții;
- reorganizarea muncii;
- utilizarea managementului calității;
- campanii de informare.

Schimbarea modelului de management al institutiilor publice este inevitabila si va produce efecte atat asupra cetatenilor, cat si asupra sectorului privat. Institutiilor publice nu le este garantata existenta sau nivelul finantarii. Va trebui ca si ele sa inteleaga dinamica tehnologiilor aflate in schimbare. Fiecare institutie publica va trebui sa aiba o conceptie strategica proprie, sa aiba in vedere practici noi, eficiente, sa se innoiasca, sa inoveze si sa stie sa-si prezinte meritele publicului in general si categoriilor de public care platesc impozite si le urmaresc activitatea, prin strategii de imagine foarte clar concepute.

[14] Chelcea Septimiu – Metodologia cercetarii sociale, Editura economica, Bucuresti,2006 – pag.43

EFECTELE ECOLOGICE ALE CONFLICTELOR

Irina CUCU[*]

In a very best wish of the armed forces training, when experineces or military exercises are ongoing, sometime they can't tale into account the negative effects over the environment leading many times to the environment's degradation. This can be seen the best into the armed conflict areas. Consequently, the implications provoked by the „profit hunt' have dezastrous consequences over the environment.

Dacă la început omul era supus naturii, de-a lungul timpului – prin forța cunoașterii, inteligenței şi creației – omul s-a transformat pe sine, a transformat natura conform necesităților sale, dar încet, încet, a adus şi dezechilibre în procesele naturii.

Întreaga relație dintre om şi natură a suferit profunde transformări datorită faptului că urmându-şi interesele, din neglijență şi ignoranță – uneori chiar din rea-credință – prin acțiunile sale necugetate, îndreptate împotriva naturii, omul a ajuns să devină autorul crizei cu care se confruntă mediul înconjurător, criza ce pune sub semnul întrebării propria sa supraviețuire. Ca suport al vieții, mediul natural a imprimat şi continuă să imprime acțiunilor militare numeroase particularități.

Conceptul de securitate ecologică a fost avansat la sfârşitul anilor 1980 de către militanții pentru protecția mediului şi organizații neguvernamentale şi reprezintă capacitatea unei comunități de a sesiza, anticipa suficient de cuprinzător riscurile ecologice ale dezvoltării şi de a-şi construi în timp real instrumentele de acțiune adecvate.[1] Acest concept, extrem de actual şi important, a fost însuşit de oamenii politici, şi datorită implicațiilor tot mai mari ale efectelor poluării asupra sănătății planetei.

Influența conflictelor asupra mediului

Ca noțiune, criza continuă să plutească între concret şi abstract stârnind preocupări analitice, în contextul unor oportunități. Relevant este şi faptul că, în lume, în ultimii ani, din multitudinea de manifestări cu tematică politico-socială, mai mult de jumătate au avut în centrul atenției crizele şi necesitatea unui management eficient al acestora. Dar, criza constituie întotdeauna şi un început deoarece este urmată de o soluție ce deschide noi posibilități.

Provocările ştiințifice despre prevenirea şi soluționarea crizelor presupun o înțelegere cuprinzătoare a genurilor de determinări ce guvernează organizările şi procesele sociale. Crizele sunt consecințe şi expresii ale dificultăților generate de intervențiile în existența socială. În afara efectelor în plan politic, social, militar etc., crizele din ultimele decenii au avut repercusiuni şi în plan ecologic.

Ecologia este ştiința care se ocupă cu studiul distribuției şi bogăția organismelor vii, a interacțiunii dintre organismele vii şi mediul lor de viață. Mediul

[*] **Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, doctorand al Universității Naționale de Apărare "Carol I"**

[1] Ligia, Leaua, „*Dimensiunea de mediu a securității naționale*", în **Intelligence**, nr. 12, 2008, p 19.

ambiant presupune două proprietăți fizice, care pot fi descrise de o combinație de factori abiotici locali, cum ar fi lumina soarelui, clima şi geologia, şi alte organisme care împart acelaşi habitat.

Până în prezent, impactul crizelor asupra ecologiei nu a captat prea mult atenția specialiştilor.

De fapt, crizele din ultimii ani au arătat că pe parcursul soluționării lor au fost întrebuințate diverse metode sau tehnologii ce au avut repercusiuni asupra ecosistemelor. Utilizarea muniților cu fragmentație şi uraniu sărăcit au afectat suprafețe de teren cu urmări asupra culturilor din zona afectată, care cu timpul pot avea efecte şi asupra populațiilor locale. Minele antipersonal, chiar dacă au fost interzise, alte categorii de explozive au transformat mari suprafețe de teren în locuri improprii pentru activități umane.

Dacă vorbim de crizele economice putem arăta că dezvoltările planificate pentru profituri imediate au afectat şi ele capacitatea adaptare a speciilor la noile dezvoltări economice, câteodată haotice. Perturbarea ecosistemelor din cauze economice au efecte negative: creşterea temperaturii globale, lipsa semnificativă a precipitațiilor, dispariția anumitor specii de viețuitoare etc.

Dincolo de declarațiile generoase, războiul economic şi chiar competiția economică la nivel global condamnă zone întregi ale lumii la activități noneconomice. Din păcate, rezervele acestora se transformă în dezastre, în ecosisteme de mare importanță asupra fenomenelor naturale. În lipsa altor alternative, omul distruge echilibrele din jungla africană, Amazonia, etc., iar efectele se simnt în întreaga lume, generând crize.

Efectele unor astfel de crize se pot transforma în crize globale cu consecințe semnificative pentru mediul ambiant. Impactul ecologic al unor crize poate fi paradoxal prin biodiversitatea efectelor de nişă ecologică, ca de exemplu dispariția speciei umane, aşa cum au dispărut şi alte specii.

În ultima perioadă, în arealul situațiilor de criză, s-au manifestat riscuri scăpate de sub control, cum ar fi: acțiuni teroriste, trafic de armament, muniție, materiale şi componente nucleare, droguri, trafic de persoane, dezvoltarea economiei subterane, exploatarea vulnerabilităților infrastructurii critice (alimentare cu apă, energie, telecomunicații, transport). Uneori, toate acestea pot constitui premisele apariției unor crize pur ecologice.

Crizele pot duce şi la catastrofe ecologice. Posibila efectuare a unor atacuri asupra sistemelor de protecție a mediului, barajelor şi folosirea deşeurilor toxice şi radioactive pentru a produce catastrofe ecologice poate fi cauza unor crize nemonitorizate îndeajuns. Construirea canalului navigabil Bâstroe, care constituie un pericol pentru echilibrul ecologic al Deltei Dunării, demonstrează clar intențiile Ucrainei în ceea ce priveşte politica zonei. Contruirea acestuia nu ar duce doar la distrugerea ecosistemului Deltei, ci şi la dezavantaje economice pentru România. Acestea sunt date, pe de o parte, de micşorarea numărului de turişti, îndeosebi străini, care vin anual în Deltă, dar, pe de altă parte, la scăderea traficului navigabil pe Canalul Dunăre-Marea Neagră, aducând, astfel, în ambele cazuri mai puțin profit pentru țara noastră.

Există şi o serie de alte presiuni externe, deosebit de periculoase, din partea reţelelor teroriste, a traficanţilor de droguri, a crimei organizate, care urmăresc menţinerea contrastelor, a tensiunilor şi situaţiei incerte necesare şi propice pentru activităţi ilegale, producerea şi valorificarea materiei prime pentru traficul de droguri, conexarea la resursele de materii prime pentru droguri din Asia de Sud-Est şi activarea continuă, pe această bază, a foaierului perturbator.

Crizele au dezvoltat în unele societăţi ideea de apărare a naturii şi a animalelor. Drept urmare au apărut societăţi de protecţie a mediului înconjurător sau a drepturilor animalelor. Unele dintre ele, cum ar fi organizaţia britanică Frontul de Eliberare a Animalelor (Animals Liberation Front), care numără peste 200 de „ecorăzboinici" sau Frontul de Eliberare a Pământului (Earth Liberation Front) ori Poliţia drepturilor animalelor recurg la acţiuni ecoteroriste având ca ţinte laboratoare, oameni de ştiinţă, societatea civilă în general, dar în nici un caz aceste acţiuni nu au avut ca ţintă politicieni ori actualele crize de securitate internaţionale. Atacurile ecoteroriştilor au luat forme diferite, cum ar fi: cibergherila – dusă de hackerii care sunt de partea ecoteroriştilor; contaminarea produselor alimentare pentru compromiterea firmelor care fac teste alimentare pe animale; atentate cu bombă asupra societăţilor care exploatează excesiv zone forestiere ori petroliere; incendii asupra unor coloane auto de transport animale, păsări; atacuri armate asupra unor laboratoare ale universităţilor de cercetare în domeniul ecologic.

O altă modalitate de exploatare a crizelor politice şi de securitate actuale cu impact ecologic sunt legate de controlarea straturile superioare ale atmosferei şi cosmosului unde superputerile îşi vor impune, fără îndoială, politica şi interesele, desigur, printr-o strategie neconvenţională adecvată. Acest mod este considerat şi un pericol extrem de grav pentru mediu, întrucât intervine în stratul ionosferic protector al planetei, folosindu-l ca pe o oglindă reflectoare şi atacându-l dinspre pământ. De aceea, unele organizaţii ecologiste protestează împotriva acestui sistem.

Deşi aparent resursele de apă sunt considerabile, tot atât de adevărat este că şi nevoile sunt tot atât de mari. Accesul la apă este limitat datorită unei aşezări geografice a unei zone sau a alteia, de nivelul de trai şi facilităţile în distribuirea apei. Putem vorbi de o criză a apei care este declanşată de diversificarea activităţilor şi nevoilor umane, iar prin implicaţiile pe care le are nu de puţine ori devine un element de interes geopolitic sau geostrategic.

Tendinţele care vor amplifica criza apei în viitor sunt: perturbarea dinamicii ecologice a fluviilor şi râurilor prin amenajări raţionale (baraje, diguri, drenări de terenuri, despăduriri, etc.), poluarea industrială, cea produsă prin efectuarea diferitelor servicii (curăţenia străzilor, transporturile), poluarea din agricultură (folosirea îngrăşămintelor chimice, dejecţiile animaliere) şi poluarea produsă de locuitorii planetei în calitate de consumatori. Este inutil să amintim aici că mulţi analişti consideră că adevărata cauză a crizei din Orientul Mijlociu o constituie apa.

Efectele conflictelor armate asupra mediului

O influenţă devastatoare asupra mediului o au, în primul rând, conflictele armate care, uneori au provocat adevărate dezastre. Exemplele în acest caz sunt

multiple, cele mai relevante în acest caz sunt războaielor din Vietnam, Golful Persic şi Iugoslavia.

În urma războiului din Vietnam, conform datelor oficiale, datorită răspândirii a circa 70 milioane litri de ierbicide foarte puternice, în special de „agent oranj", o cincime din pădurile sud-vietnameze au fost distruse chimic şi peste o treime din mlaştini au disparut. Foarte puține dintre ele au putut să se refacă, marea majoritate dintre ele au devenit simple mărăcinişuri, mediul inițial nemaiavând nici o şansă de refacere. În Serbia, deşi evenimentele politice domină mediul informațional, răzbat din când în când informații şi despre efectele folosirii loviturilor cu uraniu sărăcit.

Unul din cele mai mari dezastre ecologice ale secolului al XX-lea a fost provocat în Golf, considerat în esența sa ca secvență a unui război economic la nivel global în domeniul energetic. Înaintea retragerii, trupele irakiene au vărsat în apele Golfului Persic aproximativ 3 milioane de barili de petrol şi mult mai mult în deşert, dân foc la peste 600 de puțuri de petrol, estimânduse că s-au răspândit în mediu circa 10 milioane de m^3 de petrol. Tot atunci, terenurile petroliere ale Kuweitului au ars aproape un an producând o poluare de 10 ori mai mare decât toate combinatele industriale ale Statelor Unite ale Americii. Nici după şase luni de la stingerea puțurilor petroliere incendiate, dimensiunile catastrofei ecologice provocate nu s-au diminuat, zone întregi ale teritoriului erau încă dominate de bălți de petrol infiltrat până la adâncimea de cinci metri. Puțina vegetația a deşertului dispăruse şi majoritatea animalelor nu au putut supraviețui din cauza ploilor infestate cu reziduuri chimice şi a apei poluate cu petrol[2].

Efectele distructive ale acestui război sunt mult mai mari, ele fiind cauzate şi de bombardarea buncărelor şi depozitelor armatei irakiene, rupând astfel straturile de pietriş care menținеau avansarea dunelor. În urma traficului intens al maşinilor de mare tonaj (tancuri, transportoare de trupe, camioane) stratul de sol atât de fragil în deşert, a cărui refacere necesită sute de ani, a fost afectat şi vegetația distrusă, fiind afectată o suprafață de peste 900 km^2. Din păcate, în aceeaşi zonă, grav afectată cu puțin timp în urmă a reînceput războiul. Probabil că peste câțiva ani, se va constata amploarea dezastrului ecologic produs şi după acest de-al doilea conflict. Problema cea mai gravă este că astfel de situații care agresează fizic doar o anumită zonă au repercursiuni mari şi în zonele învecinate[3].

Distrugerea ecosistemelor acționează ca un joc de puzzle. Chiar dacă pe moment avem impresia că este afectată doar o suprafață restrânsă, cea agresată fizic, în timp vom observa că suprafața afectată este mult mai mare, iar dezastrul se propagă în jur, chiar dacă cu o forța mică.

Din păcate conflictele militare izbucnesc mereu, în tot mai multe zone ale globului. Un alt conflict investigat din punct de vedere al distrugerilor ecologice este cel din fosta Iugoslavie. Potrivit constatărilor Echipei Speciale pentru Balcani a O.N.U., patru localități au fost afectate în mod special de poluare: Pancevo, Novi Sad, Kragujevac şi Bor. Bombardarea complexului petrochimic Pancevo a determinat arderea a circa 800 tone de clorură de vinil monomer, produs cancerigen. în urma

[2] http://www.armyacademy.ro/reviste/4_2000/art_12.html
[3] Ibidem.

arderii s-au degajat în aer, printre alţi compuşi toxici, acid clorhidric, dioxina. Golirea la timp a rezervoarelor de amoniac a dus la evitarea generării unei grave poluări în oraş, însă a provocat, prin deversare, distrugerea faunei Dunării până la 30 km în amonte. De asemenea, peste 1.000 tone de hidroxid de sodiu (sodă caustică) au fost aruncate în fluviu, rezultând astfel o gravă poluare. La Novi Sad, în urma bombardamentelor succesive asupra rafinăriei, circa 73.000 tone petrol brut şi produse derivate au ars sau au fost deversate în canalizare, infiltrându-se în apa subterană. La Kragujevac, bombardarea uzinei de autovehicule „Zastava" a provocat o poluare de mare amploare, care a afectat solul, apele şi aerul, în special prin bifenilii policloruraţi. Bombardarea minelor de cupru, a centralei electrice şi a depozitului de hidro-carburi, situate în proximitatea oraşului Bor, aproape de frontiera bulgară, a generat o poluare transfrontalieră. Dioxidul de carbon şi oxizii de azot formaţi prin arderea kerosenului utilizat pentru cele peste 7.000 de zboruri ale avioanelor de luptă, de explozia a peste 1.000 de rachete – care din punct de vedere al poluării, fac fiecare cât 30 de avioane, de arderea mai multor rafinării şi depozite de combustibili vor afecta cu certitudine stratul de ozon[4].

Efectele produse de astfel de conflicte, în timp şi spaţiu, sunt uriaşe. Poate că aşa cum există legi care reglementează statutul şi drepturile persoanelor civile în timpul unor astfel de conflicte ar trebui să se instituie şi legi care să protejeze mediul. Trebuie să avem în vedere că trebuie să protejăm viaţa, chiar dacă este vorba de viaţa oamenilor, a plantelor sau a vieţiutoarelor. Până în prezent, a fost mai importantă obţinerea victoriei neţinându-se cont de protejarea mediului natural.

Din păcate, atâta vreme cât există războaie, scopurile militare sunt mai importante decât problemele ecologice. Nu se va putea proteja niciodată în totalitate mediul de riscurile de natură militară. Totuşi, având în vedere situaţiile grave care pot aparea în timp, şi care deja au început să îşi facă simţită prezenţa (vorbind doar de încalzirea globală), se poate avea în vedere măcar atenuarea efectelor distructive ale războiului.

În concluzie, în opinia noastră nu doar conflictele armate afectează mediul, ci şi cele economice. În goana după profit şi îmbogăţire rapidă, atâta timp cât concurenţa este foarte mare, marile companii uită de protecţia mediului, deversând diverse substanţe în mediul înconjurător afectându-l, atât ca spaţiu, cât şi în timp.

Chiar dacă în prezent sunt numeroase organizaţii neguvernamentale care s-au implicat activ în protecţia mediului, acţiunile şi măsurile propuse de acestea nu sunt suficiente. Până când decidenţii politici, politico-militari, managerii marilor corporaţii transnaţionale nu vor conştientiza cât de gravă este problema protecţiei mediului versus dezvoltare economică haotică/conflicte, ea nu îşi va găsi o rezolvare imediată. Un rol important în sensibilizarea găsirii soluţiilor reale şi oportune pe termen lung în protecţia mediului ar trebui să îl reprezinte implicarea proactivă a specialiştilor în domeniu ori din domeniile de graniţă, prin analize temeinic documentate care să evidenţieze efectele pe termen scurt, mediu şi lung.

[4] http://www.actrus.ro/reviste/4_2000/art_12.html

POLITICI, SERVICII ŞI MECANISME DE SECURITATE ÎN SISTEMELE INFORMATICE

Maria GĂLUŞCĂ*

Computer network security is more and more seen as a priority, particularly given the need of data protection, promotion of electronic commerce, providing a functioning economy, and not least for reasons of guaranteeing the national security.

Having a strong security policy is the most important first step towards the protection and security of the network. Policies provide the foundations of defining what is allowable and the appropriate behavior inside the company and in the network. At the deepest level, policies form the rules with the value of law in relation to which everything is judged. Security must be an intrinsic feature of the system. A secure system is well designed, implemented, used and managed.

Securitatea rețelelor de calculatoare este din ce în ce mai mult considerată drept o prioritate, în special datorită nevoii de protejare a datelor, de promovare a comerțului electronic, de asigurare a unei economii funcționale, şi nu în ultimul rând, din motive de asigurare a securității naționale.

A avea politici de securitate este cel mai important prim pas spre protecția şi securitatea rețelei. Politicile oferă bazele definirii a ceea ce este admis şi a comportamentului adecvat în cadrul companiei şi al rețelei. La nivelul cel mai profund, politicile formează regulamentul cu valoare de lege în raport cu care se judecă totul. Securitatea trebuie să fie o caracteristică intrinsecă a sistemului. Un sistem sigur este unul bine proiectat, implementat, utilizat şi administrat.

Politica de securitate este o componentă a politicilor de dezvoltare a companiei prin care se garantează continuitatea funcțională a proceselor de afaceri şi se asigură protecția informațiilor confidențiale. O politică de securitate conține precizarea scopurilor şi a intențiilor, elaborarea ei fiind un proces dificil şi care presupune adaptarea la specificul organizației.

Existența unei politici de securitate permite şi dă posibilitatea tuturor celor din companie să ştie cine este răspunzător şi pentru ce şi stabileşte metodologiile şi procedurile fiecărui departament. Pe baza politicii de securitate, personalul IT ştie cum să configureze serverele, instrumentele de care are nevoie, regulile pentru sistemele firewall, parametrii rețelei virtuale private şi altele.

Lista de amenințări constituie baza definirii *cerințelor de securitate*. Odată acestea cunoscute, se pot elabora regulile conform cărora să se controleze operațiile rețelei. Aceste reguli operaționale se numesc *servicii de securitate*, iar implementarea serviciilor se face prin *protocoale de securitate*.

Cerințele de securitate constituie nucleul unui plan de securitate. Acestea reprezintă necesități funcționale sau de performanță din cadrul unui sistem care determină un nivel dorit de securitate.

* **Inginer, doctorand, Consilier - Ministerul Apărării**

Pentru a defini lista cerinţelor de securitate, trebuie elaborată o listă exhaustivă a operaţiilor din reţea, a entităţilor şi resurselor reţelei, împreună cu posibilele probleme, precum operaţii ilegale, defecte de funcţionare.

Cerinţele de securitate specifică necesităţile sistemului în ceea ce priveşte componentele ce trebuie protejate. Un plan de securitate trebuie să recomande şi ce mecanisme de control să fie cuprinse în sistem pentru a realiza aceste cerinţe. Mecanismele de control determină modul în care va fi proiectat şi dezvoltat sistemul pentru a îndeplini cerinţele de securitate.

O mulţime de mecanisme de securitate, privind toate cerinţele de securitate şi proiectele conform setului de reguli definite, face ca o reţea să fie sau nu sigură.

Proiectarea şi implementarea securităţii se realizează, principial, în următoarele etape:

- *analiza vulnerabilităţilor* (identificarea elementelor potenţial slabe), *ameninţărilor* (determinarea problemelor ce pot apărea) şi *riscurilor* (evaluarea consecinţelor). În urma analizei se obţine o listă cu operaţiile care se execută, entităţile existente, resursele disponibile, problemele posibile care pot apărea, operaţiile ilegale, defectele de funcţionare. Rezultatul principal al analizei constă în determinarea cerinţelor de securitate;
- *definirea politicii de securitate* constă în identificarea ameninţărilor care trebuie eliminate şi care se permit, a resurselor care trebuie protejate şi a nivelului lor de protecţie, a mijloacelor cu care poate fi implementată securitatea, determinarea costurilor pentru măsurile de securitate;
- *selecţia serviciilor de securitate* constă în stabilirea regulilor operaţionale care stau la baza controlului operaţiilor;
- *alegerea mecanismelor şi metodelor pentru implementarea soluţiilor de securitate*, adică a serviciilor. Fiecare serviciu de securitate poate fi implementat prin metode variate;
- *implementarea serviciilor de securitate*, prin realizarea protocoalelor de securitate.

Obiectul măsurilor de securitate îl constituie utilizatorii, datele şi informaţiile, serviciile reţelei şi echipamentele componente.

Concluzionând, putem spune că, pentru a avea o reţea sigură de calculatoare trebuie elaborate lista cerinţelor de securitate, regulile de protecţie şi securitate, mecanismele de securitate corespunzătoare.

I. Analiza vulnerabilităţilor

O reţea de calculatoare este în general o structură deschisă, la care se pot conecta noi tipuri de echipamente (terminale, calculatoare etc.). Acest lucru duce la o lărgire necontrolată a cercului utilizatorilor cu acces nemijlocit la resursele reţelei (programe, fişiere, baze de date etc.).

Vulnerabilitatea reţelelor se manifestă pe două planuri: posibilitatea modificării sau distrugerii informaţiei, adică atacul la integritatea ei fizică şi, pe de altă parte, posibilitatea folosirii neautorizate a informaţiilor, adică scurgerea lor din cercul limitat de utilizatori stabilit.

Referitor la securitatea în informatică trebuie avute în vedere două aspecte:

- *integritatea resurselor unei rețele*, adică disponibilitatea lor indiferent de defectele de funcționare hard sau soft care pot apărea, inclusiv deteriorările sau sustragerile răuvoitoare;
- *caracterul privat al informației*, adică dreptul individual de a dispune ce informație poate fi stocată şi vehiculată în rețea şi cine are dreptul să o acceseze.

Securitatea şi caracterul privat trebuie să fie obiectul unor analize atente şi responsabile din următoarele motive:

- rețelele sunt sisteme mari sau foarte mari, de arie şi complexitate considerabile. Penetrarea rețelelor şi atacurile răuvoitoare se pot face în multe locuri şi în modalități nebănuite, greu depistabile;
- informația este vulnerabilă la atac în orice punct al rețelei, de la introducere şi până la utilizatorul final;
- rețelele de calculatoare sunt o componentă tot mai prezentă în viața economică, socială, individuală, de funcționarea lor corectă depinzând activitatea guvernamentală, comercială, industrială şi individuală;
- tot mai multe informații memorate în fişiere separate pot fi corelate, sintetizate, prelucrate prin intermediul rețelelor sporind posibilele consecințe nefaste asupra caracterului privat al acestora.

Securitatea rețelelor este amenințată, în principal, de mai multe categorii de intruşi: *hacker* – persoană din interior sau din exterior care se ocupă cu spargerea securității sistemului; *cracker* – persoană care se ocupă cu spargerea programelor protejate prin licențe, drepturi de utilizare sau de autor; *infractor* – persoană neautorizată care caută informații în sistem în scopuri personale. Un alt pericol la adresa securității îl constituie personalul de serviciu care este una din cele mai periculoase categorii, deoarece membrii ei au acces la tehnici şi resurse la care nu poate ajunge majoritatea utilizatorilor. Furnizorii care vând şi dezvoltă sistemele pot avea acces la resursele acestora constituind la rândul lor un potențial pericol. Mai există utilizatorii corupți, cei care nu raportează problemele din sistem şi nu anunță deteriorările cu scopul de a permite complicilor să acționeze.

Dintre programele ce pot constitui amenințări la adresa securității rețelelor putem enumera: *calul troian* – program ascuns în sistem sau în aplicații software care realizează distrugerea sistematică a datelor, utilizând parametri predefiniți; *viruşii* – programe distructive, lente, autoprotejate, desemnate producerii pagubelor în sistem şi în rețea, prin erodarea programelor executabile, înainte ca acestea să devină inutilizabile.

Analiza riscului într-un mediu de rețea implică desfăşurarea următoarelor activități[1]:

- *determinarea obiectivelor care trebuie protejate* - informații, echipamente, personal, bunuri personale, consumabile, bani, servicii de rețea etc.;
- *identificarea surselor de risc* – fiecare clasă de intruşi trebuie examinată în contextul spargerii rețelei, luând în considerare fiecare caz, de la cel accidental până la cel intenționat;

[1] Roşca Gh. Ion, Bucur Cristina-Mihaela, Timofte-Stanciu Carmen - *Comerțul* electronic. Concepte, tehnologii şi aplicații, Editura Economică, Bucureşti.

- *stabilirea probabilității riscului* – o estimare rezonabilă care să permită o privire generală asupra riscului de spargere a rețelei;
- *evaluarea costului unei acțiuni de spargere* – există trei tipuri de costuri de bază care trebuie luate în considerare – *costul primar* care se referă la înlocuirea resurselor pierdute, reintroducerea datelor în bazele de date etc.; *costul secundar* care se referă la afacerile pierdute şi este greu de evaluat şi cuantificat înainte de incident; *costul proporțional pentru valori statistice* care se referă la pierderile resurselor rețelei care au un efect negativ asupra afacerilor clienților.

Pentru a putea planifica securitatea, o organizație trebuie să facă o analiză a vulnerabilităților şi riscurilor la care este expusă. Analiza riscului este fundamentală pentru descrierea stării curente a securității informatice. Pentru că pot apare situații noi, neanticipate de către proiectanții sistemului de securitate, trebuie să existe o detaliere a procesului de urmat în momentul identificării unor noi vulnerabilități şi a modului de integrare a metodelor de control aferente.

II. Politici de securitate

Sistemele informatice interconectate au o politică de securitate care are un set extins de reguli pentru controlarea condițiilor de comunicație. Determinarea celei mai potrivite politici de securitate se face ținându-se cont de asigurarea *confidențialității, integrității* şi *disponibilității* informației.

În cadrul unei organizații, top managerii sunt aceia care au misiunea de a formula *Declarația politicii organizației* (Statement of Policy). Din declarație trebuie să reiasă:

- importanța resurselor informațioanle pentru atingerea obiectivelor strategice ale organizației;
- formularea clară a sprijinului acordat tehnologiilor informaționale în unitate;
- angajamentul top managerilor de a autoriza sau coordona activitățile de definire a standardelor, procedurilor şi normelor de securitate de pe nivelurile inferioare.

Politica de securitate are următoarele roluri[2]:

- comunică un consens operațional şi de afaceri;
- defineşte comportamentul adecvat;
- oferă o bază pentru decizia compartimentului de resurse umane, atunci când apare un comportament care nu este admis;
- defineşte rolurile şi responsabilitățile fiecărui grup în asigurarea securității companiei;
- oferă asistență pentru acțiunile de urmărire legală dacă apare un comportament inadmisibil;
- oferă definiții pentru conceptele şi ideile hotărâtoare în protejarea rețelei;
- permite ca instrumentele necesare să fie definite, justificând astfel finanțarea securității rețelei.

[2] Thomas Tom – *Primii paşi în securitatea rețelelor*, Editura Corint, Bucureşti, 2005.

De asemenea, politica de securitate trebuie să specifice în mod foarte clar următoarele aspecte:

- *obiectivele organizației privind securitatea* – asigurarea protecției datelor împotriva scurgerilor de informații către entități externe, protejarea datelor față de calamitățile naturale, asigurarea integrității datelor sau asigurarea continuității afacerii;
- *personalul răspunzător pentru asigurarea securității* - care poate fi un grup restrâns de lucru, un grup de conducere sau fiecare angajat;
- *implicarea organizației în ansamblu la asigurarea securității* - cine va asigura instruirea în domeniul securității, cum va fi integrată partea de securitate în structura organizației.

Pe lângă declarația politicii de securitate există şi politici obligatorii, politici recomandate şi politici informative.

Politicile obligatorii sunt politici de securitate pe care organizațiile sunt obligate să le implementeze ca efect al acordurilor, regulamentelor sau al altor prevederi legale. De regulă, aici se încadrează instituțiile financiare, serviciile publice sau orice alt tip de organizație care serveşte interesului public.

Politicile obligatorii au două scopuri[3]:

- asigurarea că o organizație urmează procedurile standard sau politicile de bază din domeniul ei de activitate;
- oferirea încrederii organizațiilor că ele urmează standardele şi politicile de securitate din domeniul de activitate.

Politicile recomandate, prin definiție, nu sunt obligatorii dar sunt puternic susținute, organizațiile fiind interesate ca aceste politici să fie considerate obligatorii de către angajații lor de aceea sunt foarte clar formulate la toate nivelurile. Prin astfel de politici, aceştia pot fi riguros controlați, definindu-li-se rolurile şi responsabilitățile.

Politicile informative, sunt altele decât cele din primele două categorii. Membrii organizației sau partenerii ei pot fi interesați de aceste politici, şi în anumite situații pot cere şi aplicarea acestora.

III. Servicii de securitate

După stabilirea unei politici de securitate se selectează serviciile de securitate optime. Acestea sunt funcții individuale care contribuie la creşterea securității sistemului şi care au menirea de a contabiliza atacurile de securitate şi apoi de a utiliza unul din mecanismele de securitate pentru a împiedica aceste atacuri. Fiecare serviciu de securitate poate fi implementat prin diferite metode, numite mecanisme de securitate sau tehnici de securitate.

Serviciile de securitate pot fi pentru o entitate (un calculator) sau un grup de entități (o rețea de calculatoare). În documentele ISO sunt specificate următoarele tipuri de servicii de securitate[4]:

---

[3] Oprea Dumitru – *Protecția şi securitatea informațiilor*, Editura Polirom, Iaşi, 2003.

[4] Bocan Valer - *Stadiul actual al dezvoltării sistemelor de securitate pentru* rețele de calculatoare de înaltă siguranță, Timişoara, 2002.

1. *Serviciul de autentificare* – permite autentificarea entităților participante la comunicație sau a originii datelor:

- *serviciul de autentificare a entităților similare* verifică dacă o entitate dintr-o asociație aparţine acesteia şi nu încearcă să-şi falsifice identitatea sau să retransmită copii neautorizate ale entităților din trecut. Autentificarea se face în faza de stabilire a conexiunilor şi ocazional în timpul de transfer a datelor;
- *serviciul de autentificare a originii datelor* verifică sursele de date dar nu poate oferi protecție împotriva duplicării sau modificării datelor. Se foloseşte în timpul fazei de transfer a datelor.

2. *Serviciul de control al accesului* – asigură protecție împotriva folosirii neautorizate a resurselor sistemelor.

3. *Serviciul de confidențialitate a datelor* protejează sistemul împotriva divulgării neautorizate a datelor:

- *serviciul de confidențialitate a conexiunii* furnizează confidențialitatea tuturor informațiilor dintr-o conexiune;
- *serviciul de confidențialitate fără conexiune* furnizează confidențialitatea unităților de informație;
- *serviciul de confidențialitate a fluxului de trafic* furnizează protecție împotriva analizei traficului;
- *serviciul de confidențialitate cu scop selectiv* furnizează confidențialitatea câmpurilor specifice dintr-un flux pe durata unei conexiuni sau corespunzător unor unități de informație;

4. *Serviciul de integritate a datelor* – protejează datele de modificări neautorizate:

- *serviciul de integritate cu recuperare* furnizează integritatea datelor într-o conexiune. Pierderea informației este recuperată dacă acest lucru este posibil;
- *serviciul de integritate fără recuperare* – fără posibilitatea de recuperare a pierderii integrității;
- *serviciul de integritate a unui câmp desemnat* furnizează integritatea unor câmpuri specifice în cadrul conexiunii;
- *serviciul de integritate fără conexiune* furnizează integritatea unor unități de date separate;
- *serviciul de integritate al unui câmp desemnat fără conexiune* furnizează integritatea unor unități de date separate.

5. Servicii non-negare (de nerepudiere a originii) – furnizează protecție împotriva acceptării ulterioare a trimiterii sau receptării unui mesaj:

- *non-negare cu dovada originii* oferă receptorului o dovadă a originii mesajului;
- *non-negare cu dovada livrării* oferă transmițătorului o dovadă a recepționării mesajului.

Serviciile de securitate pentru comunicații pot fi împotriva atacurilor pasive sau active. *Serviciile de securitate împotriva atacurilor pasive* presupun că intrusul poate numai să “asculte” mesajele care trec, protocolul, informația aferentă protocolului în mesaje etc. Aceste servicii implică: acțiuni împotriva analizei traficului; acțiuni împotriva pierderii confidențialității mesajelor; utilizarea

pseudonimelor digitale (utilizatorul foloseşte identităţi diferite pentru fiecare asociere pe care o face, ascunzându-şi adevărata identitate, atât pentru intruşi, cât şi pentru partenerii cu care comunică).

Atacurile active constau în operaţii ilicite asupra mesajelor interceptate: modificarea, ştergerea, întârzierea, duplicarea, inserarea de mesaje false, reordonarea. *Atacurile active* sunt de trei tipuri:

- modificarea secvenţei mesajelor;
- refuzul de servicii;
- declanşarea iniţierii unei asocieri.

Serviciile de securitate împotriva atacurilor active se referă la:

- păstrarea integrităţii secvenţei de mesaje, care constă în eliminarea atacurilor asupra autenticităţii, integrităţii şi ordinii;
- continuitatea comunicaţiei, care asigură că mesajele nu pot dispărea dintr-o asociere sau că asocierea nu este distrusă în mod ilicit;
- autentificarea asocierilor, care verifică integritatea asocierii şi elimină atacul de tip identitate falsă.

Considerăm că, alegerea serviciilor de securitate ce vor fi implementate într-o reţea este un punct important în proiectarea acelei reţele. Funcţie de tipul de reţea, de politica de securitate a companiei, specialiştii IT implementează serviciile de securitate potrivite pentru a proteja interesele organizaţiei.

Serviciile de securitate odată alese, implementarea lor nu va însemna şi sfârşitul obligaţiilor asumate de administratorul de reţea şi de responsabilul cu securitatea informatică. Aceştia vor trebui să monitorizeze permanent starea sistemului sau reţelei şi să asigure upgradarea polticilor de securitate funcţie de noile ameninţări apărute. De asemenea, conducerea firmei va trebui să aloce permanent o sumă din bugetul propriu pentru menţinerea, întreţinerea şi upgradarea serviciilor de securitate.

Un principiu cheie pentru managementul serviciilor de securitate este ca toate elementele să fie realizabile. Asta înseamnă că întregul control asupra unui dispozitiv nu trebuie să se facă de către utilizator sau oricine apropiat fizic de acesta, ci prin funcţii de management special destinate. Aceste funcţii vor gestiona de la distanţă aproape orice dispozitiv, permiţând concentrarea experţilor pe domenii. Nevoia pentru management de la distanţă necesită ca anumite servicii de securitate să fie aplicate managementului traficului. În timp ce protecţia confidenţialităţii a fost considerată adesea ca cel mai important serviciu de securitate pentru informaţiile militare, cel mai important serviciu de securitate necesar pentru informaţiile referitoare la management este integritatea-autenticitatea sursei şi faptul că informaţiile nu au fost afectate în timpul transportului.

IV. Mecanisme de securitate

Un mecanism de securitate este conceput pentru a detecta, preveni un atac de securitate.

Pentru implementarea serviciilor de securitate se pot identifica următoarele *mecanisme specifice de securitate*:

Criptografia – asigură confidențialitatea datelor şi transmisiei acestora. Criptografia se identifică prin totalitatea mijloacelor şi metodelor utilizate pentru contracararea unor interceptări pasive (înregistrarea mesajului transmis) şi/sau active (modificarea informației sau introducerea de mesaje false pe canalul de comunicație între emițătorul şi receptorul legal). Algoritmii de cifrare trebuie să fie reversibili şi pot fi simetrici sau asimetrici. *Criptanaliza* se ocupă de tehnicile folosite în scopul de a intra în posesia informației originale prin alte mijloace decât cele disponibile receptorului legal.

Semnătura digitală se realizează prin parcurgerea următoarelor etape: semnarea datelor, care implică cifrarea datelor şi producerea unei valori rezumat; semnarea informației folosind cheia secretă a semnatarului; verificarea semnăturii, care se realizează utilizând cheia publică a emițătorului care stabileşte dacă semnătura este autentică şi dacă a fost aplicată datelor originale.

Controlul accesului – mecanismul de control al accesului presupune controlul accesului entităților la resurse, presupunând cunoscută identitatea entității ce solicită accesul. Acțiunile se produc atunci când este încercat un acces neautorizat, fie prin generarea unei alarme, fie prin simpla înregistrare a incidentului. Politica de control al accesului poate fi bazată pe unul sau mai multe din următoarele elemente: lista drepturilor de acces, parole, etichete de securitate, durata accesului, timpul de încercare al acccesului, calea de încercare a accesului.

Integritatea datelor – se poate referi la: integritatea traficului (a şirului de date), pentru care se folosesc numerele de secvență, înlănțuirea criptografică sau marcajele de timp; integritatea unei unități de date, care presupune că la emisie se adaugă o cifră de control criptografic de tip BCC (cod de verificare a şirului de date), iar la recepție se generează valoarea corespunzătoare mesajului recepționat şi se compară cu cea efectiv primită.

Autentificarea schimbului este necesară pentru implementarea serviciului de autentificare mutuală. Mecanismul constă în utilizarea unor informații de autentificare de tip parole, furnizate de emițător şi verificate la recepție, a unor protocoale criptografice sau a unor entități hardware.

Protecția traficului – se realizează prin analiza traficului. Informația de protecție a traficului este, la rândul ei, protejată printr-un serviciu de confidențialitate. Protecția împotriva analizei datelor se realizează prin mascarea datelor reale intercalând date fără valoare.

Controlul rutărilor – se foloseşte pentru alegerea dinamică sau, într-un mod predeterminat, a rutelor pentru transmiterea informației. La un atac pasiv sau activ se poate comanda modificarea rutei sau anumite date etichetate în prealabil pot beneficia de rute speciale.

Notarizarea – fiecare entitate utilizează mecanisme de cifrare, verificare de integritate, semnături digitale, iar eventualele conflicte sunt rezolvate de o a treia parte, numită notar.

Pe lângă mecanismele specifice de securitate mai există şi *mecanisme generale de securitate:*

- *funcționalitatea credibilă* reprezintă un concept care se foloseşte în scopul extinderii sau a definirii eficienței altor mecanisme de securitate. Orice funcționalitate

care oferă în mod direct sau mijloceşte accesul la mecanismele de securitate trebuie să fie de încredere;

- *etichetele de securitate* corespund resurselor sistemului şi sunt transmise împreună cu datele sub forma unor informaţii adiţionale asociate datelor de transferat sau sub o formă implicită de context precum ruta sau sursa;

- *detectarea evenimentelor* se foloseşte în scopul detectării violării securităţii;

- *auditul de securitate* constă în examinarea independentă a jurnalului sistemului în scopul detectării breşelor de securitate şi recomandării schimbărilor în control, politici şi proceduri;

- *recuperarea de siguranţă* se ocupă cu manipularea cererilor mecanismelor de securitate şi aplică un set de reguli stabilite apriori.

Putem concluziona că, înainte de a implementa soluţii de protejare a informaţiei, e necesară elaborarea politicii de securitate corespunzătoare scopurilor şi sarcinilor organizaţiei. Într-un sistem solid de securitate informaţiile, în urma implementării mecanismelor de securitate, nu vor putea fi accesate sau interceptate de persoane neautorizate (curioase sau, eventual, chiar rău intenţionate) şi se va împiedica falsificarea informaţiilor transmise sau utilizarea clandestină a anumitor servicii destinate unor categorii specifice de utilizatori ai reţelelor.

INFRACȚIONALITATEA INFORMATICĂ

Maria GĂLUȘCĂ*

Societatea umană cunoaşte în momentul de faţă una din cele mai profunde transformări din întreaga ei existenţă, în care informatica joacă un rol determinant. Sute de milioane de calculatoare, deservind utilizatori foarte diverşi, sunt interconectate într-o infrastructură informatică globală, *Cyberspace* (Spaţiul Cibernetic).

Internetul, cea mai flexibilă structură pe care a cunoscut-o omenirea este cel mai important proiect de conectivitate umană creat vreodată. În prezent există aproximativ 1,4 miliarde de utilizatori[1] iar în următorii patru ani, numărul va creşte la 1,9 miliarde.

Noua civilizaţie informatică se bazează pe disponibilitatea şi accesibilitatea informaţiei. Producţia de informaţie reprezintă astăzi mai mult decât echivalentul fabricilor de ieri, pentru că informaţia nu se epuizează. Economiile statelor depind de corectitudinea şi rapiditatea operaţiilor făcute cu ajutorul calculatoarelor. Proprietate naţională vitală, cu valoare strategică, informaţia şi valoarea economică au ajuns aproape sinonime şi dacă nu este protejată, poate fi cucerită sau distrusă.

Pe măsură ce *Societatea Informaţională* începe să depindă din ce în ce mai mult de calculatoare, prin urmare componente importante ale vieţii sociale sunt coordonate de sisteme informatice, criminalitatea în spaţiul virtual devine un fenomen real, iar progresul tehnologic actual face ca unele infracţiuni să crească exponenţial. În acest context, ameninţările venite din spaţiul cibernetic sunt în continuă creştere, reprezentând un pericol potenţial aflat la marginea dintre posibil şi realizabil.

Infracţiunile informatice şi reţeaua Internet constituie o atracţie pentru grupările crimei organizate. Starea de anonimat oferită de reţelele mondiale corelată cu imposibilitatea de a controla fluxul de informaţii reprezintă doar câteva avantaje pentru grupările crimei organizate, inclusiv cele cu caracter transnaţional.

Deoarece *Societatea Informatizată* devine tot mai importantă atât pentru afaceri cât şi pentru societate în sine, asigurarea securităţii, atât pentru infrastructură, cât şi pentru informaţiile care circulă, reprezintă o preocupare permanentă a organizaţiilor.

Protejarea reţelelor de calculatoare este din ce în ce mai mult considerată drept o prioritate pentru politicieni fiind invocate chiar motive de siguranţă naţională, în special datorită nevoii de protejare a informaţiilor clasificate, de asigurare a unei economii funcţionale prin promovarea comerţului electronic.

Într-o perioadă în care criminalitatea informatică nu cruţă niciunul dintre statele membre, Comisia Europeană propune definirea unei politici comune pentru a combate acest flagel. Această nouă politică va mobiliza organele de aplicare a legii,

* **Inginer, doctorand, Consilier - Ministerul Apărării**

[1] http://www.internetworldstats.com/stats.htm

precum şi sectorul privat, şi va veni în completarea măsurilor luate la nivel naţional şi internaţional. Într-o primă fază, va avea ca obiectiv:

- ameliorarea şi facilitarea coordonării şi a cooperării dintre unităţile de combatere a criminalităţii informatice, celelalte autorităţi competente şi experţii Uniunii Europene;
- elaborarea unui cadru politic coerent la nivel european;
- sensibilizarea publicului în legătură cu costurile şi pericolele criminalităţii informatice.

Uniunea Europeană recunoaşte cât de important este pentru siguranţa consumatorului să se găsească o soluţie la problema criminalităţii informatice. Pentru aceasta, statele membre trebuie să coopereze şi să investească atât bani cât şi experienţă. Situaţia este complexă deoarece nivelurile de protecţie variază încă destul de mult de la o ţară la alta.

Agenţia Europeană pentru Securitatea Reţelelor Informatice şi a Datelor (ENISA) a arătat că ţările europene mai au încă un drum lung de parcurs până la stoparea criminalităţii informatice şi a fraudei. În opinia Agenţiei Europene, aceasta nu este o sarcină lipsită de importanţă, având în vedere că sumele fraudate pot atinge 100 de milioane de euro pe an (2006). Este o bătălie pe care Europa nu-şi poate permite s-o piardă.

România, prin *Legea nr. 64 din 24 martie 2000,* a ratificat *Convenţia Consiliului Europei privind criminalitatea informatică*, aliniindu-se la cerinţele luptei comune împotriva infracţionalităţii informatice.

Dovedind preocuparea în domeniu a tuturor statelor membre, NATO a aprobat pe 7 ianuarie 2008 documentul referitor la *Politica NATO în domeniul apărării cibernetice*. Documentul stabileşte pricipiile de bază şi oferă recomandări pentru organismele civile şi militare NATO şi pentru ţările membre în vederea unei abordări comune şi coordonate a apărării cibernetice.

Obiectivul urmărit constă în creşterea capabilităţii NATO de protecţie a sistemelor de comunicaţii şi informaţii de importanţă critică pentru Alianţă împotriva atacurilor cibernetice.

I. Infracţionalitatea informatică. Consideraţii generale

Infracţiunile informatice au apărut şi s-au extins odată cu dezvoltarea noilor economii bazate pe tehnologia informaţională şi pe transportul de informaţii online.

Prin *infracţiune informatică*, în sens larg, se înţelege orice infracţiune în care un calculator sau o reţea de calculatoare constituie obiectul unei infracţiuni, sau instrumentul de înfăptuire al acesteia. În termeni juridici, *infracţiunea informatică* înseamnă folosirea calculatorului ca obiect prin intermediul căruia se săvârşeşte o infracţiune, deci o faptă care prezintă un pericol social, săvârşită cu vinovăţie şi prevăzută de legea penală.

Dintre multele infracţiuni întâlnite în spaţiul virtual menţionăm[2]: *distribuirea de materiale obscene, probleme contractuale care apar la realizarea de afaceri prin*

[2] Pânzaru Ciprian - *Dimensiuni ale infracţionalităţii în spaţiul virtual*, http://www.ris.uvt.ro/Publications/Iunie%202006/Panzaru.pdf

Internet, *problema realizării reclamelor comerciale*, *problema pedofiliei*, *jocurile de noroc*, *defăimarea în Internet* etc. Multe dintre acestea existau şi înainte de apariţia Internetului, cum ar fi frauda, furtul, falsul. Ansamblul acestor infracţiuni, deşi săvârşite cu ajutorul calculatorului, prin amploarea şi implicaţiile lor sunt încadrate în sfera criminalităţii şi infracţionalităţii organizate, în tot mai multe state de anchetarea lor ocupându-se chiar specialiştii compartimentelor de poliţie specializate în combaterea crimei organizate. Aceasta se deosebeşte de criminalitatea tradiţională prin câteva caracteristici aparte. Datorită calculatoarelor există posibilitatea mereu crescândă de a înmagazina, transfera, utiliza şi manipula date de la mare distanţă, de a comunica şi transmite rapid şi la o calitate ridicată cantităţi practic nelimitate de date de la un sistem informatic la altul. Astfel, numărul locurilor şi al ţărilor implicate în criminalitatea informatică creşte simţitor. Infracţiunea informatică poate fi comisă în parte într-o jurisdicţie, în parte într-o altă jurisdicţie, iar făptuitorul poate să se găsească oriunde în lume. Obstacole ca distanţa, controlul de frontieră, necesitatea prezenţei fizice a autorului infracţiunii nu mai au nimic de a face cu problema. Viteza cu care este comisă o infracţiune informatică, volumul datelor sau a sumelor implicate, distanţa în raport cu locul comiterii infracţiunii reprezintă diferenţe nete în comparaţie cu criminalitatea tradiţională.

Este din ce în ce mai evident că, în zilele noastre, grupările teroriste utilizează tot mai mult Internetul pentru a-şi atinge scopurile subversive. Majoritatea dintre ele sunt, de altfel, prezente pe Internet pe care îl utilizează, în primul rând în calitatea sa de mijloc de comunicare.

Infracţiunea informatică poate avea în unele situaţii şi conotaţii ideologice sau politice. Acest aspect este extrem de vizibil în cazul momentului 11 septembrie 2001. Revendicarea acestor atentate a fost făcută prin intermediul Internetului. Membrii celulelor teroriste care au fost implicaţi în atentat au ţinut legătura tot prin intermediul Internetului. Ulterior, o parte din războiul declanşat ca urmare a acestui eveniment s-a desfăşurat în spaţiul cibernetic. Desigur, acesta este un exemplu dus la extrem şi care depăşeşte prin amploare limitele infracţionalităţii informatice. Totuşi, subiectul este de o maximă importanţă, pentru că după incidentul de la 11 septembrie, s-a văzut că există şi posibilitatea unui atac terorist mondial, acesta putându-se declanşa prin Internet.

Atacurile din 11 septembrie au condus la discuţii referitoare la probleme de securitate internă şi crearea unei noi agenţii federale, Departamentul Siguranţei Naţionale. Actul *PATRIOT* din 2001 a fost aprobat imediat după atacuri, acordând agenţiilor de securitate puteri nelimitate de percheziţionare şi supraveghere asupra cetăţenilor americani. A fost infiinţat Information Awareness Office (IAO). IAO a iniţiat un program numit "*Total Information Awareness*" transformat în mai 2003 în "*Terrorist Information Awareness*" (TIA), având drept scop dezvoltarea tehnologiei care îi va permite să adune cantităţi masive de informaţie despre fiecare cetăţean din Statele Unite şi să alcătuiască tipare de comportament prin care să prevadă activităţile teroriste. Informaţiile adunate de IAO includ activităţile de pe Internet, cumpărăturile efectuate prin intermediul cardurilor de credit, cumpărarea biletelor de avion, închirieri de maşini, istorii medicale, permise auto, cheltuieli, diferenţe de taxe şi orice alte informaţii disponibile. Criticii IAO sunt de părere că activitatea acesteia

încalcă libertăţile civile şi dreptul la confidenţialitate. Trebuie remarcat faptul că, în ciuda acestor intruzionări nedemocratice în intimitatea oamenilor, marea parte a populaţiei Statelor Unite a fost de acord ca agenţiile guvernamentale să le controleze corespondenţa, să îi filmeze sau să li se intercepteze convorbirile telefonice. În anul 2008, referindu-se la *Strategia Naţională de Securizare a Spaţiului Cibernetic*, preşedintele SUA George W. Bush a afirmat că: "*Felul în care se derulează afacerile, cum funcţionează guvernul şi este condusă apărarea naţională s-au schimbat. Aceste activităţi se bazează acum pe interdependenţa reţelelor de calculatoare bazate pe tehnologia informaţiei care împreună formează spaţiul cibernetic. Strategia Naţională de Securizare a Spaţiului Cibernetic oferă cadrul pentru protejarea acestei infrastructuri, care este esenţială pentru economia noastră, securitatea şi modul nostru de viaţă..... Securizarea spaţiului virtual este o provocare strategică, extrem de dificilă, care necesită un efort coordonat şi concentrat din partea întregii noastre societăţi: guvernul federal, administraţiile de stat locale, sectorul privat şi poporul american.*"

În România, criminalitatea informatică se produce mai ales sub forma intruziunii ilegale în computerele instituţiilor, persoanelor juridice şi fizice prin diferite moduri de operare cum ar fi asocierea infractorilor, formarea de grupuri organizate, folosirea oportunităţilor oferite de Internet, precum şi a aplicaţiilor în continuă extindere, aflate pe Internet pentru servicii de e-commerce, e-banking şi altele.

Potrivit unei statistici realizate de Direcţia Generală de Combatere a Criminalităţii Organizate din cadrul Poliţiei Române, valoarea prejudiciilor cauzate de infracţiuni informatice s-a ridicat anul trecut la 4-5 milioane de euro, dublu faţă de anul 2006, cea mai mare parte revenind fraudelor cu carduri. În ceea ce priveşte atacurile de phishing s-a observat o creştere a acestui gen de infracţiuni, prin care site-urile instituţiilor financiare sunt clonate şi se transmit mesaje electronice clienţilor acestora.

Serviciul de combatere a criminalităţii informatice a înregistrat anul trecut 1.276 de cazuri de infracţiuni, faţă de 831 de cazuri în 2006.

Ministerul Comunicaţiilor şi Tehnologiei Informaţiei reprezintă organul de specialitate al administraţiei publice centrale care sprijină acţiunea Guvernului de a preveni, minimiza şi combate acţiunile negative asupra sistemelor informatice şi reţelelor de comunicaţii electronice.

Asigurarea securităţii sistemelor informatice a devenit o prioritate la nivel global atât pentru instituţiile publice cât şi pentru companii, în condiţiile în care fluxul lor informaţional este gestionat electronic.

Formarea specialiştilor în managementul securităţii informaţiilor şi a administratorilor de securitate pentru sistemele informatice reprezintă o prioritate naţională, cerută atât de mediile guvernamentale şi de administraţia centrală şi locală, cât şi de mediul privat – companii, bănci. Acestea sunt responsabile de implementarea unor servicii şi sisteme informatice, dar şi beneficiare ale acestora, cu aplicabilitate în domenii ca: e-guvernare, e-administraţie, e-banking, e-commerce, e-payment, în care rolul comunicaţiilor şi tehnicii de calcul, precum şi al Internet-ului, este determinant.

II. Infracțiuni săvârşite cu ajutorul sistemelor informatice

Cele mai cunoscute infracțiuni informatice sunt[3]:

1) *Frauda informatică* – activele reprezentate sau administrate cu ajutorul calculatorului (de exemplu fondurile electronice, depozitele, banking-ul electronic, gestiunea stocurilor şi a conturilor, bancomatele) au devenit ținta atacurilor informatice. Utilizarea frauduloasă a cardului de credit sau de debit într-un distribuitor automat, utilizarea propriului card depăşind prin manipulare limitele creditului, ştergerea sau suprimarea de date sau de programe de calculator cauzând prin aceasta un prejudiciu economic sau material cu intenția de a obține un avantaj economic nelegitim constituie fraudă informatică.

2) *Falsul informatic* – este identic cu falsificarea de documente sau de alte instrumente, numai că de această dată se utilizează un tratament informatic. Prin introducerea, de cele mai multe ori neautorizată de date se ajunge la o situație ce corespunde fabricării unui document fals, sau prin alterările ulterioare, corespunde falsificării unui document autentic.

3) *Sabotajul informatic* – împiedicarea funcționării unor sisteme de informații publice importante, calculatoare sau rețele strategice (militare, bancare, etc.) pot avea nu numai consecințe economice grave, dar pot să provoace chiar catastrofe pe plan umanitar. Provocarea oricărui tip de daune materiale unui calculator, realizarea unor acte de terorism (distrugere fizică cu bombe, incendii, etc.), utilizarea unor viruşi informatici, folosirea nelegitimă a unui sistem informatic intră în sfera sabotajului informatic. Toate aceste acțiuni sunt comise cu intenția de a împiedica funcționarea unui sistem informatic.

4) *Accesul neautorizat* – datorită progreselor informatice, în ultima vreme tot mai multe date (economice, administrative, militare etc.) sunt stocate în sisteme informatice. În paralel, a crescut şi numărul tentativelor de penetrare a acestor sisteme pentru a avea acces la datele stocate. Cei ce comit astfel de infracțiuni se numesc hackeri. Ei se folosesc personal de informațiile obținute sau le pun, de cele mai multe ori contra cost, la dispoziția celor interesați.

5) *Spionajul informatic* – terenul cel mai fertil al spionajului informatic este cel economic. Este vorba de obținerea, prin mijloace ilegale, a unui secret comercial sau industrial în intenția de a crea un prejudiciu economic persoanei care deține dreptul asupra secretului. Spionaj informatic constituie şi activitățile de interceptare de date în curs de transmitere în cadrul unui sistem sau al unei rețele informatice.

6) *Reproducerea unor programe pentru calculator* – poate cel mai răspândit fenomen al criminalității informatice îl constituie pirateria software. Statisticile arată că, la nivel global, pentru fiecare copie legală există cel puțin o alta ilegală. În unele țări există însă până la 99 de copii ilegale pentru fiecare copie autorizată.

În România, în Legea nr. 161/2003 sunt definite trei categorii de infracțiuni informatice, astfel:

1. *Infracțiuni contra confidențialității şi integrității datelor şi sistemelor informatice*:

[3] Vasiu Ioana – *Criminalitatea Informatică*, Editura Nemira 1998.

·infracțiunea de acces ilegal la un sistem informatic;
·infracțiunea de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice;
·infracțiunea de alterare a integrității datelor informatice;
·infracțiunea de perturbare a funcționării sistemelor informatice;
·infracțiunea de a realiza operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice.

2. *Infracțiuni informatice*:
·infracțiunea de fals informatic;
·infracțiunea de fraudă informatică.

3. *Pornografia infantilă* prin intermediul sistemelor informatice.

Conținutul noțiunii de faptă penală de natură informatică este deosebit de variat, fiind abordat din diferite perspective în cadrul lucrărilor de specialitate. Astfel, în raportul Comitetului European pentru probleme criminale, infracțiunile informatice sunt sistematizate în următoarele categorii:
·infracțiunea de fraudă informatică;
·infracțiunea de fals în informatică;
·infracțiunea de prejudiciere a datelor sau programelor informatice;
·infracțiunea de sabotaj informatic;
·infracțiunea de acces neautorizat la un calculator;
·infracțiunea de interceptare neautorizată;
·infracțiunea de reproducere neautorizată a unui program informatic protejat de lege;
·infracțiunea de reproducere neautorizată a unei topografii;
· infracțiunea de alterare fără drept a datelor sau programelor informatice;
·infracțiunea de spionaj informatic;
·infracțiunea de utilizare neautorizată a unui calculator;
· infracțiunea de utilizare neautorizată a unui program informatic protejat de lege.

Experții în domeniul securității informaționale au constatat că există unele grupuri sau chiar state care au interesul, şi uneori încearcă să scoată din funcțiune sau să manipuleze rețelele de comunicații de date şi telecomunicații, precum şi sistemele de radiolocație şi de armament, utilizând un spectru larg de mijloace inteligente, declanşând în adevăratul sens al cuvântului, un *război* prin Internet. Arme precum *viruşii* sau *troienii* sunt mijloace ce stau la dispoziția oricui, inclusiv a grupărilor teroriste sau statelor sărace.

După tipologia tehnică infracțiunile informatice se pot clasifica astfel[4]:

1. *Furt de timp-calculator* (computer-time steal) care constă într-o sustragere frauduloasă de folosință, în însuşirea injustă a unei activități de prelucrare a unor date.

Marea majoritate a calculatoarelor nu lucrează la capacitatea maximă, astfel încât un delicvent poate face să funcționeze un sistem în profitul său. Furtul de timp-

[4] Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice şi în mediul de afaceri şi prevenirea corupției, publicată în Monitorul Oficial nr. 279, din 21 aprilie 2003.

calculator se poate manifesta sub diverse forme: cazul programatorilor angajaţi în cadrul unei firme care testează pe calculatoarele acesteia programe realizate de ei în scopuri comerciale, cazul funcţionarilor care folosesc calculatorul firmei pentru soluţionarea unor probleme personale sau ale unor terţe persoane, rularea de programe sau a altor servicii în detrimentul serviciului pentru care este ţinut să funcţioneze calculatorul, utilizarea calculatoarelor firmei pentru jocuri etc.

2. *Diverse manipulări* reprezentate de intrări-ieşiri în fişierele de date, prin modificarea suporturilor de informaţie pentru a introduce astfel facturi fictive pentru creditare, stingerea de debite, crearea unor noi conturi etc. Aceste manipulări pot fi făcute prin introducerea datelor false direct de la tastatură, prin intermediul unor programe introduse în sistem sau prin modificarea programelor existente. Un alt gen de manipulare poate fi făcută prin modificarea caracteristicilor (setărilor, parametrilor) unui sistem, aşa încât acesta să nu poată fi utilizat la parametrii normali, sau să dea erori de funcţionare, caz care intră în altă categorie - sabotajul.

3. *Sabotajul* reprezintă infracţiunea prin care se pot altera datele sau distruge materialul, atât soft (programe, baze de date), cât şi hard (echipament), pentru a produce pagube sau pentru a acoperi fraude comise anterior.

4. *Divulgarea-însuşirea* de date protejate prin secret: furt de programe, vânzare de fişiere, vânzare de date obţinute din fişierele secrete la care au acces făptaşii.

Tipologia infracţiunilor săvârşite cu ajutorul sistemelor informatice, considerăm că este absolut necesar să fie cunoscută de către toţi utilizatorii, atât pentru propria protecţie cât şi pentru lupta comună împotriva celor care le săvârşesc în dauna colectivităţii.

III. Internetul şi criminalitatea informatică

Cele mai multe calculatoare sunt folosite astăzi interconectate, în reţele locale şi de arie largă, ceea ce conferă informaticii un rol determinant în asigurarea legăturilor ştiinţifice, de afaceri, bancare sau de natură umană între persoane şi instituţii. Economia, politica, practic întreaga societate se bazează astăzi din ce în ce mai mult pe Internet. Guvernele, firmele din sectorul privat şi public, organismele financiare naţionale şi internaţionale, cultura, cercetarea ştiinţifică beneficiază de forme eficiente de conducere, informare şi comunicare prin intermediul Internetului.

„*Reţea a reţelelor*" aşa cum a fost denumit, Internetul este o reţea virtuală formată dintr-un număr în continuă creştere de reţele locale (*Local Area Network-LAN*) – publice şi private, reţele pe arii extinse (*Wide Area Network – WAN*), reţele regionale şi naţionale interconectate.

Internetul pune la dispoziţia utilizatorilor câteva categorii majore de servicii: *World Wide Web-ul* (o „*piaţă electronică*" pentru bunuri, servicii şi aplicaţii); *Electronic mail-ul* (*e-mail* sau poşta electronică care dă posibilitatea celor care au acces la Internet să comunice şi să transmită mesaje cu cost redus altor utilizatori ai reţelei); *Usenet Newsgroups-ul* (grupuri de ştiri); *Internet Relay Chat* (IRC – discuţii direct pe Internet) este format din mii de camere de discuţii în care utilizatorii stau de vorbă în timp real.

Toate aceste servicii oferite de Internet se bucură de o atenţie din ce în ce mai mare din partea criminalilor. Mai mult, Internetul se dovedeşte a fi un teren fertil

pentru manifestarea unor infracțiuni, unele dintre ele intrând chiar în sfera criminalității organizate.

Cu ajutorul unui calculator (pe care a fost instalat în prealabil un program adecvat) şi al unui modem, prin intermediul unei simple linii telefonice, orice individ se poate afla la un „click" de crimă.

World Wide Web-ul este preferat pentru escrocheriile prin site-uri de *Web*. Infractorii înființează un *site*, adună bani sau informații de identificare, după care "şterg" *site*-ul. Sau, infractorii înființează *site*-uri pentru a colecta numere de cărți de credit şi alte informații personale de la clienți care sunt încredințați că achiziționează un bun sau un serviciu. În realitate, nu primesc niciodată produsul sau serviciul comandat. Infractorul însă, va vinde informațiile altor infractori sau le va utiliza pentru propriile scopuri ilegale.

Electronic mail-ul este utilizat de infractori pentru a-şi promova activitatea prin trimiterea de mesaje către mii de adresanți care nu le-au cerut. Spam-ul este un e-mail nesolicitat, trimis în mod abuziv unui număr mare de destinatari. Aceste e-mail-uri pot conține orice, de la informații inutile, anunțuri comerciale până la mesaje ofensatoare. Spam-ul este un fenomen care provoacă anual pagube importante şi de aceea trebuie combătut. Un studiu efectuat de CISCO arată că, în 2007, numărul mesajelor spam s-a dublat față de 2006 ajungând la 120 miliarde zilnic. Utilizatorii la nivelul companiilor primesc zilnic între 100 şi 1000 de mesaje de spam, însemnând circa 20 mesaje spam pe zi pentru fiecare individ de pe pământ. Utilizatorul petrece zilnic aproximativ 5-10 minute pentru a verifica şi şterge mesajele spam. Cele mai costisitoare însă sunt pierderile de date, de multe ori cauzând daune iremediabile pentru companii.

La rândul lor, *Usenet Newsgroups*-urile sunt utilizate pentru a distribui imagini pornografice cu copii sau pentru a pune copiii la dispoziția amatorilor de relații sexuale cu aceştia. Hoții folosesc *Usenet Newsgroups*-urile pentru a face reclamă bunurilor furate, iar escrocii pentru a promova jocuri care asigură câştiguri "garantate" sau diverse escrocherii.

Internet Relay Chat-ul s-a dovedit a fi, de asemenea, un teren fertil pentru activitățile infracționale. Astfel, pedofilii folosesc *chat-room*-urile pentru a-şi povesti aventurile sexuale, pentru a căuta noi victime în rândul copiilor şi al adolescenților, pe care, prin discuții îndelungate, caută să-i ademenească la o întâlnire în lumea reală spre a avea relații sexuale cu ei.

Conform FBI, circa 90% dintre investigațiile curente sunt legate, într-un fel sau altul de Internet, care a devenit un mijloc major de comunicare pentru scopuri ilegale. Internetul a creat noi posibilități de comitere a crimelor şi un mediu care oferă anonimat. El are deja o istorie semnificativă de fraudă şi spionaj. Aceste probleme sunt tratate foarte serios în țările high-tech. SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, China etc. pun problema existenței *Dreptului Internet* şi firește adoptarea urgentă de către comunitatea internațională a unei *Legi a Cyberspațiului*.

Securizarea spațiului cibernetic şi contracararea infracționalității informatice este un deziderat strategic dificil dar extrem de important de atins care presupune o coordonare majoră între instituții de stat, firme private, organisme internaționale pentru că pierderea de sub control a fenomenului criminalității şi infracționalității

informatice poate afecta în mod grav siguranța şi securitatea națională a oricărui stat de pe glob. Atât la nivel național cât şi european există o nevoie urgentă de luare a unor măsuri împotriva oricăror forme de criminalitate cibernetică, care reprezintă amenințări semnificative pentru infrastructurile de importanță majoră, pentru societate, întreprinderi şi cetățeni.

TRANSFORMĂRI ALE SECURITĂȚII ŞI RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Dr. Cornel CUCU*

In the last decades, international security experts from world are making efforts for designing and developing speciality structures for common stability. With this paper I have tried to analyze some considerations regarding has the purpose of transmitting information and ideas about the things that stand at the foundation of performance assessment destined to bring success in private life and also in the organisation development.

In the aim of an efficient whole covering ranges of problematic that a firm has to cope with, the formation of such a teams must be done as soon as possible in order to obtain the competitive advantages under the conditions of a harsh competition and the markets globalization. It is necessary that a specialist in international security should take part from this team, as the manager of integrating complex activities, whose optimization will increase the chances for competitiveness of the firm.

Transformările din ultimul deceniu la nivel geopolitic şi geostrategic evidențiază clar lupta pentru controlul resurselor primare la nivel mondial şi o evoluție necontrolată a efectelor globalizării. În prezent, statele lumii trec printr-o perioadă de transformări, de redefinire a conceptelor, a principiilor şi a mijloacelor de acțiune în promovarea stabilității şi securității internaționale, incluzând şi o reevaluare a riscurilor şi provocărilor în plan global.

Globalizarea este un proces complex şi dinamic cu conexiuni în dezvoltarea societății umane, care destramă relațiile politice, economice, sociale şi chiar de securitate bazate pe autoritatea ierarhiilor publice şi înlocuirea lor cu structuri dezvoltate pe orizontală, flexibile şi uşor de condus într-o rețea supranațională. Globalizarea are un efect de integrare mai întâi la nivel local a intereselor actorilor prin stabilirea obiectivelor politice, economice, sociale şi chiar de securitate, apoi o extindere la nivel regional şi ca în final atingându-se nivelul integrării globale.

Securitatea internațională şi securitatea națională sunt noțiuni complexe şi controversate. Specialiştii în domeniul securității şi relațiilor internaționale, dar şi cei din spectrul securității naționale se bazează inconştient pe filtre conceptuale ce proiectează imagini contrastante. În sprijinul acestor activități vin acordurile şi structurile organizaționale necesare facilitării proceselor de schimb de informații, consultare şi decizionale, precum şi aspectele administrative şi bugetare specifice acestor domenii diverse. Astfel, statele încheie diverse alianțe, unele la vedere, altele secrete. Alianțele funcționează în baza principiului conform căruia securitatea fiecărui membru depinde de securitatea tuturor celorlalți. Dacă securitatea oricăruia dintre ei este amenințată, toți sunt afectați. Prin semnarea unor tratate, protocoale

* **Licențiat în ştiințe militare la Universitatea Națională de Apărare „Carol I", absolvent al Cursului Postuniversitar de Relații Internaționale la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza"**

fiecare stat membru se angajează în faţă celorlalţi să respecte acest principiu, împărţind atât riscurile şi responsabilităţile, cât şi avantajele apărării comune.

Majoritatea oamenilor înţeleg prin problemă de securitate faptul că o terţă persoană, organizaţie sau stat ameninţă viaţa, integritatea fizică sau mijloacele de subzistenţă ale altcuiva. Din punct de vedere psiho-sociologic, putem considera securitatea un domeniu autonom, atât al comportamentului uman, cât şi al societăţii în ansamblu. Psihologii agreează faptul că securitatea reprezintă o „stare psihică de siguranţă fondată pe convingerea că nu există motive de teamă”[1], iar sociologii evidenţiază latura socială a securităţii printr-un „sistem de legi, instituţii şi activităţi destinate asistării persoanelor afectate de anumite riscuri la care este expusă, în principiu, întreaga populaţie şi prin care se alocă resurse în aceste scopuri cu titlu de drepturi prevăzute de lege şi nu ca ajutor filantropic”[2].

Într-o lume antrenată de la începuturi şi până în zilele noastre, în căutarea frenetică a celor mai uşoare căi de atingere a scopurilor egoiste şi a succesului personal ori de grup pe seama celorlalţi, standardele personale, valorile culturale naţionale sunt fărâmiţate, lucru ce se răsfrânge dureros în lipsa de credibilitate a indivizilor din organizaţii, fie ei lideri ori simpli cetăţeni exprimându-şi apartenenţa sau simpatia de grup. Chiar şi în aceste condiţii, poate cu atât mai mult, cea mai importantă componentă a ştiinţei managementului securităţii este etica în conducere, pentru că oferă reperele integrităţii unui lider, adică măsura în care acesta este un om complet şi întreg, indiferent unde se găseşte sau în compania cui se află.

Securitatea internaţională reprezintă un mod de organizare a relaţiilor internaţionale, caracterizat de faptul că statele lumii sunt protejate de agresiuni, acte de forţă ori ameninţări de folosirea forţei, garantarea independenţei şi suveranităţii naţionale sau a integrităţii teritoriale. Securitatea este un parametru de proces şi nu de stare.

Deşi mediul de securitate internaţional se menţine extrem de fluid, este evident că lumea evoluează spre cooperare, ale cărei elemente definitorii sunt integrarea politică şi economică şi extinderea comunităţii statelor care împărtăşesc şi promovează aceleaşi valorile democratice. Este axiomatic că în prezent, interesele şi obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare, prin forme de acţiune conjugată ale statelor care se raportează la aceleaşi interese şi valori.

Fenomenul globalizării, manifestat prin sporirea gradului de integrare şi interdependenţă la nivel regional şi global, dar şi prin multiplicarea riscurilor şi ameninţărilor (în mod deosebit cele asimetrice), determină redefinirea strategiilor de apărare a statelor în sensul valorificării conceptului de securitate colectivă şi, în consecinţă, o reconsiderare a sistemelor de alianţe după declanşarea războiului global împotriva terorismului ori a luptei pentru controlul resurselor naturale în contextul actualei crize economice mondiale, probabil ce o va depăşi pe cea anilor ’30 din secolul XX.

---

[1] ŞCHIOPU, Ursula, coord., „*Dicţionar de psihologie*”, Editura Babel, Bucureşti, 1997, p. 628.

[2] ZAMFIR, Cătălin, VLĂSCEANU, Lazăr, coord. „*Dicţionar de sociologie*”, Editura Babel, Bucureşti, 1993, p. 536.

Pentru cea mai mare parte a secolului XX, securitatea a făcut referire la relațiile militare de securitate. Pe parcursul evoluției societății, analiști din domeniile politic, diplomatic, economic, social au abordat conceptul vizând amenințările și riscurile la adresa securității și relațiilor internaționale. În esență, aceasta presupune participarea solidară la eforturile de creare și dezvoltare a unui mediu regional și internațional favorabil garantării securității regionale și globale, în principal prin participarea la operațiuni comune, prin crearea unui sistem general de securitate internațională, la nivel european, prin dezvoltarea cooperării regionale și la nivel global, prin promovarea de proiecte de largă anvergură.

Practic, starea de securitate a unui stat sau regiuni dobândește concretețe prin punerea în practică a măsurilor și acțiunilor politice, diplomatice, economice, culturale, ecologice, umanitare și - nu în ultimul rând - militare, întreprinse de către instituțiile abilitate, pe timp de pace și continuate în eventualitatea apariției crizelor sau a unui conflict armat. Ea se întemeiază pe respectarea prevederilor tratelor internaționale și a legislației în vigoare, a normelor general-admise de dreptul internațional, precum și a prevederile convențiilor la care un stat sau grup de state este parte.

Concepția și conținutul securității naționale a unui stat se regăsesc în Strategia de securitate națională care definește interesele naționale de securitate, precizează obiectivele ce conduc la protejarea și afirmarea acestor interese, evaluează mediul internațional de securitate, identifică factorii de risc din mediul intern și internațional, trasând în același timp direcțiile de acțiune și stabilind principalele mijloace pentru asigurarea securității naționale a respectivului stat.

Astăzi, mai mult oricând, securitatea internațională și națională este percepută ca un proces dinamic cu geometrie variabilă, care necesită o raportare permanentă la diferitele tipuri de amenințări din mediul extern și intern: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, migrația ilegală, insecuritatea frontierelor, entitățile statale sau substatale neconsolidate sau cu deficit democratic, conflictele etnice și religioase, și nu numai. Majoritatea acestora au un grad ridicat de impredictibilitate și se caracterizează prin faptul că acționează separat sau în conexiune și, în funcție de particularitățile diferitelor zone, tind să se „plieze” pe anumite vulnerabilități sau imposibilități de acțiune locale, crescând gradul de risc la adresa securității.

În consecință, orice demers internațional și național de proiectare/reproiectare a unei strategii de securitate va trebui să țină cont de complexitatea și fluiditatea mediului actual internațional de securitate.

Lumea în general traversează un proces de „actualizare” a strategiilor în domeniu, raportându-se la caracteristicile de bază ale sistemului de securitate, respectiv: globalizarea amenințărilor neconvenționale (terorism, proliferare, crimă organizată). În prezent, principalele amenințări la adresa valorilor democrației nu mai sunt legate de un posibil atac convențional. Există multe țări nedemocratice care au acces la arme de distrugere în masă și care sunt interesate să le folosească pentru atingerea unor obiective politice. Rețelele teroriste și conflictele regionale pot folosi traficul de ființe umane, de arme și droguri drept mijloace de finanțare. În acest

context, cooperarea internațională şi regională devine cheia în combaterea acestor noi amenințări.

Lipsa oricărei cooperări în domeniul securității poate constitui un serios obstacol în depăşirea neînțelegerilor şi divizării regionale. Pe acest fond, întregul sistem multilateral de securitate creat la sfârşitul celui de al doilea Război Mondial, se află în plin proces de reconsiderare. La nivel mondial, ONU trebuie să se adapteze noilor realități pentru a fi un organism puternic, credibil şi eficient.

După sfârşitul celei de-a doua conflagrații mondiale, Organizația Națiunilor Unite a preluat funcția asigurării securității colective de la fosta Ligă a Națiunilor. Charta Națiunilor Unite permite intervenția statelor membre în scopul menținerii şi restaurării păcii şi securității. Ulterior, au apărut şi alte organizații de apărare colectivă: NATO, Tratatul de la Varşovia, UEO (Uniunea Europei Occidentale), SEATO (Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est), CENTO (Organizația Tratatului Central), CSCE (Conferința pentru Securitate şi Cooperare în Europa), devenită, ulterior, OSCE (Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa).

Un alt termen vehiculat în lucrările de specialitate este acela de securitate globală, care defineşte un sistem strategic polarizat în jurul unui nucleu de state liberal-democratice unite printr-o rețea de alianțe şi instituții care împărtăşesc aceleaşi valori democratice, cooperare, transparență economică, politică şi de apărare. Prin definiția sa, Securitatea Globală priveşte atât în interiorul, cât şi în exteriorul sistemului şi încorporează, pe lângă securitatea colectivă şi apărarea colectivă, securitatea individului şi promovarea şi protecția activă a stabilității din spațiile adiacente Securității Cooperante.

Unele organizații internaționale sunt, de asemenea, în plin proces de transformare. Un exemplu concret îl reprezintă NATO, care este organizația internațională cea mai activă în momentul de față. Pentru realizarea acestui complex proces s-a constituit în structura militară NATO, Comandamentul Aliat pentru Transformare-ACT, cu cartierul general la Norfolk, SUA şi aceasta în condițiile în care Alianța îşi îndeplineşte misiunea fundamentală - apărarea colectivă - acționând dincolo de arealul tradițional, prin proiectarea securității potrivit conceptului „*out of area*". Fie că este vorba de spațiul neintegrat al Europei de Sud-Est, arealul extins al Mării Negre, inclusiv Caucaz, Asia Centrală, Africa de Nord sau Orientul Mijlociu, „caracterul indivizibil al securității" impune un exercițiu comun pentru gestionarea eficientă a principalilor vectori de amenințare la adresa stabilității euroatlantice. În prezent, acest exercițiu este echivalentul consensului aliat de „proiectare a stabilității", acesta fiind unul dintre motivele pentru care NATO, inclusiv România, este implicată, în Afganistan (misiune NATO, deci comanda asigurată de Alianță) sau Irak (unde participă multe țări din NATO, în cadrul coaliției multinaționale).

Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația pentru Securitate şi Cooperare Europeană (OSCE), Uniunea Europeană (UE) au adus contribuții deosebite la securitatea şi stabilitatea euroatlantică. Consiliul de Securitate al ONU are în continuare o răspundere recunoscută şi invocată în menținerea păcii şi securității internaționale, urmând ca şi în anii următori să dețină un rol important în edificarea securității şi stabilității mondiale.

Vom continua investigarea noilor evoluții ale mediului de securitate internațional şi implicațiile acestora asupra misiunilor NATO şi UE, pentru a identifica consecințele lor privind securitatea națională a României, acesta constituind argumentul esențial al necesității unui management integrat al securității naționale a țării noastre, pe care să-l practice conducerea politico-militară.

Tot mai mult, studiile recente au în vedere tranziția de la securitatea națională şi cea internațională la securitatea globală în care indivizii şi comunitățile se confruntă cu primejdii nu cu duşmani. Securizarea spațiului „oecumenic" nu găseşte, însă, soluții în gândirea tradiționalistă care se bazează pe renaşteri religioase şi nici în entuziasmul globalist care ignoră provocările create de deschiderea piețelor.

Într-o lume din ce în ce mai interdependentă, s-a văzut că orice şoc serios se repercutează dintr-o țară în alta, iar acesta se poate şi amplifica pe parcurs, extinzându-se, printr-o contagiune psihologică, de la o zonă restrânsă la întreaga planetă. Pe măsură ce spațiile naționale devin arii de continuitate ale sistemului mondial, din acest punct de vedere guvernele reprezentând nu entități separate ci partea din întreg, consecințele riscurilor locale se transmit rapid de la o țară la alta. Iată de ce, astăzi, mai mult ca oricând, statelor li se solicită transparență, prudență şi rigurozitate, consolidarea respectării drepturilor omului, a democrației şi promovarea tuturor aspectelor societății civile, consolidarea încrederii în domeniul militar şi promovarea securității prin cooperare.

Autoritatea redusă a statelor în ceea ce priveşte capacitatea lor de intervenție pentru a limita expansiunea necontrolată a fenomenelor economice de tip global poate conduce la manifestarea unor noi tipuri de primejdii care se deosebesc de conflictele sau războaiele cunoscute. Astfel de situații, care constituie produsul secundar al mondializării economiei şi al gestionării afacerilor multinaționale individuale, asupra cărora nu se poate exercita un control global, sunt caracterizate prin procese economico-financiare cu inerente fluctuații şi cicluri, ce pot fi surse de instabilitate pe plan local dar cu repercusiuni mai ample.

Pe termen lung, managementul afacerilor globale va trebui conceput în conformitate cu potențialele conflicte ce se pot naşte între spațiul dominant şi cel periferic unde stările de anarhie se pot acutiza în confruntarea pe piață a ofertelor şi a îndreptățirilor cetățenilor de a opta pentru ele. Deci, cantitatea tot mai mare a bunurilor şi serviciilor pe care munca este în stare să le producă nu reprezintă o soluție miraculoasă pentru pacea socială.

În acest context, la o examinare atentă observăm că, economia modernă a integrării globale încurajând corporațiile, produsele şi serviciile internaționale readuce în centrul interesului afecțiunea umană pentru viața personală începând cu familia, dar şi pentru viața oraşelor şi regiunilor interne, explicând, prin aceasta, exacerbarea fenomenelor legate de semnificația sentimentelor, de pildă privind fervoarea cu care echipa sportivă favorită este susținută în confruntările acesteia.

Globalizarea – eliminarea barierelor din calea liberului schimb şi integrarea economiilor naționale, privatizarea monopolurilor de stat şi transparența – accesul neîngrădit la informație, necesare în a furniza potențialul pentru dezvoltarea țărilor sărace, nu elimină imperfecțiunile economiei de piață.

În ultimii ani au proliferat asociaţii şi mişcări transfrontaliere care cuprind corporaţii economice, mişcări sindicale, grupuri etnice, religioase, civice, culturale şi ecologice, fiecare având milioane de membri şi zeci de mii de ramificaţii, concurând acţiunile organismelor interguvernamentale organizate pentru coordonarea eforturilor pe diferite domenii de activitate.

În ciuda controverselor privind rolul organismelor internaţionale, al nemulţumirilor şi efectelor nedorite, exploatarea potenţialului benefic al globalizării reflectă că, nu există un singur model de economie de piaţă, unele state fiind preocupate de combaterea sărăciei, altele de bunăstarea socială şi starea de sănătate a populaţiei. Peste tot, însă, periodic, piaţa produce recesiuni şi crize, falimente şi şomaj, iar statul, chiar dacă nu a reuşit întotdeauna să joace un rol esenţial în diminuarea acestor neajunsuri, a îndeplinit sarcina de asigurare a dreptăţii sociale furnizând învăţământul de calitate, infrastructura juridică şi socială.

Totuşi, mulţi analişti consideră statul mai mult o problemă a economiei de piaţă decât o rezolvare a deficienţelor acesteia, dar imperfecţiunile pieţei şi statului sunt, în fond, rezultatul aceluiaşi vector, respectiv al informaţiei permanent imperfecte pe baza căreia se iau deciziile.

Fiind dependente de evoluţia cunoaşterii cu privire la conceptul informaţie - informare, progresele în domeniul economic sunt strâns legate de schimbările respective producând noi manifestări în planul transformării cunoştinţelor despre economia de piaţă.

Din această cauză, dacă instituţiile internaţionale se concentrează pe probleme vizând stabilitatea şi securitatea economiei mondiale, asupra conflictelor şi dificultăţilor locale sau acţiunilor care aduc beneficii mai ales cetăţenilor unei ţări trebuie să existe preocupare la nivel naţional. Cu certitudine, nu ne putem baza pe mecanismele economiei de piaţă pentru produse şi servicii precum apărarea, securitatea, educaţia, controlul poluării, nici pe efectele bune ale globalizării la nivel local, cu toate acestea, declinul unui stat din punct de vedere economic sau poluarea mediului acestuia pot afecta pe toată lumea nu doar afacerile din ţara respectivă sau din statele vecine, pentru aceasta organismele mondiale trebuie să fie deschise cooperării, să fie transparente şi să acţioneze în interesul general.

Aşadar, schimbarea cea mai importantă pentru ca procesul globalizării să se desfăşoare cu succes vizează asemenea proceduri care să asigure buna informare în luarea deciziilor, transparenţa nu doar a guvernelor şi a pieţelor naţionale, ci şi a instituţiilor internaţionale care deşi sunt organizaţii publice nu răspund direct în faţa opiniei publice, în acest scop fiind necesară explicarea consecinţelor diferitelor politici şi decizii mai ales categoriilor sociale afectate.

Dacă arhitectura organizării internaţionale este ideală, pe termen lung nici un interes special nu va obţine avantaje diferenţiale în cadrul regulilor comune. Speranţa pentru îmbunătăţirea condiţiei sociale particulare trebuie să derive din acceptarea colectivă a promovării intereselor private prin reguli organizaţionale ca parte a procesului democratic modern.

Concluzia este că, organizarea socială ideală, fie şi de tipul grupurilor corporatiste multinaţionale, în actualul stadiu de dezvoltare a umanităţii, nu poate elimina asimetria informaţională, deşi, se poate presupune că există posibilitatea

maximizării câştigurilor individuale din interdependenţa socială fără a face abstracţie de raţionalitatea bazată pe capacităţile diferite şi limitate de informare şi cunoaştere ale indivizilor şi entităţilor din care aceştia fac parte.

România, ca orice stat modern racordat la realităţile vieţii, receptează din plin presiunile exercitate de schimbările cotidiene. Nevoită să se adapteze noilor coordonate geostrategice şi geopolitice, România a renunţat poate mult prea uşor la mai multe sectoare de interes strategic sau şi-a diminuat substanţial potenţialul acestora.

Determinările externe, dar şi managementul defectuos intern au fost factorii decisivi în domenii precum apărarea, energia, industria grea şi cea specială, transporturile, cercetarea, sănătatea, agricultura, turismul, învăţământul şi cultura, etc., înregistrându-se regrese vizibile, cu potenţiale efecte negative asupra viitorului societăţii româneşti în ansamblu.

Procesul de globalizare impus de statele dezvoltate şi acceptat fără rezerve de foştii sateliţi ai Moscovei a permis apariţia, menţinerea şi dezvoltarea unor procese de tranziţie de la socialism la capitalism cu un pronunţat caracter experimental, a căror finalitate sunt dificil de previzionat sub multiple aspecte: social, economic, politic sau strategic la nivel naţional, european şi mondial.

Istoria va consemna în mod sigur, mai devreme sau mai târziu, că integrarea euroatlantică a statelor est-europene - ca instrument al procesului de globalizare - constituie evenimentul istoric de maximă importanţă al ultimului secol, depăşind în anvergură şi ca efecte chiar şi marile conflicte militare.

Statele continuă să existe în formele lor iniţiale, chiar dacă asistăm la o integrare din ce în ce mai mare a acestora pe diferite planuri. Există o anumită rezistenţă ce încearcă să contrabalanseze fenomenul de globalizare şi care determină numeroase grupuri să încerce să-şi afirme cât mai mult identitatea culturală, distinctă de a celorlalţi. Apartenenţa la o naţiune le oferă un sentiment de solidaritate, de reprezentare a unei istorii şi tradiţii glorioase, a unor realizări remarcabile din care se naşte sentimentul de mândrie naţională.

Componenta militară a globalizării nu poate fi tratată în mod abstract fără a o include în dimensiunea de securitate a globalizării care este cea mai sensibilă, atât în relaţiile cu tendinţele de globalizare a riscurilor, cât şi cu ideea păstrării atribuţiilor şi componenţelor statelor naţionale.

Puterea militară convenţională nu şi-a pierdut rolul de a fi un „indice” al puterii unui stat şi de a constitui un descurajant pentru o gamă largă de agresiuni, însă securitatea militară nu mai înseamnă asigurarea inviolabilităţii teritoriale, ci protejarea individului împotriva violenţei militare, a traiului şi condiţiilor de viaţă ale acestuia.

Globalizarea militară contemporană ridică probleme serioase privind semnificaţia şi practica suveranităţii şi autonomiei statului. Puterea militară a jucat un rol fundamental în evoluţia şi forma instituţională a statului-naţiune. Capacitatea de apărare naţională prin mijloace militare autonome este centrală pentru concepţia modernă de stat suveran. În „epoca globalizării”, corelaţia tradiţională între organizarea naţională a puterii militare, respectiv a apărării naţionale şi statul-naţiune teritorial pare să sufere unele transformări.

Aranjamentele multilaterale de apărare şi de securitate complică, dacă nu chiar compromite luarea deciziilor de către guverne în această privinţă.

Elaborarea politicilor de apărare şi managementul apărării în statele capitaliste avansate nu mai constituie o problemă în principal naţională. Elaborarea unei politici de apărare naţională, pornind de la deciziile privind strategia de apărare şi până la cele privind desfăşurarea şi folosirea forţei militare, este integrată într-o matrice a mecanismelor instituţionalizate de consultare şi cooperare, bilaterale şi multilaterale, atât oficiale, cât şi neoficiale.

Existenţa şi creşterea rolului ONU şi a NATO, a altor foruri internaţionale (OSCE, Conferinţa ONU pentru Dezarmare, etc.), au contribuit la o „extindere" a procesului de elaborare şi administrare a politicii de apărare peste graniţele naţionale. Globalizarea a stimulat instituţionalizarea şi perfecţionarea unui sistem de securitate şi de apărare în zona euroatlantică, complementar celor naţionale. Există puţine aspecte ale politicii de securitate naţională asupra cărora evoluţiile din viaţa internaţională a ultimelor decenii să nu-şi fi pus amprenta, încât, până şi agenţiile de informaţii au pus la punct o formă proprie de dialog.

Doctrina securităţii naţionale reprezintă unul dintre principiile esenţiale şi definitorii ale noţiunii moderne de suveranitate. Capacitatea autonomă a statului modern de a apăra naţiunea de ameninţări externe este o componentă primordială şi premisa esenţială a concepţiei tradiţionale de suveranitate. Statele moderne, domeniul militar, şi-au dorit totdeauna să fie independente. Era contemporană, marcată de procesele globalizării a determinat o reconsiderare a ideii şi practicii securităţii naţionale. Pentru multe state, strategia „securităţii naţionale" aproape că nu se mai deosebeşte de strategia „securităţii internaţionale", împreună cu alte state, formând o „comunitate de securitate".

În interiorul acestei „comunităţi de securitate", strategiile de apărare şi securitate naţională sunt formulate în cadrul unor sisteme instituţionalizate de alianţă, consultarea şi cooperarea fiind mecanismele de bază ale politicii de securitate. Elaborarea şi urmărirea obiectivelor de securitate naţională sunt inseparabile de elaborarea şi urmărirea securităţii colective. Chiar şi statele care a căutat în decursul istoriei să atingă un nivel înalt de autonomie a apărării naţionale (ex. Franţa) sau să-şi menţină o politica oficială de neutralitate (ex. Suedia), s-au alăturat „comunităţi de securitate" extinse.

În contextul acestor realităţi şi tendinţe este firesc a ne întreba dacă se prefigurează sfârşitul forţelor armate naţionale? Dacă se prefigurează o deplasare către o specializare funcţională a rolurilor militare naţionale sau dacă asistăm la o integrare militară internaţională cu pierderea identităţii naţionale .

În general, statul deţine monopolul asupra folosirii legitime a forţei şi este singurul furnizor de securitate, responsabil atât pentru asigurarea securităţii interne, cât şi pentru apărarea împotriva ameninţărilor externe. Cu toate acestea, în ultimii ani, specificul conflictelor şi reacţia populaţiei la pierderile omeneşti din rândul militarilor, a adus în prim plan un nou fenomen cunoscut ca privatizarea funcţiilor de securitate.

Faptul că astăzi, deja se vorbeşte de o „comunitate de interese" este de aşteptat, că într-un viitor nu prea îndepărtat, să existe şi o „piaţă de securitate" unde

competiția să presupună „excelența în afacerile militare”, să determine statele să opteze pentru o specializare funcțională a rolurilor militare sau, să „reinventeze mercenariatul” întrucât, legislația internațională actuală condamnă doar pe cei care practică mercenariatul (în sensul că nu le este recunoscut statutul de combatant) nu şi statele care folosesc mercenari. Dacă în vremurile din secolul al XVI-lea, războiul a putut constitui o „industrie naționalizată” pentru elvețieni, de ce am refuza să credem că acest lucru nu este posibil şi în secolul XXI?

În astfel de circumstanțe, companiile militare private sunt contractate (dar acestea lucrează pentru profit), pentru a oferi servicii militare şi pregătire sau mai precis, servicii de luptă şi auxiliare. Totuşi, din punct de vedere legal, nu se încadrează în definiția limitativă a forțelor mercenare pentru că de obicei sunt alcătuite din personal militar în rezervă. Companiile militare private oferă o gamă variată de servicii, de la luptă la suport operațional, consiliere şi pregătire, achiziționarea armamentului, adunarea de informații, recuperarea ostaticilor, etc. Indiferent de tipul de servicii oferite, caracteristica lor comună este aceea că operează la invitația guvernelor, în special în situații conflictuale sau reconstrucție post-conflictuală. Administrația americană încredințează un număr mare de contracte civile, chiar şi în Irak, pentru îndeplinirea multor sarcini militare. Un exemplu de astfel de companie militară privată este compania MPRI din SUA, companie profesională de servicii în domeniul contractării pentru apărare, axată pe sprijin şi asistență în probleme de apărare, precum expertiză în implementarea cadrului legislativ, şi dezvoltarea păturii de lideri[3]. A fost creată în 1987 din foste cadre militare superioare şi operează încă sub conducerea personalului militar în rezervă.

În principiu, globalizarea, este asociată cu o structură globală, dinamică, în evoluție, de facilitare şi constrângere. Structura este puternic stratificată, de vreme ce globalizarea este profund inegală. Aceasta reflectă atât inegalitățile existente şi generează noi procese de includere şi excludere, noi învingători şi învinşi. Deschiderea spre nou, viziunea dar şi „antreprenoriatul în afaceri ” se pot constitui în elemente de reuşită pentru cei care înțeleg că startul mileniului trei pe care l-am început a fost dat de trei revoluții – revoluția informațională, revoluția globalizării şi revoluția în afacerile militare – care se află în relație de înlănțuire: revoluția informațională accentuează globalizarea şi amândouă determină o revoluție în afacerile militare.

Evoluția războiului de generația a 4-a şi prevalența probabilă a acțiunilor asimetrice în fizionomia de ansamblu a conflictelor viitoare implică o nevoie crescândă de instruire a trupelor, în sensul formării şi perfecționării unor deprinderi combative, cu accent pe tacticile, tehnicile şi procedurile neregulate sau nonliniare, potențate de capacități şi posibilități de lovire în adâncime, pe întrebuințarea, pe scară largă, a operațiilor informaționale şi psihologice, pe dominanta informațională şi, mai presus de toate, pe superioritatea decizională. Aşadar, evoluția artei militare determină modificări nu numai în sfera acțiunii militare propriu-zise, ci şi în formarea şi instruirea pentru acțiuni militare complexe a agenților ei.

[3] www.mpri.com/

Explozia de informaţii şi cunoştinţe noi ce apar zi de zi în domeniul militar precum şi implicaţiile şi întrepătrunderea tot mai accentuată a acestora cu întreaga viaţă materială, spirituală şi politică a societăţii impun un studiu aprofundat al profesiei militare atât din perspectivă istorică, tehnologică dar şi sociologică.

În prezent, când omenirea se încadrează ireversibil în societatea informaţională, definită ca o societate a cunoaşterii şi, în acelaşi timp, ca o societate a organizaţiilor, organizaţii ce marchează convergenţa între două fenomene definitorii pentru natura umană - cel al cunoaşterii şi cel al organizării într-o construcţie socială emblematică pentru ideile de competenţă colectivă, acţiune inteligentă şi performanţă durabilă - studiul profesiunilor devine o problemă de actualitate nu numai în spaţiul teoriei organizaţiilor, ci şi la scara organizaţiilor concrete; fiecare din ele îşi elaborează şi testează continuu reprezentările despre mediul în care acţionează, misiunea şi competenţele proprii, făcându-le intangibile membrilor săi.

Era contemporană, marcată de procesele globalizării a determinat o reconsiderare a ideii şi practicii securităţii naţionale. Pentru multe state, strategia „securităţii naţionale" aproape nu se mai deosebeşte de strategia „securităţii internaţionale", împreună cu alte state formând o „comunitate de securitate". Obligaţiile prevăzute în tratate, angajamentele militare, natura intercorelată a capacităţilor, logisticii şi forţelor militare, internaţionalizarea producţiei de armament, transformă procesele de luare a deciziilor de folosire a forţelor militare. Toate acestea sunt de natură să schimbe şi fizionomia profesiei militare, mai ales, plecând de la cererea şi oferta de pe „piaţa de securitate" internaţională şi mai puţin naţională.

Globalizarea militară reflectă impactul noilor tehnologii în domeniul militar care, de-a lungul etapelor de dezvoltare au determinat şi determină crearea unui spaţiu geostrategic unic dar şi a unui profesionist militar de nivel internaţional.

Fiecare actor statal reacţionează la globalizare regională şi integrare în funcţie de o serie de factori interni: nivelul de dezvoltare economică, cantitatea şi calitatea resurselor materiale, financiare, materiale şi informaţionale deţinute, bună sau slabă guvernare etc. dar şi în funcţie de o serie de factori externi: participarea într-o organizaţie economică sau politico-militară, relaţiile cu organizaţiile regionale sau globale depinzând, în acelaşi timp, şi de dinamica mediului de securitate regional sau global.

Globalizarea este un fenomen emergent fără de care nu ne putem imagina viitorul pentru că toate premisele mediului în care trăim, cu mijloacele şi practicile uzuale („networking-ul", reţele şi infrastructuri mega-gigantice de conectare la orice şi oricând etc.) duc spre evidentul rezultat: o lume interconectată, în care informaţia înseamnă putere şi cantitatea nu mai este într-atât de mult o calitate ca în secolele trecute.

După cum bine ştim cu toţii, tendinţa de a îngloba entităţi diferite într-un întreg şi a le standardiza a existat decât s-au „ciocnit" primele civilizaţii, numai că toate acele acţiuni nu se numeau aşa.

Globalizarea, ca fenomen multidimensional este o etapă viitoare a procesului general de dezvoltare politico - economică şi culturală a omenirii. Aceasta întrucât, mai întâi de toate, globalizarea este un proces geo-economic şi mai apoi geopolitic şi geo-cultural. Acest proces nu este doar o apropiere, o integrare a economiilor mai

multor țări, ci o schimbare a caracteristicilor calitative ale acestor economii care se transformă din nişte sisteme închise în elemente constitutive ale unui sistem mondial.

Totuşi, globalizarea are un potențial enorm de a genera creştere, dar, în acelaşi timp, ea provoacă „status quo", adică slăbeşte reglementarea socială, politică, economico-financiară națională fără a furniza o alternativă satisfăcătoare.

În concluzie, globalizarea este un fenomen complex, omniprezent şi multidimensional, care afectează toate domeniile de activitate umană şi implicit toate statele. Unii autori îl socotesc un fenomen capabil să aducă fericirea şi bunăstarea pentru toată lumea, în timp ce alții îl apreciază ca fiind dăunător umanității, prin efectele pe care le generează.

Actorii globalizării sunt prezentați relativ diferit în studiile de specialitate. Astfel, în „*Guide de formation sur globalisation dans les Amériques"* în calitate de actori ai globalizării sunt menționați următorii[4]: Guvernele; Instituțiile economice internaționale şi regionale - în fruntea listei, se vor afla desigur marile organizații economice internaționale, printre care se numără Banca Internațională de Reconstrucție (BIRD), Banca Mondială (BM), Fondul Monetar Internațional (FMI), Organizația Mondială a Comerțului (OMC- în 1994 a luat locul GAAT). Apoi, sunt organizațiile economice regionale, cum ar fi Comisia pentru America Latină şi Caraibe a ONU şi Banca Interamericană de Dezvoltare; Societățile transnaționale; Organizațiile şi mişcările sociale sunt un alt actor al globalizării.

Este adevărat că atât integrarea regională, cât şi globalizarea presupun o serie de costuri sociale, economice şi nu numai, dar respingerea celor două fenomene nu este benefică pentru nici un stat. Astăzi, pe arena mondială, acționează destul de consistent o serie de actori non statali, definiți printr-o mare putere economică. Este vorba de organizațiile multinaționale, care agreează şi susțin ideea globalizării. Aceste instituții financiare şi economice (multinaționale sau transnaționale) au capacitatea financiară şi economică, dar şi influența politică necesară de a promova şi susține cu succes globalizarea.

Ele sunt interesate de obținerea unui profit cât mai mare şi fac tot ceea le stă în putință în acest sens, iar globalizarea le satisface din acest punct de vedere. Relațiile de integrare sunt cu atât mai ridicate cu cât economiile sunt mai dezvoltate, cu cât ele au structuri de producție şi de consum diversificate şi cu cât ele sunt mai apropiate geografic.

Am încercat să prezentăm principalele mutații din mediul de securitate internațional şi să situăm România în acest complex şi imprevizibil ansamblu, pentru a evidenția profundele schimbări în conținutul managementului evoluțiilor contradictorii la nivel planetar, care este atributul principalelor organisme cu atribuții la scară globală. Ca membră a acestor organisme, țara noastră înregistrează aceleaşi modificări în toate compartimentele vieții sociale, dintre care noi ne-am oprit asupra domeniului securității, pe care ne-am străduit să o analizăm în toată complexitatea ei, pentru a sugera necesitatea stringentă a unui management modern şi eficient al acesteia, pentru a putea îndeplini toate misiunile în cadrul NATO şi UE.

[4] http://www. ccmm-csn.qc.ca/publications/Dorval_02-12-10.pdf

Înțelegerea situației contemporane trebuie să înceapă cu recunoaşterea că natura schimbătoare a mediului internațional semnalizează o transformare a ordinii internaționale rezultând din schimbarea structurilor interne ale actorilor cei mai importanți din democratizarea politicii, globalizarea economiilor şi comunicarea în timp real între actori. Securitatea şi relațiile internaționale au avut şi vor avea la bază implicarea organizatorică a statului-națiune, care în epoca actuală combină un nucleu național şi cultural cu atribute multietnice. Important este ca statele-națiune să se adapteze la noile circumstanțe fără a li se submina propria imagine despre ele însele ca actori internaționali, globali şi/sau regionali.

În cadrul complex al mediului internațional de securitate, supus unor schimbări importante în ultimul timp, atenția comunității internaționale este îndreptată spre punerea în practică a unei viziuni care să contribuie la o consolidare a păcii şi securității mondiale, ceea ce înseamnă reducerea stărilor conflictuale de orice natură şi, implicit, acolo unde este posibil, a cauzelor ce le generează. Această viziune presupune identificarea la scară globală a vulnerabilităților, a posibilelor riscuri şi amenințări ce ar putea conduce la apariția unor surse de instabilitate sau agravarea unora deja existente.

BIBLIOGRAFIE

[1] BAUMAN, Zygmunt, *Globalizarea şi efectele ei sociale*, Bucureşti, Antet, 2004.

[2] DORVAL, Brunelle, Lorine Guay, Ana Maria D'Urbano, Tania Vachon, *Guide de formation sur globalisation dans les Ameriques*, în http://www.ccmm-csn.qc.ca/publications/Dorval_02-12-10.pdf.CALLAGHAN, Jean, KERNIC, Franz, *Securitatea Internațională şi Forțele Armate*, Editura Titronic, Bucureşti, 2003.

[3] GIDDENS, Anthony, *Cum globalizarea schimbă modul nostru de viață,* Editura ALL, Bucureşti, 2005.

[4] FRUNZETI, Teodor, *Glbalizarea securității,* Editura Militară, Bucureşti, 2006;

[5] KOLODZIEJ, A. Edward, *Securitatea şi relațiile internaționale,* Editura Polirom, Bucureşti, 2007.

[6] MALIȚA, Mircea, *Zece mii de culturi, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI*, Editura Nemira, Bucureşti, 2001.

[7] MUREŞAN, Mircea, *Globalizare, integrare, dezvoltare-pilonii unei lumi durabile,* Impact Strategic nr.1/2006, București.

[8] POPA, Vasile, *Implicațiile globalizării asupra securității naționale*, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.

[9] SOROS, George, *Despre globalizare*, Editura Polirom, Iaşi, 2002.

[10] STIGLITZ, Joseph E., *Globalizarea*, Editura Economică, Bucureşti, 2005.

DREPTUL ŞI ECONOMIA JUSTIȚIEI GLOBALE

Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU[*]

International law might be viewed as a fundamantally conservative, embendding the rule of law in its principles about the role of the state and how is made. Its traditional concerns for executive sovereignity and uncompromised autonomy of states might be viewed as analogous in domestic setting, to an exclusive concern for protecting private property in a society where some are fabulously wealthy while others live in misery.

So, is the international legal system complicit in the immiseration of hundreds of milions? That system, insofar as it emanates from and rigidifies a particular structure of distribution, is part of the problen, but it also can part of the solution. To the extent that the international legal system provides a theoretical framework for ignoring the plight of the poor, i tis part of the problem To the extent that the system provides an institutional structure which to effect distributive justice, i tis part of the solution. Likewise, to the extent that the system provides an analytical framework by which to recognize the plight of the poor and responsability of the wealthy to effect distributive justice, i tis also part of the solution. Finally, i tis important to note that not every ethical obligation, and not every natural law obligation , must be reflected in positive law. Rather, i tis necessary to examine the way in which transposition to positive law affects the value sought to be achieved.

1. Considerații generale. Dreptul internațional ar putea fi considerat o disciplină fundamental conservatoare impunând un status quo distributiv în interesele sale privind aplicarea normelor şi principiilor sale despre rolul statului şi modul de elaborare a legilor. Interesele tradiționale referitoare la suveranitatea şi independența totală a statelor pot fi considerate prin analogie ca cadrul intern echivalent cu interesul exclusiv pentru protecția proprietății private într-o societate în care există indivizi extrem de bogați şi indivizi care trăiesc în sărăcie. În ce măsură interesul pentru o justiție distributivă ar putea afecta sistemul de drept internațional. Chiar dacă sistemul de drept internațional nu reprezintă cauza sărăciei (deşi totul depinde de definiția personală a cauzalității) este nevoie de o reformă pentru a eradica sărăcia? Ce fel de reforme sunt necesare?

Există un interes pentru justiția distributivă care intervine în cadrul multor aserțiuni privind realizarea sau interpretarea dreptului internațional, deşi deseori nu are un rol distinct sau chiar legitim. Conform unui punct de vedere împărtăşit de economişti, justiția distributivă reprezintă „o constrângere minoră", un factor care trebuie luat în considerare când toate celelalte sunt egale. Desigur, niciodată lucrurile nu sunt egale. Mai mult decât atât, Louis Kaplown şi Steven Shavel[1] au arătat că augmentarea de interese pentru corectitudine sau justiție în analiza politicilor sociale reduce în mod necesar (şi tautologic) prosperitatea cel puțin cu atât cu cât preferințele individuale includ un sens al corectitudinii sau al justiției. Această perspectivă economică ar putea să nu aibă implicații politice; autorii precitați acceptă justiția şi corectitudinea în mod corect ca aport individual preferențial. Analiza s-ar putea

[*] **Avocat în Baroul Bucureşti**

[1] Joel P. Trachtman, *The law and economics of global justice,* AJIL, vol. 96 nr.4, october 2002, p. 984.

extinde luând în calcul sugestia că indivizii, conform propriilor lor idei de corectitudine şi justiţie, pot delega misiunea de evaluare a tot ceea ce este corect sau just, judecătorilor, legislatorilor, celor care scriu tratate sau altor reprezentanţi. Economiştii vor accepta posibilitatea ca astfel de agenţi să ţină cont de corectitudine şi justiţie în deliberările lor.

În timp ce abordarea dreptului natural include interese mari pentru concepte complexe ale justiţiei naturale, juriştii din întreaga lume nu au făcut practic prea mult pentru a formaliza şi într-adevăr pentru a legitima problemele justiţiei distributive. Probabil că acest lucru se datorează faptului că vocaţia dreptului furnizează puţine instrumente de rezolvare a problemelor justiţiei distributive (de fapt avantajul comparativ al discursului legal constă în justiţia procedurală). După cum s-a amintit mai sus, dreptul (spre deosebire de procesul mai mult politic de elaborare a normelor de drept şi lăsând deoparte pentru moment procesul dreptului comun) este un proces conservator dar nu în sens politic ci în sensul menţinerii statutului existent. Astfel, dreptul transpune puterea politică dintr-un moment anterior, când au fost concepute legile, într-un moment ulterior, când beneficiarii acestor legi ar putea să nu dorească refacerea acestora. Mai mult, sfera limitată la anumite cazuri pentru discursul legal împreună cu accentul pus pe regulile cutumiare, spre deosebire de tratat, în multe analize legal internaţionale, deseori nu reuşeşte să întrezărească şi alte posibilităţi decât un schimb interstiţial.

De aceea, dreptul încearcă să angajeze perspective ale unor discipline mai puţin conservatoare, normative şi chiar imaginative cum ar fi filosofia, politica şi economia. Aceste discipline pot fi înţelese adresându-ne de *lege ferenda* şi efectuând doar parţial dacă nu deloc *lege lata* care reprezintă mai mult decât o expresie a c0onservatorismului. Discursul despre *lege ferenda* nu este într - adevăr un domeniu monopolizat de jurişti şi este necesară o analiză atentă pentru a identifica avantajele în favoarea lor. Discursul despre *lege ferenda* conţine valori şi consecvenţă: ce dorim să realizăm şi care este modalitatea optimă de realizare? Specialiştii în ştiinţe juridice nu acordă o atenţie specială valorilor, dar contribuie la aceasta prin înţelegerea funcţionării şi efectelor normelor juridice. Filosofii şi sociologii au dreptul de a face cunoscute avocaţilor aspecte în legătură cu *lege ferenda.*

Justiţia globală[2] include rezultatele unui studiu efectuat de importanţi filosofi şi teoreticieni politici din Europa şi America, juriştii simţindu-se desconsideraţi şi dezamăgiţi prin excluderea lor de la un proiect privind justiţia. Dar, după cum afirmam în cele ce preced, ştiinţa dreptului oferă o viziune surprinzător de restrânsă privind conţinutul justiţiei distributive. Spre deosebire de aceştia din urmă, economiştii s-ar putea să nu aibă reţineri în privinţa excluderii lor, pe de o parte pentru că metodologia lor ignoră în general tipul de probleme distributive/normative la care se referă „Global Justice". Oricum, economiştii reprezintă o parte indispensabilă a acestui demers despre distribuţia bogăţiei şi eradicarea sărăciei în întreaga lume. Problemele controversate ale justiţiei globale nu apar la nivelul valorilor şi principiilor morale ci după aplicarea acestora. Dezbaterea necesită aportul

[2] Este şi o lucrare omonimă *Global Justice*, a lui Thomas W. Pogge, apărută în Editura Oxford: Blackwell Publishers, în 2001.

economiştilor şi juriştilor, mai mult decât al filozofilor şi teoreticienilor politici. Voi încerca să ţin cont de criticile specialiştilor îmbunătăţind valoarea discursului, adăugând câte ceva, din perspectiva unui avocat, nu a unui economist, acordând însă atenţie şi problemelor care ar putea fi puse şi de un economist. În timp ce criticii susţin controversata nevoie de a îmbunătăţi nivelul de trai al celor săraci, acest demers poate avea un rol important în dezvoltarea şi consolidarea unor fundamente etice pentru o acţiune fermă. Mai mult, aceste fundamente etice sunt utile pentru a înţelege care sunt modurile de acţiune solicitate. Lipsa unei înţelegeri şi incertitudinea au constituit un obstacol în calea acţiunilor concrete anterior întreprinse. Deşi Pogge[3] a avut dreptate să susţină acest proiect în sfera filosofiei politice, totuşi va fi necesară implicarea economicului şi a dreptului pentru a realiza acest obiectiv complex.

Analiza filosofică şi etică reprezintă temeiul pe care se poate construi edificiul unor instituţii, dar şi suportul acţiunii. Vom aminti în cele ce urmează domeniile în care criticii au identificat corect imperfecţiunile unei metode exclusiv teoretice.

2. Etica, polemica şi ştiinţele sociale.

Această problemă a fost abordată şi de alţi autori contemporani în „Global justice”[4]. Apoi, nu există un consens general privind cea mai bună modalitate de asigurare a traiului celor săraci, având ca rezultat o ambiguitate empirică şi practică cu ?justiţiei globale” că situaţia disperată a săracilor este un lung şir de statistici care arată două tipuri de ambiguităţi ce pot limita posibilităţile de acţiune. Ambiguitatea etică poate duce la crearea unor probleme vizând acţiunea colectivă: ştim cu toţii că una ajutor poate fi binevenit, însă nimeni nu face acest lucru de unul singur. Chiar şi cu o decizie colectivă, ambiguitatea practică poate stânjeni iniţiativa unei acţiuni.

Statisticile pot fi cu siguranţă convingătoare pentru cei care au nevoie de o motivare privind o anumită problemă – într-adevăr, una dintre dimensiunile covârşitoare – dar nu este convingătoare pentru stabilirea cauzelor şi a soluţiilor. *Exempli gratia*, evidenţiind faptul că la sfârşitul războiului rece numărul oamenilor săraci a crescut se poate afirma că numai structura economică de după război este cauza acestei creşteri. Analiza empirică necesară abordării acestei problematici se află în afara sferei acestui material însă nu pot să nu sugerez că nu a fost făcută o diferenţiere clară între cauzalitate şi corelare şi nici între criteriile relative şi cele absolute. Mai mult, există contraexemplul pe care analiza nu poate să-l ia în calcul – cazul Coreei de Nord, care şi-a sărăcit populaţia în ciuda faptului că nu participă la economia globală.

După cum arătam mai sus, foarte mult depinde de propria definiţie a cauzalităţii. Nu se poate cauza sărăcia prin eşecul încercării de a o remedia? Dacă este aşa, atunci principala întrebare vizează obligaţiile noastre şi izvorul acestora – dreptul natural sau consimţământul? Care sunt cele mai bune metode? O dezbatere privind utilitatea eforturilor din partea instituţiilor cu vocaţie universală, cum ar fi Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială. Din păcate lucrările de azi abundă

[3] Th. Pogge, op. cit. p. 272.
[4] A se vedea, G. A. Cohen, If you’re an egalitarian, how come you’re so rich? (1999).

în informații economice şi statistice, iar modul de prezentare nu este nici social nici cel puțin filosofic, ci polemic – ceea ce inadecvat pentru o încercare de a convinge prin argumente solide. Nu suntem împotriva globalizării, însă pentru a schimba atitudinea statelor dezvoltate care impun bariere importurilor de bunuri din țările sărace credem că sunt foarte puțini cei care ar avea ceva împotrivă.

Deşi este un adevăr că unele state dezvoltate impunând bariere importului de produse agricole textile, etc., acționează împotriva statelor sărace şi determină accentuarea acestei crize, este necesară o analiză atentă. În acest context, un recent raport, în ciuda unor probleme a adus o contribuție importantă la continuarea dialogului privind cauzele sărăciei. Obiectivul major al acestui dialog nu este atribuirea responsabilităților şi a vinovăției ci, de a cunoaşte modalitatea de remediere a acestei probleme. Acest lucru este adevărat atât din punct de vedere practic, cât şi etic. Responsabilitatea pentru redistribuire reiese din înseşi relațiile sociale şi nu din cauzalitate. De aceea, trebuie numai să încercăm să demonstrăm că faza pentru o redistribuire corectă este cauzalitatea ci să analizăm societatea globală pentru a determina caracteristicile care pot fi modificate pentru a ajunge la dreptate! E nevoie să cunoaştem cauzele sărăciei şi să identificăm cele mai bune metode de abordare a acestora.

Trebuie să existe reforme instituționale globale care, puse în practică, ar reabilita starea populației sărace din toată lumea. Din păcate, structura sistemului politic şi de drept din lume este astfel încât pentru a realiza aceste reforme, țările bogate trebuie convinse. Este necesar să fie convinse că este obligația lor (legală sau morală) sau interesul lor de a acționa şi în al doilea rând că acțiunea propusă va fi, în contextul respectiv, eficientă şi corectă.

3. Cauzalitatea şi relațiile sociale

Întrebarea filosofică esențială care se află în miezul problemei care priveşte reducerea sărăciei vizează relațiile noastre cu alții pe plan mondial. Care este obiectivul societății, al solidarității sociale şi care sunt responsabilitățile fiecărui individ în parte față de ceilalți? În contextul internațional, întrebarea este cum sunt influențate aceste relații de granițele naționale. Andrew Hurell în lucrarea „Inegalitatea globală şi instituțiile internaționale”[5] analizează rolul de agent al statului pentru a sugera faptul că statul ca o comunitate este aproape asemănător unei organizații internaționale ca o comunitate. În ce priveşte relațiile sociale se pot deosebi trei tipuri de legături între cei bogați şi cei săraci: (1) nedreptatea istorică datorită căreia avem poziția respectivă în prezent; (2) necesitatea comună de a împărți resursele globale şi (3) necesitatea comună de a munci împreună într-o ierarhie economică globală. Cele din urmă două legături duc la o altă afirmație conform căreia oamenii bogați împart o societate cu cei săraci, însă nu se specifică ce fel de societate trebuie să fie şi cu ce implicații pentru problemele sărăciei şi redistribuirii.

[5] A se vedea, pentru mai multe detalii, *So why does Europe need a Constitution*? Pe site-ul http://www.iue.it/RSC Publications (european University Institute Robert Schuman Centre of Advanced Studies, Serie son Constutional Reform of the European Union).

Punem acum accentul pe cauzalitate întrucât se pare că s-ar fi ajuns la concluzia că oamenii bogaţi care au această presupusă relaţie cauzală cu cei săraci sunt obligaţi să redreseze situaţia. În consecinţă, rezultând dintr-o examinare mai amănunţită a bazei acestor afirmaţii cauzale şi a relaţiei existente între cauzalitate şi responsabilitate s-ar fi ajuns la o analiză mai aprofundată. Un economist ar fi putut răspunde la întrebarea dacă sărăcia este provocată datorită structurii economice globale sau din cauza politicilor urmate de guvernele ţărilor sărace. Dacă ultima afirmaţie este valabilă, se va solicita o revizuire sau modificare a structurii economice globale pentru a constrânge politicile urmate de guvernele ţărilor sărace şi nu de guvernele ţărilor bogate.

Pogge are dreptate spunând că „politicile noastre economice şi instituţiile economice mondiale pe care le impunem ne fac răspunzători din punct de vedere moral pentru perpetuarea sau chiar agravarea sărăciei din lume”[6]. Ceea ce doresc să spun este că aven nevoie de o analiză socială detaliată privind cauzalitatea (şi pentru a astabili o ordine de acţiune) şi că, în al doilea rând, cauzalitatea nu este suficientă şi nici imperios necesară pentru stabilirea responsabilităţii din punct de vedere moral sau legal. Domeniul legal de comparare corectă nu este prejudiciul ci taxa: taxele de susţinere a şcolilor publice par corecte chiar dacă oamenii bogaţi îşi trimit copii la şcoli particulare – chiar dacă nu fac parte din această componentă a „societăţii”. Astfel, nu ne interesează cauzalitatea ci distribuţia corectă a bunurilor.

Care anume caracteristici ale instituţiilor economice mondiale trebuie reformate? Pentru specialiştii în drept internaţional şi pentru economişti, această întrebare este esenţială şi trebuie să facă obiectul unui proiect urgent de cercetare. *Exempli gratia*, un util proiect de cercetare care analizează şi prioritizează cauzele sărăciei ca un punct de plecare a unui plan de acţiune.

4. Spre o poziţie iniţială de două nivele. Pogge aduce o contribuţie esenţială prin detaşarea argumentelor filosofice, asemănătoare cu cele evidenţiate de Rawls, care sunt folosite ca bază pentru ipoteza că ţările bogate au o responsabilitate limitată în desfăşurarea acţiunii în sprijinul celor săraci, dar respinge afirmaţia acestuia din urmă potrivit căreia teoria justiţiei nu ar impune aceleaşi responsabilităţi pentru toate statele ci numai pentru anumite ţări. Criticându-l pe Rawls, Pogge afirmă, în *Global Justice,* că este necesar un principiu care să evalueze ordinea economică globală în funcţie de efectele sale distributive aşa cum principiul de diferenţiere stabilit de Rawls, evaluează metodele alternative de structură a economiei naţionale”[7]. De aceea, ia în considerare un context internaţional şi nu transnaţional. În al doilea rând, această ipoteză empirică despre participanţi are ca rezultat inaplicabilitatea principiului de diferenţiere, corespondenta redistributivă esenţială a teoriei justiţiei. Pe cale de consecinţă, în ciuda cerinţei de conformitate cu principiul de diferenţiere dreptul internaţional impune, la nivel global, doar o modestă „obligaţie de asistare”. Această poziţie este contrazisă de atitudinea statelor: nimeni nu poate studia sistemul economic internaţional fără a recunoaşte faptul că statele caută să se îmbogăţească.

[6] Thomas W Pogge, op. cit. p. 15.
[7] Thomas W Pogge, op. cit. p. 16.

Dacă se acceptă principiul diferenţierii, atunci merită să se analizeze argumentele stabilite conform cărora separarea, stat naţional – societate internaţională adică, ideea unei poziţii iniţiale pe două nivele, unul pentru principiile internaţionale şi, celălalt pentru principiile interne, este artificială. O concluzie rezonabilă este că această teorie nu este greşită, dar este atât de vagă încât pentru detalii sunt necesare cercetări suplimentare.

Pe lângă efectele economice, principiul diferenţierii, aplicat societăţii internaţionale, implică o restructurare politică extinsă pentru a stabili procesul democratic global care pare să fie necesar pentru implementare. Într-adevăr, aplicarea acestui principiu în comunitatea internaţională, ar putea duce la formarea unui guvern mondial care va declanşa redistribuirea masivă pe plan global. Este lesne de înţeles că unii nu vor fi de acord cu aceste schimbări radicale. Desigur, este utilă o măsură de proximitate socială necesară solidarităţii. Această poziţie ţine mai mult de natura umană şi comportamentul uman şi mai puţin de un principiu filosofic, logic sau juridic. Altfel, nu are rost să folosim această teorie ca bază în determinarea justeţei acţiunilor omului sau a dispoziţiilor instituţionale dar, poate fi interpretată ca materializare a relaţiilor sociale şi ca adeziune la comunitarismul normativ în dauna menţinerii individualismului normativ. Se postulează caracteristicile existente ale relaţiilor dintre state fără a lua în calcul oportunitatea lor. Numai că aceste caracteristici sunt contingente şi de aceea ar fi cazul ca alte caracteristici să fie puse în acord cu solicitările de dreptate şi justiţie. Dacă obligaţiile morale dintre persoane depind numai de relaţiile dintre acestea, nu există motive de analiză a acestor relaţii din punct de vedere moral ci, dacă este necesar să se restabilească.

Această concepţie privind justiţia poate fi reconciliată cu un model de contract social? Chiar dacă accepta condiţia că relaţiile sociale sunt necesare, nu este adevărat că societatea internaţională nu există. Analizând ideea că societatea internaţională nu este o comunitate sugerăm că această idee nu este sprijinită de condiţiile moderne. Pentru majoritatea cosmopoliţilor, circumstanţele justiţiei şi natura cooperării sociale s-au degradat atât de mult încât suntem îndreptăţiţi să transpunem concepţiile egalitariste ale justiţiei distributive care se află în cadrul intern al statului la nivel internaţional sau transnaţional.

O modalitate de a înţelege limitările dreptului popoarelor[8] este că acest drept caută să creeze condiţii de justiţie în state, căzând în aceeaşi capcană ca şi dreptul internaţional: lipsa accentului pe individ. Accentul pus pe stat este suspect atât din punct de vedere metodologic cât şi normativ. Din perspectiva teoriei economice, se încalcă principiul individualismului metodologic; din perspectiva liberalismului se încalcă principiul individualismului normativ.

Mai mult, putem demonstra destul de simplu diferenţa dintre societatea naţională şi comunitatea internaţională. Un profesor de drept ar putea pune următoarele întrebări: Principiile de diferenţă se aplică în UE? Dar în NAFTA? Dacă nu se aplică, de ce se aplică între statele SUA? Când a început aplicarea în SUA? Ce nivel economic, politic, cultural sau alt mod de integrare trebuie să statornicească acele condiţii de aplicare a principiului diferenţierii. În ceea ce priveşte nivelul de

[8] În textul original „*law of peoples*", AJIL, op. cit. p. 990.

integrare a țărilor, pare dificil să explicăm ce semnifică o „comunitate” care justifică cererea morală de redistribuire, de asemenea, pare inacceptabil să presupunem că toate statele reprezintă comunități din punctul de vedere al scopurilor redistribuirii. Acest exemplu de delimitare ne arată doar dificultatea delimitării. Obligația de a face dreptate nu depinde de nicio relație anume sau de vreun cod. Această obligație survine din faptul că ne pasă de ceilalți şi este stabilită pe baza poziției inițiale de a ne păsa de noi înşine.

Dacă ne imaginăm o poziție inițială printre reprezentanții popoarelor, trebuie să înțelegem această poziție integrată pe două nivele. Astfel, reprezentanții popoarelor trebuie să reprezinte oamenii în mod corect şi nu la alegerea publică sau alte probleme endemice din lumea reală. Atunci va fi o mică diferență între poziția inițială a reprezentanților popoarelor şi oamenii ca indivizi. Această poziție inițială pe două nivele nu diferă de poziția originală globală. De pe această poziție originală globală, oamenii se tem că ar pute rămâne într - unul din cele mai sărace state şi vor decide aplicarea unui principiu de diferență la fel ca şi de pe o poziție originală internă. De fapt, dată fiind diferența dintre veniturile individuale în SUA care este mai mică decât diferența de venituri ale americanilor în comparație cu indivizii din țările sărace şi de asemenea, pentru că în multe cazuri țara în care un individ rămâne să trăiască (după cum este impusă ignoranța) poate afecta calitatea vieții, principiul diferențierii va fi mai atractiv pentru poziția inițială globală decât pentru o analiză a poziției inițiale care îşi limitează domeniul la relațiile dintre oamenii dintr-o anumită țară.

Relațiile dintre state sunt diferite de relațiile dintre oameni deoarece statele sunt autosuficiente şi sunt responsabile pentru propriile capacități de a satisface solicitările propriilor cetățeni. Sugerarea acestei proprii suficiențe pare falsă şi poate fi considerată un concept relativ. Un economist ar întreba în ce măsură un stat care deschide granițele pentru comerțul internațional îşi sporeşte gradul de bunăstare şi nu dacă un stat îşi este sieşi suficient. Mai mult, chiar dacă un exemplu este Coreea de Nord care demonstrează că autarhia este o cale spre distrugere, se poate susține că auto - suficiența este necesară pentru a satisface „principiul de oportunități egale” ales în poziția inițială. Dar chiar dacă această presupunere ar fi corectă nu ar părea să justifice abandonarea indivizilor în sărăcie numai pentru că statele în care trăiesc nu au profitat sau nu au făcut cele mai bune alegeri între oportunități. Dacă cetățenii s-ar putea baza pe redistribuția globală, aceştia nu ar avea motivațiile necesare pentru a impune statului lor să realizeze în mod eficient obiectivele; în termeni economici ar fi o „constrângere uşoară a pieței”. Acest lucru ar putea fi combătut deoarece administrația statală există şi are responsabilități, iar consecințele ar trebui suportate de cei care conduc acel stat. Mai există şi alte modalități de a responsabiliza un guvern să nu-şi abandoneze cetățenii în sărăcie. Irak. Myanmar şi Coreea de Nord au demonstrat că lăsând poporul să sufere consecințele eşecurilor provocate de guvern nu au în mod necesar ca rezultat o reformă guvernamentală. Acest tip de stat pare să profite de un cerc vicios de jefuire a propriilor cetățeni provocând astfel o creştere a puterii şi a averii, care mai departe înlesneşte un jaf continuu. Aceste state nu pot susține legitimitatea bazată pe individualism normativ care este primordial pentru teorie popoarelor susținută de Rawls. Deşi condițiile impuse de Banca Mondială şi FMI sunt criticate de mulți, acesta este un exemplu de disciplină aplicată pe plan

extern pentru un stat – o constrângere care ar putea reduce problema hazardului moral şi ar putea rupe cercul vicios al jafurilor.

Un alt aspect: ce rol mai are statul care nu este stăpânul propriului destin. Pare să se nege posibilitatea unui gen de federalism global în care fiecare individual are o serie de relaţii corecte cu celălalt. Exemplu, federalismul SUA. Dacă guvernul federal este nivelul corect la care „se face dreptate", nu înseamnă că statele separate nu există. În lume satisfacerea preferinţelor individuale are loc la diferite nivele şi foloseşte diferite modalităţi de guvernare: familie, biserică, loc de muncă, localitate, stat, regiune etc. Pentru multiple centre de autoritate avem nevoie de multiple şi intercorelate analize ale poziţiei iniţiale. Fiecare poziţie originală implică decizii privind probleme speciale ale centrului de autoritate şi poate fi reţinut de indivizi sau desemnată altor centre de autoritate. Mai mult, avem o bogată experienţă privind hazardul moral din domeniul regularizărilor bancare şi a asigurărilor. Pot exista modalităţi de obţinere a unor beneficii motivate de o guvernare corectă.. Dacă există această posibilitate, de ce ar renunţa oamenii aflaţi în poziţii originale?

Disponibilitatea unei salvări revine rolului organizaţiilor internaţionale şi intervenţiei lor condiţionate în autoritatea naţională. Deci, în timp ce facem lista criticilor adresate FMI şi Băncii Mondiale şi la condiţiile impuse de acestea şi în timp ce modalităţile de salvare pot prezenta aspecte de ordin moral la care acestea se adresează, putem recunoaşte că aceste structuri caută să ofere un ajutor minim în schimbul unor sacrificii specifice din partea autorităţii naţionale. Luând în considerare astfel de soluţii, ar pute fi eficient să analizăm materialele competiţiei guvernamentale şi să recunoaştem că în angajamentele federale (şi uneori internaţionale) există puţine elemente care ar putea provoca o „cădere liberă".

5. Instituţii internaţionale: probleme şi soluţii.

Pogge ridică o problemă esenţială în lucrarea sa: unde va avea loc politica redistributivă? Deşi nu studiază această problemă, este clar că găsirea unei locaţii politice pentru a aplica redistribuirea întâmpină obstacole inevitabile privind politicile naţionale Ce fel de „moment constituţional" este necesar statelor pentru a permite aplicarea acestor hotărâri în afara politicilor naţionale? De exemplu, propunerile recente de a permite statelor să invoce o procedură similară reorganizării în urma falimentului – administrat probabil de FMI – ar putea avea ca final solicitarea statelor sărace de a renunţa la controlul politicilor interne pentru ca propunerile să fie atractive pentru statele bogate şi solicitarea statelor bogate de a furniza resurse suplimentare pentru ca propunerile să fie atractive pentru popoarele sărace. În timp ce această dezvoltare instituţională va implica un schimb simultan de consideraţii alte mecanisme de redistribuire s-ar putea desfăşura în moduri mai puţin simetrice.

Instituţiile internaţionale actuale nu dispun de capacitatea necesară redistribuirii. S-ar putea comenta că în lipsa unui guvern mondial sistemul de drept internaţional actual – capacitatea sa legislativă constând în dreptul tratatelor şi dreptul cutumiar şi rolul său în structurarea şi regularizarea activităţii şi interacţiunilor realizate de organizaţiile internaţionale funcţionale – diferă numai în grade faţă de instituţiile interne. Dar capacitatea legislativă a sistemului de drept internaţional este extrem de restrânsă de ceea ce s-ar putea numi „teoria specifică a consimţământului:

o regulă a unanimității face acest sistem incapabil de a realiza acțiuni redistributive semnificative.

Interesant este că problema integrării internaționale joacă roluri diferite în această dezbatere. Nu numai că această integrare are funcția constitutivă, dar are şi o funcție de facilitare. Redistribuirea poate fi împiedicată sau cel puțin ineficientă în lipsa unor instituții care să permită indivizilor să aplice redistribuirea cu încredere şi eficiență. „Este foarte plauzibil ca bunăstarea săracilor să fie afectată de acțiunile celor bogați în cadrul acestor instituții”[9]

Cadrul actual al instituțiilor internaționale generează trei tipuri de efecte: (1) creează condițiile necesare pentru aplicarea principiului diferenței, (2) servește ca infrastructură ce determină o redistribuire practic mai abordabilă şi mai eficientă; (3) în cazul în care acest cadru rămâne neschimbat, poate perpetua inegalitatea.

În tendința sa de bază, justiția globală pere să conducă – aşa cum se temea Kant – spre un stat mondial, sau dacă această posibilitate ar putea fi exclusă în vreun fel, cel puțin spre un gen de cosmopolitism[10]. Specialiştii în drept internațional ştiu că alocările de autoritate sunt complexe, subtile şi susținute. De asemenea, ei mai cunosc faptul că însuşi dreptul internațional reprezintă primul pas spre un stat mondial sau cel puțin că fiecare obligație legală internațională reprezintă o îndepărtare de statul național. Întrebarea corectă nu este „unde se află puterea” ci, „cum se alocă cel mai bine fiecare componentă a autorității, recunoscând valorile pluralismului”. *Global justice* arată că poate fi mai bine să se aloce anumite componente ale autorității unor agenți mondiali în scopul de a realiza justiția sau cel puțin de a ne îndrepta spre justiție.

Problema nu este „statul mondial” ci descentralizarea în guvernarea globală. În ce măsură este util să se desemneze autoritatea pentru a realiza obiectivele indivizilor, inclusiv obiectivele justiției distributive? Descentralizarea, cu accentul pe individualismul etic şi nominalizările pe nivele mai înalte numai în măsura în care acest lucru promovează mai eficient preferințele individuale, nu trebuie confundată cu un principiu care permite statelor bogate să evite redistribuirea. Este o analiză a poziției inițiale cere înfrânge împotrivirea celor bogați de a aplica redistribuirea sau mai corect, care permite stabilirea regulilor ce privesc nivelele acceptabile de inegalitate.

Modelul de autoritate dispersată vertical care ar înlocui un guvern mondial confundă nivelul normativ care stabileşte autoritatea legitimă cu nivelul politic de exercitare a puterii[11]. Prin aceasta înțelegem că politica puterii va domina alocarea normativă a puterii, însă pentru un jurist nu este clar de ce autoritatea nu poate fi divizată ca în alte sisteme federale unde puterea reziduală nu este neapărat alocată. Această ambiguitate pare să fi avut un rol important în istoria federalismului SUA şi în conturarea UE. Pot statele independente să suporte distribuția egalitară? Răspunsul este pozitiv şi trebuie susținut de o relaxare a strictеții principiului egalitarist. Probabil că pentru a oferi posibilități egale este necesar un regim de imigrare liberă.

[9] Th. W. Poge, op. cit. p. 993.
[10] Ibidem.
[11] Idem, p. 994.

Dacă indivizii au posibilitatea să aleagă structura socială în care vor să trăiască, egalitatea nu ar trebui să impună asemănarea sau o omogenitate exagerată. Putem analiza motivele pentru care oamenii săraci ar putea accepta beneficii economice mai mici în schimbul unei autonomii mai mari.

Probabil că cea mai bună metodă de a exprima această viziune este că egalitatea nu reprezintă obiectivul nostru social principal. Justiția distributivă din economia de piață unde motivațiile individuale sunt importante, pe când într-o federație motivațiile pentru o bună guvernare sunt importante şi permit un anumit grad de distribuire inegală. Aceste principii sunt aplicabile criteriului de diferență în cadrul unei națiuni. Se poate proceda la fel şi în context internațional? Aplicarea principiului de diferență într-un context internațional impune atenția spre structura instituțiilor şi nu spre veniturile economice ce rezultă în urma funcționării lor.

6. Concluzii. Este oare sistemul de drept internațional complice la sărăcia milioanelor de oameni? Acest sistem, care până acum reiese din şi rigidizează o anumită structură de distribuire, reprezintă o parte a problemei dar, poate fi şi o parte a soluției. În măsura în care sistemul de drept internațional furnizează un cadru teoretic care ignoră sărăcia oamenilor acesta reprezintă o parte a problemei, iar în măsura în care sistemul oferă o structură instituțională prin care afectează justiția distributivă, acesta este o parte a soluției. De asemenea, în măsura în care sistemul oferă un cadru analitic care ajută la identificarea sărăciei şi a responsabilității celor bogați de a aplica justiția distributivă, reprezintă o parte a soluției.

În final este important să se observe că în dreptul pozitiv nu trebuie să se reflecte fiecare obligație legală sau etică. Este necesar să se analizeze modalitatea în care transpunerea în dreptul pozitiv afectează valorile ce trebuie obținute. Pentru *justiția globală* ar fi bine să se susțină un proiect de cercetare mai amplu care să includă nu numai economişti şi jurişti ci şi politicieni. Acest tip de proiect ar putea defini principiile justiției aplicându-le societății globale şi ar putea demara definirea unui plan de cercetare în vederea implementării, plan care să includă pe lângă o analiză juridico – economică şi una etică punând accentul pe problemele ce privesc echitatea dintre generații. Analiza relațiilor publice şi de marketing este importantă deoarece este o componentă a implementării: de ce indivizii votează pentru redistribuire în statele naționale şi cum ar putea fi convinşi să susțină redistribuirea globală?

Mai este încă timp, dar această problemă nu va dispărea. „*Justiția globală*" începe rezolvarea acestei probleme şi arată calea de urmat pentru cei interesați, printre care ar trebui să ne includem cu toții, să luăm parte la dezbaterea privind definirea şi implementarea justiției. Teoria este necesară pentru o implementare corectă şi nu este prea de vreme să punem accentul pe implementare. Merită să recunoaştem că actuala structură globală politică şi economică nu pune accentul pe nevoile celor săraci. Este improbabil ca structurile politice ale țărilor bogate să reuşească să – i convingă de aplicarea redistribuirii revoluționare sau de crearea unor noi instituții care să ceară această redistribuire.

Pentru a fi de acord cu redistribuirea este necesară înțelegerea fiecărei schimbări instituționale. Citându-l pe Rousseau „Limitele posibilului pentru

problemele morale sunt mai puțin înguste decât credeam. Ceea ce la îngustează sunt slăbiciunile, viciile şi prejudecățile noastre”. Este bine să începem să depăşim aceste slăbiciuni. Probabil că cel mai mare avantaj al poziției originale este că necesită acțiuni din partea fiecărui participant în calitate de cetățeni cosmopoliți în sensul kantian. În timp ce poziția originală are o structură teoretică, am putea să ne întrebăm dacă într - adevăr este atât de diferită de cea în care ne aflăm în prezent.

SCURTE CONSIDERAŢII GENERALE DESPRE ELEMENTELE CONSTITUTIVE ALE STATULUI ŞI SUVERANITĂŢII DIN PERSPECTIVA GLOBALIZĂRII RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE

Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU[*]

Il appartient au droit international, á défaut de „créer" L'Etat, d'en définir les critères et les competénces. Confronté aux avatars historiques de la societé internationale, le droit international a du également préciser le régime juridique de l'apparition et de la disparition des Etats. Ce sont les „principes du droit international qui permettent de définir á quelles conditions une entité constitue un Etat".

L'Etat est un phénomène historique, sociologique et politique en compte par le droit. Sa définition a pour ambition première d'isoler ce phénomène, et cette institution juridique, d'autres entités jouant un role dans les relations internationales: L'Etat doit rester un sujet de droit suffisamment puissant et rare pour pretendre conserve rune place privilégiée dans la conduite des relations internationales. Cet but est atteint dans la mesure où L'Etat est le seul sujet du droit qui bénéficie d'un atribut fondamental, la souveranité ou l' independance.

1.**Identificarea statului -** Îi revine dreptului internaţional, în locul "creării" statului, sarcina să-i definească criteriile şi competenţele. Confruntat cu avatarii istorici ai societăţii internaţionale, dreptul internaţional a trebuit să precizeze şi regimul juridic al apariţiei şi dispariţiei statelor. "Principiile de drept internaţional sunt acelea care permit să definească în ce condiţii o entitate constituie un stat" Considerând statul când ca o instituţie juridică, când ca o realitate istorică, regimul juridic al statului este un amalgam de reguli uniforme, fondate pe "egalitatea suverană" a statelor, şi pe reguli diversificate, mai mult sau mai puţin adaptate la diferenţele de bogăţie, de putere, de regimuri economice, sociale şi culturale dintre state. Compromisul dintre căutarea uniformităţii şi problemele cauzate de diversitate variază el însuşi de la o epocă la alta.

2. Definiţia statului conform dreptului internaţional. Statul este un fenomen istoric, sociologic şi politic şi care este luat în considerare de către drept. Definiţia lui are ca prim scop izolarea acestui fenomen şi a acestei instituţii juridice, alte entităţi vor juca un rol în relaţiile internaţionale: Statul trebuie să rămână un subiect de drept suficient de puternic şi de "rar" pentru a putea să pretindă să-şi păstreze un loc privilegiat în conducerea relaţiilor internaţionale.

Acest scop este atins în măsura în care statul este singurul subiect de drept care beneficiază de un atribut fundamental, *suveranitatea* sau *independenţa.*

Acest atribut se explică prin istoria statelor moderne. Născute din destrămarea imperiilor, ele s-au afirmat prin refuzul de a se supune autorităţii altor entităţi politice. Doctrina este unanimă când afirmă că o colectivitate umană nu poate fi un stat, decât dacă dispune de o populaţie, de un teritoriu şi de o autoritate politică ("guvern"). Aceste *elemente constitutive* ale statutului, care au un caracter obiectiv,

[*] **Avocat în Baroul Bucureşti**

sunt necesare dar nu şi suficiente. Trebuie de asemenea ca entitatea care aspiră la calitatea de stat să beneficieze şi de *suveranitate* (sau *independenţă*).

Dacă acest al doilea element din definiţie are o funcţie politică este un fapt extrem de evident în epoca actuală: statele ameninţate cu dezmembrarea vor refuza accesul la suveranitate al grupărilor "separatiste", pentru a le interzice accesul la folosirea egală a mijloacelor militare şi diplomatice de presiune. La rândul lor, partizanii secesiunii vor da dovadă de ingeniozitate politică în încercarea de a face să fie recunoscută "independenţa" lor cât mai prematur posibil.

Statele, conduse de această idee a preeminenţei faţă de ceilalţi subiecţi de drept internaţional, nu se vor mulţumi doar cu o definiţie care se bazează pe criterii "obiective". Ele vor introduce în această definiţie elemente mai subiective, care le permit păstrarea unui anumit control în privinţa apariţiei altor state, printr-un fel de drept de *cooptare.*

Circumstanţele istorice ale apariţiei statelor ilustrează permanenta tendinţă de a revendica un anumit drept de privire asupra compoziţiei societăţii internaţionale. Statele moderne au apărut în condiţii politice dificile, în ciuda voinţei celor mai puternice entităţi politice din epoca lor. Acestea din urmă au condiţionat subordonarea deplinului exerciţiu al competenţelor internaţionale ale noilor state, faţă de recunoaşterea de către ele însele a noii situaţii apărute. În continuare, statele au adoptat aceeaşi atitudine faţă de alte entităţi politice care încercau să participe la relaţiile internaţionale.

Această tensiune dintre caracterul obiectiv al suveranităţii şi condiţiile exercitării sale concrete, este aceea care stă la baza controversei clasice despre natura şi dimensiunea recunoaşterii unui stat. "Statul este definit în mod comun ca o colectivitate care se compune dintr-un teritoriu şi o populaţie supuse unei puteri politice organizate" şi "se caracterizează prin suveranitate". Din acest punct de vedere, el nu este subordonat niciunui alt membru al comunităţii internaţionale; din contră, el este supus direct dreptului internaţional, ceea ce îi oferă o anumită protecţie juridică.

Această definiţie a statului are un caracter puţin cam tautologic. Dacă avem nevoie de o definiţie a statului, este aşa pentru că se doreşte să se ştie dacă o astfel de colectivitate umană poate să invoce principiul suveranităţii în folosul propriu. Definiţia a presupus că a rezolvat această problemă. Dar ea se dovedeşte mai degrabă folositoare pentru a distinge statele de alte entităţi concurente, decât pentru a-i demonstra existenţa.

3. Elementele constitutive ale statului. Raporturile dintre stat şi populaţie. - Statul este înainte de toate o colectivitate umană. El nu poate să existe fără o populaţie. Această logică "fără populaţie nu există niciun stat" implică în mod logic ideea că statul ar dispărea în cazul dispariţiei sau migraţiei întregii sale populaţii. Această situaţie se apropie foarte mult de ipoteza clasică, din lumea contemporană: diaspora poporului evreu este un fenomen unic în istoria statelor lumii. Mai interesantă ar fi de ştiut dacă o populaţie foarte redusă sau prea fluctuantă (nomadism) ar fi un handicap de netrecut pentru constituirea unui stat. În sine, factorul demografic nu este decisiv. Oricare ar fi criticile aduse multiplicării "micro-

statelor" (denumite şi "state liliputane"), nu aptitudinea de a exista a unui stat a fost negată, ci participarea egalitară a colectivităţilor foarte mici în cadrul instituţiilor internaţionale. Cât despre nomadism, acesta prezintă inconveniente practice în lumea modernă şi poate naşte dubii în privinţa existenţei unui real control guvernamental; el nu poate să conteste calitatea de stat recunoscut, şi în acest caz, a grupurilor nomade: dacă am concluziona altfel, am aduce atingere principiului de autonomie politică a oricărui stat.

Ce este populaţia unui stat? Există criterii ale structurii ei?

1°În sens larg, ea cuprinde toţi locuitorii care trăiesc şi lucrează pe teritoriul statului. E o noţiune geografică şi demografică, în acelaşi timp prea largă dar şi prea restrânsă din punct de vedere juridic. Prea largă pentru că îi include şi pe străinii domiciliaţi în acel stat sau care îşi au principala reşedinţă acolo, dar care n-au renunţat la naţionalitatea lor de origine; această alegere nu justifică deloc includerea lor în elementele constitutive ale statului. Este în acelaşi timp şi o concepţie prea restrictivă pentru că-i neglijează pe cetăţenii stabiliţi în străinătate şi care au ales să continue să participe la viaţa politică a statului lor de origine.

2°Ca şi element constitutiv al statului, populaţia este înţeleasă mai degrabă ca o sumă a indivizilor ataşaţi de o manieră stabilă unui stat printr-un mijloc juridic, prin mijlocul naţionalităţii. Este ansamblul cetăţenilor naţionali. Naţionalitatea creează o obligaţie personală a individului faţă de statul său naţional; ea dă naştere competenţei personale a statului, competenţă care-l autorizează să exercite anumite puteri asupra cetăţenilor lui naţionali, oriunde s-ar afla. Importanţa simbolică şi politică a acestui ataşament prin naţionalitate este atât de puternică încât statele frânează apariţia regulilor internaţionale generale în această chestiune. Funcţia dreptului internaţional se limitează la reglarea sau la prevenirea conflictelor de naţionalitate. Chestiunea naţionalităţii rămâne deci foarte marcată de originile ei istorice. În epoca monarhistă, individul era devotat Regelui său, al cărui supus era. Astăzi, el este devotat statului său, dar, rămăşiţă a unui sistem tradiţional, cetăţeanul naţional continuă să fie considerat un supus al statului său.

3°Prin populaţia unui stat, se mai desemnează uneori şi colectivitatea resortisanţilor lui. Ori, acest termen, folosit în contexte foarte variate de către tratate, nu este interpretat într-o manieră uniformă.

Uneori, "resortisant" şi "naţional" vor fi considerate sinonime:

"termenul resortisant... se referă şi la persoanele fizice a căror situaţie juridică este determinată de către mijlocul personal al naţionalităţii care-i leagă de către un stat. Alteori, termenul "resortisant" are un sens mai larg decât noţiunea de "naţional" şi se referă la persoane *asimilate* naţionalilor, spre exemplu la subiecţii unui stat protejat: "... expresia "resortisant" ce apare în articolul 297 din Tratatul de la Versailles nu se restrânge doar la naţionalii unui stat, ci... cuprinde şi pe toţi aceia care, prin alte rapoarte juridice decât naţionalitatea, aparţin unui stat".

4. Populaţie, naţiune şi popor. - Doar primul termen este pertinent, în ceea ce priveşte elementele constitutive ale statului. Astfel, nicio regulă de drept internaţional nu impune ca fiecărui stat să-i corespundă o "naţiune" şi doar una singură. Dreptul

internațional cu siguranță nu interzice ca un stat să înglobeze mai multe "națiuni", ai căror membri să aibă cu toții aceeaşi naționalitate.

Exemplele de state multinaționale sunt numeroase. Adeseori sunt state mari: Rusia sau China; sau state constituite în regiunile unde coexistă multe etnii, cum este cazul celor mai multe dintre statele africane. Însăşi noțiunea de "națiune" nu este de altfel decât o ficțiune pentru multe state nou create în urma federalizării etniilor de către colonizatori: principala lor ambiție este, foarte oficial, să-şi folosească puterile de instituție statală ca să-şi creeze o națiune. Pentru aceste state, națiunea nu va fi un element constitutiv, şi cu atât mai puțin un criteriu prealabil. Cu toate acestea, noțiunea de populație nu este suficientă ca să acopere toate realitățile luate în calcul de către drept şi politica internațională. De multe ori s-a considerat oportun să se privilegieze, dincolo de simpla realitate statistică şi juridică care defineşte o populație, un fapt sociologic şi politic simbolizat prin "națiune" sau "popor", expresii cu o anumită omogenitate ale populației.

Ce este o națiune ? Dezacordul este total în privința criteriilor sale. Conform *concepției subiective,* ca să existe o națiune, trebuie şi este suficient ca indivizii care o compun să aibă voința de a trăi împreună. Pentru partizanii *concepției obiective,* existența națiunii se bazează pe factori reali: comunitate istorică, omogenitate rasială, lingvistică, culturală, etc.; unii merg până într-acolo încât pretind că e legitimă integrarea într-un stat, la nevoie şi-mpotriva voinței lor, a tuturor acelora care fac parte din aceeaşi națiune în virtutea unor astfel de "criterii".

Dimensiunea acestui dezacord este pe măsura implicațiilor politice care s-au dorit a fi acordate conceptului de națiune. În secolul al XIX-lea s-a născut principiul *naționalităților,* conform căruia toți indivizii care aparțin unei aceleiaşi națiuni au dreptul - dar nu şi obligația - să trăiască în interiorul unui stat, care va fi statul lor propriu. Statul coincide astfel cu o națiune şi este un "stat național". În lipsa admiterii sale ca un principiu general de către dreptul internațional, principiul naționalităților a guvernat mai multe regimuri convenționale din secolele XIX şi XX (tratate de pace, recunoaşterea colectivă a noilor state, protejarea minorităților).

Avatarul lui contemporan este principiul *dreptul popoarelor de a dispune de ele însele,* consacrat de către dreptul pozitiv în concepția lui anti-colonială. Dar nu este vorba decât de o consacrare parțială a principiului naționalităților: dreptul internațional actual nu recunoaşte nici astăzi legitimitatea secesiunii. Tentativa anumitor state de a concretiza viziunea rasială a principiului naționalităților (Germania nazistă) arată pericolele exploatării abuzive a unui "principiu de artă politică". Comunitatea internațională nu poate să accepte bulversările născute din revendicările teritoriale fără limite care rezultă din aceasta, şi este simptomatic faptul că în această privință Consiliul de Securitate şi Comisia pentru Drepturile Omului a Națiunilor Unite au reacționat cu putere față de politica de "epurare" sau de "curățare etnică" a diverselor facțiuni de pe teritoriul fostei Iugoslavii, şi în special în Bosnia-Herțegovina. Din contră, fără să le susțină, ea se conformează totuşi modificărilor născute din secesiune.

Dar în ce măsură această noțiune de *a dispune de ele însele* este concret în beneficiul populației, adică a națiunii sau a poporului ? Principiul de drept al popoarelor de a dispune de ele însele se află la intersecția dintre două noțiuni

fundamentale: principiul naţionalităţilor şi ideea de democraţie. Născut din primul, el implică faptul că cesiunile şi adăugările teritoriale nu pot fi realizate fără voinţa liber exprimată a populaţiilor vizate; ataşat de cea de-a doua noţiune, el implică dreptul pentru populaţia fiecărui stat de a-şi alge liberă regimul politic şi forma ei constituţională. Pentru popoarele deja constituite în state, principiul se confundă cu cel al autonomiei constituţionale şi politice a statului: înseamnă posibilitatea de a-şi alege regimul politic şi dreptul de a-şi desemna guvernanţii fără nicio ingerinţă străină. Singurele limite impuse se referă la respectarea anumitor drepturi ale omului (interzicerea rasismului şi a apartheidului), şi progresiv, a ideii de democraţie.

Deşi a trebuit, în circumstanţele istorice ale decolonizării, să li se recunoască anumite drepturi *popoarelor,* pentru a le uşura accesul către independenţă, nici nu s-a pus problema ca noile state să împartă cu popoarele lor acele competenţe şi drepturi care erau tradiţional recunoscute ca fiind doar ale statelor. După ce un stat a fost creat, a existat o confiscare de către acesta a drepturilor oficial recunoscute ca fiind ale popoarelor. Regăsim astfel limitele principiului naţionalităţilor pe "terenul" politic. Totuşi, evenimentele care au afectat estul Europei la sfârşitul anilor 1980 şi începutul anilor 1990 - dizolvarea URSS-ului, a Iugoslaviei şi a Cehoslovaciei, reunificarea germană - dovedesc o redobândire de vitalitate a principiului de drept al popoarelor .

Înaintarea în paralel şi în domeniul economic nu aduce deloc profit popoarelor. Doctrina suveranităţii permanente asupra resurselor naturale şi a activităţilor economice se prezintă, desigur, ca un "element fundamental" al dreptului popoarelor de a dispune de ele însele. Popoarele nu sunt titularele acestei "suveranităţi" decât atât timp cât este vorba să împiedice statul dominant să obţină profit din suveranitatea lui politică. Din ziua în care, devenind independente, vor fi în măsură să devină titularii lor direcţi, noile state constituite vor revendica folosirea exclusivă a "suveranităţii lor economice".

5. Un teritoriu. Raporturile dintre stat şi teritoriul său. - La fel cum putem să spunem că "nu există stat fără populaţie", la fel trebuie să spunem şi că "nu există stat fără teritoriu". Acest principiu este ferm stabilit de către cutuma internaţională. Statul dispare odată cu pierderea totală a teritoriului său. Dreptul internaţional nu se interesează decât de raporturile dintre anumite date geografice şi suveranitate prin care este definit teritoriul statal. Importanţa acordată teritoriului ca element constitutiv al statului conduce la recunoaşterea unei puternice interdependenţe între teritoriul statal şi celelalte elemente constitutive, populaţia şi guvernarea.

Contribuţia adusă de celelalte discipline care se ocupă cu spaţiile şi cu resursele lor nu trebuie totuşi să fie neglijată. Repartiţia spaţială a maselor umane, situaţia geo-politică a fiecărui stat, condiţiile climatice şi amplasarea aleatoare a resurselor naturale, geologia, etc., justifică diversele tipologii de state şi o anumită diversificare a regimului juridic al statelor. Nu este necesar ca teritoriul să aibă o dimensiune importantă pentru ca să se poată defini un stat. Se cunosc "micro-state" de foarte mult timp, iar existenţa lor nu este deloc contestată.

1° *Teritoriul şi populaţia.* - Între cele două concepte, relaţia este directă şi necesară: niciun teritoriu statal fără populaţie.

Populaţia statală modernă este o populaţie sedentară, stabilizată în interiorul frontierelor unui teritoriu statal. Ideea unui *stat nomad* este "aberantă" şi toate guvernele care se confruntă cu probleme de nomadism transfrontalier duc politici, uneori chiar brutale, de sedentarizare a grupurilor nomade.

În acelaşi sens, prezenţa unui individ pe un teritoriu statal constituie, dacă nu o dovadă de naţionalitate, atunci cel puţin un mijloc de ataşament faţă de stat, şi reprezintă un indiciu folositor în cazul contestării naţionalităţii reale. Această coincidenţă necesară dintre un teritoriu şi o populaţie statală nu interzice, evident, anumite fluctuaţii demografice importante: un stat nu-şi pierde calitatea de stat pentru că duce sau favorizează o politică de emigraţie masivă a populaţiei sale, sau pentru că permite un imigraţie străină importantă.

2° *Teritoriul şi guvernarea.* - Legătura dintre aceste două noţiuni este şi ea foarte necesară, pentru că nu putem să ne imaginăm un stat fără o putere stabilă. Condiţiile moderne de exercitare a puterii politice şi administrative impune stăpânirea unui teritoriu, oricât de mic ar fi acesta.

Posesia unui teritoriu se impune deci ca o condiţie prealabilă pentru existenţa unui "guvern". Invers, teritoriul este spaţiul în care statul îşi exercită ansamblul de puteri recunoscute tuturor entităţilor suverane de către dreptul internaţional. Această legătură foarte puternică stabilită între toate funcţiile guvernamentale şi teritoriul statal ne obligă să definim în alt fel acele spaţii în care autorităţile statale nu-şi exercită competenţe totale sau exclusive: vorbim despre zonele sau spaţiile "fără jurisdicţie" ale statului. Trebuie, şi este suficient, ca guvernul să dispună de un minimum de bază teritorială pentru ca un stat să existe. Acest lucru implică mai întâi că integritatea teritorială este un principiu fundamental de drept internaţional contemporan - din moment ce sunt admise doar modificările teritoriale realizate prin mijloace pacifiste.

Principiul integrităţii teritoriale, enunţat în articolul 2, paragraful 4, din Carta Naţiunilor Unite, este invocat în foarte multe documente internaţionale: comunicatul final al Conferinţei afro-asiatice din Bandoeng ("principii de coexistenţă pacifistă"), documentele constitutive ale organizaţiilor regionale (O.E.A., O.U.A.), Actul final al Conferinţei de la Helsinki (C.S.C.E.).

"Declaraţia privind principiile ce guvernează relaţiile reciproce dintre statele participante", inclusă în Actul final de la Helsinki, reaminteşte la punctul I ("egalitatea suverană") că "frontierele pot fi modificate, conform dreptului internaţional, prin mijloace pacifiste şi pe calea acordurilor", iar la punctele III-IV că "îşi vor menţine reciproc inviolabile toate frontierele lor" şi că "se vor abţine de la orice act incompatibil cu scopurile şi cu principiile Cartei Naţiunilor Unite împotriva integrităţii teritoriale... a oricărui stat participant"; *in fine,* acest text semnalează că toate aceste principii "sunt dotate cu o importanţă primordială" şi că în consecinţă "ele se vor aplica în mod egal şi fără rezerve, fiecare dintre ele va fi interpretat ţinând cont şi de celelalte".

Putem să deducem de aici că această calitate de stat nu este pierdută doar în cazul unei scăderi a teritoriului. Nu numai că modificările de frontiere vor fi posibile,

dar identitatea vechiului stat nici nu va fi atinsă de fluctuaţiile consistenţei sale geografice. În 1870, după ce a pierdut două treimi din teritoriul său în favoarea Argentinei, Paraguaiul a supravieţuit şi a rămas acelaşi stat.

6. Natura juridică a teritoriului. - Părerile sunt împărţite în privinţa celei mai bune formulări juridice care ar permite consacrarea strânsei legături dintre stat şi teritoriu. Patru teorii principale au fost propuse de către doctrină, dintre care doar ultimele două merită să fie reţinute astăzi.

1°În interesul statului, primele două teorii s-au străduit să creeze o legătură cât mai strâns posibilă între stat şi teritoriul său.

a) În teoria *teritoriului-subiect* care aparţine de concepţia organicistă a statului, teritoriul este considerat ca o componentă a însuşi *statului-persoană.* El este desemnat fie ca "o calitate a statului", fie ca "un corp al statului", fie ca "un element al naturii statului", fie ca "esenţa statului"; aici, statul este "o corporaţie teritorială".

În diverse variante, această doctrină a fost reţinută de numeroşi autori din secolele al XIX-lea şi al XX-lea[1].

O astfel de valorizare juridică a teritoriului, care îl asimilează cu un titular direct de drepturi şi obligaţii, este inacceptabilă. Ea favorizează multiplicarea ficţiunilor juridice (de exemplu, extrateritorialitatea vapoarelor) şi este contrazisă de dreptul pozitiv. În mod logic, ea conduce la ideea că identitatea statului trebuie să se schimbe cu fiecare modificare teritorială. Tocmai am văzut mai devreme că nu are nimic de-a face cu asta.

b) Teoria *teritoriului-obiect* reprezintă un progres doctrinal, căci ea disociază statul de teritoriul lui. Dar numai pentru a crea imediat între ele o legătură şi mai intimă, raportul de *proprietate.* Statul se presupune că-şi exercită asupra teritoriului său un *drept real* asemănător celui avut de un proprietar asupra lucrurilor sale.

Această teorie datează din perioada monarhiilor absolute, în care preleva o concepţie patrimonială a statului (reunirea tuturor drepturilor în mâinile monarhului). În ciuda dispariţiei concepţiei patrimoniale, teoria care a rezultat din aceasta nu a căzut în desuetudine şi numără încă şi astăzi, în epoca contemporană, numeroşi adepţi[2]. În realitate, teoria teritoriului-obiect este construită pe o idee eronată despre puterea statului, o putere care se exercită direct asupra oamenilor sau a activităţilor şi nu asupra lucrurilor.

2° Ultimele două teorii, dacă sunt asociate, prezintă chiar realitatea juridică, fără să sacrifice interesele legitime ale statului.

a) Teoria susţinută de Michoud şi de Duguit propune să se considere teritoriul ca *o limită* a puterii statului. Această teorie a *teritoriului-limită* , mai realistă decât precedentele, reflectă asocierea strânsă dintre teritoriu şi guvern. Ea rămâne totuşi insuficientă căci nu reflectă în totalitate importanţa juridică pe care o are teritoriul pentru însăşi existenţa statului.

b) Într-adevăr, teritoriul este mai mult decât o limită. El reprezintă un *titlu juridic* esenţial al competenţei statale. Formulată încă din 1905 de către Radnitzky,

[1] Exempli gratia, în Franţa, Hauriou şi Carré de Malberg.
[2] Cu ar fi, Hall, Lauterpacht, Laband, Donati, Cavaglieri, Fauch.

teoria *teritoriului-titlu de competenţă* este astăzi teoria cel mai larg acceptată de către doctrină[3]. Ea este perfect compatibilă cu toate aspectele influenţei teritoriale a statului. Acceptarea ei nu exclude, dimpotrivă, chiar impune, reţinerea în paralel a teoriei *teritoriului-limită.* Căci, dacă teritoriul conferă statului un titlu pentru a acţiona, este deci necesar să i se limiteze puterea de acţiune la propriul lui teritoriu.

7. Consistenţa teritoriului statal. - Consistenţa teritoriului rezultă din ideea că teritoriul este spaţiul în care se aplică puterea statului. Acolo unde statul îşi exercită ansamblul lui de competenţe rezultate din suveranitate, se află teritoriul statal.

1° *Diferitele componente ale teritoriului.* Orice spaţiu care răspunde condiţiei mai sus enunţate este inclus în teritoriul *stricto-sensu.* Este vorba, mai întâi, de ansamblul teritoriului terestru, inclusiv cursurile de apă. La acestea trebuie adăugate anumite spaţii maritime (ape interioare, mări teritoriale) şi întregul spaţiu aerian (stratul *atmosferic* de deasupra teritoriului terestru şi maritim al statului).

"Conceptul juridic fundamental al suveranităţii statelor în dreptul internaţional cutumiar, consacrat în special de către articolul 2, paragraful 1, din Carta Naţiunilor Unite se extinde şi la apele interioare şi la mările interioare ale oricărui stat, cât şi la spaţiul aerian de deasupra teritoriului său[4]". Nu contează din acest punct de vedere controversele referitoare la semnificaţia suveranităţii teritoriale şi întinderea exactă a spaţiului aerian. În schimb, spaţiile în care statul nu-şi exercită decât "drepturi suverane" sau "o jurisdicţie funcţională" nu sunt încorporate în teritoriul statal: acesta este cazul platoului continental, al zonei denumită limitrofă, a zonelor de pescuit şi al zonei economice exclusive). Regulile aplicabile acestor zone nu sunt cu nimic mai puţin considerate a servi la determinarea "statutului teritorial" al statului de pe coastă[5]. 2° *Trebuie oare ca teritoriul statal să aparţină unui singur posesor ?* Dacă este aşa, ca o regulă generală, - cu rezerva posesiunilor insulare -, dreptul internaţional nu cere expres acest lucru.

Circumstanţele istorice au favorizat uneori menţinerea unor enclave în interiorul teritoriilor străine sau apariţia unor state fără unitate geografică. Teritoriul unui stat terţ poate să constituie o soluţie pentru continuitatea între elementele teritoriului terestru sau maritim ale unui stat: "coridorul" polonez de pe teritoriul german, în vederea unui acces liber al Poloniei la portul Dantzig între cele două războaie mondiale; India între cele două tronsoane ale Pakistanului, înainte de înfiinţarea în 1972 a statului Bangladesh; teritoriul Kaliningrad separat de Rusia de către Lituania în urma independenţei acestui stat în 1990.

3° *Delimitarea teritoriului statal* este cu siguranţă folositoare pentru a preveni conflictele dintre statele limitrofe. Ea nu este juridic necesară şi este adeseori tardiv înfăptuită. Absenţa delimitării sau imprecizia ei nu constituie vreun motiv de obiecţie în privinţa recunoaşterii existenţei statului.

---

[3] Cei mai reprezentativi, Kelsen, Verdross, Basdevant, Scelle, Bourquin.

[4] A se vedea, C.I.J. decizia din 27 iunie 1986, Activităţile militare din Nicaragua (fond), § 212, Rec, 1986, p.111.

[5] Pentru detalii, a se vedea, C.I.J.., Platoul continental al Mării Egee, Rec, 1978, p.137).

8. Un guvern. Raporturile dintre stat şi guvern

1° Un aparat politic îi este la fel de necesar *existenţei statului* ca şi o populaţie şi un teritoriu. Persoană juridică, statul are nevoie de organisme care să îl reprezinte şi să-i exprime voinţa. Titular de puteri, el nu poate să şi le exercite decât prin intermediul unor organisme compuse din indivizi.

Un teritoriu fără guvern în accepţiunea modernă a termenului nu poate fi un stat din prisma dreptului internaţional. Poziţia C.I.J. din avizul ei consultativ din 1975[6] este foarte clară: legăturile de ordin divers care existau între triburile şi emiratele sahariene din secolul al XIX-lea ne permit să afirmăm că nu era vorba despre o *terra nullius* (un teritoriu fără stăpân; dar acest ansamblu politic "nu avea caracterul unei persoane sau al unei entităţi juridice distincte de diversele emirate şi triburi care îl formau". Deşi admite că aceste criterii ale activităţii statale trebuie să ţină cont de particularităţile obligaţiilor politice şi religioase ale anumitor civilizaţii, Curtea consideră că în această speţă condiţiile minimale - în termeni de autoritate politică şi de structuri guvernamentale - nu ne îndreptăţesc să vorbim despre un stat.

Dreptul internaţional confirmă această necesitate a unui guvern, dar fără să meargă până într-acolo încât să le dicteze statelor modalităţile lor de reprezentare guvernamentală. Noţiunea de guvern statal are deci un înţeles larg, fără vreun raport strict cu aprecierile dreptului intern. Aparţin "guvernului", în sensul dreptului internaţional, nu doar autorităţile executive ale statului, ci întregul ansamblu al "puterilor sale publice". Întreaga ordine politică, jurisdicţională şi administrativă internă este vizată.

Cu toate acestea, dreptul internaţional nu este interesat decât de instituţiile naţionale care pot să angajeze statul pe plan internaţional. El nu ia în considerare structura complexă a anumitor state în materie de repartizare a competenţelor legislative şi guvernamentale: imediat ce coexistenţa internă a mai multor autorităţi guvernamentale nu conduce la o explozie a responsabilităţilor internaţionale ale statului, el nu vrea să se amestece. În aceste condiţii, puţin decisiv în sine este calificativul de "guvernamental" acordat anumitor autorităţi de către dreptul intern.

2° Există şi o a doua relaţie între guvern şi stat, care nu vizează existenţa statului, ci competenţele lui. Statul dispune de un guvern pentru a răspunde misiunii sale fundamentale, şi anume de a satisface nevoile populaţiei supuse autorităţii lui. Ideea de guvern este direct ataşată de concepţia funcţională a statului. Ea conferă prin aceasta un titlu particular de competenţe statale, cele referitoare la organizarea şi la apărarea serviciilor publice ale statului, fără de care acesta ar fi privat de instrumentele indispensabile exercitării obligaţiilor sale.

9. Cerinţa de efectivitate guvernamentală. - Efectivitatea înseamnă aici *capacitatea reală* de a exercita toate funcţiile statale, inclusiv menţinerea ordinii şi a siguranţei în interiorul statului, şi îndeplinirea angajamentelor externe. În ciuda dificultăţilor practice, această cerinţă este o condiţie juridică a existenţei statului.

Desigur, în cele mai multe cazuri, se presupune că această condiţie este îndeplinită. În circumstanţe normale, punerea sub semnul întrebării a efectivităţii

[6] Pentru Sahara Occidentală, Rec. 1975, p.39 şi 63.

puterii politice locale, sau chiar încercarea de a se verifica existența acesteia, ar fi considerată o acțiune incompatibilă cu principiul de neamestec în chestiunile interne ale statelor. Cu atât este mai de mirare să constați că aceeași rezervă pudică se aplică și unor situații în care un stat este confruntat cu un război civil (Ciad, Liban, Cambogia, Republicile născute din fosta Iugoslavie, pentru a aminti doar câteva exemple recente). În ipotezele precedente, în care era vorba despre state admise de mult timp deja în comunitatea internațională, putem considera că problemele cu care acestea se confruntă nu le pun existența sub semnul întrebării: celelalte state consideră că inaptitudinea acestora nu este decât temporară.

Și mai uimitoare este atitudinea observată față de entitățile care aspiră la suveranitate: câte noi state au intrat în Națiunile Unite, fără să se verifice condiția impusă de articolul 4, paragraful 1, din Charta: "Pot să devină state membre ale Națiunilor Unite toate celelalte state pacifiste care acceptă obligațiile prezentei Carte și, care, *conform analizei Organizației sunt capabile să le îndeplinească și sunt dispuse să facă acest lucru*" ?

Ar trebui totuși ca în această fază inițială a existenței statului ca această examinare să fie făcută, și ea este realizată uneori. Candidații la suveranitate sunt conștienți de acest lucru dacă judecăm după inițiativele de mișcărilor de eliberare națională, inițiative axate pe dovada efectivității controlului lor politic și administrativ asupra unui teritoriu dat sau asupra unei populații date, realizate în niște forme cât mai simbolice cu putință, sau chiar caricaturale. În practică, se trece la verificarea efectivității guvernamentale doar în situațiile în care o intervenție militară externă a jucat un rol semnificativ în independența noului stat: condițiile politice sunt astfel îndeplinite pentru ca marile puteri, folosindu-se de dreptul lor de veto, să ceară o examinare mai serioasă (Bangladesh, Angola, Bantustanul sud-african, Rodezia de sud)[7].

Trebuie oare să facem legătura între această chestiune și cea a statelor *divizate* ? Pentru ele, ca pentru oricare alt stat, existența unui guvern ar fi suficientă pentru afirmarea calității lor de stat și pentru recunoașterea celor două state. Dificultatea provine din faptul că fiecare din entitățile statale pretinde că reprezintă ea singură întregul stat.

E o problemă mai mult politică decât juridică, dar care se bazează pe argumentul unei pretinse dependențe a "adversarului" față de un protector străin, în scopul de a refuza orice reprezentativitate statală față de cealaltă entitate "națională"[8]

Proclamarea *Statului Palestinei* de către Consiliul național al O.L.P. la Alger, pe data de 15 noiembrie 1988, ridică și ea probleme juridice dificile din punctul de vedere al creditării acestei entități cu o populație, cu un teritoriu și cu o putere politică, frontierele sale rămânând și acum nedeterminate, iar efectivitatea controlului autorităților politice asupra populației palestiniene rămâne contestată. Adunarea Generală a O.N.U. a "luat cunoștință" de această proclamație prin decizia ei 43/47 și a înlocuit denumirea "Palestina" cu cea de O.L.P. în cadrul sistemului Națiunilor

[7]Despre acest ultim exemplu, vezi V.Gowlland-Debbas, "Răspunsuri Colective față de Declarația Unilaterală de Independență a Rodeziei de Sud și a Palestinei", B.Y.B.I.L., 1990, pp. 135-153).

[8]A se vedea, R.W. Piotrowicz, "Statutul Germaniei în Dreptul Internațional", I.C.I.Q. 1989, pp.609-635).

Unite, dar fără să-o modifice statutul juridic. Situaţia juridică a Palestinei şi efectivitatea autorităţilor palestiniene, ca premize ale unui stat palestinian, au fost parţial clarificate şi reîmputernicite prin Acordurile de la Washington din 1993 şi de la Cairo din 1994. Recunoaşterea reciprocă a Israelului şi a O.L.P. este o etapă esenţială în drumul către o opozabilitate internaţională a acestui stat embrionar.

10. Elemente constitutive ale statului şi suveranitatea. - Statul nu este singura colectivitate umană care poate să se mândrească cu faptul că dispune de o populaţie, de un teritoriu şi de o "guvernare" efectivă. Alături de el, sau chiar în interiorul acestuia, şi alte colectivităţi autonome pot să revendice aceleaşi caracteristici. Dar, fără îndoială că aceşti "concurenţi" ai statului nu au acelaşi loc ca şi acesta în funcţia lor de subiecţi de drept internaţional. Deci numai statul este acela care poate să pretindă o efectivitate completă, atât internaţională cât şi internă. Nu merită calitatea de stat decât acele colectivităţi ale căror guverne sunt independente şi suverane.

11. Noţiunea de suveranitate. Asimilarea suveranităţii în cadrul noţiunii de independenţă. - A°. Principiul suveranităţii statului este la fel de vechi ca şi statul însuşi. La origine, rolul lui era în principal să consolideze existenţa statelor care se afirmau în Europa împotriva dublei tutele a Papei şi a Sfântului Imperiu romano-germanic. Până în secolul al XVIII-lea, aprobaţi şi încurajaţi de Jean Bodin, de Vattel şi de cei mai mari filosofi ai acelor timpuri, monarhii au putut astfel să îşi justifice absolutismul.

Din acest fapt, suveranitatea era definită în general ca o putere supremă şi nelimitată. Această concepţie era puternic consacrată în secolul al XIX-lea în ştiinţa juridică germană , care, sub influenţa lui Hegel, legase puternic noţiunea de suveranitate de noţiunea de stat atotputernic. Jellinek o definea ca fiind "competenţa competenţei", înţelegând prin aceasta că ea reprezenta puterea originară, nelimitată şi necondiţionată a statului de a îşi determina propriile competenţe. Înţeleasă astfel, suveranitatea statului a deschis larg uşa către nişte excese care nu au dispărut odată cu statul princiar. Pentru a ne referi doar la ordinea internaţională, dacă statul are dreptul să-şi atribuie în mod liber competenţele sale, atunci nimic, în afară de voinţa lui proprie de *autolimitare,* nu îl împiedică să lezeze voinţa celorlalte state. Doctrina de autolimitare conduce direct către negarea dreptului internaţional.

Ca reacţie împotriva acestor teze care au consecinţe inacceptabile, şcoala sociologică nu a ezitat să propună interzicerea completă a noţiunii de suveranitate în cadrul teoriei dreptului. Conform acestei abordări, ar trebui să existe un singur determinator unic al competenţelor, comun tuturor statelor, şi care n-ar putea să fie decât ordinea juridică internaţională, titulară exclusivă a suveranităţii.

B° Oricât de viguroasă şi de fundamentată ar fi ea, această reacţie nu poate să lupte împotriva faptului că principiul suveranităţii statale este puternic ancorat în dreptul pozitiv. El stă la baza relaţiilor dintre statele Naţiunilor Unite, a cărui Cartă reaminteşte în art. 2, paragraful 1 că: "Organizaţia e fondată pe principiul egalităţii suverane a tuturor membrilor ei." Nu numai că este imposibil de negat pozitivismul noţiunii de suveranitate, dar acesta apare chiar ca un criteriu al statului însuşi. Nu este

necesar din acest motiv să aderăm la concepţia absolutistă a suveranităţii, fie şi doar pentru faptul că în societatea internaţională contemporană, interstatală astăzi pe scară largă, suveranitatea fiecărui stat se loveşte de cea a tuturor celorlalte state, concurente şi egale.

De atunci, în mod contrar faţă de ce susţin autorii voluntarişti, limitarea suveranităţii nu decurge din voinţa statului, ci din necesităţile de coexistenţă între subiecţii de drept internaţional. Astfel, este întotdeauna regretabil ca un organism naţional să pretindă că poate să definească el singur, unilateral, limitele competenţelor statale considerate compatibile cu respectarea suveranităţii statului. Suveranitatea apare, în aceste condiţii, ca fiind izvorul competenţelor pe care statul şi le ia din dreptul internaţional; acestea nu sunt nelimitate, dar nicio altă entitate nu posedă altele care să fie superioare.

Suveranitatea rămâne deci *atributul fundamental* al statului.

3° Prin prisma egalităţii suveranităţii, independenţa statului s-a afirmat şi ea.

Jurisprudenţa internaţională asimilează în mod sistematic suveranitatea cu independenţa. Astfel, judecătorul Max Huber a declarat în cazul *Insulelor Palmas:* "Suveranitatea în relaţiile dintre state înseamnă independenţă".

S-a tot folosit criteriul independenţei, atât de organele politice cât şi de instanţele jurisdicţionale sau arbitrale, de fiecare dată când este analizată calitatea de stat a unei colectivităţi politice date. Deoarece au existat dubii extrem de serioase asupra independenţei lor reale, Adunarea Generală a recomandat statelor membre din Naţiunile Unite să nu recunoască entităţile apărute, începând din 1976, din Bantustan, cărora Africa de Sud le acordase deja dinainte statutul de autonomie (Transkei, Ciskei, Bophutswana şi Venda). Independenţa statului nu este cu nimic compromisă, nici suveranitatea lui nu este lezată, prin existenţa obligaţiilor internaţionale ale statului.

Doctrina voluntaristă admitea deja acest lucru: "Limitările libertăţii unui stat, atunci când derivă din dreptul internaţional comun sau din angajamentele contractate nu afectează în niciun caz, luate în sine, independenţa statului respectiv"[9].

12. Supunerea directă în faţa ordinii juridice internaţionale. - 1° *Noţiunea de imediativitate normativă.* Suveranitatea nu implică cu nimic ipoteza că un stat ar putea să încalce regulile de drept internaţional. Dimpotrivă, statul este suveran abia atunci când se supune în mod direct şi imediat dreptului internaţional.

Legătura dintre suveranitate şi capacitatea normativă în ordinea juridică internaţională, în prealabil necesară caracterului de imediativitate a dreptului faţă de state, este reamintită într-un *dictum* celebru din prima decizie a C.P.J.I. : "Capacitatea de a contracta angajamente internaţionale este tocmai un atribut al suveranităţii statului". Ce este valabil pentru angajamentele convenţionale este valabil şi pentru angajamentele contractuale: în virtutea suveranităţii sale un stat poate să includă o obligaţie de arbitraj într-un contract şi deci nu mai poate să se degajeze de aceasta pretinzând că acel angajament ar fi în contradicţie cu suveranitatea sa.

[9] Potrivit opiniei dizidentă a lui Anzilotti în cazul Regimului vamal austro-german, C.P.J.I., seria A-B, nr. 41, p. 57.

Însuşi principiul de imediativitate, sistematizat de Kunz, va fi confirmat tangenţial de către C.I.J., în avizul ei din 11 aprilie 1949: statul este o entitate "rezultată... direct din dreptul internaţional". Curtea înţelege prin aceasta că, prin natura lor, statele sunt titulare directe de drepturi şi obligaţii în virtutea dreptului internaţional. Acesta are un efect direct faţă de ele prin toate regulile care îl compun.

2° Imediativitatea şi calitatea de stat. Doar în interiorul statului se întâlnesc faţă în faţă suveranitatea şi imediativitatea internaţională generală. Combinaţia dintre cele două criterii permite deci distingerea entităţii statale, în sensul dreptului internaţional, de ceilalţi subiecţi de drept internaţional şi de colectivităţile autonome de drept intern.

a) Cât timp o entitate statală nu renunţă la această supunere directă în faţa dreptului internaţional, ea îşi păstrează calitatea de stat, chiar şi atunci când delegările de competenţe vor fi consimţite în favoarea unui alt stat (fenomenul "reprezentării internaţionale" - conform Uniunii economice belgiano-luxemburgheze sau relaţiile dintre Monaco şi Franţa sau Lichtenstein şi Elveţia) sau al unei organizaţii internaţionale.

Astfel, în pofida dimensiunii largi a competenţelor Comunităţii Europene şi a faptului că ea aduce atingere în anumite domenii "condiţiilor esenţiale de exercitare a suveranităţii naţionale" (decizia Consiliului constituţional din 9 aprilie 1992 referitoare la Tratatul de la Maastricht), participarea la această comunitate nu este deloc incompatibilă cu menţinerea statelor suverane. În această privinţă, sistemul comunitar, uneori catalogat drept unul "prefederal", seamănă şi mai mult cu o *confederaţie* ale cărei state membre, renunţând la importante prerogative ale suveranităţii - în raporturile lor reciproce dar şi în relaţiile lor cu statele terţe - îşi păstrează personalitatea juridică proprie, deci rămân în continuare supuse în mod direct şi imediat dreptului internaţional. Din acest motiv, ele sunt în continuare state, în sensul dreptului internaţional. Conform formulei acordului de la Banjul din 11 noiembrie 1981 dintre Senegal şi Gambia (proiectul Confederaţiei "Senegambia"), "Fiecare dintre statele confederate îşi va păstra independenţa şi suveranitatea sa".

Confederaţia statelor este o instituţie "fragilă": cea mai mare parte din totalul lor nu mai sunt astăzi decât nişte exemple istorice: fie confederaţia s-a destrămat şi fiecare stat membru şi-a regăsit autonomia lui deplină (Commonwealth, "Comunitatea" instituită de Constituţia franceză din 1958, Uniunea olandezo-indoneziană: era vorba de nişte formule politice de tranziţie în cadrul procesului de decolonizare); fie s-au transformat în state federale (Confederaţia Statelor Unite ale Americii de Nord, 1781-1787; Confederaţia Helvetă, 1815-1848; Confederaţia Germană, 1815-1866; Confederaţia Germaniei de Nord, 1867-1870). Cel mai recent exemplu, acordul din 18 martie 1994 dintre Bosnia-Herţegovina şi Croaţia se înscrie în contextul unui conflict armat care face imposibil orice pronostic în privinţa longevităţii sale. Această fragilitate ţine mai puţin de condiţiile juridice existente în momentul creării acestor confederaţii - în general, ele erau înfiinţate prin tratate - şi mai mult de dimensiunea delegărilor de competenţe internaţionale către nişte organisme comune, delegări care slăbeau progresiv reprezentativitatea şi responsabilitatea statelor confederale în cadrul relaţiilor internaţionale. Prin impunerea unor limitări în privinţa dreptului de recurgere la forţă, a dreptului de

reprezentare diplomatică, sau a capacității lor de a încheia tratate, statele confederale au devenit "victimele" dinamismului în creştere al instituțiilor confederale (sau al statului dominant în cadrul confederației).

b) Atât timp cât o entitate politică nu a reuşit să facă să i se recunoască beneficiul imediativității internaționale, şi oricare ar fi dimensiunea competențelor care îi sunt recunoscute de către statul din care ea a provenit, această entitate nu poate să pretindă că este un stat în sensul dreptului internațional.

Acesta este cazul statului confederat în cadrul statului federal.

Statul federal se defineşte ca un grup de state care au renunțat să mai aibă raporturi imediate cu societatea internațională, care nu mai pot să pretindă o personalitate juridică statală conform dreptului internațional. Odată federația constituită, nu mai există decât un singur stat: statul federal.

Şeful statului federal reprezintă toate statele membre în relațiile internaționale; ministerul Afacerilor Externe este un organism al statului federal; agenții diplomatici şi consulari sunt numiți de către autoritățile federale şi acționează în numele tuturor statelor confederate; tratatele sunt încheiate de către statul federal în beneficiul tuturor statelor membre; responsabilitatea internațională ce reiese din comportamentul statelor membre este suportată de către statul federal; în final, statul confederat nu beneficiază de imunitate de jurisdicție în fața tribunalelor străine. În realitate, situația pare adeseori mult mai complexă. Anumite state confederate continuă să întrețină raporturi neintermediate de către statul federal cu comunitatea internațională.

Sub regimul Imperiului german din 1871, Bavaria îşi conservase dreptul de a putea deschide legații şi, precum Wurtemberg, capacitatea de a încheia tratate importante. Chiar şi astăzi, sub incidența Legii fundamentale din 1949 care a diminuat federalismul anterior epocii naziste, landurile vest-germane sunt considerate ca fiind "subiecți de drept internațional public" şi au dreptul de a încheia tratate internaționale în domenii care reies din propriile lor competențele legislative, cu excepția acordurilor "politice"; pentru a garanta primatul dreptului federal, aceste acorduri trebuie să fie compatibile cu tratatele încheiate de către statul federal.

În Elveția şi în Statele Unite, statele confederate sunt împuternicite să încheie, în mod direct sau sub rezerva aprobării date de statului federal, acorduri tehnice referitoare la relațiile de vecinătate cu țările străine (poliție, economie, lucrări publice).

Aceste soluții se explică prin condițiile politice dificile care existau pe vremea naşterii acestor federații, o naştere care a fost negociată cu prețul câtorva compromisuri diplomatice.

Şi federalismul sovietic cuprindea câteva derogări de la principiul personalității juridice *exclusive* a statului federal. Justificarea inițială era grija de a respecta principiul naționalităților, într-o construcție politică ce nu era încă bine asigurată (1920). Începând mai ales cu revizuirea constituțională din 1944, Republicile federale au beneficiat teoretic de competențe externe importante. Conform articolului 80 din versiunea din 1977 a Constituției URSS, "republica federală are dreptul să întrețină relații cu statele străine, să încheie tratate cu ele şi să schimbe reprezentanți diplomatici şi consulari, să participe la activitățile organizațiilor internaționale".

Articolul 76 le recunoştea ca fiind nişte entităţi *suverane.* Era astfel asigurată concordanţa dintre dreptul intern şi situaţia foarte specială a Ucrainei şi a Bielorusiei în cadrul O.N.U. şi în cele mai multe dintre organizaţiile cuprinse în sistemul Naţiunilor Unite (reprezentare proprie din motive politice în timpul înfiinţării O.N.U.).

În zilele noastre, veleităţile de independenţă ale Québec-ului au favorizat o anumită creştere a competenţelor externe ale acestui stat, cu preţul câtorva dispute cu autorităţile federale canadiene.

Trebuie să observăm că în toate cazurile, competenţa internaţională prin excelenţă - posibilitatea de a recurge la forţă - nu le este acordată statelor confederate.

În ciuda tuturor acestor aspecte, subzistă o diferenţă de natură între statul confederat şi celelalte state, în sensul deplin al termenului. Într-adevăr, căci competenţele ultimelor derivă direct din dreptul internaţional şi sunt garantate de către acesta, iar cele ale statelor confederate sunt determinate de către dreptul constituţional federal şi nu sunt garantate decât prin proceduri interne. O revizuire a constituţiei poate în orice moment, şi poate chiar împotriva voinţei unui astfel de stat confederat, să sporească, dar şi să restrângă sau chiar să suprime competenţele lor internaţionale. Personalitatea lor juridică internaţională va rămâne întotdeauna derivată din cea a statului federal.

c) Şi alte entităţi beneficiază de imediatitate în cadrul dreptului internaţional. Organizaţiile internaţionale, anumite grupuri politice precum mişcările de eliberare naţională, posedă capacităţi juridice trasate direct de către dreptul internaţional şi, în această măsură, sunt imediat supuse acestuia.

Cu toate acestea, aceste entităţi nu trebuie să fie confundate cu statul în sine: "Acest fapt nu înseamnă că trebuie să se spună că Organizaţia (O.N.U.) ar fi un stat, pentru că nu este deloc aşa ceva.. Cu atât mai puţin n-ar trebui să se spună că Organizaţia ar fi un "super-stat", oricare ar fi înţelesul acestei expresii", reaminteşte C.I.J. în avizul ei despre "Reparaţiile daunele suferite în serviciul Naţiunilor Unite". Orice colectivitate care beneficiază de imediatitate nu este neapărat un stat.

4. Egalitatea suverană a statelor. - Deoarece în virtutea imediatităţii normative, statele nu sunt subordonate niciunei alte autorităţi naţionale sau internaţionale, ele sunt egale între ele din punct de vedere juridic.

Acest principiu al "egalităţii suverane" este prezentat ca fiind fundamentul cooperării Naţiunilor Unite în articolul 2, paragraful 1, din Chartă şi va fi dezvoltat, dacă nu chiar explicitat, în *Declaraţia referitoare la principiile de drept internaţional care vizează relaţiile amicale şi cooperarea dintre state* [10]. El este reluat în toate chartele de înfiinţare a organizaţiilor regionale de cooperare. Este şi mai prezent în tratatele care dau naştere organizaţiilor denumite şi organizaţii de integrare (Uniunea Europeană).

Actul final al Conferinţei de la Helsinki (C.S.C.E. 1975) încearcă să precizeze implicaţiile acestuia în relaţiile dintre Est şi Vest: "... În cadrul dreptului internaţional, toate statele participante au drepturi şi obligaţii egale. Ele respectă dreptul fiecăruia

[10] A se vedea, Rezoluţia 2625 (XXV) a Adunării Generale).

dintre ele de a defini şi de a-şi conduce după propria voinţă relaţiile lui cu celelalte state, conform dreptului internaţional... Ele au şi dreptul de a aparţine sau de a nu aparţine unor organizaţii internaţionale, să facă parte sau nu din tratate bilaterale sau multilaterale, inclusiv dreptul de a face parte sau nu din tratatele de alianţă; Au de asemenea şi dreptul la neutralitate" (punctul I din Declaraţia despre principiile care guvernează relaţiile reciproce dintre statele participante).

1° Aşa cum precizează Declaraţia de la Helsinki, *toate statele au aceleaşi drepturi şi obligaţii internaţionale.*

Dreptul internaţional este un reductor şi un agent de negaţie al diferenţelor reale dintre state. Nepermiţând în majoritatea cazurilor să prevină sau să corecteze inegalităţile de dimensiune, de bogăţie, de putere, el constituie un obstacol pentru toate încercările de a consacra din punct de vedere juridic o tipologie inegalitară *între statutele* statelor.

Jocul succesiunilor la tron şi căsătoriile princiare în vremurile în care predominau regimurile monarhice, aplicarea principiului naţionalităţilor şi apoi a celui al dreptului popoarelor de a dispune de ele însele au favorizat apariţia statelor foarte mici, atât prin suprafaţă cât şi prin populaţie.

Participarea acestor entităţi "liliputane" în cadrul relaţiilor internaţionale este destul de teoretică în numeroase domenii, şi mai ales, ea contribuie la proasta funcţionare a anumitor organizaţii internaţionale, în special pe plan financiar.

În perioada interbelică, înţelegerile dintre marile puteri erau suficient de puternice pentru a interzice intrarea acestor state mici în organizaţiile cu specific universal. Principiul autodeterminării şi "mitologia" democraţiei internaţionale au făcut să se renunţe la această practică. În faţa tensiunilor apărute din puterea crescândă a acestor micro-state în cadrul O.N.U., câteva mari puteri şi secretarul general al O.N.U. au făcut câteva propuneri în scopul obţinerii unui statut mai bine adaptat al statelor "asociate" în cadrul Organizaţiei; ele nu au fost niciodată examinate în mod serios[11], Prin rezoluţiile 44/51 şi 46/43, Adunarea generală a atras atenţia asupra problemelor speciale întâlnite de aceste micro-state în materie de securitate.

În dreptul internaţional şi în doctrinele politice internaţionale ("coexistenţa pacifistă"), principala implicaţie a principiului egalităţii este *reciprocitatea* drepturilor şi a avantajelor. Este universal admis faptul că de aici poate fi dedus şi principiul *nediscriminării.* Reciprocitatea şi nediscriminarea sunt protectorii suveranităţii şi nu este realistă teza posibilităţii ca aceşti doi factori să slăbească în intensitate.

Mult mai controversate sunt anumite consecinţe care ţin de participarea statelor la instituţiile politice internaţionale, sub pretextul "democratizării". Nu există încă vreun *drept* de a participa la toate tratatele multilaterale deschise; dezbaterile despre dimensiunea clauzei naţiunii celei mai favorizate, în timpul lucrărilor de codificare, au stabilit de asemenea voinţa statelor de a modula punerea în aplicare a principiului *reciprocităţii avantajelor.*

[11] Pentru detalii, vezi J. Chappez, A.F.D.I., 1971, pp.541-551).

2° În lipsa statutelor diferențiate, nu este interzis să se aibă în vedere şi *regimuri diferențiate* de exercitare a drepturilor şi obligațiilor internaționale ale statelor. Egalitatea suverană poate să conducă la neglijarea şi la perpetuarea inegalităților concrete dintre state. Dreptul internațional, sub presiunea țărilor din lumea a treia care sunt principalele victime ale situației actuale, tinde să aibă aceeaşi evoluție cu cea observată în ordinea juridică a țărilor dezvoltate din secolele al XIX-lea şi al XX-lea: el începe să introducă elemente de corectare a handicapurilor naturale sau istorice, pentru a permite tuturor statelor să obțină un profit real din egalitatea juridică.

O astfel de evoluție a dreptului internațional antrenează reacții negative din partea anumitor state, în măsura în care ea aduce atingere ideii existenței unui raport direct şi necesar între egalitate şi reciprocitate[12]

Când a fost creată B.E.R.D., a existat teama că enormele nevoi financiare ale URSS vor absorbi toate resursele Băncii. În vederea salvării în acelaşi timp a principiului suveranității şi posibilităților de acțiune a noii instituții, articolul 8 din Acordul de la Paris din 29 mai 1990 prevede că anumite state membre pot "să ceară" ca accesul lor la resursele băncii să fie limitat - este ceea ce a făcut URSS şi apoi Rusia.

Abandonarea unei reciprocități stricte să reprezinte oare o veritabilă atingere adusă principiului egalității ? În realitate, teoria *inegalității compensatorii* poate să fie considerată ca o aplicație mai realistă şi mai exactă a egalității dintre subiecții de drept în situații diferite; acest demers nu este foarte diferit de cel al jurisdicțiilor naționale şi al C.J.C.E., care, prelevându-se de argumentul egalității împotriva actelor normative ale administrațiilor sau ale instituțiilor comunitare, îi limitează aria de desfăşurare doar la acele situații perfect comparabile. Din această perspectivă, ne-reciprocitatea nu este un temperament pragmatic al principiului egalității, justificat doar prin nişte considerente morale. Ea este compatibilă, în drept, cu principiul egalității suverane în măsura în care ea se aplică în cazul diferențelor obiective dintre state.

5. Efectele suveranității. Corolarele suveranității. - În ciuda criticilor aduse de către doctrină conceptului de suveranitate, statele sunt încă prea mult ataşate de "avantajele" acestuia pentru a renunța la el. Obiectivul lor este mai degrabă să-i precizeze implicațiile juridice, ca să îşi stabilească mai bine competențele şi drepturile lor, apărându-şi autonomia în fața celorlalți subiecți de drept.

Activitatea de "codificare" a corolarelor suveranității nu este recentă şi a avut mai întâi un caracter mai ales regional şi defensiv (America Latină, țările afro-asiatice în timpul Conferinței de la Bandoeng, 1955). Ea înseamnă luarea la cunoştință a faptului că independența statelor nu poate să se limiteze doar la exercitarea competențelor exclusiv "interne" ale statelor, şi că este nevoie să se precizeze consecințele acestora în cadrul relațiilor interstatale: este vorba de discutarea principiilor fundamentale ale puterilor "externe" ale statelor, pentru a combate mai bine inegalitatea existentă în exercitarea lor.

[12] E. Decaux, *"Reciprocitatea în dreptul internațional"*, L.G.D. J., 1980, p.41.

În pofida folosirii termenilor "drepturi" şi "obligaţii", textele în cauză nu încearcă să definească capacităţile şi drepturile subiective ale fiecărui stat, ci doar anumite principii directoare care permit măsurarea validităţii comportamentelor statelor şi a eventualelor lor abuzuri de drept. La fel de importante ca şi drepturile recunoscute sunt, din acest punct de vedere, şi limitările impuse.

1° *Principiile care consacră libertatea de acţiune a statelor*

a) Absenţa oricărei subordonări organice a statelor faţă de alţi subiecţi ai dreptului internaţional reprezintă consecinţa dar şi consacrarea principiului *imediatităţii*. În mod tradiţional, absenţa subordonării se referă mai întâi faţă de celelalte state. Un stat nu poate fi independent şi nici suveran dacă se află într-o situaţie de *dependenţă* faţă de un alt stat care poate să îi dicteze asupra voinţei sale. Declaraţia anexată la rezoluţia 2625 (XXV) a Adunării Generale notează doar faptul că "fiecare stat are datoria să respecte personalitatea celorlalte state" şi că "statele sunt egale din punct de vedere juridic".

Astfel, putem să ne îndoim că statele "protejate", acele *protectorate,* au rămas suverane. Ele nu mai dispuneau nici de totalitatea, nici de exclusivitatea competenţelor interne şi externe care sunt în principiu reieşite din ideea de suveranitate (vezi infra, nr. 301 şi s.).

Subordonarea organică a unei colectivităţi politice şi umane faţă de un stat *superior* poate să existe chiar şi atunci când această colectivitate beneficiază de o largă autonomie internă: "o entitate autonomă nu este un stat" decidea C.P.J.I. în chestiunea *Phares* (decizia din 1937, seria A/B, nr. 71, p. 103).

În mod invers, este admis faptul că primatul de fapt al anumitor state (Înţelegerile europene, duopolul americano-sovietic, G5 sau G7), care sunt în măsură să impună respectarea unor anumite situaţii *obiective,* nu reprezintă o atingere adusă principiului de independenţă şi de suveranitate a celorlalte state.

Mai recent, în faţa dinamismului organizaţiilor internaţionale - care sunt uneori mai puternice chiar decât statele care le compun - a apărut necesitatea de a se reaminti şi de a se sublinia independenţa statelor în raport cu aceste organizaţii.

Acest aspect al independenţei se traduce prin ideea că nicio organizaţie nu formează un "super-stat", nici chiar O.N.U., şi deci nu poate să pretindă că este o structură organică superioară statelor (C.I.J., "Reparaţia daunelor", Rec. 1949, p.179): Organizaţia, declară Curtea în avizul ei consultativ, este "plasată înaintea membrilor ei" şi are ca funcţie esenţială "să reamintească acestora anumite obligaţii" . Este adevărat totuşi şi faptul că majorităţile fluctuante din cadrul Adunării generale uită uneori această limitare fundamentală impusă de articolul 2, paragraful 7 al Cartei.

b) *Prezumţia de regularitate a actelor statale* este o altă consecinţă directă a suveranităţii statelor.

Desigur, ea nu are un caracter absolut, dar într-o societate puţin reglementată, în care statul beneficiază de un fel de "privilegiu al prealabilului" (un control *a posteriori* numai asupra compartimentelor lui), ea reprezintă un argument comod de apărare a statului, obligând celelalte state să se plaseze pe un teren minat, cel al abuzului de drept sau al relei credinţe. Această prezumţie este stabilită într-o manieră foarte solidă pentru actele emise de state pe teritoriul propriu; are şi o eficienţă mare, pentru a afirma legalitatea actelor sale, în domenii care nu sunt reglementate de

dreptul internațional. Chiar dacă există o regulă de drept internațional, legalitatea comportamentului statului poate fi apreciată în mod diferit, în funcție de conținutul preluat din norma internațională respectivă; în acest caz, trebuie să se recurgă la procedurile de control *a posteriori,* favorabile pentru statul aflat într-o poziție defensivă.

Declarația din 1970 referitoare la principiile care guvernează relațiile pacifiste dintre state nu formulează în mod expres acest "drept inerent al suveranității depline", dar el poate fi dedus din combinația celorlalte principii impuse de acest text.

6. Regionalizarea în Europa şi suveranitatea statelor. De la declararea – şi acceptarea parțială a independenței Kosovo, chestiunea în Europa a redevenit o temă majoră de discuție. Se confruntă două principii fundamentale ale dreptului internațional: inviolabilitatea frontierelor şi implicit suveranitatea statelor şi dreptul popoarelor la autodeterminare. Situația nu mai este cea de la sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX, când imperiile multietnice s-au spart pentru a da naştere statelor națiune. Dorința de fărâmițare merge mai departe, către împărțirea țărilor în zone şi mai mici care să reflecte câte o identitate regională.

Exemplul cel mai acut în cadrul Uniunii Europene e în plină desfăşurare în Belgia, unde tensiunile dintre valoni şi flamanzi au făcut ca tema divizării statului să devină dintr-un scenariu de televiziune (cum s-a întâmplat în urmă cu doi ani, când RTBF – televiziunea publică – a difuzat un reality – show despre scindarea țării) o realitate posibilă. Scenariile sunt multiple: fie țara rămâne, dar doar pe hârtie; numele de Belgia este păstrat, dar cele două regiuni plus Bruxelles sunt practic autonome; fie regiunile devin două țări, iar Bruxelles capătă un statut aparte; fie Valonia e ataşată Franței, cu sau fără Bruxelles etc. Deznodământul e încă dificil de anticipat, dar pare din ce în ce mai greu de crezut că Belgia va continua să funcționeze ca acum.

Belgia nu este singurul exemplu. Scoția se gândeşte şi ea să iasă din Marea Britanie, iar naționaliştii scoțieni îşi freacă deja mâinile gândindu-se la veniturile pe care le va încasa noul stat din petrolul din Marea Nordului. În Italia, solidaritatea dintre nord şi sud nu este nici ea atât de evidentă. Chiar şi statele care sunt obişnuite cu comunitățile autonome, cum ar fi Spania, tensiunile sunt din ce în ce mai mari. Mişcările „independentiste" din Țara bascilor şi Catalonia sunt mai puternice în ultimii ani, iar puterea de la Madrid face un delicat balet politic pentru a împiedica divizarea țării.

În fin, chiar în state cu o puternică tradiție de centralizare, cum ar fi Franța, există mişcări regionaliste, unele mai puternice, în Țara Bascilor şi în Corsica, altele mai puțin, în Bretania şi Alsacia. „Regionaliştii" francezi se plâng că statul centralizat nu le acordă suficiente drepturi şi acuză autoritățile de la Paris de practicarea unor acțiuni contradictorii; pe de o parte, la nivel global, Franța cere respectarea diversității culturale, pe de alta, această diversitate culturală este refuzată chiar în Franța.

Şi în România folosirea cuvântului „regional" naşte uneori spaime. Pentru cei puțin instruiți, „regionalizare" înseamnă desprinderea Transilvaniei, teamă întreținută şi de naționaliştii români. Se fac confuzii, deliberate sau nu,. Între regiunile istorice şi cele de dezvoltare. Inițiativele de a face o regiune din județele aflate în Ținutul

Secuiesc au servit drept pretext pentru a lansa mesaje naționaliste care au prins bine la unii votanți.

Regionalizarea la nivel european este un fenomen de moment sau o mişcare pe termen lung? Greu de răspuns la această întrebare acum. După separarea Cehoslovaciei, după fărâmițarea Iugoslaviei, ar putea apărea în Europa şi alte noi state? E posibil, dar e şi paradoxal: obiectivul construcției europene este reunirea statelor într-un proiect comun, în care e nevoie de o cooperare între națiuni. Riscul de a dori o Europă din ce în ce mai integrată şi de a avea una din ce în ce mai fărâmițată. Sigur, există posibilitatea ca, în câteva zeci de ani să existe o Europă federală, în care să nu mai avem state mari, ci doar regiuni mari. În cazul cel mai fericit, identitatea națională s-ar transforma într-una europeană. În cel mai nefericit, identitățile naționale s-ar dilua în naționalisme regionale. Proiectul european ar fi, atunci compromis.

7. Cum va arăta lumea în 2025. Până în 2025, mutarea bunăstării dinspre Vest către Est va fi completa. În plus, marele joc al resurselor energetice, completat cu schimbări demografice si de clima, pune tendințele mondiale în competiție. Tendințele demografice, factor care generează creşterea, se vor schimba pentru diferite parți ale lumii. Prognozele arata ca populația lumii va creste de la 6,5 miliarde de oameni în 2005 la 8 miliarde în 2025, cu toate efectele pe care creşterea le implica asupra resurselor limitate. China si India vor fi cele mai populate regiuni. Dividendul demografi c al Chinei va dispărea în jurului lui 2015, când va începe îmbătrânirea populației, iar strategia de control a populat iei va determina o scădere a productivității. În acelaşi timp, aproape jumătate din populația de 1,5 miliarde a Indiei va fi sub vârsta de 30 de ani. Din punct de vedere demografic, abilitatea Occidentului de a determina globalizarea va fi limitata de sindromul maturității. În 2025, doar 16% din populația lumii va trai în Occident, în scădere de la 24% în 1980. Creşterea şomajului în Occident va înăspri legile muncii, iar intrarea în Occident a muncitorilor necalificați din Est va fi mai dificila. În tarile occidentale sunt aşteptate violențe ca rezultat al inegalităților, rasismului si blocării accesului. Situația demografica a Rusiei se va înrăutăți până în 2025. Populația tânăra va scădea. Minoritățile musulmane vor avea rate mai mari de fertilitate, iar chinezii turci si imigranții asiatici vor creste ca număr. În condițiile unor astfel de schimbări demografi ce, lupta pentru resurse va fi la fel de interesanta. Globalizarea duce la creştere economica globala, care generează presiuni asupra resurselor naturale la nivel mondial, între care energia, alimentele si rezervele de apa, crescând în acest fel nivelul competiției pentru resurse. Este de aşteptat ca până în 2025 China sa fi e principala putere militara, cea de-a doua economie a lumii, cel mai mare importator de resurse naturale si cel mai mare poluator al tuturor timpurilor. Aceasta va fi o provocare directa pentru SUA. Întreprinderile de stat vor fi predominante până în 2025, iar diversificarea energiei se va face prin intermediul lor. Specializarea sectoarelor industriale pentru fiecare piață emergenta va fi probabil în felul următor: braziliană - în industria agricolă si exploatarea resurselor energetice offshore; rusă - pentru energie si metale; indiană - pentru serviciile IT, domeniile farmaceutic si al construcțiilor de maşini; si chineză - pentru otel, aparate casnice si echipamente de

telecomunicații. Rusia, care va fi prinsă între Orientul înfometat de resurse si Occidentul sărac în resurse, îşi va folosi rezervele energetice pentru a-si întări influenta, dar ar putea avea de suferit dacă se descoperă în curând resurse alternative. Brazilia si Indonezia au potenţial de dezvoltare, la fel Arabia Saudita si Iranul. Dacă resursele alternative sunt descoperite repede, sistemul internațional ar putea suferi schimbări masive de putere si, în acest fel, va deveni mai instabil.

RĂZBOAIELE DE MEDIE ŞI JOASĂ INTENSITATE, TIPUL DE CONFLICT MILITAR AL ZILELOR NOASTRE

Narcisa GRĂDINARU[*]

Modern wars are increasingly moving far away from traditional war, as his lasting confrontation between two armed camps, that is, between two or more armed states with large campaigns and battles, and become a kind of niche wars, complementary and circumstantial elements, in the conduct of a meta-confrontation, which far exceeds the scope and content of the war, has many tentacles and facets, covers almost everything, from finance to information, from the battle for in Cosmos or for Cosmos (even if the location of the military means in Cosmos is prohibited) to the battles for land or maritime resources, from networks which globalize to entities which fragment.

Războaiele moderne nu sunt confruntări sângeroase, cu hecatombe de morţi şi sute de mii de răniţi – chiar dacă şi în noile războaie se moare –, ci confruntări pentru a impune voinţa, pentru a realiza un fapt împlinit, pentru a câştiga şi menţine supremaţia politică, economică şi strategică, pentru a preveni alte confruntări sau, pur şi simplu, pentru a pune în operă o afacere.

Războiul modern, sub toate aspectele sale – de la scopuri, obiective şi acţiuni, la forţe, mijloace şi roluri – devine din ce în ce mai mult o afacere de un tip special, cu extensii în toate direcţiile şi în aproape toate domeniile. Se poate spune că lumea întreagă lucrează efectiv pentru astfel de războaie şi participă efectiv, conştient sau nu, la astfel de războaie.

Războiul modern – înalt tehnologizat sau nu – este un război de reţea şi în reţea, cu derulări surprinzătoare şi efecte complexe, de care nimeni nu scapă, întrucât aproape toată lumea este implicată.

1. Noi caracteristici ale războiului de joasă si medie intensitate

S-au generalizat deja conflictele asimetrice.[1] Cu cât dezechilibrele bugetare vor fi mai mari, cu atât ele vor fi mai numeroase şi mai accentuate. Avantajele pe care le au marile puteri financiare, economice şi tehnologice în ceea ce priveşte mijloacele de luptă şi capacitatea de a acţiona în reţea şi în orice mediu sunt contracarate de o logică a războiului de gherilă, război în şi prin care se evită orice opoziţie frontală, acţionându-se totdeauna prin grupuri mici şi procedee ingenioase asupra vulnerabilităţilor sau în zona vulnerabilităţilor marilor puteri tehnologice. Acesta este, de fapt, războiul de joasă intensitate. Acesta va avea o amploare din ce în ce mai mare şi rareori va trece la o intensitate medie. Acţiunile proporţionate ale marilor puteri tehnologice, alianţelor şi coaliţiilor în gestionarea crizelor şi conflictelor nu vor putea depăşi stadiul de intensitate joasă sau medie, nu neapărat pentru că n-ar avea

---

[*] **Doctorand în ştiinţe militare**

[1] http://www.iris-france.org/Tribunes-2008-03-19.php3, *La guerre, entre constance et transformations*, Barthélémy COURMONT par Joseph Henrotin (*DSI*, mars 2008)

posibilitatea să o facă, ci din cu totul alte motive, dintre care cele mai importante ar putea fi următoarele:

- în conflictele sau războaiele asimetrice de joasă intensitate nu pot fi concentrate forțe masive, pentru că nu există grupări masive care să li se opună;
- armatele profesioniste moderne nu depăşesc încă logica şi filozofia războiului simetric şi nici pe cea a războiului disproporționat, întrucât există încă pe lume armate puternice şi țări puternice, de unde rezultă că pericolul confruntărilor de mare intensitate n-a trecut;
- armele de distrugere în masă, uriaşele arsenale şi distribuirea lor inegală pe suprafața pământului mențin încă în actualitate riscul marelui război, chiar dacă logica unei astfel de confruntări pierde din ce în ce mai mult teren;
- noile reglementări internaționale nu permit acțiunea sau reacția disproporționată în gestionarea crizelor şi conflictelor armate, chiar dacă ar exista o astfel de posibilitate;
- războiul de joasă intensitate este avantajos pentru toată lumea, atât pentru marile puteri care-şi permit orice tip de acțiune, dar care sunt obligate, dar şi interesate, să acționeze ponderat, pe de o parte, pentru a-şi economisi forțele şi resursele şi, pe de altă parte, pentru a face ca războiul sau acțiunea de gestionare a crizelor şi conflictelor armate să fie acceptată de propria populație şi de opinia publică internațională.

Mai mult, menținerea la joasă intensitate a războiului şi conflictului armat, a conflictualității, în general, constituie cea mai bună modalitate de prevenire a războiului distrugător, a conflictului major şi de menținere a păcii. Este vorba, desigur, de o pace relativă, întrucât conflictele şi acțiunile asimetrice sunt numeroase, iar gestionarea acestora din ce în ce mai dificilă.

Terorismul, care, prin acțiunile sale diversificate şi surprinzătoare, devine o amenințare majoră, nu intensifică, ci doar extinde aria conflictualității, creează noi pericole, noi amenințări, noi vulnerabilități şi, de aici, noi temeri şi noi angoase. Nici posibilitatea ca, pe o anumită treaptă a dezvoltării sale, terorismul să folosească arme de distrugere în masă, componente ale acestora sau mijloace CBRN nu constituie, de fapt, o intensificare a conflictualității, ci doar o intensificare a pericolului şi amenințării de tip terorist. Nu constituie o intensificare, pentru că, teroriştii nu vor realiza şi nu vor folosi niciodată grupări masive de forțe, în teatre de operații şi, de aceea, în războiul împotriva terorismului, coaliția antiteroristă nu poate şi nu va putea folosi aviație strategică, grupări de nave, forțe expediționare de mare amploare, divizii, corpuri de armată etc. Chiar şi războiul din Irak, cu cele două campanii ale sale (din 1991 şi din 2003), n-a fost un război de mare intensitate, ci un război expeditionar, cel mult, de intensitate medie, cu desfăşurări locale, dar implicații politice, financiare, economice, psihologice şi mediatice majore.

„Totuşi, în cele mai multe cazuri, este foarte probabil ca puterile să fie mai mult sau mai puțin asociate acestor conflicte de joasă intensitate, ceea ce ne determină să considerăm că războiul asimetric are un frumos viitor”.[2]

[2] http://www.iris-france.org/Tribunes-2008-03-19.php3, *Ibidem*

Cele mai răspândite războaie şi conflicte de joasă intensitate sunt, la ora actuală, următoarele: gherila, îndeosebi gherila urbană şi gherila teroristă; terorismul, sub toate formele şi formulele sale; protestul violent; acţiunile violente în reţea şi din reţele (crima organizată transfrontalieră extinsă, traficul violent de droguri, arme şi persoane, materiale radioactive etc.); războiul psihologic; diferendul etnic; diferendul religios; războiul economic; războiul mediatic; cyberconflictul sau cyberrăzboiul; acţiunile de gestionare a crizelor şi conflictelor; războiul cognitiv.

Toate aceste tipuri de conflicte şi războaie sunt, pe de o parte, un efect al conflictualităţii lumii şi, pe de altă parte, forme de refulare a acestei conflictualităţi, tocmai pentru a se evita un război major, de mare intensitate, care ar putea genera o tragedie imensă.

Chiar dacă se pare că aceste războaie şi conflicte de joasă intensitate sunt mai „bune" ca un război de mare intensitate, ele sunt un produs al decalajelor economice imense, al faliilor strategice adâncite tot mai mult de o dinamică extrem de conflictuală a intereselor, de polarizarea lumii în bogăţie şi sărăcie, în creşterea interdependenţelor conflictuale şi în numeroase alte realităţi nedrepte şi dureroase.

După opinia noastră, printre noile caracteristici ale războiului de joasă intensitate se pot releva şi următoarele: accentuarea componentei teroriste; extinderea ariei lor de cuprindere şi la alte domenii care nu ţin de confruntarea armată; creşterea componentelor non-militare; diversificarea formelor şi procedeelor de acţiune; accentuarea caracterului asimetric; multiplicarea efectelor.

Toate aceste caracteristici, dar şi altele, numeroase, constituie, deopotrivă, un semnal de alarmă în ceea ce priveşte evoluţia şi deplasarea către zona haotică a conflictualităţii lumii şi o modalitate de descărcare a energiilor care generează conflictualitate, de deconflictualizare a lumii. De unde, un nou paradox: conflictele de joasă intensitate sunt o formă din ce în ce mai extinsă a conflictualităţii lumii şi, în acelaşi timp, o modalitate de ţinere a acesteia la un nivel minim acceptabil.

2. Noua dinamică a războiului. Modificări ale fizionomiei războiului de medie si joasă intensitate

Este de aşteptat ca războiul viitorului să nu mai fie o confruntare foarte distinctă, cu parametri cognoscibili, previzibili şi, în acest sens, uşor de evaluat şi de modificat. Confruntările din cadrul tipologiei viitoare a războaielor se vor apropia foarte mult de cele din spaţiul politic, economic şi informaţional. Războiul va deveni, după toate afirmaţiile şi după toate probabilităţile, o afacere ca oricare alta. Probabil că, într-un anume fel, se va şi privatiza. N-ar fi nicio noutate, aşa ceva s-a mai întâmplat şi în Evul Mediu. Desigur, privatizarea războiului, în epoca modernă, nu va avea acelaşi conţinut cu cea din epoca medievală.

Războiul a fost dintotdeauna apanajul statelor, al comunităţilor umane sau, în orice caz, un atribut şi un fenomen specific societăţii. Decizia pentru începerea sau încetarea războiului a fost totdeauna politică, iar politicul este dintotdeauna o expresie concentrată, sintetică a intereselor unei comunităţi. Rareori, războiul a fost dus şi declanşat de către o persoană, în numele acelei persoane. Chiar dacă decizia a fost luată de un rege sau de un împărat, suportul acesteia şi motivul acesteia a fost dat totdeauna de un interes sau de un grup de interese. Războiul presupune un mare

consum de energie, de forțe, de resurse şi de vieți şi, oricât de puțin ar fi contat viața oamenilor pentru unii dintre dictatorii lumii, nu s-a putut trece niciodată complet şi nonşalant peste acest parametru.

Oamenii fac războaie nu pentru că aşa îşi doresc, ci pentru că aşa trebuie, pentru că aşa le dictează interesul, pentru vă vor să le facă în numele voinței care-i animă, sau sunt nevoiți să le facă, în numele idealurilor care dau sens existenței lor, al viețuirii şi supraviețuirii într-un mediu totdeauna tensionat şi conflictual.

Dar războiul viitorului, deşi nu va ieşi din esența războiului – continuarea politicii prin mijloace nepolitice, de regulă, violente –, va fi mult mai flexibil şi mai adaptabil la situație, se va extinde în toate sferele vieții şi activității umane, va fi un *omnirăzboi*, adică un război al tuturor, împotriva tuturor, în sensul că fiecare va fi angajat, între-o formă sau alta, cu sau fără voia sa, în această confruntare extinsă atât pe orizontală (în sensul că îi va cuprinde pe toți, indiferent cine ar fi şi unde s-ar afla), cât şi pe verticală (în senul că va avea diferite grade de intensitate şi de angajare, de la simpla competiție economică, la lupta armată).

Războiul nelimitat, al cărui concept a fost dezvoltat de China, invadează spațiul economic şi financiar, aduce în prim-plan dimensiunea economică şi financiară şi îl trece pe soldat în planul secundar, ca pe un fel de rezervă strategică sau ca pe un simplu accesoriu.

Războiul devine mai mult o chestiune de leadership decât de dominare. În Statele Unite, această idee a fost dezvoltată după Războiul Rece de Joseph Nye[3], care apreciază că *hard power*, definită ca putere economică şi militară de fond, substanțială şi agresivă a Statelor Unite, cea care face războiul (aşa cum este el cunoscut din antichitate şi până în prezent) cedează încet, încet locul unei noi puteri, denumită *soft power*, care constă în dezvoltarea unei capacități redutabile de cunoaştere, de convingere şi de influențare.

În Statele Unite, dezbaterea asupra acestor două dimensiuni este dinamică şi pasionantă. În fond, uriaşul complex militaro-industrial este, deopotrivă, un suport de *hard power*, dar şi unul de *soft power*, pentru că nu există cunoaştere, persuasiune şi influență, acolo unde nu există mijloace pentru realizarea acestor obiective. Iar complexul-militar industrial şi mulțimea de instituții de studii strategice pe teme ale conflictualității armate sunt din ce în ce mai mult şi puternice instrumente de *soft power* sau de expertiză în acest domeniu.

China afirmă însă deschis şi tranşant că urmează calea *soft power*, iar războiul dincolo de limite (nelimitat) se traduce prin suplețe, prin adaptare la cerințe şi la situații. Nici aceasta nu este o noutate. În fond, întreaga artă a războiului creată cu mult timp în urmă de Sun Tzî, este o *artă de soft power*.

Totdeauna şi dintotdeauna, conflictualitatea lumii a avut diferite grade de intensitate. Războaiele din generația a 4-a transformă aceste praguri, le apropie pe unele de altele, le coboară, le diversifică şi le fluidizează. Piramida intensității este activată şi animată, astăzi, doar la baza ei. Deşi pericolul unor confruntări majore, de maximă intensitate, încă de menține, realitatea este că intensitatea conflictualității

[3] Joseph, Nye, *Soft Power : The Means to Success in World Politics,* 2004, *The Paradox of American Power,* 2003; Joseph Nye, Robert Keohane, *Power and Interdependence, 1977.*

tinde către nivelul ei cel mai de jos. Grafic, această tendință, ar putea fi exprimată astfel:

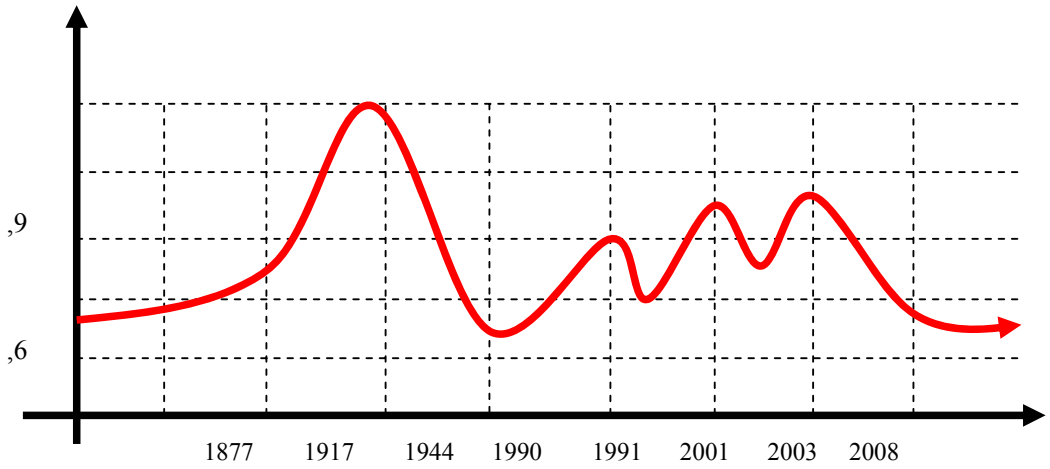

Notând pe axa OX timpul şi pe axa OY intensitatea (de la 0 la 1) şi având în vedere intensitatea conflictualității (a războiului), avem reprezentarea grafică de mai sus. După cum se observă, după pagul maxim de intensitate atins în cel de al doilea război mondial, aceste praguri au scăzut, au ieşit din linearitate şi au devenit fluide şi controlabile.

Intensitatea maximă – adică 1 – este realizată atunci când toate țările, ca beligerante, îşi angajează toate forțele şi îşi folosesc toate resursele în război sau în conflict. Intensitatea minimă – adică 0 – nu există, întrucât niciodată lumea nu a fost lipsită de conflictualitate.

Desigur, intensitatea conflictualității sau a conflictului şi războiului nu este aceeaşi pentru toate țările. Spre exemplu, în timp ce, pentru Statele Unite ale Americii, războiul din Golf din anul 2003 a fost de joasă intensitate, pentru Irak el a fost de cea mai mare intensitate posibilă, întrucât această țară a angajat întregul ei potențial de război. Dar, în conflictualitatea lumii, acest război poate fi apreciat ca fiind de intensitate medie.

În ceea ce priveşte filozofia şi fizionomia războiului viitorului, există o puternică tendință de trecere, aşa cum se afirma mai sus, de la *hard power* la *soft power*, dar nu prin eliminarea mijloacelor *hard power* deja existente, ci prin transformarea lor în mijloace sau în suporturi *soft power*.

Această transformare nu se realizează prin simpla atribuire de noi funcții tancului, tunului, avionului sau rachetei, ci prin folosirea lor ca suport hard al unei filosofii soft. Or acest lucru nu se poate realiza decât prin scăderea semnificativă a intensității conflictualității de tip violent, realizarea unor puternice alianțe, coaliții, organizații şi organisme internaționale şi regionale, ale căror principale funcții sunt de *soft power* pe un suport semnificativ, deja existent, de *hard power*.

Trăim o nouă epocă a ceea ce înțelepții Romei antice rezumau în cunoscutele cuvinte ale lui Vergiliu, din Eneida: *Nulla salus bello; pacem te poseimus omnes*[4]

[4] Vergiliu, *Eneida* (IX, 362), „Nu-i nicio scăpare în război; cu toții cerem de la tine pacea”.

Bibliografie

[1] ILIE, Marin -*Despre operaţiile militare internaţionale – Consideraţii,* Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2002.

[2] MUREŞAN Mircea general dr., VĂDUVA Gheorghe general de brigadă (r) dr., *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Ediția a II-a, Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2006.

[3] MUREŞAN Mircea general dr., VĂDUVA Gheorghe general de brigadă (r) dr., *Criza, conflictul, războiul, vol. 1-4,* Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2007.

[4] NYE Joseph, Soft Power : The Means to Success in World Politics, 2004, The Paradox of American Power, 2003; Joseph Nye, Robert Keohane, Power and Interdependence, 1977.

[5] VĂDUVA Gheorghe, *Războiul asimetric şi noua filosofie a conflictualității armate*, Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2007.

[6] http://www.iris-france.org/Tribunes-2008-03-19.php3, *La guerre, entre constance et transformations*, Barthélémy COURMONT par Joseph Henrotin (*DSI*, mars 2008).

[7] http://www.iris-france.org/Tribunes-2008-03-19.php3

UNELE ASPECTE REFERITOARE LA IMPORTANȚA ANALIZEI ÎN MEDIUL INTELLIGENCE

Dr. Mihai ŞERBAN*

The analysis is looking for models. It "requires selection, separation, comparison with other data and, eventually, to incorporate into a larger" This involves the transformation of information acquired in primary form in a product use the intelligence. Analysis is a component of the intelligence which express the value added.

Although there is no perfect intelligence, the intelligence which prevents managers on the lack of information put them in position to be able to carry out scenarios of financial markets or better faciliteza assessment attractiveness of certain markets and supports managers in anticipation future moves of adversaries.

Conceptul de intelligence larg uzitat în statele democratice la care ne raportăm deseori în stabilirea diverselor standarde de performanţă nu are o traducere fidelă în limba română, cele mai importante sensuri pentru care este folosit în literatura de specialitate se referă la acesta ca fiind:

- Element de cunoaştere susceptibil a fi codificat pentru a fi păstrat, prelucrat sau comunicat;
- Produs rezultat din culegerea, procesarea, integrarea, analiza, evaluarea şi interpretarea datelor avute la dispoziție referitor la domenii de interes;
- Produsul analitic rezultat din procesarea datelor (informațiilor brute);
- Activitatea ce generează informații prelucrate;
- Titlu generic pentru spionaj.

La aceste sensuri încercăm să mai adăugăm încă un sens conceptului de intelligence, acela de informație prelucrată cognitiv cu o anumită semnificație pentru un beneficiar; insistăm pe acordarea unei anumite semnificații deoarece prelucrarea cognitivă este necesară, dar nu şi suficientă dacă nu corespunde unor interese sau nevoi ale unui beneficiar. În ceea ce priveşte intelligence-ul apreciem că nu se fac prelucrări cognitive ale informațiilor fără a se avea în vedere un anumit scop, ceea ce îi conferă valoarea semnificativă de întrebuințare.

Putem spune că intelligence-ul reprezintă ansamblul operațiilor de culegere, filtrare şi analiză a datelor şi informațiilor, precum şi de diseminare a produselor de intelligence cu valoare funcțională, în scopul satisfacerii necesităților unui consumator specific.

Acesta reprezintă informații care au fost analizate în anumite condiții particulare şi pentru o anumită perspectivă. Analiza şi producția reprezintă cea de-a patra etapă a procesului de intelligence, aşa cum au fost ele analizate în lucrările de specialitate.

Analiza, din această perspectivă, reprezintă căutarea modelelor. Ea necesită selectarea, separarea şi compararea cu alte date şi, în cele din urmă, includerea într-o unitate mai mare, ceea ce putem numi structură-model. Aceasta implică

* **Căpitan lector universitar**

transformarea informațiilor achiziționate în formă primară într-un produs de intelligence a cărui valoare este conferită de caracterul său utilizabil. Analiza reprezintă o componentă a intelligence-ului care exprimă valoarea adaugată.

Se pot identifica 4 tipuri specifice de rezultate ale analizei:

1. Prima categorie implică aspectul predictiv al analizei. Din acest punct de vedere, rezultatul intelligence-ului poate fi constituit dintr-o descriere cuprinzătoare şi o explicare a tendințelor importante din domeniile social-economic, tehnic şi politic sau din mediul factorilor industriali ori de piață specifici, precum şi implicațiile asupra firmei a unuia sau mai multora dintre aceşti factori.

O companie care exportă are nevoie să cunoască modul în care adversarii au apreciat o recentă rundă de negocieri dintr-o țară anume. În mod particular, ar fi important de cunoscut care crede adversarul că ar fi impactul oricărui rezultat posibil al discuțiilor, atât asupra propriei afaceri, cât şi asupra industriei respective, şi cum planuieşte să reacționeze acesta pentru fiecare situație posibilă.

2. Categoria secundară implică analiza al cărei scop este acela de a spori semnificativitatea datelor şi de a asigura îndrumarea factorilor de decizie, evidențiind scopuri precise, precum şi mijloacele alternative care pot deveni disponibile pentru îndeplinirea acestora. Este cunoscut exemplul dr. Ernest Mario, şeful Executivului şi preşedinte delegat al companiei Glaxo, cel mai mare grup farmaceutic din Europa, care în martie 1993, a fost îndepărtat din funcție, în momentul în care valoarea de piață a companiei Glaxo era aproximată la 20 de miliarde de lire sterline, compania dispunând de aproximativ 1,5 miliarde de lire sterline, lichidități. Glaxo înregistrase o creştere economică deosebită, evoluția favorabilă fiind sprijinită de eficienta sa organizare de marketing.

Indiscutabil, câțiva directori executivi din industria farmaceutică ar fi fost extrem de nefericiți dacă ar fi primit o analiză rapidă referitoare la impactul pentru companiile lor generat de plecarea dr. Mario. La ce dimenisiune, de exemplu, această schimbare bruscă a managerilor de la Glaxo ar fi putut reflecta disensiunile interne ale acesteia asupra planurilor companiei de a pătrunde în noi sectoare ale pieții medicamentelor? Care ar fi fost schimbările strategice care au determinat aceste măsuri drastice în cadrul companiei Glaxo şi ce influență ar putea avea asupra strategiilor adversarilor?

3. O a treia categorie de intelligence este utilizată în scopul furnizării avertismentelor referitoare la evenimentele majore, atacurile particulare şi estimări pe termen lung, tendințe şi evaluări ale dezvoltării diferitelor regiuni sau zone funcționale importante, bazate pe probe apreciate uneori ca fiind empirice.

Unul dintre obiectivele de bază ale intelligence-ului competitiv este acela al prevenirii surprizelor (în acest mediu, conotațiile fiind, în esență, negative). Un exemplu îl constituie analizele care au ca scop identificarea potențialelor amenințări generate de planurile adversarilor de a acapara sau, cel puțin, de se alia cu alți adversari.

Relevant este exemplul companiei Digital Equipment Corporation-DEC, a doua companie ca importanță după IBM în industria de IT (în acea perioadă), care, în 1992, a pierdut aproximativ 2,7 miliarde de dolari. Compania pierduse mulți bani şi în anul anterior. Cu toate acestea, sub conducerea ambițioasă a unui nou preşedinte şi

a unei noi echipe manageriale, DEC şi-a fixat ca scop să redevină, cel târziu în 1995, unul dintre primii furnizori globali de PC-uri. DEC, compania care eşuase deoarece nu a abordat cu maximă seriozitate problema calculatoarelor personale, şi-a revizuit atitudinea, ţinând seama că a pierdut timp şi o serie de oportunităţi şi a trecut la ofensivă.

Este foarte clar că acele companii care concurau împotriva DEC şi-ar fi dorit să înţeleagă în detaliu strategiile adoptate de aceasta pentru a-şi atinge scopurile propuse, precum şi potenţialul impact pe care DEC era pe cale să-l realizeze asupra industriei de PC-uri.

4. A patra categorie implică analiza elementelor informaţiilor actuale despre problemele specializate referitoare la factorii de decizie. Pe de o parte, la începutul procesului de formulare a propriei strategii, un grup de afaceri trebuie să cunoască când şi unde va fi lansat un nou produs de către adversari, înainte ca această informaţie să devină publică. Pe de altă parte, în cadrul efortului pentru a-ţi îmbunătăţi performanţele în procesul de fabricaţie sau de management, o firmă şi-ar dori să poată repera companiile cunoscute drept „*cele mai bune din domeniu*", atât pentru industria în care evoluează, cât şi în afara acesteia.

Dar, oricare ar fi tipul sau tipurile rezultatelor analitice, este necesar să se stabilească legături puternice şi frecvente între cerinţele strategice curente (şi, uneori, operaţionale) ale firmei. Astfel, activitatea de intelligence competitiv va pierde credibilitatea managerilor companiei. Pentru a realiza aceste legături, managerii trebuie să fie direct implicaţi în procesul de analiză.

Sarcina analiştilor este, deci, de a integra date singulare într-un produs unitar, să evalueze informaţiile în funcţie de un anumit context şi să realizeze produsul final, care să includă aprecieri ale evenimentelor sau dezvoltări ori judecăţi în legatură cu implicaţiile informaţiilor respective asupra consumatorilor.

Managerii, care întotdeauna au de suferit din cauza volumului foarte mare de informaţii şi a agendelor prea încărcate, au nevoie ritmic de fluxuri cu rezultatele analizelor, pentru a-şi dezvolta şi conduce implementarea strategiei. Managerii nu trebuie să se zbată într-un ocean de fapte. Pe de altă parte, managerii trebuie să prevină acea capcană care este numită deseori „*paralized by analysis*"; aceasta apare atunci când analiza adversarului devine un virtual sfârşit pentru propria persoană sau când managerii şi analiştii se blochează într-o nemiloasă cursă pentru atingerea perfecţiunii sau raţionalismului excesiv. Analiza adversarilor este un proces proiectat pentru a furniza informaţii utilizabile, pe care factorii de decizie le pot folosi pentru îmbunătăţirea performanţelor în afaceri. Ea nu are altă valoare. Aprecierile făcute de intelligence:

- ♦ sunt orientate către viitor – sprijină managementul în dezvoltarea unor strategii competitive superioare;
- ♦ facilitează o înţelegere superioară a adversarilor şi a schimbărilor petrecute în mediul concurenţial;
- ♦ identifică actualii şi viitorii adversari, strategia şi planurile acestora.

Cu toate că intelligence perfect nu există, intelligence-ul care previne managerii asupra lipsei de informaţii îi pune pe aceştia în postura de a fi în măsură să realizeze scenarii de piaţă sau financiare mai bune, facilitează evaluarea atractivităţii

unei anumite piețe şi sprijină managerii în anticiparea viitoarelor mutări ale adversarilor.

Ce analizează managerii, şi din ce motiv, sunt probleme la fel de importante ca şi modul în care sunt analizate informațiile. De exemplu o analiză detaliată a cunoştințelor adversarului (cunoştințe instituționale, experiența în management şi modalitatea de acțiune), deciziile acestuia privind investițiile, precum şi eficacitatea cu care acestea sunt integrate în cadrul companiei, vor dezvălui mai multe despre posibilitățile adversarului şi direcția de evoluție ulterioară a acestuia. În acelaşi mod, a şti cum şi unde adversarul îşi îmbunătățeşte fiecare activitate corespunzătoare afacerii pe care o desfăşoară, va crea mai multe oportunități pentru obținerea avantajului asupra concurenților, decât pentru stabilirea amalgamului implicațiilor financiare ale acestora.

În opinia noastră securitatea privată trebuie să fie abordată la nivel legislativ şi conceptual ca fiind parte intrinsecă a securității naționale. Probabil că într-o perioadă apropiată se va ajunge şi la noi ca în problematica securității naționale să preluăm într-un fel sau altul experiența americană. Statele Unite ale Americii prin activarea dimensiunii pre-emptive a intelligence-ului guvernamental determinat de războiul declarat împotriva terorismului după dramaticele atentate din 11 septembrie 2001, s-au văzut în scurt timp în fața unui aflux masiv de informații primare care nu puteau fi procesate, analizate şi exploatate oportun numai cu mijloacele de care dispuneau instituțiile de stat. Pentru rezolvarea acestui impas F.B.I. a apelat din ce în ce mai des la firmele private de Intelligence (Business Intelligence, Competitive Intelligence etc.) pentru a folosi tehnologia şi experții lor în sprijinul guvernului.

Dezvoltarea unui mediu de afaceri concurențial şi performant este o preocupare constantă în orice societate capitalistă, iar România, aflată în mod ireversibil pe calea democrației, nu face excepție de la această regulă.

Managementul strategic al oricărei companii care se respectă se bazează într-o măsură mai mare sau mai mică pe intelligence-ul privat, iar capacitatea acestuia de a recunoaşte valoarea noului în fluxul informațional, de a-l asimila şi de a-l aplica în funcție de necesitățile derulării afacerilor, asigură eficacitatea procesului decizional la acest nivel. Abilitatea unei companii de a obține şi utiliza intelligence-ul privat devine tot mai importantă pe măsură ce debitul informațional referitor la dinamica pieței sporeşte, iar incertitudinile privind oportunitățile viitoare se intensifică.

Din această perspectivă şi nu numai, companiile au nevoie de o capabilitate structurală pentru a căuta, a identifica şi a interpreta informațiile despre propriile rezultate, despre preferințele neexploatate ale clienților, despre concurență, precum şi despre potențialele nişe de piață. Schimbările mediului de afaceri sunt mai rapide ca niciodată. Pentru a fi la curent cu aceste schimbări organizația trebuie să depună un efort concertat pentru a obține informațiile despre dinamica lor şi mai ales despre modul în care acestea ar putea influența activitatea companiei.

Problematica business intelligence-ului este doar o mică parte a ceea ce ar putea deveni intelligence-ul privat dacă va fi proiectat într-un cadru legislativ adecvat (activitățile de detectivi particulari, activitățile de analiză de risc etc.). Este în interesul întregii societăți ca securitatea privată şi, implicit intelligence-ul privat să fie

foarte bine reglementate pentru a pune mai presus de orice principiul legalității şi respectarea necondiționată a drepturilor fundamentale ale omului.

n această etapă apreciem că este necesară clarificarea aspectelor referitoare la Intelligence-ul Competitiv, perceput drept un proces sistematic de culegere şi de analiză a datelor şi informațiilor provenind din surse publice privind capabilitățile, motivele, intențiile şi practicile competitorilor, în scopul obținerii unui avantaj competitiv durabil pe o anumită piață.

Companiile performante ştiu că pentru a fi competitive trebuie să fie capabile să anticipeze schimbările din interiorul sau din exteriorul industriei în care acționează. De asemenea, acestea mai ştiu că pentru a obține un avantaj competitiv este necesar un plan de transformare a datelor şi informațiilor în intelligence, pe baza cărora să poată fi luate decizii strategice sau tactice. Nevoia realizării la nivel de companie a unui proces coerent de Intelligence Competitiv a apărut datorită specificului procesului decizional, care presupune elaborarea unor variante de cursuri de acțiune plecând de la anumite situații date. Cunoaşterea cât mai precisă a configurației mediul de afaceri şi analizarea în timp real a implicațiilor acesteia presupune efectuarea unor corelații complexe şi rapide.

Funcția de Intelligence Competitiv face parte din "*sistemul nervos*" al companiei. Pentru a planifica şi acționa strategic trebuie să "*gândim*" strategic, să ne administrăm cunoştințele, să înțelegem ce fac ceilalți, dar mai ales ce intenții au şi să fim capabili să proiectăm scenarii în care am dori să ne aflăm.

Privit ca instrument de creştere a competitivității, Intelligence-ul Competitiv contribuie la îmbunătățirea continuă a calității produselor, serviciilor şi soluțiilor oferite de companii. Pe de altă parte Intelligence-ul Competitiv are un rol important în creşterea seminificativă a gradului de inovare.

Rolul-cheie al Intelligence-ului Competitiv în managementul strategic este generat de faptul că acesta asigură funcția de Avertizare Timpurie asupra amenințărilor, riscurilor şi oportunităților la adresa intereselor pe termen lung ale companiei. De asemenea, intelligence-ul produs pentru elaborarea strategiilor de piață şi de dezvoltare a companiei este esențial în condițiile existenței unor piețe mature, consolidate, în care creşterea naturală nu mai este posibilă, iar nişele sunt din ce în ce mai puține şi mai costisitoare.

Utilizarea Intelligence-ului Competitiv în managementul riscurilor derivă din faptul că în cadrul procesului de Intelligence Competitiv sunt monitorizați constant o serie de indicatori, care prin evoluția lor pot furniza primele semne de apariție a unor schimbări structurale pe piață sau a implementării unor noi strategii concurențiale de către competitori. Această funcție de avertizare timpurie a Intelligence-ului Competitiv, împreuna cu identificarea din vreme a vulnerabilităților proprii, poate sprijini un Risk Manager să elaboreze şi prioritizeze lista cu riscurile la adresa îndeplinirii obiectivelor strategice. De asemenea, Intelligence-ul Competitiv furnizează o parte din feed-back-ul necesar adaptării dinamice a planurilor de reducere a riscurilor.

Intelligence-ul Competitiv trebuie să promoveze în companie o cultură organizațională de tip Intelligence Centric: proactivă, centrată pe culegerea,

prelucrarea şi exploatarea deplină a informaţiilor. De asemenea, personalul companiei va dobândi o atitudine şi o mentalitate ofensivă de raportare la piaţă şi competiţie.

Este importantă şi scaderea gradului de utilizare a informaţiilor in interes personal în favoarea partajării acestora. Într-o companie care utilizează Intelligence-ul Competitiv, importantă nu mai este deţinerea informaţiei, ci modul în care personalul se raportează la respectiva informaţie. Sintagma "*Informaţia este putere!*" devine depăşită în cadrul echipei manageriale, transformându-se în "*Noutatea este putere!*"

În acest context menţionăm şi numeroasele preocupări care vizează implementarea unui program deosebit, utilizat cu succes în aproximativ 40 de ţări, numit I2 ANALYST NOTEBOOK (produs de către firma I-2 Ltd. din Cambridge). Evidenţiem faptul că acest instrument este folosit de către F.B.I., în mod constant, încă din 1994, el fiind un program complex, utilizat în scopul modelării complexe, de natură grafică, a tuturor acţiunilor umane, în scopul asigurării vizualizarii şi analizei unui volum mare de date, reprezentând un mijloc deosebit de eficient în evidenţierea relaţiilor existente între membrii oricărui grup. Conexiunile interumane sunt reprezentate prin diferite forme de text sau prin tabele, concomitent cu evidenţierea legăturilor dintre diferite entităţi: nume de persoane, numere de telefon, conturi bancare, fotografii, filme etc.

Cu ajutorul sistemului I2 Analyst Notebook se pot realiza: reprezentări prin diagrame, analiza vizuală a datelor, analiza cantitativă/calitativă a datelor, analiza succesiunii acţiunilor etc. În baza acestor conexiuni pot fi anticipate diferite acţiuni pe care membrii le pot pune în practică.

Plecând de la acest suport al intelligence-ului, mediul privat a identificat avantajele sistemului şi se întreprind demersuri pentru dezvoltarea utilizării sale la nivelul companiilor. Dificultăţile nu sunt generate doar de costul softului (aproximativ 4.300 euro), ci şi de instruirea personalului desemnat să îl utilizeze.

În mod cert, două sunt direcţiile dezvoltării ariei de utilizare a sistemului I2 Analyst Notebook: atât în studierea relaţiilor dezvoltate de către concurenţă, cât şi identificarea nucleelor relaţionale din interiorul companiei.

În concluzie, dată fiind explozia informaţională, analiza de intelligence desfăşurată de firme nu poate fi realizată doar prin utilizarea resurselor umane specializate, ci va necesita extinderea sistemelor informatice (tip I2), doar astfel reuşindu-se asigurarea creşterii perfomanţelor angajaţilor, concomitent cu obţinerea unor date exacte despre intenţiile concurenţei.

Bibliografie

[1] **BORN, Hans; LEIGH, Ian**. *Legal Standards and Best Practice for Oversight of Intelligence Agencies*. Oslo, Publishing House of the Parliament of Norway, 2005.

[2] **DUVAC, Ion** (coordonare metodologică). *Decizia politică şi securitatea naţională* (suport de curs). Editura Universităţii Bucureşti, 2005.

[3] **GODSON, Roy.** *Intelligence - un punct de vedere american*. În: Concepţia britanică şi americană asupra intelligence-ului, editată de K.G. Robertson.

[4] **MAYER, Herbert E**. *Adevarata lume a intelligence-ului*. New York, 1987

[5] **PETRESCU, Stan.** *Despre inteligence: spionaj-contraspionaj*. Bucureşti, Editura Militară, 2007.

[6] **SERRA, Eduardo**. *Necesitatea serviciilor de informaţii în cadrul noilor politici de securitate*. În: Securitate şi democraţie. Viitorul serviciilor de informaţii. San Lorenzo del Escorial, 2000.

Webgrafie

[7] www.studiidesecuritate.ro

[8] www.stsnet.ro

[9] www.fas.org/irp

[10] www.i2.co.uk

[11] www.janes.com

[12] www.odci.gov/csi

[13] www.pharmacychoice.com

[14] www.goliath.ecnext.com.

PROVOCĂRI IN DOMENIUL *INTELLIGENCE* AL AFACERILOR

Dr. Mihai ŞERBAN[*]

The biggest problem of data security in enterprise environments remain control over confidential information on laptops and mobile devices. There are still a large number of computers lost or stolen, and recent studies have revealed that employees, especially younger ones, are not very worried about the safety rules of the company.

They connect to computers in the office of MP3 players, iPod-ROMs, USB drivers and personal cameras. Each of them represents a threat in terms of data leakage since receiving / stores easily and quickly a large quantity of information less controlled and protected.

În scopul reducerii riscurilor de securitate în utilizarea şi administrarea sistemelor IT, cea mai bună strategie o reprezintă, indiscutabil, abordarea în ansamblu a problematicii securităţii (*security in depth*). Aceasta presupune evaluarea în totalitate a infrastructurii IT şi clasificarea expunerii la riscuri de securitate. Pentru fiecare dintre riscurile identificate trebuie elaborate planuri detaliate de măsuri, atât pentru reducerea expunerii la acele riscuri (*mitigation*), cât şi pentru reducerea impactului odată ce riscul s-a produs (*contingency*).

La polul opus se află abordarea punctuală, a implementării unui sistem specific de securitate, de exemplu un program antivirus sau un program pentru detecţia intruşilor. Deşi sistemele respective sunt foarte utile în cadrul ariei specifice de aplicabilitate, această abordare lasă descoperite alte zone cu posibile breşe de securitate. Foarte multe companii cad în greşeala de a investi mult în astfel de sisteme, fără însă a avea o strategie de securitate integrală.

Pentru a avea o abordare de ansamblu, trebuie pornit de la lucrurile elementare: uniformitatea infrastructurii din punct de vedere al sistemelor folosite, administrarea centralizată, menţinerea „la zi" a sistemelor, din punct de vedere al patch-urilor şi fix-urilor, aplicarea unor configurări standard de securitate pe toate serverele şi staţiile de lucru, în funcţie de rolul funcţional al acestora, precum şi proceduri standard de utilizare şi administrare.

Studiile arată că în medie 90% din breşele de securitate identificate nu sunt datorate problemelor tehnologice ci instalării şi configurării necorespunzătoare a acestora sau datorită nerespectării unor proceduri de utilizare şi administrare a sistemului. În multe cazuri, aceste proceduri nici nu există. De aceea este necesar să privim problema pe ansamblu, preocupându-ne de tehnologie, procedurile interne ale companiei, precum şi de oameni.

Abordarea securităţii doar prin prisma problemelor tehnologice este un punct de vedere limitat. Nu ne putem aştepta ca un sistem care nu a fost instalat şi configurat corespunzător, care nu e menţinut la zi cu patch-urile sau pentru care nu se respectă nişte proceduri simple de utilizare şi administrare, să fie un sistem sigur. Securitatea trebuie să fie o caracteristică intrinsecă a sistemului, acesta trebuind să fie bine proiectat, implementat, utilizat şi administrat.

---

[*] **Căpitan lector universitar**

Atunci când instalăm servere şi staţii de lucru în reţea, trebuie să avem în vedere 2 lucruri importante:

- acestea trebuie să fie menţinute la zi din punct de vedere al aplicării patch-urilor şi fix-urilor de securitate;
- trebuie să realizăm o configurare standard din punct de vedere al setărilor de securitate, în funcţie de rolul funcţional al serverului sau al staţiei de lucru şi al nivelului de securitate dorit.

La aplicarea unei configurări de securitate asupra serverelor sau a staţiilor de lucru trebuie realizat un compromis între funcţionalitate şi securitate. Gradul de securitate dorit trebuie aplicat în funcţie de importanţa resurselor stocate sau utilizate pe acel server sau staţie de lucru. Cel mai simplu mod de aplicare al unor şablonuri (*template*-uri) de securitate este cu ajutorul lui Active Directory şi Group Policy. În acest fel ne asigurăm şi de faptul că setările de securitate aplicate sunt şi menţinute.

De asemenea, datorită accentului pus pe comunicaţii şi a necesităţii accesării informaţilor din orice locaţie pentru utilizatorii companiei, problema securizării perimetrului reţelei este destul de complexă, în primul rând deoarece perimetrul nu e simplu de definit. Securizarea perimetrului implică nu doar instalarea şi configurarea unui firewall pentru controlul traficului dinspre şi către Internet, ci şi securizarea conexiunilor de tipul *RAS* sau *VPN* pentru utilizatorii mobili sau pentru reţele la distanţă.

De remarcat faptul că un sistem IT sigur este unul proiectat, instalat şi administrat în mod corect. Securitatea comunicaţiei pleacă de la conceperea arhitecturii reţelei. În cadrul *Windows Server System Reference Architecture (WSSRA)* se disting patru elemente: *Introduction to Network Services; Internal Firewall Service Design for the CDC Scenario; Firewall Services Build Guide; Switch and Router Design for the CDC Scenario*.

Nu putem ignora ideea că un domeniu particular îl reprezintă comunicaţiile de tipul *wireless*. Ca şi în cazul perimetrului, apare problema definirii reţelei interne.

Referitor la securitatea aplicaţiilor, trebuie subliniat faptul că fiecare aplicaţie implementată în cadrul infrastructurii IT trebuie să aibă incluse facilităţi de securitate specifice. Specialiştii IT recomandă ca aplicaţiile să folosească facilităţile de securitate oferite de platformă, de exemplu pentru autentificarea utilizatorilor şi autorizarea accesului la resurse.

Din acest punct de vedere, nu poate fi tratată, în acest context, problema securităţii aplicaţiilor, dar putem prezenta câteva aspecte referitoare la securizarea serverelor care utilizează aplicaţii Microsoft (securitatea aplicaţiilor ASP.NET.): *Improving Web Application Security: Threats and Countermeasures; Building Secure ASP.NET Applications: Authentication, Authorization, and Secure Communication*.

În mod evident, nu poate fi ignorată problematica securităţii datelor. Astfel, orice server pentru aplicaţii trebuie să aibă caracteristici de protecţie şi recuperarea datelor, deosebit de utile fiind protecţia şi recuperarea fişierelor de date, cu ajutorul soluţiilor de *back-up* şi *restaurarea datelor*, precum şi *Step by Step Guide to Encrypting File System (EFS)*.

Securizarea reţelei nu poate fi completă fără menţinerea la zi a sistemelor din punctul de vedere al patch-urilor (căilor de up-date) de securitate. De foarte multe ori se

întâmplă ca, deşi majoritatea sistemelor, (servere şi staţii de lucru din reţea), au fost actualizate cu ultimele patch-uri, aceste instrumente au fost uitate prin reţea, iar sistemele configurate implicit, odată infectate, au generat probleme în întreaga reţea.

Permanent trebuie să ne asigurăm că toate sistemele sunt menţinute la zi din punct de vedere al patch-urilor, şi să nu ne lăsăm pradă utilizatorilor. Din aceste motive, un e-mail care ne reaminteşte să instalăm ultimele patch-uri şi fix-uri nu rezolvă problema, doar automatizarea acestor acţiuni este soluţia eficientă.

Pentru scanarea sistemelor din perspectiva aplicării patch-urilor şi fix-urilor pentru sistemele de operare şi aplicaţiile pe bază Microsoft, se poate folosi *Microsoft Baseline Security Analyzer* şi *Microsoft Baseline Security Analyzer V1.2*.

La toate aceste elemente se adaugă o măsură eficientă: criptarea datelor. Modelul clasic de criptare presupune transformarea unui text iniţial (*plain text*) printr-o cheie (*key*), proces din care rezultă textul cifrat (*ciphertext*). Domeniul care se ocupă de spargerea (decodificarea) cifrurilor se numeste criptanaliza (*cryptanalysis*), iar conceperea cifrurilor (*criptografi*a) şi spargerea lor (*criptanaliza*) sunt cunoscute global sub numele de criptologie (*cryptology*).

Adesea sunt utilizate următoarele notaţii: S - textul sursă, CK - funcţia de criptare, dependentă de o cheie K, R - codul rezultat şi DK - funcţia de decriptare.

R = CK(S) iar decriptarea - prin S = DK(R).

De remarcat că DK[CK(S)] = S.

O regulă de bază în criptografie impune cunoaşterea metodei generale de criptare de către orice criptanalist, cel mai important element devenind cheia de criptare. Cheia constă într-un şir de caractere care defineşte/selectează una sau mai multe criptări potenţiale. Spre deosebire de metoda generală, care, în mod tradiţional, se schimbă doar la câţiva ani, cheia putea fi schimbată oricât de des era necesar.

În concluzie, modelul de bază al criptării foloseşte o metodă generală cunoscută, care este parametrizată cu o cheie secretă, ce poate fi schimbată uşor. În mod paradoxal, publicarea algoritmului de criptare, prin faptul că dă posibilitatea unui număr mare de criptologi să spargă sistemul, îi poate dovedi stabilitatea.

Componenta secretă a criptării este, în consecinţă, cheia, a cărei lungime devine foarte importantă. În mod evident, cu cât cheia este mai lungă, cu atât elementele ei sunt mai greu de determinat. De exemplu, pentru o secvenţă de *n* cifre (0,...,9), există 10x*n* posibilităţi de a o crea. În cazul în care cheile ar conţine litere, numărul de alternative creşte fiindcă în alfabet există 26 de litere. O cheie care să poată ţine la distanţă adversari profesionişti ar trebui să aibă cel puţin 256 de biţi (cel puţin 32 de cifre), în timp ce uzual se pot folosi chei de 64 de biţi (în jur de 8 cifre).

Există două metode tradiţionale de criptare: cifruri cu substituţie şi cifruri cu transpoziţie. Aceste tehnici de bază sunt folosite, în forme evoluate, şi în sistemele moderne de criptare.

În cazul cifrurilor cu substituţie, fiecare literă sau grup de litere este înlocuit(ă) cu o altă literă sau cu un grup de litere. Cel mai vechi exemplu este cifrul utilizat de către Cezar, prin care a devine D, b devine E, ..., z devine C. Prin generalizare, alfabetul poate fi deplasat cu k litere în loc de 3. În acest caz, k devine cheia pentru metoda generală a alfabetelor deplasate circular.

Pentru cifrurile cu transpoziție, spre deosebire de cifrurile cu substituție, care păstrează ordinea literelor din textul sursă dar le transformă, cifrurile cu transpoziție (*transposition ciphers*) reordonează literele, fără a le camufla.

Adesea este întâlnită situația transpoziției pe coloane, în care textul sursă va fi scris literă cu literă şi apoi citit pe coloane, în ordinea dată de o anumită cheie. Ca şi cheie se poate alege un cuvânt cu litere distincte, de o lungime egală cu numărul de coloane folosite în cifru. Ordinea alfabetică a literelor din cuvântul cheie va da ordinea în care se vor citi coloanele.

O altă amenințare importantă pentru companii sunt proprii angajați. Aproape jumătate dintre angajații care îşi desfăşoară activitatea într-o mare varietate de domenii au recunoscut că au luat date cu ei când şi-au schimbat locul de muncă, mergând de la documente şi persoane de contact până la contracte şi liste de prețuri. În general măsurile de securitate şi regulile de conduită fie nu sunt luate în considerare, fie sunt ocolite.

Conform *Information Security Breaches Survey 2008*, utilizatorii chestionați au declarat că nu văd un obstacol în politicile de securitate IT ale companiilor la care lucrează, fiind capabili să obțină date din afara sediului companiei sau să iasă nestânjeniți pe uşă cu diverse suporturi de stocare - stick-uri USB, discuri optice inscripționate în companie, hard-discuri cu adaptor sau în rack USB etc.

Dat fiind că atât de mulți angajați au recunoscut că au "păstrat" informații la schimbarea locului de muncă, 53% dintre aceştia suspectează că datele ce țin de proprietatea intelectuală a companiei sunt folosite de concurență. În jur de 42% dintre respondenți au apreciat că măsurile de securitate ale companiei lor sunt inexistente, insuficiente, nu sunt adaptate specificului activității sau sunt prea restrictive.

În acest context, evidențiem importanța managementului resurselor umane, ce reprezintă complexul de activități orientate către utilizarea eficientă a personalului unei organizații, urmărindu-se atât realizarea obiectivelor acesteia cât şi satisfacerea nevoilor angajaților. Conceptul *resurse umane* nu este nou. P. Drucker în lucrarea sa atribuia managementului trei funcții: obținerea performanței economice, conducerea managerilor şi managementul muncitorilor şi al muncii. *Omul e singura resursă aflată la dispoziția omului care poate fi dezvoltată*, afirma el, şi *oamenii trebuie consideraţi ca resurse*.

Individul, prin structura sa, prin sentimente, mentalitate, cultură, motivație, dorințe şi în special prin conştiința de sine, reprezintă marea necunoscută a unui sistem, putând împiedica sau, dimpotrivă, putând potența o acțiune, un proces, o activitate.

Resursele umane constituie elementul creator, activ şi coordonator al activității din cadrul organizațiilor, ele influențând decisiv eficacitatea utilizării resurselor materiale, financiare şi informaționale. A descrie oamenii ca fiind „resurse" le subliniază importanța şi arată faptul că managementul lor cere nivele înalte de preocupare sinceră față de oameni, atenție şi profesionalism.

Evoluția practicii şi gândirii manageriale a determinat deplasarea atenției specialiştilor de la factorul material către resursa umană. S-a ajuns astfel la concluzia că individul este mai mult decât o simplă componentă a factorilor productivi, iar managementul resurselor umane depăşeşte principiile rigide ale gestionării activelor

firmei, trebuind să ţină seama de o serie de caracteristici ce scapă calculului economic. Numai luând în considerare toate aspectele ce definesc personalitatea umană, abilităţile, cunoştinţele, aspiraţiile, trăsăturile de temperament şi caracter, managementul poate reuşi să conducă resursa cea mai preţioasă, unica resursă dotată cu capacitatea de a-şi cunoaşte şi învinge propriile limite.

Accentuarea rolului resurselor umane nu semnifică însă o subevaluare a celorlalte resurse. Conceperea sistemică a firmei implică abordarea interdependentă a resurselor, pornind de la obiectivele fundamentale la a căror realizare concură împreună, de la conexiunile de esenţă ce există între ele. Supralicitarea resurselor umane în detrimentul celorlalte afectează echilibrul dinamic al organizaţiei.

Numai prin satisfacerea nevoilor angajatului se va putea obţine implicarea acestuia în realizarea obiectivelor organizaţiei şi numai contribuind la succesul organizaţiei angajaţii vor putea să-şi satisfacă nevoile legate de munca pe care o desfăşoară. Numai atunci când cei implicaţi înţeleg această relaţie managementul resurselor umane ocupă o poziţie importantă în cadrul organizaţiei şi poate contribui la succesului acesteia.

De remarcat faptul că specialiştii au identificat nouă stadii în cadrul ciclului de viaţă al carierei:

0 - 21 Creştere, fantezii, explorare
16 - 25 Intrarea în lumea muncii
16 - 25 Educaţia de bază
17 - 30 Etapa de început a carierei
25 - Etapa de mijloc a carierei
35 - 45 Criza de mijloc a carierei
40 - Etapa de final a carierei
50 - Declin, pensionare .

Ignorarea acestor etape, (fiecare având implicaţii asupra performanţelor şi interesului profesional al angajaţilor) reprezintă o gravă eroare din partea managerilor. Pe oricare dintre aceste trepre, angajaţii pot avea motivaţii care să conducă la justificarea unor acţiuni care pot fi asimilate trădării intereselor companiei. Dacă sunt *plantaţi* de către firmele concurente, ei vor încerca să sustragă date clasificate, încă din faza de intrare în lumea muncii. Dacă, în perioada crizei de mijloc a carierei, salariaţii nu vor fi mulţumiţi de postul ocupat sau vor fi invidioşi pe noii angajaţi (care vor ocupa posturi mai bune decât ei), iarăşi există premize importante pentru trădarea intereselor companiei din care fac parte. În apropierea pensionării, angajaţii vor dori să obţină date pe care să le valorifice ulterior sau să îşi deschidă propria afacere.

Activitatea de protecţie a informaţiilor clasificate este reglementată prin acte normative specifice, respectiv: "*Legea privind siguranţa naţională a României*" (Legea nr. 51/1991), "*Legea privind protecţia informaţiilor clasificate*" (Legea nr. 182/2002), "*Hotărârea de Guvern pentru aprobarea Normelor privind protecţia informaţiilor clasificate ale Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord în Românі*a "(HG nr. 353/2002 HG nr. 354/2002) şi "*Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Standardelor naţionale de protecţie a informaţiilor clasificate în România*" (HG nr. 585/2002).

Potrivit acestora, obiectivul activităţilor aferente protecţiei informaţiilor clasificate îl constituie, deopotrivă, respectarea dreptului la informare al cetăţeanului şi garantarea funcţionării normale a instituţiilor publice. În această abordare, poate fi evaluată şi activitatea de apărare a valorilor fundamentale ale societăţii româneşti circumscrise siguranţei naţionale.

Informaţiile secrete de serviciu sunt informaţiile a căror divulgare este de natură să determine prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat şi se referă la acele activităţi care, fără a constitui, în înţelesul legii, secrete de stat, nu trebuie cunoscute decât pentru îndeplinirea atribuţiilor de serviciu, divulgarea lor putând prejudicia interesul instituţiei.

Conducătorii persoanelor juridice de drept public sau privat sunt abilitaţi să stabilească informaţiile care constituie secrete de serviciu, precum şi regulile de protecţie a acestora şi, totodată, să coordoneze şi să controleze măsurile privitoare la protecţia acestora, în conformitate cu normele stabilite prin hotărâre a Guvernului.

Legea interzice clasificarea ca secrete de serviciu a informaţiilor care, prin natura sau conţinutul lor, sunt destinate să asigure informarea cetăţenilor asupra unor probleme de interes public sau personal, respectiv a celor de natură să favorizeze ori să acopere eludarea legii sau obstrucţionarea justiţiei.

În concluzie, cea mai mare problemă de securitate a datelor în mediile enterprise rămâne controlul asupra informaţiilor confidenţiale de pe laptopuri şi de pe dispozitivele mobile. Există în continuare un număr mare de calculatoare pierdute sau furate, iar studiile recente au dezvăluit că angajaţii nu sunt foarte îngrijoraţi de regulile de securitate ale companiei, fiind generate astfel situaţii cu implicaţii negative la adresa performanţelor economice ale firmelor.

Bibliografie

[1] **HOWARD, MICHAEL., Leblanc, David.** *Writing Secure Code*, Washington, 2002.

[2] PETER F. Drucker *The Practice of Management*. New York, 1986.

[3] The National Strategy to SECURE CYBERSPACE, The White House, 2003, whitehouse. Gov/pcipb/cyberspace_strategy.

Webgrafie

[4] www.business-nlp.ro

[5] www.hrworld.com

[6] www.resurseumane.org

[7] www.security-survey.gov.uk/ -

LIMITELE INFORMAȚIONALE ALE SITUAȚIEI FLUXURILOR DE TREZORERIE ÎN GARANTAREA SIGURANȚEI UTILIZATORILOR DE INFORMAȚII CONTABILE

Floarea GEORGESCU[*]

The information regarding the cash flows are useful in determining the ability of an entity to generate cash and cash equivalents and enable users to develop models to evaluate and compare the updated value of future cash flows of various entities. Also, these information enhance the degree of comparability of reporting the exploitation results between different entities, because it eliminates the use of different accounting treatments for the same transactions and events (IAS 7.4).

Cuvinte cheie: Performanță; Utilizatori de informații; Echivalente de numerar; Fluxuri de trezorerie; Poziție financiară

Starea financiară a întreprinderii reprezintă factorul determinant în adoptarea deciziilor de către managerii întreprinderii şi de către toate categoriile de parteneri sociali ai unei întreprinderi: investitorii, băncile şi celelalte instituții financiare, furnizorii, clienții, angajații şi organizațiile sindicale, statul.

Performanța financiară reprezintă obiectivul oricărei întreprinderi şi deviza tuturor utilizatorilor de informații financiare. Pentru a veni în întâmpinarea acestora, organismele de normalizare contabilă au fost preocupate de găsirea unor modele care să reflecte informațiile privind performanța întreprinderii. Astfel, bilanțul,contul de profit şi pierdere, situația modificărilor capitalului propriu, situația fluxurilor de trezorerie, reprezintă componentele situațiilor financiare, toate constituind furnizori de informații privind performanțele întreprinderii.

Obiectivul dominant al oricărei activități economice, acela de a fi performantă, constituie o provocare pentru identificarea unui model de reflectare a acesteia.

O componentă obligatorie a unui set complet de situații financiare conform IFRS este situația fluxurilor de trezorerie (*cash flow statements*) întocmită în baza IAS 7, ca un instrument de sine stătător, de aceeaşi importanță alături de bilanț, cont de profit şi pierdere, situația modificărilor capitalurilor proprii şi notele explicative.

Importanța deosebită a acestei componente a situațiilor financiare este atât de mare încât pentru a o normaliza, a fost promulgat un standard separat care se ocupă doar de această situație. Este o situație ce se bazează pe mărimi de flux în reprezentarea modificărilor în poziția financiară a întreprinderii dar şi pe mărimi de stare, pornind de la pozițiile din bilanț. Pentru a reflecta modificările în proveniența şi utilizarea mijloacelor, situația fluxurilor de trezorerie, va prezenta fluxurile de trezorerie din cursul perioadei, clasificate în activități de exploatare, investiție şi finanțare (IAS 7.10). Această clasificare în funcție de activități, furnizează informații deosebit de utile, care permit utilizatorilor să analizeze impactul respectivelor activități

[*] **Lector universitar doctorand, Universitatea Spiru Haret – Facultatea Management Financiar-Contabil, Catedra de Contabilitate**

asupra poziției financiare a întreprinderii, informații, ce pot fi folosite pentru a evalua, de asemenea, relațiile ce apar între activitățile respective.

Trezoreria este un indicator deosebit de important pentru analiza financiară, deoarece o întreprindere capabilă să genereze constant o trezorerie semnificativă este o întreprindere solvabilă, iar utilizatorii pot să aprecieze schimbările în structura financiară a întreprinderii şi să anticipeze capacitatea acesteia de a se adapta la schimbările mediului.

Intr-o viziune simplistă, trezoreria poate fi echivalentă cu banii din casă şi din bancă.

Intr-o viziune amplă, trezoreria este mult mai cuprinzătoare. In acest sens, Bernard Colasse preciza că „noțiunea de trezorerie nu trebuie confundată, ca în limbajul curent, cu aceea de disponibilități; trezoreria este ceea ce rămâne din resursele stabile după ce au fost finanțate imobilizările şi nevoia de finanțare legată de activitatea curentă sau nevoia de fond de rulment".

Pentru contabilitate, trezoreria reprezintă „activitatea în cadrul căreia se cuprind tranzacțiile şi evenimentele prin care se gestionează instrumentele financiare pe termen scurt (titlurile de plasament respectiv investițiile financiare pe termen scurt), valorile de încasat, disponibilitățile băneşti aflate în casieria societăților comerciale, creditele bancare pe termen scurt, disponibilitățile băneşti separate sub forma acreditivelor la societățile bancare şi alte valori de trezorerie" In România, odată cu OMFP 94/2001, a fost reglementată situația fluxurilor de trezorerie, ca o componentă obligatorie a situațiilor financiare ce trebuie întocmite de către întreprinderile ce îndeplineau două din cele trei condiții de mărime prevăzute de acest ordin.

Conform prevederilor OMFP 306/2002 şi societățile care nu îndeplineau criteriile de mărime erau încurajate să prezinte o astfel de situație. Modelul adoptat de OMFP 94/2001 este preluat integral din IAS 7, iar metoda şi forma de prezentare au fost lăsate la latitudinea agenților economici.

OMFP 1752/2005, obligă la întocmirea situației fluxurilor de trezorerie acele societăți care depăşesc două din cele trei condiții de mărime. In plus, entitățile ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, aşa cum aceasta este definită de legislația în vigoare privind piața de capital, sunt obligate să întocmească situații anuale formate din cele cinci componente, indiferent de mărimea lor.

Conform Directivei a patra a CEE, situațiile financiare anuale se compun din bilanț, cont de profit şi pierdere şi notele explicative. Statele membre pot să stabilească şi alte componente pentru setul de situații financiare.

In timp ce bilanțul şi contul de profit şi pierdere oferă informații primare despre situația activelor, datoriilor şi performanțele întreprinderii, situația fluxurilor de trezorerie prezintă informații despre poziția financiară. Pe baza fluxurilor de trezorerie se poate aprecia capacitatea întreprinderii de a-şi asigura mijloacele de plată, lichiditatea şi modificările ei precum şi nevoile corespunzătoare de lichidități viitoare. Această componentă a situațiilor financiare arată deosebirea între rezultatul exercițiului financiar şi fluxurile de trezorerie ce-i aparțin precum şi influențele tranzacțiilor monetare şi nemonetare asupra poziției financiare.

Informaţiile referitoare la fluxurile de trezorerie sunt folositoare la stabilirea capacităţii unei entităţi de a genera numerar şi echivalente de numerar şi dau posibilitatea utilizatorilor să dezvolte modele de evaluare şi comparare a valorii actualizate a fluxurilor de trezorerie viitoare ale diferitelor entităţi. De asemenea, aceste informaţii sporesc gradul de comparabilitate al raportării rezultatelor din exploatare între diferite entităţi, deoarece elimină efectele utilizării unor tratamente contabile diferite pentru aceleaşi tranzacţii şi evenimente .

Numerarul cuprinde disponibilităţile băneşti şi depozitele la vedere iar *echivalentele de numerar* reprezintă investiţiile financiare pe termen scurt, extrem de lichide, care sunt uşor convertibile în sume cunoscute de numerar şi care sunt supuse unui risc nesemnificativ de schimbare a valorii. Echivalentele de numerar sunt deţinute, mai degrabă, în scopul îndeplinirii angajamentelor în numerar pe termen scurt, decât pentru investiţii sau în alte scopuri.

Pentru a califica un plasament drept echivalent de numerar, acesta trebuie să fie uşor convertibil într-o sumă prestabilită de numerar şi să fie supus unui risc nesemnificativ de schimbare a valorii. Prin urmare, o investiţie este în mod normal calificată drept echivalent de numerar doar atunci când are o scadenţă mică, de trei luni sau mai puţin de la data achiziţiei.

Investiţiile în capitaluri proprii nu sunt considerate echivalente de numerar, cu excepţia cazului în care sunt, în fondul lor economic, echivalente de numerar, de exemplu, în cazul acţiunilor preferenţiale achiziţionate în cursul unei perioade scurte înaintea scadenţei lor şi cu o dată de răscumpărare specificată. Astfel, includerea echivalentelor de numerar în trezoreria întreprinderii este posibilă numai când acestea pot servi îndeplinirii obligaţiilor pe termen scurt şi nu când au caracter de investiţie.

Creditele bancare ţin în general de activitatea de finanţare a întreprinderii. Este posibil ca descoperirile de cont ce sunt rambursabile la vedere să facă parte din gestiunea trezoreriei unei entităţi şi ca atare sunt considerate ca o componentă a numerarului şi echivalentelor de numerar .

Sunt excluse din fluxurile de trezorerie mişcările dintre elemente componente (care constituie numerar sau echivalente de numerar), deoarece acestea fac parte din gestiunea numerarului unei entităţi, şi nu din activităţile de exploatare, investiţie şi finanţare .

O entitate trebuie să prezinte fluxurile sale de trezorerie din activităţile de exploatare, investiţie şi finanţare într-o manieră care corespunde cel mai bine activităţii sale. Clasificarea pe activităţi furnizează informaţii ce permit utilizatorilor să stabilească impactul respectivelor activităţi asupra poziţiei financiare a entităţii, precum şi valoarea numerarului şi a echivalentelor de numerar. Aceste informaţii pot fi folosite, de asemenea, pentru a evalua relaţiile ce apar între activităţile respective .

Există tranzacţii care pot combina fluxuri de trezorerie ce aparţin mai multor activităţi, de exemplu atunci când rambursarea în numerar a unui împrumut include atât dobânda, cât şi capitalul împrumutat, elementul dobândă poate fi clasificat drept activitate de exploatare, iar elementul de capital, drept activitate de finanţare .

Formatul situaţiei fluxurilor de trezorerie nu este specificat de către IAS 1 sau IAS 7, prin urmare aceasta situaţie poate fi prezentată atât sub formă de cont cât şi sub formă de listă. In practică se utilizează aproape exclusiv forma listă.

În ceea ce priveşte raportarea fluxurilor de trezorerie, cazul normal se bazează pe principiul brut de raportare. Astfel, entităţile vor raporta separat clasele principale de încasări şi plăţi brute în numerar provenite din activităţi de investiţie şi finanţare. Excepţie de la această regulă face, raportarea pe o bază netă a fluxurilor de trezorerie,care se efectuează atunci când fluxurile de trezorerie reflectă, mai degrabă, activităţile clientului decât pe acelea ale entităţii şi când plăţile şi încasările în numerar pentru elementele pentru care rulajul este rapid, sumele sunt mari, iar termenul de scadenţă este scurt.

Activitatea de finanţare, este domeniul care transmite utilizatorilor informaţii despre capacitatea productivă a întreprinderii, deoarece activităţile de exploatare sunt principalele activităţi producătoare de venit ale entităţilor.

Conform IAS 7.14. fluxurile de trezorerie provenite din activităţi de exploatare rezultă, în general, din tranzacţiile şi alte evenimente care intră în determinarea profitului sau a pierderii. Exemple de fluxuri de trezorerie provenite din activităţi de exploatare sunt:

(a) intrările de numerar din vânzarea de bunuri şi prestarea de servicii;

(b) intrările de numerar provenite din redevenţe, onorarii, comisioane şi alte venituri;

(c) plăţile de numerar efectuate către furnizorii de bunuri şi prestatorii de servicii;

(d) plăţile de numerar efectuate către şi în numele angajaţilor;

(e) încasările şi plăţile în numerar ale unei entităţi de asigurare pentru prime şi daune, anuităţi şi alte beneficii generate de poliţele de asigurare;

(f) plăţile în numerar sau restituiri ale impozitelor pe profit, cu excepţia cazului în care ele pot fi identificate în mod specific cu activităţile de investiţie şi finanţare; şi

(g) încasările şi plăţile în numerar provenite din contracte încheiate în scopuri de plasament sau tranzacţionare.

O activitate poate fi subordonată mai multor domenii de activitate. O entitate poate deţine valori mobiliare şi titluri de credit pentru scopuri de tranzacţionare sau plasament, caz în care sunt similare stocurilor de mărfuri achiziţionate special pentru a fi revândute. Prin urmare, fluxurile de trezorerie generate de cumpărarea şi vânzarea titlurilor de tranzacţionare şi plasament sunt clasificate drept activităţi de exploatare.

In cazul în care aceste active sunt deţinute în scop investiţional nu ar mai fi încadrate în această categorie.

Prezentarea fluxurilor de trezorerie din cadrul *activităţii de investiţii,* utilizatorilor situaţiilor financiare, oferă posibilitatea cunoaşterii asupra modificărilor din cadrul activelor deţinute pe termen lung. În acest sens, IAS 7.16 exemplifică situaţii de încasări şi plaţi ce fac parte din activitatea de investiţii:

(a) plăţile în numerar pentru achiziţionarea de imobilizări corporale, necorporale şi alte active imobilizate. Aceste plăţi le includ şi pe acelea care se referă la costurile de dezvoltare capitalizate şi la construcţia, în regie proprie, a imobilizărilor corporale;

(b) încasările în numerar din vânzarea de imobilizări corporale, necorporale şi alte active imobilizate;

(c) plăţile în numerar pentru achiziţia de instrumente de capitaluri proprii sau de datorie ale altor entităţi şi de interese în asocierile în participaţie (altele decât plăţile pentru aceste instrumente considerate a fi echivalente de numerar sau acelea păstrate în scopuri de plasament şi de tranzacţionare);

(d) încasările în numerar din vânzarea de instrumente de capitaluri proprii sau de datorie ale altor entităţi, şi interese în asocierile în participaţie (altele decât încasările pentru acele instrumente considerate a fi echivalente de numerar sau acelea păstrate în scopuri de plasament şi de tranzacţionare);

(e) avansurile în numerar şi împrumuturile efectuate către alte părţi (altele decât avansurile şi împrumuturile efectuate de o instituţie financiară);

(f) încasările în numerar din rambursarea avansurilor şi împrumuturilor efectuate către alte părţi (altele decât avansurile şi împrumuturile unei instituţii financiare);

(g) plăţile în numerar aferente contractelor futures, forward, de opţiuni şi swap, în afara cazului când acestea sunt deţinute în scopuri de plasament sau de tranzacţionare sau când plăţile sunt clasificate ca fiind activităţi de finanţare; şi

(h) încasările în numerar aferente contractelor futures, forward, de opţiuni sau swap, în afara cazului când acestea sunt deţinute în scopuri de plasament sau de tranzacţionare sau când încasările sunt clasificate ca fiind activităţi de finanţare.

Activitatea de finanţare cuprinde toate evenimentele şi tranzacţiile în legătură cu capitalul permanent. Cunoaşterea fluxurilor de trezorerie din această activitate este importantă deoarece este utilă în previzionarea fluxurilor viitoare aşteptate de către finanţatorii entităţii.

Exemple de fluxuri de trezorerie provenite din activităţi de finanţare:

(a) încasările în numerar provenite din emisiunea de acţiuni sau alte instrumente de capital;

(b) plăţile în numerar efectuate către proprietari pentru a achiziţiona sau răscumpăra acţiunile entităţii;

(c) încasările în numerar provenite din emisiunea titlurilor de creanţă, a împrumuturilor, obligaţiunilor, ipotecilor şi a altor împrumuturi pe termen scurt sau lung;

(d)rambursările în numerar ale unor sume împrumutate; şi

(e) plăţile în numerar efectuate de locatar pentru reducerea obligaţiilor aferente unui contract de leasing financiar.

O determinarea a fluxurilor de trezorerie este posibilă atât într-o modalitate originară cât şi una derivativă. In cazul determinării originare, încasările şi plăţile sunt preluate direct din conturi iar domeniile de activitate în mod direct clasificate. Datele se preiau, în acest caz direct din contabilitatea financiară şi se împart în tranzacţii monetare şi nemonetare. In cadrul determinării derivative se porneşte în principal de la posturile bilanţului şi ale contului de profit şi pierdere dar şi de la alte situaţii (de exemplu situaţia provizioanelor).

Conform IAS 7.18, calculul şi prezentarea fluxurilor de trezorerie aferente activităţii de exploatare poate avea loc după metoda directă sau după cea indirectă, metoda directă fiind bineînţeles şi cea preferată de IAS deoarece aceasta furnizează

informații folositoare în estimarea fluxurilor de trezorerie viitoare şi care nu sunt disponibile prin metoda indirectă.

Pe baza metodei directe, informațiile privind clasele principale de plăți şi încasări brute în numerar pot fi obținute fie:

(a) din înregistrările contabile ale entității; fie

(b) prin ajustarea vânzărilor, a costului vânzărilor (dobânzi şi alte venituri similareşi cheltuieli cu dobânda şi alte cheltuieli similare pentru instituțiile financiare) şi a altor elemente în contul de profit şi pierdere cu:

(i) modificările pe parcursul perioadei ale stocurilor şi ale creanțelor şi datoriilor din exploatare;

(ii) alte elemente nemonetare şi

(iii) alte elemente pentru care efectele numerarului sunt fluxurile de trezorerie din investiții sau finanțare.

Prin metoda indirectă, fluxul de trezorerie net din activități de exploatare este determinat prin ajustarea profitului sau a pierderii cu efectele modificărilor survenite, pe parcursul perioadei în stocuri, creanțe şi datorii din exploatare, elementelor nemonetare cum ar fi amortizarea, provizioanele, impozitele amânate, pierderile şi câştigurile asociate valutelor, profiturile nerepartizate ale întreprinderilor asociate şi interesele minoritare şi tuturor celorlalte elemente pentru care efectele în numerar sunt fluxurile de trezorerie din investiții şi finanțare.

Alternativ, fluxul de trezorerie net din activitățile de exploatare poate fi prezentat folosind metoda indirectă, prin evidențierea veniturilor şi cheltuielilor prezentate în contul de profit şi pierdere şi a modificărilor de pe parcursul perioadei survenite în valoarea stocurilor şi a creanțelor şi datoriilor din exploatare.

Atunci când, în cadrul mijloacelor financiare ale unei entități au apărut mijloace de plată în valută sau au avut loc intrări de mijloace financiare în valuta, atunci este necesară o conversie valutară. Astfel IAS 7. 25 face referire la fluxurile de trezorerie provenite din tranzacțiile efectuate în valută, care trebuie să fie înregistrate în moneda funcțională a întreprinderii raportoare, prin aplicarea cursului de schimb dintre moneda funcțională şi valută, asupra valorii în valută, la data fluxului de trezorerie. IAS 7.26. precizează că fluxurile de trezorerie ale unei sucursale din străinătate vor fi convertite la cursul de schimb dintre moneda funcțională şi valută, la data fluxului de trezorerie. Pentru simplificare se poate utiliza un curs mediu sau un curs de schimb ce aproximează cursul curent. Profiturile sau pierderile din diferențe de curs valutar nerealizate, înregistrate din disponibilități băneşti, depozite la vedere şi echivalente de numerar nu reprezintă tranzacții monetare şi de aceea nu sunt considerate *cash flow*. Totuşi, acestea se răsfrâng asupra mijloacelor financiare, a căror valoare scade sau creşte, datorită modificărilor de curs valutar.

Fluxurile de trezorerie rezultate din încasări sau plăți de dividende şi dobânzi trebuie prezentate separat. Sub rezerva respectării principiului permanenței metodelor, aceste tranzacții se subordonează uneia din cele trei categorii de activități. Plățile de dobânzi sunt independente de efectul lor asupra contului de profit şi pierdere, în sensul că pot fi recunoscute drept cheltuieli ale perioadei sau pot face parte din costul de achiziție al activelor cu ciclu lung de fabricație (IAS 7.32). In cazul instituțiilor financiare atât dobânda plătită, cât şi dobânda şi dividendele

încasate sunt clasificate drept fluxuri de trezorerie din exploatare. Totuşi, nu există un consens privind clasificarea acestor fluxuri de trezorerie de către alte entităţi. Atât dobânda plătită, cât şi dobânda şi dividendele încasate pot fi clasificate drept fluxuri de trezorerie din exploatare, deoarece intră în determinarea profitului sau a pierderii. Alternativ, dobânda plătită şi dobânda şi dividendele încasate pot fi clasificate drept fluxuri de trezorerie din finanţare şi, respectiv, din investiţie, deoarece ele reprezintă costuri ale atragerii surselor de finanţare sau a rentabilităţii investiţiilor. Similar, dividendele plătite pot fi clasificate drept fluxuri de trezorerie din finanţare, deoarece reprezintă costuri ale atragerii resurselor de finanţare. Alternativ, dividendele plătite pot fi clasificate drept componentă a fluxului de trezorerie din activităţi de exploatare pentru a ajuta utilizatorii să determine capacitatea unei entităţi de a plăti dividende din fluxurile de trezorerie de exploatare.

Fluxurile de trezorerie provenite din impozitul pe profit vor fi prezentate separat şi vor fi clasificate drept fluxuri de trezorerie din activităţi de exploatare, cu excepţia situaţiei în care ele pot fi alocate în mod specific activităţilor de finanţare şi investiţie. În timp ce cheltuielile cu impozitul pot fi alocate fără dificultate activităţilor de investiţie şi finanţare, fluxurile de trezorerie aferente impozitelor respective sunt, adesea, imposibil de alocat şi pot apărea într-o perioadă diferită de cea a fluxurilor de trezorerie aferente tranzacţiei de bază. Prin urmare, impozitele plătite sunt clasificate, de obicei drept fluxuri de trezorerie din activităţi de exploatare. Totuşi, atunci când este posibilă identificarea fluxului de trezorerie din impozite şi alocarea lui unei tranzacţii individuale care dă naştere unor fluxuri de trezorerie clasificate drept activităţi de investiţie sau finanţare, fluxul de trezorerie din impozite va fi clasificat în mod corespunzător ca activitate de investiţie sau finanţare. Atunci când fluxurile de trezorerie din impozite sunt aferente mai multor clase de activităţi, este prezentată valoarea totală a impozitelor plătite.

Tranzacţiile aferente activităţilor de investiţie şi de finanţare sunt prezentate în situaţia fluxurilor de trezoreria numai atunci când conduc la modificări în cadrul mijloacelor de plată.

Din acest motiv prezentarea tranzacţiilor nemonetare trebuie să aibă loc fie în notele explicative fie într-o altă situaţie distinctă. IAS 7.47 exemplifică astfel de situaţii care nu au efect asupra fluxurilor de trezorerie: achiziţionarea de active fie prin asumarea directă a obligaţiilor aferente, fie prin intermediul unui leasing financiar, achiziţionarea unei entităţi prin intermediul emiterii de acţiuni şi convertirea datoriilor în capital. Atunci când apar tranzacţii, care parţial au efect monetar, atunci partea monetară trebuie prezentată în cadrul fluxurilor de trezorerie respective.

Soldurile numerarului şi echivalentelor de numerar trebuie să fie prezentate în componentele lor. De asemenea trebuie prezentată o reconciliere a sumelor din situaţia fluxurilor de trezorerie cu elementele echivalente raportate în bilanţ. In cadrul notelor explicative trebuie indicată politica adoptată în determinarea componentelor numerarului şi ale echivalentelor de numerar. In plus, efectul oricărei modificări în politica de determinare a componentelor numerarului şi echivalentelor de numerar, de exemplu, o modificare în clasificarea instrumentelor financiare anterior considerate

ca făcând parte din portofoliul de investiţii ale entităţii, este raportat în conformitate cu IAS 8 *Politici contabile, modificări în estimările contabile şi erori*.

Trebuie prezentate acele mijloace de plată a căror utilizare de către grup este restricţionată, de exemplu soldurile de numerar şi echivalente de numerar deţinute de o filială care îşi desfăşoară activitatea într-o ţară unde se aplică controlul schimbului valutar sau alte restricţii legale, atunci când soldurile nu sunt utilizabile în orice scopuri de către societatea-mamă sau de alte filiale.

Informaţiile despre fluxurilor de trezorerie care conduc la creşteri ale capacităţii de exploatare sau la menţinerea capacităţii de exploatare oferă de asemenea posibilitatea utilizatorilor să determine dacă entitatea investeşte în mod adecvat pentru menţinerea capacităţii sale de exploatare. O entitate care nu investeşte în mod adecvat în menţinerea capacităţii de exploatare poate prejudicia profitabilitatea sa pe viitor pentru lichiditatea curentă şi repartizările către acţionari.

Alături de IAS 7 şi alte standarde solicită informaţii în legătură cu fluxurile de trezorerie. De exemplu, prezentarea pe segmente a fluxurilor de trezorerie oferă utilizatorilor posibilitatea de a obţine o înţelegere mai bună a relaţiilor dintre fluxurile de trezorerie ale societăţii, pe ansamblu, şi acelea ale părţilor sale componente, pe de o parte, şi gradul de disponibilitate şi variabilitate a fluxurilor de trezorerie pe segmente, pe de altă parte.

Bibliografie

[1] ALBU N., ALBU C. - *Instrumente de management al performanţei*Editura Economică, Bucureşti, 2004.

[2] BOJIAN, O. - *Contabilitatea financiară a întreprinderii* Editura Universitară, Bucureşti, 2004.

[3] CĂLIN O., CÂRSTEA Ghe. - *Contabilitatea de gestiune şi calclulaţia costurilor* Editura Atals Press, Bucuresti, 2003.

[4] CARAIANI C., DUMITRANA M (coordonatori) - *Contabilitate de gestiune & Control de gestiune, editia a II-a* Editura Infomega, Bucuresti, 2005.

[5] DUŢESCU, A. - *Ghid pentru înţelegerea şi aplicarea Standardelor Internaţionale de Contabilitate* Editura CECCAR, Bucureşti, 2002.

[6] DUŢESCU A. - *Politici contabile de întreprindere* Editura CECCAR, Bucureşti, 2003.

[7] FELEAGĂ N. (coordonator) - *Contabilitate aprofundată* Editura Economica, Bucuresti, 1996.

[8] FELEAGĂ N. - *Îmblânzirea junglei contabilităţii – concept şi normalizare în contabilitate* Editura Economică, Bucureşti 1996.

[9] FELEAGĂ N. - *Controverse contabile. Dificultati conceptuale si credibilitatea contabilitatii* Editura Economica, Bucuresti, 1996.

[10] FELEAGĂ N., IONAŞCU I.. - *Tratat de contabilitate financiară, vol .I si II* Editura Economică, Bucureşti, 1998.

[11] FELEAGĂ N., MALCIU L., BUNEA Şt. - *Contabilitatea românească între Scylla şi Charybda* Revista Contabilitatea, Expertiza şi Auditul Afacerilor, nr. 12/2000.

[12] Feleagă N. - *Provocări în contabilitatea românească a anului 2001* Revista Contabilitatea, Expertiza şi Auditul Afacerilor, nr.2/2001.

[13] Feleagă N., Malciu L., Bunea Şt. - *Bazele contabilitatii – o abordare europeană şi internaţională* Editura Economică, Bucureşti, 2002.

[14] FELEAGĂ N., MALCIU L. - *Politici şi opţiuni contabile (Fair Accountin versus Bad Accounting)* Editura Economică, Bucureşti, 2002.

[15] FELEAGĂ, N., MALCIU, L. - *Recunoaştere, evaluare şi estimare în contabilitatea internaţională* Editura CECCAR, Bucureşti, 2004.

[16] IONAŞCU I. - *Epistemologia contabilităţii* Editura Economică, Bucureşti, 1997.

[17] IONAŞCU I. - *Tendinţe internaţionale privind (de)reglementararea contabilităţii firmelor: învăţăminte pentru România Lucrările congresului al XIIlea al Profesiei Contabile din România, Bucureşti, 20-21 septembrie, 2002* Editura CECCAR, Bucureşti, 2003.

[18] IONAŞCU I. - *Dinamica doctrinelor contabilităţii contemporane* Ed. Economică, Bucureşti, 2003.

[19] RISTEA M - *Contul de profit şi pierdere între natura şi destinaţia cheltuielilor şi veniturilor* Revista Contabilitatea, Expertiza şi Auditul Afacerilor, nr. 3/1999.

[20] RISTEA M. - *Metode şi politici contabile de întreprindere* Editura Tribuna Economică, Bucureşti, 2000.

[21] **** Standardele Internationale de Contabilitate 2005,* Editura Economică, Bucureşti, 2005

[22] ** * * Legea contabilitatii nr.82/1991modificata si completată.*

STUDENT MOBILITY /PLACEMENTS (SMP) IN EUROPEAN PROGRAMMES. A SOCIOLOGICAL VIEW OF THE IMPACT SMP ON THE ROMANIAN MARKET LABOUR

Madlena NEN[*]
Dan POPESCU[**]
Iulia CHIVU[***]

Cercetarea actuala urmareste a studia eficienta programelor comunitare si impactul mobilitatilor studentesti in spatial Uniunii Europene asupra formarii resurselor umane superior calificate. Sunt urmarite atat stagiile de studiu cat si cele de plasament, respectiv, perioada de mobilitate desfasurata in cadrul unei intreprinderi, centru de cercetare sau in cadrul unei firme. Studiul s-a bazat pe raspunsurile date la chestionarul distribuit tuturor Agentiilor Nationale participante la programul Erasmus.

In the last years, progress has been made at European level to develop and adopt a European Qualification Framework (EQF), a sort of Esperanto of qualification that allows an easy translation of all national qualification frameworks into one common language and that covers not only vocational training but also higher education.

The current study is based on the results of the questionnaire distributed to all participant Agencies in the ERASMUS programme. Overall, answers from 31 Agencies were received. This programme supports, within the European Union, a number of Higher education and training institutions which attract mainly European students, researchers and trainees. In 2007, close to 1,200 students and researchers will thus be involved and more than 15,000 professionals.

Key words: mobility, ERASMUS, study, placement

Introduction

In Romania the SMP numbers for 2007/08 will be lower than expected. The reasons given by the HEIs are: lack of information about the possibilities among the students and lack of information on departmental level at the HEIs. It would be necessary to help the HEIs in creating links to the enterprises. At the moment in many cases it is the students' responsibility to find the placement which does not always lead to the best quality of the placement. Common initiatives should be implemented in order to advertise this possibility to the enterprises at the European level.

Methodology and findings

[*] **Agenţia Naţională pentru Programe de Educaţie şi Pregătire Profesională, Bucureşti, România**

[**] **Academia de Studii Economice, Bucureşti – Facultatea de Management, Bucureşti, România**

[***] **Academia de Studii Economice, Bucureşti – Facultatea de Management, Bucureşti, România**

Data from National Agencies was gathered by means of questionnaires. Overall, answers from 31 Agencies were received.

Results

Key findings of the questionnaire:

- *Monthly Erasmus placement grants to students*: There were remarkable differences in the level of the placement grants paid to students. In some countries the grants are below 400 € / month, in some others clearly above 600 €, even up to 1000 € / month.

In 16 out of 30 countries there is national co-funding available for Erasmus placements. In most cases the co-funding is in the form of state financial aid or loan directly to the students.

- *Mobility numbers:* The total estimated number of SMP to be carried out in 2007/08 is 22 844 students,even though this figure might be greatly over estimated. It was emphasized that it still is very hard to estimate the mobility flows. However, notable increase is foreseen compared to numbers under Leonardo programme. In average 134 % increase is expected but there are great differences between countries. Lack of information on Erasmus placements among the HEIs / students and lack of experience in arranging the placements among the HEIs may have lowered the SMP numbers during the first year of LLP but the numbers are expected to grow. All in all, the SMPs will have a significant contribution in reaching the target of 3 million Erasmus students.

Consortia: In total 66 Erasmus placement consortia were approved in Europe in 2007. Out of those as many as 46 consortia were already active under LdV. Consortia exist in 13 countries. Countries with most consortia are Spain (22), Germany (14), France (12) and Austria (4). The size of consortia varies; the largest have up to 20 partners. Many of the consortia already active under LdV have a strong expertise in cooperating with the enterprises and arranging the placements. A consortium may save resources from individual HEIs and make university-enterprise cooperation easier offering one common contact point for the enterprises to reach the whole consortium. At the same in many countries there is a lack of knowledge on how to work as a consortium.

Conclusions

The cooperation between the NAs is seen important. The forms of cooperation could be: exchange of info and good practice, promotion activities, common partner finding and consortia database, website with practical information on each country for incoming trainees, large contact seminars for different stakeholders etc.

Challenges and good practice related to SMP

o During the first year of SMP many more challenges than good practices have been reported.

o The challenges are related to grant amounts, programme rules, information, partner finding, study programmes, quality assurance, recognition and practical

arrangements of the placements. Also the role of incoming trainees is seen problematic in many countries due to lack of receiving HEI.

- Monitoring: It was stated that it is the HEIs' task to monitor the quality of individualplacements and the compliance of the Quality Commitment. The monitoring of the EUCcompliance will be planned and organized by DG EAC and will see the direct participationand responsibility of external academic experts with the support of the NA.

- Promotion of the action to all stakeholders is seen as an important task. The NAs can also cooperate in order to reach wider results on European level.

- Help in partner finding could be done in a form of European database and / or contact seminars. An individual HEI may benefit greatly from being a member of a placement consortium or an European network.

- Contribution to the recognition of placements. The NAs could cooperate with the national Bologna expert groups in order to improve the recognition issues.

- In order to develop the action further, results of the first 1-2 years of SMPs must be collected and carefully analyzed.

- In order to reach the common goals all the NAs should include the activities of the guidance plan into their work programme.

- The cooperation between the NAs is seen important.

Challenges and good practice related to SMP. During the first year of SMP many more challenges than good practices have been reported. The challenges are related to grant amounts, programme rules, information, partner finding, study programmes, quality assurance, recognition and practical arrangements of the placements. Also the role of incoming trainees is seen problematic in many countries due to lack of receiving HEI.

Bibliografie

[1] "Higher Education Cooperation 1975-1985 : Creating a basis for growth in an adverse economic climate", Alan Smith, European Journal of Education, Vol. 20, Nos 2-3 1985.

[2] "The History of European Cooperation in Education and Training", European Commission, Publication Office, 2006.

[3] "L'assurance qualité de la formation des enseignants en Europe", Commission Europénne

[4] www.europa.eu/ploteus and the www.europass.cedefop.europa.eu sites.

[5] Erasmus National Agency Meeting on Erasmus Placements, *April 2008, Helsinki, Finland.*

NOI VREMURI, NOI ACTORI, NOI PERICOLE, NOI AMENINȚĂRI

Adrian DANIELESCU[*]

One of the main issues we have to take into consideration is the advance in technology. An adversary may produce, purchase or use a technology that could put him in circumstantial (lethal) advantage that was by no means anticipated. Under proper conditions, their quantitative capacity combined with situational advantages (for instance, initiative, limited objectives, short range communications, known area, sufficient time to unfold and prepare battle strategic positions and skilful use of asymmetric and asynchronous methods) will prove to be significant challenge.

Una din problemele esențiale asupra căreia trebuie să ne îndreptăm atenția, este surpriza tehnologiei, în care un adversar poate elabora, achiziționa sau folosi o tehnologie care i-ar putea conferi un avantaj circumstanțial (letal) care nu a fost anticipat. În condiții adecvate, capacitatea lor cantitativă, combinată cu avantajele situaționale (de exemplu, inițiativă, obiective limitate, linii scurte de comunicații, teren cunoscut, timp suficient pentru desfăşurarea, pregătirea pozițiilor de luptă şi folosirea cu abilitate a metodelor asimetrice şi asincrone) vor reprezenta provocări semnificative.

China, Rusia, India, Pakistanul, Iranul, un Irak şi o Coree de Nord nestânjenite sunt exemple de armate care pot dota forțe numeroase cu un amestec de capacități actuale şi avansate. Aceste forțe ar putea provoca direct forțele Statelor Unite şi Aliaților într-un conflict limitat sau regional, în special după anul 2010.

China. Cele mai mari forțe *hibrid* vor fi cele ale Chinei. Beijingul îşi modernizează cele mai bune unități (probabil 10% din totalul forțelor) într-un ritm constant, în concordanță cu accentul pe care țara îl pune pe dezvoltarea economică generală. În jurul anului 2010, aceste forțe speciale vor atinge un nivel de competență corespunzător războiului de manevră din anii '80, deşi până aproape de anul 2020 nu vor putea desfăşura operațiuni mari şi complexe cu toate armatele.

Totuşi, acest segment din structura forțelor chineze va fi relativ bine înzestrat cu mii de rachete cu rază de acțiune în teatrul operațiunilor, sute de avioane de vânătoare din generația a patra, mii de tancuri şi piese de artilerie echivalente cu cele de la *sfârşitul războiului rece*, câteva submarine diesel şi nucleare din generația a treia şi aproximativ 20 de nave noi de luptă la suprafață. Este posibil să pună la punct şi un sistem integrat de apărare antiaeriană şi sisteme moderne de comandă şi control la nivel strategic şi operativ.

Rusia. Este posibil ca şi forțele Rusiei să devină un hibrid. Rusia are o bogată tradiție militară şi are în curs de cercetare şi dezvoltare multe *programe tehnologice pentru a ține pasul*. Dar o reducere cronică a finanțării şi o serie de probleme cotangente au devastat forțele militare.

---

[*] **Doctorand**

Dacă nu vor avea loc schimbări radicale, există puține șanse ca forțele convenționale ale Moscovei să facă progrese semnificative în deceniul următor, iar enormele probleme politice, economice şi sociale cu care se confruntă Rusia fac imposibil acest lucru.

Totuşi, dacă Moscova începe să-şi revină din criza economică şi politică în următorii ani, şi dacă armata va avea o conducere şi resurse stabile şi corespunzătoare.

Rusia va putea să înceapă refacerea unei armate eficiente spre sfârşitul deceniului următor şi îşi va putea înzestra o forță mult avansată în perioada 2015-2020. În condiții *optime* (pentru Rusia) această forță va fi mare şi puternică la standarde regionale, echipată cu mii de sisteme de ultimă generație din războiul rece şi sute de sisteme mai avansate constituite după anul 2010.

Această perspectivă asupra Rusiei, ca putere regională consolidată, este un scenariu, din mai multe, şi poate să nu fie rezultatul cel mai probabil, depinzând în mare măsură de deciziile politice ale guvernului rus şi de evoluția economiei ruseşti.

Coreea de Nord rămâne țara cu cea mai mare probabilitate de a implica Statele Unite într-un scenariu de război regional pe scară largă în viitorul apropiat (următorii cinci ani). Dacă va avea loc un război, forțele Phenianului foarte numeroase, puternic înarmate şi desfăşurate în imediata apropiere a raionului acțiunilor de luptă (în special artileria şi rachetele cu rază scurtă de acțiune) instalațiile subterane, armele de distrugere în masă, rachetele cu rază lungă de acțiune şi capacitatea forțelor pentru operațiuni speciale, combinate cu caracteristici de timp, distanță, teren şi alte trăsături strategice ale dinamicii războiului în Peninsula Coreea, vor reprezenta o provocare semnificativă pentru forțele aliate.

Un război în Coreea va fi extraordinar de violent şi distructiv. Pe termen lung, situația economică cumplită şi securitatea internă vor afecta în continuare starea pregătirii de luptă a armatei şi vor împiedica modernizarea pe scară largă a armatei, chiar dacă unor elemente speciale ale forțelor (îndeosebi armele de distrugere în masă, rachetele cu rază lungă de acțiune şi forțele pentru operațiuni speciale) li se va acorda prioritate.Coreea de Nord prezintă o dilemă: un stat *care se prăbuşeşte*, în care apar tensiuni interne, cu capacități militare convenționale care se diminuează, dar care reprezintă o amenințare regională şi mondială tot mai mare datorată extinderii capacităților sale în ceea ce priveşte armele de distrugere în masă şi rachetele cu rază lungă de acțiune.

Irakul. Bagdadul încearcă să-şi refacă forțele pe care le-a pierdut în războiul din Golf, dar nu va putea face efectiv acest lucru atâta timp cât sancțiunile ONU rămân încă în vigoare. Pe lângă aceasta, operațiunile militare ale Irakului vor rămâne limitate în fața prezenței şi angajării Statelor Unite şi Aliaților.Pe termen lung, presupunând că cei aflați la conducerea Irakului vor continua să pună accentul pe puterea militară şi că ar putea *evita regimul de sancțiuni* mai devreme sau mai târziu, iar prețul petrolului revine, Bagdadul ar putea achiziționa în jurul anului 2020 un număr mare de arme de distrugere în masă, sute de rachete balistice şi de croazieră, şi-ar putea tripla numărul avioanelor din generația a treia şi a şi-ar putea dubla parcul de vehicule blindate.

Deşi această forță va fi mare şi puternică la standardele regionale, perspectivele sale de succes împotriva unui adversar occidental vor depinde în ultimă instanță de succesul pe care Bagdadul îl va avea în depăşirea slăbiciunii cronice a conducerii armatei, a activității de informații şi de cercetare-recunoaştere, a moralului, a stării pregătirii de luptă, a logisticii şi pregătirii. Se poate estima o serie continuă de circumstanțe provocatoare şi litigioase care implică toate condițiile politice, culturale şi geopolitice complexe în care există Irakul. Dacă nu va avea loc o schimbare în conducere, Irakul se va îndrepta spre o situație instabilă şi o revitalizare a capacității militare.

Iranul. Creşterea constantă a arsenalului militar al Teheranului este destinată sporirii influenței Iranului în Orientul Mijlociu şi în Asia Centrală, descurajării Irakului şi a altor agresori din regiune şi limitarea influenței Statelor Unite în regiune.

Iranul recunoaşte că nu poate spera să egaleze direct puterea militară a Statelor Unite şi de aceea caută mijloace asimetrice şi asincrone să provoace indirect Statele Unite: prin subversiune şi terorism, prin formarea unor capacități aeriene, de apărare antiaeriană, rachete, mine de război şi navale pentru a împiedica accesul maritim în şi în jurul Strâmtorii Hormuz, şi prin achiziționarea de arme de distrugere în masă şi de rachete cu rază mai lungă de acțiune pentru descurajarea Statelor Unite şi intimidarea vecinilor.

În următoarele două decenii, este posibil ca Iranul să achiziționeze toată gama de arme de distrugere în masă, un număr substanțial de rachete balistice şi de croazieră între care unele cu rază intercontinentală de acțiune, să-şi dubleze numărul de avioane din generația a patra, să-şi tripleze numărul de tancuri şi de blindate şi să-şi îmbunătățească semnificativ capacitatea navelor de luptă la suprafață. Ca şi în cazul Irakului, eficiența Iranului în asigurarea şi folosirea acestui potențial militar crescut împotriva unui adversar avansat va depinde în mare măsură de *intangibile* – comandă şi control, instruire, întreținere, informații secrete şi cercetare-recunoaştere, administrare şi condiții şi circumstanțe situaționale. Economia Iranului este probabil singurul factor esențial în realizarea dorinței acestuia.

Cu excepția situației din Coreea, în următoarele două decenii amenințarea unui război convențional regional pe scară largă în care vor fi implicate Statele Unite va fi probabil în continuare limitată.

Majoritatea adversarilor posibili recunosc superioritatea militară generală americană şi, dintr-o serie de motive, nu-şi vor îmbunătăți semnificativ capacitatea militară într-atât încât să reprezinte o provocare convențională directă în acea perioadă.

Totuşi, după anul 2010, şi în mod sigur în 2020, există o posibilitate sporită ca principalele puteri militare regionale să-şi perfecționeze semnificativ forțele şi, în condiții propice, pot amenința direct succesul misiunilor S.U.A. într-o anumită situație sau într-un conflict regional.

Problema pentru care se planifică forțele militare americane este menținerea capacității în viitorul apropiat pentru descurajarea agresiunii regionale, îmbunătățind în acelaşi timp capacitatea de a face față amenințărilor regionale extinse pe care le reprezintă forțele hibrid numeroase. Aceste condiții pot fi modificate radical de mulți

factori, între care dezvoltarea tehnologiilor letale avansate şi posibilitatea formării unor alianţe şi coaliţii.

Situaţia mondială dinamică şi diversă, recunoaşterea aproape universală a superiorităţii militare convenţionale a Statelor Unite şi interdependenţa de secole între război şi pace, ameninţare şi reacţie, ofensivă şi defensivă, arta ştiinţa şi tehnologia militară schimbă fundamental natura ameninţărilor cu care ne confruntăm şi însuşi caracterul războiului.

Este aproape imposibil să se prevadă ce rol vor juca aceşti factori în termenii motivelor, vulnerabilităţilor, capacităţii, oportunităţii, experienţei tehnologice şi locale a ameninţărilor specifice.

Cu toate acestea recunoscând interesele vitale ale Statelor Unite, înţelegând de ce oameni, lideri de state se angajează în război, şi făcând cunoscută interacţiunea între capacitatea, intenţiile şi dorinţa posibilă ale unui inamic se pot distinge trăsăturile unui nou tipar de ameninţări şi se pot evalua tendinţele şi metodele noului război. Ameninţarea bipolară (războiul rece) a fost înlocuită de un set mai divers şi multipolar de entităţi generalizate şi condiţii de conflict. Acestea includ: parteneri care în general împărtăşesc acelaşi sistem de valori şi pot fi frecvent consideraţi aliaţi militari; concurenţi care pot împărtăşi sau nu aceleaşi valori, sunt concurenţi în diferite situaţii, dar nu sunt adversari militari; adversari care au în general valori şi interese contrare dar nu au cele necesare ca să se opună activ; renegaţii care au atitudini inacceptabile în care folosesc deseori forţa şi violenţa militară şi sunt inamici actuali sau posibili împotriva cărora trebuie anticipată folosire activă a forţei militare; stări de necesitate, în general este vorba de operaţiuni umanitare de salvare, diferite operaţiuni de pace, alte operaţiuni (nu de război), dezastre naturale sau ecologice care necesită folosirea resurselor militare.Acest nou tipar de ameninţare are implicaţii semnificative pentru planificarea militară şi pentru perfecţionarea forţelor armate. În timpul războiului rece, caracterul bipolar al competiţiei superputerilor a permis o continuitate substanţială în planificarea apărării şi perfecţionarea forţelor.

Reţinerea a constituit contextul de bază al tuturor proceselor de decizie ale politicii superputerilor în probleme de securitate. Doctrina, concepţiile de luptă şi dotarea sovieticilor, combinate cu raportul de forţe şi potenţialul de mobilizare, Pactul de la Varşovia - NATO, ca şi terenul şi caracteristicile geografice unice ale Europei Centrale, au stat la baza doctrinei, a strategiei, tacticii şi fabricării materialelor, a criteriilor de dimensionare a forţelor, cerinţelor operative şi organizatorice.

În acest tipar larg al *ameninţării sovietice*, alte cerinţe ale forţelor au fost considerate în general cazuri mai puţin incluse, plecând de la presupunerea că dacă Statele Unite puteau şi-i ţină în frâu pe sovietici în Europa Centrală, atunci puteau să ţină orice în frâu.

În noul tipar, ameninţările sunt mai diverse şi mai complexe şi este mult mai greu să se întocmească planuri în funcţie de ele. De exemplu, Coreea de Nord şi Irakul reprezintă provocări semnificativ diferite în ceea ce priveşte tactica, echipamentele şi capacităţile lor, terenul şi teatrul de acţiuni. Nici una nu reprezintă o ameninţare cu tehnologie modernă, deşi Coreea de Nord posedă probabil capacităţi nucleare.

În acest timp, Rusia, China şi alte puteri europene şi asiatice reprezintă *concurenţii* cei mai importanţi ai Americii în tehnologie militară, dar este puţin probabil ca în următorii 10-20 de ani să se confrunte aceste state într-un conflict militar direct.

De asemenea, provocările actuale cele mai presante (alte operaţiuni decât războiul, terorismul, traficul cu narcotice şi alte activităţi criminale cu implicaţii pentru securitatea naţională) şi ameninţările cele mai mari care apar (armele de distrugere în masă şi proliferarea rachetelor) au o utilitate limitată ca bază pentru dimensionarea şi definirea cerinţelor în viitor.

Ideea că evenimentele singulare se întâmplă izolat şi că pot fi rezolvate într-un singur mod este mai puţin reală ca oricând. Impactul global al tehnologiei, integrarea sistemelor globale, amestecul unor culturi şi efectul armelor cu rază lungă de acţiune şi al ameninţărilor transnaţionale de tot felul au contribuit la lumea *prinsă în reţea* pe care o vedem evoluând acum.Condiţia viitoare a ordinii sociale globale va fi, foarte probabil, pusă la încercare şi ameninţată nu de un singur eveniment sau oponent, ci de efectul de reţea al unor (sau chiar mai multor) condiţii şi circumstanţe care, atunci când se combină, au consecinţe mult mai mari şi mai semnificative decât s-ar fi putut crede.Într-adevăr, se poate imagina *un efect de reţea militară*, în care, conflictul localizat, incidentele, consecinţele involuntare (în lumea prinsă în reţea), speranţele mileniului, teama de necunoscut şi efectele meteorologice şi ale altor fenomene naturale (cutremure) se combină cu religia şi cultura pentru a da naştere unei speranţe de schimbare radicală.Există multe păreri privind caracterul războiului în viitor. La un capăt al spectrului se află cei care prevăd o rezoluţie mondială în problemele militare provocată de aplicarea tehnologiilor avansate şi a unei doctrine înnoitoare, progrese îndeosebi în domeniul managementului informaţiilor, al senzorilor de detectare la distanţă, preciziei loviturilor, al legăturilor complet automatizate senzor-trăgător în organizarea şi executarea operaţiunilor militare.

La celălalt capăt al spectrului se află cei care cred că tendinţele sociale predominante (în special conflictele etnice, dezechilibrul dintre populaţie şi resurse, ca şi urbanizarea) combinate cu recunoaşterea generală a superiorităţii militare occidentale vor împinge războiul la *limita inferioară* a dictatorilor militari şi a forţelor paramilitare angajate în conflicte militare brutale, dar limitate (deseori urbane).

Din păcate, susţinătorii acestor păreri şi ai altor păreri, vorbesc deseori ca şi cum una din aceste trăsături o exclude automat pe cealaltă şi, contrar spuselor lui Clausewitz, războiul se va desfăşura într-o singură direcţie. Nimic nu poate fi mai departe de adevăr.

Există o serie de tendinţe în prezent (unele contradictorii) care vor determina modul în care se vor desfăşura conflictele şi se vor purta războaiele în viitor. Înţelegerea şi anticiparea evoluţiei acestor tendinţe este una din provocările esenţiale la care trebuie să răspundem. Ritmul rapid al progresului tehnologiei militare (în special în domeniul armelor de precizie, al managementului informaţiilor şi comunicaţiilor autorizate) va continua.

În următoarele două decenii vor avea loc multe progrese tehnologice importante în domeniul militar. Unele aspecte ale dominaţiei tehnologice americane

(în special cele cu aplicații comerciale şi industriale) vor fi greu de menținut, deoarece transferul acestor capacități va apărea la început ca utilizare în primul rând civilă şi apoi ca utilizare dublă.Una din problemele cele mai mari este că o țară sau un grup subnațional ar putea achiziționa tehnologii-cheie care ar putea duce la o formă de surpriză tehnică strategică.În general, impactul automatizării aplicate şi al calculatoarelor, al războiului electromagnetic, al senzorilor extraordinari şi al altor tehnologii menționate în continuare va duce la apariția unei culturi tehnico-militare în care timpul, zona (spațiul), distanța, viteza şi alte coordonate fundamentale sunt schimbate radical.

Evoluțiile următoare au posibilitatea de a schimba în mod categoric caracterul războiului şi caracteristicile amenințărilor din viitor: armele nucleare, chimice, bacteriologice, radiologice şi proliferarea lor; rachetele cu rază lungă de acțiune şi tehnologiile aferente; senzorii cu proprietăți excepționale; aplicații ale comunicațiilor senzorilor şi ale armelor în spațiu; armele electrodinamice; armele convenționale de distrugere în masă; armele ne-letale; tehnologia informațională şi războiul cibernetic; camuflajul, acoperirea, ascunderea, controlul, negarea şi dezinformarea; tehnoterorismul; nanotehnologia; biotehnologiile aplicate; ştiințe noi.Astăzi, elaborarea şi aplicarea integrală ale celor mai importante tehnologii şi concepte militare au fost limitate la armatele occidentale avansate, în special armata Statelor Unite. Unul din motivele esențiale este de ordin economic.

În general, proiectarea şi întreținerea acestor tehnologii sunt foarte costisitoare şi majoritatea țărilor au pus accentul pe alte priorități după terminarea războiului rece. De fapt, cheltuielile de apărare pe plan mondial, fără Statele Unite, au scăzut cu circa 40% de la sfârşitul anilor ‘80 până acum, iar *sectorul modernizare militară,* cercetare, dezvoltare, achiziționare a fost lovit şi mai rău. Pe lângă aceasta, în aceeaşi perioadă, piața mondială de arme a scăzut cu peste 50%. Cu un nivel redus de achiziționare de pe piața internă, cu scăderea consumului extern şi alte imperative ale cheltuielilor, multe țări nu au avut nici motivația, resursele şi nici capacitatea de a face eforturi pentru dotarea armatei cu tehnologie înaltă.

Dacă aceste tendințe vor continua, ne putem aştepta la reduceri mai semnificative şi în consolidarea bazei industriale a apărării pe plan mondial, care va avea implicații importante pentru nivelul amenințării tehnologice cu care ne vom confrunta. Aceste evoluții paralele (un potențial tehnologic militar tot mai mare, combinat cu limitarea cheltuielilor de apărare în întreaga lume) fac foarte greu de prevăzut care tehnologii, în ce număr şi în ce formă, vor fi integrate în sistemele militare ale viitorilor adversari.

În multe cazuri, problema nu va mai fi care tehnologii asigură potențialul militar cel mai mare, ci care dintre acestea vor primi susținerea politică şi resurse pentru a se ajunge în faza achiziționării şi înzestrării.

Într-una din tendințe, dezvoltarea tehnologiei civile determină dezvoltarea tehnologiei militare în multe țări. Acest lucru subliniază şi mai mult înțelegerea modului în care adversarii posibili îşi corelează programele de cercetare şi dezvoltare civile şi militare, ca şi identificarea acelor țări care fac inovații pentru aplicarea tehnologiilor avansate în scopuri militare.

Tehnologia, combinată cu ideile creatoare ale gânditorilor militari din întreaga lume, duce la apariţia şi aplicarea unor forme noi de război şi la modificarea înnoitoare a practicilor militare tradiţionale.

În timp ce Statele Unite şi Aliaţii sunt sursa majorităţii acestor inovaţii, alte ţări sunt impulsionate de poziţia militară dominantă a Statelor Unite şi de angajarea acesteia dovedită de a-şi menţine rolul conducător în domeniul militar.

Această realitate esenţială îi forţează pe mulţi dintre adversarii SUA (actuali şi posibili) să caute alte mijloace pentru a le ataca interesele.

În general, putem anticipa un cadru în care adversarii caută să evite războiul convenţional tradiţional cu Statele Unite, urmăresc strategii diverse să le limiteze sau diminueze opţiunile, sau ameninţă ori folosesc arme de distrugere în masă.

Între noile forme (modificate) de război se întrevăd a fi următoarele:

Războiul informaţional, acţiuni întreprinse pentru a degrada sau manipula sistemele informaţionale ale unui adversar, concomitent cu apărarea activă a sistemelor proprii.

În următoarele două decenii, ameninţarea la adresa sistemelor informaţionale ale Occidentului va creşte, deoarece o serie de ţări şi entităţi subnaţionale vor pune accentul pe strategiile, doctrina şi capacităţile de război care implică informaţii ofensive şi defensive.

Războiul cibernetic, o formă distinctă de război informaţional care implică operaţiuni de distrugere, refuzare, falsificare sau dislocare a informaţiilor din calculatoare sau reţele de calculatoare.

O formă deosebit de grea a războiului în *ciberspaţiu* este modificarea secretă a sistemelor de date şi informaţii ale unui adversar.

Importanţa acestei forme de război va creşte pe măsură ce tehnologia face posibile noi forme de atac.

Războiul cibernetic sfidează regulile tradiţionale ale timpului şi distanţei, ale vitezei şi ritmului, ca şi capacităţile militare convenţionale sau tradiţionale ale adversarilor.

Războiul contra infrastructurii transnaţionale, atacul asupra unor industrii-cheie sau utilităţi ale unei ţări sau ale unei entităţi subnaţionale, telecomunicaţii, operaţiuni bancare şi financiare, transporturi, aprovizionare cu apă, operaţiuni guvernamentale, servicii de urgenţă, energie şi electricitate.

Aceste industrii au în mod normal legături şi interdependenţe esenţiale care ar putea mări semnificativ impactul unui atac asupra unei singure componente.

Ameninţările la adresa infrastructurii esenţiale le include pe cele venite din partea unor state naţionale, a unor grupuri subnaţionale sprijinite de stat, a teroriştilor internaţionali şi interni, elementelor criminale şi hackerilor de pe calculatoare.

Războiul asimetric, atacarea punctelor slabe ale unui adversar cu mijloace neaşteptate sau noi, evitându-i în acelaşi timp punctele sale puternice. Conceptul de utilizare a metodelor asimetrice este vechi de când războiul. În epoca modernă, sunt posibile multe forme de atac asimetric, formele mai noi de război menţionate mai înainte, terorismul, operaţiunile de gherilă şi folosirea armelor de distrugere în masă.

Datorită poziţiei militare dominante a SUA este foarte probabil ca acestea să fie ţinta a numeroase strategii asimetrice pe măsură ce adversarii mai slabi încearcă

să-şi promoveze interesele, evitând în acelaşi timp o angajare directă cu armata americană.Dacă sunt forțați să intre într-un conflict direct cu Statele Unite, exact aceiaşi adversari vor căuta, foarte probabil, modalități de *nivelare a terenului de joc*.

Războiul asincron un decalaj de timp semnificativ între atac şi răspuns. Acest lucru poate include un atac prestabilit sau întârziat asupra unui adversar, profitând de trecerea timpului pentru crearea unei oportunități strategice sau pentru exploatarea unei vulnerabilități în viitor.

Într-un atac prestabilit, operațiunea are efect întârziat asupra adversarului. Valorile umane sau tehnice sunt stabilite strategic cu mult înainte de confruntarea reală, uneori cu ani înainte.

Un atac întârziat (executat deseori ca represalii peste luni sau chiar ani) poate fi destinat lovirii inamicului după ce acesta şi-a coborât garda. Pentru factorii de decizie o întârziere mare între actul unui inamic şi răspunsul la acesta îi poate lipsi de sprijin internațional pentru acțiunile punitive.

Telecomunicațiile pe plan mondial, automatizarea aplicată pe scară largă, efectele conexe ale unui volum mare de informații aflate în multe locuri diferite, putând fi accesate de mulți oameni, şi relatările mijloacelor publice de informare, care sunt tot mai agresive şi penetrante, referitoare la operațiunile militare, s-au combinat şi au pus la grea încercare conceptele tradiționale de securitate şi secret operativ.

Trăim şi muncim într-un mediu mult mai transparent în care refuzarea unor informații domeniului public este contrazisă de noul tipar. Această situație are efecte atât pozitive cât şi negative. Publicului i se pun acum la dispoziție mult mai multe informații, dar unele informații periclitează planurile şi intențiile militare, operațiunile şi personalul militar.

Rezultatul a fost compromiterea unor informații secrete şi a unor date operative obținute cu mari costuri, în domeniul public şi întâmplător în avantajul inamicilor şi adversarilor. În unele cazuri s-a pierdut elementul surpriză şi s-au pus în pericol multe surse de informare care sunt ferestre importante spre ceea ce fac inamicii sau adversarii.Schimbarea dinamică şi o mare instabilitate şi-au lăsat amprenta asupra ultimilor 10 ani. Este foarte probabil ca următoarele două decenii să fie la fel, deoarece motoarele principale ale neliniştii au rămas, în mare, aceleaşi.Amestecul instabil de condiții politice, economice, sociale, tehnologice şi militare la nivel mondial va continua să creeze mari tensiuni în ordinea internațională.

În următorii 10-20 de ani este foarte puțin probabil să apară condiții, circumstanțiale sau o putere care să depăşească într-un fel aceste *surse de instabilitate* şi să ducă la o ordine mondială mai stabilă.

În această perioadă există puține posibilități ca Statele Unite să se confrunte cu un adversar militar pe plan mondial de talia sovieticilor.

Totuşi, astăzi există amenințări şi condiții asemănătoare, şi în timp vor mai apărea şi altele. Impactul combinat al numeroaselor probleme locale, regionale şi transnaționale reprezintă un obstacol uriaş pentru orice viziune strategică.

Prezența Statelor Unite pe plan mondial - puterea ei formidabilă, influența şi dorința de a rămâne angajate, este factorul-cheie în configurarea cadrului securității internaționale în viitor.În următoarele două decenii va apărea un nou tipar de

securitate, un tipar în care Statele Unite se vor afla în fața unei serii global generalizate de concurenți şi posibili adversari, a proliferării îngrijorătoare a tehnologiilor *negative* şi a existenței şi apariției, uneori rapide, a condițiilor şi situațiilor generatoare de numeroase şi mici conflicte.Noua situație mondială afectează toate aspectele efortului, inclusiv în planificarea şi executarea operațiunilor curente, elaborarea strategiei, organizarea şi dotarea care vor defini forțele militare în viitor.

Bibliografie selectivă

[1] ANDREESCU Anghel, TOMA Gheorghe, Conflictele sfârşitului de mileniu – stabilitate - instabilitate - manipulare, Editura Timpolis.

[2] CERAPIN Tudor, TOMA Gheorghe, Managementul ordinii publice la început de secol şi mileniu, Editura Biotera, Bucureşti, 2001.

[3] DEGERATU Constantin, LITEANU Traian, TOMA Gheorghe, Excurs în funcţuionarea structurilor de securitate – noi vremuri, noi actori, Editura Academiei Naționale de Informații, Bucureşti 2007.

[4] HEDEŞIU Emil, TOMA Gheorghe, Contracararea crimei organizate transfrontaliere, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005.

[5] HEDEŞIU Emil, TOMA Gheorghe, STOICA Constantin, Securitatea internațională sub impactul globalizării, Editura Academiei Naționale de Informații, Bucureşti, 2007.

[6] MUREŞAN Mircea, TOMA Gheorghe, Provocările începutului de mileniu, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2003.

[7] NAGHI Gabriel, TOMA Gheorghe, Ora care a schimbat lumea – asimetria începutului de secol, Editura Presa Națională, București , 2004.

[8] TOMA Gheorghe, Securitatea națională din perspectiva noilor arhitecturi de securitate ale începutului de secol - incertitudini, realități, perspective, Editura Academiei Naționale de Informații, Bucureşti , 2006.

[9] TOMA Gheorghe, Securitatea națională sub impactul amenințărilor asimetrice - realități, provocări, schimbări, Editura Academiei Naționale de Informații, Bucureşti, 2006;

[10] TOMA Gheorghe, HOMOTESCU Gabriel, CERAPIN Tudor, De la securitate individuală la securitate colectivă, Editura Biotera, Bucureşti, 2003.

[11] TOMA Gheorghe, HOMOTESCU Gabriel, CERAPIN Tudor, Lancea de silicon – Impactul erei informației asupra managementului crizei-, Editura Biotera, Bucureşti, 2004.

[12] TOMA Gheorghe, ȚICAL George, Asimetrie şi neconvenţional în zorii mileniului trei, Editura Sitech, Craiova, 2006.

CRIZELE ÎNTRE STAREA DE DREPT ŞI STAREA DE FAPT

Dorina DANIELESCU[*]

The intertwined and cross border character of the risks to security requires, more than ever, a harmonization of preventing and combating strategies. This issue is far from being solved, as long as European integration processes are still lagging behind, with Central and East-European countries facing multiple problems (stringent ones) generated by the transition from one system to another.

Astăzi mai mult ca oricând, termenii de *„criză", „securitate", „risc", „integrare"* îşi fac simțită prezența în discursul politico-diplomatic al țărilor de pe continentul european. Aceasta pentru că mutațiile şi transformările ce au avut şi au loc pe bătrânul continent au generat şi generează riscuri şi amenințări la adresa securității şi stabilității statelor din acest areal geografic, care par să confirme faptul că *„timpul schimbărilor este şi timpul pericolelor, al crizelor"*.

Chiar dacă pare un paradox, conceptul este abordat nu de puține ori în cadrul unor eforturi europene preocupate de a identifica cele mai viabile modalități de asigurare a securității atât în plan statal, subregional dar şi continental.

Caracterul conex şi transfrontalier al riscurilor la adresa securității reclamă, mai mult ca oricând, o armonizare a strategiilor de prevenire, gestionare şi combatere a acestora, problematică ce este încă departe de a fi rezolvată atâta timp cât procesele de integrare europeană bat încă pasul pe loc, țările central şi est-europene confruntându-se cu multiple probleme (unele dintre ele deosebit de stringente) generate de tranziția de la un sistem la altul.

Analiza structural-funcțională şi cauzală asupra conceptelor de *„criză", „securitate", „risc", „integrare"* ne dezvăluie concluzii pertinente, îndeosebi privind complexitatea fenomenelor şi interacțiunea acestora. Ignorându-se acest lucru, se constată o acutizare a instabilității şi insecurității, dată mai ales de multiplicarea riscurilor, ceea ce ar trebui să conducă, în mod firesc, la creşterea preocupărilor statelor continentului nostru pentru sporirea modalităților de asigurare a unui climat sigur de securitate regională şi globală.

În prezent, cu toate că s-au făcut paşi importanți în procesul de adaptare a atitudinilor organismelor euro-altlantice (N.A.T.O., U.E.) față de statele central şi est-europene, la nivelul continentului se mențin încă asimetrii în domeniul angajamentelor şi garanțiilor de securitate, precum şi al distribuției intereselor de cooperare. Această stare nu poate decât să inducă în ecuația asigurări stabilității europene variabile specifice sub forma unor riscuri, a căror evaluare şi contracarare reclamă efortul comun al tuturor statelor din acest areal.

În acest caz, integrarea statelor central şi est-europene în organismele euro-atlantice economice şi de securitate ar crea premisele înlăturării sau diminuării riscurilor la adresa securității, iar, pe de altă parte, ar accelera procesele de tranziție

[*] **Doctorand**

cu care aceste țări se confruntă, procese marcate de o multitudine de dificultăți a căror influență cunoaşte uneori reverberații la scară continentală.

Iată de ce, evaluarea riscurilor, aplanarea crizelor interne de către fiecare țară, se constituie într-o etapă a unui amplu proces de gestionare a acestora, în care un rol important trebuie să-l ocupe identificarea lor, analiza şi contracararea efectelor.

În cadrul etapei de evaluare a riscurilor este necesară realizarea cuantificării caracteristicilor esențiale de determinare a acestora, precizându-se astfel natura, mărimea şi intensitatea lor. În acelaşi timp însă, se pune problema de a identifica modalitățile şi resursele necesare înlăturării sau menținerii sub control a factorilor generatori de instabilitate.

Evidențiem faptul că securitatea pe continentul european ar putea fi afectată atât de riscuri comune cât şi de riscuri specifice, proprii unor areale regionale sau a unor state a căror influență poate fi consimțită, fie şi indirect, la nivelul stării de securitate a întregului continent. Într-o Europă a interdependențelor şi interacțiunilor pe multiple planuri, nu trebuie să se scape din vedere că proliferarea riscurilor ar putea genera consecințe dintre cele mai grave. În acest caz, securitatea statelor occidentale, şi implicit preocupările organismelor în care acestea sunt integrate, ar putea fi serios afectate de nivelul unor factori perturbatori ai securității statelor din Europa Centrală şi de Est. Aşadar, construcția noii arhitecturi a securității europene despre care se vorbeşte atât de mult, nu se poate întemeia decât pe integrarea tuturor statelor din Europa Centrală şi de Est în organismele euro-atlantice, ceea ce ar răspunde şi necesității destul de real conturate – evaluarea şi contracararea în comun a oricăror riscuri ce ar putea afecta securitatea continentului.

Considerăm că în cadrul problematicii ce ar trebui să constituie obiect al evaluării comune, un loc important îl ocupă găsirea celor mai viabile soluții pentru reducerea decalajelor privind dezvoltarea economică dintre Vest şi Est. Aceste decalaje nu fac altceva decât să perpetueze împărțirea Europei şi să genereze, în acelaşi timp, în centrul şi estul continentului stări de instabilitate, provocate de riscurile generate de domeniul economic şi social, riscuri ce se pot repercuta fie şi indirect, chiar asupra țărilor dezvoltate. Aceasta ne face să afirmăm că stabilitatea Europei depinde în primul rând de dezvoltarea economico-socială a fiecărei națiuni, a fiecărui popor în parte, orice decalaj, indiferent de amplitudinea lui, reprezentând un potențial risc asupra securității, atât în plan subregional cât şi continental. Constituie de asemenea, o potențială sursă de risc la adresa securității multor țări de pe continentul european, conflictele interetnice locale, precum şi unele tendințe revizioniste, mai mult sau mai puțin mascate în argumentații – aparent conforme normelor şi valorilor europene. Acestea pot genera situații de criză ce pot compromite pacea şi stabilitatea zonală, dar pot conduce, prin escaladarea lor, la conflicte armate, cu efecte imprevizibile la scară europeană.

Importantele schimbări în raportul de forțe pe plan militar, cantitățile de trupe, armamentul şi tehnica de luptă existente încă (unele dintre ele aflate în spații geografice caracterizate de instabilitate politică şi criza economică) implică riscul scăpării lor de sub control, ceea ce nu poate reprezenta decât un pas în crearea unor situații conflictuale, cu efecte a căror previzibilitate este greu de evaluat. Acestea se pot agrava şi prin faptul că în procesul restructurării şi modernizării forțelor armate

ale statelor din Europa centrală şi de Est se manifestă tendinţe evidente din partea unor ţări mari producătoare de mijloace militare, de a livra, cu predilecţie, echipamente şi tehnică militară de luptă moderne numai anumitor state.

În nici un caz, forţele angajate nu trebuie să-şi depăşească mandatul primit de la factorul politic autohton. Natura şi conţinutul misiunilor este obligatoriu a fi descrisă în cadrul unor legi specifice din care să se excludă ambiguităţile, posibilii duplicitari sau transferul de responsabilitate dintr-o zonă a puterii în alta.

Problema de bază, vitală chiar pentru configurarea argumentelor în sprijinul tratativelor avantajoase ulterioare, constă în aplicarea tuturor regulilor şi cutumelor de drept internaţional al conflictelor armate şi eliminarea actelor criminale.

Chiar din această condiţionare autoimpusă, apare obligativitatea *identificării cu exactitate a obiectivelor care generează şi întreţin starea de criză conflictuală*, tocmai pentru o umană delimitare a populaţiilor loiale, dar întâmplător surprinse în zona operaţiilor speciale.

Începutul secolului al XXI-lea reprezintă intervalul de timp în care are lor o puternică revoluţie în domeniul militar, revoluţie generată de descoperirile obţinute în cercetarea ştiinţifică, de noutăţile apărute în organizarea economică şi instituţională, de tendinţele manifestate în sfera socialului, politicii, mentalului, etc.

Fenomenul militar, şi îndeosebi războiul – ca mod de manifestare a conflictului social la cel mai înalt nivel – va reflecta restructurarea masivă a relaţiilor de putere în stat – puterea civilă şi puterea militară – restructurare considerată ca unul dintre cele mai mari evenimente ale istoriei societăţii şi constând într-o transformare, într-o autentică revoluţie în sfera şi însăşi natura puterii. Transformarea puterii militare dintr-o "putere de calitate medie" într-o "putere de cea mai înaltă calitate", va impune o nouă fizionomie a acţiunii militare.

Conform părerilor unor analişti politici şi militari, se pare că în viitor lumea va avea parte de tot mai puţină pace.

Noile ameninţări şi provocări vor apărea pe fondul unor curente globale, ele însele generatoare de însemnate mutaţii cu consecinţe greu de prevăzut: populaţia planetei, în următorii 10-15 ani, va creşte cu peste 1 miliard de oameni, din care 95% vor locui în zone subdezvoltate şi lipsite de mijloacele necesare pentru a face faţă presiunilor demografice; cererea de energie va creşte enorm, făcând necesară o sporire a creşterii de petrol; resursele de apă vor putea da naştere la conflictul pentru controlul lor în circa şase puncte de pe glob; fluxul informaţional va dobândi dimensiuni uriaşe; deja în prezent conţinutul reţelei Internet se dublează la fiecare trei luni.

Schimbările care au avut loc în teoria războiului, în baza sa materială, cu alte cuvinte în conţinutul şi fizionomia acţiunii militare, ridică o serie de probleme care trebuiesc rezolvate şi care vizează domenii precum: organizarea armatelor, înzestrarea acestora, pregătirea pentru luptă, lupta armată propriu-zisă şi, nu în ultimul rând, folosirea forţei armate în scopuri civile – impunerea şi menţinerea păcii, ajutor umanitar, etc.

În contextul marilor schimbări ce se anticipează că vor avea loc în mileniul trei şi deopotrivă ca urmare a impactului lor, şi fenomenul militar va cunoaşte profunde transformări. În acest sens, reputatul teoretician A. Toffler sublinia că "o revoluţie a

fenomenului militar, în adevăratul sens, se poate întâmpla numai atunci când întreaga societate se transformă ea însăşi, obligând întreg serviciul armat să se schimbe la toate nivelurile într-un mod aproape instantaneu – de la tehnologie şi cultură la organizare, strategie, tactică, pregătire, doctrină şi logistic ...".

În comparaţie cu războiul clasic, în care sunt prezente efective numeroase, armamente, muniţii, echipamente speciale variate şi în cantităţi impresionante, se pare că cel de mâine va apela la modalităţi şi pârghii nu numai subtile, ci şi mai ieftin pentru realizarea obiectivelor urmărite, precum penetrarea centrelor de putere politică, socială, mass-media, subminarea şi aservirea economiei naţionale, implementarea unor noi sisteme de valori, schimbarea opţiunilor populaţiei unui regim politic sau a conducătorilor, realizarea unor contradicţii şi rupturi între aceştia şi populaţia lor.

Analiştii militari sunt în unanimitate de acord că războaiele de mâine vor ave în mod cert un caracter integrator, în sensul participării la conflict a tuturor categoriilor de forţe ale armatei care vor acţiona în mediul terestru, aerian şi maritim.

Dacă la aceste forţe se adaugă şi cele cosmice de observare, dirijare şi comunicaţii, vom avea o viziune completă asupra adevăratei dimensiuni a cuprinderii tuturor mediilor de acţiune.

Coordonatele viitoare ale dezvoltării teatrului de operaţii, inclusiv a celor de nivel tactic, sunt date, pe de o parte de utilizarea tot mai intensă a sistemelor autonomizate de conducere şi de armamente, iar pe de altă parte de accelerarea gradului său de informatizare.

Referitor la fizionomia viitoarelor războaie, analiştii militari americani, au definit, la începutul secolului XXI, cinci tendinţe: *letalitate şi dispensare crescute; volum şi precizie a focului mărite; integrare masivă a tehnologiilor; realizarea unui efect mai mare; perfecţionări în asigurarea invizibilităţii mijloacelor şi în detectarea obiectelor.*

Roboţii ai armele inteligente, cu mare putere de lovire sau cu posibilităţi individuale de recunoaştere şi scanare a obiectivelor de la mare distanţă şi altitudine, vor influenţa de asemenea cursul şi eficienţa acţiunilor militare.

Deci se poate afirma că în viitor vor continua să apară elemente spectaculoase – unele greu de anticipat şi de specialiştii în arta războiului – care, cu siguranţă, vor schimba fizionomia conflictelor armate.

La sfârşitul mileniului doi şi la începutul celui de-al treilea, cu toate semnele favorabile de detensionare a relaţiilor internaţionale, independenţa şi suveranitatea unei ţări nu vor putea fi asigurate exclusiv prin mijloace politice, fără a poseda şi o industrie de apărare modernă în structura sistemului de securitate.

Problema revoluţiei tehnologice şi impactul ei asupra potenţialului militar, în condiţiile actuale, reprezintă o sferă de cercetare de mare interes, de factură interdisciplinară, aflată la confluenţa dintre ştiinţele tehnice, militare şi economice.

Deceniile postbelice au pus în evidenţă, cu pregnanţă, existenţa trinomului cu multiple implicaţii asupra scenei geopolitice şi geostrategice contemporane: *politică – tehnologie militară – strategie*.

Ca întreg procesul social contemporan, deosebit de mobil în coordonatele sale evolutive, în noua epocă tehnologică gândirea şi practica militară cunoaşte un

accelerat proces de dezvoltare. În ansamblu, evoluția științei și artei militare se distinge prin profunzimea, amploarea și diversitatea problematicii abordate, prin ritmul acumulării cunoștințelor, precum și prin scurtarea ciclului de înnoire a acestora, de înlocuire a unor părți considerabile a conținutului ideatic, considerat depășit cu noi teorii și idei, conforme considerațiilor social-politice în limitele cărora se manifestă fenomenul militar.

Concluziile din ultimele războaie locale au demonstrat cu prisosință că învinge de regulă, acea țară (grup de țări), care folosesc eficient tehnologiile de vârf, atât în domeniul economic cât și cu cel militar.

Singura rațiune de a fi a potențialului militar într-o societate modernă, echilibrată și democrată, este aceea de a câștiga, apăra și menține pacea.

Aceasta se realizează, înainte de orice, prin crearea și menținerea în stare de operativitate a unui sofisticat arsenal de luptă împreună cu efectivele necesare pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă.

Impactul revoluției tehnologice contemporane asupra domeniului militar a dus omenirea în situația în care, întreținerea unei armate moderne și eficiente este un lux pentru majoritatea statelor.

Statele mici și mijlocii nu-și permit să țină pasul cu asigurarea nevoilor financiare și umane pe care le ridică potențialul militar modern, de ultimă oră și sunt obligate să se realinieze în jurul centrelor de putere de pe arena mondială, căutând să-și valorifice cât mai eficient capitalul de inteligență de care dispune în schimbul unui plus de securitate. Fără arme moderne, statul contemporan este dezarmat, pierzându-și unul din atributele esențiale ale puterii.

În contextul actual și de perspectivă, tehnologia avansată din domeniul armelor, muniților și sistemelor de arme are și va avea o influență majoră în ducerea unui război.Dar, cu toate că s-au realizat performanțe tehnologice deosebite, omul va rămâne factorul principal, deoarece o armată trebuie să dispună de militari inteligenți, mai mult decât arme și muniții inteligente.

În următoarele decenii, vor continua să se materializeze mutații semnificative în mediile social, economic și militar. Fizionomia riscurilor și conflictelor, nonmilitare și nonviolente va fi deosebit de diversificată, însă, se întrevede posibilitatea în care acestea pot degenera în confruntări violente cu urmări imprevizibile. "Astăzi, aliniamentul civilizațiilor lumii este altul. Lumea de mâine va fi divizată în trei civilizații contrastante și concurente – prima, încă simbolizată de plug; a doua, de linia de asamblare; iar a treia de computer ... Fiecare civilizație își are propriile cerințe economice și de aici politice și militare" [1]

În concluzie, apariția unei noi civilizații va presupune profunde mutații în domeniul militar. "O revoluție militară se produce numai atunci când se ivește o nouă civilizație spre a o sfida pe cea veche, când o întreagă societate se transformă pe sine înseși, silindu-și armata să se schimbe la toate nivelurile simultan – de la tehnologie și cultură, până la organizare, strategie, tactică, instrucție, doctrină și logistică. Când

[1] Alvin Toffler, *Război și anti-război*", București, 1995, p. 4.

se întâmplă acest lucru, relaţia dintre armată, economie şi societate se metamorfozează, iar echilibrul militar al puterii pe Pământ se spulberă”[2].

Sfârşitul secolului al XX-lea şi începutul secolului al XXI-lea pune în evidenţă noi concepţii de ducere a războiului (conflictului militar). Eliminând formele de război neconvenţionale (nuclear, biologic, chimic), interzise legal, componentele psihologică, informaţională, economică etc. sunt suficiente pentru a argumenta prin ele însele că o confruntare militară este şi va fi altfel decât în trecut.

Fenomenul militar modern a demonstrat că folosirea tuturor mijloacelor militare într-o confruntare a armatelor, precum şi îmbunătăţirea continuă a posibilităţilor de acţiune ale acestora (distanţa de acţiune, precizia de lovire, efectul loviturilor etc.) dau din ce în ce mai mult o nouă fizionomie luptei. Ca urmare, rezultă ca o necesitate obiectivă studierea unor posibile variante de desfăşurare a acţiunilor de luptă în primele decenii ale mileniului trei.

De fapt, un prim factor, care va determina sporirea continuă a importanţei prognozării acţiunilor militare ale viitorului, îl constituie caracterul tot mai înverşunat al confruntărilor aero-terestre şi navale, pe măsura perfecţionării mijloacelor din dotarea forţelor terestre, aeriene şi maritime, gradul ridicat de incertitudine privind rezultatul final al confruntării şi, nu în ultimul rând, pierderile umane şi materiale din ce în ce mai greu de suportat şi de înlocuit.

Evoluţia continuă şi uniform accelerată a mijloacelor de ameninţare aero-cosmică, terestră şi navală în perspectiva mileniului al III-lea va avea loc pe fondul unui impact puternic al revoluţiei tehnico-ştiinţifice, al tehnologiilor performante, preciziei, vitezei şi transferului de informaţii.

Actualele perfecţionări ale tehnicii militare constituie o urmare şi, totodată, un fel de continuare în domeniul militar a perfecţionărilor tehnologice din ştiinţele naturii: fizica modernă, matematica, chimia, astrologia, cibernetica, electronica şi a altor ştiinţe care şi-au găsit aplicaţii specifice în domeniul militar.

Deci, viitorul ne va oferi “perfecţionarea unor categorii şi sisteme de armament, cu o putere enormă de distrugere, capabile să acţioneze prin vectori de purtare în cele patru medii (terestru, aer, apă şi cosmos), să lovească obiective şi ţinte la distanţe impresionante, în timp scurt şi cu maximă precizie, în orice condiţii meteorologice”[3].

De fapt, “confruntarea militară modernă va avea un aspect tot mai integrator, câmpul de luptă al viitorului fiind caracterizat de noi dimensiuni şi trăsături ce se regăsesc în fronturi discontinue, focare de intervenţii diferite cu extindere spre verticală, rapiditate în planificare şi executarea manevrelor, lovirea concomitentă a trupelor şi obiectivelor, atât la contact cât şi în adâncime”[4]

Configuraţia războiului a fost, este şi va fi cât mai strâns condiţionată de sistemele economice. Nu direct, desigur, dar hotărâtor, economicul condiţionează politicul, iar războiul este totdeauna o urmare a deciziei politice. Aici nu este vorba doar de acţiunea militară propriu-zisă, ci de configuraţia complexă a războiului, de

[2] Ibidem, p. 45.
[3] Arta operativă între contrarii – Editura A.I.S.M., Bucureşti, 2001, p. 39.
[4] Ibidem, p. 79.

dimensiunea lui economică, politică, socială şi militară. Bazându-se pe această concluzie, Alvin Toffler apreciază că până la criza din Golful Persic războiul în general şi conflictul militar în special au cunoscut, în evoluția lor, două trepte corespunzătoare celor două sisteme economice - agricol şi industrial – pe care le-au parcurs statele lumii. Pentru viitorul previzibil majoritatea țărilor încep să restructureze sistemul economic industrial în vederea tranzitării spre un altul care deja ne este cunoscut sub denumirea de sistem economic informațional.

Sistemul economic agricol a generat primul tip de război, caracterizat în esență printr-o confruntare în principal militară intre forțe şi mijloace reduse ca număr, într-un spațiu preponderent terestru şi pe o suprafață destul de mică, ceea ce a făcut va victoria să fie decisă, de regulă, într-o singură bătălie sau într-o succesiune de câteva confruntări foarte violente. Durata războiului era extrem de scurtă şi reprezenta, în general, timpul necesar bătăliei decisive.

Sistemul economic industrial a creat condițiile apariției celui de-al doilea tip de război, caracterizat, în mod deosebit, prin extinderea confruntării şi în afara domeniului militar. Utilizarea unor grupuri mari de forțe şi mijloace, înzestrate cu mijloace de luptă moderne, într-un spațiu de confruntări care s-a mărit considerabil până la valori continentale şi chiar planetare, lupta armată desfăşurându-se în toate mediile (terestru, aerian şi maritim), a făcut ca durata războiului să crească foarte mult. Acest sistem a inclus, de asemenea, obținerea victoriei printr-un şir de acțiuni, operații şi bătălii strategice, în multe cazuri acestea formând diferite campanii. Trebuie, de asemenea, să precizăm existența unor enorme consumuri umane, spirituale şi materiale, care prin rezultatele obținute, nu au justificat, de fiecare dată, efortul depus şi resursele consumate în aceste tipuri de războaie, având în vedere faptul că pierderile civile au căpătat uneori caracter de masă, ceea ce poate eticheta războiul ca irațional.

Nou apărutul sistem economic informațional prefigurează un al treilea tip de război, caracterizat prin sporirea confruntării în domeniile nemilitare şi utilizarea mai rațională a luptei armate în folosirea unor grupări de forțe şi mijloace ultraspecializate ale războiului modern.

Trebuie remarcat că societatea informațională reprezintă, pe de o parte, o oportunitate, o cale de instruire şi educație, iar pe de altă parte, un risc potențial, o cale de amenințare şi agresiune. Informația a fost întotdeauna vizată de țări, lideri politic şi comandanți militari.

Din punct de vedere tehnico-militar, importanța comunicațiilor şi informațiilor constă, pe lângă valoarea lor indiscutabilă, în faptul că există mai multe ținte vulnerabile, accesibile rapid şi pe scară largă care necesită tot mai multe mijloace şi procedee de protecție. Armatele moderne şi-au făcut din câştigarea libertății informaționale un obiectiv primordial al strategiei de dezvoltare. Baza câştigării acestei bătălii o reprezintă aplicarea cu succes a tehnologiei informaționale pe întregul spațiu de luptă, respectiv digitalizarea câmpului de luptă şi acțiunile de natură informațională. Din punct de vedere tehnic, problemele referitoare la echipamente, tehnologii, proceduri, metodologii şi obligațiuni în cadrul operațiilor informaționale (ofensive şi defensive) sunt posibil de realizate şi controlat.

Informatizarea şi lupta angajată în conflictele regionale de forțe vor fi caracteristici ale războiului din secolul al XXI-lea.

Bibliografie

[1] CEARAPIN Tudor, TOMA Gheorghe, Managementul ordinii publice la început de secol şi mileniu, Editura Biotera, Bucureşti, 2001.

[2] NAGHI Gabriel, TOMA Gheorghe, Ora care a schimbat lumea. Asimetria începutului de secol, Editura Presa Națională, Bucureşti, 2004.

[3] ŞTEFAN Teodoru, TOMA Gheorghe, LITEANU Traian, DEGERATU Constantin, Spațiul european sub impactul provocărilor globalizării, vol. I, Editura ANI, Bucureşti, 2008.

[4] TOMA Gheorghe, CEARAPIN Tudor, HOMOTESCU Gabriel, Impactul erei informației asupra managementului crizei, Editura Biotera, Bucureşti, 2004.

[5] TOMA Gheorghe, STÂNGACIU Stan, Acțiunile de luptă independente desfăşurate de eşaloanele tactice, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1999.

UNELE DIRECŢII DE SCHIMBARE SPRE UN MANAGEMENT EFICIENT

Ionelia MORCOVESCU[*]

One of the main conditions for an efficient and efficacious functioning of an organization is that all its activities should follow the rules and regulations, on the one hand, and its own planning schedule, on the other. The emergence of some disturbing factors coming from within or without the organization may generate desynchronized activities, which is very likely to affect the good functioning of the respective organization. Avoiding such situations is possible under a good control/ evaluation command.

Controlul/evaluarea reprezintă ansamblul proceselor prin care se urmăreşte şi se măsoară rezultatele obţinute în comparaţie cu prevederile legale, reglementările, normele, planurile şi programele, în vederea adoptării de măsuri corective şi de dezvoltare pe mai departe a organizaţiei.

Controlul are, aşadar, în vedere adoptarea unor măsuri de corectare a abaterilor de la cursul normal al prevederilor stabilite.

Una din condiţiile de bază ale funcţionării eficiente şi eficace a unei organizaţii este ca toate activităţile ei sa se desfăşoare conform prevederilor stabilite prin legislaţie şi prin planificările proprii. Apariţia unor factori perturbatori, atât din interiorul cât şi din exteriorul organizaţiei, pot genera dereglări sau desincronizări în desfăşurarea activităţilor prevăzute, afectându-i negativ funcţionalitatea de ansamblu. Evitarea acestor neajunsuri este posibilă printr-o bună exercitare a funcţiei de control/evaluare.

Exercitarea controlului respectă principiul, general valabil în toate domeniile de activitate, potrivit căruia oricine trebuie apreciat în strânsă corelaţie cu obiectivele stabilite.

Scopul controlului este de a aprecia dacă oamenii din cadrul organizaţiei fac ce trebuie şi acţionează cum trebuie. Cu alte cuvinte controlul urmăreşte dacă şi cum se realizează obiectivele şi sarcinile planificate şi cum se respectă legalitatea în domeniu.

Între control şi planificare există o legătură indisolubilă. Dacă funcţia de planificare fixează obiectivele şi strategiile de realizare a acestora, funcţia de control/evaluare asigură prevenirea nerealizării obiectivelor prin supravegherea în timp a performanţelor/contraperformanţelor salariaţilor, compartimentelor, ca şi a întregii organizaţii. Intre planificare şi control există o strânsă interdependenţă. Controlul fără planificare, fără obiective planificate este lipsit de sens. Iar planificarea fără control/evaluare este lipsită de unul din principalele mijloace de realizare, controlul venind în sprijinul planificării.

Funcţia de control/evaluare mai poate fi definită ca ansamblul acţiunilor prin care performanţele organizaţiei şi a componentelor acesteia sunt urmărite, măsurate şi

[*] **Doctorand**

comparate cu obiectivele şi standardele fixate, ca şi aplicarea unor măsuri corective (de eliminare a deficienţelor constatate) şi integrării în ansamblul realizărilor.

Compararea performanţelor cu obiectivele planificate şi standardele ce trebuie aplicate pune în evidenţă intercondiţionarea reciprocă dintre planificare şi control, adică dintre pregătirea acţiunii, efectuarea acesteia şi informaţiile despre performanţele (rezultatele) acestor acţiuni.

Funcţia de control/evaluare este enumerată ultima în cadrul procesului de management, nu pentru că ar fi cea mai puţin importantă, ci pentru că toate activităţile cuprinse în conţinutul celorlalte funcţii trebuie să preceadă, cronologic, controlul şi, de aici, concluzia că funcţia de control/evaluare închide ciclul procesului de management, premergând previzionarea de noi obiective, efectuarea de noi reorganizări, reorientări, schimbări în profunzime etc. încheind ciclul de management, această funcţie, prin conţinutul şi eficacitatea sa condiţionează sensibil calitatea de ansamblu a procesului de management şi, în special, eficienţa muncii depuse de salariaţi.

De regulă, cu cât o activitate este mai bine gândită, pregătită şi planificată cu atât acţiunile corective vor fi mai reduse ca frecvenţă şi amploare.

Înţelegerea procesului de management necesită răspuns la întrebările: de ce trebuie să ţinem o situaţie sub control? de ce trebuie să ne verifice cineva activitatea? de ce trebuie ca şefii să-şi controleze subordonaţii? într-un cuvânt, de ce este necesar controlul?

Este nevoie de control pentru ca acţiunile întreprinse să poată fi urmărite şi îmbunătăţite, la nevoie, prin acţiuni corective în vederea atingerii obiectivului urmărit şi pentru că omul, din variate motive, este supus greşelii.

Pierderea controlului afacerilor poate avea ca efect nu numai nerealizarea profitului, dar se poate solda cu mari pierderi care pot duce la faliment.

Necesitatea controlului/evaluării constă în anticiparea disfuncţiilor potenţiale, ajustarea (corectarea) planificării (programării), stabilirea cauzelor generatoare de disfuncţiuni şi a măsurilor de înlăturare a acestora, aplicarea corectă a deciziilor adoptate impulsionarea activităţii salariaţilor pentru realizarea lor, ajustarea deciziilor şi stabilirea sarcinilor manageriale adecvate situaţiei concrete, alte măsuri în raport cu situaţia de fapt.

Prin intermediul controlului/evaluării se poate cunoaşte situaţia reală în orice domeniu de activitate din organizaţie şi se poate interveni prompt şi oportun în vederea eliminării abaterilor. Controlul/evaluarea contribuie la direcţionarea activităţilor în vederea realizării sarcinilor şi a obiectivelor fixate de management.

Controlul este o forţă motrice în funcţionarea organizaţiei, întrucât generează pe plan psihosocial comportamente favorabile muncii şi acţiuni intense şi eficiente, nepermiţând relaxarea efortului şi contribuind la integrarea acţiunilor individuale în procesul productiv unitar al organizaţiei.

Obiectivele organizaţiei sunt cuprinse în planuri şi programe şi ca urmare trebuie stabilită şi modalitatea de control/evaluare prin care să se asigure supravegherea realizării calitative şi cantitative a obiectivelor respective.

Controlul/evaluarea este un proces psihosocial complex care cuprinde mai multe etape (determinarea standardelor de comparaţie, compararea rezultatelor cu

standardele, măsurarea performanţelor realizate la un moment dat, evaluarea amplorii abaterilor, identificarea şi analiza cauzelor generatoare de abateri, stabilirea măsurilor de corectare/integrare şi implementare, generalizarea performanţelor care asigură progresul organizaţiei, recompensarea/sancţionarea celor merituoşi/vinovaţi de neajunsurile manifestate şi constatate).

•Stabilirea compartimentelor (domeniilor) de controlat.

În debutul procesului de control, managerii trebuie să stabilească domeniile care vor fi controlate. Alegerea domeniilor ce vor fi controlate fundamentează întregul proces de control-evaluare. Managerii aleg aceste domenii plecând de la planurile elaborate, obiectivele stabilite şi activităţile în derulare.

Controlul/evaluarea se efectuează de către echipe de experţi/specialişti cu experienţă în domeniu, de regulă, din cadrul organizaţiei, dar şi din afară (eşaloane superioare, curtea de conturi, garda financiară, alte organe de stat cu atribuţii în domeniu).

•Determinarea standardelor de comparaţie.

Această etapă este strâns legată de funcţia de planificare. Un standard este o mărime (o valoare, un nivel) de performantă, utilizată ca element de referinţă care trebuie respectat. Rolul standardelor este de a stabili criteriile specifice de evaluare a performantelor, a comportamentului angajaţilor şi a calităţii produselor şi serviciilor organizaţiei.

Standardele de performanţă stabilesc în termeni exacţi ce se aşteaptă de la organizaţie sau de la componentele acesteia. Uneori; obiectivele stabilite în procesul de planificare pot fi utilizate direct ca standarde, în alte cazuri însă, îndeosebi când obiectivele sunt de natură calitativă, standardele (ca expresie precisă a performanţelor aşteptate) sunt derivate din norme şi normative, instrucţiuni tehnice de specialitate, ordine, hotărâri guvernamentale şi ale altor instituţii de stat abilitate, legi (legislaţie în general).

Într-o organizaţie sunt utilizate mai multe categorii de standarde, diferenţiate în funcţie de nivelul ierarhic la care se referă performanţa urmărită (standarde organizaţionale; funcţionale; departamentale; individuale).

• Standardele organizaţionale se stabilesc pe baza obiectivelor strategice ale organizaţiei şi au în vedere, îndeosebi, performanţele cu privire la piaţă şi rezultatele financiare ale respectivei organizaţii.

• Standardele funcţionale sunt derivate din standardele organizaţionale şi sunt specifice fiecărui domeniu funcţional al organizaţiei (de exemplu, funcţiunea de producţie poate avea ca standard de performanţă reducerea costurilor unitare de producţie cu „x” %, iar funcţiunea de marketing îşi poate fixa ca standard realizarea unui volum al vânzărilor pe anul în curs de „y” unităţi monetare).

• Standardele departamentale reflectă măsura în care fiecare departament trebuie să contribuie la realizarea standardelor domeniului funcţional de care aparţine (de exemplu, realizarea unui volum al vânzărilor de „z” mii unităţi dintr-un produs este un standard al departamentului vânzări, aparţinând funcţiunii de marketing al firmei).

• Standardele individuale exprimă performanţele ce trebuie îndeplinite de fiecare ocupant al unui post de muncă pentru satisfacerea standardelor

departamentului în care lucrează. La stabilirea standardelor individuale de performanţă trebuie luate în considerare condiţiile specifice fiecărui post de muncă.

Pentru manageri, standardele individuale de performanţă se suprapun în mare măsură cu standardele organizaţiei sau ale substructurilor pe care le conduc.

Standardele de management în cadrul unei organizaţii productive trebuie să acopere domeniile esenţiale (calitatea, productivitatea, termenele etc.).

• Măsurarea performanţelor efective.

Măsurarea performanţelor efective nu constituie o problemă deosebită pentru organizaţie, cu condiţia ca standardele de performantă să fie formulate clar şi stabilite pe baza unor obiective bine fundamentate prin planificare şi să fie comunicate celor care trebuie să le îndeplinească. Operaţiunile de măsurare presupun culegerea şi prelucrarea datelor cu privire la intrările şi ieşirile în şi din diferitele substructuri ale organizaţiei.

Pentru fiecare standard fixat, managerul organizează controlul/evaluarea trebuind să stabilească mijloacele de evaluare (determinare) a performanţelor. Acestea pot fi: numărul de unităţi produse; mărimea valorică a încasărilor; cantitatea de materiale utilizate; numărul defectelor identificate; rata rebuturilor; mărimea profitului şi profitabilitatea; calitatea produselor, percepută de clienţi; eficienta investiţiilor etc.

O dată cu alegerea mijloacelor de evaluare, trebuie să se precizeze care va fi frecvenţa de evaluare a performanţelor prin control, în unele cazuri, echipele (organele) de control/evaluare au nevoie de date zilnice sau chiar la fiecare oră. În alte cazuri sunt suficiente raportările săptămânale, lunare, trimestriale (anuale).

Frecvenţa măsurării performantelor variază în funcţie de natura activităţii şi de nivelul ierarhic al performantei. Astfel, unele performanţe cantitative şi calitative din activitatea de fabricaţie sunt urmărite zilnic sau chiar mai des, pe când realizările din activitatea de concepţie a produselor sunt evaluate lunar sau trimestrial. Măsurarea performanţelor la nivelurile inferioare ale organizaţiei are o frecvenţă mai mare şi mai redusă la nivelurile superioare (de exemplu, performanţele departamentului livrări pot fi urmărite zilnic sau săptămânal; progresele în ceea ce priveşte obiectivele de creştere pe termen lung ale întregii organizaţii sunt evaluate mai rar, o dată sau de două ori pe an).

• Compararea rezultatelor cu standardele.

Managerii realizează compararea rezultatelor obţinute cu standardele stabilite, bazându-se pe informaţiile furnizate prin rapoarte care prezintă planul, comparativ cu rezultatele obţinute. Astfel de rapoarte pot fi prezentate oral, redactate în scris sau furnizate automat prin diferite soft-uri speciale. Prin reţelele de calculatoare, managerii pot obţine în orice moment rapoarte privind diferite evaluări cantitative ale performanţelor. De pildă, managementul prin excepţii, ca metodă de management, prin care managerii sunt informaţi progresiv, pe niveluri ierarhice, asupra unei situaţii, numai dacă informaţiile de control indică o deviere semnificativă de la standarde. Utilizarea metodei managementului prin excepţii economiseşte timpul managerilor, prin informarea acestora numai despre problemele care necesită intervenţia managerială de la nivelul ierarhic respectiv, prin decizii adecvate.

• Evaluarea amplorii abaterilor.

În această etapă se stabileşte diferența dintre „ce s-a obținut” şi ce „trebuia să se obțină” în activitatea urmărită, adică măsurarea mărimii abaterilor/progreselor înregistrate.

Dacă abaterile înregistrate se încadrează în limitele acceptabile prestabilite, atunci nu trebuie întreprinsă nici o acțiune. Dacă măsurarea abaterilor indică o depăşire a limitelor acceptabile, atunci se impune analiza cauzelor care le-au determinat.

Abaterile semnificative de la standardele stabilite determină o serie de întrebări între care: dacă standardele sunt realiste; dacă standardele de calitate sunt percepute ca atare de către clienți; dacă abaterile indică într-adevăr deficiențe: utilizarea necorespunzătoare a echipamentelor, personalului sau capitalului organizației, cu toate implicațiile negative aferente.

• Identificarea şi analiza cauzelor generatoare de abateri.

În urma controlului, echipa managerială (patronul) constată sau i se semnalează o abatere de la standard (normă), dar nu apare imediat şi cauza abaterii. De aceea, în continuare, managerii trebuie să acorde o mare atenție celui mai important aspect al controlului/evaluării şi anume: identificarea şi analiza cauzelor care au generat abaterile constatate.

Uneori, managerii presupun că ştiu de ce au apărut anumite abateri şi caută să rezolve probleme care nu există. Pentru a evita această greşeală, este necesară o investigație atentă, profundă, riguroasă, într-o relație de cauzalitate dintre abaterile înregistrate şi condițiile concrete de mediu ale organizației, în multe cazuri depistarea şi înlăturarea cauzelor, implică elaborarea unor noi standarde.

• Stabilirea măsurilor de corectare/integrare şi implementare.

Aceasta este cea mai importantă etapă a procesului de control/evaluare. Pentru a găsi modalitățile adecvate de armonizare a performantelor efective cu standardele fixate, managerii trebuie să analizeze abaterile constatate, reliefându-le cauzele şi consecințele posibile.

Într-o organizație cele mai frecvente cauze ale abaterilor de la standarde sunt determinate de: deficientele de planificare şi comunicare; superficialitatea sau neglijența personalului; productivitatea scăzută ca urmare a insuficientei calificării şi/sau a motivării; acțiunea perturbatoare a unor factori externi (concurență, condiții economice generale, reglementări guvernamentale etc.).

Stabilirea acțiunilor concrete de întreprins în vederea corectării abaterilor constatate trebuie să țină seama de: standarde, care pot fi prea stricte (greu sau imposibil de realizat) sau prea relaxate (uşor de atins şi depăşit); corectitudinea evaluării (măsurării) prin care s-a determinat abaterea; interpretarea dată cauzelor abaterii, care poate conduce, în final, la aprecierea greşită asupra măsurii corective.

Pentru abaterile negative, sunt necesare măsuri corective (de reglare) care se pot opera: prin refacerea planurilor şi modificarea obiectivelor; reorganizări, reîncadrări şi reevaluarea şi clarificarea responsabilităților; mai buna selecționare şi motivare a personalului şi perfecționarea pregătirii acestuia; servirea şi satisfacerea superioară a clienților etc.

De regulă, sunt analizate cu mai mare atenție abaterile negative, urmărindu-se declanşarea unor acțiuni care să ducă la diminuarea sau eliminarea influenței viitoare a cauzelor generatoare de abateri cu repercusiuni asupra organizației.

• Generalizarea performanțelor care contribuie la progresul organizației La fel de importante sunt şi abaterile pozitive, care pot fi preluate, asimilate şi integrate în activitățile organizației. Trebuie, însă, stabilit cu discernământ dacă este vorba de performanțe pozitive reale, cu adevărat superioare sau ele se datorează fie unor deficiente de planificare (stabilirea unor standarde de performanță necorespunzătoare, prea joase, uşor de depăşit), fie unor modificări neaşteptate ale influenței factorilor de mediu, care au oferit posibilități favorabile, valorificate oportun de organizației.

Indiferent de cauzele care le-au generat rezultatele superioare în muncă trebuie evidențiate, popularizate şi tratate ca atare. Dacă acestea se manifestă cu pregnantă, trebuie foarte atent monitorizate şi reconsiderate standardele.

• Recompensarea/sancționarea celor merituoşi/vinovați de rezultatele pozitive/neajunsurile manifestate şi constatate.

Nici un control nu trebuie să neglijeze această etapă. De fapt aici se încheie din punct de vedere moral şi motivațional procesul de control. Cine munceşte bine trebuie recompensat, cine greşeşte plăteşte!

La baza activității de control/evaluare se situează o serie de principii între care amintim: principiul legalității, prin care se statuează că activitatea de control/evaluare se fundamentează pe legi, hotărâri guvernamentale şi ale altor instituții abilitate (curtea constituțională, curtea de conturi etc.), ordine şi dispozițiuni ale ministerelor şi ale altor eşaloane ierarhice, instrucțiuni tehnice de specialitate, metodologii, standarde etc. Orice comparare a rezultatelor obținute de structurile controlate se face numai prin prisma legislației în domeniul de referință; principiul obiectivității. În activitatea de control/evaluare nu este admis subiectivismul. Orice exagerare ori diminuare a rezultatelor controlului influențează negativ activitatea viitoare a structurii (organizației) controlate; principiul oportunității, evidențiază prezența controlului la timpul potrivit pentru înlăturarea unor disfuncții; principiul prevenției, conform căruia se previn anumite erori şi abateri care facilitează economia de resurse; principiul eficientei/eficacității, se referă la optimizarea activității viitoare, de perspectivă, reducerea (diminuarea) abaterilor de la cursul normal, economia de resurse prin eliminarea canalelor de risipă identificate cu prilejul controlului; principiul stimulării, vizează mobilizarea resurselor în vederea reorientării ca urmare a corectărilor impuse la finalizarea controlului.

Controlul pentru a fi util şi eficace/eficient, este nevoie să îndeplinească o serie, de cerințe: să fie obiectiv, imparțial şi corect, pentru a asigura o evaluare reală a rezultatelor pe baza cărora se apreciază performanțele. Pentru aceasta, controlul/evaluarea trebuie să se bazeze pe informații corecte, utile, asigurate la timp şi adresate persoanelor care au nevoie de ele şi le pot utiliza cu maximum de eficacitate; să aibă un conținut cauzal, să contribuie la depistarea cauzelor care au generat abaterea; să se exercite fără întrerupere, adică să nu se limiteze doar la perioadele de închidere a perioadei de plan (lună, trimestru, an); să fie anticipativ şi preventiv, adică să anticipeze şi să prevină deficientele. Trebuie să constate abaterea, să afle cauza ei şi să acționeze pentru a o elimina. Controlul trebuie să meargă la

izvorul cauzei răului. Germenii răului trebuie descoperiți și eliminați înainte de a lua amploare; să fie complex, să surprindă întreaga complexitatea a activității organizației; să fie acceptabil pentru persoanele la care se aplică. Sistemele de control sunt marcate de ineficientă dacă cei controlați le resimt ca nedrepte sau inacceptabile. Un control efectiv și eficace este posibil numai dacă oamenii care sunt sub incidența acestuia îl consideră necesar și, în consecință, sprijină aplicarea lui; să fie flexibil și adaptabil. Controlul trebuie să fie adecvat obiectivelor, poziției și personalității celor controlați. Metodele și obiectivele controlului trebuie să corespundă și să fie corelate cu natura obiectivelor organizației, poziția ierarhică și personalitatea oamenilor ale căror realizări sunt controlate; să fie strategic și orientat spre excepții. Controlul trebuie să se concentreze asupra unui număr relativ restrâns de activități strategice (de cea mai mare importanță), întrucât nu se pot controla toate aspectele activității organizației, în atare condiții, controlul trebuie să se concentreze asupra excepțiilor pozitive și negative ale factorilor critici, de mare importanță în realizarea obiectivelor cuprinse în planuri; să fie simplu și inteligibil. Cu cât va fi mai simplu, sistemul de control va fi mai clar, mai ușor de înțeles și aplicat; să aibă un caracter corectiv/constructiv. Finalitatea controlului constă în orientarea deciziilor spre luarea măsurilor corective. Controlul trebuie să fie constructiv și nu distructiv, să prevină deficiențele și să aplice corecțiile adecvate atunci când abaterile s-au produs și să contribuie la performanțe superioare, prin implementarea unor decizii și acțiuni constructive, creative; să fie oportun și economic. Implementarea și funcționarea unui sistem de control este necesar să fie eficient, efectele economice pe care le produce prin ameliorarea activității, trebuind să fie mai mari decât cheltuielile ocazionate de funcționarea acestuia. Este un principiu economic general, de la care nu se poate abate nici control/evaluarea.

Controlul/evaluarea se poate clasifica după mai multe criterii: sfera de cuprindere a controlului/ evaluării; ierarhizarea controlului/evaluării; momentul efectuării controlului/evaluării.

• După sfera de cuprindere a procesului există: control parțial; control total; control selectiv.

Controlul parțial se aplică la persoane sau sisteme disparate. De exemplu, evaluarea anuală a pregătirii personalului este o formă de control parțial, inclus, la rândul său, în procesul de control al funcțiunii de personal. Controlul asupra unui grup local de distribuitori cu scopul de a impulsiona vânzările pe un segment de piață dat, reprezintă controlul unei substructuri a organizației.

Controlul total vizează mersul de ansamblu al organizației. De pildă, urmărirea fluctuației vânzărilor și a profiturilor, de la o lună la alta, reprezintă o formă de control total. O formă particulară de control total este „controlul total al calității”. Acest tip de control se caracterizează prin faptul că supune controlului toate sferele de activitate din cadrul organizației, de la concepție și aprovizionare, până la vânzare și servicii post-vânzare.

Controlul selectiv este orientat cu prioritate asupra rezultatelor cheie și a punctelor critice, asupra unui eșantion reprezentativ de elemente sau asupra excepțiilor. Rezultatele-cheie sunt acelea care determină succesul într-un domeniu important al activității și care la rândul său influențează succesul de ansamblu al

organizației. Punctele critice sunt factorii care influențează hotărâtor rezultatele cheie. De exemplu, rezultatele privind cantitatea şi calitatea produselor pot fi rezultatele-cheie pentru domeniul producției, iar asigurarea cu materii prime (cantitativ, calitativ şi la termen) poate reprezenta un punct critic pentru rezultatele - cheie (cantitatea şi calitatea produselor). Controlul asupra rezultatelor cheie şi al punctelor critice trebuie să fie atent monitorizat şi bine organizat. O altă formă a controlului selectiv este cel efectuat asupra unui eşantion reprezentativ de elemente. De exemplu, controlul tehnic de calitate a produselor, poate fi orientat pe un eşantion reprezentativ de produse, iar rezultatele sunt extinse asupra întregului lot de produse din care a fost constituit eşantionul reprezentativ. Controlul selectiv se poate orienta şi asupra excepțiilor, (care sunt abateri peste o anumită limită de la obiective, planuri, norme şi standarde) şi a cauzelor care au determinat excepțiile.

După ierarhizarea controlului se disting: controlul strategic şi controlul tactic - operațional.

Controlul strategic corespunde nivelului ierarhic de nivel superior al managementului strategic al organizației şi se fundamentează pe: planurile financiare în care sunt stabilite (pe bază de prognoze pe termen lung) evoluțiile cifrei de afaceri, profiturile, eficiența producției şi a capitalului. Defalcate pe ani şi trimestre, evoluțiile se concretizează prin cifre ce reprezintă standarde de control a căror îndeplinire se verifică sistematic; rapoartele financiare care se întocmesc periodic, fiind o sursă de informații şi un instrument de control pentru managementul de nivel superior; analizele financiare compară rezultatele băneşti ale activității obținute (înscrise în rapoartele compartimentelor) cu standardele de control precizate în plan.

Controlul tactic - operațional corespunde nivelului mediu şi operațional al managementului. La aceste nivele, controalele se bazează pe bugete (care sunt în egală măsură instrumente de planificare şi de control). La nivelul de bază, al desfăşurării procesului de producție, la execuție este preponderent tipul de control al operațiilor (operațional).

După momentul efectuării controlului evaluării distingem: controlul preventiv, controlul operativ şi controlul post-operativ.

Controlul preventiv precede desfăşurarea activității controlate. Este un tip de control bazat pe anticiparea problemelor şi are la bază constatarea că e mai uşor să previi decât să tratezi. Controlul preventiv are rolul de a preîntâmpina apariția unor nereguli şi disfuncționalități care pot avea consecințe perturbatoare asupra activităților, întârziind (blocând) realizarea obiectivelor urmărite. Un exemplu de control preventiv îl reprezintă controlul efectuat asupra resurselor materiale alocate pentru desfăşurarea activității. Astfel, recepția atentă a materiilor prime are rolul de a preîntâmpina introducerea în fabricație a unor materii prime necorespunzătoare calitativ, care pot genera rebuturi şi produse de slabă calitate, care ar influența negativ realizarea unor obiective ca: cifra de afaceri, profitul, productivitatea muncii, nivelul costurilor de producție etc.

Controlul operativ (sau de reglaj) se efectuează în timpul desfăşurării acțiunilor şi proceselor care vizează activitatea controlată. Are ca scop depistarea şi corectarea erorilor şi deviațiilor de la standarde, în diferitele momente ale activității, înainte ca ele să devină prea costisitoare. Controlul operativ are, mai întâi rol de

diagnosticare, întrucât urmăreşte să determine ce abatere (deviere) a avut loc, ce nu este bine în respectiva activitate. Apoi, controlul operativ are un rol terapeutic, căutând să arate de ce s-a întâmplat abaterea şi pe această bază să se stabilească acţiunea corectivă. Tipic pentru controlul operativ (de reglaj) este că atât descoperirea cât şi corectarea abaterii au loc în timpul activităţii şi nu după încheierea acesteia. Controlul operativ este asemănător cu un proces de reglaj (ajustare) deoarece permite să se acţioneze în timpul desfăşurării activităţii respective, iar ajustările pot fi efectuate pe măsură ce devin necesare.

Cel mai cunoscut exemplu de control operativ este supervizarea directă. Atunci când un manager supraveghează direct subalternii, el poate observa la timp neregulile ce se pot produce şi intervine prompt, evitând astfel neconformităţile ce pot să se manifeste. Un oarecare decalaj, între observarea abaterilor şi momentul când au început să se producă, va exista, însă decalajul este minim. Iar atunci când monitorizarea se face continuu, prin echipamente speciale, cum ar fi computerele cu display, el este redus la zero. Computerul facilitează sesizarea automată a comenzilor greşite introduse de operator, semnalând, totodată, greşelile.

Controlul post-operativ sau controlul de tip „feed-back" se exercită asupra rezultatelor finale, deja obţinute. Din acest motiv se mai numeşte şi „output control". Controlul final al calităţii unui automobil fabricat, verificarea funcţionării unor utilaje în perioada de garanţie, analiza reclamaţiilor beneficiarilor cu privire la calitatea produselor livrate se încadrează în categoria controlului post-operativ. Verificarea modului de îndeplinire a obiectivelor fixate la diferite niveluri manageriale şi la orice compartiment al structurii organizatorice, după încheierea activităţilor, constituie, de asemenea, control post-operativ. Oricare ar fi domeniul de aplicare a controlului post-operativ, informaţiile obţinute nu mai pot fi folosite, de regulă, asupra produsului respectiv pentru intervenţii corective, dar ele pot şi trebuie folosite pentru următorul proiect, produs sau lot de produse. Scopul şi utilitatea controlului postoperativ este evitarea repetării greşelilor la produse sau lucrări similare.

În exercitarea acţiunilor specifice funcţiei de control/evaluare se pot folosi mai multe metode şi instrumente de control (controlul ierarhic direct, rapoartele scrise, audit-ul financiar, audit-ul managerial, bugetul).

Controlul ierarhic direct. Este o metodă simplă de control. Se exercită de fiecare manager asupra activităţii subordonaţilor săi. Se bazează pe observarea directă a realizării de către salariaţii din subordine a obiectivelor specifice şi sarcinilor stabilite, oferind managerilor o imagine asupra activităţii conduse. Controlul ierarhic prin observarea directă a modului în care se desfăşoară activităţile este utilizat mai frecvent de managerii de la nivelele ierarhice inferioare (şefi de compartimente, şefi de unităţi comerciale, maiştri, şefi de echipă). Managerii de la nivelurile superioare practică, de regulă, observarea directă mai rar şi discontinuu. Inspecţia zilnică a unui şef de magazin în raioanele acestuia sau a unui şef de hotel asupra serviciilor prestate, vizita trimestrială a managerului general al unei mari companii prin toate unităţile acesteia reprezintă exemple de control ierarhic direct.

Concluziile rezultate din observarea directă discontinuă trebuie privite cu circumspecţie, întrucât angajaţii pot avea un comportament atipic, diferit de cel obişnuit, în momentul când observă prezenţa observatorului (managerului). Controlul

ierarhic direct trebuie să se efectuează operativ şi postoperativ. Prin controlul operativ se urmăreşte parcursul realizării obiectivelor specifice şi factorii perturbatori care împiedică atingerea obiectivelor fixate. Apoi, managerul împreună cu subordonaţii adoptă la momentul oportun deciziile de reglare a activităţii. Prin controlul postoperativ se evaluează gradul de realizare a obiectivelor, se identifică adevăratele cauze care au determinat nerealizările şi se adoptă măsurile de perfecţionare a activităţii. In funcţie de rezultatele obţinute de subordonaţi, se acordă recompense (majorări de salarii, prime, participări la profit, promovări etc.) ori sancţiuni.

Rapoartele scrise, în funcţie de conţinut, rapoartele scrise pot fi: informaţionale şi analitice.

Rapoartele scrise informaţionale sunt cele care prezintă informaţii privind situaţiile şi faptele desfăşurate. În această categorie se includ: rapoartele de producţie (zilnice, săptămânale, lunare); rapoartele de vânzări; situaţiile contabile şi financiare cu caracter periodic. Toate aceste rapoarte informaţionale sunt utilizate frecvent de managerii de la diferite niveluri ierarhice ale organizaţiei.

Rapoartele scrise analitice sunt acelea în care faptele şi situaţiile observate sunt însoţite de fundamentări, interpretări şi explicaţii. Bilanţul contabil împreună cu anexele sale este un exemplu de raport analitic de primă importanţă pentru managerii de nivel superior. Bilanţul contabil se compune din: bilanţul propriu-zis; contul de profit şi pierderi; raportul de gestiune.

Bilanţul cuprinde toate elementele de activ şi de pasiv grupate după destinaţia şi proveniența lor.

Bugetul este o exprimare în termeni financiari sau numerici a necesităţilor unei activităţi şi a rezultatelor aşteptate de la acea activitate. De cele mai multe ori, bugetele sunt expresia bănească a planurilor unei organizaţii. Bugetele sunt, în general, cele mai utilizate instrumente de control managerial.

Dacă elaborarea unui buget este o activitate specifică funcţiei de planificare, urmărirea execuţiei bugetare se încadrează în funcţia de control.

În cadrul organizaţiilor pot fi folosite mai multe tipuri de bugete: bugetele de venituri şi cheltuieli, ca expresii detaliate ale veniturilor şi cheltuielilor planificate; bugetele investiţiilor, prin care sunt precizate cheltuielile specifice prevăzute pentru instalaţii, echipamente, maşini şi alte elemente de investiţii; bugetele de cheltuieli materiale, care includ cheltuielile materiale în perioada planificată (exprimate în unităţi fizice). De cele mai multe ori, bugetele sunt exprimate în unităţi monetare. Atunci când sunt exprimate în unităţi fizice (cum sunt bugetele de cheltuieli materiale) se exprimă şi în unităţi monetare pentru a fi încorporate într-un buget general.

Prin concepţia de elaborare, bugetelor trebuie să li se asigure flexibilitatea necesară determinată, în principal, de schimbările ce se pot produce în perioada de plan prevăzută. Un buget flexibil trebuie să permită variaţia cheltuielilor (materiale, salariale, de publicitate etc.) în funcţie de volumul realizărilor (vânzărilor, de exemplu), care nu este cunoscut cu precizie prestabilită.

Contul de profit şi pierderi cuprinde: cifra de afaceri, veniturile şi cheltuielile exercițiului, grupate după natura lor, precum şi rezultatele exercițiului (profit sau pierderi).

Raportul de gestiune conține, în principal: prezentarea situației patrimoniale şi evoluția sa previzibilă; participațiile de capital la alte organizații; activitatea şi rezultatele de ansamblu ale substructurilor proprii; activitatea de cercetare-dezvoltare; alte referiri necesare cu privire la activitatea desfăşurată în cursul exercițiului.

În procesul de control, necesitatea acestor rapoarte trebuie bine apreciată, îndeosebi rapoartele periodice care, în timp, o dată cu schimbarea condițiilor, de regulă, pot deveni inutile (total sau parțial) din punct de vedere al scopului lor.

Audit-ul financiar reprezintă investigații complexe ale tranzacțiilor financiare realizate într-un anumit interval de timp, având drept scop principal certificarea corectitudinii cu care sunt aplicate regulile prevăzute de metodele contabile folosite.

Asemenea investigații pot fi realizate de personal din afara organizației (firme specializate în audit financiar - contabil) sau de personal de specialitate propriu.

Audit-ul managerial reprezintă, de asemenea, evaluări cuprinzătoare ale unei organizații asupra operațiunilor sale dintr-o anumită perioadă, (mergând dincolo de costuri şi profituri) pentru a evidenția cauzele performanțelor sau a neîmplinirilor. Procesul de investigare este complex şi dificil, necesitând un consum mare de timp şi un volum apreciabil de informații culese din diverse surse: rapoarte ale organizației, date publicate, chestionare şi interviuri realizate cu diverşi angajați ai firmei^ clienți, furnizori, instituții guvernamentale etc.

În esență, audit-ul managerial presupune evaluarea principalelor tendințe manifestate de factori ai mediului extern (piețe, tehnologii etc.), analiza obiectivelor şi strategiilor organizației pe baza tendințelor manifestate şi comensurarea eficienței operațiunilor interne.

Concluziile rezultate dintr-o astfel de investigație sunt prezentate sub formă de recomandări adresate factorilor de decizie de la nivelul de vârf al organizației.

La fel ca audit-urile financiare, audit-urile manageriale pot fi interne (realizate de specialişti proprii) sau externe (conduse de consultanți din firme specializate).

Folosirea personalului propriu în realizarea audit-urilor este mai puțin costisitoare, dar nu asigură întotdeauna obiectivitatea concluziilor rezultate în urma investigațiilor.

Activitatea de control/evaluare este de foarte mare importanță în cadrul funcțiilor de management. Ca urmare, se situează între prioritățile managementului. Ca atare, pentru atingerea scopului pe care-l are de a urmări continua funcționare a organizației la parametrii prestabiliți se impune ca activitatea de control/evaluare să se claseze în prim-planul managementului. Managerul (patronul) neavând posibilitatea de a cunoaşte personal cum se derulează procesele în cadrul organizației, trebuie să planifice şi să organizeze controale, să facă evaluări, să ia măsuri pentru recorelarea anumitor aspecte neconforme, să regleze, în final, bunul mers al organizației. Acest lucru se face, de cele mai multe ori, prin intermediul unor echipe (colective) de control. Controlul/evaluarea trebuie, totodată, să aibă o anumită coerență, să observe atunci când trebuie şi ce trebuie. Or, acest lucru nu se face de la sine, ci numai printr-o bună organizare a controlului.

Controlul/evaluarea se desfăşoară pe anumite etape: pregătirea controlului; desfăşurarea controlului; evaluarea rezultatelor; finalizarea controlului.

Pregătirea controlului constă în: întocmirea planificării controlului, de regulă, pe perioada de un an; constituirea echipelor (colectivelor) de control; studierea, de către echipele de control a documentațiilor specifice structurilor supuse controlului; întocmirea planului de control (şeful şi membrii echipei de control, tipul controlului, planificarea activității fiecărui membru al echipei de control, structurile controlate; obiectivele de control; perioada de timp supusă controlului; intervalul de timp în care execută controlul; mijloace folosite pe timpul controlului: de deplasare, de verificare, măsurare etc.; documente ce se întocmesc la finalizarea controlului).

Desfăşurarea controlului se face conform planificării pe zile (ore) întocmite de şeful echipei de control (secretarul echipei de control) ori o altă persoană desemnată. În cadrul acestei etape se urmăreşte verificarea faptică pe teren şi în documentele aflate asupra structurilor controlate a obiectivelor, subobiectivelor şi problemelor care se urmăresc în control.

Evaluarea rezultatelor reale obținute, în fapt, de structura controlată pe perioada supusă corectorului se face prin compararea realizărilor cu obiectivele planificate, standardele în materie, normele şi normativele specifice, rezultând, în final, abaterile constatate în plus (aspectele pozitive, de generalizat) şi în minus (nereguli, lipsuri de recuperat) care trebuie înlăturate de îndată. Pentru unele sunt necesare procese tehnologice de lungă durată, resurse, tehnologii noi, care nu pot fi realizate pe timpul controlului, fapt pentru care se întocmesc planuri de măsuri cu termene, responsabilități şi resurse. Tot în această etapă se identifică, în amănunt, cauzele care au generat abateri de la cursul normal al lucrurilor. Ele stau la baza elaborării de noi fundamentări pentru activitatea viitoare a organizației.

Finalizarea controlului se oglindeşte într-un document de control (raport, notă de constatare etc.) care sintetizează activitatea desfăşurată de organizație pe perioada supusă controlului, cuprinde concluzii pe domenii de activitate, neajunsuri, cauzele neajunsurilor şi măsurile care se impun pentru îmbunătățirea activității.

Documentul de control se prelucrează cu personalul interesat din cadrul organizației controlate, se semnează de şeful (preşedintele) comisiei de control, este văzut de managerul organizației controlate şi aprobat de managerul care a organizat controlul/evaluarea.

Documentul de control are anexate situații statistice, situații comparative, planuri de măsuri şi altele şi constituie baza de plecare pentru remedierea neajunsurilor evidențiate, în scopul îmbunătățirii activității organizației controlate.

Bibliografie

[1] POSTOLACHE Sava, TOMA Gheorghe, OROS Ioan, Managementul Instabilității, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2003.

[2] TOMA Gheorghe, Managementul schimbării, Editura Universității de Apărare "Carol I", Bucureşti 2006.

[3] TOMA Gheorghe, ANDREESCU Anghel, Conflictele sfârşitului de mileniu - stabilitate•instabilitate•manipulare- , Editura Timpolis.

[4] TOMA Gheorghe, BALTĂ Corneliu, Secretul Managementului Abilitatea Conducerii, Editura Ceres, Bucureşti, 2001.

[5] VASILE Dumitru, GHEORGHE Toma, CORNELIU Baltă, STOIAN Ioan, (Coordonator), Sisteme informaţionale militare - analiză şi proiectare, Editura Ceres, Bucureşti, 2000.

EVOLUȚIA FENOMENULUI DE TRAFIC ŞI A CONSUMULUI DE STUPEFIANTE

Daniel ILCU*

Cunoştinţele despre proprietăţile plantelor, precum şi anumite practici erau transmise din generaţie în generaţie, unele dintre ele regăsindu-se şi astăzi în medicina populară sau în tradiţiile folclorice. Astfel, prin cunoaşterea proprie sau prin schimbul de informaţii cu alte civilizaţii, strămoşii noştri au aflat proprietăţile unor plante, cărora le-au dat şi denumiri pe măsură, cum ar fi iarba-bună, macul-bun (din care se puteau extrage opiu, morfină şi heroină), cânepa sălbatică (cannabis), bureţii veninoşi, buretele şerpilor (denumiri date pentru o specie de ciuperci bine cunoscute cu proprietăţi halucinogene care induc o stare de transă şi de furie deosebită, urmată de un somn profund).

Până nu de mult, la noi în ţară s-a considerat că fenomenul drogurilor nu a fost cunoscut niciodată iar drogurile reprezentau ceva cunoscut numai de către occidentul decadent, această idee fiind indusă de propaganda comunistă.

Acest fenomen, însă, ca şi în alte părţi ale lumii, a cunoscut o evolutie în timp, efectele lui fiind conştientizate abia în prezent. Strămoşii noştri, geto-dacii, fiind o naţiune înfloritoare şi participând la schimburile culturale şi comerciale ale timpului, au cunoscut drogurile, acestea făcând parte integrantă din viaţa lor. Drogurile au fost folosite cu predilecţie în cadrul ritualurilor religioase şi la vindecarea bolilor.

De asemenea, erau cunoscute şi folosite efectele mătrăgunei, credinţele şi obiceiurile vechi româneşti conturând imaginea unui ritual al acestei plante, al cărui înţeles deplin nu a fost încă elucidat. O dovadă în plus a cunoaşterii temeinice a proprietăţilor acestor plante rezultă şi din păstrarea până astăzi a ceremonialului de recoltare a lor. De exemplu, pentru recoltarea mătrăgunei, ce avea o acţiune psihotropică datorită conţinutului bogat în scopolamină şi hiosciamină (cu proprietăţi excitante, hipnotice, euforizante, halucinogene), se păstrau anumite reguli. Chiar dacă la ritualul culesului mergeau două sau trei persoane, numai una dintre ele avea dreptul de a culege propriu-zis planta, celelalte persoane având rol de paznic. Din superstiţie, nu se rostea niciodată numele real al plantei, fiind folosite diverse epitete de alint, având în vedere proprietăţile plantei.

De exemplu, două femei merg la un cules: "Ele duc pâine, sare şi un ban, caută mătrăguna spunând rugăciuni în gând şi,când o găsesc în locuri bine ascunse, purced la cules. Pentru asta se dezbracă şi se prosternă de trei ori, cu faţa spre răsărit, fac înconjurul plantei de trei ori, recitând formule magice. Se scoate mătrăguna cu sapa şi se aşează pe pământ orientată spre răsărit. În locul de unde au smuls-o pun pâine, sare şi un ban "preţul mătrăgunei". Trebuie s-o plătească nu numai sub ameninţarea de a nu avea nici un efect, dar şi de a o auzi noaptea, chemând pe cei care au cules-o şi cerându-le să o ducă de unde au luat-o, ameninţând cu răzbunarea pe cel care nu se supune. Cele două femei pun pământ în locul de unde au luat-o şi se prosternă de trei

* **Subcomisar MIRA, Absolvent al Colegiului Naţional de Apărare, specialist în prevenire şi combatere terorism**

ori, cu fața spre apus, după care, se așează spate în spate, una spre răsărit, cealaltă spre apus. Cea din urmă, ia mătrăguna şi o dă celei dintâi. Culesul s-a terminat.

Herodot scria, cu privire la folosirea drogurilor de către strămoşii noştri, că aceştia "luau sămânța de cânepă pe care o aruncau pe pietre fierbinți, scoase din foc; îndată ce ea atinge pietrele, răspândeşte un fum şi nişte aburi atât de denşi, încât întrece cu mult efectele unei căldări elineşti. Excitați prin această baie, ei strigau de bucurie".

Pe lângă folosirea drogurilor în acest riual, acestea mai erau utilizate şi în medicină, aşa cum rezultă din literatura de specialitate. Astfel, s-a constatat că pe teritoriul carpato-danubiano-pontic se efectuau în mod frecvent trepanații craniene, operații deosebit de dificile şi în zilele noastre. Cu ocazia efectuării acestor operații medicul apela cu certitudine la proprietățile drogurilor pentru anestezie şi alinarea durerilor. Aspectele de mai sus rezultă neîndoielnic din descoperirile arheologice din țara noastră. Se foloseau, bineînțeles, semințe aruncate în foc, care produceau o fumigație deosebită, sau sucul din mandragora care, amestecat cu vin, producea un somn letargic ce dura câteva ore, operația decurgând în condiții optime.

Schimburile comerciale uşurate de deschiderea la Marea Neagră, precum şi de prezența cetăților greceşti au făcut posibilă aducerea unor noi droguri, necunoscute în acest spațiu sau a acelora deja cunoscute, dar în altă formă. Aşa, de exemplu, Ovidius scria, exilat în cetatea Tomis, că – "nu sunt bune filtrele veştejitoare date fetelor, ele dăunează sufletelor şi au puteri înnebunitoare".

Mai sunt cunoscute, de asemenea, situațiile în care geto-dacii recurgeau la ritualurile de sacrificiu uman închinate lui Zamolxis. Cel asupra căruia cădeau sorții era luat de mâini şi de picioare şi era azvârlit în vârful sulițelor ținute de alți trei participanți. Moartea rapidă atrăgea şi concluzia că zeul le este binevoitor. Bineînțeles, acest ritual sălbatic nu se putea face decât după drogarea celui asupra căruia au căzut sorții cu diverse substanțe.

Chiar şi romanii au preluat de la daci arta vindecării, aducând la rândul lor, pe teritoriul dacic, arta lor de a prepara otrăvuri. Astfe, Publius Vergiliu Maro amintea în "Georgice" despre macii impregnați cu somnul lui Laethe.

În perioada imediat următoare, a continuat folosirea drogurilor în diverse scopuri, mai ales în cele medicale. Obiceiurile şi experiența adunată de atâtea generații s-au transmis ajungându-se la cunoaşterea unor multitudini de leacuri obținute din plante cu proprietăți toxice şi narcotice. Aceste substanțe însă au fost folosite, din păcate, şi la îndepărtarea adversarilor, ținând cont de perioada mare de frământări şi lupte date pentru acapararea puterii.

În timpul Evului Mediu, sunt utilizate în mod frecvent drogurile, care erau folostie nu numai în scop medical, ci şi pentru desfătarea celor cu posibilități materiale. Sunt cunoscute mai multe exemple, printre care ultima parte a domniei lui Ştefan cel Mare, care bolnav fiind, a fost vegheat de vindecători buni cunoscători ai proprietăților cânepei indiene şi ale macului opiaceu.

În timpul domniilor fanariote, se remarcă scrisoarea domnului Țării Româneşti şi ulterior al Moldovei, Nicolae Mavrocordat, către Patriarhul Hrisant Notara la Constantinopol, prin care îl înştiințează despre trimiterea a "două tenzuhuri (pastile) găsite cu mult Penzehr (antitot)" şi "un magiun – de opiu – ales".

Cum era de aşteptat, folosirea acestor substanţe a început să creeze dependenţă, fiind cunoscute câteva cazuri celebre, cum ar fi cel al lui Constantin Racoviţă Cehan, domn al Moldovei şi al Ţării Româneşti, care "de atâta era straşnic că mânca afion (opiu) dimineaţa şi la vreme de chindii bea pelin cu ulciorul" sau cel al Mariei Calimachi, soţia domnului Moldovei, Scarlat Vodă Calimachi, care solicita "picături de licfor anodin" (opiu preparat).

Cu toatea acestea, drogurile pe teritoriul ţării noastre au fost utilizate mai ales pentru scopuri terapeutice. Secolul XX nu cunoaşte schimbări radicale cu privire la atitudinea populaţei faţă de droguri. În continuare acestea sunt folosite în scopuri medicale , fiind rare ocaziile în care erau utilizate de către toxicomani prin înşelarea unor framacişti. În a doua jumătate a secolului, intensificarea traficului ilicit de stufefiante în lume nu a afectat în mod deosebit ţara noastră, mai ales din cauza controlului strict exercitat de regimul comunist. Acea perioada a făcut ca ţara noastră să fie o ţară de tranzit, fără a fi cunoscută aici o piată de desfacere a drogurilor. Modificările majore au survenit după evenimentele din decembrie 1989, când teritoriul ţării noastre a fost folosit mai întâi ca verigă în transporturile ilegale din Orient către Occident, după care a devenit piaţa de desfacere.

Deşi există dispoziţii prohibitive privind circulaţia ilicită a drogurilor încă din Evul Mediu ("Pravila" lui Vasile Lupu – 1646), ne vom ocupa de reglementările în domeniu începând cu jumătatea secolului al XIX-lea.

Astfel, la 6 iulie 1830 este promulgat „Regulamentul pentru îmbunătăţirea pazei bunei orânduieli în Poliţia Bucureştilor", în care se prevede obligativitatea obţinerii unei diplome care să ateste calitatea de farmacist pentru deschiderea unei spiţerii.

„Regulamentul Muniţipalităţii Poliţiei", adoptat la Iaşi la 14 octombrie 1831 cuprinde dispoziţii referitoare la spiţerii şi la exercitarea profesiunii de spiţer (art. 74 – „toate spiţeriile se vor cerceta o dată pe lună de către Sfatul doftoresc, care va fi însoţit de un comisar al poliţiei ..."; art. 76 – „vânzarea materialelor sau a otrăvurilor nu se poate face fără numai însuşi propietarul spiţeriei, şi numai de doftori, spiţeri şi la fabricanţi care îşi vor scrie numele şi materialul cumpărat în condică").

La 1 ianuarie 1864 apare „Regulamentul Pharmaceutic", ca urmare a „Regulamentului Farmaceutic" din 1863 al Principatelor Unite Române şi a „Regulamentului pentru comerciul cu obiecte medicamentoase şi otrăvitoare în Principatele Unite", act în care se prefigurează sistemul naţional de control al drogurilor de astăzi.

Între anii 1872-1873 este redactată Legea sanitară, care va fi promulgată în 1874. Acest act normativ stipulează obligaţia autorizării din partea organelor Ministerului de Interne pentru redeschiderea şi funcţionarea farmaciilor. O atribuţie importantă revine Consiliului Medical Superior, departament de sine stătător din cadrul Ministerului de Interne, aceea de a controla farmaciile pentru a observa modul în care personalul acestora respectă dispoziţiile legale în materie. În anii 1885 şi 1893 apar noi legi sanitare, iar regimul substanţelor toxice stabilit de acestea va fi revizuit în 1886 şi 1893. În 1910 intră în vigoare o nouă lege de profil în domeniul sănătăţii, care reglementează executarea profesiunii de farmacist, solicitând existenţa unei

diplome care să ateste studiile făcute în materie, precum şi o deontologie referitoare la prescrierea, administrarea şi circulaţia drogurilor.

În anul 1912, România a aderat la Convenţia internaţională privind stupefiantele semnantă la Haga în 1910.

În anul 1921 se înfiinţează Ministerul Sănătăţii şi Ocrotirii Sociale, care preia de la Ministerul de Interne atribuţiile de control şi organizarea medicală şi farmaceutică. Apare, la data de 21 aprilie 1921, „Regulamentul drogurilor şi vânzării substanţelor medicamentoase brute", care prevede, printre altele, că deţinerea şi vânzarea substanţelor medicamentoase brute, materiilor toxice şi produselor fabricilor chimice indigene şi străine cu o întrebuinţare în medicină, istorie, etc... va fi autorizată de Direcţiunea Generală a Serviciului Sanitar.

La 18 mai 1928 România ratifică Convenţia internaţională privind opiul semnantă la data de 19 februarie 1925.

În anul 1928 apare Legea pentru combaterea abuzului de stupefiante. Această lege consideră ca fiind stupefiante opiul şi preparatele sale sub orice formă, morfina, codeina, cocaina şi derivaţii acesteie, etc... De asemenea, importul, fabricarea, debitarea şi comerţul cu stupefiante sunt interzise. Constituie infracţiune şi consumul în public de stupefiante, oferirea ori înlesnirea întrebuinţării lor, prin orice mijloace, facilitarea obţinerii de către medic ori eliberării de către farmacist fără ordonanţă medicală ori pe bază de ordonanţă falsă, consumul abuziv, înlesnirea intrării frauduloase în ţară a stupefiantelor de către vameşi. În această lege este prevăzută o dispoziţie procedurală interesantă care statutează că procesele-verbale de constatarea a infracţiunii flagrante, încheiate de organele Ministerului Sănătăţii Publice şi Ocrotirii Sociale, de funcţionarii Ministerului de Finanţe, în punctele de trecere ale frontierie de stat, precum şi de ofiţeriii de poliţie judicară fac dovada deplină în faţa instanţelor judecătoareşti, însoţite de corpul delict sau de urmele acestuia. De asemenea, constatarea săvârşirii infracţiunii trebuie făcută în prezenţa a cel puţin 2 martori.

În anexele regulamentului de aplicare a Legii nr. 58/1928 sunt prezentate toate substanţele considerate stupefiante şi supuse mecanismului de control.

La 24 iulie 1933 a intrat în vigoare „Regulamentul monopolului de stat al stupefiantelor". Se prevede în acest regulament că importarea, depozitarea, fabricarea, debitarea, punerea în circulaţie şi comercializarea în întrega ţară a tuturor produselor şi substanţelor stupefiante, precum şi a diferitelor preparate, a confecţionărilor lor, în orice formă farmaceutică şi a specialităţilor farmaceutice care conţin stupefiante, sunt un drept exclusiv al statului, exploatat prin monopolul de stat al stupefiantelor. Se înfiinţează Comisia monopolului stupefiantelor, având ca atribuţii exercitarea controlului fabricării, exportului şi desfacerii stupefiantelor şi a preparatelor cu acelaşi conţinut, pe întreg teritoriul României şi necesitatea avizării prealabile a tuturor problemelor care privesc acest monopol. Introducerea în ţară a substanţelor şi produselor stupefiante se putea executa, în conformitate cu prevederile acestui regulament, numai prin Vama Antrepozite şi Vama Poştei din Bucureşti, unde erau vămuite în prezenţa unui membru al respectivei comisii.

Prin Decretul nr. 456 din 18 decembrie 1952 se reglementează regimul substanţelor toxice în ţara noastră, în acesta prevăzându-se că fabricarea, producerea,

experimentarea, prelucrarea, vânzarea, cumpărarea, transportul, deținerea sau întrebuințarea substanțelor şi produselor sunt permise numai organelor şi instituțiilor de stat ca şi întreprinderilor şi organizațiilor economice de stat şi cooperatiste care sunt obligate a se înregistra, în acest scop la organele Miliției.

Printre substanțele toxice prevăzute în tabelul anexă a decretului se numără şi droguri şi alcaloizi ai acestora (heroina, cocaina, morfina, opiul, aconitina, atorpina, amanitina, etc...).

La 7 noiembrie 1960 se ratifică Protocolul încheiat la Paris la 19 noiembrie 1948.

Datorită intrării în funcțiune, în 1957, a fabricilor de stupefiante precum şi pentru asigurarea condițiilor necesare efectuării exportului cu aceste substanțe şi produse şi nu în ultimul rând a modificărilor survenite în sistemul medical şi farmaceutic, se impunea apariția unei noi legi în domeniu, care a fost adoptată şi a intrat în vigoare în 1970.

În art. 1 din legea mai sus menționată se prevăd ca infracțiuni producerea, deținerea sau orice operație privind ciruculația produselor ori a substanțelor stupefiante, cultivarea în scop de prelucrare a plantelor care conțin asemenea substanțe, prescrierea de către medic, fără a fi necesar, a produselor sau a substanțelor stupefiante, organizarea sau îngrăduirea consumului acestora în anumite locuri, experimentarea stupefiantelor, administrarea lor unei alte perosoane, în orice mod, fără prescripție medicală, recoltarea ori deținerea, în scop de prelucrare a plantelor cu conținut stupefiant. În Buletinul Oficial a fost înserată o listă ce prevedea substanțele şi produsele stupefiante.

Competente a efectua controlul respectării legii erau organele de specialitate din direcțiile sanitare județene şi ale municipiului Bucureşti şi organele Ministerului Afacerilor Interne, acestea din urmă fiind însoțite de un specialist medic, farmacist sau toxicolog.

La 31 decembrie 1973, România aderă la Convenția unică asupra stupefiantelor din 25 ianuarie 1961 şi la Protocolul privind modificarea acestei convenții, încheiate la Geneva la 25 martie 1972.

În 1979, prin decretul nr. 476 privind regimul produselor şi substanțelor toxice se face o delimitare clară între produsele şi substanțele toxice şi stupefiantele.

Prin Legea nr. 118 din 8 decembrie 1992 țara noastră aderă la Convenția asupra substanțelor psihotrope din 1971 şi la Convenția Națiunilor Unite contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope din 1988.

Până la apariția Legii nr. 143/2000 privind combatera traficului şi consumului ilicit de droguri, ce reprezintă reglementarea în vigoare în materie, nu au mai survenit alte modificări legislative.

Reglementări internaționale în materie

În lupta împotriva traficului şi consumului ilicit de droguri, pe plan internațional au existat numeroase reglementări în domeniu, statele participante concetrându-şi eforturile pentru combaterea acestui flagel. Ni se pare interesant a releva evoluția istorică pe parcursul acestui secol a reglementărilor privind cooperarea internațională în materia traficului de stufefiante.

La 23 ianuarie 1912, un număr de 12 state, printre care Germania, Anglia, Olanda, Portugalia, Rusia, Italia s-au reunit la Haga, unde au convenit intrarea în vigoare, până la 31 decembrie 1914, a **"Convenției internaționale a opiului"**.

Convenția în cauză prevedea că producția şi desfacerea opiului brut trebuie supuse controlului național, prin legi adoptate e fiecare stat în parte. Astfel, fabricarea, vânzarea şi consumul substanțelor şi produselor cu conținut stufefiant (morfina, alte opiacee, cocaina), trebuiau destinate exclusiv finalităților medicale ori altor scopuri legitime, iar fabricarea şi comercializarea acestora erau supuse unui sistem de înregistrare şi licențiere. Intrarea în vigoare a convenției nu a mai fost posibilă, datorită intervenției primei conflagrații mondiale, care a canalizat preocupările statelor semnatare în altă direcție.

Prin Tratatul de la Versailles, adoptat după închiderea războiului se ratifică Convenția de la Haga, aceasta fiind considerată intrată în vigoare abia în acest moment.

În data de 19 februarie 1925, se semnează la Geneva "**Convenția internațională a opiului**", extinzându-se sfera de aplicabilitate a Convenției de la Haga şi asupra cânepii indiene şi a frunzelor de coca, interzicând utilizarea acestora în alte scopuri decât cele medicale sau ştiințifice. Se reglementează prin această convenție certificatele de import şi licențele de export pentru substanțele şi produsele cu conținut stupefiant, urmărindu-se prin aceaste permanenta supraveghere a mişcării drogurilor pe plan internațional.

Prin **Convenția de la** Geneva, semnată la 13 iulie 1931, se urmăreşte limitarea fabricării precum şi a importării peste cantitățile maximale a substanțelor şi produselor stupefiante fixate după evaluarea necesarului intern de droguri al fiecărui stat. Se rezervă dreptul de a importa şi distribui heroina numai guvernelor, în scopuri legitime.

"**Convenția pentru pedepsirea traficului ilicit de droguri dăunătoare"**, adoptată la Geneva la data de 26 iunie 1936, instituie comisiile rogatorii, ca instrumente de luptă împotriva persoanelor fizice implicate în traficul ilicit de droguri. Se înființează un Oficiu central împotriva producției şi traficului ilicit cu substanțe stupefiante. De asemenea, se prevăd măsuri privind asistența juridică internațională, reglementându-se în acest sens obținerea ori acordarea extrădării în cazuri enumerate în convenție.

La 19 noiembrie 1948, se semnează **Protocolul de la Paris,** prin care Organizatia Mondială a Sănătății este autorizată să propună supunerea oricărui drog nou obținut care poate crea dependență fizică sau psihică reglementării internațioanle în materie.

Datorită numeroaselor reglementări în domeniu, pe alocuri contradictorii, Consiliul Economic şi Social al Organizației Națiunilor Unite autorizează Comisia de Stupefiante din cadrul aceluiaşi organism pentru elaborarea unei convenții care să centralizeze prevederile anterioare, precum şi să statueze noi măsuri şi instrumente de luptă împotriva traficului de droguri.

Ca urmare a acestei directive, la 25 ianuarie 1961 se adoptă **"Convenția unică asupra stupefiantelor"**, care va intra în vigoare la 13 decembrie 1964. Se prevede înființarea unei instituții pentru coordonarea pe plan internațional a luptei împotriva

traficului ilicit de produse şi substanţe stupefiante, respectiv Organul Internaţional de Control al Stupefiantelor (O.I.C.S.). Faţă de reglementările adoptate anterior, întâlnim în conventie noi dispoziţii referitoare la tratamentul medical şi readaptarea toxicomanilor , precum şi la instituirea unui control privind heroina şi cetobemidona. Se reiau dispoziţiile referitoare la reglementarea importului şi exportului de stupefiante, cerându-se ca exporturile de stupefiante să fie supuse în mod obligatoriu autorizării celor două guverne, respectiv al ţării exportatoare, precum şi al ţării importatoare.

Datorită evoluţiei îngrijorătoare a traficului şi consumului ilicit de droguri, se impune o modificare a reglementării internaţionale în acest domeniu, fiind adoptat, tot la Geneva, un **Protocol privind amendamentele aduse Convenţiei unice asupra stupefiantelor din 1961**. Astfel, se prevede completarea regimului pentru evaluarea suprafeţelor cultivate cu mac opiaceu şi fabricare stupefiantelor sintetice, limitarea producţiei de opiu şi distrugerea plantaţiilor de mac opiaceu şi a celor de cannabis cultivat în mod ilegal, prevenirea abuzului de stupefiante şi asigurarea unui tratament complet şi corect pentru toxicomani, precum şi luarea de măsuri de reinserţie socială a acestora.

Convenţia privind substanţele psihotrope din 1971 a fost adoptată la Viena, ca urmare a conferinţei plenipotenţiarilor a 77 de state, cu participarea reprezentanţilor Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, Organului Intenaţional de Control al Stupefiantelor şi Organizaţiei Internaţionale de Poliţiei Criminală. Această convenţie, intrată în vigoare la 16 august 1976, cuprinde în principal măsuri restrictive referitoare la anumite substanţe cu proprietăţi halucinogene, depresoare sau stimulente ce afectează sistemul nervos central, substanţe neincluse în lista prevăzută în Convenţia unică asupra stupefiantelor din 1961 (amfetamine, barbiturice, tranchilizante, L.S.D.-25). Se prevede în noua reglementare o licenţă specială pentru fabricarea, comercializarea, distribuirea şi posesiunea substanţelor psihotrope, exportul şi importul fiind interzise, afară de cazul când exportatorul şi importatorul sunt instituţii guvernamentale sau organisme competente să desfăşoare activităţi licite cu ele.

Ca urmare a Declaraţiei privind lupta împotriva traficului şi consumului ilicit de droguri, adoptată de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite la 14 decembrie 1984 în care se statua necesitatea unei noi reglementări în domeniu, s-a desfăşurat la Viena în perioada 25 noiembrie – 20 decembrie 1988 o conferinţă internaţională unde s-a adoptat "**Convenţia Naţiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante şi substanţe psihotrope"**, convenţie care a intrat în vigoare la data de 11 noiembrie 1990.Părţile semnatare se angajează să elimine ori să reducă, pe măsura posibilităţilor, cererea ilicită de stupefiante şi substanţe psihotrope, precum şi să armonizeze legislaţiile naţionale cu prevederile convenţiei. Se stipulează, de asemenea importanţa cooperării internaţionale pentru combaterea într-o manieră cât mai eficace a diferitelor manifestări ale traficului ilicit şi consumului de droguri.

Ca elemente de noutate, se prevăd în convenţie dispoziţii cu caracter imperativ referitoare la depistarea, înghetarea (sechestrul) şi confiscarea bunurilor şi mijloacelor financiare obţinute de la infractori în traficul ilicit de droguri, în acest sens tribunalele părţilor semnatare fiind abilitate să ordone confiscarea documentelor bancare,

financiare sau comerciale, secretul bancar nemaiputând fi invocat într-o asemenea situație.

De asemenea, se prevede o măsură procedurală deosebit de eficientă în lupta antidrog (livrarea supraveghetă), această dispoziție fiind preluată şi în legislația noastră prin art. 20 al Legii nr. 143/2000. Astfel, la art. 1 lit. K din convenție se prevede că reprezintă livrare supravegheată, "metodele care constau în permisiunea trecerii pe teritoriul uneia sau mai multor țări a stupefiantelor şi substanțelor psihotrope, a substanțelor înscrise în Tabelul I şi Tabelul II anexat prezentei Convenții, sau a substanțelor care sunt substituite celor prezentate în tabele, expediate ilicit sau suspectate că ar fi, sub controlul autorităților competente din aceste țări, în vederea identificării persoanelor implicate în comiterea infracțiunilor stabilite conform paragrafului 1 al art. 3 din Convenție".

În articolele 6 şi 7 se reglementează noi dispoziții referitoare la extrădarea şi ajutorul reciproc (mutual) judiciar menite să întărească cooperarea internațională în domeniu. Această ultimă conveție, deosebit de complexă, constituie principalul izvor al Legii nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri în țara noastră.

Cadrul legal general instituit prin Legea nr. 143/2000

După Revoluția din 1989, în bogata paletă de infracțiuni ce s-au săvârşit şi se săvârşesc în țara noastră, s-a observat că procentul pe care-l ocupă infracțiunile de trafic de droguri este în continuă creştere până la cote foarte alarmante.

România s-a transformat într-o placă turnantă în traficul cu droguri, cu o semnificație aparte în contextul balcanic, fapt confirmat şi de cazurile descoperite în perioada 1990-2001 de către statele din Europa Occidentală, în care s-a stabilit că țara noastră a fost tranzitată de mari cantități de droguri (exemplu: peste 9 tone de haşiş capturate în portul Constanța).

În țara noastră din analiza datelor statistice pe ultimii ani, s-au constatat următoarele:

♦În 1989 au fost implicați în săvârşirea de infracțiuni pe teritoriul țării noastre, 5 cetățeni străini, toti veniți în țară pe calea aerului, de la care s-a confiscat 308 gr droguri.

♦După perioada scursă în 1990 când recrudescența fenomenului infracțional a depăşit toate aşteptările şi asta din cauze cunoscute, perioada 1990- 2002 pune în evidență o situație cu totul nouă pentru noi în materia traficului de droguri. ·

♦Situația traficului de droguri în România în ultimii 12 ani, având în vedere schimbările politice şi economice manifestate în țara noastră şi ținând cont de toate evenimentele ce au avut loc în regiunea Est-Europeană, atestă echivoc că România este deja un teritoriu de tranzit pentru traficanții care utilizează **ruta balcanică.**

♦Necesitatea unui cadru legal în materie a fost şi este determinat de următorii factori:

➢liberalizarea regimului de frontieră şi de paşapoarte pentru toate categoriile de persoane, vehicule, mărfuri şi servicii, fără a avea la dispoziție mijloacele tehnice

şi facilităţile vamale de a efectua controale eficace la care se adaugă şi lipsa de date care să permită selecţionarea din flux a persoanelor şi autoveviculelor suspecte;

- prezenţa pe teritoriul României a unui însemnat număr de cetăţeni străini (nigerieni, somalezi, turci, chinezi), care intenţionează să pătrundă în Europa de Vest fără a poseda documentele legale necesare, mulţi din aceştia fiind cunoscuti cu preocupări legate de droguri;
- mai mulţi cetăţeni români, cunoscuţi cu antecedente penale de drept comun, plecaţi ilegal din ţară înainte de 1989, au revenit în ţară după Revoluţia din 1989, dispun de mari sume de bani şi relaţii stranse cu grupuri infracţionale străine şi pot fi implicaţi în traficul de droguri.

În loc de concluzii:

Pe baza datelor analitice, din situaţiile statistice şi din cazurile mai concludente descoperite în ultimii ani la noi în ţară, cât şi în alte ţări, în care România a fost implicată, deoarece pe teritoriul nostru drogurile au trecut dintr-o parte în alta a Europei, **se desprind următoarele concluzii:**

- România aste folosită din ce în ce mai mult ca ţară de tranzit (fără ca drogurile să staţioneze pe teritoriul ei), dar şi ca zonă de depozitare, reambalare şi distribuire a drogurilor spre alte ţări occidentale (Germania, Italia, Suedia, Franţa, etc.).Drogurile sunt introduse în ţara noastră, nu numai prin aşa numita "rută balcanică" (din Orient prin Turcia-Bulgaria-România-Ungaria spre Occident), ci şi direct din ţările producătoare pe calea aerului, folosind rute ocolitoare în care este inclusă şi România.
- Cantităţile deţinute de traficanţi sunt din ce în ce mai mari,aspect întâlnit prin folosirea mijloacelor auto, iar cantităţile mici de ordinul a câtorva zeci sau sute de grame, sunt folosite să testeze posibilităţile de interceptare a organelor vamale şi de poliţie pentru a stabili cum şi unde se pot trece mai uşor, deoarece în cazul descoperirii, pierderea este nesemnificativă valoric ;
- Se manifestă consumul de droguri (mai ales haşiş) în rândul cetăţenilor români, femeile de moravuri uşoare din România fiind agrenate din ce în ce mai mult în consumul sau în alte activităţi legate de droguri;
- Multe din persoanele depistate nu aveau antecedente (penale) pe linie de droguri.

Bibliografie selectivă

[1] ANDREESCU, A.; RADU, N., (2007). *O noua ecuatie de securitate: mass media si terorismul* (I -IV), in, revista "Frontiera", Ministerul Internelor si Reformei Administrative, IGPFR, nr. 6 - 9.

[2] BELIŞ, V. şi colectiv, *Medicină legală*, Editura "Teora", Bucureşti, 1992.

[3] BELIŞ V., *Tratat de medicină legală* âvol. I, Editura Medicală, Bucureşti, 1995.

[4] BERCHEŞAN V., PLETEA C-tin, *Drogurile şi traficanţii de droguri,* Editura "Paralela 45", Piteşti, 1998.

[5] BERCHEŞAN V., *Cercetare penală (criminalistică – teorie şi practică)*, Editura Icar, Bucureşti 2001.

[6] DONGOROZ V. şi colectiv, *Explicații teoretice ale Codului penal român,* vol. IV, Bucureşti, 1972.

[7] DRĂGAN J., *Aproape totul despre droguri,* Editura Militară, Bucureşti, 1994.

[8] ****Manualul poliţistului antidrog,* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1993.

[9] ***Revista *Dreptul,* nr.1/2002,Uniunea Juriştilor din România, Bucureşti.

[10] ***Revista *Dreptul,* nr. 8/2000, Uniunea Juriştilor din România, Bucureşti.

CONCEPTUALIZAREA SECURITĂȚII ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE

Daniel ILCU*

În ciuda oricăror măsuri de asigurare a păcii, teritoriul şi populaţia Uniunii Europene rămân vulnerabile în faţa ameninţărilor globale. Pentru creşterea încrederii populaţiei europene, Uniunea Europeană s-a înarmat cu noi instrumente de contracarare şi combatere, cum ar fi înfiinţarea structurilor militare, de informaţii, de poliţie şi de ordine publică. Eficacitatea Uniunii, care respectă în totalitate libertăţile noastre civile, va fi continuată printr-o deplină armonizare a liniilor politicii în aspecte agreate reciproc, asupra terorismului, traficului de persoane şi droguri, corupţiei, euro-contrafacerilor, traficului de arme, spălării de bani şi a crimei organizate.

Faţă de noile provocări la adresa securităţii (terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, eşecul statelor-failled states, criminalitatea organizată), Europa poate aduce, atât direct, cât şi indirect, un plus de stabilitate, deoarece riscurile apariţiei unei confruntări militare tradiţionale pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Explicaţia acestei evoluţii rezidă în două aspecte:

- interesele şi obiectivele de securitate actuale ale statelor europene, nu sunt generatoare de stări conflictuale, dimpotrivă ele favorizează cooperarea şi solidaritate;

- mediul de securitate internaţional este influenţat pozitiv de procesele de integrare europeană şi euroatlantică, în fapt de extinderea comunităţii statelor care împărtăşesc şi promovează interesele democraţiei şi economiei de piaţă, în contextul adâncirii colaborării regionale.Faţă de ameninţările de tip nou la adresa securităţii, Uniunea Europeană poate răspunde prin trei obiective strategice:

- asigurarea stabilităţii şi bunei guvernări;

- crearea unei ordini internţionale bazate pe un multilateralism eficace: într-o lume caracterizată de globalizare (ameninţări globale,pieţe globale, mijloace mass-media globale), securitatea şi prosperitatea depind de existenţa unui sistem multilateral eficace. Unul dintre obiectivele U.E. este dezvoltarea unei societăţii internaţionale puternice, caracterizată de existenţa unor instituţii internaţionale eficiente precum şi de existenţa unei ordini internaţionale bazate pe respectarea legilor. Calitatea societăţii internaţionale depind de calitatea guvernelor ce o compun; cea mai bună apărare pentru securitate europeană este dată de existenţa unei lumi formate din state democratice bine conduse;

- pregătirea unui răspuns la ameninţările de tip nou: identificarea unor răspunsuri la noile ameninţări trebuie să pornească de la faptul că acestea survin adesea de la mari depărtări, sunt mult mai dinamice şi mai complexe. Caracterul dinamic va necesita mutarea accentului pe prevenirea crizelor şi a ameninţărilor.

* **Ofiţer MIRA, Absolvent al Colegiului Naţional de Apărare, specialist în domeniul prevenirii şi combaterii terorismului.**

Caracterul complex va necesita soluții pe măsură, care vor include controlul exporturilor, presiuni economice, politice sau chiar militare. Uniunea Europeană dispune de toate instrumentele pentru adoptarea unor astfel de soluții complexe. Pentru ca politica de securitate şi apărare a Uniunii Europene să devină mai eficace, este necesar ca Uniunea Europeană să devină ***mai activă*** în urmărirea obiectelor sale prin mijloace civile sau militare**,** ***mai coerentă*** prin unirea eforturilor şi prin asigurarea unității de comandă în caz de criză**,** ***mai capabilă*** prin alocarea unor resurse mai mari, ***evitarea duplicărilor***, gestionarea mai bună a resurselor existente.

În cadrul granițelor Uniunii Europene, statele membre se găsesc în relații normale una cu alta şi nu în relații de ostilitate. Prin realizarea uniunii politice, economice, sociale şi militare dintre statele membre şi, prin integrarea viitoarele state membre, Uniunea Europeană va evolua într-o zonă a libertății, securității şi justiției.

România, împreună cu celelalte state membre ale Uniunii, vor evolua către o comunitate politică, acest lucru permițând folosirea mecanismelor şi bunurilor ***Securității Europene şi Politicii de Apărare*** în cazuri de criză pe teritoriul Uniunii Europene. Angajamentele defensive ale statelor membre, inclusiv posibilitatea unei mai strânse colaborări asupra apărării comune în cadrul U.E., servesc ca asigurare pe termen lung împotriva viitoarelor posibile amenințări. Politicile U.E. la nivelul organizației şi la nivel global vor avea drept efect prevenirea în plan acțional a oricăror amenințări, indiferent de natură şi întindere.

Analiştii politico-militari anticipează că dezvoltarea tehnicii militare face ca puterea armată să devină inutilizabilă ca instrument al politicii internaționale, iar extinderea democrației şi a economiei liberale câştigă tot mai mult teren în defavoarea războiului, în timp ce globalizarea, prin extinderea ei la nivel planetar, va diminua unele atribuții ale autorității statale, ceea ce va conduce la ignorarea forței militare ca mijloc de rezolvare între state. Practic războiul devene caduc.

Privire globală asupra securității europene

Globalizarea este principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, creând atât oportunități de dezvoltare, cât şi noi riscuri şi amenințări. În acest mediu nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost şi nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale. Ca urmare, securitatea internațională tinde tot mai mult să-şi manifeste caracterul indivizibil iar comunitatea internațională este tot mai conştientă de răspunderile globale ce îi revin. Principial, globalizarea profilează o şansă reală de evoluție economică pozitivă, aptă să creeze prosperitate.

Extinderea către est a UE şi NATO vizează tocmai înlăturarea unor ***surse de insecuritate*** europeană. În contextul scenei globale, regiuni întregi sunt afectate de stări de instabilitate şi conflict, de sărăcie şi frustrare care generează sau favorizează amplificarea noilor riscuri şi amenințări. La nivel regional, în sud-estul Europei, îndeosebi în Balcanii de vest şi în regiunea Mării Negre, persistă sau sporesc în intensitate stări de tensiune determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă,separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum şi de criminalitatea transfrontalieră în creştere. Multe din acestea tensiuni au potențial

exploziv. Extinderea NATO şi a Uniunii Europene, deschiderea frontierelor, intensificarea fluxului de persoane, mărfuri şi capital, precum şi dezvoltarea tenologocă au creat premisele favorabile pentru racordarea noilor democraţii la zona de prosperitate şi de securitate euroatlantică. Pentru România, aceste fenome, coroborate cu situaţia sa geopolitică se constituie în oportunităţi strategice importante, între care cele mai importante se referă la: integrarea în spaţiul economic, politic, cultural şi de securitate comunitar, creşterea rolului şi a ponderii regiunii Mării Negre în preocupările de securitate şi energetice ale Europei.Riscurile şi ameninţările la adresa României sunt percepute, în prezent nu numai din perspectiva poziţiei de ţară membră NATO ci şi din perspectiva de ţară membră a Uniunii Europene.Securitatea naţională a României este direct influenţată de poziţionarea sa la confluenţa a patru spaţii: central-european, sud-est european, răsăritean şi cel al zonei Mării Negre, zonei Caucazului şi Asiei Centrale, cu prelungire spre cea a Mediteranei şi a Orientului Mijlociu. Această poziţie geopolitică a României reprezintă un atu în promovarea unor politici de stabilizare şi angajare a acestor spaţii, prin dezvoltarea cooperării intra şi interregionale în contracararea riscurilor la adresa securităţii continentale şi globale, în corelaţie cu abordările organizaţiilor internaţionale(îndeosebi NATO, UE, OSCE).

"***Politica externa şi de securitate comună*** include ansamblul chestiunilor relative la securitatea Uniunii, inclusiv definirea progresivă a unei politici de apărare comună (...) care ar putea conduce la o apărare comună". Prevederi ale tratatului U.E.

Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare (I.E.S.A.) scoate în evidenţă rolul european în domeniul apărării, exprimat în întărirea pilonului de secutitate al U.E., serveşte intereselor tuturor statelor europene şi contribuie la întărirea, integritatea şi eficacitatea Alianţei. Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare, în atingerea obiectivelor sale, depinde de modul în care se focalizează şi se cristalizează efortul comun al tuturor statelor membre sau candidate la U.E.. Totodată, realizarea acestui concept va depinde şi de gradul de complementaritate ce se va realiza între I.E.S.A. şi conceptul strategic NATO.

Potrivit documentului de poziţie, capitolul 27, **Politica Externă şi de Securitate Comună**, România este pregătită să accepte şi să aplice acquis-ul în domeniul Politicii Externe şi de Securitate Comună a Uniunii Europene. Astfel că politica externă şi de securitate a României se bazează pe aceleaşi principii şi are aceiaşi orientare cu cea promovată de UE. Politica de apărare naţională are ca obiectiv apărarea şi siguranţa intereselor vitale ale României precum şi participarea activă a ţării noastre la asigurarea securităţii zonelor de interes a UE.

Continuarea procesului de reformă a armatei depinde de resursele financiare ale ţării, de capacitatea M.Ap.N. de a implementa politici, precum şi de corelaţia acestor politici cu măsuri de reformă economică şi capacitatea instituţională a altor ministere şi agenţii de a-şi îndeplinii la timp funcţiile cu care au fost învestite.

Referitor la Politica Externă şi de Securitate Comună, în Tratatul asupra Uniunii Europene, semnat la Maastricht, la dat de 07 februarie 1992, şi intrat în vigoare la 01 noiembrie 1993 s-au adus trei noutăţi fundamentale, şi anume:

- PESC acoperă “toate domeniile politicii externa şi de securitate comună”;- nu numai că statele membre “se informează reciproc şi se armonizează sub protecţia Consiliului asupra tuturor chestiunilor de politică externă şi de securitate”, dar pretutindeni ele “lucrează intens, în conformitate cu politica lor naţională, cu poziţiile lor comune. Un stat membru nu se mai poate desolidariza de poziţia comună.”;- un nou instrument juridic a fost creat în plus faţă de poziţia comună: ***acţiunea comună*** (acţiunea coordonată a fiecărui stat membru, în care resursele de orice fel, umane, financiare, echipamente, sunt mobilizate pentru atingerea obiectivelor specifice fixate de Consiliu pe baza liniilor directoare generale ale Consiliului European),care permite mobolizarea mijloacelor financiare ale Uniunii. Acelaşi Tratat încurajează statele europene care doresc să coopereze între ele în domeniul armamentului, pentru a sprijinii apărarea europeană.

Statele europene, membre ale U.E. au trebuit ca până în anul 2003 să fie în măsură să desfăşoare în termen de 60 de zile şi să susţină cel puţin un an, forţe militare ce pot atinge valoare unui corp de armată, respectiv 50 000-60 000 de oameni. Acesta este de fapt obiectivul principal al Politicii de Securitate şi Apărare Comună (PESC), care de fapt marchează o etapă superioară de dezvoltare a capacităţii continentului de a-şi gestiona crizele prin mijloace militare şi nemilitare, în strânsă legătură cu NATO.

Interesele UE

UE a fost fundamentată, de la început, ca o organizaţie ce urmărea apărarea intereselor economice şi comerciale ale statelor membre prin acomodarea politicilor lor economice pentru a face faţă concurenţei de pe piaţa mondială. Politica externă şi de securitate comună s-a născut ca urmare a apărării intereselor economice şi politice în plan european.Raţiunea declarată a Politicii Europene de Securitate şi Apărare este aceea de a dota UE cu o gamă completă de capacităţi militare şi nonmilitare care să-i permită să intervină, când este cazul, în misiuni umanitare şi de salvare, de menţinere a păcii şi în cele de management al crizelor, inclusiv impunerea păcii. UE reprezintă un factor major pe plan european şi în zonele limitrofe. De aceea, UE are în vedere ca influenţa şi rolul său pe plan politic să se ridice la nivelul forţei sale economice, fapt care impune necesitatea dezvoltării voinţei politice comune, in declaraţiile oficiale rezultând că organismul respectiv îşi propune ca obiective:

- să apere valorile comune ale celor 27 de state membre, interesele lor fundamentale, independenţa şi securitatea lor;
- să fie capabilă să facă faţă unor ameninţări multiple, cum ar fi proliferarea NBC, traficul cu armament,contrabanda cu materiale nucleare, tendinţele fundamentaliste şi extremiste;
- să prevină apariţia unor conflicte locale sau războaie (de exemplu fosta Iugoslavie), care pot destabiliza statele vecine UE.

Uniunea Europeană dezvoltă propria **Politică de Securitate şi Apărare (PESA)** ca pe un element important al politicii sale externe, pentru a adauga dimensiunea sa militatră la puterea economică pe care o avea, deja, la dispoziţie. Cauzele fundamentale ale ameninţărilor prezente sunt analizate şi gestionate de către

Uniunea Europeană, întrebuinţând diverse instrumente, fie de natură politică, fie de natură militară,pentru întărirea stabilităţii pe continent. Dimensiunea militară a PESA ajută acum la reechilibrarea acestei abordări şi oferă Uniunii Europene opţiuni politice mai largi în gestionarea crizelor.

PESA reprezintă răspunsul dat de Uniunea Europeană la crizele şi provocările la adresa securităţii şi intereselor statelor membre. Dificultăţile cu carestatele europene s-au confruntat în articularea unei reacţii la o criză în imediata vecinătate a Uniunii, precum şi slăbiciunile demonstrate de UE cu acest prilej au constituit principalele argumente care au condus la asumarea necesităţii de realizare şi implementare a unei politici comune de management al crizelor externe. România va fi sprijinită în eforturile sale vizând îmbunătăţirea capacităţilor europene de apărare în domeniul managmentului crizelor şi de a susţine Politica Europeană de Securitate şi Apărare de către Consiliul Uniunii Europene, prin intermediul **Agenţiei Europene pentru Apărare**.

Mediul de securitate internaţional se află într-o schimbare rapidă. Unele schimbări sunt, într-o anumită măsură, previzibile, fie că decurg din evoluţia obiectivă a mediului de securitate, fie că reprezintă rezultatul unor strategii şi programe. Majoritatea schimbărilor sunt însă însoţite de o mare doză de incertitudine ca natură, amploare şi durată, iar unele pot avea caracter suprinzător, seismic şi de discontinuitate. Proliferarea noilor riscuri şi ameninţări, de natură asimetrică, amplifică aspectele de insecuritate alee mediului global, fapt ce conduce la destructurarea vechii ordini internaţionale, astel că în perspectiva următorilor 10-15 ani, ordinea globală va arăta sensibil diferit, în condiţiile în care dinamica relaţiilor internaţionale favorizează eforturi vizând construcţia unui nou echilibru internaţional, capabil să asigure expansiunea libertăţii şi democraţiei.

Uniunea Europeană este un important actor de securitate şi, în consecinţă, trebuie să fie în masură să işi asume responsabilităţi în procesul de asigurare a echilibrului securitaţii globale. Uniunea Europeană constituie elementul fundamental în construcţia noului mediu de securitate.În România, ca şi în ţările membre ale Uniunii Europene, s-au identificat o serie de ameninţări la adresa securităţii naţionale,cum ar fi: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, conflictele regionale. Pornind de la acţiune acestor ameninţări, Uniunea Europeană impune o serie de obiective politico-militare de importanţă strategică, şi anume:

- reacţia la ameninţări şi combaterea acestora, prin stabilirea primei linii de apărare în afara UE şi prin recunoaşterea faptului că nici una din aceste ameninţări nu este pur militară şi nici nu poate fi combătută doar prin mijloace militare. România, până la momentul aderării a fost prima linie de apărare a Uniunii iar acum este graniţa estică a Uniunii şi are un rol capital în oprirea acestor ameninţări;

- UE are sarcina de a promova şi întării construirea securităţii în vecinătatea apropiatfă, prin atragerea statelor din vecinătate către o bună guvernare şi o bună administraţie;- dezvoltarea unei comunităţi internaţionale puternice, cu instituţii funcţionale, guvernate conform principiilor dreptului internaţional.

Strategia de Securitate a UE a impulsionat gândirea Uniunii Europene în domeniul aspectelor de securitate. Viziunea acestui document presupune că în

politica externă a UE puterea să joace atât un ***rol gentil*** cât şi un ***rol dur.*** În acest scop, Uniunea Europeană trebuie să-şi continuie reforma în domeniul cheltuielilor pentru apărare, aastel încât să transforme armatele statelor membre ale UE în forţe mai mobile şi mai flexibile.Strategia Europeană de Securitate reprezintă concepţia clară şi coerentă nu numai asupra ameninţărilor, ci şi asupra modului în carre putem răspunde acestor ameninţări. Prin identificarea ameninţărilor, acestea pot fi gestionate mai bine. Strategia a scos în evidenţă şi, în acelaşi timp a generat un punct de vedere convergent asupra securităţii între statele membre. S-a confirmat astfel o voce autentică şi comună asupra problemelor de securitate. Din anliza conţinutului acesteia, rezultă câteve aspecte, extrem de importante, şi anume:

- responsabilitate: Uniunea Europeană îţi asumă responsabilităţi de securitate faţă de toţi cetăţenii Uniunii, faţă de vecini ei şi faţă de securitatea globală;

- ***vecinătatea:*** România este graniţa de est a Uniunii. Sarcina Uniunii Europene este de a promova un arc de state bine guvernate în vecinătate cu care să se promoveze relaţii de cooperare strânse. Globalizarea trebuie monitorizată şi gestionată astfel încât să fie evitate efectele ei negative. Sărăcia nu poate fi considerată azi principala sursă de conflict şi nici cauza izbugnirii lui. Cu toate acestea, trebuie recunoscut că sărăcia şi decadenţa duc la nemulţumiri;

- multilateralismul: extinderea acoperirii dreptului internaţional, întărirea instituţiilor multilaterale şi dezvoltarea cooperării regionale strânse. Securitatea UE în faţa ameninţărilor globale poate fi apărată doar dacă valorile fundamentale înscrise în Carta ONU şi în alte tratate internaţionale sunt armonizate într-o reţea multiplă de mecanisme. Acolo şi atunci când ordinea internaţională se bazează pe reguli acceptate de toţi, UE trebuie să fie pregătită să asigure respectarea acestor reguli şi nu încălcarea lor;

- ***abordarea comprehensivă a securităţii***: UE acordă atenţie atât cauzelor ameninţărilor, cât şi consecinţelor lor dramatice. Securitatea este o precondiţie a dezvoltării. Globalizarea aduce mai multă libertate şi bunăstare dar în acelaşi timp milioane de oameni au fost lipsiţi de efectele pozitive ale acesteia. Eforturi de combatere a sărăciei vor fi intensificate în scopul prevenirii foametei şi a altor nenorociri, întrerupându-se astfel ciclul de insecuritate şi stopând proasta guvernare, corupţia şi nerespectarea ordinii de drept;

- prevenirea: ameninţările de astăzi sunt dinamice şi lipsite de control şi devin astfel tot mai periculoase. UE trebuie să contracareze cu toată forţa aceste riscuri şi ameninţări. Trebuie să fie în măsură să acţioneze înainte ca o criză să se producă. Prevenirea şi gestionarea stărilor de tensiune trebuie să înceapă din faza timpurie a lor iar reacţia trebuie adaptată în funcţie de natura fiecărui tip de ameninţare.

În loc de concluzii

Redimensionarea mediului de securitate actual prin reorganizarea organizaţiilor internaţionale de securitate, redefinirea conceptelor privind lupta colectivă împotriva terorismului internaţional impun noi aspecte ale politicilor la nivel planetar.

- Lumea se schimbă, supusă modificărilor impuse de fenomenul general al mediului de securitate, capătă un caracter global, apar noi provocări şi ameninţări,

sunt generate noi forme de violenţă motivate de neînţelegeri etnice şi religioase şi nu în ultimul rând, modifică sistemul actual al mediului de securitate.

- Se evidenţiază tendinţa factorilor de putere de a sporii importanţa structurilor în care deţin rolul principal în scopul asigurării unei poziţii cât mai avantajoase în noua arhitectură de securitate. Este de aşteptat ca organismele internaţionale de securitate, în mod deosebit ONU şi OSCE, să se adapteze structural şi conceptual la noile cerinţe ale mediului actual. În acest context, UE desfăşoară un amplu şi complex proces de transformare şi modernizare, concomitent cu amplificarea demersurilor pentru realizarea de noi capacităţi necesare gestionării situaţiilor de criză, prevenirii şi combaterii ameninţărilor. România va continua să se implice activ la soluţionarea problemelor ce vizează stabilitatea şi securitatea regională şi globală.
- Aderarea la UE atrage României asumarea unor riscuri şi ameninţări cu care se poate confrunta Uniunea, ca organism sau ca membru în parte, aceasta presupunând adoptarea de noi măsuri şi iniţierea de acţiuni comune, care să ofere posibilitatea prevenirii şi contracarării riscurilor şi ameninţărilor la nivel regional şi global. În paralel cu derularea programelor de trecere la o economie viabilă de piaţă, România trebuie să facă faţă şi sarcinilor impuse de participarea la identitatea europeană în domeniul securităţii şi apărării, fără ca aceasta să afecteze îndeplinirea angajamentelor pe linie NATO. Nu trebuie desconsiderat faptul că la orice participare cu obiective la misiunile internaţionale nu sunt excluse pierderile umane şi pagumele materiale, fapt ce impune asumarea acestor riscuri.
- Ca stat al Uniunii Europene, România trebuie să contribuie la edificarea unei Europe unite, puternice în cadrul unui spaţiu comun al democraţiei, libertăţii, securităţii, stabilităţii şi prosperităţii. România este direct interesată ca succesul cosntrucţiei comunitare care face această entitate unicat atât de atractivă să se perpetueze inclusiv într-o Uniune lărgită şi înţelege să se implice cu responsabilitate în toate etapele construcţiei sale.
- Aderarea României la UE nu este o asociere sau o aliniere la această structură. România va pune umărul la construirea unei Uniuni extinse şi împreună cu ea va deschide noi perspective Europei. Procesul de construcţie europeană trebuie să aibă ca ţintă o Europă unită şi puternică, o Europă a solidarităţii inexclusivismului şi a toleranţei. O Europă unită înseamnă, deopotrivă, naţiuni puternice cu conştiiţă de sine, care vor găsii în Uniunea Europeană cadrul cel mai adecvat de afirmare. Cadrul Naţional va rămâne un punct de referinţă esenţial al afirmării identităţii naţionale şi al consolidării democraţiei. Regulile şi politicele comune ale UE trebuie să se bazeze pe valorile şi principiile împărtăşite fără rezerve de toţi membri săi. Stabilitatea din vecinătatea graniţelor externe ale Uniunii este o garanţie suplimentară a menţinerii bunăstării şi securităţii în cadrul acesteia. De aceea trebuie încurajată şi susţinută vitalizarea valorilor democraţiei la scara întregului continent european.
- Securitatea şi dezvoltarea durabilă sunt din ce în ce mai mult noţiuni complementare şi care chiar se condoţionează reciproc, aspectele nemilitare ale securităţi devin tot mai pregnante, ceea ce trebuie să modifice comportamentul indivizilor şi entităţilor politice.

- Securitatea depinde de dezvoltare, de respectarea drepturilor omului, de oportunitățile de integrare pe care oamenii le au la nivel social. În acest context, Europa trebuie să-şi asigure propria securitate, să-şi promoveze valorile şi interesele, să răspundă şi provocărilor globalizării. Apărarea şi securitatea nu se limitează la concepte, la instituţii şi la declaraţii. Acestea depind foarte mult de capacitățile industriale şi economice de care dispune UE.

Bibliografie selectivă

[1] ANDREESCU, A.; RADU, N., (2007). *The voice of terror between* ISLAMIC LOW *and* CIVILIZATION CONSCIOUSNESS, in, "Romanian Military Thinking", april - mai, vol 2.

[2] ANDREESCU, A.; RADU, N., (2007). *Geneza Terorii. Măsuri corelative antiteroriste*, Ed. ARTPRINT, Bucureşti.

[3] BARROSO JOSE MANUEL, *Fightin terrorism togheter in the UE,* www.europaworld.org.

[4] CREȚU, G., *Vulnerabilităţi ale securităţii Naţionale,* Serviciul de Protecţie şi Pază 2006.

[5] FRUNZETI, T., *Globalizarea Securităţii***,** Editura Militară 2006.

[6] PETRESCU, S., *Apărarea şi Securitatea Europeană*, Editura Militară 2006.

[7] NEGUȚ, S., *Introducere în geopolitică,* Editura Meteor Press 2006.

[8] ROMANO PRODI, *O viziune asupra Europei,* Editura Polirom.

[9] TISMĂNEANU, V., *Încet spre Europa,* Editura Polirom.

[10] ***Institutul European din România 2005, Manualul Afacerilor Externe.

DISTINCȚIA JURIDICĂ DINTRE ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE DE COOPERARE ŞI CELE DE INTEGRARE

Mădălina Virginia ANTONESCU[*]

In this article, connected to the international organization legal theory, we'll prefer to realize an approach referring to the legal distinction between the international organisations of cooperation and the international organisations of integration. This approach is made from many perspectives, like that related to the legal acts adopted by the organs of those IO; like the composition of the IO organs; like the attributions given to the IO organs, as well as from the perspective of the general legal relation between the international organisation as such and the member states. Within this article we are trying to realize a deeper level of legal analysis, referring to the issue of IO classification, and we are also proposing an answer to the controversial topic of a potential transfer of sovereign attributes of member states in the favour of IO organs.

Key-words: international intergovernmental organization, organizations of cooperation, organizations of integration, IO institutional structure, transfer of sovereign attributs, supranational organizations**.**

În cadrul acestui articol ținând de teoria generală a organizației internaționale ne vom referi la distincția juridică dintre organizațiile de cooperare şi organizațiile de integrare dintr-o multiplă perspectivă:cea a actelor juridice adoptate, din cea a componenței organelor din structura lor instituțională, din perspectiva atribuțiilor organelor acestora, precum şi din perspectiva relației organizației ca atare cu statele membre. Încercăm astfel, să aprofundăm prin analiza juridică întreprinsă, nivelul doctrinar referitor la clasificarea organizațiilor internaționale interguvernamentale în OI de cooperare şi în OI de integrare, precum şi să răspundem controversatei probleme a unui eventual transfer de „atribuții suverane[1]" în beneficiul organelor respectivei organizații.

1. Distincția dintre organizațiile de cooperare şi organizațiile de integrare, sub aspectul actelor juridice adoptate

Doctrina consideră că organizațiile supranaționale numite şi „imediate" [2]

---

[*] **Cercetător, Institutul Diplomatic Român**

[1] Ion M. Anghel- *Subiectele de drept internațional*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2002, pp. 153-154; 359-360. După un alt autor, organizațiile supranaționale permit „un transfer al competențelor funcționale, acceptat de statele membre, de la nivelul național la organele organizației, lucru de natură să aducă atingere suveranității lor". A se vedea Daniel Colard- *Les relations internationales de 1945 à nos jours*, Armand Colin, Dalloz, Paris, pag. 86-87. Un alt autor este de părere ca organizațiile supranaționale „presupun limitări ale suveranității statelor decurgând din apartenența lor la OI"- a se vedea Claude–Albert Colliard- *Institutions des relations internationales*, Dalloz, Paris, 1985, pp. 376-377.

[2] Daniel Dormoy- *Droit des organisations internationales*, Dalloz, Paris, 1995, pag. 6-7. Aceste organizații sunt numite şi „de subordonare"; a se vedea Réné- Jean Dupuy- *Etat et organisation internationale*, pag. 15-16, în Réné-Jean Dupuy- *Manuel sur les organisations internationales*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, Lancaster, 1988, Académie de droit international de la Haye, Kluwer Academic Publishers Group. Alți autori le mai numesc şi OI „de decizie" spre a

(echivalate aici cu organizaţiile de integrare) sunt acele organizaţii internaţionale care au capacitatea de a edicta norme juridice aplicabile în mod direct şi imediat pe teritoriul statelor membre. Aceste norme juridice privesc în mod direct particularii[3] de pe teritoriul statelor membre, deci este vorba de norme „care nu trec prin nivelul statului".

Un alt autor clasifică „organizaţiile internaţionale supranaţionale" (sau „suprastatale", în opinia sa[4]) ca fiind organizaţii alcătuind o categorie restrânsă a organizaţiilor internaţionale dar fiind, însă organizaţii ale căror acte juridice alcătuiesc „o legislaţie aplicabilă pe teritoriul statelor care compun organizaţia în cauză". Tocmai ca un efect juridic direct al existenţei unui „transfer de suveranitate de la statele membre la organizaţie" (acest autor înţelegând aici prin "suveranitate" atributul de a guverna), organizaţia respectivă poate edicta „legi obligatorii pentru toţi cetăţenii statelor membre, fără intervenţia guvernului naţional"[5].

Într-o altă opinie, organizaţiile de integrare se disting de organizaţiile de cooperare sub aspectul actelor juridice adoptate, tocmai datorită faptului că primele adoptă decizii cu valoare obligatorie pentru statele membre (pentru guvern) dar şi pentru locuitorii acestora[6]. În schimb, organizaţiile de cooperare emit de regulă, acte juridice care, în marea lor majoritate nu au un caracter obligatoriu (ci valoare de „recomandare"[7]) pentru statele membre. În plus, aceste organizaţii nu pot înzestra actele juridice nici cu valoare obligatorie pentru locuitorii statelor membre, deci se poate spune că este vorba de acte juridice neaplicabile direct şi imediat pe teritoriul statelor membre, care nu au ca destinatari direcţi resortisanţii din statele membre, deci acte juridice pe care aceştia nu le pot invoca direct în faţa judecătorului naţional pentru a obţine satisfacerea unui drept acordat printr-un act al organizaţiei respective, precum în cazul organizaţiilor de integrare[8].

2. Distincţia dintre organizaţiile de cooperare şi cele de integrare sub aspectul structurii instituţionale

Conform schemei considerate în doctrină[9] ca fiind caracteristică organizaţiilor de cooperare, structura instituţională a unei astfel de organizaţii internaţionale presupune existenţa unui organ plenar şi suprem (adunarea generală, congres, conferinţă, adunare plenară etc.) în care toate statele sunt reprezentate[10]; totodată, se

---

le distinge de OI „de cooperare". A se vedea P. F. Gonidec, R. Charvin- *Relations internationales*, Ed. Montchrestien, 1981, p. 100.

[3] Raluca Miga-Beşteliu- *Organizaţii internaţionale interguvernamentale*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2000, pag. 17. Ion M. Anghel- op. cit., pag. 360. Réné- Jean Dupuy- *Etat et organisation internationale*, op. cit., pag. 15-16, în Réné-Jean Dupuy- op. cit.

[4] Ion M. Anghel- op. cit., pp. 359-360.

[5] Idem, p. 360.

[6] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pag. 17. Daniel Colard- op. cit., p. 86.

[7] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pag. 17. Daniel Colard- op. cit., pp. 86-87.

[8] Pentru aceste caracteristici ale OI de integrare, a se vedea Daniel Colard- op. cit., p. 86.

[9] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 17

[10] Ion M. Anghel- op. cit., p. 402. A se vedea şi Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, Bogdan Aurescu- *Drept internaţional contemporan*, Ed. All Beck, 2000, p. 101.

cuvine să precizăm că, potrivit doctrinei[11], în cadrul acestor organe plenare, statele membre sunt reprezentate pe picior de egalitate juridică[12]. Un alt tip de organ întâlnit îndeobşte în structura instituţională a unei „organizaţii de cooperare" este organul cu o compunere restrânsă[13] şi înzestrat cu atribuţii legate de exercitarea unei funcţii executive[14], în care statele membre (ale acestui organ) sunt alese prin votul tuturor membrilor organizaţiei[15]. De regulă, în astfel de organe restrânse, participarea tuturor statelor membre este asigurată potrivit principiului rotaţiei. În afară de aceste două tipuri de organe, schema clasică a structurii instituţionale a unei astfel de organizaţii internaţionale mai cuprinde şi un Secretariat, înzestrat cu atribuţii administrative[16] (de regulă).

Într-o altă opinie[17], se consideră că nu există structuri instituţionale aplicabile oricărei organizaţii internaţionale, aceasta din urmă fiind înfiinţată de state potrivit unor scopuri determinate şi având un obiect precis stabilit. Acest autor nu realizează o distincţie între structura instituţională a unei organizaţii de integrare şi cea a unei organizaţii de cooperare, considerând că, în marea majoritate a cazurilor (deci, indiferent de tipul de organizaţie internaţională) se întâlneşte ceea ce el numeşte „o structură tripartită", cuprinzând organul deliberativ (caracterizat ca fiind un organ cu o competenţă generală, cu o componenţă plenară[18]); organul executiv (denumit „consiliu", având o participare restrânsă, de regulă); organul administrativ (Secretariatul, având o activitate permanentă, spre deosebire de celelalte organe ce se întrunesc în sesiuni)[19]. Este deci vorba despre o clasificare a organelor unei organizaţii internaţionale (indiferent de tipul acesteia) în funcţie de criteriul atribuţiilor cu care sunt înzestrate, de regulă, organizaţiile internaţionale. Din această perspectivă nu ar rezulta faptul că organizaţiile de integrare ar avea structuri instituţionale distincte faţă de cele ale organizaţiilor de cooperare. Acest autor însă, precizează că „structura tripartită" de organe la care face referire nu se întâlneşte în cazul organizaţiilor internaţionale „mai complexe", ce au de îndeplinit o serie de atribuţii distincte, necesitând în acest scop „existenţa mai multor organe principale". Potrivit acestui autor (din nou fără a se face o distincţie între organizaţiile de integrare şi cele de cooperare, în funcţie de complexitatea sistemului lor de organe), ONU este dată ca exemplu de organizaţie internaţională complexă, în cazul ei neaplicându-se

[11] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pag. 17. Réné- Jean Dupuy- op. cit., pag. 17, în Réné- Jean Dupuy- op. cit.
[12] Daniel Dormoy- op. cit., p. 63.
[13] Réné- Jean Dupuy- op. cit., pag. 17, în Réné- Jean Dupuy, op. cit.
[14] Conform lui Grigore Geamănu, denumirile de „organ deliberativ" şi de „organ executiv"sunt relative, convenţionale, deoarece atribuţiile organelor restrânse depăşesc în multe cazuri pe cele ale unui organ de execuţie. A se vedea Grigore Geamănu- *Drept internaţional public,* vol. II, tratat, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 206.
[15] Raluca Miga-Beşteliu- op. cit., p. 17. Într-o altă opinie, organele restrânse „iau decizii de mai mică importanţă, care nu necesită prezenţa reprezentanţilor tuturor statelor". A se vedea Ion M. Anghel- op. cit., pp. 403-404.
[16] Daniel Dormoy- op. cit., p. 68.
[17] Grigore Geamănu- op. cit., vol. II, pp. 205-206.
[18] Idem, p. 205.
[19] Ibidem, p. 206.

„structura tripartită" caracteristică majorității organizațiilor internaționale.

După un alt teoretician al organizațiilor internaționale interguvernamentale[20] structura instituțională a organizațiilor de cooperare pune statul într-o poziție dominantă. Organizația Națiunilor Unite devine, în această opinie, o organizație de cooperare model pentru caracteristicile structurii instituționale întâlnite la organizațiile de cooperare (adunare generală; un organ restrâns; un comitet consultativ; un Secretariat General, la care se adaugă şi o instanță judiciară proprie). ONU este deci, considerată ca având o structură instituțională tipică pentru întreaga categorie a organizațiilor de cooperare, indiferent de complexitatea acestora existând o anumită schemă instituțională „ilustrată în mod perfect, datorită universalității sale, de Organizația Națiunilor Unite"[21]. În schimb, în această opinie, organizațiile de integrare ar avea o structură instituțională complexă, corespunzând atribuțiilor speciale încredințate de statele membre. Cu toate acestea, structura instituțională a unei astfel de organizații internaționale se apropie, în opinia autorului de mai sus, mai degrabă de cea a organizației de cooperare decât de cea a unui stat. Acest autor preferă însă să analizeze modul de repartizare al competențelor între organele unei organizații de integrare (aspect pe care noi îl vom trata abia în secțiunea următoare), pentru a înțelege modul specific de funcționare al acestor organe, decât a insista pe o analiză a structurii instituționale a organizațiilor de integrare (acest aspect fiind apreciat ca fiind mai puțin relevant pentru realizarea unei distincții juridice de profunzime între cele două categorii de organizații internaționale).

Alți autori[22] preferă o distincție (în funcție de criteriul structurii instituționale a organizației internaționale) între „organizații cu structură tripartită" (organ deliberativ, consiliu, Secretariat) şi „organizații cu structură complexă" (distincție ce a mai fost amintită de altfel, în cadrul secțiunii dedicate tipologiei organizațiilor internaționale). În acelaşi timp însă, remarcăm faptul că nu este realizată o distincție, în funcție de structura instituțională, între organizațiile de integrare şi cele de cooperare, astfel încât nu reiese că organizațiile de integrare ar avea exclusiv (cel puțin din punct de vedere teoretic, din cauza obiectivelor speciale, al metodelor, scopurilor şi atribuțiilor organelor) structuri instituționale complexe şi nu tripartite (teoretic, fiind posibil să existe şi organizații de integrare cu structuri instituționale tripartite, care să nu aibă complexitatea instituțională a unei organizații de cooperare precum ONU). Pe de altă parte, dat fiind numărul redus de organizații internaționale care ar putea fi calificate „de integrare", s-ar impune mai multă prudență în încercarea de a stabili o structură instituțională standard pentru această categorie specială de organizații internaționale.

[20] Jean Jacques Roche- *Rélations internationales*, LGDJ, Paris, 2005, pp. 175-176 („tocmai datorită rolului lor de a favoriza dialogul interstatal, aceste organizații îşi articulează viața în jurul unor instanțe dominate de logica statală").
[21] Idem, pp. 176.
[22] Dumitra Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman- *Drept internațional public*, Casa de Editură şi Presă „Șansa", București, 1994, p. 239.

3. Distincția juridică dintre organizațiile de cooperare şi organizațiile de integrare, din perspectiva componenței organelor acestora

În cazul organizațiilor de cooperare, adunarea plenară (care este, în majoritatea cazurilor, organul suprem din structura instituțională a organizației)[23] este compus din toate statele membre. În cadrul unei organizații de cooperare, statele membre „îşi păstrează suveranitatea după momentul intrării în organizație", după cum apreciază doctrina[24] (ceea ce justifică, de altfel, existența şi caracterul indispensabil pentru acest tip de organizație internațională, a organului plenar[25]). Organizația de cooperare cuprinde în structura sa instituțională şi un organ restrâns în care nu participă toate statele membre ci doar acele state alese de toți membrii organizației şi însărcinate să acționeze în numele tuturor[26]. Într-o altă opinie[27], compunerea acestui tip de organ nu este una fixată odată pentru totdeauna; datorită principiului egalității de tratament (din punct de vedere juridic) între statele membre, toate statele membre ar avea acces la organul restrâns, pe bază de rotație.

Dimpotrivă, în cazul organizațiilor de integrare, unde structura instituțională este de regulă una complexă, organizația dispune de organe proprii având competența de a angaja juridic organizația şi de a emite decizii cu forță obligatorie pentru guvernele statelor membre[28]. După cum se remarca în doctrină, modelul „integrării supranaționale" ar corespunde (din perspectiva compunerii organelor unei organizații de integrare) nevoii de definire a intereselor comune ale statelor membre, nu doar prin intermediul guvernelor ci şi al reprezentanților indivizilor[29]. De exemplu, în cadrul unor organizații internaționale specializate, care sunt încadrate, în opinia de mai sus, în categoria organizațiilor supuse „modelului integrării supranaționale" (Organizația Internațională a Muncii), organul deliberant este compus din delegații naționale (compuse la rândul lor, din doi delegați guvernamentali, un patron şi un muncitor)[30]. Tot în cadrul organizațiilor de integrare pot fi întâlnite (în funcție de gradul de complexitate ale structurii lor instituționale) şi adunări parlamentare sau chiar parlamente[31] (ca organe supranaționale, unde indivizii sunt reprezentați în mod direct, prin vot universal). În unele cazuri, putem asista la un adevărat proces de „integrare parlamentară[32]", în astfel de parlamente membrii fiind grupați pe criteriul

[23] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pag. 17. Ion M. Anghel- op. cit., pp. 402.
[24] Réné –Jean Dupuy- op. cit., p. 17.
[25] Pentru alți autori, dimpotrivă, organele plenare se întâlnesc nu doar în cazul OI de cooperare ci şi la OI de integrare (acestea putând avea mai multe asemenea organe). A se vedea P. F. Gonidec, R. Charvin- op. cit., p. 113.
[26] Réné-Jean Dupuy, op. cit. , p17.
[27] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 17
[28] Daniel Dormoy- op. cit., p. 6-7. Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 17.
[29] Réné -Jean Dupuy- op. cit., p. 20.
[30] Ultimii doi au un statut independent în raport cu guvernul statului din care fac parte. A se vedea Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 82.
[31] Ion M. Anghel- op. cit., p. 404-405. Organele parlamentare pot fi alese direct de populațiile statelor membre sau pot fi numite de parlamentele naționale ale statelor membre, în funcție de tipul OI. A se vedea şi Ignaz Seidl-Hohenveldern- *Les organes des organisations internationales*, în Réné Jean Dupuy- op. cit., p. 85.
[32] Réné –Jean Dupuy- op. cit., p. 20.

afinităţilor politice şi nu al statului de cetăţenie. Tot în cadrul organizaţiilor de integrare mai pot apărea şi aşa-numitele „colegii de suveranităţi”[33] (organe plenare, la care participă toate statele membre, având deci un caracter interguvernamental prin compunerea lor).

În al treilea rând, structura instituţională a unei organizaţii de integrare poate cuprinde şi un organ restrâns, având fie un caracter interguvernamental (impunând deci, o participare pe anumite criterii, inclusiv pe bază de rotaţie, a reprezentanţilor unor state membre)[34], fie având un caracter supranaţional, independent de guvernele statelor membre (organ restrâns compus din tehnicieni, specialişti, în general din persoane care trebuie să îşi exercite mandatul în condiţii de deplină independenţă faţă de guvernele statelor de origine).

O altă distincţie dintre organizaţiile de cooperare şi organizaţiile de cooperare, din punct de vedere al compunerii organelor din structurile lor instituţionale, se referă la existenţa Secretariatului. Acest organ este des întâlnit în structura instituţională a organizaţiilor de cooperare, deşi nu are un caracter interstatal, conform doctrinei, fiind compus din funcţionari internaţionali, deci dispunând de o certă autonomie[35]. Cât priveşte categoria organizaţiilor internaţionale de integrare, structura instituţională a acestora poate avea grade de complexitate diferite, faţă de structura instituţională a unei organizaţii de cooperare. Prin urmare, nu putem spune că existenţa unui Secretariat ar fi o componentă inevitabilă în structura instituţională a unei organizaţii de integrare, putând exista astfel de organizaţii în care să nu întâlnim un Secretariat propriu-zis al organizaţiei ca atare (în schimb, pot exista Secretariate ale unor instituţii principale ale organizaţiei)[36].

Datorită tipului diferit de model de la care pleacă („modelul de cooperare”, în cazul organizaţiilor de cooperare şi „modelul integrării supranaţionale”, în ceea ce priveşte categoria organizaţiilor de integrare, conform unei opinii[37]), datorită gradului de complexitate al structurii lor instituţionale, varietăţii şi numărului mare de organizaţii internaţionale (fiecare având specificitatea sa), cele două tipuri de organizaţii internaţionale luate în discuţie nu se aseamănă nici în privinţa componenţei organelor acestora.

---

[33] Idem, pag. 20. Acest autor se referă la Comunitatea Europeană (pe care o încadrează în categoria „organizaţiilor de integrare”) dând ca exemplu Consiliul UE (organ plenar, cu un caracter interstatal).

[34] Conform doctrinei, este în interesul oricărei organizaţii să creeeze organe restrânse omogene, în care să intre membri în care organizaţia, în ansamblul ei, să aibă deplină încredere. A se vedea Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 89.

[35] Réné-Jean Dupuy- op. cit., p. 16-17. Ion M. Anghel - op. cit., pp. 406- 407. Alexandru Bolintineanu *et alii*- op. cit., p. 102.

[36] De exemplu, Secretariatul Parlamentului European, „instituţie principală din cadrul CE”, în această opinie (deoarece doctrina în majoritatea ei, califică în general Comunitatea Europeană ca o „organizaţie de integrare” dar nu este unanimă şi în a califica Uniunea Europeană în acest mod, de unde şi o anumită ambiguitate a subiectului).

[37] Réné- Jean Dupuy- op. cit., pp. 16- 21.

4**. Distincția juridică dintre organizațiile de cooperare şi cele de integrare, sub aspectul competențelor organelor şi al modului de luare al deciziilor**

Spre deosebire de categoria organizațiilor de cooperare[38] organizațiile de integrare constituie o categorie juridică distinctă, sub aspectul atribuțiilor[39] conferite prin actul constitutiv organelor din structurile lor instituționale. Astfel, organizațiile de integrare pot primi competențe decizionale cu un caracter suprastatal (deoarece se impun statelor membre) şi cu un caracter supranațional (deoarece actele juridice emise în exercitarea acestor competențe au ca destinatari direcți particulari, persoane fizice şi juridice aflate pe teritoriul statelor membre). Prin urmare, cumulul unor astfel de competențe (de tip suprastatal şi supranațional) reprezintă o particularitate a organizațiilor de integrare în raport cu organizațiile de cooperare (unde de regulă, astfel de competențe cumulate nu se întâlnesc)[40].

Există însă şi alte deosebiri între cele două tipuri de organizații internaționale, sub aspectul atribuțiilor cu care sunt înzestrate organele acestora: de exemplu, față de organul restrâns, înzestrat cu anumite competențe executive (dar care nu are un caracter supranațional sau suprastatal, în înțelesul folosit mai sus)[41], din structura instituțională a unei organizații de cooperare, organul cu atribuții executive din cadrul unei organizații de integrare îşi exercită aceste atribuții de regulă, în condiții de deplină independență în raport cu statele membre şi în interesul organizației ca atare[42].

În acelaşi timp însă, specificitatea fiecărei organizații de integrare şi gradul lor diferit de complexitate în ceea ce priveşte structura lor instituțională determină apariția a două sau mai multe organe înzestrate cu atribuții executive, de regulă de tip complementar. Astfel, în structura instituțională a unei organizații de integrare (spre deosebire de schema clasică a unei organizații de cooperare în care nu întâlnim de

[38] În aceste OI, statele, conform doctrinei, „îşi păstrează exclusiv şi discreționar dreptul de a aprecia angajamentele asumate şi consecințele lor, în sensul că guvernele statelor membre nu pot fi obligate împotriva voinței lor", precum în cazul OI de integrare- a se vedea Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 17.

[39] Aceste atribuții sunt legate de exercitarea de către organele OI de integrare a „unor funcții guvernamentale, în mod independent, fără cooperarea guvernelor statelor membre". A se vedea Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 17.

[40] Cu toate acestea, se consideră într-o opinie, elemente de suprastatalism pot apărea şi în cazul unei „organizații de cooperare precum ONU": înzestrarea Consiliului de Securitate ONU cu atribuția de a lua decizii în domeniile prevăzute de capitolul VII pentru promovarea şi restabilirea păcii, pentru a reacționa contra unei amenințări la adresa păcii, decizii pe care statele membre îşi iau angajamentul de „a le observa" (de unde şi caracterul mixt, în această opinie, al ONU, adică de cooperare la nivelul organului plenar; de subordonare, la nivelul Consiliului de Securitate, în cazurile menționate de Cartă). A se vedea Réné- Jean Dupuy- op. cit., p. 19.

[41] Deoarece, în cazul OI de cooperare, ele au ca sarcină promovarea cooperării interguvernamentale, guvernele statelor membre nu transferă „acestor OI puteri suverane, ele rămânând în continuare responsabile cu luarea deciziilor". A se vedea Ion M. Anghel- op. cit., p. 359.

[42] Deoarece, indiferent de tipul lor (plenare sau restrânse), aceste organe trebuie privite ca aparținând structurii instituționale a unei OI de integrare, ca OI care „are puteri reale, deasupra nivelului statal, care nu se limitează doar la cooperarea între state ci impune acestora deciziile organelor sale". A se vedea Ion M. Anghel- op. cit., pp. 359-360.

regulă, decât un singur organ executiv[43]), unul dintre organele executive poate dispune de un drept de inițiativă legislativă, intervenind în procesul legislativ din cadrul organizației[44], în timp ce un alt organ înzestrat şi el cu atribuții executive[45] exercită şi atribuții de tip legislativ (emițând acte juridice cu valoare obligatorie, vizând în unele cazuri, în mod direct particularii de pe teritoriul statelor membre)[46]. De asemenea, în cazul unui organ executiv dintr-o astfel de organizație internațională poate exista şi o atribuție specifică, de supraveghere a respectării actului constitutiv al organizației, de către statele membre şi de urmărire a statelor membre în justiție (în fața instanței judiciare a organizației, înzestrată cu atribuții specifice, printre care şi aceea de exercitare a controlului privind respectarea de către statele membre a obligațiilor specifice impuse de actul constitutiv al organizației). Prin urmare, dacă în cadrul organizațiilor de cooperare observăm că dreptul de inițiativă în procesul decizional aparține statelor membre (de regulă, acest drept fiind exercitat de state în cadrul organului plenar şi suprem, numit „adunare generală", „conferință generală" etc.), în ceea ce priveşte organizațiile de integrare dreptul de inițiativă legislativă poate fi încredințat unui organ executiv în care nu statele sunt cele reprezentate, ci însăşi organizația. Totodată, în cazul organizațiilor de integrare, organele înzestrate cu atribuții executive mai pot avea sarcina de a asigura coerența funcționării organizației în diferite domenii (politica externă, economie, securitate).

În aceste organizații internaționale, unul dintre organele înzestrate cu atribuții executive (dacă există mai multe astfel de organe), în afară de monopolul inițiativei legislative acordat prin actul constitutiv al organizației, mai poate exercita şi alte atribuții: supravegherea, alături de instanța judiciară a organizației, a respectării şi executării actelor constitutive şi a actelor adoptate în aplicarea acestora de către destinatarii lor; competențe de reprezentare pe plan internațional a organizației respective şi în cadrul negocierilor internaționale (aceste competențe fiind de regulă încredințate Secretariatului, un organ distinct şi specific din structura instituțională a unei organizații de cooperare).

În structura instituțională a unei organizații de integrare poate fi întâlnit şi un

---

[43] Grigore Geamănu- op. cit., vol. II, pp. 205-206.

[44] Comisia Europeană, aici înțeleasă ca instituție comunitară, adică aparținând Comunității Europene ca organizație de integrare. A se vedea şi Iordan Gh. Bărbulescu- *De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană. Uniunea Europeană: aprofundare şi extindere*, Ed. Trei, 2001, Bucureşti, p. 151.

[45] Consiliul UE, înțeles aici tot ca instituție comunitară (aparținând CE ca OI de integrare), instituție cu componență plenară, care, conform doctrinei, „exercită o parte importantă a puterii executive", adică „acordă ajutoare în cadrul politicii agricole comune, adresează recomandări statelor membre în materie de politică economică, poate decide sancțiuni în caz de deficit bugetar execesiv". Cf. Augustin Fuerea, *Instituțiile Uniunii Europene*, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 176. Conform unei alte opinii, Consiliul UE poate fi înțeles atât ca instituție comunitară (în măsura în care „este reglementat prin dreptul comunitar care îi recunoaşte atribuții proprii a căror exercitare este reglementată prin norme comunitare"), în virtutea dublei sale naturi şi ca un for de reprezentare al guvernelor statelor membre (aspect în care, consideră autorul, Consiliul UE nu se diferențiază prea mult de un organ al unei OI). A se vedea Iordan Gh. Bărbulescu- op. cit., pp. 132-133.

[46] Ion M. Anghel- op. cit., p. 360 (referitor la OI de integrare, în general).

organ cu atribuţii decizionale (în domenii interguvernamentale, care nu au fost supuse procesului de integrare propriu-zis) dar şi legislative (un astfel de organ putând fi titularul funcţiei normative, exercitate sub forma emiterii de acte juridice aplicabile direct şi imediat particularilor pentru unele tipuri de acte juridice).

Astfel, dacă de regulă, în majoritatea organizaţiilor de cooperare întâlnim un organ plenar şi suprem care este înzestrat cu atribuţii de tip decizional (inclusiv în sensul emiterii de acte juridice specifice acelei organizaţii, conform actului său constitutiv) dar care nu are şi atribuţii executive (acestea din urmă fiind conferite de regulă, unui organ restrâns)[47], în cadrul „organizaţiilor de integrare", datorită complexităţii structurii lor instituţionale, este posibil să identificăm organe executive care să aibă şi atribuţii legislative[48], conform dispoziţiilor specifice ale actului constitutiv.

Mai mult, dacă în structura instituţională a unei organizaţii de cooperare putem identifica un organ plenar („un forum al organizaţiei", „adunarea generală") care poate dispune sau nu (în funcţie de prevederile actului constitutiv al organizaţiei respective) de atribuţii decizionale[49], organ care nu poate fi asimilat însă unei autorităţi legislative supranaţionale, în schimb, în cadrul organizaţiilor de integrare pot fi întâlnite organe care au o natură juridico-politică de adevărate „parlamente supranaţionale", în măsura în care ele reprezintă în mod direct particularii (cetăţeni ai statelor membre) la nivelul decizional politic al organizaţiei şi în măsura în care emit acte juridice destinate direct acestor particulari, aplicabile imediat şi în mod prioritar (în raport cu dreptul naţional, al statelor membre) pe teritoriul statelor membre ale respectivei organizaţii[50]. Un astfel de organ („parlamentul" unei organizaţii de integrare) este un organ de reprezentare al cetăţenilor statelor membre (parlamentarii fiind aleşi prin sufragiu direct şi universal), faţă de „adunările generale" din organizaţiile de cooperare (acestea având un caracter interguvernamental, în cadrul unor astfel de organe fiind reprezentate statelor membre şi nu indivizii, în ciuda denumirii de „adunări parlamentare"). „Parlamentul" (organ plenar, în opinia noastră, în care sunt reprezentaţi cetăţenii din toate statele membre ale organizaţiei) unei

[47] A se vedea schema clasică a unei OI de cooperare, în Grigore Geamănu- op. cit., vol. II, pp. 205-206. De asemenea, Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pp. 16-17.

[48] După cum am mai arătat, este vorba de Consiliul UE din cadrul CE, înţeleasă aici ca OI de integrare (Comunitatea Europeană, calificată ca "organizaţie internaţională suprastatală" ce aduce atingere suveranităţii statelor- a se vedea opinia lui Gheorghe Moca– *Suveranitatea de stat şi dreptul internaţional contemporan,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, p. 164. Comunitatea Europeană mai este calificată şi „organizaţie de integrare economică", la care se adaugă şi o dimensiune de „integrare politică": a se vedea opinia lui Jean Boulouis- *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, Montchrestien, Paris, 1995, pp. 47-49).

[49] De exemplu, Adunarea Generală ONU (Organizaţia Naţiunilor Unite fiind dată ca exemplu, într-o opinie, în ceea ce priveşte structura sa instituţională, pentru categoria organizaţiilor de cooperare) nu ar dispune decât în mod rar de atribuţii decizionale, deşi este un organ plenar şi interguvenramental şi deşi „poate fi asimilată parlamentului organizaţiei". Consiliul de Securitate ONU (organ restrâns) este cel care are atribuţii decizionale. Cf. Jean Jacques Roche- op. cit., pp. 176- 177.

[50] A se vedea caracterele juridice specifice ale actelor emise de organele unei OI de integrare. Daniel Colard- op. cit., pp. 86-87.

organizații de integrare participă în grade diferite la procesul legislativ din cadrul organizației respective, în funcție de prevederile actului constitutiv; el poate fi înzestrat cu prerogativa de a cere demisia colectivă a unui organ executiv al organizației respective (dacă există două organe înzestrate cu atribuții executive în structura instituțională complexă a unei astfel de organizații internaționale); el participă la procedura de numire a membrilor organului executiv; el poate fi înzestrat, de asemenea, cu atribuții legate de adoptarea bugetului organizației[51] (având dreptul de a respinge în bloc bugetul sau de a acorda descărcare organului executiv cu privire la execuția bugetului); are şi atribuții de control politic (dacă actul constitutiv al organizației prevede aceasta[52]).

Organizațiile de cooperare diferă de organizațiile de integrare, sub aspectul atribuțiilor cu care sunt înzestrate organele acestora în temeiul actelor constitutive, şi în ceea ce priveşte organul judiciar (uneori denumit „curte de justiție").

În practică, se întâlnesc puține cazuri de organizații internaționale care să dispună de un organ judiciar propriu. Spre deosebire însă, de instanțele judiciare din structurile instituționale ale organizațiilor de cooperare (de exemplu, Curtea Internațională de Justiție, din cadrul ONU, care este organul său judiciar principal, toți membrii ONU fiind *ipso facto* părți la statutul Curții) unde doar statele pot supune diferende spre soluționare Curții (organizațiile internaționale, persoanele fizice şi juridice neputându-se adresa direct acestei instanțe judiciare[53]), în cazul instanțelor judiciare aparținând organizațiilor de integrare şi particularii (persoane fizice şi juridice), la fel ca şi organele respectivelor organizații pot avea, în anumite condiții, calitate procesuală activă, ca şi statele membre. Din perspectiva competenței contencioase *ratione personae*, trebuie precizat caracterul facultativ al jurisdicției instanțelor internaționale de judecată aparținând de structura instituțională a unei

[51] În cazul organizațiilor de cooperare, bugetul organizației este adoptat (prin rezoluție, de regulă), de către organul plenar şi suprem al OI (adunarea generală etc.). Executarea bugetului (administrarea şi pregătirea sa) incumbă conducătorului administrativ (Secretar General, de regulă) al OI iar controlul execuției bugetare este exercitat prin serviciile de control ale organizației, funcționând sub autoritatea şefului său administrativ (Secretar General, Director General) în cazul verificării interne şi prin experți numiți de organul plenar şi suprem (adunarea generală) în cazul verificării externe. Cf. Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pp. 143-145.

[52] Atribuțiile de control politic ale unui astfel de organ din structura instituțională a unei OI de integrare pot cuprinde, în funcție de prevederile actului constitutiv: atribuții de informare (adresare de întrebări, în scris sau oral, celorlalte organe); discutarea raportului anual în şedință publică, raport privind activitatea de ansamblu a organizației; examinări de documente); atribuții sancționatorii (adoptarea unei moțiuni de cenzură împotriva organului executiv şi constrângerea membrilor acestuia de a demisiona). În funcție de specificul OI de integrare şi de prevederile actului constitutiv, parlamentul sau organul similar acestuia poate avea şi prerogativa de a primi petiții de la cetățenii statelor membre (o particularitate care distinge acest organ față de adunările generale ale OI de cooperare, în care sunt reprezentate statele membre); poate avea şi prerogativa de a numi un mediator; prerogativa de a numi comisii temporare de anchetă (pentru examinarea cazurilor de neaplicare corectă sau de neaplicare a legislației OI respective). A se vedea şi Nicolas Valticos- *Contrôle*, în Réné –Jean Dupuy- op. cit., pp. 332-335. A se vedea şi Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pp. 127-130.

[53] Raluca Miga-Beşteliu- *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All-Beck, 1998, pp. 323.

organizatii de cooperare (de exemplu, Curtea Internațională de Justiție din cadrul ONU, care nu este competentă a judeca orice litigiu juridic între state ci doar pe acelea pe care statele sunt de acord să i le supună; deciziile Curții sunt deci, obligatorii doar pentru statele care i-au acceptat jurisdicția şi care s-au angajat să se supună judecății sale şi numai în legătură cu speța soluționată[54]).

În schimb, în ceea ce priveşte organul judiciar al unei organizații de integrare, trebuie remarcată o particularitate referitoare la competența contencioasă *ratione personae*, anume caracterul obligatoriu al jurisdicției acestui organ pentru statele membre[55], instanța putând fi sesizată chiar şi unilateral, în unele cazuri, împotriva statelor membre („curtea de justiție" sau organul similar din structura instituțională a unei organizații de integrare având în general, o competență de plin drept în cazurile prevăzute de actul constitutiv al organizației, fără a mai exista condiția acceptării jurisdicției sale de către statele membre). Prin urmare, față de organul judiciar al unei organizații de cooperare, unde competența acestuia are un caracter voluntar (iar competența obligatorie apare doar cu titlu de excepție), în cazul organului judiciar aparținând unei organizații de integrare, de regulă, putem identifica o competență obligatorie în raport cu statele membre, conform prevederilor actului constitutiv. În plus, în domeniile care au fost supuse competenței organului judiciar prin actul constitutiv, acesta dispune de o competență exclusivă în raport cu orice altă modalitate de reglementare a diferendului între statele membre, referitor la aplicarea sau la interpretarea actului constitutiv al organizației.

Din perspectiva competenței contencioase *ratione materiae* a unui organ judiciar aparținând unei organizații de cooperare, putem spune că, în general, este vorba de diferende juridice (privind, conform accepțiunii CIJ/ONU, dezacorduri între statele membre asupra unei situații de drept sau de fapt, contradicții sau opoziții de teze juridice sau de interese)[56]. Astfel, Curtea Internațională de Justiție din cadrul ONU este competentă (conform art. 36, alin. 1/Statutul său) să judece diferende de ordin juridic având ca obiect: interpretarea unui tratat; orice problemă de drept internațional; existența oricărui fapt care, dacă ar fi stabilit, ar constitui încălcarea unei obligații internaționale; natura sau întinderea reparației datorate pentru încălcarea unei obligații internaționale. Din această perspectivă (a competenței *ratione materiae)*, organele judiciare ale unei organizații de integrare sunt însă mai degrabă chemate să exercite o atribuție mai apropiată de cea exercitată de o jurisdicție statală decât de cea a unei jurisdicții internaționale[57] (atribuția de a asigura respectarea dreptului în interpretarea şi aplicarea actului constitutiv şi a legislației emise de organele abilitate în acest sens, ale organizației în cauză). De regulă, în cadrul organizațiilor de integrare, organele judiciare ale acestora au caracter şi competențe supranaționale (jurisdicția lor fiind accesibilă şi particularilor iar

[54] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pp. 197-198.
[55] A se vedea Augustin Fuerea- op. cit., pp. 106-107.
[56] Raluca Miga- Beşteliu, op. cit., p. 197.
[57] Roxana Munteanu- *Drept european*, Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1996, pp. 240- 241.

hotărârile emise având forţă obligatorie şi executorie pe teritoriul statelor membre)[58], fiind mai degrabă „jurisdicţii interne" ale organizaţiei respective, după modelul celor statale, mai degrabă decât să întruchipeze „jurisdicţii internaţionale[59]". În unele organizaţii de integrare, competenţa contencioasă *ratione materiae* a organelor judiciare poate privi: controlul legalităţii actelor emise de organele respectivei organizaţii; controlul respectării de către statele membre a obligaţiilor impuse prin actul constitutiv al organizaţiei.

În ceea ce priveşte competenţa consultativă a organelor judiciare ale unei organizaţii de cooperare, acesta poate privi, de regulă, probleme juridice diferite, în legătură cu care organul judiciar trebuie să se pronunţe (printr-un aviz consultativ, fără forţă obligatorie însă respectat în general, de destinatarii săi). În cazul competenţei consultative a CIJ/ONU, remarcăm particularitatea conform căreia statele ONU şi părţi la Statutul CIJ nu îi pot cere Curţii avize consultative[60].

Atribuţii consultative (distincte faţă de cele jurisdicţionale) pot avea şi organele judiciare din structura instituţională a organizaţiilor de integrare (pentru cazurile prevăzute de actele lor constitutive), materializate prin emiterea de avize cu forţă juridică proprie (spre exemplu, în cazul compatibilităţii cu prevederile actului constitutiv, a unui acord încheiat de organizaţie cu un stat terţ). Însă organizaţiile de integrare se disting faţă de organizaţiile de cooperare tocmai datorită naturii specifice, supranaţionale, a legislaţiei[61] emise de primele; aplicarea acestei legislaţii având efect direct revine, în anumite cazuri de organizaţii de integrare, judecătorului naţional. Astfel, pentru a se asigura o aplicare uniformă în teritoriile statelor membre, a legislaţiei emise de organele acestui tip de organizaţie internaţională, organul judiciar

[58] Daniel Colard- op. cit., pag. 86. Într-o opinie contrară, a se vedea Giandomenico Majone -*La Communauté Européenne: un Etat régulateur,* Montchrestien, trad. Jean- François Baillon, Paris, 1996, pag. 8: deşi este o instituţie supranaţională, Curtea de Justiţie "nu poate juca un rol independent în procesul de integrare, rămânând o creaţie a guvernelor naţionale, însărcinată să îndeplinească obiective fixate de statele membre", opinie pe care o considerăm reducţionistă, deoarece ignoră originalitatea şi caracterul supranaţional al acestei instituţii, subliniate de altfel şi în doctrină (a se vedea, spre exemplu, Iordan Gh. Bărbulescu- op. cit., pp. 168-169).

[59] Roxana Munteanu- op. cit., p. 240.

[60] Raluca Miga- Beşteliu- op.cit., p. 198.

[61] Doctrina consideră că prin tratatele constitutive, statele au conferit CE competenţe „ a căror amploare este fără comparaţie cu amploarea competenţelor atribuite OI, prin extinderea câmpului economic CE substituindu-se practic statelor membre, având puterea de a lua decizii care produc efecte cu privire la particulari". A se vedea Jaqueline Dutheil de la Rochère- *Introduction au droit de l'Union Européenne*, Hachette, 2002, Paris, p. 25. Cât priveşte caracterul supranaţional al legislaţiei elaborate în cadrul unei OI de integrare , a se vedea Ion M. Anghel- op. cit., p. 360.

este înzestrat cu o competenţă specială[62] în raport cu competenţele acordate organelor judiciare aparţinând organizaţiilor de cooperare. Este vorba de competenţa organului judiciar de a interveni, la cererea judecătorului naţional, pentru a interpreta legislaţia specifică emisă de organele abilitate în acest sens aparţinând organizaţiei de integrare sau pentru a aprecia validitatea actelor emise de organele respectivei organizaţiei internaţionale. Totuşi, datorită numărului redus de organizaţii de integrare şi specificităţii acestora în raport cu prevederile actelor lor constitutive, este dificil de spus dacă atribuţia de mai sus se întâlneşte în cazul tuturor organelor judiciare ale unor astfel de organizaţii, ca o trăsătură comună a acestor organe, faţă de competenţele organelor judiciare din structurile instituţionale ale organizaţiilor de cooperare.

În ansamblu, organizaţiile de integrare se disting de cele de cooperare, sub aspectul competenţelor cu care sunt înzestrate organele acestora, prin faptul că, în cazul primelor, organelor ce reprezintă interesul organizaţiei ca atare le sunt conferite prin actul constitutiv o serie de competenţe ţinând de domenii „tradiţional statale" (domeniul monetar, un spaţiu economic unificat, introducerea unei cetăţenii supranaţionale etc.). În plus, organizaţia dispune de o putere decizională care se impune statelor membre, fie că se exercită prin organe ce reprezintă statele membre, fie prin organe autonome[63]. În schimb, organele aparţinând unei organizaţii de cooperare nu dispun de atribuţii legate de „domeniile tradiţional statale", nu au autonomie în raport cu statele membre şi nici „putere decizională proprie care să li se impună statelor"[64].

În ceea ce priveşte modul de adoptare al deciziilor, între organizaţiile de cooperare şi organizaţiile de integrare apar alte deosebiri: astfel, în cadrul primului tip de organizaţii internaţionale deciziile sunt adoptate prin vot, fiecare stat dispunând de un vot[65]. Potrivit unei părţi a doctrinei[66], însă, spre deosebire de organizaţiile de cooperare, organizaţiile de integrare au tendinţa de a impune deciziile lor guvernelor statelor membre dar şi particularilor locuind pe teritoriile acestora[67]. Acest tip de organizaţii internaţionale dispun de obicei de organe proprii, autonome faţă de statele

[62] De exemplu, Curtea de Justiţie din cadrul CE ca OI de integrare ce formează primul pilon al UE. Curtea este privită într-o opinie, ca „o Curte Constituţională care stabileşte jurisprudenţa pentru aplicarea legii europene"- a se vedea Claude de Granrut- *Une Constitution pour l'Europe,* LGDJ, Paris, 2004, pp. 32-33. Un alt autor priveşte Curtea de Justiţie ca o instituţie care „a jucat un rol preponderent în procesul de constituţionalizare al tratatelor"; sub impulsul său, se arată în această opinie, „s-a trecut rapid de la o percepţie instituţională a tratatelor la o viziune explicit constituţională". A se vedea Rostane Mehdi- *L'ordre juridique communautaire: structure et principes,* pag. 33, în Louis Dubouis (sous la dir. de) – *L'Union Européennne*; Les notices de la Documentation Française, Paris, 2004.

[63] Jean–François Guilhaudis- *Relations internationales contemporaines*, LexisNexis, Paris, Litec, 2005, pp. 183-184.

[64] Idem, p. 184.

[65] Réné- Jean Dupuy- op. cit., pag. 17, în Réné- Jean Dupuy- op. cit. (în cadrul adunărilor plenare din OI de cooperare, ce reprezintă „modelul cooperativ", distinct faţă de „modelul subordonator" caracterizat prin votul majoritar şi întâlnit în cazul OI de integrare). A se vedea şi Daniel Dormoy- op. cit., p. 75.

[66] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 17.

[67] Daniel Colard- op. cit., pag. 86-87. Ion M. Anghel- op. cit., pp. 359-360.

membre, organe care au competența de a lua decizii obligatorii pentru statele membre şi mijloacele necesare pentru a impune respectarea lor de către destinatari.

În cadrul organizațiilor de cooperare, poziția preeminentă (în raport cu organizația) pe care o au statele membre, ca state suverane, se reflectă şi în modul de votare al deciziilor (statele dorind în astfel de organizații, „să prelungească un regim de negociere de inspirație contractuală şi voluntaristă” [68]). În organizațiile de cooperare deciziile continuă să fie adoptate cu unanimitate[69] ori de câte ori este vorba de un domeniu-cheie (sau esențial) pentru statele membre, în ciuda unei tendințe de continuă extindere a votului majoritar[70]. Nu putem afirma cu certitudine că, în ceea ce priveşte procesul de adoptare a deciziilor în cadrul organizațiilor de integrare votul cu unanimitate ar fi exclus, în favoarea votului majoritar. Dimpotrivă, chiar în astfel de organizații internaționale unde procesul decizional se bazează în mare parte pe votul majoritar (interpretat într-o opinie, ca o manifestare a tendinței supranaționale[71]), întâlnim condiția votului cu unanimitate (în domenii tradițional statale, precum securitatea, apărarea, politica externă etc.). În general, putem spune că, datorită specificului fiecărei organizații internaționale, modalitatea de adoptare a deciziilor va fi cea stabilită de statele membre, prin actul constitutiv al organizației, conform scopurilor şi obiectivelor fixate de acestea, deci ar fi preferabil a se evita o distincție falsă între organizațiile de cooperare şi cele de integrare, unde primele ar fi înclinate să folosească unanimitatea, în detrimentul votului majoritar (care ar rămâne în aceste condiții, o particularitate a organizațiilor de integrare).

5. Distincția dintre organizațiile de cooperare şi organizațiile de integrare, sub aspectul relației lor cu statele membre

În opinia unui specialist al dreptului organizațiilor internaționale, pot fi identificate unele diferențe între cele două categorii de organizații internaționale mai sus menționate. Astfel, în timp ce organizațiile de cooperare (constituind de fapt, majoritatea organizațiilor internaționale existente la momentul de față) sunt definite ca „organizații constituite de state, prin voința lor, cu respectarea, în general, a principiilor suveranității de stat şi egalității suverane a statelor”[72], organizațiile de integrare ar fi un tip distinct de organizații internaționale, care „ar pune în cauză caracterul suveran al statelor membre”[73].

---

[68] Réné-Jean Dupuy- op. cit., pp. 17-18.

[69] Într-o OI, conform unei opinii, deciziile sunt de regulă, luate cu unanimitate, „dezacordul unui singur guvern ajungând să blocheze dezvoltarea ansamblului”. Într-o OI nu există de regulă, un organ însărcinat să reprezinte şi să apere interesul OI ca atare iar Secretariatul are un rol pur tehnic. A se vedea pentru distincția dintre CE şi OI, Jean Claude Masclet – *Des Communautés Européennes à l'Union Européenne*, La Documentation Française, Paris, 2004, pp. 6-7.

[70] A se vedea şi Daniel Dormoy- op. cit., p. 76.

[71] Augustin Fuerea- op. cit., p. 58.

[72] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pp. 16-17.

[73] Un autor, clasificând OI în „OI interguvernamentale”, (având ca sarcină să promoveze cooperarea între statele suverane care nu transferă acestor organizații puteri suverane, rămanând în continuare responsabile de luarea deciziilor”) şi „organizații suprastatale”, remarcă faptul că, în cazul ultimelor, „organizația este cea care dispune de puteri reale, situându-se deasupra nivelului statal”.Conform denumirii date de autor, aceste organizații se caracterizează prin faptul că

După un alt autor[74], relația dintre statele membre şi organizațiile de cooperare poate fi definită foarte simplu: aceste organizații nu dispun de „putere de decizie față de statele membre (cu excepția planului intern în materie administrativă şi financiară) ci de o simplă putere de recomandare". Dimpotrivă, organizațiile internaționale pe care acest autor le denumeşte „de integrare" sau „supranaționale" se diferențiază de primele prin prezența unei „puteri de decizie obligatorii față de statele membre şi câteodată, față de particulari, persoane fizice sau juridice". Acest autor înțelege prin procesul de „integrare" un proces presupunând o „cedare progresivă de puteri către o organizație internațională supranațională" [75]. În această optică, organizațiile de integrare se disting fundamental față de organizațiile de cooperare, deoarece primele presupun o acceptare liberă de către statele membre „a transferului de competențe funcționale" de la nivelul național la nivelul organizației ca atare, o particularitate de natură (în opinia acestui autor) „să aducă atingere suveranității statelor membre" (aspect cu care o organizație de cooperare nu se confruntă, deoarece „dispune de o simplă putere de recomandare", nu de una decizională superioară voinței statelor).

Şi alți autori remarcă[76], în ceea ce priveşte relația juridică a organizației cu statele membre, faptul că „guvernele statelor membre nu pot fi obligate împotriva voinței lor" (în cazul organizațiilor de cooperare), deoarece, în raporturile cu acest tip de organizație internațională, statele membre „îşi păstrează exclusiv şi discreționar dreptul de a aprecia angajamentele pe care şi le asumă şi urmările acestora". Dimpotrivă, organizațiile de integrare au, în această opinie, tendința de a impune deciziile luate de organele lor, guvernelor statelor membre dar şi particularilor aflați pe teritoriul acestor state. Alte particularități ale organizațiilor de integrare în raport cu organizațiile de cooperare, conform opiniei de mai sus, se referă la: posibilitatea (pentru prima categorie de organizații internaționale) de exercitare a funcțiilor guvernamentale, în mod independent de statele membre; amendarea sau dizolvarea organizației ca atare nu poate fi realizată (cel puțin în teorie) fără acordul organelor sale cu natură supranațională (aspecte ce nu caracterizează organizațiile de cooperare, în structura lor instituțională nefiind astfel de organe, de regulă; organizațiile de cooperare sunt create de state în principal pentru a reprezenta un forum de cooperare

---

„suveranitatea, atributul de a guverna, a fost transferat de la statul membru la organizație". Cf. Ion M. Anghel- op. cit., pp. 359-360. Prin urmare, în această opinie, ceea ce se transferă de la statul membru la organizație este însăşi suveranitatea şi nu o simplă competență sau atribuție. În al doilea rând, în această opinie, statul nu mai este cel care exercită la nivelul organizației atribuțiile cedate în comun, cu alte state membre ci organizația (prin organele sale specifice) este cea care poate edicta legi obligatorii pentru cetățenii statelor respective, fără intervenția guvernelor naționale. Este o opinie care evidențiază rolul particular al OI de integare în raport cu statele membre, primele având „puteri reale" (Ion M. Anghel- op. cit., p. 359) şi caracter supranațional.

[74] Daniel Colard- op. cit., pp. 86-87.

[75] Idem, pp. 86-87.

[76] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., pag. 17. Daniel Dormoy- op. cit., pp. 6-7. Pentru acest din urmă autor, „organizațiile de cooperare"(numite şi „de coordonare"), „însărcinate să faciliteze prin permanența lor colaborarea între state, să le coordoneze acțiunile, nu au decât în mod excepțional puterea de a edicta norme obligatorii", însă „această putere are un caracter mediat, adică aplicarea efectivă a normelor juridice emise de organizație în ordinea internă a statelor membre depinde de acestea din urmă".

al acestora[77], de aceea nu pot exercita funcţii de tip guvernamental - care ar presupune formarea unui nivel de guvernare politică superior statelor -).

În ceea ce priveşte problema „transferului de competenţe[78]" ale statelor membre către organizaţia de integrare (ca o particularitate ce distinge aceste organizaţii internaţionale în raport cu organizaţiile de cooperare), doctrina este împărţită: există teoretizări ale categoriei organizaţiilor de integrare ce nu tratează expres această problemă[79]; există opinii care consideră explicit că organizaţiile de integrare sunt superioare statelor membre (în unele domenii, prevăzute în actul constitutiv) datorită faptului că statele membre „au realizat transferuri de competenţe în profitul organizaţiei în anumite domenii, în care o ordine juridică nouă, cea a organizaţiei, vine să se suprapună celei a statelor membre[80]"; există alte opinii,

[77] Ion M. Anghel- op. cit., p. 359.

[78] Competenţa este definită ca fiind „o sferă de atribuţii recunoscute de lege unui organ sau organizaţii de stat, economice sau sociale, în vederea îndeplinirii sarcinilor ce le revin" (este vorba aici de competenţa organelor administrative). A se vedea Sergiu Tamaş- *Dicţionar politic. Instituţiile democraţiei şi cultura civică*, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1993, p. 48. O definiţie mult mai clară asupra termenului de „competenţă de stat" în dreptul internaţional este dată de Dominique Carreau, care distinge competenţa formală a statului („puterea statului de a edicta reguli de drept şi de a asigura executarea lor"), de competenţa statului în sens material (acoperind ansamblul competenţelor statului, aici competenţa internă şi cea externă a statului fiind echivalate cu suveranitatea internă sau externă a statului). Conform acestei opinii, în timp ce prin competenţa internă a statului se înţeleg „toate actele pe care un stat le poate adopta pe teritoriul pe care îl controlează, statul fiind competent pentru a organiza în mod liber puterile sale politice, sistemul său economic şi social", competenţa externă reprezintă „ansamblul competenţelor pe care statul le exercită în calitate de membru al comunităţii internaţionale". A se vedea Dominique Carreau- *Droit international*, Paris, Ed. Pédone, 1999, p. 326. Dimpotrivă, pentru un alt autor, concepţia unui „transfer de competenţe" aparţine teoriei fascicolului de competenţe (unde competenţa apare ca o noţiune alternativă la termenul de suveranitate de stat). Astfel, în vreme ce suveranitatea este inalienabilă, neputând fi permisă alienarea sa fără să nu ducă la o dispariţie a statului, teoria competenţei ar permite înstrăinarea competenţelor de către stat. A se vedea Gheorghe Moca- op. cit., pp. 172- 186.

[79] Raluca Miga- Beşteliu- op. cit., p. 17.

[80] Daniel Dormoy- op. cit., pp. 6-7. Aceste OI prezintă particularitatea că „ se situează într-un proces de fuziune progresivă a statelor membre". OI de cooperare, spre deosebire de OI de integrare nu dispun de competenţe care să privească domenii sensibile, ţinând în mod tradiţional de suveranitatea statelor. Organele lor nu au autonomie în raport cu statele membre şi nici putere de decizie iar dreptul OI trebuie să fie acceptat de statele membre spre a fi aplicat pe teritoriile lor şi cu privire la resortisanţii lor, indiciu că ele nu sunt concurentele statelor membre. Cf. Jean–François Guilhaudis- op. cit., p. 184. În practică, însă, există grade diferite de integrare şi de cooperare în ceea ce priveşte natura juridică a unei OI.

conform cărora organizațiile de integrare afectează chiar suveranitatea[81] statelor membre, spre deosebire de organizațiile de cooperare[82]; în fine, există şi opinii care consideră că obiectul transferului efectuat de statele membre în profitul organizației de integrare îl constituie nu suveranitatea ci „unele competențe funcționale"[83]. Există şi opinii în care nu apare în mod clar exprimat obiectul transferului efectuat de statele membre în cazul organizațiilor de integrare („transfer de competențe" sau, în altă parte a lucrării, „suveranitatea partajată[84]", sintagmă ce evocă faptul că statele sunt cele care exercită în comun, la nivelul superior de guvernare politică, anumite competențe).

Considerăm că, în ceea ce priveşte organizațiile de integrare, ele rămân organizații internaționale, creații ale statelor şi subiecte derivate, secundare, de drept internațional (în timp ce statele membre ale unor astfel de organizații internaționale rămân subiecte originale, principale, suverane, de drept internațional, nefiind „înglobate" sau „absorbite" de organizație, nedispărând juridic, odată intrate în aceste organizații internaționale). Prin urmare, chiar în cazul unor organizații de integrare s-ar părea că nu este indicat să vorbim despre existența unui „transfer de suveranitate" sau de „atribute suverane" deoarece existența însăşi a statului şi calitatea sa juridică de subiect suveran, originar de drept internațional ar fi puse în pericol. Aceste organizații s-ar substitui statelor membre în majoritatea domeniilor lor de competențe, golind practic, de conținut juridic suveranitatea statală, în timp ce statele membre ar deveni tot mai mult, prezențe formale. Este de discutat dacă, prin actul constitutiv, în temeiul voinței lor suverane, statele membre pot ceda competențe organizației de integrare în mod progresiv şi nelimitat (un transfer cvasi-total al competențelor statale ar fi permis de normele dreptului internațional şi compatibil cu principiul suveranității statelor, ca *ius cogens?*)[85]. Aceste aspecte nu sunt încă

[81] Definită ca fiind „o putere exercitată de stat în limitele granițelor sale, fără interferențe externe," suveranitatea de stat exprimă „independența unui stat în inițierea acțiunilor sale în raport cu o forță externă". A se vedea Sergiu Tamaş- op. cit., pp. 266-267. Pentru un alt autor, suveranitatea statului „tinde să îşi justifice supremația sa", suveranitatea ar defini însuşi statul, „cu alte cuvinte, statul nu ar putea fi decât suveran". Suveranitatea statului, în această opinie, se leagă strâns de noțiunea de supremație materială: „ statul este suveran în sensul că nu este subordonat nici unui grup superior". Această noțiune a suveranității este aici una absolută, altfel spus, „a considera că statul nu este totuşi suveran sau că este relativ suveran echivalează cu a spune că nu este deloc suveran". Un stat non- suveran nu este un stat, deoarece „suveranitatea este criteriul însuşi al statului". Din această optică nu este permisă nici o înstrăinare a suveranității, datorită caracterului său absolut. A se vedea Maurice Duverger- *Institutions politiques et droit constitutionnel*, PUF, Paris, p. 36-37.

[82] Jean François Guilhaudis- op. cit., pag. 182. Ion M. Anghel- op. cit., pp. 359-360.

[83] Daniel Colard- op. cit., p. 87. Daniel Dormoy- op., cit., pp. 6-7. Réné Jean Dupuy- op. cit., 19.

[84] Jean Jacques Roche- op. cit., p. 182.

[85] Într-o opinie, caracterul deplin al suveranității statelor se referă la faptul că, în exercitarea drepturilor lor, statele trebuie să îşi manifeste suveranitatea în toată deplinătatea ei, fără nici o îngrădire sau limitare (p. 85). Prin acreditarea teoriei competenței se neagă suveranitatea statelor, competența fiind concepută ca o alternativă la aceasta (p. 175). Astfel, acordarea de competențe statale către o OI ar duce la golirea treptată de conținut al suveranității statelor, care ar deveni astfel, ceva formal, simbolic. N.Titulescu se exprimă contra teoriei competenței potrivit căreia „suveranitatea nu ar mai fi decât o simplă putere a statului de a se mişca liber în limitele fixate de drept, adică o anumită competență specială deținută de guverne în baza dreptului internațional".

suficient dezbătute în doctrină pentru a ne permite realizarea unei analize juridice riguroase a acestui subiect.

Organizația internațională interguvernamentală (*lato sensu*, cuprinzând cele două categorii de organizații internaționale sus-menționate) nu dispune, într-o opinie, decât cu totul excepțional, prin voința statelor membre, „de o putere decizională proprie”[86] (care, în cazul organizațiilor de integrare, capătă un caracter obligatoriu şi preeminent în raport cu statele membre). Deci, „puterea decizională[87] care se impune statelor membre” (caracterul suprastatal al OI) şi care poate în unele cazuri, privi în mod direct particulari (persoane fizice şi persoane juridice) aflate pe teritoriul statelor membre (caracterul supranațional al OI)[88] a organizațiilor de integrare nu are decât un caracter excepțional, nefiind specifică organizațiilor internaționale interguvernamentale (*lato sensu*).

De altfel, numărul redus al organizațiilor de integrare, natura specifică a obiectivelor şi a mijloacelor de care dispun acestea în temeiul actului constitutiv, chiar şi existența transferului de competențe de la statele membre la nivelul organizației ca atare, sunt aspecte ce subliniază profilul juridic particular, specificitatea acestor organizații, cu care Uniunea Europeană a fost uneori confundată.

Dimpotrivă, în concepția lui Titulescu, teoria suveranității statului explică natura coordonatoare a dreptului internațional; situația fiecărui stat în raport cu celelalte nefiind deci o situație de dependență ci una de independență”. A se vedea Gheorghe Moca- op. cit., pp. 178-179.

[86] Réné –Jean Dupuy- op cit., p. 18.

[87] Provenind de la lat. *Potestas* – putere, stăpânire. Pentru Léon Duguit, orice putere este una politică însă o altă parte a doctrinei consideră că doar puterea exercitată de guvernanții **unui stat** este politică. A se vedea Maurice Duverger- op. cit., p. 14. În textul de mai sus, sintagma „putere decizională” semnifică puterea exercitată de o entitate juridică distinctă de state, rezultată dintr-un proces de atribuire de competențe acestei entități (având, în acest context, o natură suprastatală).

[88] Réné- Jean Dupuy-op. cit., p. 19.

INDEX DE AUTORI

ANTONESCU, Mădălina-Virginia, 370
BĂDESCU, Valentin-Stelian, 259, 270
BUŞE, Dorel, 48
CHIVU, Iulia, 319
CIOBANU, Ramona, 16
CONSTANTIN, Gabriel, 22
CUCU, Cornel, 247
CUCU, Irina, 224
DANIELESCU, Adrian, 322
DANIELESCU, Dorina, 331
FRĂSINEANU, Dragoş, 48
FRĂȚILĂ, Ovidiu Ilie, 155
GAVRILĂ, Georgeta, 9
GĂLUŞCĂ, Maria, 229, 238
GEORGESCU, Floarea, 310
GHICA-RADU, Dan, 36, 60
GRĂDINARU, Narcisa, 291
GRECU, Daniel-Traian, 139
ILCU, Daniel, 352, 362
IONCICĂ, Maria, 31
IONIȚĂ, Daniela-Maria, 97
LĂUDATU, Dumitru, 179
LĂUDATU, Mariana-Iulia, 179
MACIU, Florin, 75
MIHĂILĂ-ANDREŞ, Mihai, 133
MORCOVESCU, Ionelia, 339
MUREŞAN, Cosmin-Ludovic, 133, 139
MUREŞAN, Doina, 169
MUSCAN, Marina, 192
MUSTAȚĂ, Ştefan-Mircea, 133, 139
NEN, Madlena, 319,
NICULESCU-CIOCAN, Mihăiță, 104, 116
OPRIŞ, Marcel, 22
PANTELESCU, Maria, 31
PÂRLOG, Adriean, 143
PETRESCU, Ion-Iulian, 188
POPESCU, Dan, 319
PREDUȚ-RADU, Iustina, 206, 215
STOEAN, Tania, 202
ŞERBAN, Mircea, 297, 304

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 19.11.2008

Hârtie: A3 Forrmat: A5
Coli de tipar: 24,375 Coli editură: 12,1875

Lucrarea conține 390 de pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I“

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE
Şoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: http://cssas.unap.ro

100/1527/08 C220/2008